Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazması: Seraglio

(Topkapı Sarayı Gi. 8)

Doktora Tezi

Necla KAPLAN

Eskişehir, 2017

BİZANS DÖNEMİ RESİMLİ OKTATEUKH EL YAZMASI: SERAGLİO

(TOPKAPI SARAYI Gİ.8)

Necla KAPLAN

DOKTORA TEZİ

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mart, 2017

Bu Tez Çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1503E098 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Necla KAPLAN'ın "Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazması Seraglio (Topkapı Sarayı G.İ.8)" başlıklı tezi **03 Mart 2017** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca **Sanat Tarihi** Anabilim Dalında, **Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : **Prof.Dr.B.Yelda UÇKAN**

Üye : **Prof.Dr.M.Sacit PEKAK**

Üye : **Prof.Dr.Nilay ÇORAĞAN**

Üye : **Doç.Dr.Zeliha DEMİREL GÖKALP**

Üye : **Doç.Dr.Erkan İZNİK**

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

BİZANS DÖNEMİ RESİMLİ OKTATEUKH EL YAZMASI: SERAGLİO

(TOPKAPI SARAYI G.İ. 8)

Necla KAPLAN

Sanat Tarihi Anabilim Anadolu Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Mart, 2017

Danışman: Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN

Tezin konusu "Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazması: Seraglio (Topkapı Sarayı Gi. 8)"dur. Bizans'tan günümüze kalan Türkiye'deki tek resimli Oktateukh el yazması olması nedeniyle tez konusu olarak seçilmiştir. 12. yüzyıla tarihlendirilen *Topkapı Sarayı G.İ.8;* Yunanca küçük harfle yazılmış resimli Eski Ahit metni içeren 569 folyolu, 301 resimli, üç ciltlik bir el yazmasıdır. El yazmasının tüm resimlerini kapsayan bir katalog hazırlanmış, ilgili konuların Yunancadan Türkçeye çevirisi yapılmış, resim-metin ilişkisi irdelenmiş, resimler ikonografik ve üslup açısından değerlendirilmiş ve farklı dönem resimli el yazmalarıyla karşılaştırma yapılmıştır.

El yazmasının resimleri detaylı incelendiğinde, birbirinden farklı tarzda yapılmış pek çok resmin olduğu görülmüştür. Aralarında benzerlik kurulabilen resimler dikkate alındığında, A'dan H'ye kadar 8 üslup grubunun olduğu ve bazı resimlerin de onarım gördüğü tespit edilmiştir. El yazmasının başından sonuna kadar değişim gösteren resimlerinin gelişim sürecini anlayabilmek ve onarım gördüğü dönemi tespit etmek için farklı dönem el yazmaları incelenmiştir. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının resimleri; *Sina Gr. 1186* (11. yy.), *plut., 9.28* (11. yy.), *Vatikan Gr. 747* (11. yy.), *Vatikan Gr. 746* (12. yy.), *İzmir A. 1* (12. yy.), *Vat. Gr. 1162* (12. yy.), Oxford Bodleian *Gr. Th. F1* (14. yy.) ve *Codex Gr.5* (14. yy.) ve diğer el yazmaların resimleriyle karşılaştırılmıştır.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda, *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının resimlerinin 11-12. yy el yazmalarında görülen kalıplaşmış ikonografik programlarla benzer olduğu ve orijinaline bağlı kalınarak 14. yüzyılda Palaiologoslar döneminde onarım gördüğü önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Bizans, Oktateukh, Orta Bizans Dönemi, Resimli El Yazmaları, 12. yüzyıl.

ABSTRACT

BYZANTINE PERIOD PICTORIAL OKTATEUKH MANUSCRIPT: SERAGLIO

(TOPKAPI PALACE G.I. 8)

Necla KAPLAN

Department of History of Art Anadolu University,

Institute of Social Sciences

March, 2017

Consultant: Prof. Dr. Yelda OLCAY UÇKAN

The subject of this thesis is "Byzantine Period Pictorial Oktateukh Manuscript: Seraglio (*Topkapı Palace G.I.8*)". The manuscript of Seraglio is elected as the subject of the thesis because of its significance as the only pictorial Octateuch manuscript that survived from the Byzantines period, in Turkey. Topkapı Palace G.I.8, dated to the 12th century; is a three-volume manuscript of 569 folio with 301 picture, containing the Old Testament text written in Greek manuscule. A catalog covering all the pictures of the manuscripts was prepared, the relevant subjects were translated to Turkish, from Greek, picture-text relation is examined, the pictures were evaluated in terms of iconographic and style and compared with different period handwritten manuscripts.

When the pictures of the handwriting are examined in detail, it is seen that there are many different images made in different styles. Whenever considering similarity between pictures, It was found that there were 8 style groups from A to H, and some of the pictures were repaired. In order to understand the development process of his paintings which change from the beginning to the end of manuscript, and to determine the period of repairs, different period manuscripts were examined.The pictures of *Topkapı Palace G.I.8* manuscript are compared with the pictures of *Sina Gr. 1186* (11. yy.), *plut., 9.28* (11. yy.), *Vatikan Gr. 747* (11. yy.), *Vatikan Gr. 746* (12. yy.), *İzmir A. 1* (12. yy.), *Vat. Gr. 1162* (12. yy.), *Oxford Bodleian Gr. Th. F1* (14. yy.) *Codex Gr.5* (14. yy.) and others.+

As a result of comparisons, it is suggested that the paintings of the *Topkapi Palace G.İ.8* manuscript are similar to the stereotyped iconographic programs seen in the manuscripts of the 11th and 12th centuries and its some pictures was repaired adhering to the original, during the Palaeologos period in the 14th century.

Key words: Byzantine, Octateuch, Middle Byzantine Period, Painted Manuscripts, 12th century.

ÖNSÖZ

Kitap, bilgiyi kalıcılaştırıp nesilden nesile aktarır. Medeniyetin sonucudur. Resimlerle görselleştirildiğinde konusunu okuyucusuna aktarabilme gücünü arttırır. Bilgiyi geleceğe taşıyan resimli bir kitap, döneminin sanatını da ulaştırmayı ihmal etmez. Yüzyıllar önce yapılmış, resimli bir kitabın günümüzde kalabilmeyi başarması, geçmişe küçük bir pencere aralanmasını sağlar. Geçmişin sanatçısının kullandığı; kâğıdı, boyayı, fırça darbesini, rengi ve belki de en önemlisi yaptığı betimlemeyle, parçası olduğu toplumun ve kendisinin görsel hafızasındaki imgeyi günümüze taşıyarak geçmiş dönem insanının sanat anlayışını öğrenmemize olanak sağlamaktadır.

Resimli bir kitabın bu misyonu, el yazması çalışmak istememdeki en önemli neden oldu. Doktorada, Neyi çalışabilirim? diye düşünürken; Neden Bizans resimli el yazması çalışmıyorsun? diyen, değerli tez Hocam Prof. Dr. B. Yelda OLCAY UÇKAN'ın vermiş olduğu fikirle *Topkapı Sarayı G.İ.8* resimli Oktateukh el yazmasıyla tanışmış oldum. Bana verdiği fikir ve sonrasında esirgemediği değerli desteği, her sorumda sabırla verdiği yanıtlar için kendisine sonsuz saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

El yazmasının metni Yunanca yazılmış olduğu için Yunanca öğrenmeye, en azından dili tanımaya karar verdim. Kendisinden Yunanca öğrenmeye başladığım sevgili hocam Christina TEGOU, daha sonra ihtiyacım olan çevirilerde de değerli katkısını esirgemedi. Sabırla, heyecanla ve büyük bir titizlikle çalışmama ortak olduğu için sevgilerimi sunar, teşekkürü bir borç bilirim.

Değerli Prof. Dr. Massimo BERNABO'nun, çalışmanın ilerlemesinde büyük katkıları olmuştur. İtalya- Floransa'da bulunan zengin kütüphanelerden faydalanmamı, güncel yayınlara ve Floransa'daki diğer resimli Oktateukh el yazmasına ulaşmamı sağladı. Tüm yaptıkları için minnettarım ve sonsuz saygılarımı sunuyorum.

Doktora tez izlemelerinde değerli fikirlerinden ilham aldığım, kıymetli bilgilerini ve kaynaklarını benimle paylaşan değerli tez izleme jürisi Hocam Doç. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP'e ve değerli fikirleriyle çalışmama katkı sunan tez izleme jürisi Hocam Doç. Dr. Erkan İZNİK'e çok teşekkür ediyorum.

Tez çalışması boyunca varlığını yanımda hissettiğim, fikirleriyle çalışmama katkı sunan ve metin okumalarımı en yoğun olduğu zamanlarda bile ihmal etmeyen sevgili dostum, kardeşim Yard. Doç. Dr. Evindar YEŞİLBAŞ'a teşekkürlerimi sunuyorum. Desteğiyle bana güç veren sevgili dostum Öğretim Görevlisi F. Sema GÖKCAN'a minnettarım. Yoğun bir çalışma temposuyla ve tüm zamanımı çalışmaya vererek geçirdiğim için ihmal ettiğim, ancak her fırsatta bana sabır gösteren sevgili dostlarım Elif KAYMAZ ile Özlem SALMIŞ'a ve sevgili KARDEŞLERİME ayrıca teşekkür ediyorum. Rahmetli annem Yıldız YÜKSEL'i ve rahmetli babam Ahmet KAPLAN'ı özlem ve şükranla anıyorum.

…/03/2017

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

.....

Necla KAPLAN

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY ii

ÖZET iii

ABSTRACT v

ÖNSÖZ vii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ ix

GÖRSELLER DİZİNİ xii

1.GİRİŞ 1

1.1. Konu, Kapsam, Amaç ve Yöntem 1

1.2. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar 5

2. ORTA BİZANS DÖNEMİ RESİMLİ EL YAZMALAR: OKTATEUKH EL YAZMALARI 9

2.1. Oktateukh (oktatefhos) 14

2.2. Orta Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazmaları 16

2.2.1. *Vat. Gr. 747* (Roma, Vatikan Apostolik Kütüphanesi) 16

2.2.2. *Vat. Gr. 746* (Roma, Vatikan Apostolik Kütüphanesi) 18

2.2.3. *İzmir A.1.* (İzmir, Protestan okulu) , ... 19

2.2.4. *Vatopedi 602* (Yunanistan, Athos Dağı Manastırı) 21

2.2.5. *Plut. 5.38* (İtalya, Floransa Medici Kütüphanesi) 22

3. SERAGLIO (TOPKAPI SARAYI G.İ.8) OKTATEUKH RESİMLİ EL YAZMASI 24

3.1. Genel Bilgiler 24

3.1.1. Tanımı 24

3.1.2. Eserin kısa tarihçesi 25

3.1.3. Eserin banisi ile sanatçısı/ları 26

3.1.4. Eserin metni 28

4. KATALOG 33

5. DEĞERLENDİRME 578

5.1. Resim Düzenlemesi 579

5.2. Resim -Metin İlişkisi 580

5.4. Üslup 586

5.4.1. Genel üslup değerlendirmesi 589

6. SONUÇ 599

SÖZLÜK 602

KAYNAKÇA **604**
GÖRSELLER DİZİNİ **615**
EK-TABLO **622**
ÖZGEÇMİŞ **637**

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Resim 1. İsaakios'un Tefsir Metninin Başlığı, Fol. 3r. 615
Resim 2. Musa (Detay) 615
Resim 3. Miriam'ın Dansı, Fol. 200r (Detay). 615
Resim 4. Beş Kralın Tutuklanıp Yeşu'ya, Getirilmesi, Fol. 491r (Detay). 615
Resim 5. Musa'nın Nehirde Bulunuşu, Fol. 157. 616
Resim 6. RAB, Musa'ya Vaat edilen Toprakları Gösteriyor, Fol. 470r. 616
Resim 7. İlk Doğanların Ölümü Belası, Fol. 190v. 616
Resim 8. Yusuf Tahıl Satıyor, Fol, 131r. 616
Resim 9. Yakup, Oğullarını Mısır'a Gönderiyor, Fol.131v. 616
Resim 10. Kardeşleri Yusuf'un Huzurunda, Fol. 132v. 616
Resim 11. Yusuf'la Yakup'un Kucaklaşması, Fol. 138v. 616
Resim 12. Yakup, Firavun'u kutsuyor, Fol. 139r. 616
Resim 13. Yusuf, Mısırlıların Topraklarını İstiyor, Fol. 139r. 616
Resim 14. a. Potifar'ın Karısı Yusuf'u Yakalamak İstiyor, b. Yusuf Kaçıyor, Fol. 127v. 616
Resim 16. Kosma Indicopleuste, Sina Gr. 1186, Fol. 73v, 11. yy. 617
Resim 15. Oktateukh, Topkapı Sarayı, G.İ.8, Fol. 203r, 12. yy. 617
Resim 18. Kosma Indicopleuste, Floransa, plut., 9.28, Fol.135v, 11. yy. 617
Resim 17. Oktateukh, Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 190r, 12. yy. 617
Resim 19. Oktateukh, Topkapı Sarayı G.İ.8, RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor, Fol. 77r. 617
Resim 20. Vatikan Gr. 746, RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor, Fol. 73v,12. yy. 617
Resim 21. Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 251v. (Detay). 618
Resim 22. TKSM, B. 1344, Fol. 205v-206r (Detay). 618
Resim 23. İstanbul/ Sultanahmet Meydanı, Yılanlı Sütun (Fotoğraf: Çelik 2013). 618
Resim 24. Vatikan Gr. 746, Fol. 246v 618
Resim 25. İzmir, A.1, Fol. 106r, 12. yy. (Weitzmann and Bernabo, 1999) 618
Resim 26. Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 257r. 619
Resim 27. Vatikan. Gr. 746, Fol. 257r, 12 yy. 619
Resim 28. Menologion, Bodleian Küt. MS. Gr. Th. F1, Fol. 4r, 14. yy. 619
Resim 29. Venedik Hellenik Enstitü Codex Gr. 5, 14. yy. 619

Resim 30. Venedik Hellenik Enstitü Codex Gr. 5, 14. yy. 620
Resim 31. Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 234v. 620
Resim 32. Topkapı Sarayı G.İ8, Fol. 305v. 620
Resim 33. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, Fol. 57v, 12.yy. 621
Resim 34. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, fol. 76v, 12.yy. 621
Resim 35. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, fol. 82v, 12.yy. 621
Resim 36. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, fol. 108r, 12.yy. 621

SİMGELER/KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.b. : Adı geçen bölüm

a.g.k. : Adı geçen kitap

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.ç. : Adı geçen çeviri

Bkz/bkz. : Bakınız

çev. : çeviren

fol. : folyo

G.İ.8 : Gayri İslami 8

Gr. : Greec/Grek

Kat. : Katalog

MÖ : milattan önce

MS : milattan sonra

no. : numara

r. : rekto

Res. : Resim

s. : sayfa

TSMK : Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

v. : verso

Vat. : Vatikan

1.GİRİŞ

1.1. Konu, Kapsam, Amaç ve Yöntem

Kültür varlıklarının önemli bir alanını oluşturan el yazmaları; eski tarihli, orijinal veya istinsah (kopya) edilmiş, yapan ya da yaptıranı hakkında tarihi bilgi sunan, dönemin beğenisini yansıtan, sanat değeri (yazı, minyatür/resim ve cilt bakımından) olan ve bilinen tek nüsha olmaları nedeniyle önem arz ederler. Kültür taşıyıcılığı yapan bu eserler, dönemin dili ve edebiyatı hakkında bilgi vermenin yanı sıra resimlerle görselleştirildiklerinde resim sanatı hakkında da bilgi sunmaktadır. Bu bağlamda nadir el yazması eserleri muhafaza eden ülkemizdeki kütüphaneler, araştırılmak üzere bilim dünyasına kazandırılmayı bekleyen zengin koleksiyonlarıyla birer hazine durumundadır.

İstanbul'un en önemli kütüphanelerden biri olan Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde tarihi geçmişini de yansıtan çok değerli resimsiz ve resimli el yazma koleksiyonları bulunmaktadır. Burada, İslami eserlerle birlikte gayri İslami eserler de koleksiyonların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Gayri İslami eserlerden bilinen en önemli resimli el yazması, G.İ. 8 numarada kayıtlı bulunan 12. yüzyıl Bizans Dönemi Oktateukh (Seraglio[1]) el yazmasıdır.

Bu topraklarda 1123 yıllık tarihi geçmişe sahip Bizans İmparatorluğu'na (330-1453) ait eserlerin araştırılması ve bilim dünyasına kazandırılmasının kültürümüzün zenginliğine katkı sağlayacağı şüphesizdir.

Bu amaçla, doktora tez çalışması konusu, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde Septuaginta-Oktateukh G.İ[2].8 olarak kayıtlı bulunan Orta Bizans Dönemine ait resimli Oktateukh el yazması seçilmiştir. Daha önce yapılan kayıtlarda Seraglio (Sultan Sarayı) olarak bilindiği için tezin başlığının "*Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazması: Seraglio (Topkapı Sarayı G.İ.8)*" olarak yazılması uygun görülmüştür. Ancak, tezin anlatımında daha pratik bir kullanım olacağı düşüncesiyle "*Topkapı Sarayı G.İ.8"* ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca, eserin

[1] Topkapı Sarayı el yazması Seraglio ismiyle de bilimektedir.
[2] G.İ: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan "Gayri İslami" eserlerin ifadesinin kısaltmasıdır. Gayri İslami eserlerin kataloğu için bkz. A.D. Deissmann, (1933). *Forschungen und Funde im Serai.* Berlin ve Leipzig, s. 46.

yapraklarının "a" (ön) ve "b" (arka) yüzünden söz ederken de literatürde kullanımı geçerli olan folio (sayfa) ve onun kısaltması olan "fol" ile birlikte "a" yüzü için "r" (recto: ön) ve "b" yüzü için de "v" (verso: arka) ifadeleri kullanılmıştır. Tezde değinilen el yazması eserlerin isimleri ile sözlükte açıklanan kelimeler italik yazılmıştır.

Topkapı Sarayı G.İ.8 el yazması, parşömen üzerine Yunanca küçük harflerle yazılmış; Yaratılıştan Rut'un hikâyesine kadar olan Eski Ahit'in'ın ilk sekiz kitabının (Yaratılış, Çıkış, Levililer, Sayım, Tesniye, Yeşu, Hâkimler ve Rut) metnini ve bu metinde geçen hikâyeleri görselleştiren resimleri içermektedir. Toplamda 569 folyodan oluşan eserde 301 resim bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; taslak halinde çizimler ve yarım bırakılmış resimlerdir. Bunların dışında bazı sayfalarda ise boş bırakılmış resim alanları vardır. Bugün, siyah deri kaplı tahta üç cilt halinde görülen el yazmasının cildinin 1938'de restore edildiği bilinmektedir[3].

Çalışma; el yazması eserin resimlerini, resim-metin ilişkisini, resimlerin ikonografik özelliklerinin monografik bir çalışmayla *kodikolojik*[4] açıdan incelenmesini, ve bir katalog halinde sunulmasını kapsamaktadır. Böylece, 12 yüzyıla ait olduğu bilinen bu eserin dönemin beğenisi içinde değerlendirilmesi ve Orta Bizans Dönemi Resimli el yazmaları içindeki konumunun tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bizans duvar resimleri konunun kapsamı dışında tutulmuştur. El yazmasındaki resimlerin duvar resimleriyle ilişkisinin olup olmadığı, saha çalışması yapıldıktan sonra başka bir yayında ele alınması planlanmaktadır.

Bu amaçla çalışmanın başında ilk önce literatür araştırması yapılmıştır. Konuyla ilgili yapılmış pek çok yayın ve araştırmanın olduğu görülmüştür. Bilinen erken tarihli çalışma, Uspenskii[5] (1907) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma, *Topkapı Sarayı Gİ.8* Oktateukh el yazmasına ait 194 resimle birlikte toplamda 314 resim içeren Yunancadan

[3] J. Lowden, (1992). *The Octateuch: A Study in Byzantine Manuscript İllustration*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, s. 21-23; J. Lowden, (2010b). Illustrated Octateuch Manuscripts: A Byzantine Phenomenon. *The Old Testament in Byzantium,* (Ed. P. Magdalinoand and R. Nelson), Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C: Trusteesfor Harvard University, s. 110; K. Weitzmann and M. Bernabo, (1999). *The Illustration in the manuscripts of the Septuagint: Oktateuch,* Vol. 2, Department of Art and Archaeology, Princeton University in Associaton with Princeton University Press, s. 334.

[4] Kodikoloji; kitap bilimi.

[5] 1894'te İstanbul Rus Arkeoloji Enstitüsü müdürlüğü yapmış F.I. Uspenski, döneminin önemli Bizans araştırmacısıdır. Detaylı bilgi için bakınız, A. A. Vasiliev (1943). *Bizans İmparatorluğu Tarihi.* Cilt: 1, Ankara: Maarif Matbaası, s. 40-44.

Rusçaya bir çeviri kitabıdır[6]. Kitap, bu konu ile ilgilenen araştırmacıların başvurduğu monografik çalışma olarak görülmektedir. Deissmann (1933), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki Gayri İslami, Bizans Dönemine de ait, resimli ve resimsiz el yazmalarıyla ilgili hazırladığı kataloğunda *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasını ve onun restorasyondan önceki durumunu ele almaktadır. El yazması eser; 1939'da Hugo Ibscher (alanında tanınmış papirüs restoratürü) tarafından restöre edilip üç cilt halinde yeniden düzenlenmiştir[7]. Weitzmann (1957), el yazması eserdeki resimlerin kökenine ve model alındığı kaynağa değinerek eserdeki resimlerin önemine dikkat çeker. Anderson (1982), el yazmasının birkaç resmi ile diğer Oktateukh el yazmalarından benzer konulu resimleri karşılaştırarak *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının kimin için, nasıl yapıldığına ve sanatçısı/larına değinerek el yazmasını teknik açıdan ele almaktadır. Bazı yayınlarda genel olarak Oktateukh el yazmaları ve onların resimlerinden bahsedilirken *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasına da değinilir: Lowden (1992) ile Weitzmann ve Bernabo'nun (1999), kitapları bu konu ile ilgili en kapsamlı çalışmalardır. Bu konuyu belli açılardan ele alan makalelerde: Jean (1979), Meyer (2005), Lowden (2010) ve Bernabo (2014) *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasına değinildiği görülmektedir. Tüm bu çalışmaların eserin tanınmasını ve sanat tarihine kazandırılmasını sağladığı kesinlikle söyleyebiliriz. Ancak, sadece *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının tüm resimlerini bir katalogda ele alan, resim-metin ilişkisini birebir ele alan, resimlerin ikonografisini, üslubunu ve resimleri yapan sanatçının metne bağlı kalıp kalmadığını ortaya koyan monografik bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür.

Sözü edilen alışmalarda, el yazmasının içerdiği resim sayısı ile ilgili farklı bilgiler yer almaktadır: Uspenskii (1907) el yazmasındaki resimlerin sayısı ile ilgili bilgi vermemektedir. Deissmann (1933) 352, Weitzmann (1957) 350, N. İpşiroğlu, *ve* N. İpşiroğlu, (2012) 352 resim olduğunu belirtir. Ancak, eserde bugün 301 resim olduğu görülmektedir. Sözü edilen farklı bilgiler eserle ilgili güncel bir çalışmanın gerçekleştirilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Nitekim eserin bir el yazması olduğunu düşündüğümüzde zamana ve koşullara dayanıksız olduğu açıktır. Bu nedenle, hem yapılan çalışmaların bir sağlaması niteliğinde bir araştırma yapılması hem de

[6] Uspenski, 1907'den aktaran Lowden, 1992, a.g.k., 3.
[7] Lowden, 1992, a.g.k., s. 21; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 334; J. C. Anderson, (1982), The Seraglio Octateuch and the Kokkinobaphos. *Dumbarton Oaks Papers*, Dumbarton Oaks, Trusteesfor Harvard University Stable Vol. 36, s. 104.

Ortaçağa ait ülkemizde bulunan bu ünik resimli el yazmasının Türkçe bir yayında ele alınması gerekliliği hissedilmiştir.

Bu Doktora Tez çalışması sonucunda; *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının resimlerinin tümünü içeren bir katalog hazırlamak, resim-metin ilişkisine ve resimlerinin ikonografik üslubuna değinmek, eserin fiziksel durumunu belgelemek, dönem el yazmalarıyla üslupsal özelliklerini karşılaştırmak, konuyu Türkçe bir yayınla ele alarak diğer dillerdeki yayınlarda kullanılan terminolojik terimlerle ortak bir dil oluşturmak ve böylece bu alandaki açığın kapanmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ne eser üzerinde çalışabilmek için izin başvurusu yapılmıştır. Buradan alınan izinle el yazması eserin önceden dijital ortama aktarılmış resimli ve resimsiz olmak üzere toplam 569 sayfa ve cildinin fotoğraflarının yer aldığı, her bir cilt için bir Cd olmak üzere, toplam üç Cd satın alınmıştır. Alınan bu Cd'ler üzerinden bilgisayar ortamında çalışma sürdürülmüştür. İlk önce eserde yer alan resimlerin bir listesi çıkarılmıştır. Resimlerin yer aldığı sayfalar belirlendikten sonra her bir resmin bulunduğu sayfadaki, gerekli durumlarda (metin ve resim ilişkisi kurulamadığında) önceki veya sonraki sayfalardaki metnin Yunancadan Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Böylece, resimlerin metinde anlatılan konuyu temsil etme niteliği ortaya konmuştur. Bu şekilde Nikodim Kondakov'un (1844-1925) kullandığı resim ve metin ilişkisini ortaya koyacak ve resimlerin ikonografik programının ele alınmasına olanak sağlayan yaklaşımı[8] izlenmiştir. Bununla birlikte, resim programlarındaki *imge, hikâye* ve *alegori*lerle ilgili ikonografik analizler yapılırken Erwin Panofsky'nin yaklaşımı[9] dikkate alınmıştır. Yani, resim analizi yapılırken resmin konusu ve anlamı; *Birincil veya Doğal Anlam, İkincil veya Uzlaşımsal Anlam ve İçsel Anlam veya İçerik* olmak üzere üç açıdan incelenmiştir.

El yazmasının metni 12. yüzyıla ait Eski Ahit'tir. Metnin Yunanca'dan Türkçeye çevirisinde temelde el yazmasının Yunanca metni dikkate alınmasına rağmen, yanlış bir ifade olmaması ve çevirinin kontrolü için Türkçeye çevrilmiş Eski Ahit metni içeren,

[8]Nikodim Kondakov, Bizans Resim Sanatı alanında ilk çalışmayı yapmıştır. Onun benimsediği yaklaşım ile ilgili açıklama için bkz. G. R. Parpulov, (2013). The Study of Byzantine Book Illumination: past, Present, And Future. Palaeoslavica, XXI/2, s. 203.
[9] E. Panofsky, (2012). *İkonoloji Araştırmaları,* (Çev. Orhan Düz), İstanbul: Pinhan Yayıncılık, s. 28-38.

bazı internet kaynakları ile Kitabı Mukaddes'ten (1972) yararlanılmıştır[10]. Buradaki metinlerde geçen ifadelerle karşılaştırma yapılarak çeviri tamamlanmıştır.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde "Giriş" başlığı altında tezin konusu, kapsamı, amacı, yöntemi ve konu ile ilgili yapılan araştırmalar açıklanmıştır. İkinci bölümde "Orta Bizans Dönemi Resimli El Yazmaları: Oktateukh" başlığı altında Oktateukh kavramı ve günümüze gelebilen resimli Oktateukh el yazmaları ile ilgilli bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, "Seraglio (*Topkapı Sarayı G.İ.8*) Oktateukh Resimli El Yazması" başlığı altında; tezin konusu, *Topkapı Sarayı G.İ.8* resimli Oktateukh el yazmasının genel bilgileri: tanımı, metni, tarihçesi ve eserin banisi ile sanatçısı/ları ele alınmıştır. Dördüncü bölümde el yazmasındaki 301 resmi içeren "Katalog" hazırlanmıştır. Katalogda her bir resmin katalog no, bölüm, folyo no, konu, bibliyografya tanım ve metin-resim ilişkisi gibi bilgileri sunan başlıklar kullanılarak detaylı bir çalışma yapılmıştır. Beşinci bölümde, "Değerlendirme" başlığı altında; Resim Düzenlemesi, Resim-Metin İlişkisi, Aynı Konulu Sahneler, Üslup ve Karşılaştırma başlıkları oluşturulmuş, resimlerle ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Altıncı bölümde, "Sonuç" başlığı altında *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmasının resimleriyle ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Kaynakça kısmında, konu ile ilgili ulaşılan kaynaklar belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda üç tabloya yer verilmiştir. Ek'te gösterilen Tablo 1'de aynı konulu sahneler, Tablo 2'de üsluplar ve Tablo 3'te karşılaştırma örnekleri verilmiştir.

1.2. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde, *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazması ve Orta ve Geç Bizans Döneminden günümüze gelebilen resimli Oktateukh el yazmaları ile ilgili yayınlara değinilmiştir. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazması ile ilgili araştırmalar, kitaplar, makaleler kronolojik sıraya göre ele alınmıştır.

[10]Bkz. http://incil.info/ *(Erişim Tarihi 05.06.2015); http://www.myriobiblos.gr/ (Erişim Tarihi: 05.06.2015); https://www.wordproject.org/ (Erişim Tarihi: 05.06.2015); https://www.wordproject.org/bibles/tr/index.htm (Erişim Tarihi: 05.06.2015); https://www.wordproject.org/bibles/qk/index.htm (Erişim Tarihi: 05.06.2015)* Bkz. Anonim, (1972). *Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit* (Tevrat ve İncil),İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

Uspenskii, F. I (1907). *Konstantinopolskii Seral'skii Kodeks Vos'mikniziia* (*L'Octateuque de la Bibliothéque du Sérail'a Constantinople,) (IRAIK 12)* Sofia. Albüm, Munich.

İlk defa 1907'de Uspenskii tarafından *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmasının ele alındığı görülür. Uspenskii el yazmasının Yunancadan Rusçaya çevirisini yapmış ve İsaakios Komnenos'un notunu onarmıştır. Bu çalışmasında 314 resimli bir albüm de hazırladığı belirtilir[11] Albümde; *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasından 194 resim yer alır[12].

Deissmann, A. (1933). *Forschungen und Funde im Serai.* Berlin ve Leipzig, s. 46-47.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan Gayri İslami resimsiz ve resimli el yazmaların kataloğunu oluşturan yazar, *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasına da değinmiştir. Çalışma, söz konusu el yazmasının 1939'da restorasyon geçirmeden önceki durumunu yansıtması bakımından önemlidir.

Weitzmann, K. (1957)."The Octateuch of the Seraglio and the history of its Picture recension", *Actesdu X. Congres d'Etudes Byzantines, (10. Milletlerarası Bizans Tetkikleri Kongresi Tebliğleri) Istanbul, 15-21 September* 1955, İstanbul, s. 183-186.

10. Milletlerarası Bizans Tetkikleri Kongresinde sunulan bu tebliğde yazar, Oktateukh el yazmalarının kopyalanırken örnek alınan modelin ne kadar geriye gidebileceği, bu modelin kökeninin neresi olabileceği ve yüzyıllar boyunca tekrarlanarak kopyalanan Oktateukh el yazmalarında ne gibi değişikliklerin olabildiği hususlarına dikkat çekmeye çalışmıştır. Söz konusu çalışmasında yazar, 12. yüzyıla ait bu resimli Oktateukh el yazmasının başkent imparatorluk manastır atölyesinde yazılmış, yüksek kalitede yaklaşık 350 resimli değerli bir el yazma olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda günümüze gelebilen el yazmalarındaki resim düzeninin gelişimini aydınlatacak karşılaştırmalar yapmaktadır. Bu anlamda *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh

[11] Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 4; Anderson, 1982, a.g m., s. 84-114; Lowden, 1992, a.g.k., s. 3, 25-26.
[12]Uspenskii, 1907, a.g.ç, s. VII-XL.

el yazmasının varlığı ve içerdiği resimler, model alınan örnek ve diğer benzer resimli el yazmalar için karşılaştırma açısından dikkate değer görüldüğü ifade edilmektedir.

Anderson, J. C. (1982), "The Seraglio Octateuch and the Kokkinobaphos," *Dumbarton Oaks Papers*, Dumbarton Oaks, Trustees for Harvard University Stable Vol. 36, s. 83-114. URL: http://www.jstor.org/stable/1291463 (Erişim Tarihi: 04.05.2014).

Makalede, *Topkapı Sarayı G.İ.8 (Seraglio)* el yazmasının ne zaman ve kimin için yapıldığı hakkında bilgi verilir. Fol. 3r-9v sayfalarında yer alan *Aristeas Mektubu*nun tefsiri ve başlık metni irdelenir. Çalışmada ayrıca, *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının ressamlarına ve onlardan biri olan Kokkinobaphos Usta olarak adlandırılan sanatçıya, onun tekniğine de değinilir. El yazmasında bulunan resimlerin veya resim için boş bırakılan alanların sayfa düzeni şematik olarak gösterilmeye çalışılır.

Lowden, J. (1992). *The Octateuch: A Study in Byzantine Manuscript İllustration,* The Pennsylvania State UniversityPress, Pennsylvania.

Kitap, günümüze gelebilen beş Oktateukh resimli el yazması ile ilgili bilgiler içerir. Bir dönemin önemli el yazmaları olan ve günümüze az sayıda ulaşabilen çok resimli Oktateukh el yazmalarına dair kısa fakat yeterli tanıtıcı bilgiler verilir. Birbirine yakın ilişkilendirilen bu eserlerin resimleri yapılırken bir modelden mi kopya edildiği; bu eserler için ne tür kaynakların kullanıldığı; bu bol resimli el yazmaların üretilmesinin amacının ne olabileceği; eserlerdeki teknik yanlışlıkların neler olduğuyla ilgili sorularla konu irdelenir. Bunun yanı sıra, bir el yazması eseri çalışma yönteminin "nasıl" olması gerektiğine değinilerek metodolojik bir yaklaşım sunma amacıyla el yazması, özellikle de resimli el yazması çalışmayı düşünen araştırmacılara rehberlik edecek nitelikte bilgiler sunulur. Resimli Oktateukh el yazmaları aracılığıyla "kitap bilimi"ne değinen bu eser, önemli bir başvuru kaynağı olmaktadır.

Weitzmann, K. ve M. Bernabo (1999). *The Illustration in the Manuscripts of the Septuagint*: *Oktateuch,* Vol. 2, Department of Art and Archaeology, Princeton University in Associaton with Princeton UniversityPress.

İki ciltli bu yayında; günümüze ulaşan altı resimli Oktateukh el yazmasının ve resimlerinin bir katalogla birlikte bütünleyici bir yaklaşımla ele alındığı görümektedir.

Tüm Oktateukh el yazması resimlerinin konuları belirtilmiş ve sahneler genel olarak tanıtılmıştır. Resimler, ait oldukları bölüm/konu başlıkları altında ele alınmış ve birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Oktateukh resimlerinin kaynağı olabilen unsurlara; antik kökene, klasik kaynaklara, Hıristiyan kaynaklarına, imparatorluk kaynaklarına, Yahudi unsurlara vs. değinilmiştir. Çalışmada, bir grup olarak değerlendirilen Oktateukh el yazmalarının resimlerinin oluşumu ve gelişimi irdelenmiştir. Weitzmann'a göre; Eski Ahit'in ikonografisinin erken tarihinin açığa çıkarılması için resimli Bizans Oktateukh el yazmaları öncelikle önemlidir[13]. Bu bağlamda, günümüze gelebilen tüm Oktateukh el yazmalarındaki resimler konularına göre gruplandırılarak karşılaştırılır.

Eser, Doktora tez çalışması süresince sık sık başvurulan önemli yayınlardan bir tanesidir.

Lowden, J. (2010). "Illustrated Octateuch Manuscripts: A Byzantine Phenomenon", *The Old Testament in Byzantium*, (Ed. Paul Magdalino and Robert Nelson), Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Trusteesfor Harvard University, Washington, D.C. s. 107-152.

Kitabın bir bölümünü oluşturan bu makalede, altı resimli Oktateukhch el yazmasına değinilir. Bizans'ta bir dönemin olgusu olarak düşünülen bu el yazmaların resimlerinin, kaynak model olarak görülen *Yeşu Rulosu*, Kosmos Indikopleustes'in *Christian Topography* eserlerin resimleriyle ilişkileri saptanmaya çalışılır. Ayrıca yazar, bu eserlerin sadece 11 ve 13. yüzyıllarda üretilmesine neden ihtiyaç duyulduğuna dikkat çeker. Fakat bu bir "soru" olmaktan öteye gitmemektedir.

Princeton Üniversitesi' ne ait *İndex of Christian Art*, sitesinde[14] *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmasına ait 106 resim yayınlanmıştır. Ancak albüm şeklinde verilen resimlerin isimleri ve tarihlendirilmesi ile ilgili bilgilerin güncel olmadığı görülmüştür.

[13]Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 299-311.
[14]Bkz. URL:http://ica.princeton.edu/millet/main.php?country=Turkey&site=223&view=site&page=1 (Erişim tarihi: 10. 11. 2014)

2. ORTA BİZANS DÖNEMİ RESİMLİ EL YAZMALAR: OKTATEUKH EL YAZMALARI

Bizans resim sanatında resimli el yazmaların üretimine önem verildiği, günümüze gelen örneklerden anlaşılabilir. Yaklaşık 11 yüzyıllık tarihi bulunan Bizans'ta çok çeşitli ve karışık üsluplu pek çok resimli el yazması üretilmiştir. Aşağıda sözü edilen örnekler dikkate alındığında, el yazmaların tarihsel süreçte değişim ve dönüşüm yaşadığı izlenir.

Sanatın, oluşum sürecinde, model kaynaktan esinlenerek ürünler verildiği görüşünden[15] hareketle kitap yazmacılığının da bir modelden ilham alınarak gelişim gösterdiği söylenebilir. Bu bağlamda; çalışmanın konusunun kutsal metin içeren resimli bir Bizans el yazması olması sebebiyle, Bizans tarihi boyunca üretilen dini el yazmaların resimlerinin kaynağına ve gelişim sürecine, birkaç örnek üzerinden, kısaca değinmek gerekmektedir.

En eski resimli el yazmaların, Helenistik etkili İskenderiye merkezli olduğu ve bunların önce *rulo*[16], daha sonra da *kodeks*/kitap şeklinde üretildiği bilinir. Bu kodeksler daha sonraki el yazmalar için model oluşturur[17]. Yunan ve Roma Dönemi'nde kullanılan rulo şeklindeki kitaplar; koyun, dana eşek ve av hayvanı derisinden yapılmış parşömendir. Yahudilerin de metinleri için rulo şeklindeki kitapları kullandığı bilinir[18]. Hıristiyanlar ise parşömenden elde edilmiş kitapları, kutsal metinler için kullanmıştır. Eski Ahit ve Yeni Ahit konulu bu kitaplar resimlerle bezenmiştir[19].

Hıristiyan ikonografisi yaklaşık 2. yüzyıla dayandırılır. Hıristiyanlık ortaya çıktığında görsel hafızada yer edinmiş hali hazırdaki resim tarzının, Grek-Roma tarzının, yeni dinin öğretilerini görselleştirmek ve dinin propagandasını yapmak için örnek alındığı ifade edilir[20]. Geç Antik ve Erken Hıristiyan/Bizans Dönemine ait

[15] S. Tansuğ, (1993). *Şenlikname Düzeni*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 23.
[16] Kelimenin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız.
[17] W. M. Milliken, (1947). Byzantine Manuscript Illumination. *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art*, Vol. 34, No. 3, Cleveland Museum of Art, s. 50-56.
[18] G. Koch, (2007). *Erken Hıristiyan Sanatı* (Çev. Ayşe Aydın), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 147.
[19] Koch, 2007, a.g.k., s. 148.
[20] Hristiyan ikonografisinin Greko-Roma etkisini yansıtan sanat tarzı için Roma'daki mozolelerde (Domitilla, Calixtus, Priscilla gibi.) bulunan resimler örnek verilmektedir. Bu dönem Hıristiyan resim tarzı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. A. Grabar, (1968). *Chiristian Iconography. A Study of its Origins*, Bollingen Series, XXXV. 10, Princeton: Prenceton University Press, s. 215-216.

katakomplarda, lahitlerde daha çok sembolik resim anlayışının, el yazmalarında ise öyküleyici anlatımlı bir anlayışın hâkim olduğu kabul edilir[21].

Erken Hıristiyan resim sanatı için önemli bir kaynak da Dura Europos'daki Sinagog[22] duvar resimleridir. Yahudi sanatı etkilerini taşıyan Hıristiyan resminin ilk örnekleri olduğu[23] ve sonraki dönem Hıristiyan resmine kaynaklık ettiği düşünülen buradaki anlatı sahnelerinin Bizans resimleriyle bağlantısı kurulur[24] ve aralarında yüzeysel benzerlikler bulunduğu belirtilir[25].

Günümüzde, Geç Antik ve Erken Hıristiyan Döneminde yapıldığı bilinen resimli el yazmaları vardır[26]. Helenistik sanat tesirinin devam ettiğini gösteren bu resimli el yazmaları, dönemi anlamamız açısından önemli eserlerdir. *Quedlinburg Itala*[27] (5. yy., Doğu Berlin, Deutsche Staatsbibliothek'te ve Stiftskirche Quedlinburg), *Cotton Genesisi*[28] (5. yy., British Library MS Cotton Otho B. VI), *Viyana Genesisi*[29] (6. yy., Viyana Österreichische National Bibliothek'te MS theol. Gr. 31), *Sinop İncili*[30] (6. yy., Paris Bibliotheque Nationale MS suppl. Gr. 1286), *Rossano İncilli*[31] (6. yy., Calabria'daki Rossano Museo dell'Arcivescovado) ve *Rabula İncili*[32] (586 yılı,

[21] Dönemin resim sanatı ile ilgili bkz. K. Weitzmann, (1952/53). Illustration der Septuaginta. *Münchner Jahrbuch der Bildenden Kunst*, 3/4, s. 96-100.

[22] Dura Europos Sinagogu hakkında bilgi almak için bkz. J.M. Bradshaw, (2010). The Ezekiel Mural at Dura Europos: A witness of Ancient Jewish Mysteries? *BYU Studies 49*, No. 1, s. 7-8. Bu yapıdaki resim sahneleri için bkz. J. Gutmann, (1988). The Dura Europos Synagogue Painting and Their Influence on Later Christian and Jewish Art. *Artibus et Historiae*, Vol. 9, No: 17, s. 25-29

[23] Grabar, 1968, a.g.k., s. 214.

[24] Detaylı bilgi için bkz. Kessle, H. L. (2012). *Judaism and The Development of Byzantine Art. Jews in Byzantium: Dialectics of Minority And Majority Cultures* (Ed. R. Bonfil, O. Irshai, G. G. Stroumsa and R. Talgam), Leiden: Brill, s. 455-459.

[25] Araştırmacılar, Dura Sinagog resimlerini Bizans Oktateukh resimleriyle de karşılaştırmış, aralarında benzerlik ve farklılıkların olduğunu tespit edilmişlerdir. Karşılaştırma için bkz. J. Gutmann, 1988, a.g.m., s. 27-28; K. Weitzmann, (1957b). Narration in Early Christendom, *American Journal of Archaeology*, Vol. 61, No. 1, Amerikan Arkeoloji Enstitüsü Yayını, s. 90.

[26] I. Hutter, (1971). *Early Christian And Byzantine*, (Çev. Alistair Laing), London: George Weidenfeld&Nicolson Ltd, s.37.

[27] P. Serdar Dinçer, (2016a). *Erken Bizans Dönemi Resimli Dini El Yazmaları: Viyana Genesis*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, s. 15.

[28] Yanmış olan Cotton Genesis el yazmasının kalan parçaları; Weitzmann ve Kessler tarafından 120 plaka, ayrıntılı açıklama, çizim ve transkripsiyonlarıyla birlikte metni görselleştiren 16 resimle yayımlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Weitzmann and H. Kessler (1986). *The cotton genesis: British Library, Codex Cotton Otho B.* VI. Princeton, NJ: Princeton University Press, s. 66, Serdar Dinçer, 2016a, a.g.t., s. 33.

[29] Serdar Dinçer, 2016a, a.g.t., s. 33-40.

[30] C. Hamel, (2001). *The Book: A History of The Bible*, Phaidon, s. 54; Serdar Dinçer, 2016a, a.g.t., s. 31-42. Klasik sanat etkili Hristiyan el yazmalarından *Viyana Genesis* el yazmasındaki resimlerin üslup analizi için bkz. K. Weitzmann, (1966).The Classical in Byzantine Art as a Mode of Individual Expression, *Byzantine Art an European Art Lektures*, Atina, s. 152-175.

[31] Serdar Dinçer, 2016a, a.g.t., s. 28-30.

[32] 586'da Suriye'de Beth Mar Yohannan Manastırı'nda Rabula isminde bir hattat tarafından yazılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. T.J, Baarda, (1960). The Gospel Text in The Biography of Rabula, *Vigiliae Cristianae*, Vol.14, No: 2, Brill, s.102-127; Serdar Dinçer, 2016, a, a.g.t., s. 19-21.

Medicea Laurenziana Kütüphanesi) dönemin bilinen resimli el yazmalardan bazılarıdır. 5. ve 6. yüzyıllara tarihlendirilen bu dini konulu el yazmaları; Hıristiyan dininin etkisiyle şekillenen resim anlayışıyla, dekoratif Suriye usulü ve Helenistik İskenderiyeli üslubun birlikte devam ettiğini, yani bir geçiş döneminin yaşandığını gösterdiği düşünülür[33].

726 ve 843 yılları arasında İkonaklazm tartışması yaşanır. III. Leo'nun (717-741) tasvire yaklaşımı, bu döneme damgasını vurur. Bizans'ta yüzyıldan fazla bir süre devam eden bir iç karışıklık yaşanır. Tasvirle mücadele halini alan bu dönemde sembolik imgelere bağlılık görülür[34]. Bu tartışmayı, imgeyi/resmi tapınma amaçlı kullanmaya tepki gösteren İkonakırıcılar kazanır[35]. İkonoklazm hareketi, doğulu süsleme tasarımına doğru yönelen resim anlayışının doğmasına neden olur[36]. Dönemin resim karşıtlığından el yazmaları da etkilenir. Manastırların kurucularının hikâyelerini konu alan kitaplar yakılır, kutsal nesneler tahrip edilir[37].

843'te ikonaklazm hareketinin çökmesiyle, Bizans'ta yeni bir döneme girilir. 9. ve 10. yüzyılları kapsayan bu dönem, hem imparatorun kilise ve manastıra karşı zaferi, hem de 7. ve 8. yüzyıllardaki tartışmalı ortamın sonu olur[38]. Makedon hanedanlığı[39] (867-1056) başa gelir ve "Makedon Rönesans'ı" olarak anılan[40] bir imparatorluk çağı yaşanır. Entelektüel bir aydınlanma görülen bu dönemde Helenistik kültüre duyulan ilgiyle; Antik el yazmaları, toplanır ve küçük Yunan harflerle yazılarak kopyalanır[41]. Bu durum resme de yansır. Resimde, klasik ideale yakın figür tarzı, çevresi kontorla sınırlandırılmış manzaralı sahneler ve zarif renklerin kullanımı dikkati çeker[42].

[33] Milliken, 1947, a.g.m., s. 50.
[34] G. Ostrogorsky (2011). *Bizans Devleti Tarihi* (Çev. Fikret Işıltan), 7. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 149.
[35] Daha detaylı bilgi için bkz. J. Lowden, (1998). İkonakırıcılık: İkona mı, Put mu? İkonakırıcılık Tartışması, *Sanat Dünyamız* 69-70 (Bizans Özel Sayı), İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş, s. 208-228.
[36] Milliken, 1947, a.g.m., s. 50.
[37] Z. Şenel, (2010). *Komnenos Dönemi Toplumsal, Siyasal ve Dini Tartışmaların Sanata Yansıması* (Yayımlanmamış Yüksek Kisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, s. 23.
[38] Kazhdan, A. P. ve Epstein, A.W. (1990). Change in Byzantine Culture in the Eleventh and Twelfth Centuries, London: California University Press, s. 14.
[39] Yeni dönem, Makedon hanedanlığı ile başlar. Ancak buna yol açan III. Mikhail'in çok hareketli saltanat devresidir. Bkz. Ostrogorsky, 2011, a.g.k., s. 203.
[40] C. Mango, (1963). Antique Statuary And The Byzantine Beholder. *Dumbarton Oaks Paper*-17, Washington:Trustees for Harvard University, s. 67; Hutter, 1971, a.g.k., s.109.
[41] Kazhdanand Epstein, 1990, .a.g.k., s.14-15; Şenel, 2010, a.g.t., s. 24.
[42] Hutter, 1971,a.g.k., s. 111.

Böyle bir dönemin ürünü olan pek çok resimli el yazması günümüze gelmiştir. Bunlardan bazıları: *Nazianzus'lu Gregory Homilyeleri* [43] (9. yy., Paris, Bibliotheque Nationale, Gr. 50), *Paris Mezmuru*[44] (10. yy., Paris, Bibliotheque Nationale, Gr.139), *Yeşu Rulosu*[45] (10. yy., Vatikan, Bibioteca Apostolica Cod. gr.431) Kosmas Indikopleutes'in[46] *Hıristiyan Topografyası* adlı eserinin resimli üç kopyası: (10. yy., Vatikan, Bibioteca Apostolica, Cod. Gr. 699; 11.yy., Floransa Biblioteca Medicea-Laurenziana, Cod. plut. 9.28 ve 11. yy., Sina Dağı Azize Katerina Manastırı, Cod. 1186[47]) ve *Oktateukh* (1050-1075 yılları arası, Vatikan Vat. Gr. 747) dönemin bilinen resimli el yazmalarıdır.

Bizans sanatı için bir dönüm noktası olarak görülen Makedon Rönesans'ın 11. yüzyıla kadar tesir ettiği bilinir[48]. Sonrasında gelen, Komnenosların hâkim olduğu dönem (1081- 1185); sanatta farklı üslupların görüldüğü karmaşık bir dönemdir. 12. yüzyılın ilk yarısında üslupsal bir değişim olur ve bir üslup çeşitliliği görülür. Klasik dengeyi bozan iç dinamizm ile canlı mavi, kırmızı ve mat altın yaldız kullanımı ortaya çıkar. Bu yeni üslupta, 10. yüzyıl üslubundan farklı renk tonları ve resim tekniği kullanılır. Figürler klasik resimle bağını koparmaz, ancak bazı kırılmalar yaşanır[49].

[43] Makedon Dönemi Bizans resimli el yazması eser, I. Basil Dönemi'nde (880-886) yapılmıştır. 46 resimli el yazması, Azizlerin yaşamından sahneler içerir. Resimler, klasik üslup özelliği taşır. Bkz. Hutter, 1971, a.g.k., s. 111. El yazması hem teolojik hem de imparatorluk karakterlidir. Resimlerin detaylı analizi için bkz. Sirarpie der Nersessian, (1962). *The illustrations of the Homilies of Gregory of Nazianzus: Paris Gr. 50 a study of the connections between text and images*. Dumbarton Oaks Papers, Vol. 16, s. 225. Bir Aziz olan Nazianzus'lu Gregory, Konstantinopolis (380-381) ve Nazianzos (382-84) piskoposluğu yapmış. Bkz. B. Baldwin, A. Kazhdan, R.S. Nelson and N.P.Sevcenko, (1991). "Gregory of Nazianzos", *The Oxford Dictionary of Byzantium* (Editör: A. Kazhdan), C.2, Oxford, s. 880-882.

[44] Geç Antik üsluplu 14 resim içeren el yazması bir Mezmurlar kitabıdır. Bkz. Hutter, 1971,a.g.k., s. 115, Dipnot. 121.

[45] Eski Akit Peygamberlerinden Yeşu'yu konu alan eser, 11 metre uzunluğunda, 45 santim genişliğinde rulo şeklinde resimli bir el yazmasıdır. El yazmanın resimleri klasik tarzı yansıtmaktadır. Oktateukh el yazması resmiyle (Bu çalışmada Kat. 286) benzerlik kurulur. Bkz. Hutter, 1971, a.g.k., s. 114, 126, Dipnot. 130.

[46] Kosma, Christian Topoğrafya'nın yazarının adıdır. Onun yazdığı eser "Kosma Indicopleuste" olarak anılır. Yunan kökenli olan Kosma, yaklaşık 547'de, Catherine Manasırı'nda yazdığı eselerle ünlü olmuştur. Gençken, Mısır dolaylarında dolaşmış, bugünkü Etiyopya, Eritre, Somali, Filistin ve Sina yarımadasını görmüştür. I. Justinian zamanında (527-565), Doğu Afrika, Karadeniz ve çevresini gezdiği için İndikoplonac (Indicopleuste) adını almıştır. Farklı zamanlarda yaptığı gezilerden sonra 535'te Sina Dağı Azize Catherine Manastırı'na geri döner ve ünlü olmasını sağlayan beş kitaptan oluşan Kozmografiyi yazar. Bu kitaplarda, seyahatlerinin izlenimleri ve açıklamaları yer almaktadır. Kozmografide, Kutsal Kitabın öğretileri ile uyum içinde olan yeni bir coğrafya sistemi yaratmaya ya da dünyayı sunmaya çalıştığı belirtilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. V.N. Manimanis, E. Teodosi and M.S. Dimitrijevic, (2014). Козма Индикопловац Зборник радова конференције "*Развој астрономије код Срба VII* (уредник М. С. Димитријевић), Београд, 18-22. април 2012, Публ. Астр. друш. "Руђер Бошковић" бр. 13, 1053-1065; M. Kominko, (2013). *The world of Kosmas: illustrated Byzantine codices of the Christian Topography*, Cambridge: Cambridge University Press, s. 9-23

[47] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s.3.

[48] Hutter, 1971, a.g.k., s. 129.

[49] Hutter, 1971, a.g.k., s. 142-143.

Bu dönemde üretilmiş bazı resimli el yazmaları: *Keşiş James Kokkinobaphos Homilyeleri*[50] (12. Yy, Paris Gr. 1208 ve Vat. Gr. 1162), *Ioannnes Skylitzes Kroniği*[51] (12. yy., Madrid Milli Kütüphane, Cod. Vitr. 26-2) ve üç *Oktateukh* el yazması (1125-1150 tarihli, İzmir A1., Topkapı G.İ. 8 ve Vatikan Gr. 746) olduğu bilinir.

12. yüzyılın sonuna gelindiğinde Konstantinopolis'te üslup değişikliği ortaya çıkar. Kompozisyon ve figürler basitleşir. Daha sonra, bu dönemde Slav ve batılı modellerle temasa geçen yeni bir anlayış doğar. Bu anlayışın, yaklaşık 1230'da yeni bir boyuta; plastik hacim, fiziksel ağırlık ile evrensellik ve bunlara eşlik eden uzamsal değerlere dönüşü sağladığı belirtilir[52].

1204-1260 yıllarında Latin işgali altında bulunan Konstantinopolis'i 1261'de yeniden ele geçiren Palaiologoslar Dönemi'nde masraflı ve lüks pek çok resimli el yazması yapılır[53]. Hâkim olan sanat anlayışından dolayı bu dönemin sanatına "Palaiologos Rönesansı" ya da "Geç Bizans Rönesansı" denilir[54]. Üretilen resimli el yazmalardan bazıları; *Oktateukh* (1270- 1300 tarihli, Athos Dağı Manastırı Vatopedi 602), *Oktateukh* (13. yy., Floransa, MS plut. 5.38), *Büyük İskender'in Romansı*[55] (1349-90 tarihli, Venedik Enstitüsü Codex Gr. 5) ve *Menologian yazması*[56] (1322- 1340

[50] Bu iki resimli el yazmasında Meryem'in hayatından olaylar anlatılır. Bkz. C. Hennessy, (2013), The stepmum and the servant: the stepson and the sacred vessel. *Wonderful things: Byzantium throagh ıts art* (Ed. A. Eastmond and L. James), Paper from forth-second spring symposium of Byzantine studies (20-22 March 2009), The United Kingdom: Henry Ling Limited, s. 79; Kokkinobaphos'un tipolojik döngülerinin ikonografik özellikleri için bkz. K. Linardou, (2011). Depicting the Salvation: Typological images of Mary in the Kokkinobaphos Manuscripts. *The Cult of the Mother of God in Byzantium* (Ed. Leslie Brubaker and Mary Cunningham), Gerat Britian: The MPG Books Group, s. 133-149. Kokkinobaphos ile ilgili, bu çalışmada bkz. *3.1.4. Eserin Banisi Ve Sanatçısı/ları* başlığında detaylı bilgi verilmektedir.

[51] Ioannes Skylitzes, Bizans sarayında yüksek rütbeli bir memurdur. 813-1057 yıllarını kapsayan bir kronoloji kitabı (Chronicle) yazar. Daha sonra, onun kitabı 574 resimli bir yazma olarak kopyalanır. Günümüze gelebilen resimli el yazması 12. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. V. Tsamakda, (2002). *The Illustrated Chronicle of Ioannes Skylitzes in Madrid*, Leiden: Alexandros Press, s. 394.

[52] Hutter, 1971, a.g.k., s. 153.

[53] J. Lowden, (2004). Manuscript İllumination in Byzantium. *Byzantium: Faith And Power (1261-1557)*, (Ed. Helen C. Evans), New Haven: Yale University Press, s. 259.

[54] Hutter, 1971, a.g.k., s.166; J. Lowden, 2004, a.g.m., s. 269.

[55]Lowden, 2004, a.g.m., s. 259-260. Orta Çağ dünyasında önemli bir eser olarak bilinen "*Büyük İskender'in Romansı*" el yazması o dönemde birçok dile çevrilmiş ve baskı çıkmıştır. *Büyük İskender'in Romansı'nın* bir kopyası da *Codex Gr. 5* el yazmasıdır. Günümüze gelebilmiş olan eser Venedik Enstitüsü'nde bulunmaktadır. Eserin takdim sayfasında bulunan İmparator tasvirinin III. Alexios Komnenos'a (1349-90) ait olduğu belirtilmektedir. Trabzonda yapıldığı bilinen bu eser, 250 resim içermektedir. Detaylı bilgi için bkz. N. S. Trahoulia (2006). The Venice Alexander Romance Pictorial Narrative And The Art of Telling Stories. *History As Literature In Byzantium*, (Ed. R. Macrides), s. 145-146; D. Kastritsis, (2011). The Trebizond Alexander Romance (Venice Hellic Institute Codex Gr. 5): The Ottaman Fate of Fourteenth-Century Illustrated Byzantine Manuscript *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları),* Vol. 3, s. 104; Yüksek kalitedeki Rum Paleografisi ile bilinen el yazmasında Türkçe yazılmış konu başlıkları bulunmaktadır. Bkz. G. Peers, (2016). El Yazmaları Üzerinden Trebizond ve Dünyası. *Bizans'ın Öteki İmparatorluğu: Trabzon*, (Ed. A. Eastmond), İstanbul: Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Merkezi, s. 117.

[56] Menologion, Azizler gününü gösteren kilise takvimidir. Bkz. N.P. Sevcenko. (1991). Menologion, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford Universitesity Press, s. 1341; Oxford Üniversitesi Kütüphanesi'nde *MS. Gr. Th. f1*

tarihli, Oxford Gr. Th. f1) sayılabilir. Bu dönem el yazmalarının üretiminde genelde İmparator ailesinin rol aldığı bilinir. Kronik ekli, kendi portrelerini de içeren resimli el yazmalar günümüzde mevcuttur[57]. Palaiologoslar Dönemi'nde yapılmış bu resimli el yazmalarında antik sanat tarzı uygulandığı bilinir. Figürlerin statik olmayan duruşu, zemin- mekân ilişkisi, damarlı mermerler, üçgen alınlıklı mimari yapıların kullanımı antik geleneği yansıtır[58].

Yukarıda, kronolojik sıraya göre, kısaca isimleri verilen resimli el yazmaların dışında, henüz araştırılmayı bekleyen Yunanca yazılmış pek çok Bizans el yazmasının varlığı bilinmektedir[59].

2.1. Oktateukh (oktatefhos)

Oktateukh (οκτάτευχος/oktatefhos); Yunancada "οκτά" (sekiz) ve "τευχος" (kitap, konu, mesele) kelimelerinden oluşan teknik bir terimdir. Terim, Eski Ahit'in (Tevrat) ilk sekiz kitabı; Yaratılış, Çıkış, Levililer, Sayım, Tesniye, Yeşu, Hâkimler ve Rut'un hikâyelerini içeren bir tür dini el yazması eserler için kullanılır[60]. Konuyla ilgili bilinen en eski çalışmada, Suriye Başpiskoposun (Teoddoret of Cyrrhus, ö. 466), yazdığı Eski Ahit'in ilk sekiz kitabının tefsirinde Oktateukh terimini kullanmadığı belirtilir[61]. Literatürde bu terimin ilk kez, 538 dolaylarında ölen, Gazze piskoposu tarafından yazılan bir tefsirin önsözünde yer aldığı ifade edilir[62].

Oktateukh el yazmalarının prototipi olarak ifade edilen ve Eski Ahit'in ilk beş kitabınının (Yaratılış, Çıkış, Levililer, Sayım, Tesniye) metnini içeren Pentateukos (Pentatefhos/Πεντάτευχος) kitapları bilinir[63]. Eski Ahit metninin İbraniceden

---

olarak kayıtlı bulunan Menologion Yazması 14. yüzyıl Palaiologos dönemi Bizans resimli el yazmalarındandır. Selanik'te yapılmış olan el yazmasının banisi Selenik Despotu Demetrios Angeolo Dukas Palaiologos'tur. Bizans tarihçisi Nikephoros Kalliski'ye yaptırılmıştır. Parşömen kâğıttan yapılmış 60 folyolu eserde, 368 resim vardır. Bu el yazması ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. S.Sahilli, (2016). 14. Yüzyıl Bizans Dönemine Ait minyatürlü Bir El Yazmasının İkonografi ve Üslup Açısından Değerlendirilmesi (Oxford Üniversity, Bodleian Library, MS. Gr. Th.f1). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 13, Sayı: 33, s. 364-383.

[57] Bu özellikte, iki el yazma örneği verilir: Atina, Byzantine Müzesi'nde MS. 80'de kayıtlı bulunan, II Andronikos Paleiologos'un İsa ile birlikte gösterildiği resmi içeren, 1301 tarihli resimli el yazması ile III. Alexios Komnenos'un ve onun eşinin resmini içeren el yazması. Detaylı bilgi için bkz. Lowden, 2004, a.g.m., s. 259-260.

[58] Sahilli, 2016, a.g.m., s. 373-374.

[59] I. Spatharakis, (1981). *Corpus of Dated Illuminated Greek Manuscripts to the Year 1453*, Volume 1-2, Netherlands: Leiden- E.J. Brill.

[60] J.H. Lowden, (1991). Octateuch. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (Ed. A. Kazhdan), Oxford: Univercity Press, s. 1510-1511.

[61] Hill, (2007)'den aktaran Lowden, 2010b, a.g.m., s. 8, Dipnot: 5

[62] Lowden, 2010b, a.g.m., s. 107.

[63] Lowden, 1992, a.g.k., s. 2; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k. s. 299.

Yunancaya çevirisi (Septuaginta[64]) olan Pentateukh yazmasına, "Yeşu, Hâkimler ve Rut"un bölümlerinin de eklenmesiyle Oktateukh el yazmaları oluşmuştur[65].

Weitzmann; Dura Europos duvar resimlerinin, Oktateukh resimlerinin prototipi olduğu varsayımını ileri sürer, bunlar arasında sıkı bir bağlantı olduğunu açıklar[66]. En eski Oktateukh el yazmasının, 4. veya 5. yüzyıla tarihlendirilen Leiden, *Cod. Voss. Grec. 8* el yazması olduğu düşünülmektedir[67].

Resimli Oktateukh el yazmalarının ilk merkezinin Antakya olduğu, ancak günümüzde çeşitli kütüphanelerde muhafaza edilen resimli Octateukh el yazmalarının Kontantinopolis'te üretildiği belirtilir[68].

Bizans dışında, Oktateukh el yazmalarına; Arap, Kıpti (Hıristiyan Mısırlı), Süryani, Gürcü, Ermeni, Sloven gibi Hıristiyan uluslarda herhangi bir örneğine rastlamazken sadece Etiyopya'da hazırlanan Oktateukh el yazmaları görülür[69]. Ancak, bunlar da resimsizdir ve en erken örnek 13. yüzyıla tarihlendirilir[70].

Günümüzde bilinen Oktateukh (Septuaginta-Eski Ahit) el yazmaları Bizans'a ait ve 1050 ile 1300 yılları arasına tarihlenen resimli el yazmalarıdır. Aslında Eski Ahit yasayı, dini ve tarihi birlikte barındıran özelliğiyle anlatı edebiyatının zengin bir kaynağıdır[71]. Sadece Bizans değil Hıristiyan ve Müslümanlar da Eski Ahit metnine ilgi göstermiştir[72]. Mesela; "*Kısas-ı Enbiya*"ların (Âdem'den başlayarak anlatılan peygamberler tarihi kitabı) varlığı, bunun ispatı olarak sunulabilir.

---

[64] Bu çalışmada bkz. *3.1.2.3. Septuaginta (Octateukh)* başlığında detaylı bilgi verilmektedir.
[65] Lowden, 1992, a.g.k. s. 1; Lowden, 2010b, a.g.m., s. 107-108; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 299.
[66] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 299.
[67] Rahlfs, A. (1914). *Verzeichnis der Griechischen Handschriften*, pp. 374'ten aktaran; Weitzmann and Bernabo, a.g.k., s. 299.
[68] Lowden, 1992, a.g.k. s. 28; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 300.
[69] O. J. Boyd, (1905). The Text of the Ethiopic Version of the Octateuch, with Speacial Reference to the Age And Value of the Haverford Manuscript. *Biblioteca Abessinica*, (Ed. E. Littmann), Princeton, N.J.: The University Library, s. 1-30.
[70] Lowden, 2010b, a.g.m., 108.
[71] N. Lange, (2013). The Septuagint as a Jewish Classic. *Modernity's Classics,* (Ed. Sarah C. Humphreys ve Rudolf G. Wagner), Berlin Heidelberg: Springer, s. 143, 145.
[72] E. Jeffreys, (2010). Old Testament, history, and the Byzantine Chronicle. *The Old Testament in Byzantium*, (Ed. Paul Magdalinoand ve Robert Nelson), Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C: Trustees for Harvard University, s. 153.

2.2. Orta Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazmaları

Çalışmanın konusu olan *Topkapı Sarayı G.İ.8* resimli Oktateukh el yazması ve diğer resimli Oktateukh el yazmaları belli bir dönemde üretilmiş aynı konulu eserlerdir. Bu nedenle Oktateukh el yazmalarına daha detaylı değinilmesi gerekmektedir.

Günümüzde 1050-1300 yılları arasına tarihlendirilen altı resimli Oktateukh el yazması bilinir. Bunlar; *Vat. Gr. 747* (1050-75), *Vat. Gr. 746* (1125-55), *İzmir A. 1* (1125-55-Şuan kayıp), *Topkapı Sarayı - Seraglio G.İ.8* (1125-55), *Vatopedi 602* (13. yüzyıl) ve *Laur. Plut. 5.38'*dir (1275-1300). Bunların beşi kronolojik sıraya göre aşağıda kısaca tanıtılacaktır. Doktora tez çalışmasının konusu olan *Topkapı Sarayı G.İ.8* nüshası, üçüncü bölümde daha detaylı değerlendirilecektir.

2.2.1. *Vat. Gr. 747* (Roma, Vatikan Apostolik Kütüphanesi)

Roma- Vatikan Apostolik Kütüphanesi'nde *Vat. Gr. 747* olarak kayıtlı bulunan el yazması, Oktateukh nüshalarından bir tanesidir. 11. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen[73] *Vat. Gr. 747,* bilinen en erken tarihli resimli Oktateukh el yazmasıdır.

1481 öncesinden beri Vatikan Kütüphanesi'nde bulunan *Vat. Gr. 747*, 1846-54 yıllarında restorasyon geçirmiştir. Tekrar ciltlenirken kenarları kesilen el yazması, orijinalinden daha da küçülmüştür[74]. Günümüzde, *Vat. Gr. 747* el yazması tek cilt halindedir. Orijinal olmayan cilt; 38x28[75]/36x28.5[76] cm ölçülerinde, kahverengi deri, kenarları geniş altın yaldızlı geometrik desen bezelidir[77]. Cildin çiçekli sırt kısmı üzerinde; *Vat. Gr. 747* ve Vatikan kütüphanesi Müdürü Angelo Mai yazılı, Papa IX Pius armalı bir etiket vardır[78].

Günümüzde, 36 x 27.5 cm ölçülerinde 260 folyolu *Vat. Gr. 747,* 334[79] resim içerir. Resimsiz sayfalar da olmakla beraber, bazen tek sayfaya bir, iki veya üç tane

[73]Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 3; Lowden, 1992, a.g.k., s.14; Lowden, 2010b, a.g.m., s. 110.
[74] Lowden, 1992, a.g.k., s.11.
[75] Weitzmann and Bernabo'nun verdiği ölçü için bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 3.31.
[76] Lowden'in verdiği ölçü için bkz. Lowden, 1992, a.g.k., s.11
[77] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 331.
[78] Lowden, 1992, a.g.k., s.11; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 331.
[79] Weitzmann and Bernabo; *Vat. Gr.* 747 el yazmasının 367 resimli olduğunu söyler, bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 332.

yerleştirilmiş çeşitli boy ve şekillerde resimler görülür[80]. El yazmasının, yedisi resimli olmak üzere on sekiz yaprağı kayıptır. Fakat bunların nasıl kaybolduğu bilinmiyor[81]. Folyoların metin alanı 33 x 27.5 cm'dir. Metin genelde tek sütun halindedir. Kullanılan mürekkep; siyahtır. Ancak ilk harfler (initial), bölüm başlıkları, peygamber isimleri ve duraklama numaraları kırmızıdır[82]. El yazmasında, fol. 1r-11v'de *Aristeas Mektubu,* Fol. 12r'de *Theodoret ad Hypatium,* fol. 12r'den sonra ise Tevrat'ın ilk sekiz kitabı *Oktateukh* metni yer alır. Metin, tek bir el tarafından 11. yüzyıla ait Yunanca küçük harflerle, bölüm başlıkları yuvarlak küçük harflerle yazılmıştır. Sayfalar, sağ üst köşede Arapça numaralıdır[83].

İlk folyolardaki resimler ile sonraki resimler birbirinden farklıdır[84]. İlk resimlerde altın yaldız ve çok çeşitli renkler kullanılmışken, sonraki resimlerde soluk mavi, soluk yeşil ve soluk pembe renklerinin ağırlıklı kullanıldığı görülür. Resimlerde ufuk hattı yoktur. Resimlerin arka planı altın yaldız veya mavidir. Gökyüzü düz boyanmış şerit şeklinde koyu mavi veya altın yaldızlıdır. Halelerde çoğunlukla altın yaldız vardır. Resimlerin konuları ve figürlerin kompozisyona konumlandırılması genel olarak *Topkapı Sarayı G.İ.8, İzmir A.1* ve *Vat. Gr. 746* ile benzerdir. Ancak resim tarzı ve sanatçının üslubu farklıdır. Geniş mekânsal düzleme yerleştirilmiş figürlerin vücutları ışık-gölge ile hacimlendirilmiş görülür. Arka planda, *fantastik* (hayali) tasvir edilmiş dağ görüntüleri ve izlenimci teknikle işlenmiş mimari yapılardan oluşan peyzaj dikkat çekicidir. Bu peyzaj betimlemesinin Helenistik etkili olduğu ve Erken Hristiyan resimlerinde karşılaşılan bir uygulama olduğu ifade edilir[85].

Vat. Gr. 747 el yazmasının Konstantinopolis'te yapılmış olduğu düşünülmektedir[86]. Resimlerinin de 14 yüzyılda Palaiologos bir sanatçı tarafından

[80] Lowden, 1992, a.g.k., s. 11; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 332.
[81] Lowden, 1992, a.g.k. s. 11.
[82] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 331.
[83] Lowden, 1992, a.g.k., s. 14; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 332.
[84] Resimler için bkz. http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.747 (Erişim Tarihi: 10.08.2016) adresinden alınmıştır..
[85] Erken Dönem Hıristiyan Resim sanatını yansıtan 6. yüzyıla tarihlendirilen Viyana Genesis el yazmasının geleneğini taşıdığı düşünülür. Detaylı karşılaştırma için bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 332-333.
[86] *Vat. Gr. 747*'nin resimlerindeki figürlerin jestleri, klasik tarzı, Konstantinopolis el yazmalarına benzetilir. 1074 tarihli Sina Dağı *Psalter* el yazmasının resimleriyle üslupsal benzerliği örnek verilir. Detaylı bilgi için bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 333; 1050-1075 tarihleri arasında, Konstantinopolis'te yapıldığı bilinen: *Klimakos, Vat. Gr. 394, Theodore Psalter* el yazmalarıyla da benzetilir. Ancak aynı dönem eseri kabul edilen *Vat. Gr. 747* el yazmasının yazar ve sanatçısının, bu el yazmalarınki ile aynı olup olmadığı bilinmiyor. Bkz. Lowden, 1992, a.g.k. s. 14.

restore edildiği ifade edilir[87]. Fakat el yazmasının Konstantinopolis'te mi restore edildiği ve şu an bulunduğu İtalya'ya nasıl gittiği hakkında bir bilgi yoktur [88].

2.2.2. *Vat. Gr. 746* (Roma, Vatikan Apostolik Kütüphanesi)

Roma- Vatikan Apostolik Kütüphanesi'nde muhafaza edilen ikinci resimli Oktateukh el yazması *Vat. Gr. 746'*da kayıtlıdır. *Vat. Gr. 746* ile *Vat. Gr. 747* Oktateukh el yazmalarının 1481'den beri bu kütüphanede olduğu bilinir. Bu iki el yazmanın birlikte mi yoksa farklı tarihlerde mi buraya geldiği bilinmemektedir[89]. Araştırmacılara göre; muhtemelen 15. yüzyılda, Sistine Şapeli'nin alt kısımlarında bulunan Yeni Ahit sahnelerinin freskoları hazırlanırken, özellikle Musa döngüsünün detayı için *Vat. Gr. 746* ile *Vat. Gr. 747* Oktateukh el yazmalarındaki resimlere başvurulmuştur[90]. 1819'da Floransa San Giovanni Vaftizhanesinin kubbesinin iç yüzeyinin bir kısmının çökmesi sonucunda, mozaikler zarar görmüş, (1823 ve 1898 tarihli iki restorasyondan sonra) restore edilmesi için 1906'da, tekrar bu iki Oktateukh el yazması kullanılmıştır[91].

Parşömenden yapılmış 508 folyodan oluşan *Vat. Gr. 746* resimli Oktateukh el yazmasının, 42x33 cm boyutunda kahverengi deri iki cilt halinde yeniden düzenlendiği bilinmektedir[92]. Her iki cildin sırt kısmında; altta "*Vat. Gr. 746 P.I*" ve "*Vat. Gr. 746 P.II*", üstte ise Vatikan Kütüphanesi'nin sorumlularından Jen Baptiste Pitra'nın ismi ve Papa IX. Pius'un arması yer alır[93]. Birinci cildin başında 40x27.5 ölçülerinde 13 folyo eklidir. 13 ile 15. yüzyılları arasında eklendiği düşünülen kısım, *Aristeas Mektubu, Theodoret ad Hypatium,* Nyssa'lı Gregory'nin metni (*Hexaemeron*), *Yaratılış'*ın ilk folyosu ve *Oktateukh* (Septuaginta) metninin bir kısmından oluşmaktadır[94].

39x30 cm ölçülerindeki orijinal folyolarda metin alanı 31x23 cm'dir. Sütun şeklinde düzenlenmiş metin siyah; ilk harfler, başlıklar ve Eski Ahit kişiliklerinin adları

[87] Lowden, 1992, a.g.k. s. 14-15.
[88] Lowden, 1992, a.g.k. s. 15.
[89] Lowden, 1992, a.g.k. s. 26.
[90] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 332.
[91] Arturo Viligiardi; zarar gören mozaikler için "Kabil'in, Habil'i Öldürmesi", "RAB'bin, Nuh'a Bir Gemi Yapmasını Emretmesi" ve "Nuh'un Gemiyi İnşa Etmesi" sahnelerini çizer. Resimlerin detaylı açıklaması için bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 332.
[92] Cilt 1: fol. 1-251; Cilt 2: fol. 252-508. Bkz.Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 339.
[93] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 339.
[94] Bu eklenen kısmın Paris, Bibl. Nat., CodexGr. 128'den kopyalandığı tahmin edilir. Bkz. Lowden, 1992, a.g.k., s. 26; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 339.

kırmızı mürekkeple yazılıdır. 12. yüzyıl tarzı, Yunanca küçük harflerle yazılmış bu Oktateukh el yazmasının iki yazarlı olabileceği belirtilmektedir[95].

Vat. Gr. 746 el yazması 363[96] resim içerir. Resimler; 1125-55 yıllarına tarihlenen ve Konstantinopolis'te yapıldıkları bilinen *Topkapı Sarayı G.İ.8* ve *İzmir A.1*. Oktateukh el yazmaları ile benzer üslup özelliği gösterir[97] (Bkz. Ek-Tablo 3).

J. Lowden; *Vat. Gr.746* el yazmasının resimleri arasında farklılıklar bulunduğunu bu nedenle birden fazla sanatçının el yazmasında çalışmış olabileceğini belirtmektedir. El yazmasının resimlerinde, *Topkapı sarayı G.İ.8* el yazmasının sanatçısı, Kokkinobaphos'un ve onun tarzının altında çalışan farklı sanatçıların olduğunu düşünmektedir. Temel farklılığı, renklerin ve fırça tekniğinin kullanımıyla açıklamaktadır. *Vat. Gr. 746* el yazmasındaki resimlerin çeşitli ellere/sanatçılara atfedilmesini, *Topkapı Sarayı G.İ.8*'deki gibi, karmaşık biçimde yapılmış bir çalışmayla açıklamaktadır[98].

M. Bernabo'ya göre; 1260'larda Bizans'ta bir ressamlar atölyesi, Parma Vaftizhanesi duvarlarını İbrahim'in ve Vaftizci Yahya'nın hayatından sahnelerle resimlediğinde, bir Oktateukh el yazmasından ve Yeşu Rulosu'ndan seçilmiş eskizler kullanılmıştır. Eskizleri model alınan Oktateukh el yazmasının *Vat. Gr. 746* el yazması olabileceği düşünülmektedir[99].

2.2.3. *İzmir A.1.* (İzmir, Protestan okulu) ,

Şu an kayıp, ancak daha önce İzmir, (Smyrna) Protestan okulunun kütüphanesinde bulunan 1125-1150 yıllarına tarihlenen resimli bir Oktateukh el yazmasıdır.

İzmir A.1 el yazması, bir Osmanlı Dönemi bir Hıristiyan vakfı olan Aziz Photeini, Metropolitan Kilisesi, tarafından İzmir Protestan okuluna verilir[100]. Bu okulun

[95] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 340.
[96] Vatikan Gr. 746 Oktateukh el yazmasının resimlerine http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.746.pt.1 (Erişim Tarihi: 12.11.2016) linkinden ulaşılabilir. Ayrıca bak. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 340.
[97] Lowden, 1992, a.g.k., s. 26; Lowden, 2010b, a.g.m., s. 110.
[98] Lowden, 1992, a.g.k., s. 28;
[99] M. Bernabo, (2012). The Illustration of the Septuagint: The State of the Question. *Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst,* 3. Folge, Bd. 63, Sonderdruck, s. 58.
[100] Lowden, 1992, a.g.k. s. 15.

kütüphanesinde korunan el yazması, 1922 yılında yaşanan Türk- Yunan savaşı sırasında okulla birlikte kütüphanenin de yanmasıyla kaybolur[101]. *İzmir A.1* el yazmasının yangın esnasında yandığı veya biri tarafından alıkonulduğu ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Ancak, o tarihten beri bu el yazması kayıptır[102]. Günümüzde eserle ilgili yapılan yorumlar ve değerlendirmeler 1922'den önceki bilimsel çalışmalara ve fotoğraflara dayanılarak yapılır. Papadopoulos-Kerameus[103] (1877) tarafından hazırlanan resimli albüm ve Strzygowski[104] (1899), Uspenskii[105] (1907), Hesseling-Eisler[106] (1909) ve Rahlfs[107] (1914) gibi araştırmacıların çalışmaları *İzmir A.1* Oktateukh el yazması ile ilgili önemli başvuru kaynakları kabul edilmektedir[108]. El yazmasının resim sayısını; Strzygowski 395, Hesseling 334 ve Rahlfs 380 olarak vermektedir[109].

İzmir A.1 Oktateukh el yazması, 37x30 cm ölçülerinde kahverengi deri ciltlidir. 27x16 cm ölçülerindeki metnin tek sütunlu *katena*[110] (catena) düzeninde ve *Vat. Gr. 747* Oktateukh el yazması ile benzer olduğu belirtilir[111]. Sayfalardaki ilk harfler, resimler ve bölüm başlıkları kırmızı zincifre (civa sülfür[112]) mürekkeple metinin tamamı ise siyah mürekkeple yazılmıştır. 12. yüzyıl tarzı Yunanca küçük harflerle yazılmış metinde, vurgu ve nefes alma işaretlerinin yer aldığı bilinmektedir[113].

Papadopoulos-Kerameus'tan (1877) aktaran Weitzmann ve Bernabo'ya göre; *İzmir A.1* el yazmasında 18x20, 6x10, 3.5x11, 5.5x9.5 cm gibi çeşitli ölçülerde resimler vardı. El yazması; Aristeas Mektubu ile birlikte Genesis'ten, Rut'un kitabına kadar olan

[101] Lowden, 1992, a.g.k., s. 15; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 337-9.
[102] Lowden, 1992, a.g.k., s. 16.
[103] Papadopoulos-Kerameus (1877), Smyrna (İzmir) Evanjelik Okul Kütüphanesi'nin el yazma listesi için, *İzmir A.1.* Oktateukh el yazmasının da resimlerini içeren bir katalog hazırlamıştır. Bkz. Papadopoulos-Kerameus, (1877). *Κατάλογος τών χειρογάφων τής έν Σμύρνη Βιβλιοθήκης τής* Εύαγγελικής Σχολής, Smyrna: Typos'dan aktaran, Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 337.
[104] J.Strzygowski (1899). *Der bilderkreis des griechischen physiologus des Kosmas and Indikopleustes und Oktayeuch nach Handschriften der Bibliothek zu Smyrna. Byzantinisches Archiv.*vol. 2, pp. 1-126. Leipzing: Teubner'den aktaran Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 337.
[105] Uspenskii, *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazması ile ilgili yayınında, *İzmir A1*. el yazmasının da bazı resimlerini yayımlamıştır. Bkz. Uspenskii, 1907, a.g.k., albüm.
[106] Robert Eisler'in çektiği, *İzmir A.1* Oktateukh el yazmasının resimlerinin listesini Hesseling yayımlamıştır. Bkz. D.C. Hesseling, (1909). *Miniatures del'Octateuque grec de Smyrne: Manuscrit de l'Ecole Evangélique de Smyrne,* A.W. Sıjthoff : Leide, s. V-XVI; Weitzmann and Bernabo, 1999: 337.
[107] Rahfls, 1914, a.g.k.'tan aktaran Weitzmann and Bernabo, 1999: 337.
[108] Lowden, 1992: 16; Weitzmann and Bernabo, 1999: 337.
[109] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 338.
[110] *Katena* kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Detaylı bilgi için bkz. J. Irmscher, and A Kazhdan,. (Ed.) (1991). Catenae, The Oxford Dictionary of Byzantium, C.1, Oxford Univercity Press, s. 391.
[111] Lowden, 1992, a.g.k., s. 17.
[112] Detaylı bilgi için Bkz. M. Uğur Derman, (2006). Mürekkep. *İslam Ansiklopedisi.* Cilt: 32, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 46-47.
[113] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 338.

yedi Eski Ahit kitabını içerirmektedir. 19. yüzyılda eserin ilk sayfalarındaki Yaratılış metninin eksik olmasına rağmen Aristeas Mektubunun *İzmir A.1* el yazmasında mevcut olduğu belirtilmektedir[114].

J. Lowden, *Topkapı Sarayı G.İ.8* ve *Vat. Gr. 746* el yazmalarında çalıştığı bilinen sanatçı Kokkinobaphos'un, *İzmir A.1* el yazmalarında da çalıştığını ve el yazmanın Konstantinopolis'te 1130-50[115]'de yapıldığını düşünmektedir. Ayrıca, el yazmasında fol.2v'de bulunan "Yaratıcı"nın resminin Palaiologos Dönemi özelliği gösterdiğini ve 13. yüzyılın ikinci yarısı veya daha sonrasına tarihlenebileceğini düşünmektedir[116].

2.2.4. *Vatopedi 602* (Yunanistan, Athos Dağı Manastırı)

Yunanistan, Athos Dağı Vatopedi Manastırı'nda *Vatopedi 602* numarada kayıtlı bulunan bu el yazması 13. yüzyıla tarihlendirilmektedir[117]. El yazmasının yazı tarzının 11. yüzyıla atfedilmesine rağmen genel kanı 13. yüzyılda ve İstanbul'da (Konstantinople) yapıldığı yönündedir[118]. Bu el yazması eser 1859-60 tarihlerinde ortaya çıkmış ve fotoğraflanmıştır.

Vatopedi 602 tek cilt halindedir. Levililer'den Rut'un kitabına kadar olan Eski Ahit metnini içerir. Yaratılış ve Çıkış bölümlerinin kayıp olduğu bilinmektedir. *Vatopedi 602*, 4'ü başa, 3'ü sona sonradan eklenmiş 7 folyo ile birlikte, şuan 160 resimli 469 folyoludur[119].

Günümüzde, mavi cildi 36x22 cm ölçülerindedir. İyi korunmuş durumdaki parşömenlerin ölçüsü 34x24/33x23 cm'dir. Metin alanı yaklaşık olarak 22.5x15.5 cm'dir. İki yazar tarafından yazıldığı belirtilen el yazmasının metni siyah mürekkep ile yazılmıştır[120].

[114] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 338.
[115] Lowden (2010b) başka bir yayınında 1125-55 tarihleri arasına işaret etmektedir.
[116] Lowden, 1992, a.g.k., s. 18, Res. 12; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 339.
[117] Lowden, 1982, a.g.m., 115-116; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 342; M. Bernabo, 2012, a.g.m., s. 58.
[118] Lowden, 1982: 115; Lowden, 1992: 29- 32; Weitzmann and Bernabo, 1999: 341-342.
[119] Lowden, 1982, a.g.m., s. 115; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k. s. 341.
[120] Lowden, 1982, a.g.m., s. 115; Lowden, 1992, a.g.k., s. 29, 31; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s.341.

Vatopedi 602 el yazmasının *Vat. Gr. 746* el yazmasının kopyası olduğu bilinir[121]. Bu nedenle, 12. yüzyıl tarihli ve yakın benzerlik içinde olan *Topkapı G.İ.8, İzmir A.1* ve *Vat. Gr. 746* Oktateukh el yazmaları grubuna dâhil edilebileceği düşünülür[122]. Farklı yanı, Vat. Gr. 746'dan daha fazla Klasik etkilidir[123]. En geç tarihli Oktateukh el yazması *Vatopedi 602*, Palaiologos Döneminin tipik tarzını ve yaygın unsurlarını yansıtmaktadır[124].

2.2.5. *Plut. 5.38* (İtalya, Floransa Medici Kütüphanesi)

İtalya'da Floransa Medici Kütüphanesi'nde *Plut. 5.38* olarak kayıtlı bulunan resimli el yazması günümüze gelebilmiş altıncı Oktateukh el yazmadır. 13'ü sonradan ilave edilmiş 342 parşömen folyolu tek ciltir[125]. 1571 tarihli kırmızı deri cildi 30x22 cm ve folyoları 29x22 cm ölçülerindedir. Siyah mürekkeple Yunanca küçük harflerle yazılmış metin iki sütun halinde düzenlenmiştir[126]. Diğer resimli Oktateukh el yazmalardan farklı olan bu eserde sadece altı resim bulunur ve metni katena düzeninde değildir[127].

El yazması eser, Yaratılış'tan Rut'un kitabına kadar olan Eski Ahit metnini içerir[128]. Yazmanın üst köşeleri Arapça numaralıdır. El yazması, eksiksiz olarak günümüze gelmiştir. Fakat restorasyon geçirdiği bilinen eserde birkaç yerde leke ve deliklerin olduğu belirtilmektedir[129].

El yazmasındaki resimlerin tümünün aynı sanatçı tarafından düzenlendiği öne sürülür. Makedonlar Dönemi'nde eğitim almış sanatçının manzara, bitki ve hayvan resimlerini çizdiği ifade edilir. Onun figürleri, II. Basil (976-1025) saltanatı sonrası evrede üretilmiş resimli el yazmaların resimleriyle ilişkilendirilmektedir[130].

---

[121] M. Bernabo, 2012, a.g.m., s. 52; Lowden, 1982, a.g.m., 117.
[122] Lowden, 1982, a.g.m., 116.
[123] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k. s. 341.
[124] Lowden, 1992, a.g.k., s. 117; Lowden, 1992, a.g.k., s. 31, 32; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 343.
[125] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 330.
[126] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 330.
[127] Lowden, 2010b: 110; Weitzmann and Bernabo, 1999: 330.
[128] M. Bernabo (Ed.), (2011). L'ıllustrazione del Vecchio Testamento e la Rovina dei Manoscritti. *Voci dell'Oriente: Miniature e testi classici da Bisanzio alla Biblioteca Medicea Laurenziana*, Firenze: Edizioni Polistampa, s. 173.
[129] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 330.
[130] Weitzmann and Bernabo, 1999: 331.

Daha önce genel kabul gören görüşe göre, 11. yüzyıla tarihlendirilen eser; şimdi yazı karakteri nedeniyle bazı eski yazı uzmanları tarafından 1275-1300 yıllarına tarihlendirilmektedir[131]. M. Bernabo (2011); 11. yüzyıl eserlerinin kopyası olan 14. yüzyılda yapılmış pek çok el yazmasının bulunduğunu ifade etmektedir. *Plut 5.38* Oktateukh el yazmasının bunlardan bir tanesi olduğunu iddia etmektedir. 11. yüzyıl yazı karekteri taklidi ile yazılmış *Plut 5.38* el yazması 14. yüzyıl ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir[132].

Bizans resimli Okteteukh el yazmaları (*Plut. 5.38* hariç) ve *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazması birbiriyle yakın ilişkili el yazmalarıdır. Metnin konusu (Eski Ahit), metin düzeni (katena) ve resimlerin folyolara dağılımı metodolojik olarak aynı tasarlanmıştır. Bununla birlikte; resimlerin konularının, kompozisyonlarının ve ikonografilerinin benzer olması el yazmaların bir grup olduğunu göstermektedir. El yazmaların metin kritiğini yapan J. Lowden; metodolojik sonuçlara dayanarak söz konusu el yazmaların, şuan kayıp olduğu düşünülen, bir "model"den kopyalandığını ileri sürmektedir[133]. 11 ve 13. yüzyılları arasında yapılmış resimli Oktateukh el yazmalarının ortak bir kaynağa dayandırılması akla yatkın gelmektedir.

[131] Perria ve Iacobini'den Aktaran Lowden, 2010b, a.g.m., 110, Dipnot:16.
[132] De Gregorio-Prato, *Scrittura arcaizzante*, pp. 91-95'ten aktaran Bernabo, 2011, a.g.m., s. 173-174.
[133] Lowden, 1992, a.g.k., s. 74, 80, 90.

3. SERAGLIO (TOPKAPI SARAYI G.İ.8) OKTATEUKH RESİMLİ EL YAZMASI

3.1. Genel Bilgiler

3.1.1. Tanımı

Resimli Oktateukh el yazması İstanbul Topkapı Sarayı'nda Septuaginta-Oktateukh ismiyle G.İ.8 numarada kayıtlı bulunmaktadır. 12. yüzyıl el yazmasıdır[134]. Ancak, eserdeki bazı resimlerin 14. yüzyıla kadar tarihlendirilebilecek onarımlar (ya da ekleme) gördüğü tarafımızdan düşünülmektedir.

1939 restorasyonu sonrasında el yazması; 44.5 x 32.5 cm boyutunda siyah deri kaplı ahşap üç cilt halinde yeniden düzenlenmiştir. El yazmasının metni parşömen üzerine katena düzeninde Yunanca küçük harflerle yazılmış Eski Ahit metnidir. Toplamda 569 yaprak ve 301 resim içermektedir. Yapraklar 42.5x31 cm ölçülerindedir. El yazması; İsaakios'ın notu (başlık), Aristeas Mektubunun tefsir metni (Fol.3r- 9v.), Aristeas Mektubu, ana metin (Septuaginta) ve hatime (son söz) bölümlerinden oluşur[135].

Oktateukhlar arasında yaprakları kaybolmamış görünen tek nüsha *Topkapı Sarayı G.İ. 8* el yazmasıdır. Fakat eser, çeşitli aşamalarda tamamlanmadan bırakılmıştır. Sayfa 1-126 arası ile 500-569 arasındaki sayfalarda taslak halinde, kısmen boş veya tamamen boş resim alanları bulunmaktadır. 127'den 499'a kadar olan sayfalarda bulunan resimlerin tamamlandığı ve bunlarda sanatçı Kokkinobaphos'un çalıştığı ileri sürülür[136].

Topkapı Sarayı G.İ. 8 el yazmasında: *Aristeas Mektubu* kısmında 3, Yaratılış'ta 133 (Fol. 26v-155r), Çıkış'ta 56 (156r-265r), Levililer'de 12 (269v-309r), Sayım'da 36 (324v-387r), Tesniye'de 17 (401r-471v) ve Yeşu'da 44 (472r-499v) resim bulunmaktadır. Hâkimler ve Rut kısımlarında resim yoktur. Bu iki kısımda da resimlenmek üzere boş bırakılmış alanlar vardır.

---

[134]I. Spatharakis, (1981). *Corpus of Dated Illuminated Greek Manuscripts to the Year 1453*, Volume 1-2, Netherlands: Leiden- E.J. Brill., No: 325, s. 79; J. C. Anderson, (1982), The Seraglio Octateuch and the Kokkinobaphos. *Dumbarton Oaks Papers*, Harvard University Stable Vol. 36, s. 83; K. Weitzmann, and M. Bernabo, (1999). *The Illustration in the manuscripts of the Septuagint: Oktateuch*, Vol. 2, Department of Art and Archaeology, Princeton University in Associaton with Princeton University Press, s. 3.

[135]Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 334-337; Lowden, 2010b, a.g.m, s. 110.

[136] Lowden, 1992, a.g.k., s. 23, Lowden, 2010b, a.g.m., s. 119.

Günümüzde el yazmasın iyi durumu görünmemektedir. Orijinal eser incelendiğinde[137], nemden etkilenmiş olduğu hissedilen folyolarda kabarma, dalgalanma ve boyalarda silinmeler görülmüştür. El yazmasında görülen tahribat; nemlenme, yırtılma ve aşınmalardan resimlerin de etkilendiğini söyleyebiliriz[138]. Bazı resimlerde farklı yoğunlukta boya silinmeleri (dökülmeleri) görülürken bazı resimler[139] iyi durumdadır. İyi durumda olan resimlerin, daha sonraki dönemde, onarım gördüğü düşünülmektedir.

3.1.2. Eserin kısa tarihçesi

Topkapı Sarayı G.İ.8 Oktateukh el yazmasının, İstanbul'da İsaakios tarafından 1125-1150 yılları arasında yaptırıldığı bilinmektedir[140].

Söz konusu eser, ilk olarak 1870'te, Berlin Üniversitesi Hıristiyan Arkeoloji Müzesi Müdürü Ferdinand Piper'ın eseri elde etmeye çalışmasıyla gündeme gelmiştir. Fakat Piper eseri almayı başaramamıştır[141]. J. Lowden (1992) Sultan Abdüllaziz (1861-1876), tarafından bu el yazmasının Avusturya İmparatoruna hediye edildiğinden ve bunun 1881'deki kaydından söz etmektedir[142]. Ancak eserin tekrar İstanbul'a nasıl ve ne zaman geldiği ile ilgili bir bilgiye henüz ulaşılamamıştır. Bununla birlikte, Uspenskii'in 1907'deki yayınına kadar bilinmezlikte olan eserin artık İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'nde olduğunu görmekteyiz.

1907 yılında el yazması ile ilgili yayın yapan Uspenkii, bu dönemde el yazmasının köşelerinin kemirgenler ve haşereler tarafından kemirilmiş, nemli-lekeli, ön kapaksız ve sırtsız olduğunu belirtmiştir[143].

Deismann (1933), eserin cildinin Sultan lll. Murat (1592- 95) dönemine kadar erken tarihli olduğunu ve bir ihmal sonucu cildin ön kapağının kaybolmuş olabileceğini ifade etmektedir[144].

---

[137] 23.08.2016'da Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinden alınan araştırma izniyle orijinal eser incelenmiştir.
[138] Kat.4, 24, 30, 31, 33, 40, 46, 47, 52, 60, 62, 65, 98.
[139] Kat. 96.
[140] Anderson, 1982, a.g.m., s. 86; Lowden, 1992, a.g.k., s. 25; Lowden, 2010b, a.g.m., s. 110, 113.
[141] Stuhlfauth, 1933, a.g.m., s. 312; Lowden, 1992, a.g.k., s. 21.
[142] Lowden, 1992, a.g.k., s. 21.
[143] Theodore Uspenskii (1907) *L'Octateuque de la Bibliothéque du Sérail a Constantinople.* Sofia, pı.1''den aktaran J. Lowden (1992). *The Octateuhs: A study in Byzantine Manuscript illustration.* Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, s. 21.

H. İbscher tarafından 1938'de restore edilmiş el yazmasının yapraklarının köşeleri yapıştırılmış ve üç cilt halinde yeniden düzenlenmiştir. Resimlerin fotoğrafik kaydının Princeton Üniversitesinin finansmanlığıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir[145].

3.1.3. Eserin banisi ile sanatçısı/ları

Topkapı Sarayı G.İ.8 Oktateukh el yazmasının 3a-9b folyolarında yer alan tefsir metni başlığındaki bilgilerden hareketle eserin banisinin Sebastokrator[146] İsaakios Porfirogennetos Komnenos olduğu öğrenilmektedir[147]. 16 Ocak 1093 doğumlu Sebastokrator İsaakios; Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos[148] (1081-1118) ve Irene Doukaina Komnene'nin altıncı çocuğu[149], en küçük (üçüncü) oğludur[150]. Ağabeyi II. Ioannes Komnenos'un (1118-1143) tahta çıkışını, kız kardeşi Anna Komnene'ya karşı desteklemesine rağmen 1122'te (vaya 1123) Doğu'da 14 yıl süren gönüllü bir sürgüne gitmiş ve Suriye ile Filistin'de kalmıştır[151]. Bu süreçte Kutsal Toprakları ziyaret etmiştir[152]. 1136'da Ağabeyi ile taht mücadelesine girişir ancak 1138'de Suriye'de buluşurlar ve araları düzelmiştir. Daha sonra İstanbul'a geri döndüğünde törenlerle karşılanır[153]. Bundan sonraki hayatı ile ilgili bilgi azdır. Onun, Yunanistan'ın Trakya bölgesinde yaptırdığı Kosmosoteira Manastırının typikonundaki bilgiye göre 1152'de hâlâ hayatta olduğu bilinir[154]. Ölüm tarihi bilinmeyen İsaakios'un kendisinin Hora (Chora) Manastırı'nda yaptırdığı, sonradan taşındığı bilinen kitabeli Mezarı Aleksandropolis'te (Dedeağaç) Episkopal Müzesi'ndedir[155].

---

[144] Deissmann, 1933, a.g.k., s. 46-47; Lowden, 1992, a.g.k., s. 21.
[145] Lowden, 1992, a.g.k., s. 22; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 334.
[146] Sebastokrator; İmparatorun kardeşlerine ve oğullarına verilen kıdemli saraylı ünvanıdır. İlk defa Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un kardeşine verdiği bir unvan olup 14 yüzyıla kadar kullanılmaya devap etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. A. Kazhdan, 1991, Sebastokrator, a.g.k., s. 1862.
[147] Anderson, 1982, a.g.m., s. 86; Lowden, 1992, a.g.k., s. 25; Lowden, 2010b, a.g.m., s. 110, 113.
[148] Detaylı bilgi için bkz. C. M. Brand and P. Grierson, (1991). Alexios I Komnenos. *The Oxford Dictionary of Byzantium,* (Ed. A. P. Kazhdan), New York: Oxford Üniversity Press, s. 63.
[149] Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782.
[150] Anderson,1982, a.g.m., s. 84-86; Lowden'ın aktardığına göre; Uspenskii'in şimdiye dek öne sürdüğü, bu tefsirin İsaakios tarafından yazılmış olduğudur. Bkz. Uspenskii, 1907'den aktaran Lowden, 1992, a.g.k., s. 21.
[151] Anderson, 1982, a.g.m., s. 86.
[152] Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782; J. J. Norwich, (2013). *Bizans: Gerileme ve Çöküş Dönemi,* İstanbul: Kabalcı Yayınevi, s. 87.
[153] Anderson,1982, a.g.m., s. 86.
[154] Anderson,1982, a.g.m., s. 86, Lowden, 1992, a.g.k., s. 25; N. P. Sevcenko (Çev.), (2000). 29. Kosmosoteira: Typikon of the Sebastokrator Isaac Komnenos for the Monastery of the Mother of God Kosmosoteira near Bera, Byzantine Monastic Foundation Documents (Ed. J. Thomas and A.C. Hero), 35, Washington, D.C.: Dumbarton Oaks Research Library and Collection, s. 783, 798; R. Ousterhout, (2016). *Bizans'ın Yapı Ustaları* (Çev. Fügen Yavuz), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, s. 52, 63-64, 137.
[155] Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782.

Sebastokrator İsaakios zarar görmüş yapıları restore etmiş ve yeni yapılar inşaa ettirmiş bir sanat patronudur[156]. Depremde zarar görmüş Konstantinopolis'teki Hora (Chora) Manastırı'nı (Kariye Müzesi) 1120'lerde restore etmiştir[157], burada kendine bir mezar yaptırmış[158] ve bu yapıda dış narteksin güney bölümünün doğu duvarında bulunan Deisis mozaiğinde Meryem'in ayaklarına kapanır şekilde bir portresini resmettirmiştir[159]. 1122'den sonra Kutsal Toprakları ziyareti sırasında Ürdün Nehri yakınlarında Aziz John Manastırı yararına bir su kemeri inşaa ettirmiştir[160]. Bununla birlikte, Yunanistan'da Pherrai'deki (Feres) Panagia Kosmosoteira Manastırı'nın da kurucusudur[161].

Topkapı Sarayı G.İ.8 Oktateukh el yazmasının resimlenmesinde pek çok sanatçının çalıştığı düşünülmektedir. Farklı üslup[162] özelliği sergileyen resimler ve renk tonları ile ardışık sahnelerde görülen figür tarzlarındaki değişim farklı sanatçıların çalıştığını gösterir niteliktedir.

El yazmasının resimlerinde çalıştığı bilinen tek sanatçı "Kokkinobaphos"tur[163]. J.C. Anderson'a göre; Kokkinobaphos ile birlikte ve onun emrinde *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının resimlemesinde çalışan yardımcı "A" ve "B" sanatçılar da olabilir. Buna alternatif olarak, Kokkinobaphos'un *Topkapı Sarayı G.İ.8* ve *İzmir A.1*. el yazmalarını çalıştığı dönemde, en az altı kişilik büyük bir atölyenin de olabileceğini öne sürmektedir[164]. J. Lowden'a göre; folyo1-126v'ye kadar çeşitli sanatçılar çalıştı ancak bunlar görevlerini tamamlayamadı. Folyo 127-499 arasındaki resimlerde Kokkinobaphos ve onun dışında başka sanatçılar da çalışmıştır. Kokinobaphos'un:

[156] Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782.
[157] Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782; C. Jolivet-Levy (2016). Konstantinopolis'te Bizans Sanatının Son Pırıltıları: Hora Manastırı'nın (Kariye Müzesi) Bezemeleri. *Bizans: Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar,* (Ed. A. Pralong), İstanbul: Kitapyayınevi, s. 135; Ousterhout, 2016, a.g.k., s. 112.
[158] Hora Manastırı'nda yaptırılan mezar, daha sonra Kosmosoteira Kilisesi'ne taşınır. Bkz. Ousterhout, 2016, a.g.k., s. 137-138.
[159] D. T. Rice, (1963). *Art of the Byzantine Era,* London: Thames&Hudson, s. 228; Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782; Jolivet, Levy, 2016, a.g.m., s. 140, 142; Ousterhout, 2016, a.g.k., s. 127.
[160] Sevcenko, 2000, a.g.ç., s. 782.
[161] Ousterhout, 2016, a.g.k., s. 103.
[162] Resimlerde görülen üslup farklılığının detaylı açıklaması için bu çalışmada bkz. *5.4. Üslup.*
[163] Anderson, sanatçıyı "Kokkinobaphos Master" olarak adlandırır. Bkz. Anderson,1982, a.g.m., s. 90; Lowden, 1992, a.g.k., s. 28; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 337.
[164] Ardışık olmayan folyolarda, karışık çalışmış "A" ve "B" sanatçılarla ilgili detaylı açıklamalar için bkz. Anderson,1982, a.g.m., s. 86-99.

kırmızı ve yeşilin tonu, soluk pembe ve mavinin kullandığını, detaylı işlenmiş figürlerin kıyafet ve tenlerini ince fırça ile biçimlendirdiğini aktarmaktadır[165].

Aynı zamanda, 12. yüzyıl Konstantinopolis'te çalışmış ismi geçen tek sanatçı Kokkinobaphos'tur. Manastırda keşiş James ya da Jacob olarak adlandırılan Kokkinobaphos, *Keşiş James Kokkinobaphos Homilyleri* (Paris, Gr. 1208 ile Vat. Gr. 1162) olarak bilinen 12. yüzyılın ilk yarısında yapılmış resimli iki Homilye'nin sanatçısıdır[166]. Çalıştığı düşünülen el yazmalardan bir tanesi de *Ioannnes Skylitzes Kroniği*dir. Bu el yazmasında; figürlerin yüzleri ve bedenleri sert bir esneklikle verilmiş bir grup resmin, Kokkinobaphos tarzını temsil ettiği belirtilir[167]. Bunların dışında; *Vat. Gr. 746, İzmir A.1* ve *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmaları da Kokkinobaphos'a atfedilir[168].

3.1.4. Eserin metni

3.1.4.1. İsaakios tefsiri

Topkapı Sarayı G.İ.8 el yazması, *Aristeas Mektubu*nun tefsiri olan metinle başlar. Fol. 3r-9v'de bulunan tefsirin niçin yazıldığını açıklayan şu başlık dikkat çekicidir:

> *Τὸ τῆς παλαιᾶς προοιμί(ον) ὅπ(ερ) ὁ [Ἀριστέας]/ πρὸς τὸν Φιλοκράτην ἐκτέθεικ(εν) μακ[ρη/γόριᾳ] καὶ ἀσαφεία ὁ δὲ πορφυρογ(έννετος) / κὺρ Ἰσαάκιος καὶ υἱὸς τοῦ μεγάλ(ου) β(ασιλέως) κ(ὺρ) Ἀλεξί(ου) / Κομνην(οῦ) εἰς συντομί(αν) μετερ(ρ)ύθμι/σε καὶ συνάφει(αν)* [169] (Resim 1).
>
> "Aristeas'ın Philokrates'e hazırladığı uzun ve anlaşılmaz, Eski Ahit önsözü, Büyük İmparator Kry Aleksios Komnenos'un Mor odada doğan oğlu, Kry. İsaakios, daha kısa ve daha anlaşılır versiyonuna indirmiş." şeklindedir.

---

[165] Lowden, 1992, a.g.k.,s. 23.

[166] Anderson,1982, a.g.m., s. 91; Linardou, 2011, a.g.m., s. 134; Andronikos'un (d. 1110-1142) eşi, sanat patronluğu yapmış Eirene ile Kokkinobaphos'un arasının iyi olduğu, Eirene'nin de ona en az bir el yazması yaptırmış olabileceği belirtilir. Bkz. Hennessy, 2013, a.g.m., 79, 91.

[167] El yazması ile ilgili açıklama için bu çalışmada Dipnot 35'e bakınız. Kokkinobaphos'a ait olduğu düşünülen resim açıklamaları için bkz. Tsamakda, 2002, a.g.k., s. 381-382.

[168] Anderson, 1982, a.g.m., s.90, 98, 99; Lowden, 1992, a.g.k.,s. 23.

[169] İsaakios'un notu olduğu bilinen başlık, ilk kez Uspenskii tarafından Rusçaya çevrilerek yayınlanmıştır (Uspenskii, 1907, a.g.k., s. 1). Anderson tarafından da İngilizceye çevrilmiştir. İngilizce çeviri için bkz. Anderson, 1982, a.g.m., s. 84; Weitzmann and Bernamo, 1999, a.g.k, s. 335. Başlığın bulunduğu sayfa, aşınma ve kararmaya uğradığı için şuan oldukça hasarlıdır. Buradaki metnin önemli bir kısmı silinmiş olduğundan başlık metninin orijinalinin Türkçeye çevirisi yapılamamıştır. Ancak diğer dillerden yayımlanan metinlerden okunabilmiştir.

Başlık metnini restore ettikten sonra metni okuyup, ilk kez 1907'de, I. Aleksios Komnenos'un oğlu Isaakios'un ismini açıklayanın Uspenskii olduğu bilinmektedir[170]. Kendi eliyle yazdığı başlıkla tefsiri niçin yazdığını açıklayan İsaakios el yazmasının banisi olarak kabul edilmektedir[171].

Tefsir metni, diğer resimli Oktateukh el yazmalarında bulunmamaktadır[172]. M. Bernabo, bu metnin sadece *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmasında yer almasının dikkat çekici bir durum olduğunu ifade eder[173]. Tefsir metni ve başlığı, el yazmasının septuaginta (Eski Ahit) metninden farklı bir yazı karakterine sahiptir. J. Anderson, söz konusu iki metnin yazarının farklı kişiler olduğunu vurgulamaktadır[174].

Başlık metni içinde resim yoktur. Ancak resimlenmek üzere boş bırakılmış beş resim alanı vardır.

3.1.4.2. Aristeas mektubu

Aristeas mektubu; Mısır Kralı II. Ptolemy'nin isteği üzerine, Yahudi Eski Ahit metninin, İbraniceden Yunancaya çevirisinin, yani Septuagintanın, yazılış hikâyesini anlatan bir metindir. Muhtemelen MÖ. 2. yüzyılda İskenderiye'de yazılmış bu metinden[175] mektup diye bahsedilmesinin nedeni, Aristeas tarafından kardeşi Philocrates'e[176] yazılmış olmasıdır.

Vat. Gr. 476 ve *İzmir A.1* el yazmalarında da Aristeas Mektubunun yer aldığı bilinmektedir[177]. Ancak kayıp olmaları nedeniyle bunların resimleri ile ilgili bilgi sahibi

---

[170] Uspenskii, 1907'den aktaran Anderson, 1982, a.g.k., s. 84, Lowden, 1992, a.g.k., s. 24; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 335.

[171] İsaakios isminin açıkça okunduğu belirtilir, bkz. A. Deissmann, (1933). *Forschungen und Funde im Serai.* Berlin ve Leipzig, s. 47; Anderson, 1982, a.g.m., s. 84. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k, s. 336.

[172] Anderson, 1982, a.g.m., 84; Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 11, 326.

[173] 26.06.2016-08.07.2016 tarihleri arasında Floransa/İtalya'ya gidilmiş ve eserle ilgili gerekli literatür çalışması yapılmıştır. Bu esnada, Oktateukh el yazmaları üzerine Kurt Weitzmann ile ortak çalışması bulunan Prof. Dr. Massimo Bernabo'nun da görüşlerine başvurulmuştur. Yapılan görüşmede, Bernabo, özellikle şu konuya dikkat çekmiştir; "Neden sadece *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında bu metin var?" Bu sorunun cevabını verebilmek imkânsız görünmektedir. Çünkü *İzmir A.1* el yazmasının tamamı, *Vat. Gr. 746* el yazmasının da ilk bölümü kayıptır. Bu el yazmalarında, İsaakios'un yazdığı Tefsir metninin olup olmadığı şuan için bilinememektedir.

[174] Anderson, 1982, a.g.m., s. 84.

[175] Aristeas Mektubu, Thackeray tarafından İngilizceye çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. H. St. J. Thackeray (Çev.) (1917). *The Letter of Aristeas, Translations of Early Documents Series II, Helenistic- Jewish Texts,* New York: The Macmillan Company. VIII- XVI; Ayrıca bkz. Bernabo, 1990-91, Mecenatismo imperiale a traduzione dei Settanta: l'illustrazione della lettera di Aristea a Bisanzio, *Miniature,* Vol. 3-4, s. 11-20.

[176] Thackeray, 1917, a.g.k., s. 21.

[177] Resimli Oktateukh el yazmalarının dışında Paris Bibl. Nat. 5, 128, 129 ve 130; Roma, *Barberinus 476*; Floransa, Laurentianus 44 ve diğer el yazmalarda da Aristeas Mektubunun olduğu yazılmaktadır. Bir liste olarak verilen diğer el yazmaları için bkz. A. Pelletier, (1962). *Lettre D'Aristée* A Philocrate, Paris, s. 8-9.

olamıyoruz. Günümüze gelebilen altı resimli Oktateukh el yazmasından sadece *Topkapı Sarayı Gİ.8* ve *Vat. Gr. 747*'de Aristeas Mektubu metninde resimler vardır[178].

Topkapı Sarayı Gİ.8 el yazmasında Aristeas Mektubu fol. 10a- 22b arasında yer almaktadır[179]. Bu kısımda toplam on resim alanı oluşturulmuş, ancak bunlardan sadece üçünün[180] resimlenebildiği görülmektedir. Diğer resim alanları boş kalmıştır.

3.1.4.3. Septuaginta (Oktateukh)

Topkapı Sarayı G.İ.8 el yazmasının içeriği Septuaginta (Oktateukh) metnidir. Septuaginta, Antik Yahudi Eski Ahit metninin Yunanca çevirisidir. Aristeas Mektubuna göre ilk önce, Eski Ahit metninin en eskisi ve temeli olarak kabul edilen *Pentateuch*[181] (Pentateukh) kitabı yapılmıştır. Bu kitap, Kral II Ptolemy Döneminde (MÖ.285-247) yetmiş iki mütercim tarafından, Museviler ve Yunanca konuşan Yahudiler için İbraniceden Yunancaya tercüme edilmiştir[182]. İskenderiye'de üretilen bu çeviriler; Septuaginta yani "Yetmişlerin Çevirisi" (η μετάφραση των Εβδομήκοντα) olarak bilinmektedir. Yetmişler anlamına gelen Septuaginta olarak anılmakta ve LXX şeklinde ifade edilmektedir.

Günümüzde resimli Oktateukh el yazmaları dışında Septuaginta metnini içeren başka el yazmalar da vardır. Bunlar Eski Ahit'in sadece Yaratılış bölümlerinden oluşan *Viyana Genesis*[183] (Viyana Österreichische National Bibliothek'te MS theol. Gr. 31) ile *Cotton Genesis*[184] (British Library MS Cotton Otho B. VI) resimli el yazmalarıdır. Geç Antik tarihli bu iki el yazması, bilinen en eski Septuaginta metinleridir[185].

---

[178] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 11-14.
[179] *Topkapı Sarayı G.İ.8*. el yazmasından Aristeas Mektubundan fol. 13r yayımlanmıştır. Bkz. Pelletier, 1962, a.g.k., s. 8-9.
[180] Kat. 1, 2 ve 3.
[181] Detaylı bilgi için bkz. J. Irmscher, and A. Kazhdan, (Ed.) (1991). Pentateuch, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C.1, Oxford University Press, s. 1626.
[182] A. Rahlfs, (Ed.) (1935*). Septuaginta; Id Est Testamentum Graece Luxta LXX Interpretes*, Stuttgard: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, s. XXII; Jeffreys, 2010, a.g.m., s. 153- 174; A. Kooij, (2012). History of the Septuagint in General: The Pentateuch in Greek and the authorities of the Jews. *Text- critical and Hermeneutical studies in the Septuagint*, (Ed. Johann Cook, Hermann-Josef Stipp). The Netherlands: Koninklijke Brill NV, Leiden, s. 3-20.
[183] Serdar Dinçer, 2016a, a.g.t., s. 33.
[184] Weitzmann and H. Kessler, 1986, a.g.k., s. 66.
[185] M. Bernabo, (2012). The Illustration of the Septuagint: The State of the Question. *Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst*, 3. Folge, Bd. 63, Sonderdruck, s. 38.

KATALOG TANITIMI

Doktora tez çalışmasının önemli bir bölümü olan "KATALOG" kısmında toplamda 301 resim[186] yer almaktadır. Resim sayısı, metin içinde resimsiz boş bırakılan alanlar hariç, resimlenmiş sahne sayısına göre belirlenmiştir.

Katalogda; *Katalog No, Bölüm, Folyo No, Konu, Bibliografya, Tanım* ve *Resim- Metin İlişkisi* gibi alt başlıklarla her resim detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Katalog No alt başlığında; 1'den 301'e kadar, el yazmasındaki sayfa sırasına göre, her bir resim için bir katalog numarası kullanılmıştır.

Bölüm alt başlığında; ilgili resmin yer aldığı metnin bulunduğu bölüm başlığı belirtilmektedir.

Folyo No alt başlığında; resmin yer aldığı yaprak ve sayfa belirtilmiştir. Yaprak yerine, literatürde yaygın bir kullanım olan folyo (fol.) ile folyonun recto (ön) ve verso (arka) sayfaları "r" ve "v" sembolleriyle "fol.1r.-fol. 1v." şeklinde ifade edilmektedir.

Konu alt başlığında**;** resmin konusu verilmiştir. Bir resim alanı içinde birden fazla (2, 3 ve 4) olay anının betimlenmesi halinde, konu sayısına göre harf (a,b,c ve d) kullanılmıştır. Aynı resim alanı içinde, **"**a. Faleron'un Demetriosunun Muhtıra Düzenlemesi, b. Ptolemy'nin Eleazar'a Mektup Göndermesi." olaylarının resmedilmesi gibi.

Bibliografya alt başlığında; ilgili resmin daha önce yayımlandığı yayınlar verilmiştir.

Tanım alt başlığında resmin betimlemesi yapılarak sayfadaki konumu, kompozisyonun içeriği, ağırlıklı kullanılan renkler ve resmin durumu (boya silinmeleri, kararmalar, deformasyonlar) verilmeye çalışılmaktadır.

Katalogda yer alan her bir resim (Kat.1, 2 ve 3 hariç) için alt başlık kullanılmadan, resmin görselleştirdiği düşünülen Yunanca[187] metin ve bu metnin Türkçe çevirisi,

[186]Ulaşılan güncel yayınlarda *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh nüshasındaki resimlerin sayısı ile ilgili net bir bilginin verilmediği görülmüştür. Bu nedenle oluşturulan "Katalog" bölümünde, el yazmasında yer alan resimlerin sayısının verilmesi önemli görülmektedir.

[187]12. yüzyıla ait el yazılı metnin matbu yazımı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

resimle birlikte verilmektedir. Daha sonra Resim-Metin İlişkisini ortaya koyan değerlendirme yapılmaktadır. El yazmasında folyolarda bazı kısımlar silinmiştir. Yunanca ve Türkçe çeviri metninde, silinmiş kısımlar tamamlanmıştır. Tamamlanan kısımlar koyu puntolu olarak belirtilmiştir.

Resim-Metin İlişkisi alt başlığında resmin çözümlemesi yapılarak, konusu ve resimdeki unsurlar açıklanmaktadır. Resimde görülen unsurların metinde geçen ifadeleri, ikonografik anlamları açısından, karşılar nitelikte olup olmadığı ile ilgili irdeleme yapılmaktadır. Bunun için, resim komposizyonunda kullanılan renkler, motifler, figürler ve manzara ile metinde geçen ifadeler değerlendirilmektedir. Kompozisyonda yer alan fakat metinde geçmeyen figürlere de dikkat çekilmektedir.

4. KATALOG[188]

Katalog No: 1

Bölüm: Aristeas Mektubu.

Folyo No: 11v.

Konu: a. Faleron'un Demetriosunun Muhtıra Düzenlemesi, b. Plolemy'nin Eleazar'a Mektup Göndermesi.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. VII, Resim 1; Anderson, J. C. (1982), s. 86-87, Resim 1; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 11-12, Resim 7a, b; Bernabo, M. (1990-91), s. 12, Resim 1.

Tanım: Resim; sayfanın sol tarafına altı satırlık siyah küçük harflerle yazılmış metnin altına, dikdörtgen şeklindeki alanın içine yerleştirilmiştir. Kırmızı *kontur*la[189] sınırlandırılmıştır. Mavi ve altın yaldız renkler yoğun kullanılmıştır. Resim yüzeyindeki boyaların döküldüğü ve resmin zarar gördüğü izlenmektedir.

> *Τῆς δὲ εἰσδόσεως ταύτης γενομένης, ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γραφῆναι πρὸς τὸν Ἐλεάζαρον περὶ τούτων, σημάναντας καὶ τὴν γενομένην ἀπολύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. ἔδωλε δὲ καὶ εἰς κατασκευὴν τραπέζης καὶ σπονδείων χρυσίου μὲν ὁλκῆς τάλαντα πεντήκοντα καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑβδομήκοντα καὶ λίθων ἑκανόν τι πλῆθος ἐκέλευσε δὲ τοὺς ῥισκοφύλακας τοῖς τεχωίταις, ὡν ἂν προαιρῶνται, τὴν ἐκλογὴν διδόναι καὶ νομίσματος εἰς θυσίας καὶ ἄλλα πρὸς τάλαντα ἑκατόν*.(Fol. 11v.)
>
> "Bu tören bittiği zaman, kral bu konularda bir mektup Elazar'a yazmasını emretti. Esirlerin özgürleşmesini de ona bildirdi. Ayrıca, kâse ve şişeleri ve bir masa ve bardak yapımını da gösterdi, elli talent[190] ağrılıkta altın ve yetmiş talent ağırlıkta gümüş ve cok fazla değerli taşlar - Hazinelerin

[188]Katalogda kullanılan tüm resimlerin, 2015'te telif ücreti ödenerek yayınlama hakkı alınmıştır.
[189]Kontur, resim alanını çevreleyen kenar çizgisini ifade etmek için kullanılmıştır. Çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız.
[190]Talent, antik bir ölçü birimidir. Ölçek, tartmak anlamında kullanılan talent, Latincede: *talentum*, Antik Yunancada: *τάλαντον* (talanton) olarak ifade edildiği belirtilir. Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Talent (Erişim Tarihi: 13.08.2016)

seçimini ustaların zevkine bıraktığı ve kurban için ve başka amaçlar için bir yüz talent kadar daha verdi."

Resim-Metin İlişkisi: Aristeas Mektubunun metninin geçtiği bu sayfada, resmin konusu olan hikâye (33)[191], öyküleyici bir anlatımla iki sahne olarak, kırmızı bir kontur içinde ve mavi renk arka fon ile verilmiştir. Sol tarafta Faleron'un Demerios'u, Büyük İskender'in kütüphanesinde eksik olan Eski Ahit çevirisinin yapılmasını tavsiye eden muhtırayı hazırlatırken tasvir edilmiştir. Demerios, kırmızı tunik giymiş ve tahtta oturmuş vaziyette, karşısında ayakta duran erkek kâtip figürüne yazılmasını istediği muhtırayı yazdırmaktadır. Kâtibin, sol elinde kâğıt rulosu, sağ elinde de bir kalem tuttuğunu görebilmekteyiz. Demerios ve kâtibin arkasında Yunanca küçük harflerle yazılmış "ὁ βασιλεὺς πτολεμαῖος κελεύει επιστολὴν σταλῆναι πρὸς τὸν ελεάζαρον/ Ptolemeos Kral Eleazar'a mektup göndermesini emrediyor." metni okunmaktadır. Sağ tarafta ise; mor *dibetesion*[192] üzerine *loros*[193] giyimli Mısırlı Kral II Ptolemy, Yahudi başrahip Eleazar'a gönderilmek üzere, Yahudi yasasının Yunancaya çevirisini yapmaları için her kabileden (12 kabile) altı kişi seçmesini istediği bir mektubun yazılmasını emrediyor. İki sütunun taşıdığı altın yaldızlı bir kemerin altında ve tahtta oturmuş ayaklarının altında *podest*[194] bulunan II Ptolemy'in başı haleli, oturduğu taht ve üzerindeki giysileri ile bir Bizans İmparatoru gibi betimlenmiştir. Karşısında ayakta

[191]Resmin konusunun geçtiği sahnenin İngilizceye çevrilmiş metni için bkz. H. St. J. Thackeray (Çev.), (1917), "The Letter of Aristeas", *Translations of Early Documents Series II, Helenistic- Jewish Texts* New York: The Macmillan Company, s. 30.

[192] Dibetesion kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Daha detaylı bilgi için bkz. Ş. Kılıç (2004). Orta ve Bizans Dönemi Giysileri (9-14. Yüzyıllar), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 42.

[193] Loros kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Daha detaylı bilgi için bkz. N.P. Sevcenko, (1991). Loros, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford Universitesity Press, s. 1251-1252; Kılıç, 2004, a.g.t., s. 31-34.

[194] Podest kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Tanım, D. P. Serdar, 2016a, a.g.t'in "sözlük" bölümünden alınmıştır.

duran, ellerini önünde bağlamış uzun kollu elbiseli bir görevliye emir verirken gösterilmiştir.

Katalog No: 2

Bölüm: Aristeas Mektubu.

Folyo No: 21r.

Konu: II. Ptolemy, Yetmiş İki Mütercime Hediye Veriyor.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. VIII, Resim 6; Anderson, J. C. (1982), s. 87, Resim 5; Bernabo, M. (1990-91), s. 15, Resim 4; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 14, Resim 12.

Tanım: Resim; metnin arasına yatay bir şerit halinde bırakılan alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda, arkasında muhafızları ve bir kartal figürüyle görülen tahtta oturan Krali bir figür ve onun karşısında yatay bir düzenleme ile hizalanan kalabalık grup görülmektedir. Arka planda mavi, zeminde yeşil, kalabalık bir grup olarak verilen figürlerde; mavi, yeşil ve kırmızı tonları, krali figürde ise altın yaldız ve pembe renk kullanılmıştır. Genel olarak iyi durumdaki resmin bazı yerlerinde, özellikle de zemindeki yeşillerde, boya dökülmeleri görülmektedir.

> *ὁ βασιλεὺς λαβὼν ποτήριον ἐπεχέατο καὶ τῶν παρόντων ἁπάντων καὶ τῶν εἰρημένων λόγων. Τὰ μέγιστά μοι γέγονεν ἀγαθὰ παραγενηθέντων ὑμῶν· πολλὰ γὰρ ὠφέλημαι, καταβεβλημένων ὑμῶν διδαχὴν ἐμοὶ πρὸ τὸ βασιλεύειν. ἑκάστῳ δὲ τρία τάλαντα προσέταξεν ἀργυρίου δοθῆναι καὶ τὸν ἀποκαταστήσοντα παῖδα. συνεπιφωνησάντων δὲ πάντων, χαρᾶς ἐπληρώθη τὸ συμπόσιον, ἀδιαλείπτως τοῦ βασιλέως εἰς εὐφροσύνην τραπέντος* (Fol. 21r.)
>
> "Kral kâseyi aldı, su döktü (bir şeyin üzerine su döktü). Ve tüm katılımcılara söylemlerin nedenlerini yanıtladı. Sizin gelişiniz bana en büyük nimet getirdi. Öğretinizden büyük fayda aldım. Bana nasıl kral olacağımı öğrettiniz. Ve her birine üç talent verilmesini emretti. Ve onu

teslim eden köleye de. Herkes onu kabul ettiğini haykırdı. Ve ziyafet sevinçli bir sahne haline geldi. Ve kral durmadan eğlendi."

Resim-Metin İlişkisi: Resimde, Aristeas Mektubunda (Thackeray, 1917, s. 82, 294'te) geçen "*II Ptolemi, Yetmiş İki Mütercime Hediye Veriyor"* olayı anlatılmaktadır. Sahnede, Mısır Kralından çevirileri karşılığında Yetmişlerin (Yetmiş çevirmenler) ödül aldıkları anın betimi yapılmıştır. Mavi bir arka plan (fon) üzerine; yeşil, mavi, kırmızı ve pembe renk kıyafetli Yetmişlerin ellerinde çevirilerini tuttarken Mısır Kralının huzurunda bulunmalarını görmekteyiz. Elinde altın bir kâse tutan Kral, altın bir tahtta oturmakta ve arkasında ayakta bekleyen muhafız iki erkek figürle birlikte tasvirlenmiştir. Kral; arkasındaki kartal figürü[195], üzerindeki pembe (veya mor) renkli kıyafeti, başındaki tacı ve halesi ile bir Bizans imparatoru gibi betimlenmiştir. Zeminde yeşil rengin, gökyüzü betimi hissini veren arka plandaki mavi rengin kullanımı bu kompozisyonun açık hava sahnesi şeklinde tasarlandığını göstermektedir. *Kral II. Ptolemi'nin, Yetmiş İki Mütercime Hediye Vermesi* konusunu işleyen resim kompozisyonu olayı anlamamızı sağlar nitelikte verilmiştir.

Katalog No: 3

Bölüm: Theodoret'in Önsözü.

Folyo No: 22v.

[195]Buradaki kartal figürünün, bir hanedan kartal heykeli (heraldic eagle) olduğu belirtilmektedir. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 14.

Konu: a. Theodoret, Hypatia'ya Bir Mektup Gönderiyor, b. Hypatia Mektubu Alıyor[196].

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. VIII, Resim 8[197]; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 14, Resim 14- 15.

Tanım: Sayfanın alt kısmında görülen iki resim, karşılıklı olarak köşelere yerleştirilmiştir. Her iki resimde de arka fonda mavi renk kullanılmıştır. Resimlerde renk dökülmeleri mevcut olduğundan bazı figürlerin yüzü silinmiştir.

Resim-Metin İlişkisi: Birbirinin devamı şeklinde tasarlanan resimlerden soldakinde arkasında mimari unsurlar bulunan ve tahtta oturan Theodoret, elinde tuttuğu ruloyu karşısında ayakta duran bir figüre uzatmaktadır. Sağdaki resimde ise; tahtta oturan Hypatia, bir erkek figür tarafından kendisine uzatılan ruloyu almak için elini uzatmaktadır. Her iki sahnede de figürlerin arkasında mimari unsurlar kullanılarak kapalı mekân vurgusu yapılmıştır.

[196]El yazmasındaki tüm resimlerin konusunu anlatan metinler Yunacadan Türkçeye çevrildi. Bu çeviri çalışmasında orijinal metnin diğer dillere yapılmış çevirilerle karşılaştırması yapıldı. Ancak. Katalog 3'teki resmin konusunu anlatan metinde karşılaştırma yapabilecek bir metne ulaşılamaması ve ilgili metnin okunaklı olmaması nedeniyle çevirisi yapılamadı. Ancak Weitzmann and Bernabo; resmin "Theodoret, Hypatia'ya Bir Mektup Gönderiyor ve Hypatia Mektubu Alıyor" konusunu görselleştirdiğini ifade etmektedir. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 14, Res. 14-15); Resim kompozisyonuna bakıldığında konu başlığını betimler nitelikte olduğunu görmek mümkündür.

[197]Uspenskii 314 albümlü yayınında, "Teodoret, Hypatia'ya Bir Mektup Gönderiyor" resmini yayımlamış ancak, "Hypatia Mektubu Alıyor" resmi eksiktir.Bkz. Uspenskii, 1907, a.g.k., s. VIII, Res. 8

Katalog No: 4

Bölüm: Yaratılış

Folyo No: 26v.

Konu: İlk Yaratılış.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. IX, Resim 11; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s.16, Resim 18.

Tanım: Resim; sayfanın sol alt köşesine kontursuz bir şekilde yerleştirilmiştir. Genelde mavi, kahverengi ve siyahın tonları kullanılmıştır. Yıpranma ve boya silinmeleri nedeniyle, resmin iyi durumda olmadığı gözlemlenmektedir.

> *καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος*. (Fol. 26v.)
>
> "Ve enginin yüzü üzerinde karanlık vardı. Ve RAB'bin ruhu suların üzerinde hareket ediyordu." (Yaratılış 1: 2)

Resim-Metin İlişkisi: Resim, *İlk Yaratılış* metnini görselleştirmektedir. Resim sahnesi, üç kısma ayrılmış yatay bir komposizyon şeklinde tasarlanmıştır. Üstte yarım daire formunda mavi renk bir gök, ortada siyah ve mavi ile belirtilen bir alan, en altta ise kara betimi yapılmıştır. Gökyüzü betiminin üst kısmında yeryüzüne işeret eden Tanrının eli motifinin betimi yapılmıştır. Metinde geçen "Enginin üzerinde karanlık vardı." ifadesini karşılar nitelikteki betimleme, sahnenin orta kısmında görebilmektedir. Burada, engin

olarak algılanan mavi alanın üzerinde siyah bir tabakanın oluşturulduğu görülmektedir. En altta görülen kara betiminin içinde solda koyu siyah ile boyanmış bir leke görüntüsü seçilmektedir. Sağda da beyaz saçlı ve sakallı, al yanaklı oldukça detaylı işlenmiş bir portre[198] görülmektedir.

Tanrının eli, mavinin üzerindeki karanlık ve kompozisyonda görülen yatay bölünmeler; *İlk Yaratılış* konusunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar niteliğindedir. Ancak; resmin alt kısmında soldaki karaltı ve sağdaki portre; metinde geçen unsurlar değildir.

Katalog No: 5

Bölüm: Yaratılış

Folyo No: 27v.

Konu: Aydınlığın Karanlıktan Ayrılması.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. IX, Resim 12; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 17, Resim 22.

Tanım: Resim; sayfanın sol tarafında konturlanmış alanın içine yerleştirilmiştir. Karanlık ve aydınlık olmak üzere sahne ikiye ayrılmıştır. Aydınlık kısımın merkezinde hareketli ve antik tarzda betimlenen figür görülmektedir. Boya silinmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς. καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία.* (Fol. 27v.)

[198]Bizans minyatürlerinde ve lahitler üzerindendeki Hades betiminden hareketle, bu portrenin Hades olabileceği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, mağara ve başın; bir Hıristiyan teması olan İsa'nın gelişinden önceki karanlık yaşamın sürdüğü mağarayı ve neoplatonik bir vurguyu hatırlattığı belirtilmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 16, dipnot: 19).

"Ve RAB dedi: Işık olsun. Ve ışık oldu. Ve RAB ışığın iyi olduğunu gördü. Ve RAB ışığı karanlıktan ayırdı. Ve RAB ışığa Gündüz ve karanlığa Gece, dedi. Ve bir gün oldu, akşam ve sabah oldu." (Yaratılış 1: 5)

Resim-Metin İlişkisi: Resim, *Aydınlığın Karanlıktan Ayrılması* konusunu temsil etmektedir. Metinde, "Işığın karanlıktan ayrılması; ışığın gündüz, karanlığın gece olması" teması işlenmektedir. Metnin altında konumlanan resim sahnesi dikey olarak ikiye bölünmüştür. Sol taraf karanlık, sağ taraf aydınlık olarak gösterilmiştir. Aydınlığın içinde klasik tarzda işlenmiş bir figür betimi görülmektedir. Bu figürün üzerinde konturun içinde *ἡμέρα*[199] (gün), resmin solunda sayfa kenarında *Νυξ* (gece) yazmaktadır. Resimde kompozisyonu, metnin konusunu açıklar niteliktedir. Buna karşın, basit tasvir edilen bu sahnede aydınlığın betimindeki klasik tarzdaki figür dikkat çekicidir.

Katalog No: 6

Bölüm: Yaratılış.

Folyo No: 28r.

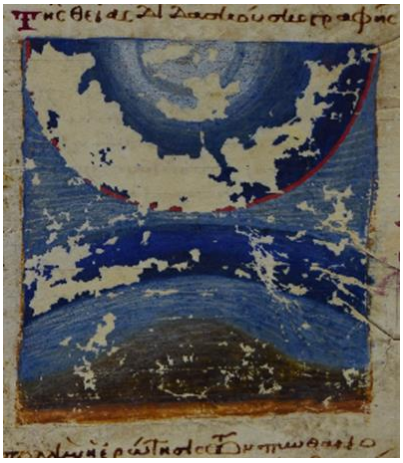
Konu: Göğün Yaratılması Ve Suyun Ayrılması

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 18, Resim 26.

[199]Resimde özellikle "aydınlığın" tasvir edildiği sağ tarafta görülen silinmeden dolayı *ἡμέρα* yazısını okuyamıyoruz. Ancak Weitzmann ve Bernabo, resimde sağ üstte çevre konturunun içinde *ἡμέρα* yazısının izlerinin olduğunu belirtmektedirler (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 17, Res. 22).

Tanım: Resim, yirmi dört satırlık metnin altındaki alana kontursuz bir şekilde yerleştirilmiştir. Yaklaşık kare formdaki kompozisyon yatay tabakalar şeklinde tasarlanmıştır. Renk dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν, καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα.* (Fol. 28r.)
>
> "Ve RAB dedi: Suların ortasında kubbe olsun ve suları sulardan ayırsın. Ve RAB kubbe yaptı. Ve kubbe altında olan suları, kubbe üzerinde olanlardan ayırdı. Ve böyle oldu. Ve RAB kubbeye Gök dedi. Ve RAB, iyi olduğunu gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu İkinci gün." (Yaratılış 1: 6)

Resim-Metin ilişkisi: Resim, Yaratılış metninde geçen **"***Göğün Yaratılması Ve Suyun Ayrılması"* olayını betimlemektedir. Metne göre Tanrı, Yaratılışın ikinci gününde, sular ortasından bir Kubbe yarattı ve onu sulardan ayırdı. Adına da "gök" dedi. Resimde, kırmızı bir yayla sınırlandırılan ve koyudan açığa doğru mavinin tonlarıyla oluşturulmuş gök betiminin, yatayda mavi katmanlar şeklinde gösterilen su kütlesinden ayrılmış olduğu görünmektedir. En altta ise koyu renk bir tepe görünümünde kara tasviri yapılmıştır.

Oldukça basit bir şekilde yapılan tasvirde, metinde geçen ikonografik unsurlar; Gök, sular ve göğün sulardan ayrılması konusu tanınabilmektedir. Bununla birlikte resim hizasında sayfa kenar boşluğunda kırmızı mürekkeple yazılmış "υδωρ ύποκάτω τού στερεώματος/gökkubbenin altında su"[200] not da resmin konusunu izah etmektedir.

Katalog No: 7

Bölüm: Yaratılış.

Folyo No: 29v.

Konu: Kara Ve Suların Ayrılması.

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 19, Resim 30.

Tanım: Resim, yirmi beş satırlık metnin altına, yaklaşık, sayfanın yarısını kaplayan ve ters "L" şeklinde boş bırakılan bir alana yerleştirilmiştir. Resim iki kısımdan oluşmaktadır: Üstte, göğü simgeleyen mavi kısım ve buradan mavi bir şeritle bağlanan ve sularla çevrelenen yeryüzünü temsil eden yeşil kısım. Resimde renk silinmesi/aşınması nedeniyle deformasyon görülmektedir.

> *Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν.* (Fol. 29v.)
>
> "Ve RAB dedi: Gök altındaki sular bir yere biriksin ve kuru toprak görünsün. Ve böyle oldu. Ve RAB kuru toprağa Yer, dedi. Ve suların birikintisine Denizler, dedi. Ve RAB iyi olduğunu gördü." (Yaratılış 1: 9-10)

[200] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 18.

Resim-Metin İlişkisi: Tasvirde, metninde söz edilen *Kara Ve Suların Ayrılması* konusunun neredeyse şematik diyebileceğimiz bir anlayışla tasarlandığı görülmektedir. İki kısımdan oluşan resmin üst kısmı göğü temsil etmektedir. Gökten aşağıya doğru akan sular, yeryüzünü temsil eden resmin alt kısmındaki karayı çevrelemektedir. Üzerindeki kırmızı mürekkep ile yazılmış "Τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ - ὠκεανός/ Su gökyüzünün altında – okyanus" notuyla da resmin konusu verilmektedir. Elips şeklindeki kara parçasının içi ağaçlarla yeşillendirilmiştir. Basitçe şematize edilmiş gibi görünen resimde, "Kara" detayında daha ince işçilik sergilenmiştir. Burada yeşil renginin tonlarının kullanımıyla tepe, ağaç ve çiçek betimi yapılmıştır.

Resim kompozisyonunda kullanılan unsurlar, metini görselleştirmekte ve ikonografik açıdan konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 8

Bölüm: Yaratılış

Folyo No: 31r

Konu: Gece ve Gündüz Yaratılması.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. IX, Resim 15; Blum, P. Z (1976), s. 219, Fig. 8;

Tanım: Resim; sayfanın sol tarafında, dokuz satır metinden sonra bırakılan boşluğa kontursuz bir şekilde yerleştirilmiştir. Kompozisyonda, kırmızı bir yay ile sınırlanan yıldızlı gökkubbe, biri kırmızı biri açık mavi iki küçük madalyon içinde profilden verilmiş birer figür altta ise; etrafı sularla çevrili içi ağaç ve çiçeklerle bezenmiş kara yer almaktadır. Resim, iyi durumda gönümüze gelebilmiştir.

> *Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς· καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας. καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη.* (Fol. 30v.)

> "Ve Tanrı dedi: Gündüzü geceden ayırmak için gök kubbesinde ışıklar olsun. Ve alâmetler için ve vakitler için ve günler ve seneler için olsunlar. Ve yer üzerine ışık vermek için gök kubbesinde ışıklar olarak bulunsunlar. Ve böyle oldu. Ve Tanrı, daha büyük olan ışık gündüze hükmetmek için ve küçüğünü geceye hükmetmek için, iki büyük ışık yaptı; yıldızları da yaptı. Ve yer üzerine ışık vermek ve gündüze ve geceye hükmetmek ve ışığı karanlıktan ayırmak için, Tanrı onları göklerin kubbesine koydu. Ve Tanrı iyi olduğunu gördü. Ve akşam oldu ve sabah oldu, dördüncü gün." (Yaratılış 1: 14-19)

Resim-Metin ilişkisi: *Gece ve Gündüz Yaratılması* olayını anlatan metnin resimlendiği görülmektedir. Sahne ikiye bölünmüştür. Altta sularla çevrili yeryüzü ağaçlarla; üstte ise mavinin tonlarıyla oluşturulan sarı ve beyaz renkte yıldızlarla donatılmış gökyüzü betimlenmektedir. Yer ve gök arasında boşluk bırakılarak farklı yönlere bakan iki figür birer madalyon içinde verilmiştir. Bu madalyonlardan sağdaki kırmızı, Güneş'i (altında Yunanca "ηλίος/güneş" yazmaktadır.), soldaki mavi, Ay'ı (altında Yunanca "σελίνη/ay" yazmaktadır.) temsil etmektedir. Ay ve Güneş, yıldızlı Gök ve ağaçlı yeryüzü figürleri metindeki ikonografik unsurlardır. Ancak bu ikonografik unsurların yanı sıra, sanatçı hayal gücünü de kullanarak resmi zenginleştirme yoluna gitmiştir. Mesela, Ay ve güneş, birer madalyon biçiminde ve içinde zıt yönlere bakan profilden verilmiş figürler olarak betimlenmiştir. Ayrıca, resim dikkatlice incelendiğinde alt kısımda; karayı çevreleyen su betiminin alt köşelerine yerleştirilen birbirine dönük küçük iki profilden gösterilmiş erkek figürü fark edilmektedir. Helenistik etkili bu iki figürün betimi dikkat çekicidir.

Katalog No: 9

Folyo No: 32r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Havada, Karada ve Denizde Yaşayan Canlıların Yaratılışı.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. X, Resim 17.

Tanım: Resim; sayfanın en altında sol kısımda ayrılan resim alanına kontursuz yerleştirilmiştir. Üstte; kırmızı renk bir yay ile sınırlanan, mavi zemin üzerine yıldızlarla bezenmiş gökkubbe ve gökkubbenin altında sağ ve solda içi figürlü iki küçük daire yer almaktadır. Altta; yatayda bir çizgi ile sınırlanan kara ve su gösterilmiştir. Karada, çeşitli türde kanatlı hayvanlar ve uçuşan kuşlar; suda, çeşitli deniz canlıları resmedilmiştir. Çok az görülen boya dökülmeleri dışında, resim iyi durumda görünmektedir.

> *Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζῴων ἑρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα κατὰ γένη αὐτῶν, καὶ πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν κατὰ γένος. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά. καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη.* (Fol. 32r.)

> "…Ve RAB dedi: Sular canlı mahlûkların sürüleriyle kaynaşsın ve yerin üstündeki gök kubbesinin üzerinde kuşlar uçsunlar. Ve RAB büyük deniz canavarlarını ve suların kendileriyle kaynaştığı cinslerine göre hareket eden her canlı mahlûku ve cinsine göre her kanatlı kuşu yarattı. Ve RAB iyi olduğunu gördü. Ve RAB: Semereli olun ve çoğalın ve denizlerde suları doldurun ve karada kuşlar çoğalsın, diyerek onları mübarek kıldı. Ve akşam oldu ve sabah oldu, beşinci gün." (Yaratılış 1: 20- 23)

Resim-Metin ilişkisi: *Havada, Karada ve Denizde yaşayan canlıların yaratılışı'*nı temsil eden resim kompozisyonu; gökkubbe, kara ve deniz içindeki canlılarla birlikte verilmiştir. Üstte, içi yıldızlarla bezenmiş mavi renk gökkubbe, kırmızı bir yay ile yarım daire şeklinde sınırlandırılmıştır. Gökkubbenin alt kısmında içi antik tarzda işlenmiş figürlü iki küçük madalyon yer almaktadır. Bu madalyonlardaki figürler biribirine sırtını döner vaziyettedir. Soldaki madalyon açık mavi renkli olup geceyi temsil eden Ay; sağdaki madalyon kırmızı renkli olup gündüzü temsil eden Güneş olarak algılanmaktadır. Kompozisyonun alt kısmı yatayda ikiye ayrılmıştır. Üstte; kara ve havada yaşayan hayvanlar birlikte verilmiştir. Burada, uçar veya konar vaziyette kanatlı hayvanlar görülmektedir. Karada oldukları anlaşılan hayvanlar, zemine serpiştirilmiş ağaç ve bitki motifleri arasında görülmektedirler. Altta; suda yaşayan çeşitli hayvanlar ve balıklar resmedilmiştir.

Metinde geçen; canlıların besili olması, birbirleriyle kaynaşması ve çoğalması ifadesini karşılayacak şekilde ince işçilikle işlenmiş çeşitli hayvan figürleri görülmektedir. En altta büyük deniz canavarlarını betimleyen üç tane tüylü koyu renk balıklar ile ahtapot, kılıç balığı, kalkan vd. balıklar resmedilmiştir. Gökkubbe/hava, kara ve deniz/su'da yaşayan canlılar ile Yaratılıştaki beşinci günü temsil eden Ay ve Güneş metinde geçen konudaki ikonografik unsurlardır.

Katalog No:10

Folyo No: 32v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Karasal Hayvanların Yaratılışı.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. X, Resim 18; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 22, Resim 41; Kominko, M. (2013), s. 64, Resim 9, Pl. 27.

Tanım: Resim; ayetin altına sayfanın, yaklaşık olarak, sol orta kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kontursuz ve dikdörtgen formda oluşturulan resim alanı, mavi boyanmış zeminle sınırlanmaktadır. Resimde, çeşitli hayvan türleri ile madalyonlar

içinde profilden verilen dört erkek figürü betimlenmiştir. Bazı yerlerde boya silinmeleri dışında, resim iyi durumdadır.

> *Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς κατὰ γένος καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος, καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά.* (Fol. 32v.)
>
> "Ve RAB dedi: Yer, cinslerine göre canlı yaratıkları, sığırları ve sürünen şeyleri, cinslerine göre yerin hayvanlarını çıkarsın. Ve yerin hayvanları cinslerine göre ve toprakta sürünen her şeyi cinsine göre yaptı. Ve RAB iyi olduğunu gördü." (Yaratılış 1: 24-25)

Resim-Metin ilişkisi: *Hayvanların Yaratılışı*[201] metnini görselleştiren resim, doğal yaşam alanlarında verilen kara ve deniz hayvanlarını içeren bir kompozisyona sahiptir. Kompozisyonun ortasında kara parçası ve üzerinde yaşayan hayvanlar, karayı çepeçevre saran deniz betimi ve içinde yaşayan çeşitli hayvanlar ile denizden karaya doğru sokulan ve içinde balıklar bulunan bir ırmak tasvir edilmiştir. Ayrıca, dikdörtgen şeklindeki resim alanının dört kenarında küçük daireler/madalyonlar içinde antik tarzda işlenmiş portreler resmedilmiştir.

Kompozisyonda kullanılan figürler metnin ikonografik unsurlarını içermektedir. Karada; tavşan, tilki, fil, (?), aslan, sığır (öküz) ve koyun, suda; köşelerde birer tane ağzı alev saçan ejderha görünümünde deniz canavarları, kenarlarda çeşitli balıklar ve yılan

[201]Resmin konusunu, "Kara Hayvanlarının Yaratılışı (Creation of the Terrestrial Animals)" şeklinde vermektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 22).

resmedilmiştir. Dikdörtgenin herbir kenarında, daire içinde yer alan antik tarzda işlenmiş erkek figürleri ve ellerinde üfler vaziyette tuttukları "sur"lar dikkat çekicidir. Bu figürlerin kullanımıyla, Yaratılış metninde geçen RAB'bin buyruğunun ikonografisinin verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca kompozisyonda verilen ada görünümündeki kara, onu çevreleyen su ve karaya doğru sokulan ırmak, bir coğrafi yerin[202] betimi gibi algılanabilir.

Yaratılış 1:24-25 metinde deniz canavarı ifadesi geçmemesine rağmen, resimde köşelerde deniz canavarlarının tasviri görülmektedir. Deniz canavarı ifadesi, Yaratılış 1:21'de geçmekteydi. Önceki metne ait bir ifadenin farklı sayfada bulunan resmin kompozisyonunda yer alması ilginçtir. Bu durum, sanatçının bu kompozisyonu bir modelden alıp kullandığını düşündürmektedir.

Katalog No: 11

Folyo No: 35v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Âdem'in Yaratılışı.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. X, Resim 19; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 24, Resim 44.

Tanım: Resim; sayfanın sağ üst kısmına on bir satırlık metnin altına, yaklaşık kare şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Resim alanını sınırlandıran kırmızı kontur, üst kenar hariç, diğer üç kenarı dolaştıktan sonra üstte gökkubbeyi de yay şeklinde sınırlayarak oluşturulmuştur. Az miktarda boya silinmeleri dışında resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.* (Fol. 35v.)

[202]Bu betimin şematik olarak verilen Akdeniz olduğu düşünülmektedir, bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 22.

"Ve RAB dedi; Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım." (Yaratılış 1:26)

Resim-Metin ilişkisi: *Âdem'in Yaratılışı* olayını betimleyen kompozisyon açık mekân sahnesi olarak tasarlanmıştır. Üstte; yıldızlarla bezeli mavi gökkubbenin içinde Pantokrator İsa portresi benzetmeli figürlü iki madalyon yer almaktadır. Gökkubbenin altında ağaçlı bir peyzaj içinde altta, kolları yanda ve ayakları bitişik şekilde yerde uzanan çıplak bir erkek figür görülmektedir. Gözleri kapalı gösterilmiş figürün başına doğru gökten bir ışın verilmiştir.

Resimde, konunun anlaşılmasını sağlayan; uzanır vaziyette Âdem figürü, gökkubbe ve gökkubbeden yansıtılan ışın gibi ikonografik unsurlar kullanılmıştır. Bununla birlikte, gökte madalyon şeklinde gösterilen Ay ve Güneş betimlerinin içindeki Pantokrator İsa figürleri konunun Hristiyan ikonografisi ile verildiğini göstermektedir.

Katalog No:12

Folyo No: 36v**.**

Bölüm: Yaratılış

Konu: Âdem'in Canlandırılışı.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. X, Resim 21; Anderson, J. C. (1982), s. 88, Resim 3; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 25, Resim 48.

Tanım: Resim; sayfanın sol üst kısmına on üç satırlık metnin altına, yaklaşık kare şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Resim alanını çerçeveleyen kırmızı kontur, üst kenarda gökkubbeyi de yay şeklinde sınırlayarak oluşturulmuştur. Kompozisyonda, Tanrının eli ve yaratılan ilk insan yer almaktadır. Az miktarda boya silinmeleri dışında resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.* (Fol. 35v.)
>
> "Ve RAB dedi; Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım." (Yaratılış 1:26)

Resim-Metin ilişkisi: *Âdem'in Canlandırılışı* konusu görselleştirilmiştir. Resmin konusunun geçtiği ayetin metni, resmin bulunduğu sayfadan iki sayfa öncesinde yer almaktadır (Yaratılış 1:26, fol. 35v). Ayetin tefsir metninin arasına yerleştirilen resim, önceki resmin devamlılığını sağlar niteliktedir.

Yıldızlarla bezeli mavi gökkubbede iki madalyon içinde portre biçiminde verilmiş "Güneş" ile Pantokrator İsa[203] benzetmeli "Ay" tasvir edilmiştir. İki madalyon arasında insanı canlandıran Tanrının eli betimlenmiştir. Gökkubbenin aldında; tepe, ağaç ve çiçekli bir peyzaj içinde, doğrulmuş, ayakları bitişik şekilde uzanmış, yukarıya doğru konuşur vaziyette kolları kaldırılmış ve bakışı gökkubeye yönelen çıplak bir erkek figür resmedilmiştir. Kutsal ruhu temsil eden elin, gökkubbeden gönderdiği bir ışınla bu figürün canlandırıldığı gösterilmiştir.

[203]Weitzmann and Bernabo, daha sonraki bir müdahaleyle, içi İsa portresi betimli bu madalyonun değişime uğratıldığını ileri sürmektedir bkz. Weitzmann, 1999, a.g.k., s. 25.

Resim kompozisyonu, *Âdem'in Canlandırılışı* konusunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları yansıtır niteliktedir. Gökkubbedeki Pantokrator İsa büstü, kutsal el, insanı canlandıran ışınsal gösterilen ruh ve doğrulur vaziyette betimlenen çıplak insan figürü gibi ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No:13

Folyo No: 37v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: RAB'bin, Âdem'e Bitki ve Ağaçları Vermesi.

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 25, Resim 52.

Tanım: Resim; sayfanın sağ üst köşesine, metin ile resmi sınırlandıran bir kontur içine, on üç satırlık metin hizasında bırakılan bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda mavi arka fonlu, meyve ağaçlı, çiçekli bir orman manzarası oluşturulmuş ve ormanın içinde yürüyen Âdem figürü resmedilmiştir. Az miktarda görülen boya silinmeleri dışında, resim iyi durumdadır.

> *Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ γῆς γῆς. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεός, λέγων·*...(Fol. 37v.)
>
> "Ve denizin balıklarına ve göklerin kuşlarına ve sığırlara ve bütün yeryüzüne ve yerde sürünen her şeye hâkim olsun. Ve RAB insanı kendi suretinde yarattı, onu RAB'bin suretinde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı. Ve RAB onları mübarek kıldı…" (Yaratılış 1:27)

Resim-Metin ilişkisi: Araştırmacıların "*Tanrı'nın, Âdem'e Bitki ve Ağaçları Vermesi*"[204] olarak adlandırdığı resimde; sahnenin merkezinde yer alan çıplak Âdem, meyve ağaçlı orman içinde yürür vaziyette betimlenmiştir. Mavi arka plan, yeşil bitki, çiçek ve ağaçlarla bezeli peyzajın kullanımı cennet bahçesini betimler niteliktedir. Ancak, metninde "…onları erkek ve dişi yarattı…" ifadesi geçmesine rağmen kompozisyonda sadece Âdem'i görmekteyiz. Âdem'in duruşu ve ormanın görünümü ile ilgili bir ifade bulunmamasına karşın resmin bu kompozisyon ile betimi dikkat çekicidir. Bu durum, metni görselleştiren bu sahnenin bir modelden alındığını düşündürmektedir.

Katalog No: 14

Folyo No: 37v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Hayvanların Hükümdarı Âdem.

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 25, Resim 52.

Tanım: Resim; metin içinde dikdörtgen şekilde ayrılmış alana yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı çerçeveyle sınırlandırılmış mavi renkli zemine sahiptir. Kompozisyonda Âdem ve önünde çeşitli hayvanlar gösterilmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *...αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ*

[204] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 25.

καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. (Fol.37v.)

"…Ve RAB onlara dedi: Semereli olun ve çoğalın ve yeryüzünü doldurun ve onu tabi kılın. Ve denizin balıklarına ve göklerin kuşlarına ve yeryüzünde hareket eden her canlıya hâkim olun." (Yaratılış 1:28)

Resim-Metin ilişkisi: Literatürde *Hayvanların Hükümdarı Âdem,* olarak adlandırılan bu sahnenede, Âdem meyve ağaçlı bir ormanda çeşitli hayvan türleriyle birlikte resmedilmiştir. Mavi arka planlı kompozisyon; ağaçlar, bitki ve çiçeklerle cennet bahçesi görünümündedir. Sahnenin sol tarafında çıplak görülen Âdem, mavi bir kayaç[205] üzerinde oturmuş önünde bulunan hayvanlara hitap etmektedir. Âdem figürünün önünde ve arkasında görülen hayvanlar itaatkâr bir şekilde onu dinlemektedir. Ağaçlı ve çiçekli orman betimli sahnede, uçuşan beyaz kuşlarla birlikte altın renk kartal figürü[206] de yer almaktadır. Âdem'in önünde duran kanatları açık vaziyette havada sabit bulunan ve kendisine bakan altın renkteki kartala Âdem bakışlarını yöneltmiş ve ellerini öne doğru kaldırmış konuşur vaziyettedir. Âdem'e yönelmiş görünen güvercinler (veya kuşlar), iki öküz ve aralarında bir at, onların hizasında bir keçi ve aslan ile geriye doğru sıralanan iki tilki, koç ve koyun, ayı, geyik ve ceylan ile arkada iki yaban domuzu seçilebilmektedir. Sahnenin sol tarafında Âdem'in arkasında eğilmiş görünen iki köpek ve uçan bir kuş da yer almaktadır.

[205]Weitzmann and Bernabo'ya göre, Âdem, hayat ağacından akan cennetin dört ırmağını temsil eden su dalgasının üzerine oturmaktadır. Âdem'in arkasındaki iki köpek de bu ırmağın akan suyundan içmektedir bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 26, Res. 56. Bu imgede söz edilen cennet ağacının yanında akan su ve bu sudan içen köpeklerin sembolik bir anlam taşıdığı ifade edilmektedir (Bernabo, 1989'dan aktaran Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 26, dipnot: 6).

[206]Katalog 2'deki resimde yer alan ve bir hanedan kartal heykeli (heraldic eagle) olduğu belirtilen bu kartal figürününün başının yönü değişmiştir. Âdem'i dinler şekilde betimlenmiştir.

Resimde, metinde geçen "hareket eden her canlıya hâkim olun" ifadesini betimler nitelikte ikonografik unsurların yer aldığı söylenebilir.

Katalog No: 15

Folyo No: 38v**.**

Bölüm: Yaratılış

Konu: Cennet Gölü.

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 27, Resim 60; İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. (2012), s. 55, Resim 31.

Tanım: Resim, sayfanın yaklaşık olarak ortasına gelecek şekilde yatayda dikdörtgen bir formda tasarlanarak yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Ağırlıklı olarak sarı, mavi, yeşil ve kahverenginin kullanılmasıyla canlı bir manzara betimi yapılmıştır. Resmin bulunduğu sayfada deformasyon oluşmasına rağmen, resim iyi durumda görünmektedir.

> *Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο· ᾗ ἡμέρᾳ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ πᾶν χλωρὸν ἀγροῦ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι· οὐ γὰρ ἔβρεξεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι αὐτήν· πηγὴ δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς*. (Fol. 38v.)
>
> "Tanrı yeri ve gökleri yaptığında, yaratıldıkları zaman, göklerin ve yerin asılları bunlardır. Ve henüz yerde bir kır fidanı yoktu. Ve bir kır otu henüz bitmemişti. Çünkü Tanrı yerin üzerine yağmur yağdırmamıştı. Ve toprağı işlemek için adam yoktu. Ve yerden buğu yükseldi ve bütün toprağın yüzünü suladı." (Yaratılış 2:4-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Cennet Gölü* tasviri izlenmektedir. Resmin görselleştirdiği düşünülen metinde; yerde bir fidan ve ot bitmemişti, ifadesi ile kuraklık betimlenmektedir. Bununla birlikte, sonrasında **"…**yerden buğu yükseldi ve bütün toprağın yüzünü suladı" ifadesi geçmektedir. Kurgulanan resim sahnesinde bu ifadeyi görselleştiren, sulanmış verimli bir doğa manzarası canlandırılmıştır. Kompozisyonun ön planında içinde üç balık, iki ördek ve bir yılanın yaşadığı göl yer almakdadır. Gölün kenarında farklı duruş pozisyonunda iki leylek, uçuşan ve ağaçlara konan kuş betimleriyle canlı bir doğa tasviri yapılmıştır. Sahnenin iki yanında aynı sayıda ve neredeyse simetrik yerleştirilen meyveli, meyvesiz ağaçlarla ve kır çiçekleriyle bezenmiş, sulu ve verimli bir manzara resmi oluşturulmuştur.

Katalog No: 16

Folyo No: 39r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Âdem'in Canlandırılışı.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. X, Resim 23; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 28, Resim 64a, b.

Tanım: Resim; sayfanın sol tarafına, on beş satırlık metnin altına gelecek şekilde, konturla sınırlanan kareye yakın dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Resim kompozisyonunda ön planda uzanmış bir figür ve onun yanında diğer bir figür

görülmektedir. Arka fonu yeşil boyanmış resimde dört ağaç betimine yer verilmiştir. Boya dökülmeleri nedeniyle resimde deformasyon mevcuttur.

> *καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον,* ***χοῦν*** *ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ* ***ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.*** (Fol. 38v.)
>
> "Ve RAB yerin toprağından adamı yaptı. **Ve onun burnuna hayat nefesini üfledi. Ve adam yaşayan can oldu."** (Yaratılış 2:7)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Âdem'in Yaratılması Ve Canlandırılması* konusu betimlenmiştir. Resmin bulunduğu sayfada, resim ile ilgili metin yoktur, bir önceki sayfada resmin konusunu içeren metin yer almaktadır. Ancak bu metnin de bir kısmı silindiğinden okunamamaktadır. Resmin sol tarafındaki kenar boşluğunda "πλάσις η του Αδάμ/ Âdem'in canlanması" şeklinde kırmızı yazılmış bir not bulunmaktadır.

Âdem'in yaratılması ve canlandırılması aşamalarını resim kompozisyonunda görmek mümkündür. Sahnenin ön kısmında gözleri kapalı, cansız yerde uzanır vaziyette ve kahverengi tenli betimlenmiş Âdem'in ilk yaratılma anı verilmiştir. Hemen onun yanında görünen, hayat nefesi üflendikten sonra canlanmış ve doğrulmuş pozisyondaki Âdem figürü yer almaktadır. Canlanan Âdem hayat bulmuş, daha açık tenli, gözleri ve elleri yukarıya, kendisine can veren Tanrı'ya doğru yönelmiş olarak betimlenmiştir. Sahnenin üst kısmında mavi gökkubbede, aşağıda bulunan Âdem'e hayat verir şekilde beliren tanrının eli yer almaktadır. Resim, konuyu tanımamızı sağlayacak ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 17

Folyo No: 40r**.**

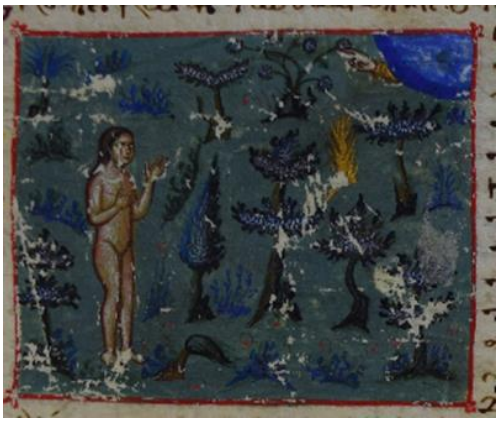
Bölüm: Yaratılış.

Konu: Âdem'in Cennet Bahçesine Girişi.

Bibliografya: Weitzmann, K. (1980), s. 73, Resim 3; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 28, Resim 68.

Tanım: Resim; sayfanın sol tarafında on satırlık metnin altına yerleştirilmiştir. Kırmızı bir konturla sınırlandırılmış dikdörtgene yakın resim alanında, doğa manzarası içinde gezinen Âdem tasviri görülmektedir. Ağırlıklı olarak yeşil renginin tonları kullanılmıştır. Zarar görmüş resimde renk silinmeleri mevcuttur.

> *Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν ᾽Εδὲμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν.* (Fol. 39v.)
>
> "Ve RAB şarka doğru Aden'de bir bahçe dikti. Ve yarattığı adamı oraya koydu ve görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan her ağacı da." (Yaratılış 2:8)

Resim-Metin ilişkisi: *Âdem'in Cennet Bahçesine Girişi* konusunu betimleyen resimde; Âdem, cennet bahçesinde ayakta görünmektedir. Ağaç ve bitkilerle yeşil bir doğa peyzajı şeklinde oluşturulan sahnede solda ayakta ve çıplak görülen Âdem; sahnenin sağ üst köşesinde gökkubbe tasvirinde beliren Tanrının eline bakmaktadır. Kalın

konturlarla çizilen Âdem figüründe açık-koyu renk tonlamalarının yapıldığı gözlenmektedir. Resim, konunun ikonografik unsurlarını yansıtacak yeterlilikte, sade ve durağan bir şekilde verilmiştir.

Katalog No: 18

Folyo No: 41v.

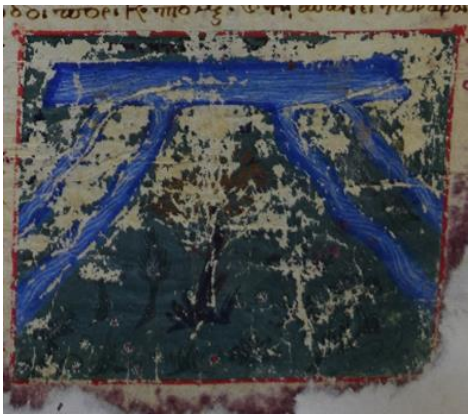
Bölüm: Yaratılış.

Konu: Cennetin Dört Irmağı.

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 29, Resim 72.

Tanım: Resim; sayfanın sağ alt köşesine metnin sonuna yerleştirilmiştir. Silinmeler görülen kırmızı bir kontur ile çevrelenen resim alanı, kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Oluşan renk silinmeleriyle resmin zarar gördüğü izlenmektedir.

> *Ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ ᾽Εδὲμ ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς. ὄνομα τῷ ἑνὶ Φισῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐιλάτ, ἐκεῖ οὗ ἐστι τὸ χρυσίον· τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν· καὶ ἐκεῖ ἐστιν ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ δευτέρῳ Γεῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας. καὶ ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος Τίγρις· οὗτος ὁ προπορευόμενος κατέναντι ᾽Ασσυρίων. ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος Εὐφράτης.* (Fol. 41v.)
>
> "Ve bahçeyi sulamak için Aden'den bir ırmak çıktı. Ve oradan bölündü, dört kol oldu. Birinin adı Pişon'dur; kendinden altın olan bütün Havila diyarını kuşatır. Ve bu diyarın altını iyidir; orada ak günnük (Mür) ve akik taşı vardır. Ve ikinci ırmağın adı Gihon'dur; bütün Kuş ilini kuşatan odur. Ve üçüncü ırmağın adı Dicle'dir; Aşur'un önünden akan odur. Ve dördüncü ırmak Fırat'tır." (Yaratılış 2:10-15)

Resim-Metin ilişkisi: *Cennetin Dört Irmağı*'nın betimi olan resim kompozisyonunda; merkezde yeşil bitkili ve ağaçlı bir bahçe, bahçeyi besler şekilde kaynağından dört kola ayrılmış ırmak tasviri yer almaktadır. Metinde yer alan farklı niteliklerdeki ırmak betiminin aksine buradaki ırmak betimi detaylandırılmadan stilize edilmiştir.

Resmin sağ tarafındaki sayfa kenar boşluğunda kırmızı mürekkep ile Yunanca yazılmış "*παραδείσου / Cennet*" yazısı okunabilmektedir. Sade bir anlatım göstermesine rağmen resim; cennet bahçesi ile dört ırmak tasvirinin ikonografik açıdan tanınmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 19

Folyo No: 42r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: a.Âdem Cennet Bahçesinde b. RAB Âdem'in Üç Bilgi Ağacından Yemesini Yasaklıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 29, Resim 76a.

Tanım: Resim; sayfanın sol alt kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Sahnenin arka planı yeşil renk ağırlıklıdır. Renk dökülmeleri görülen resim hasarlıdır.

a. *Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν.* (Fol. 42r.)

a. "Ve RAB Âdem'i aldı, baksın ve onu korusun diye Aden bahçesine koydu. (Yaratılış 2: 15)

b. *καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ ᾽Αδὰμ λέγων· ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ· ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ᾽ αὐτόν.*(Fol. 42r.)

b. Ve RAB, Âdem'e emredip dedi: Bahçenin her ağacından istediğini ye. Fakat iyiliği ve kötülüğü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün mutlaka ölürsün. Ve RAB dedi: Âdem'in yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım." (Yaratılış 2: 16-18)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Âdem Cennet Bahçesinde* ve *RAB Âdem'in Üç Bilgi Ağacından Yemesini Yasaklıyor* konusu işlenmektedir. Yeşil renk ağırlıklı kompozisyonda orman peyzajı içinde Âdem figürünün yer aldığı iki anın betimlendiği görülmektedir. Kompozisyonun merkezinde, iki sahneyi birbirinden ayıran bir ağaç tasviri bulunmaktadır. Ağacın sol tarafında Âdem'in, ağaçlar arasında ayakta ve bir eliyle göğe doğru yönelmiş olduğu; ağacın sağ tarafında Âdem'in, sağ üst köşede gökkubbeden beliren Tanrının eline yönelmiş ve dinler vaziyette betimlendiği izlenmektedir. Âdem'in bahçede görülmesi, ağaç ve Tanrı'nın eli; konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlardır, denilebilir.

Katalog No: 20

Folyo No: 42v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: a. Âdem Hayvanlara İsim Veriyor, b. Havva'nın Yaratılışı.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s.114-115, XI- Resim 24; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 32, Resim 80.

Tanım: Resim, yedi satırlık metnin altına ve sayfanın sol tarafında yer almaktadır. Kırmızı kontur ile çevrelenen dikdörtgen resim alanının arka planı yeşil rengindedir. Resim kompozisyonunun sol tarafında Âdem figürü, ortada çeşitli hayvanlar ve sağ tarafta Âdem ile Havva görünmektedir. Resimde boya silinmeleri gözlenmektedir.

> **a.** *καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν ᾿Αδάμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά.* ***(ἐκάλεσεν ᾿Αδὰμ)*** *ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ·* (Fol. 42v.)
>
> **a.** "Ve RAB tüm kır hayvanlarını ve göklerin tüm kuşlarını topraktan yarattı. Ve onlara ne ad koyacağını görmek için Âdem'e getirdi; **(.....)** Ve Âdem bütün sığırlara ve kuşlarına ve her kır hayvanına ad koydu. (Yaratılış 2: 19-20)
>
> **b.** *τῷ δὲ ᾿Αδὰμ οὐχ εὑρέθη βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ. καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν ᾿Αδάμ, καὶ ὕπνωσε· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ᾽ αὐτῆς. καὶ ᾠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ᾿Αδάμ, εἰς γυναῖκα καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν ᾿Αδάμ.* (Fol. 42v.)
>
> **b.** Fakat Âdem için kendisine uygun yardımcı bulunamadı. Ve RAB, Âdem'in üzerine derin uyku getirdi. Ve o uyudayken onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapladı. Ve RAB, Âdem'den aldığı

kaburga kemiğinden bir kadın yarattı ve onu Âdem'e getirdi." (Yaratılış 2: 20-22).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde *Âdem'in, Hayvanlara İsim Vermesi* ve *Havva'nın Yaratılması* anının betimlendiği görülmektedir. Arka planı yeşil, merkezinde oldukça kalabalık verilmiş hayvan türleriyle ikiye ayrılmış resim sahnesinde iki olayın bir eşzamanlılık içinde verildiği izlenmektedir. Sol tarafta, irice ve çıplak işlenmiş Âdem figürü elini kaldırmış konuşurken görülür. Sahnenin merkezinde uçuşan çeşitli kuşlar ve kara hayvanları Âdem'e yönelmiş ve onu dinler vaziyette gösterilmiştir. Sağ tarafta ise; gökkubbeden beliren Tanrı'nın eline yönelmiş Âdem ile henüz uyur vaziyette olan Havva figürü yer almaktadır.

Resim; metinde geçen "ad koyması için Tanrı tüm kır hayvanlarını ve tüm gök kuşlarını yarattı ve Âdem'e getirdi", ifadesini karşılayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 21

Folyo No: 43v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: a. Şeytanın Havva'yı Yoldan çıkarması, b. Havva'nın Âdem'i Yasaklı Meyveyi Yemeye İkna Etmesi, c. Âdem'in Yasaklı Meyveyi Yemesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XI, Resim 25; Mouriki- Charalambous, D. (1970), s. 20, Resim 3; Weitzmann, K. (1971), s. 75, Resim 56; Weitzmann, K. (1980), s. 91, Resim 33; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 33-35, Resim 84a,b,c;

Lowden, J. (2010), s. 129, Resim 9; Bernabo (2012), s. 51, Resim 23; Pınar, S. D. (2016), s. 542, Resim 7.

Tanım: Beş satırlık metnin altına yerleştirilen resim, kırmızı konturla çevrelenmiş dikdörtgen şeklinde bir alanda sahnelenmektedir. Arka fonu yeşil olan resim kompozisyonunda üç olay anı betimlenmektedir. Sahnenin solunda bir ağacın iki yanında Havva ve Yılan, ortada Âdem ve Havva, sağda ise ortalarında iyiliği ve kötülüğü bilme ağacı ile Âdem ve Havva tasvir edilmektedir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> **a)** *Ο δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός. καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου; καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει· ἀπὸ καρποῦ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου φαγούμεθα, ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐ δὲ μὴ ἅψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· ᾔδει γὰρ ὁ Θεός, ὅτι ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν.* (Fol. 43r.)
>
> **a)** "Ve RAB'ın yaptığı bütün kır hayvanlarının en hilekârı olan yılandı. Ve kadına dedi: Gerçekten, RAB, Bahçenin hiç bir ağacından yemeyeceksiniz, dedi mi? Ve kadın yılana dedi: Bahçenin ağaçlarının meyvesinden yiyebiliriz. Fakat bahçenin ortasında olan ağacın meyvesi hakkında RAB: Ondan yemeyin ve ona dokunmayın ki, ölmeyesiniz, dedi. Ve yılan kadına dedi: Kesinlikle ölmezsiniz. Çünkü RAB bilir ki, ondan yediğiniz gün, o vakit gözleriniz açılacak ve iyiyi, kötüyü bilerek RAB gibi olacaksınız." (Yaratılış 3: 1-5)
>
> **b)** *καὶ εἶδεν ἡ γυνή, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὡραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε·* (Fol. 43r.)

b) "Ve kadın gördü ki, ağaç yemek için iyi ve gözlere hoş ve anlayışlı kılmak için arzu olunur bir ağaçtı. Ve onun meyvesinden aldı ve yedi." (Yaratılış 3: 6)

c) *καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς, καὶ ἔφαγον.* (Fol. 43r.)

c) Ve kendisiyle beraber kocasına da verdi, o da yedi." (Yaratılış 3: 6)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; Soldan sağa doğru; *Yılanın (Şeytan) Havva'yı ikna etmesi, Havva'nın Âdem'i Yasaklı Meyveyi Yemeye İkna Etmesi* ve *Âdem'in Yasaklı Meyveyi Yemesi* konuları betimlenmiştir. Sinematografik işlenen sahnede olayları sırasına göre takip edebilmek mümkündür. Sahnenin solunda Havva ağacın altında ayakta beklemekte ve elini yukarı kaldırarak ağacı gösterir vaziyettedir. Ağacın sağ tarafında dört ayaklı bir hayvan gövdesine sahip, kuyruğundan sırtına ve başına doğru yılan görünümüne sahip hayvan tasviri yer almaktadır. Metinde, kadınının (Havva) konuştuğu hilekâr yılandan ve yenmesi yasaklı meyve ağacından söz edilmektedir. Resmin ortasında Âdem ve Havva ayakta ve konuşur vaziyetteler. Havva'nın Âdem'i ikna etmeye çalıştığı Âdem'in de itiraz ettiğini bu iki figürün el kol hareketleri ile vücut duruşlarından anlayabilmekteyiz. Sahnenin sağ tarafında ise; Havva'nın yasaklı meyveyi yemek için ikna ettiği Âdem, Havva ve onların ortasında meyvesini yedikleri, iyiliği ve kötülüğü bilme ağacı tasvir edilmiştir. İyiliği ve kötülüğü bilme ağacının renklendirilmesinde, sahnedeki diğer ağaçlardan farklı olarak altın yaldız rengi kullanılmıştır. Metnin konusunun anlaşılmasını sağlayan tüm ikonografik unsurlar, resimde görülebilmektedir.

Katalog No: 22

Folyo No: 46r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: İncir Yapraklarıyla Örtünme.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 36, Resim 88.

Tanım: Resim, oldukça zarar gördüğü anlaşılan sayfanın sol tarafında on bir satırlık metnin altına, kırmızı kontur ile çevrelenmiş dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Resmin merkezinde bilgelik ağacı, ağacın solunda Havva; sağında Âdem figürü ve üst kısımda Gök kubbede Tanrının eli betimlenmiştir. Arka fonu yeşil olan resimde boya dükülmeleri izlenmektedir.

καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα. (Fol. 46r.)

"Ve incir yaprakları dikip kendilerine önlükler yaptılar." (Yaratılış 3: 7)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İncir Yapraklarıyla Örtünme* konusu işlenmektedir. Arka fonu yeşil, bitki öbekleri ve küçük ağaçlarla bezeli cennet bahçesi betimi içinde; merkezde iyiliği ve kötülüğü bilme ağacı, solda Havva ve sağda Âdem fügürü yer almaktadır. Havva ve Âdem oturur ve kendilerini örter vaziyettedirler. Havva bakışlarını yere yöneltmiş, Âdem ise bakışlarını Tanrının eline yöneltmiş dinleme pozisyonundadır. Resimde görülen figürler ve betimleri metnin konusunun anlaşılmasını sağlamaktadır.

Katalog No: 23

Folyo No: 47r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Âdem İle Havva'nın Suçlanmayı Red Etmesi Ve Lanetlenmeleri.

Bibliyografya: Anderson, J. C. (1982), s. 88, Resim 4; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 37-38, Resim 92; İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlui M. (2012), s. 55, Resim 30.

Tanım: Resim, oldukça zarar görmüş sayfanın sol üst köşesinde kontursuz dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Yeşil ile boyanmış zemin; hem resim alanını belirlemiş hem de arka fon olarak kullanılmıştır. Sahnenin sağ tarafında cennet bahçesinden kovulan Âdem ve Havva, onların önünde yerde yılan, sahnenin sol tarafında İyiliği ve kötülüğü bilme ağacı, üstte tanrının eli betimi kompozisyonda yer alan unsurlardır. Az miktarda boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν, καὶ ἐκρύβησαν ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου. καὶ ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀδάμ, ποῦ εἶ; καὶ εἶπεν αὐτῷ· τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνὸς εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες; καὶ εἶπεν ὁ Ἀδάμ· ἡ γυνή, ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῇ γυναικί· τί τοῦτο ἐποίησας; καὶ εἶπεν ἡ γυνή· ὁ ὄφις ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον*. (Fol. 46r.)
>
> "Ve günün serinliğinde bahçede gezmekte olan RAB'bin sesini işittiler. Ve Âdem ve karısı RAB'den ötürü bahçenin ağaçları arasına gizlendiler. Ve RAB, Âdem'e seslenip dedi: Neredesin? Ve o dedi: Senin sesini bahçede işittim ve korktum. Çünkü ben çıplaktım ve gizlendim. Ve dedi: Çıplak olduğunu sana kim bildirdi? Ondan yeme, diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi? Ve Âdem dedi: Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve

yedim. Ve RAB, kadına dedi: Bu yaptığın nedir? Ve kadın dedi: Yılan beni kandırdı ve yedim." (Yaratılış 3: 8-13)

Resim-Metin ilişkisi: *Âdem İle Havva'nın Suçlanmayı Red Etmesi Ve Lanetlenmeleri*ni görselleştiren resimde; cennet bahçesinden çıkmakta olan Âdem ve Havva figürü ile onların önünde yerde sürünen yılan, yani iblis, görünmektedir. Gerilerinde duran ağaçlar sahnenin sol tarafında kalmaktadır. Cennet bahçesinden çıkarken Âdem ve Havva figürleri geriye dönük başları ve kaldırdıkları sağ elleri ile Tanrı'nın eline yönelmiş konuşur vaziyettedirler. Figürler sol elleri ile de ortalarında biten ağacın yapraklarıyla kendilerini örtmektedirler. Âdem ve Havva'nın önünde yerde sürünür şekilde görülen yılan figürü daha önceki sahnede Kat. 21'de (fol. 43v) gördüğümüz yılan motifinden daha farklı betimlenmiştir.

Kompozisyonun tasarımı, kullanılan figürler ve pozisyonları metinde geçen hikâyenin anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 24

Folyo No: 47v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Âdem İle Havva'nın Lanetlenmesi Ve Giyinmeleri.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 38-39, Resim 96a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Dikdörtgen formdaki resim alanı kırmızı kontur ile çevrelenmiştir. Ancak, sayfa oldukça zarar görmüştür. Zaten yarım kalmış olan resmin alt kısmında silinmeler gözlenmektedir. Oldukça kötü durumdaki resmin konusunu anlayabilmek zorlaşmaktadır.

Καὶ τῇ γυναικὶ εἶπε· πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν σου· ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. τῷ δὲ Ἀδὰμ εἶπεν· ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικός σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῇ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φαγῇ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς γὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ· καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωή, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων. Καὶ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς.(Fol. 47v.)

"Kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle artıracağım; ağrı ile evlât doğuracaksın. Ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır. Ve Âdem'e dedi: Karının sözünü dinlediğin ve ondan yemeyeceksin, diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetli oldu. Ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin. Ve sana diken ve çalı bitirecek. Ve kır otunu yiyeceksin. Toprağa dönünceye kadar alnının teriyle ekmek yiyeceksin. Çünkü ondan alındın. Çünkü topraksın ve toprağa döneceksin. Ve Âdem karısının adını Havva koydu. Çünkü bütün yaşayanların anası oldu. Ve RAB, Âdem için ve karısı için deriden kaftan yaptı ve onlara giydirdi." (Yaratılış 3: 16-21)

Resim-Metin ilişkisi: Resim oldukça kötü durumda ve taslak halinde göründüğü için sahneyi tanıyabilmek zorlaşmaktadır. Resmin konusunun *Âdem İle Havva'nın Lanetlenmesi Ve Giyinmeleri* olduğunu bazı araştırmacıların kaynaklarından öğrenmekteyiz (Weitzmann and Bernabo, 1999: 39). Bir kısmı silinmiş resmin fonu ve figürler tamamlanmamış, boyasız bırakılmıştır. Yine de ana hatlarıyla bazı figürlerin varlığı seçilebilmektedir. Sahnenin sol tarafında ağaçlar ve sağ tarafında oturur pozisyonda iki insan figürü ile gök betimini ayırdetmek mümkündür.

Katalog No: 25

Folyo No: 49r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: a. Cennet Bahçesinden Kovulma, b. Havva'nın Doğurganlığını Öğrenmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. 49r, Resim 26; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 40, 41, 42, Resim 100a, b, c.

Tanım: Resim, sayfanın ortasına gelecek şekilde dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Arka fonu koyu mavi olan resim alanı kırmızı kontur ile sınırlanmaktadır. Resim kompozisyonunun merkezinde kırmızı bir kapı (ya da panel) üzerinde Kerubim meleği sahneyi ikiye ayırmaktadır. Sol tarafta Tanrının eli ve cennet bahçesinden kovulan Âdem ile Havva; sağ tarafta melek eşliğinde Cennet bahçesinden çıkarılan Âdem ile Havva ve sahnenin sağ kenarında, Havva ve yakaran Âdem figürleri görülmektedir. Resimde, renk dökülmeleri yoğun olmasına rağmen figürler ayırt edilebilmektedir.

> **a.** *Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν· καὶ νῦν μή ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγῃ καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη. καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδὰμ καὶ κατῴκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς καὶ ἔταξε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.* (Fol. 49r.)

b. "Ve RAB dedi: İşte, Âdem iyiyi ve kötüyü bilmekte bizden biri gibi oldu. Ve şimdi elini uzatmasın ve hayat ağacından almasın ve yemesin ve ebediyen yaşamasın diye, RAB onu Aden bahçesinden, kendisinin içinden alındığı toprağı işlemek için çıkardı. Ve Âdem'i kovdu. Ve hayat ağacının yolunu korumak için, Aden bahçesinin şarkına Kerubileri ve her tarafa dönen kılıcın alevini koydu." (Yaratılış 3: 22-24)

a. *Αδάμ δὲ ἔγνω Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Κάϊν καὶ εἶπεν· ἐκτησάμην ἄνθρωπον διά τοῦ Θεοῦ. καὶ προσέθηκε τεκεῖν τὸ ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Ἄβελ. καὶ ἐγένετο Ἄβελ ποιμὴν προβάτων, Κάϊν δὲ ἦν ἐργαζόμενος τὴν γῆν.* (Fol. 49r.)

b. Ve Âdem karısı Havva'yı bildi. Ve Havva gebe kalıp Kabil'i doğurdu. Ve RAB'bin yardımıyla bir adam kazandım, dedi. Ve yine kardeşi Habil'i doğurdu. Ve Habil koyun çobanı oldu. Fakat Kabil çiftçi oldu." (Yaratılış 4: 1-2)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Cennet Bahçesinden Kovulma* ve *Havva'nın Doğurganlığını Öğrenmesi* konusu betimlenmiştir. Mavi arka fona sahip resim sahnesini kerubimli kırmızı bir kapı ikiye ayırmaktadır. Sol tarafta hâlâ cennet bahçesinde görülen Âdem ve Havva'ya yönelen Tanrının eli sol üst köşede görülmektedir. Âdem ve Havva'nın gövdeleri ve bacakları ileriye, başları geriye doğru çevrilmiştir. Havva'nın pişmanlığı jest ve mimiklerinden anlaşılmaktadır. Sağ trafta; iki olayın sahnelendiği görülmektedir. Başında halesiyle görebildiğimiz bir melek[207] figürü Âdem ve Havva'nın cennet bahçesinden çıkmasına eşlik etmektedir. Sahnenin en sağında oturur vaziyette Âdem ve Havva ile yanlarında bir çocuk (Kâbil olabilir) figürü

[207] Bu melek muhtemelen, cennet bahçesini (Adeni) korumakla görevli Kerubim meleğidir.

görülmektedir. Âdem ellerini açmış yakarır durumda iken Havva, bir elini yanağına diğer elini karnına koymaktadır. İkisinin de üzgün olduğunu yüz ifadelerinden okumak mümkündür. Bazı kaynaklarda (Weitzmann and Bernabo, 1999: 42) Havva'nın hamile olduğu ifade edilmektedir. Nitekim metinde de Havva'nın gebe kaldığı yazmaktadır. Ayrıca, resim alanı içerisinde, mavi renk üzerine siyah renk mürekkep ile "γνῶσις γυναικὸς ἐνθάδε τέκνων τόκος/ kadın öğrendi ki çocuk doğuracağını" metni yer almaktadır. Ancak Havva'nın doğurganlığını öğrendiğini anlatan metin bu resmin bulunduğu sayfadan üç sayfa önceki Fol 47v'de geçmektedir.

Resim, konunun anlaşılmasını sağlayan unsurları içermektedir. Ancak boya silinmeleriyle oldukça kötü durumda olan resimde bazı figürler dikkatlice bakılınca seçilebilmektedir. Örneğin, Âdem ve Havva'nın çocuğu olan Kâbil'in sadece yüzü görünür durumdadır.

Kompozisyonda görülen figürlerin işlenişinde farklı bir uygulama olarak daha ince işçilikle betimlenmiş yüzler görmekteyiz. Özellikle, burun, eller ve saç dalgalarındaki detaylar dikkat çekicidir.

Katalog No: 26

Folyo No: 50r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Çiftçi Kabil ve Çoban Habil, Kabil ile Habil RAB'a Kurbanlarını Sunuyorlar ve Kabil Habil'i Öldürüyor

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XI. Resim 27-28; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 42, 43, 44, Resim 104a, b, c, d; Kominko, M. (2013), s. 137, Resim 40,

Tanım: Sayfanın sol üst köşesinde görülen resim; kırmızı kontur ile sınırlanan aynı uzunlukta yatayda iki dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Resmin arka fonu koyu mavidir. Figürler mavi zemine konuyu arka arkaya takip edebilecek şekilde

konumlandırılmıştır. Resmin bulunduğu sayfa fazla zarar görmüş durumdadır. Resim sahnesi, boya silinmeleri nedeniyle kötü durumda görünmektedir.

*Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας ἤνεγκε Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Κυρίῳ, καὶ Ἄβελ ἤνεγκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπί Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε. καὶ ἐλυπήθη Κάϊν λίαν, καὶ συνέπεσε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Κάϊν· ἵνα τί περίλυπος ἐγένου, καὶ ἵνα τί συνέπεσε τὸ πρόσωπόν σου; οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον· πρὸς σὲ ἡ ἀπο**(στροφὴ αὐτοῦ)**, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ. καὶ εἶπε Κάϊν (**πρὸς Ἄβελ τὸν**) ἀδελφὸν αὐτοῦ·* **c)** *διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον.* **(καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάϊν ἐπὶ Ἄβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν.)** (Fol. 49v.)

"Ve Kabil günler geçtikten sonra, toprağın besilisinden RAB'be takdim için getirdi. Ve Habil, kendisi de sürünün ilk doğanlarından ve yağlarından getirdi. Ve RAB Habil'e ve onun takdimine baktı. Fakat Kabil'e ve onun takdimine bakmadı. Ve Kabil çok öfkelendi ve çehresini astı. Ve RAB Kabil'e dedi: Niçin öfkelendin? Ve niçin çehreni astın? Eğer iyi davranırsan, o yükseltilmeyecek mi? Ve eğer iyi davranmazsan, günah kapıda pusuya yatmıştır. Ve onun istediği sensin; fakat sen ona üstün ol. Ve Kabil, kardeşi Habile söyledi. Ve vaki oldu ki**, (kırda oldukları zaman, Kabil kardeşi Habil'e karşı kalktı ve onu öldürdü.)"** (Yaratılış 4: 3-8)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Çiftçi Kabil ve Çoban Habil, Kabil ile Habil RAB'a Kurbanlarını Sunuyorlar ve Kabil Habil'i Öldürüyor,* konuları sahnelenmektedir. Üst üste iki yatay dikdörtgen şeklinde resim sahnesi düzenlenmiştir. Resim sahnesine ilk bakıldığında tüm görüş alanını dolduran koyu mavi rengin arasında görülen figürlerin soldan sağa ve aşağıda da devam eder şekilde yerleştirildiği görülmektedir. Bu kompozisyon konunun kesintiye uğramaksızın izlenmesini sağlamaktadır.

Üstte; *Çiftçi Kabil ve Çoban Habil*i gösteren sahnenin merkezinde Kabil ve Habil arasında küçük bir tepe ile sahne ikiye ayrılmıştır. Sahnenin sol tarafında çiftçi Kabil çift sürmektedir. Kabil figürünün vücut duruşunda ve kıyafet işlenişinde antik etki izlenmektedir. Kabil'in çift sürdüğü hayvanın ve zeminin boyalarının silinmesine rağmen konu anlaşılabilmektedir. Sahnenin sağ kısmında, çoban Habil görülmektedir. Başında halesi bulunan ve farklı kıyafet tasarımıyla Habil, ayakta ve frontal bir duruş sergilemektedir. Habil figürünün de detaylı işlenişi, el ve ayak duruşu antik etkilidir denebilir. Sahnenin zemininde ve Habil'in hayvanlarının boyalarında silinme görülmektedir. Altta; *Kabil ile Habil RAB'a Kurbanlarını Sunuyorlar ve Kabil Habil'i Öldürüyor* konuları tasvir edilmektedir. Sahnenin solunda; Tanrının eli ve ona yönelmiş Kabil ile Habil yer almaktadır. Tanrıya sunmak üzere Kabil elinde hasat, Habil ise koyun ellerinde tutmaktadır. Sahnenin sağında; Kabil, Habil'i vurmaya çalışmaktadır. Yere düşmüş Habil, onu vurmaya çalışan Kabil'e bakar vaziyettedir. Kabil, elinde tuttuğu bir cisimle, yerde duran Habil'e vurma eğiliminde resmedilmiştir. İki figürün de yüzündeki boyaların silinmesine rağmen duruşları olayın etkisini yansıtmaktadır. Üstteki sahneden farklı olarak, alttaki iki sahnede, Kabil ile Habil pelerinli ve Kabil mor, Habil mavi kıyafetli ve başında hale ile resmedilmiştir.

Küçük işlenmiş figürler tek tek ele alındığında bir dinamizme sahip oldukları, ikonografik açıdan konuyu temsil eden bir anlatım sergiledikleri ve böylece konunun anlaşılmasına olanak sağladıkları söylenebilir. Bununla birlikte, figürlerin volümlü kıyafetleri ve vücut duruşlarında Helenistik etki hissedilmektedir.

Katalog No: 27

Folyo No: 50v.

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Kabil'in Lanetlenmesi Ve Kederlenmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII. Resim 29-30; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 44, 45, Resim 108a, b.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında solda yer almaktadır. Resmin altında, görülebilen yedi satırlık metin sayfanın aşınmasıyla zarar görmüş ve metin silinmeleri resim alanına kadar ulaşmıştır. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgendir. Resmin zemini koyu mavi ile boyanmıştır. Sahnede iki figür ve sol üst köşede tanrının eli yer almaktadır. Resimde renk silinmeleri görülmektedir.

> *Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς Κάϊν· ποῦ ἔστιν Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου; καὶ εἶπεν· οὐ γινώσκω· μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰμὶ ἐγώ; καί εἶπε Κύριος· τί πεποίηκας; φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με ἐκ τῆς γῆς. καὶ νῦν ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ τῆς γῆς, ἣ ἔχανε τὸ στόμα αὐτῆς δέξασθαι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τῆς χειρός σου· ὅτε ἐργᾷ τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει τὴν ἰσχὺν αὐτῆς δοῦναί σοι· στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶπε Κάϊν πρὸς Κύριον τὸν Θεόν· μείζων ἡ αἰτία μου τοῦ ἀφεθῆναί με· εἰ ἐκβάλλεις με σήμερον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι, καὶ ἔσομαι στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔσται πᾶς ὁ εὑρίσκων με, ἀποκτενεῖ με. καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος ὁ Θεός· οὐχ οὕτως, πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει. καὶ ἔθετο Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον τῷ Κάϊν τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτὸν πάντα τὸν εὑρίσκοντα αὐτόν.* (Fol. 50v.)

> "Ve RAB Kabil'e dedi: Kardeşin Habil nerede? Ve dedi: Bilmiyorum, kardeşimin bekçisi miyim ben? Ve dedi: Ne yaptın? Kardeşinin kanının sesi topraktan bana bağırıyor. Ve şimdi sen toprak tarafından lânetlendin. O toprak ki kardeşinin kanını senin elinden almak için ağzını açtı. Toprağı işlediğinde artık sana bereketini vermeyecektir. Yeryüzünde kaçak ve

serseri olacaksın. Ve Kabil RAB'e dedi: Cezam taşınamayacak derecede büyüktür. İşte, bugün toprağın yüzü üzerinden beni kovdun. Ve senin yüzünden gizli kalacağım. Ve yeryüzünde kaçak ve serseri olacağım. Ve vaki olacak ki, her kim beni bulursa, beni öldürecektir. Ve RAB ona dedi: Bunun için Kabil'i her kim öldürürse, ondan yedi kere öç alınacaktır. Ve RAB, her kim onu bulursa kendisini vurmasın diye Kabil üzerine bir nişan koydu. Ve Kabil RAB'bin huzurundan çıktı. (Yaratılış 4: 9-15)

Resim-Metin ilişkisi: Resim, *Kabil'in Lanetlenmesi ve Kederlenmesi* konusunu görselleştirmektedir. Sahnede kısa *tunik* ve pelerin giyimli iki figür görünmektedir. Bu iki figür de Kabil betimidir. Soldaki Tanrının eline yönelmiş, Tanrı ile diyalog halinde olan ve daha sonra Tanrı tarafından lanetlenen Kabil, diğeri de kederlenen Kabil betimidir. Fgürler, Kabil'in içinde bulunduğu durumu basitçe anlatmaktadır. Figürlerin duruş pozisyonları, jest ve mimikleri dramatik bir şekilde işlenmiştir.

Kompozisyon az figürlü ve manzarasız olmasına rağmen konunun anlaşılmasını sağlayacak yeterliliktedir. Metinde detaylı betimlenen konuyu görselleştiren resimde, sadece iki figür kullanımyla yalın bir anlatım tercih edilmiştir. Sanatçı bu figürlerin yüzlerinde ve kıyafetlerinde detaylı işçilikle çalışmıştır.

Katalog No: 28

Folyo No: 50v.

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Hanok'un Doğumu.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII. Resim 29-30; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 45, Resim 108c.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında sağdada yer almaktadır. Resmin altında, görülebilen yedi satırlık metin sayfanın aşınmasıyla zarar görmüştür. Metin silinmeleri resim alanına kadar ulaşmıştır. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen formdadır. Resmin zemini koyu mavi ile boyanmıştır. Sahnede; yatakta bir kadın ve onun solunda yatağında bir bebek figürü, Ayakta hizmet eden bir kadın ve sandalyede oturan bir erkek figürü ye almaktadır. Renk silinmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *ἐξῆλθε δὲ Κάϊν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ ᾤκησεν ἐν γῇ Ναὶδ κατέναντι Ἐδέμ. Καὶ ἔγνω Κάϊν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Ἐνώχ.* **(Fol. 50v.)**
>
> "Ve Kabil, RAB'bin huzurundan çıktı. Ve Aden'in şarkında Nod diyarına yerleşti. Ve Kabil karısını bildi. Ve karısı gebe kaldı. Hanok'u doğurdu." (Yaratılış 4: 16-17)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Hanok'un Doğumu* konusu tasvir edilmiştir. Kabil, Nod diyarına yerleştikten sonra karısının, oğlu Hanok'u doğurduğu an sahnelenmiştir. Sahnede sağda doğum yapmış yatağında oturan, elini yanağına koymuş kaygılı görünen Kabil'in karısı, onun solunda yatağında bulunan bebek Hanok, sahnenin solunda sandalyede oturmuş elini yanağına koymuş kaygılı Kabil ve hizmetli olduğu düşünülen

ayakta duran kadın figür yer almaktadır. Bebek Hanok dâhil sahnedeki tüm figürlerin kaygılı oldukları gözlenmektedir.

Metinde, sadece Kabil'in Nod diyarına yerleştiği, karısının hamile kaldığı ve Hanok'u doğurduğu ifade edilmesine karşın; figürlerin sahnedeki konumları, duruşları ve vücut pozisyonları ile hizmetli kadın figürünün tasvirlenmesi metinden bağımsız bir resimleme yaklaşımını göstermektedir. Bir modelden alınan resmin konu ile bağlantısı düşünülerek burada kullanıldığı söylenebilir.

Katalog No: 29

Folyo No: 52r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: a. Lamek Ve Tuval-Kabil Ava Gidiyor, b. Lamek, Ada Ve Silla ile Konuşuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII. Resim 31; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 46, 47, Resim 112a, b, c.

Tanım: Resim; sayfanın alt kısmında, kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Arka planı manzarasız ve renksiz olan sahnede iki olay anı tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda, kale içinde iki figür ve kale dışında elinde tuttuğu yayın okunu geren bir erkek figür ile oku tutan bir çocuk figürü ve yerde yatan başka bir figür; sağında, karşısında duran iki kadına bir şeyler anlatan erkek figürü olayın devamı şeklinde resmedilmiştir. Ve ortada bu iki sahneyi ayıran bir çalı betimlenmiştir. Boya silinmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> a. *Καὶ ἦν οἰκοδομῶν πόλιν καὶ ἐπωνόμασε τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Ἐνώχ. ἐγεννήθη δὲ τῷ Ἐνὼχ Γαϊδάδ, καὶ Γαϊδὰδ ἐγέννησε τὸν Μαλελεήλ, καὶ Μαλελεὴλ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα, καὶ Μαθουσάλα ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ Λάμεχ δύο γυναῖκας, ὄνομα τῇ μιᾷ Ἀδά, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ Σελλά. καὶ ἔτεκεν Ἀδὰ τὸν Ἰωβήλ· οὗτος ἦν πατὴρ οἰκούντων ἐν σκηναῖς κτηνοτρο῾φων. καὶ ὄνομα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ*

᾽Ιουβάλ· οὗτος ἦν ὁ καταδείξας ψαλτήριον καὶ κιθάραν. Σελλὰ δὲ καὶ αὐτὴ ἔτεκε τὸν Θόβελ, καὶ ἦν σφυροκόπος χαλκεὺς χαλκοῦ καὶ σιδήρου· ἀδελφὴ δὲ Θόβελ Νοεμά. (Fol. 52r.)

a. Ve bir şehir inşa etti. Ve şehrin adını oğlunun adı, Hanok koydu. Ve Hanok'a İrad doğdu. Ve İrad Mehuyael'in babası oldu. Ve Mehuyael Metuşaelin babası oldu. Ve Metuşael Lamek'in babası oldu. Ve Lamek kendisine iki eş aldı. Birinin adı Ada ve öbürünün adı Cilla idi. Ve Ada Yabali doğurdu; çadırda oturanların ve sürü sahiplerinin atası buydu. Ve kardeşinin adı Yubal idi; çenk ve boru çalanların hepsinin atası bu idi. Ve Cilla, kendisi de Tubal-kaini doğurdu; tunç ve demir, bütün keskin âletleri döven bu idi. Ve Tubal-kainin kız kardeşi Naama idi. (Yaratılış 4: 17-22)

b. *Εἶπε δὲ Λάμεχ ταῖς ἑαυτοῦ γυναιξίν· ᾽Αδὰ καὶ Σελλά, ἀκούσατέ μου τῆς φωνῆς, γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους, ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοὶ καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί· ὅτι ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. Ἔγνω δὲ ᾽Αδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ, λέγουσα· ἐξανέστησε γάρ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Ἄβελ, ὃν ἀπέκτεινε Κάϊν. καὶ τῷ Σὴθ ἐγένετο υἱός, ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ᾽Ενώς· οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθα τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ.* (Fol. 52r.)

b. Ve Lamek karılarına dedi: Ey Ada ve Cilla, beni dinleyin. Ey Lamek'in kadınları, sözüme kulak verin. Çünkü beni yaraladığı için bir adamı ve bana çarptığı için bir genci öldürdüm. Eğer Kabil'in yedi kere öcü alınacaksa, Lamek'in de yetmiş yedi kere alınacaktır. Ve Âdem karısını tekrar bildi. Ve bir oğul doğurdu. Ve onun ismini Şit koydu. Çünkü RAB Habil yerine bana başka bir zürriyet verdi. Zira onu Kabil öldürdü, dedi. Ve Şit'in, onun da bir oğlu doğdu. Ve onun adını Enoş koydu. RAB'bin ismini o zaman çağırmağa başladılar." (Yaratılış 4: 23-26)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Lamek ve Tuval-Kabil Ava Gidiyor* ve *Lamek, Ada ve Silla ile Konuşuyor* konuları canlandırılmıştır. Sahnede iki olay anının betimi yapılmıştır. Ortada bir çalı, sahneyi ikiye ayırmaktadır. Sol tarafta Lamek gerdiği yayın okunu çalıya yöneltmiş ve müdahale eder şekilde bir çocuk sağ eliyle oku tutmaktadır. Yerde de bir figür (boya silinmelerinden dolayı net değil) uzanır vaziyettedir. Lamek'in arkasında sahnenin solunda; iki basamaklı, tuğla örülü duvarı ile üç burcu olan, kısmen kuşbakışı tasarlanmış bir kale (metinde bahsedilen Hanok şehri olabilir), kalenin içinde iki figür bulunmaktadır. Lamek, sol elinde ok ve yayı tutmaktayken, sağ eliyle de jest yapar vaziyette ayakta ve karşısında ayakta onu dinler şekilde duran eşlerine olayı anlattırken betimlenmiştir. Lamek'in iki eşi jest ve mimikleriyle konuya ilgili bir şekilde durmaktadırlar. Tüm figürler aynı zemin üzerindedir.

Sahnenin arka planı manzarasız ve boyasızdır. Ancak, figürlerin üzerinde durduğu zemin yeşil boyanmıştır. Sahnenin boyasız alanında "φονεὺς λάμεχ πέφυκε καὶ μετὰ νόμον ἔχθιστα τ΄ἔργα ταῖς γυναιξὶ πως λέγει/ Lamek katil oluyor ve sonra yaptıklarını kadına anlatıyor." notu kırmızı mürekkep ile yazılıdır.

Kale içinde görülen figürler, Lamek ile çocuk figürü arasında yerde yatan figür ve çalı detayı metinde geçmemesine rağmen, resimde görebildiğimiz unsurlardır. Bu durum metnin konusuyla ilgili bu resmin, başka bir örnekten model alındığını göstermektedir.

Katalog No: 30

Folyo No: 53r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Hanok[208]'un Soyu.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII. Resim 32; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 48, Resim 116.

Tanım: Metnin sonunda, sayfanın sol alt köşesinde yer alan resim; kırmızı konturla çevrelenmiştir. Yatay şekilde kırmızı eğrisel bir kontur ile sahne ikiye ayrılmıştır: Altta; yıkık bir kent görüntüsü veren binalar, üstte; birbiriyle diyalog halinde farklı pozisyonda ikili gruplar şeklinde belden yukarısı çizilmiş figürler yer almaktadır. Dikdörtgen formdaki resim alanının alt kısmı silinme nedeniyle zarar görmüştür.

> *καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι ’Ιάρεδ δύο καὶ ἑξήκοντα καὶ ἐννακόσια ἔτη, καὶ ἀπέθανε. Καὶ ἔζησεν ’Ενὼχ πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα. εὐηρέστησε δὲ ’Ενὼχ τῷ Θεῷ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Μαθουσάλα διακόσια ἔτη καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας. καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι ’Ενὼχ πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ τριακόσια ἔτη.* (Fol. 53r.)
>
> "Ve Yared'in bütün günleri dokuz yüz altmış iki yıl oldu. Ve öldü. Ve Hanok altmış beş yaşında, Metuşelah'ın babası oldu. Ve Metuşelah'ın babası olduktan sonra Hanok üç yüz yıl RAB yolunda yürüdü. Ve oğullar ve kızlar babası oldu. Ve Hanok'un bütün günleri üç yüz altmış beş yıl oldu." (Yaratılış 5: 18-23)

[208] Ulaşılan güncel kaynaklarda Hanok ismi; Yunancada: *Ενὼχ,* İngilizcede: Enoch, Rusçada: Ehox ve Türkçede: Hanok, Türkçe bazı kaynaklarda da "Enok" olarak geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. G. Keskin (çev.), (2014). *Peygamber Enok'un Kitabı*, İstanbul: Hermes Yayınları-26, s. 7-24. Tez çalışması boyunca, *Kutsal Kitap* çevirisinde yer aldığı şekliyle Hanok isminin kullanılması tercih edilmiştir Bkz. Anonim, (1972). *Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil),* İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi. s. 5

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Hanok'un Soyu* konusunun tasvir edildiği düşünülmektedir. Dikdörtgen şeklindeki resim sahnesi, yatayda ve eğrisel kırmızı bir konturla ikiye ayrılmıştır. Altta yıkılmış bir kent görünümümde binalar; üstte ise çeşitli duruş pozisyonunda ve genellikle diyalog halinde ikili gruplar şeklinde belden yukarısı resmedilmiş figürler yer almaktadır. Sahne manzarasızdır, fonda renk kullanılmamıştır.

Katalog No: 31

Folyo No: 53r.

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Hanok.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII. Resim 32; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 48, Resim 116.

Tanım: Metnin altında, sayfanın alt kısmında yer alan resim; kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Resimde; ön planda başında halesi bulunan bir figür, onun solunda daha küçük diğer bir figür ve üstte, mavi gök betimi ile içinde büst bulunan kırmızı ve gri renginde iki madalyon yer almaktadır. Arka planı renksiz ve manzarasızdır. Yaklaşık dikdörtgen formdaki resim alanının alt kısmı silinme nedeniyle zarar görmüştür.

καὶ εὑηρέστησεν Ἐνὼχ τῷ Θεῷ καὶ οὐχ εὑρίσκετο, ὅτι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ἔζησε Μαθουσάλα ἑπτὰ ἔτη καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν καὶ ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. καὶ ἔζησε Μαθουσάλα μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Λάμεχ δύο καὶ ὀκτακόσια ἔτη καὶ ἐγέννησεν. (Fol. 53r.)

"Ve Hanok RAB ile yürüdü. Ve gözden kayboldu. Çünkü onu RAB aldı. Ve Metuşelah yüz seksen yedi yaşında, Lamek'in babası oldu. Ve Lamek'in babası olduktan sonra Metuşelah yedi yüz seksen iki yıl yaşadı ve oğullar ve kızlar babası oldu." (Yaratılış 5: 24-26)

Resim-Metin ilişkisi: *Hanok*'un konusunun geçtiği metni görselleştiren resimde arka plan renksiz ve manzarasızdır. Resimde merkezdeki figürün iki yanında yazı izi bulunmaktadır. Ancak tamamen silindiği için yazı okunamamaktadır. Sahnenin merkezinde Hanok olduğu düşünülen irice bir figür gösterilmiştir. Başında halesi ve sağ eliyle de takdis işareti yapan figür; frontal duruş sergilemektedir. Yüzü detaylı işlenen figürün durgun bir ifadesi vardır. Kıyafetindeki volümler ve kıvrımlar vücut hatlarını göstermektedir. Sahnenin sol tarafında, vücudu cepheden ancak başı ve sol kolu ile sol tarafa eğilimli çocuk figürü biraz daha küçük boyutta gösterilmiştir. Bu figürün Hanok'un soyunu temsil ettiği düşünülebilir. Çünkü bu resmin hemen yanında solda *Hanok'un Soyu* (Kat. 30) konulu resim bulunmaktadır. Söz konusu çocuk figürünün yandaki resimle bağlantıyı gösterdiği söylenebilir.

Resim sahnesinin üst kısmında mavi gök ile ay ve güneş betimi bulunmaktadır. Madalyon şeklinde içinde, birbirine sırtı dönük büst tasvir edilmiş solda kırmızı güneş, sağda gri ay resmedilmiştir.

Katalog No: 32

Folyo No: 54r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: RAB'bin Oğullarının İnsanların Kızlarını Eş Olarak Alması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII. Resim 33; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 49, Resim 120.

Tanım: Resim, oldukça zarar görmüş sayfanın üst kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikgörtgendir. İri figürlü kalabalık bir sahneyle metin resmedilmiştir. Resimde boya silinmeleri mevcuttur.

> *Καὶ ἦν Νῶε ἐτῶν πεντακοσίων καὶ ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, καὶ τὸν Ἰάφεθ. Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξαντο*. (Fol. 53v)
>
> "Ve Nuh beş yüz yaşındaydı. Ve Sam'ın, Ham'ın ve Yafet'in babası oldu. Ve vaki oldu ki, yeryüzünde insanlar çoğalmağa başladı. Ve onların kızları doğduğu zaman, RAB oğulları insanoğlunun kızlarının güzel olduklarını gördüler. Ve bütün seçtiklerinden kendilerine eşler aldılar." (Yaratılış 5: 32; 6:3)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *RAB'bin Oğullarının İnsanların Kızlarını Eş Olarak Alması* konusu sahnelenmektedir. Kalabalık figürlü bu sahne manzarasız ve zemini boyasızdır. Yatay dikdörtgen bir alana sahip resim sahnesinde ön planda sağ ellerini birleştirmiş bir çift yer almaktadır. Sol tarafta, ayakta duran bir grup genç erkek ve onların yanında daha iri ve yaşlı görünümlü, tahtta oturmuş sağ eliyle takdis işareti yapan, başında halesi bulunan erkek figür; sahnenin sağ tarafında da ayakta duran bir grup genç kadın ve yanlarında duran oturur vaziyette erkek figür tasvir edilmiştir.

Manzarasız tasarlanmış resimde figürlerin arasında boş kalan kısımlarda, çoğunluğu silindiği için okunaklı olmayan, Yunanca yazılmış not görülmektedir. Buna karşın, metinde geçen RAB'in oğullarının insanoğlunun kızlarıyla evlenmesi ikonografisini resim karşılar niteliktedir, denebilir.

Katalog No: 33

Folyo No: 54v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Devler.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XII, Resim 34; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 50, Resim 124.

Tanım: Oldukça hasarlı görünen sayfanın en alt kısmında metnin altına ayrılan resim alanı çevresi kontursuzdur. Manzarasız ve zemini boyasız resimde ellerinde çeşitli aletlerle tasvir edilen iri ve koyu tenli erkek figürleri yer almaktadır. Resimde boya silinmeleri izlenmektedir.

> *Οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ μετ' ἐκεῖνο, ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγεννῶσαν ἑαυτοῖς· ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί. Ἰδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεός, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν*

ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας. (Fol. 54v.)

"RAB oğulları insanoğlu kızlarına vardıkları ve bu kızlar onlara çocuk doğurdukları zaman, o günlerde, hem de ondan sonra, yeryüzünde Nefilim vardı. Bunlar eski zamandan zorbalar, şöhretli adamlardı. Ve RAB gördü ki yeryüzünde insanoğlunun kötülüğü çoktur. Ve her gün yüreğinin düşünceleri ve kuruntuları kötüydü." (Yaratılış 6: 4-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, metinde sözü edilen "Nefilim"ler *Devler* şeklinde canlandırılmıştır. Metinde, RAB'bin oğullarının insanoğlunun kızlarıyla evlendikten sonra dünyaya gelen bu nesilin eskisinden daha zorba ve kötü oldukları anlatılmaktadır. Nitekim figürler oldukça iri, koyu tenli, kızgın yüz ifadeli, ellerinde baltalar ve kılıçlarla tasvir edilmişlerdir. Sadece figürlerin işlenişinden konuyu anlamaktayız. Olay anı betimi ve bir manzara tasviri resimde yer almamaktadır. Sanatçı, sadece figürleri daha etkileyici resmederek konuyu görselleştirmiştir.

Katalog No: 34

Folyo No: 56v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Tanrı Nuh'a Bir Gemi Yapmasını Emrediyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII, Resim 35; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 51, Resim 128.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmında dört satırlık metnin altına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen formdaki resim sahnesinde, iri dört figür ve sol üst köşede Tanrı'nın eli tasvir edilmiştir. Figürlerin bastığı zemin yeşil, manzarasız ve arka plan boyasızdır. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> *Αὗται δὲ αἱ γενέσεις Νῶε· Νῶε ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος ὢν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ· τῷ Θεῷ εὐηρέστησε Νῶε. ἐγέννησε δὲ Νῶε τρεῖς υἱούς, τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν Ἰάφεθ. ἐφθάρη δὲ ἡ γῆ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας. καὶ εἶδε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν γῆν, καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε· καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἥκει ἐναντίον μου, ὅτι ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ καταφθείρω αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν. ποίησον οὖν σεαυτῷ κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων· νοσσιὰς ποιήσεις τὴν κιβωτὸν καὶ ἀσφαλτώσεις αὐτὴν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τῇ ἀσφάλτῳ. καὶ οὕτω ποιήσεις τὴν κιβωτόν· τριακοσίων πήχεων τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ καὶ πεντήκοντα πήχεων τὸ πλάτος καὶ τριάκοντα πήχεων τὸ ὕψος αὐτῆς· ἐπισυνάγων ποιήσεις τὴν κιβωτὸν καὶ εἰς πῆχυν συντελέσεις αὐτὴν ἄνωθεν· τὴν δὲ θύραν τῆς κιβωτοῦ ποιήσεις ἐκ πλαγίων· κατάγαια διώροφα καὶ τριώροφα ποιήσεις αὐτήν. ἐγὼ δὲ ἰδοὺ ἐπάγω τὸν κατακλυσμόν, ὕδωρ ἐπὶ τὴν γῆν καταφθεῖραι πᾶσαν σάρκα, ἐν ᾗ* ***ἐστι πνεῦμα ζωῆς****, ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ὅσα ἐὰν ᾖ ἐπὶ τῆς γῆς, τελευτήσει. καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου μετὰ σοῦ· εἰσελεύσῃ δὲ εἰς τὴν κιβωτὸν σὺ καὶ* ***οἱ υἱοί σου καὶ ἡ γυνή σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου μετὰ σοῦ. καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν καὶ ἀπὸ πάντων*** *τῶν θηρίων καὶ ἀπὸ πάσης σαρκός, δύο δύο ἀπὸ πάντων εἰσάξεις εἰς τὴν κιβωτόν, ἵνα τρέφῃς μετὰ σεαυτοῦ·*(Fol. 56v.).

> "Nuh'un zürriyetleri bunlardır. Nuh sadık adamdı. Ve kendi devirlerinde kâmildi. Nuh RAB yolundaydı. Ve Nuh üç oğul babası oldu: Sam, Ham ve Yafet. Ve RAB'bin önünde yeryüzü bozulmuştu ve yeryüzü zorbalıkla

dolmuştu. Ve RAB yeryüzünü bozulmuş gördü. Çünkü yeryüzünde bütün beşer yolunu bozmuştu. Ve RAB Nuh'a dedi: Önüme bütün beşerin sonu geldi; çünkü onların sebebi ile yeryüzü zorbalıkla doldu. Ve işte, ben onları yeryüzü ile beraber yok edeceğim. Kendine gofer ağacından bir gemi yap. Gemide odalar yapacaksın. Ve onu içerden ve dışardan ziftle ziftleyeceksin. Ve onu şöyle yapacaksın: geminin uzunluğu üç yüz arşın, genişliği elli arşın ve yüksekliği otuz arşın olacaktır. Gemiye ışıklık yapacaksın. Ve onu yukarı doğru bir arşına tamamlayacaksın. Ve geminin kapısını yan tarafına koyacaksın. Birinci, ikinci ve üçüncü katlı yapacaksın. Ve ben, işte ben, göklerin altında kendisinde **hayat nefesi** olan bütün beşeri yok etmek için yeryüzüne sular tufanı getiriyorum. Yeryüzünde olanların hepsi ölecektir. Fakat seninle ahdimi sabit kılacağım. **Ve sen ve seninle beraber oğulların ve senin karın ve oğullarının karıları gemiye gireceksiniz. Ve seninle beraber** sağ kalmak için her canlıdan, bütün beden sahibi olanlardan, her çeşitten ikişer olarak gemiye alacaksın." (Yaratılış 6: 9-19)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Tanrı Nuh'a Bir Gemi Yapmasını Emrediyor* olayı canlandırılmıştır. Yatayda dikdörtgen şekilde oluşturulmuş resim sahnesinde; solda başında halesiyle Nuh, sağda üç oğlu; Sam, Ham ve Yafet görülmektedir. Figürler yeşil bir zemin üzerinde durmaktadır. Hiçbir doğa unsuru ve manzara kullanılmamışrır. Arka plan boyasızdır. Figürlerin arasında kalan boşluklara kırmızı mürekkeple "ἄνωθεν ὦ δίκαιε, την θέσιν δέχηι τὴν τῆς κιβωτοῦ τρισὶ σὺν τοῖς υἱέσιν / Üç oğluyla gemi yapma

emri alıyorlar.” notu okunabilmektedir. Resmin bulunduğu sayfada metinde detaylı bir anlatım yapılmaktadır. Ancak, Resim kompozisyonunda sadece Nuh ve oğullarının betimini görmekteyiz. Figürler, frontal bir pozisyonda verilmiştir. Başında halesi bulunan Nuh başını, sol üst köşede bulunan ve kendisine yönelmiş Tanrı’nın eline çevirerek O’nu dinlemektedir. Sol elini, oğullarını gösterir vaziyette kaldırmıştır. Nuh’un üç oğlu da aralarında konuşur şekilde betimlenmiştir. En soldaki oğlu sağ elini Nuh’a doğru kaldırmış diğer iki kardeşine konuşmakta ve onlar da onu dinlemekte görünmektedir. Çıplak ayakla yeşil zeminde duran frontal vücut; sadece baş, el ve omuz duruşlarıyla hareket kazanmıştır. Koyu renk tene sahip figürler; ışıklı- gölgeli ve volümlü kıyafetleriyle heykel görünümünde ve oldukça ince işçilikle tasvir edilmişlerdir. Yaşlı, beyaz saçlı ve sakallı Nuh ile genç üç oğlunun yüzlerinde portre çalışıldığı söylenebilir. Tanrının eli, Nuh ve Nuh’un üç oğlu betimleri resmin kompozisyonunu oluşturan, konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlardır.

Katalog No: 35

Folyo No: 57v**.**

Bölüm: Yaratılış.

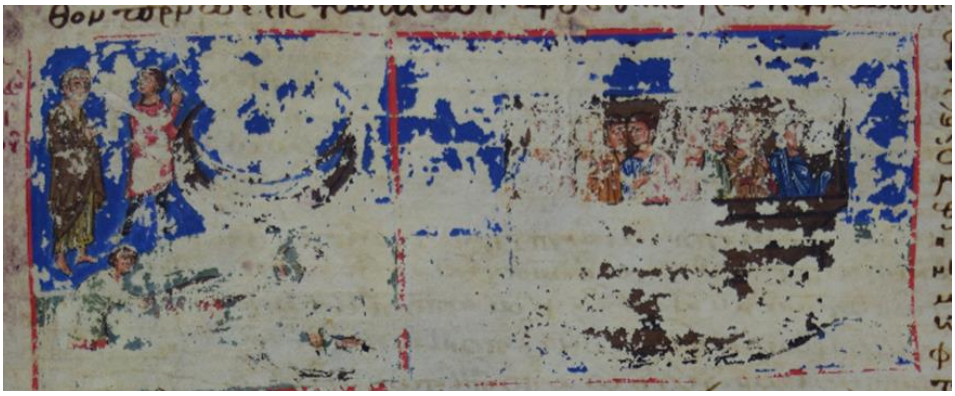
Konu: a. Nuh Gemi İnşa Ediyor, b. Nuh, Ailesi Ve Hayvanlar Gemide.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII. Resim 36; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 51, 52, Resim 132a, b.

Tanım: Oldukça zarar görmüş sayfanın üst kısmında bulunan resim; kırmızı kontur şeklinde çevrelenmiş dikdörtgen bir alana sahiptir. Arka planı mavi ile boyanmış resim dikey bir çizgi ile ikiye ayrılmıştır. Büyük bir kısmında silinme meydana gelen resim kötü durumdadır.

> ***ἀπὸ πάντων τῶν ὀρνέων τῶν πετεινῶν κατὰ γένος, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν κατὰ γένος καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ γένος*** *αὐτῶν, δύο δύο ἀπὸ πάντων εἰσελεύσονται πρὸς σὲ τρέφεσθαι μετὰ σοῦ, ἄρσεν καὶ θῆλυ.* (Fol. 57v.)

"**Cinslerine göre kuşlardan ve cinslerine göre sığırlardan, cinslerine göre toprakta** her sürüngenden, her çeşitten ikişer olarak sağ kalmak için sana gelecekler." (Yaratılış 6: 20)

Resim-Metin ilişkisi: *Nuh Gemi İnşa Ediyor* ve *Nuh, Ailesi Ve Hayvanlar Gemide* konusunun betimi olan resimde büyük oranda silinme meydana geldiği için tam olarak anlaşılamamaktadır.

Yatayda dikdörtgen şekilde tasarlanmış resim sahnesinin zemini mavi boyanmış, kırmızı konturla sınırlandırılmış ve ikiye ayrılmıştır. Sol taraftaki sahnede yukarıda, Nuh ve onun konuştuğu bir figür; alt kısımda ise çalışır vaziyette diğer bir figür resmedilmiştir. Sağ taraftaki sahnede ise, sadece bir arada duran kadın -erkek figürleri gösterilmiştir.

Resmin bulunduğu sayfadaki metinde de silinmeler meydana gelmiştir. Silinmeyen kısımlardan ve bu resimle ilgili yayınlardan hareketle eserin konusunu tanıyabilmek mümkündür.

Katalog No: 36

Folyo No: 58v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Tufan ve Tünemiş Gemi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII. Resim 37-38; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 52, 53, Resim 136a.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın alt kısımda solda yer almaktadır. Kırmızı konturla çevrelenmiş resim alanı yaklaşık kare şeklindedir. Siyah ve mavi renklerin hâkim olduğu sahne figürsüzdür. Su, Kara, gök ve gemi betimi yapılmıştır. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἔκλεισε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν κιβωτὸν ἔξωθεν αὐτοῦ. Καὶ ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπεπληθύνθη τὸ ὕδωρ καὶ ἐπῆρε τὴν κιβωτόν, καὶ ὑψώθη ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἐπεκράτει τὸ ὕδωρ καὶ ἐπληθύνετο σφόδρα ἐπὶ τῆς γῆς, καί ἐπεφέρετο ἡ κιβωτὸς ἐπάνω τοῦ ὕδατος. τὸ δὲ ὕδωρ ἐπεκράτει σφόδρα σφόδρα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐκάλυψε πάντα τὰ ὄρη τὰ ὑψηλά, ἃ ἦν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· πεντεκαίδεκα πήχεις ὑπεράνω ὑψώθη τὸ ὕδωρ καὶ ἐπεκάλυψε πάντα τὰ ὄρη τὰ ὑψηλά. καὶ ἀπέθανε πᾶσα σὰρξ κινουμένη ἐπὶ τῆς γῆς τῶν πετεινῶν καὶ τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ θηρίων καὶ πᾶν ἑρπετὸν κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πᾶς ἄνθρωπος. καὶ πάντα, ὅσα ἔχει πνοὴν ζωῆς, καὶ πᾶν, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἀπέθανε. καὶ ἐξήλειψε πᾶν τὸ ἀνάστημα, ὃ ἦν ἐπί προσώπου τῆς γῆς, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους καὶ ἑρπετῶν καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τῆς γῆς·* (Fol. 58v.)

> "Ve RAB onun üzerine kapıyı kapadı. Ve yer üzerinde kırk gün tufan oldu. Ve sular çoğalıp gemiyi kaldırdı. Ve yerden kalktı. Ve sular yükseldi. Ve yeryüzünde ziyadesiyle çoğaldılar. Ve gemi suların üstünde yürüdü. Ve yer üzerinde sular pek çok yükseldiler. Ve bütün gökler altında olan bütün yüksek dağlar örtüldüler. Sular on beş arşın daha yükseldiler. Ve dağlar örtüldüler. Ve yer üzerinde hareket eden bütün beden sahipleri gerek kuşlar, gerek sığırlar ve hayvanlar ve yeryüzünde tüm sürüngen ve insan öldü. Bütün karada olanlardan, burunlarında hayat ruhunun nefesi olanların hepsi öldüler. Ve insandan sığırlara, sürüngenlere kadar ve göklerin kuşlarına kadar, yeryüzünde yaşayan her şey yeryüzünden silindiler." (Yaratılış 7: 16-23)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Tufan ve Tünemiş Gemi* konusu betimlenmiştir. Siyah bir gök ve gökten yoğun bir şekilde yağan yağmur suları, siyah dağ betiminin zirvesine yükselmiş mavi suların üzerinde duran siyah, kapalı bir gemi tasviriyle sahne oluşturulmuştur. Kullanılan renkler ve su, dağ, gök gibi doğa unsurlarıyla metinde geçen tufan olayı görselleştirilmeye çalışılmıştır.

Katalog No: 37

Folyo No: 58v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh Gemiden Görünüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII. Resim 37-38; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 53, Resim 136b.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın alt kısımda sağda yer almaktadır. Kırmızı konturla çevrelenmiş resim alanı yaklaşık dikdörtgen şeklindedir. Arka fonu renksiz sahnede, gemi içinde Nuh tasvir edilmiştir. Mavi ve koyu kahve renkleri hâkimdir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἐξελθών, οὐκ ἀνέστρεψεν ἕως τοῦ ξηρανθῆναι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἀπέστειλε τὴν περιστερὰν ὀπίσω αὐτοῦ ἰδεῖν, εἰ κεκόπακε τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ οὐχ εὑροῦσαι ἡ περιστερὰ ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, ἀνέστρεψε*

πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν κιβωτόν, ὅτι ὕδωρ ἦν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἔλαβεν αὐτήν, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν κιβωτόν… (Fol. 59v.).

"Ve kuzgunu gönderdi. Ve o, yerde sular kuruyuncaya kadar, öteye beriye gitti. Ve sular toprağın yüzü üzerinden eksildi mi diye görmek için, yanında güvercini gönderdi. Fakat güvercin ayağının tabanına bir istirahat yeri bulmadı. Ve gemiye onun yanına döndü…"(Yaratılış 8: 7-9).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Nuh Gemiden Görünüyor* konusu canlandırılmıştır. Sahnenin ön planında siyah konturlu kahverengi bir gemi, mavi ile boyanmış su kütlesi üzerinde durmaktadır. Geminin içinde solda profilden beliren Nuh tasvir edilmiştir. Üstte mavi gök görünmektedir. Arka fonu renksiz resimde boş alanda kırmızı mürekkeble "ὁ Νῶε προκύπτων απὸ τῆς κιβωτοῦ /Nuh gemiden bakıyor" ve sarı mürekkeble (?) "εἰ παῦσ(εν) ὕδωρ ἄπιθι βλέψον, κόραξ / Suyun durduğunu bakmak için, Kuş." notları okunabilmektedir.

Resim, sayfa 58v'de olmasına karşın, resmin konusunun geçtiği metin 59v'de (iki sayfa sonra) yer almaktadır. Ancak, resmin konusunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar; gemi, su ve gemiden dışarı bakmaya çalışan Nuh betimi ile resim alanı içindeki not, resmin konusunu tanımamıza olanak sağlamaktadır.

Katalog No: 38

Folyo No: 59v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh Kumruyu Gönderiyor.

Bibliyografya: Spatharakis, I. (1981), s. 79, Resim 598; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 53, Resim 140a.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın alt kısmında sol tarafta yer almaktadır. Kırmızı konturla çevrelenen ve arka fonu mavi olan sahnede, gemi içinde başında halesiyle Nuh betimi yapılmıştır. Sayfadaki kararmalar ve silinmelerden etkilenen resimde boya silinmeleri de görülebilmektedir.

> *Καὶ ἐπισχὼν ἔτι ἡμέρας ἑπτὰ ἑτέρας, πάλιν ἐξαπέστειλε τὴν περιστερὰν ἐκ τῆς κιβωτοῦ· καὶ ἀνέστρεψε πρὸς αὐτὸν ἡ περιστερὰ τὸ πρὸς ἑσπέραν, καὶ εἶχε φύλλον ἐλαίας κάρφος ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, καὶ ἔγνω Νῶε ὅτι κεκόπακε τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἐπισχὼν ἔτι ἡμέρας ἑπτὰ ἑτέρας, πάλιν ἐξαπέστειλε τὴν περιστεράν, καὶ οὐ προσέθετο τοῦ ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτὸν ἔτι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑνὶ καὶ ἑξακοσιοστῷ ἔτει ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νῶε, τοῦ πρώτου μηνός, μιᾷ τοῦ μηνός, ἐξέλιπε τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς* (Fol. 59v.).

> "Ve diğer yedi gün daha bekledi. Ve güvercini gemiden tekrar gönderdi. Ve akşam vakti güvercin onun yanına döndü. Ve işte, ağzında yeni koparılmış zeytin yaprağı vardı. Ve Nuh suların yeryüzünden eksilmiş olduğunu anladı. Ve diğer yedi gün daha bekledi. Ve güvercini gönderdi. Ve artık güvercin tekrar kendisine dönmedi. Ve vaki oldu ki altı yüz birinci yılda, birinci ayda, ayın birinde yeryüzünden sular kurudu." (Yaratılış 8: 10-13).

Resim-Metin ilişkisi: *Nuh Kumruyu Gönderiyor* konusunun tasviri olan resim oldukça kötü durumda görünmektedir. Kontur ile sınırlanan resimde; kırmızı konturda, mavi fonda, koyu kahverengi gemide ve Nuh figüründe boya silinmeleri görülmektedir. Bu nedenle resim detaylı bir şekilde anlaşılamamaktadır. Sadece sahnenin merkezinde ve resim alanının büyük bir kısmını kaplayan gemi içinde ve başında halesiyle Nuh figürü seçilebilmektedir.

Katalog No: 39

Folyo No: 59v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh Geminin Örtüsünü Açıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 54, Resim 140b.

Tanım: Resim; iki sahne içeren sayfanın alt kısmında sağ tarafta, kırmızı kontur ile çevrelenen dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Arka fonu mavi olan sahnede, gemi içinde başında halesiyle Nuh ve dördü kadın üçü erkek yedi figürle birlikte betimlenmiştir. Üst kısmında kararmalar ve alt kısmında silinmeler görülen sayfada, resimde de boya silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἀπεκάλυψε Νῶε τὴν στέγην τῆς κιβωτοῦ, ἣν ἐποίησε, καὶ εἶδεν ὅτι ἐξέλιπε τὸ ὕδωρ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μηνὶ ἐξηράνθη ἡ γῆ, ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνός*. (Fol. 59v.)

"Ve Nuh geminin örtüsünü kaldırdı ve baktı. Ve işte, toprağın yüzü kurumuştu. Ve ikinci ayda ayın on yedinci gününde yer kuruydu." (Yaratılış 8: 13-14).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Nuh Geminin Örtüsünü Açıyor* konusunun betimi yapılmıştır. Metinde geçen, "Nuh geminin örtüsünü kaldırdı ve baktı" ifadesi görselleştirilmiştir. Sahnenin merkezinde bir gemi, geminin içinden kapağı açmaya çalışan Nuh, dördü kadın üçü erkek yedi figürle birlikte resmedilmiştir. Nuh'a dönük olan kadın figürünün Nuh'un eşi, üç erkek figürün Nuh'un üç oğlu ve son üç kadın figürün de Nuh'un oğullarının eşleri olduğu düşünülmektedir.

Boya silinmeleri nedeniyle resim oldukça kötü durumdadır. Yine de, merkezdeki gemi içinde beliren, başında halesi bulunan Nuh ve diğer yedi figür seçilebilmektedir. Resim, konunun anlaşılmasını sağlar nitelikte kurgulanmıştır.

Katalog No: 40

Folyo No: 60v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh Ve Oğullarının Gemiyi Sökmesi ve Tufandan Sonra Kurban

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 54, 55, Resim144a, b, c.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı yatay dikdörtgen şeklindedir. Resmin alt kısmının yırtık olmasına ve boya

silinmelerine rağmen bazı detaylar anlaşılır durumdadır. Arka fonu mavi olan resimde iki olay anı betimi farkedilmektedir. Sahnenin ortasında Tanrı'nın eli ve işaret ettiği alev almış bir yapı ve onun etrafında kadın erkek figürleri; sahnenin solunda, ellerinde ahşap parçaları bulunan erkek figürleri ile başında halesile Nuh betimi görülmektedir.

> *καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. καὶ ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος ὑμῶν ἔσται ἐπὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ἐπὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης· ὑπὸ χεῖρας ὑμῖν δέδωκα. καὶ πᾶν ἑρπετόν, ὅ ἐστι ζῶν, ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν· ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα. πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε· καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτὸ καὶ ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. ὑμεῖς δὲ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.*(Fol. 60v.)

> "Ve yeryüzünü doldurun. Yeryüzündeki her hayvan ve gökyüzündeki her kuş sizden korkup ürkecektir; toprağın üzerinde hareket edenlerin hepsi ile denizin bütün balıkları sizin elinize verildiler. Hareket eden her hayvan size yiyecek olacak, yeşil ot gibi, size hepsini verdim. Fakat onun etinde kanı varken yemeyeceksin, çünkü kan canı olan demektir. Ve gerçekte sizin de kanınız dökülürse, canlarınız için hesap sorarım. Her hayvan için hesap sorarım. ve insanın elinden, yani, her adamın kardeşinin elinden, insan canının hesabını sorarım. Her kim adam kanı dökerse, onun kanı adam eli ile dökülecektir. Çünkü RAB kendi suretinde adamı yaptı. Ve siz semereli olun ve çoğalın; yeryüzünde türeyin ve onda çoğalın." (Yaratılış 9: 1-7).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Nuh Ve Oğullarının Gemiyi Sökmesi* ile *Tufandan sonra kurban* konuları tasvir edilmektedir. Resimde büyük tahribat olduğundan detaylandırılmadan değerlendirilmiştir. Yine de genel olarak resimde tasvir edilen olay anları seçilebilmektedir. Resmin bulunduğu sayfada; Tanrı'nın Nuh ve ailesine, tüm hayvanları ve bitkileri yemeleri için onlara verdiği yazmaktadır. Resim sahnesinin ön planında, *Tufandan sonra kurban* anının tasviri olduğu düşünülen betim görülmektedir. Tanrının eli ve işaret ettiği içi kırmızı alevli bir sunak ile onun etrafında; solda başı haleli Nuh ve üç kadın figürü, sağda üç erkek figürü yer almaktadır. Figürlerden bazıları yanan aleve bakarken, bazıları bakışlarını üstte bulunan Tanrı'nın eline çevirmiştir. Böylece Tanrının eli ile alev ve figürler arasında bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Sahnenin sol tarafında, ahşap parçalarını tutan iki erkek figür ile Nuh figürü seçilebilmektedir. Metinde bu sahneyi betimleyen bir anlatım olmamasına rağmen resimde *Nuh Ve Oğullarının Gemiyi Sökmesi* konusu resmedilmiştir. Sanatçının bu el yazmasının resimlendirilmesinde örnek aldığı modeldeki resim kompozisyonunu metinden bağımsız olmasına rağmen kullandığı görülmektedir. Ayrıca, resmin sağ tarafında, boyası silindiği için ne olduğu tam anlaşılamayan bir betim daha fark edilmektedir.

Katalog No: 41

Folyo No: 62r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Tufandan sonra Antlaşma.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII, Resim 39; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 56, Resim 148.

Tanım: Sayfanın üst kısmında, metnin üstünde yer alan resim; kırmızı kontur ile çerçevelenmiş dikdörtgen bir alana sahiptir. Sahnenin merkezinde kırmızı ve yeşil renk bir konturla sınırlanan kemerin içinde Nuh ve ailesi gösterilmiştir. Üstte mavi zeminli yıldızlı gök ve içi portreli madalyon şeklinde solda güneş ve sağda ay; kemerin dışında kalan diğer alanlar ise dalgalı mavi zemin şeklinde betimlenmiştir. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumda görünmektedir.

> *καὶ ἔσται τὸ τόξον μου ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ὄψομαι τοῦ μνησθῆναι διαθήκην αἰώνιον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ἀνὰ μέσον ψυχῆς ζώσης ἐν πᾶσι σαρκί, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Νῶε· τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης, ἧς διεθέμην ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον πάσης σαρκός, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἦσαν δὲ οἱ υἱοὶ Νῶε, οἱ ἐξελθόντες ἐκ τῆς κιβωτοῦ, Σήμ, Χάμ, Ἰάφεθ· Χάμ δὲ ἦν πατὴρ Χαναάν. τρεῖς οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Νῶε*. (Fol. 62r.)
>
> "Ve bulutta yay olacak. Ve RAB'la yer üzerindeki bütün beden sahibi yaşayan her mahlûk arasında olan ebedî ahdi hatırlamak için onu göreceğim. Ve RAB Nuh'a dedi: Benimle yer üzerindeki her beden sahibi arasında sabit kıldığım ahdin alâmeti budur. Ve gemiden çıkan Nuh'un oğulları, Sam, Ham ve Yafet idiler. Ve Ham Kenân'ın atasıdır. Bu üçü Nuh'un oğulları idiler." (Yaratılış 9: 14-19)

Resim-Metin ilişkisi: *Tufandan sonra Antlaşma* anının betimi olan resmin merkezinde, metinde geçtiği gibi bir yay (kemer) yer almaktadır. Yayın içinde solda Nuh ve sağda onun karşısında ailesinden yedi kişinin tasviri ve onların üstünde, koyu mavi renginde gök betimi yapılmıştır. Başında helesi bulunan yaşlı Nuh, iki elini açmış yukarıya (göğe) doğru bakmakta ve bir adım ileriye yönelmiş şekilde tasvir edilmiştir. Karşısında duran figürler de yukarıya doğru ellerini açmış ve bakışlarını yukarıya yöneltmişlerdir. Dinleme pozisyonundaki figürlerin bulunduğu zemin yeşil boyanmıştır. Ancak, büyük oranda renk silinmeleri meydana gelmiştir. Yayın dışında kalan zemin mavi renkle boyanmıştır. Üstte, koyu mavi konturla belirlenen gök; mavi zeminli yıldızlı, solda portreli madalyon şeklinde kırmızı güneş ve sağda gri renk ay motifleriyle belirtilmiştir.

Resim kompozisyonuna bakıldığında metinde geçen konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurların kullanıldığı görülmektedir.

Katalog No: 42

Folyo No: 62v**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh Ve Oğulları.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 56, Resim 152a.

Tanım: İki sahne içeren sayfanın alt kısmında sol tarafta bulunan resim; kırmızı kontur ile çevrelenen kareye yakın dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Fonu mavi olan sahnede, Nuh ve üç oğlu betimlenmiştir. Resim, boya silinmeleri nedeniyle kötü durumdadır.

> *Διεσπάρησαν ἐπί πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ ἤρξατο Νῶε ἄνθρωπος γεωργὸς γῆς καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα.* (Fol. 62v.)
>
> "Ve bütün yeryüzüne yayılanlar bunlardan oldu. Ve Nuh çiftçi olmaya başladı. Ve bir bağ dikti."(Yaratılış 9: 19-20).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Nuh Ve Oğulları*[209] tasvir edilmiştir. Resmin fonu mavi rengindedir. Sahnenin solunda; *khiton* üzerine *himation*[210] giyimli başında hale bulunan yaşlı Nuh, oturur ve oğullarıyla konuşur vaziyette betimlenmiştir. Nuh'un karşısında üç oğlu gösterilmiştir. Oğullarından ikisi, iki aşamalı bir havuzun (ya da üzüm teknesinin) en iç kısmında ayakta, diğeri dış kısmında ama ellerini havuza sokmuş görünmektedir. Jest ve vücut duruşlarından diyalog halinde ve çalışır vaziyette oldukları anlaşılan figürler, muhtemelen şarap yapmaktadırlar. Nitekim metinde de çiftçilik yaptıkları yazmakta ve figürlerin arkasında üzüm asması görülmektedir.

Katalog No: 43

Folyo No: 62v**.**

Bölüm: Yaratılış

Konu: Ham, Kardeşleri Sam Ve Yafet'e Babalarının Sarhoşluğunu bildirmekte ve Sam Ve Yafet'in Nuh'u örtmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 57, Resim 152b.

Tanım: İki sahne içeren sayfanın alt kısmında sağ tarafta bulunan resim, kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanının alt kısmı silinmiştir.

[209]Weitzmann and Bernabo; bu resmin "Nuh sarhoş (Noah gets drunk)" konusunu işlediğini yazmaktadırlar. Ancak, resimde Nuh'un sarhoşluğu, belki de resmin kötü durumda olmasından kaynaklı, anlaşılamamaktadır. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 56.

[210] Khiton ve Himation kelimelerinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Daha detaylı bilgi için bkz. Kılıç, 2004, a.g.t., s. 41-45.

Arka fonu mavi olan sahnede, sağda Nuh uyur vaziyette, üç oğlu ayakta betimlenmiştir. Resim, boya silinmeleri nedeniyle oldukça kötü durumdadır.

> *Καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμεθύσθη καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. καὶ εἶδε Χὰμ ὁ πατὴρ Χαναὰν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐξελθὼν ἀνήγγειλε τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἔξω. καὶ λαβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον ἐπέθεντο ἐπὶ τὰ δύο νῶτα αὐτῶν καὶ ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανῶς, καὶ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν οὐκ εἶδον. ἐξένηψε δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος*, (Fol. 62v.)
>
> "Ve onun şarabından içip sarhoş oldu. Ve çadırının içinde çıplak kaldı. Ve Kenân'ın atası olan Ham, babasının çıplaklığını gördü. Ve dışarıdaki iki kardeşine söyledi. Ve Sam ile Yafet bir esvap alıp onu kendi iki omuzları üzerine koydular. Ve geri geri gidip babalarının çıplaklığını örttüler. Ve yüzleri geri olup babalarının çıplaklığını görmediler. Ve Nuh ayıldı. Ve küçük oğlunun kendisine ne yaptığını, anladı." (Yaratılış 9: 21-24).

Resim-Metin ilişkisi: *Ham, Kardeşleri Sam Ve Yafet'e Babalarının Sarhoşluğunu bildirmekte* ve *Sam Ve Yafet'in Babalarını örtmesi* konuları resimde canlandırılmıştır. Sahnenin sağ tarafında, yatakta uzanır vaziyette Nuh tasvir edilmiştir. Resimdeki boya silinmeleri nedeniyle Nuh figürü net görünmemektedir. Sol tarafta, Nuh'un oğlu Ham olduğu düşünülen figür, sırtı kardeşlerine dönük ellerini kaldırmış birşeyler anlatır şekilde gösterilmiştir. Sam ve Yafet oldukları düşünülen figürler, Nuh'a bakmayacak şekilde başlarını çevirmiş ellerindeki örtüyle Nuh'u örtmeye çalışmaktadırlar.

Resimde görülen aşırı boya silinmesine rağmen, metinde geçen olayı anlamamıza olanak sağlayan figürleri ikonografik anlamlarıyla resimde tanımak mümkündür.

Katalog No: 44

Folyo No: 64r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh, Sam Ve Yafet'i Kutsuyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 57, Resim 156.

Tanım: Beş resim sahnesi içeren sayfanın üst kısmında sol tarafta yer alan resim, dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanının arka fonu mavidir. Sahnede, sağda oturur vaziyette Nuh, biri arkası dönük giderken diğer ikisi Nuh'a dönük ayakta üç oğlu betimlenmiştir. Resim, boya silinmeleri nedeniyle kötü durumdadır.

> *καὶ εἶπεν· ἐπικατάρατος Χαναάν· παῖς οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ, καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς οἰκέτης αὐτοῦ. πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ ᾽Ιάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σὴμ καὶ γενηθήτω Χαναὰν παῖς αὐτοῦ.* (Fol. 63r.)
>
> "Ve dedi: Kenân'ın atası lânetlensin. Kardeşlerine kullar kulu olsun. Ve dedi: Sam'ın RAB'bi Allah mübarek olsun ve Kenân ona kul olsun. RAB Yafet'e kudret versin ve Sam'ın çadırlarında otursun. Ve Kenân ona kul olsun." (Yaratılış 9: 25-27)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Nuh, Sam Ve Yafet'i Kutsuyor* konusu işlenmektedir. Mavi arka fonlu resim manzarasızdır ve sadece dört figürden ibarettir. Sahnenin sağında oturur vaziyette Nuh, takdis işareti yaparken betimlenmiştir. Nuh'un karşısında, takdis ettiği, Sam ve Yafet olduğu düşünülen figürler ayakta ve ellerini Nuh'a uzatır vaziyettedirler. Sahnenin solunda, sağ elini yanağına koymuş üzgün ve kaygılı görünen Ham, sırtını diğer figürlere dönmüş gitmektedir. Metinde geçen konunun anlaşılmasını ve olayın dramını yansıtan şekilde figürler tasvir edilmiştir. Figürler; khiton üzerinde himation giyimlidir.

Katalog No: 45

Folyo No: 64r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh'un Ölümü.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 58, Resim 157.

Tanım: Resim, beş sahne içeren sayfanın üst kısmında sağ tarafta yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Sahnenin merkezinde Nuh'un içinde yattığı bir yatak, yatağın yanında iki erkek figürü ve yatağın ayakucunda bir grup kadın figürü ayakta beklemektedir. Resmin mavi arka fonunda renk silinmeleri görülmektedir.

> *Εζησε δὲ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη τριακόσια πεντήκοντα. καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Νῶε ἐννακόσια πεντήκοντα ἔτη, καὶ ἀπέθανεν*. (Fol. 64r.)

"Ve Nuh tufandan sonra üç yüz elli yıl yaşadı. Ve Nuh'un bütün günleri dokuz yüz elli yıl idi ve öldü." (Yaratılış 9: 28-29).

Resim-Metin ilişkisi: *Nuh'un Ölümü*'nü görselleştiren resim sahnesinde ön planda bir yatak tasvir edilmiştir. Sağdan sola doğru uzayan yatakta Nuh, iki elini çapraz şekilde göğsünde tutarak yatmaktadır. Yüzündeki ifadeyle acı hissi izlenebilmektedir. Yatağın sağında, sağ elleriyle Nuh'a dokunan Sam ve Yafet (oldukları düşünülen) figürleri yüzlerindeki hüzün ifadesiyle resmedilmişlerdir. Sahnenin sol tarafında, yatağın ayak uzunda muhtemelen Nuh'un eşi ve çocuklarının eşleri olan bir grup kadın tasvir edilmiştir. Kadın figürler mavi *stikharion* üzerine mor *maphorion*[211], erkek figürler ise sadece *stikharion* giyimlidir. Metinde figürlerle ilgili bilgi bulunmamasına rağmen, resimde tasvir edilen figürler, bu kompozisyon şemasının bir modelden alındığını göstermektedir. Resimdeki figürlerin yüzündeki acı ve hüzün ifadesi, ölüm olayının psikolojisini yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

Katalog No: 46

Folyo No: 64r**.**

Bölüm: Yaratılış.

Konu: Nuh'un Nesli.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII, Resim 40; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 58, Resim 161a

[211]Stikharion ve Maphorion kelimelerinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Daha detaylı bilgi için bkz. Kılıç, 2004, a.g.t., s. 77.

Tanım: Beş sahne içeren sayfanın sol alt köşesinde yer alan resmin önemli bir kısmı silinmiştir. Dikey dikdörtgen şeklinde olduğu düşünülen resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Resmin arka fonu mavi boyanmıştır. Oldukça kötü durumda olan resmin önemli bir kısmı silinmiştir. Kalan kısımda gruplar halinde tasvir edilmiş insan figürleri seçilebilmektedir.

> *Αὗται δὲ αἱ γενέσεις τῶν υἱῶν Νῶε, Σήμ, Χάμ, Ἰάφεθ, καὶ ἐγεννήθησαν αὐτοῖς υἱοὶ μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Υἱοὶ Ἰάφεθ· Γαμὲρ καὶ Μαγὼγ καὶ Μαδοὶ καὶ Ἰωύαν καὶ Ἐλισὰ καὶ Θοβὲλ καὶ Μοσόχ καὶ Θείρας. καὶ υἱοὶ Γαμέρ· Ἀσχανὰζ καὶ Ριφὰθ καὶ Θοργαμά. καὶ υἱοὶ Ἰωύαν· Ἐλισὰ καὶ Θάρσεις, Κίτιοι, Ρόδιοι. ἐκ τούτων ἀφωρίσθησαν νῆσοι τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ γῇ αὐτῶν, ἕκαστος κατὰ γλῶσσαν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτῶν. Υἱοὶ δὲ Χάμ· Χοὺς καὶ Μερσαΐν Φοὺδ καὶ Χαναάν. υἱοὶ δὲ Χούς· Σαβὰ καὶ Εὐϊλὰ καὶ Σαβαθὰ καὶ Ρεγμὰ καὶ Σαβαθακά. υἱοὶ δὲ Ρεγμά· Σαβὰ καὶ Δαδάν.* (Fol. 64r.)

> "Nuh'un oğulları; Sam ve Ham ve Yafetin zürriyetleri bunlardır: Tufandan sonra onlara oğullar doğdu. Yafetin oğulları: Gomer ve Mecüc ve Maday ve Yavan ve Tubal ve Meşek ve Tiras. Ve Gomer'in oğulları: Aşkenaz ve Rifat ve Togarma. Ve Yavan'ın oğulları: Elişa ve Tarşiş Kittim ve Dodanim. Memleketlerinde her biri diline göre, milletlerinde kabilelerine göre, milletlerin adaları bunlardan bölündüler. Ve Ham'ın oğulları: Kuş ve Mitsraim ve Put ve Kenân. Ve Kuş'un oğulları: Seba ve Havila ve Sabta ve Raama ve Sabteka. Ve Raaman'ın oğulları: Şaba ve Dadan." (Yaratılış 10: 1-7).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Nuh'un Nesli* konusu betimlenmiştir. Arka fonu mavi boyanmış sahnesinin önemli bir kısmının silinmesine rağmen, gruplar halinde ayrılmış insan tasvirleri seçilebilmektedir. Resmin silinmeyen kısmında üç grup halinde ayrılmış insan figürleri, metinde ifade edildiği gibi, Nuh'un oğullarının zürriyetini; diline, milletine ve kabilelerine göre bölünmelerini temsil etmektedir, denilebilir. Ancak resim oldukça kötü durumda olduğu için detaylı değerlendirilmesi yapılamamaktadır.

Katalog No: 47

Folyo No: 64r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Avcı Nemrut, b. Nemrut Kule İnşa Ediyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIII, Resim 40; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 58, 59, Resim 161b, c.

Tanım: Resim, beş sahne içeren sayfanın sağ alt kısmına yerleştirilmiştir. Resmi çevreleyen kırmızı kontur, resim sahnesini de ikiye ayırmaktadır. Resim sahnelerinin alt kısmında önemli ölçüde silinmeler mevcuttur. Boya silinmeleri nedeniyle resim taslak şeklinde algılanmaktadır. Simetrik programlanan iki sahneden; soldaki sahnede elindeki yayın okunu bir ceylana yöneltmiş avcı figürü betimlenmiştir. Sağdaki sahnede duvar örmeye çalışan bir figür tasvir edilmiştir. Resim, silinmeler ve aşınmalar nedeniyle kötü durumda görünmektedir.

> **a.** *Χοὺς δὲ ἐγέννησε τὸν Νεβρώδ. οὗτος ἤρξατο εἶναι γίγας ἐπὶ τῆς γῆς· οὗτος ἦν γίγας κυνηγὸς ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο ἐροῦσιν, ὡς Νεβρὼδ γίγας κυνηγὸς ἐναντίον Κυρίου. καὶ ἐγένετο ἀρχὴ τῆς βασιλείας αὐτοῦ Βαβυλὼν καὶ 'Ορὲχ καὶ 'Αρχὰδ καὶ Χαλάννη ἐν τῇ γῇ Σεναάρ.* (Fol. 64r.)

a. "Ve Kuş Nemrud'un babası oldu. O, yeryüzünde kudretli adam olmaya başladı. O, RAB'bin nezdinde kudretli avcıydı. Bundan dolayı RAB'bin nezdinde Nemrud gibi kudretli avcı, denilir. Ve onun krallığının başlangıcı Şinar diyarında Babil ve Erek ve Akkad ve Kalne idi." (Yaratılış 10: 8-10).

b. *ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης ἐξῆλθεν ᾽Ασσοὺρ καὶ ᾠκοδόμησε τὴν Νινευΐ καὶ τὴν Ροωβὼθ πόλιν καὶ τὴν Χαλὰχ καὶ τὴν Δασὴ ἀνὰ μέσον Νινευΐ καὶ ἀνὰ μέσο Χαλάχ· αὕτη ἡ πόλις μεγάλη.* (Fol. 64v.)
b. "O diyardan Aşura çıktı. Ve Ninova'yı ve Rehobot-ir'i, Kalah'ı ve Ninova ile Kalah arasında Resen'i inşa etti. Bu büyük bir şehirdir." (Yaratılış 10: 11-12)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Avcı Nemrut* ve *Nemrut Kule İnşa Ediyor* konuları işlenmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim iki sahneye ayrılmıştır. Soldaki sahnede *Avcı Nemrut* betiminde, elinde tuttuğu yayın okunu bir geyiğe doğru tutan Nemrut; *tunik* üzerine *pelerin* giyimli tasvir edilmiştir. Geyiğin durduğu dağ betimi ile bir açık hava resmi yapılmıştır. Arka fonu boyasız olan resmin boş kalan kısmında kırmızı mürekkeble "ἡ τοῦ νεβρώδ ἀνάδειξις/ Nemrut kabiliyetini gösteriyor" notu okunabilmektedir. Bununla birlikte, metinde Nemrut'un bir avcı olduğu yazılmaktadır. Sağdaki sahnede *Nemrut Kule İnşa Ediyor* betiminde Nemrut, elinde tuttuğu tuğlayı (inşa malzemesi) kule görünümündeki mimari yapıya yerleştirirken tasvir edilmiştir. Resmin arka planı boyasız olup, sarı mürekkeble "θηρῶν διώκτης Νεβρὼβ ὁ πρῶτος γίγας/ ilk dev Nemrut Hayvanları kovalıyor" notu okunmaktadır. Metinde de büyük bir kent olan Resen kentini inşa ettiği bilgisi yer almaktadır. Her iki sahnede de Nemrut'un yeteneklerini anlatan metni görselleştiren figürler, ikonografik unsurlarıyla tanınabilecek niteliktedir.

Katalog No: 48

Folyo No: 64v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Nuh'un Torunları.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV. Resim 41; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 60, Resim 165.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında yatay dikdörtgen şeklinde ayrılmış ve kırmızı konturla çevrelenmiş alana yerleştirilmiştir. Fonu boyasız, zemini mavi boyanmış ve manzarasız olan resim sahnesinde, biri dört diğerleri üçer figürlü olmak üzere beş grup şeklinde farklı ten rengi ve kıyafet tarzında işlenmiş figürler tasvir edilmiştir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ Μεσραΐν ἐγέννησε τοὺς Λουδιεὶμ καὶ τοὺς 'Ενεμετιεὶμ καὶ τοὺς Λαβιεὶμ καὶ τοὺς Νεφθαλιεὶμ καὶ τοὺς Πατροσωνιεὶμ καὶ τοὺς Χασλωνιείμ, ὅθεν ἐξῆλθε Φυλιστιείμ, καὶ τοὺς Καφθοριείμ. Χαναὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Σιδῶνα πρωτότοκον αὐτοῦ καὶ τὸν Χετταῖον καὶ τὸν 'Ιεβουσαῖον καὶ τὸν 'Αμορραῖον καὶ τὸν Γεργεσαῖον καὶ τὸν Εὐαῖον καὶ τὸν 'Αρουκαῖον καὶ τὸν 'Ασενναῖον καὶ τὸν 'Αράδιον καὶ τὸν Σαμαραῖον καὶ τὸν 'Αμαθί. καὶ μετὰ τοῦτο διεσπάρησαν αἱ φυλαὶ τῶν Χαναναίων, καὶ ἐγένετο τὰ ὅραι τῶν Χαναναίων ἀπὸ Σιδῶνος ἕως ἐλθεῖν εἰς Γεραρὰ καὶ Γαζάν, ἕως ἐλθεῖν ἕως Σοδόμων καὶ Γομόρρας, 'Αδαμὰ καὶ Σεβωΐμ ἕως Δασά. οὗτοι υἱοὶ Χάμ, ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν, κατὰ γλώσσας αὐτῶν, ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτῶν.* (Fol. 64v.).

> "Ve Mitsraim; Ludîlerin ve Anamîlerin ve Lehabîlerin ve Naftuhîlerin ve Patrusîlerin ve Kasluhîlerin (Filistîler bunlardan çıktılar) ve Kaftorîlerin babası oldu. Ve Kenân ilk oğlu Cidon'un ve Het'in ve Yebusî'nin ve Amorî'nin ve Girgaşî'nin ve Hivî'nin ve Arkî'nin ve Sinî'nin ve Arvadî'nin ve Cemarî'nin ve Hamatî'nin babası oldu. Ve sonra Kenânlı kabileleri dağıldılar. Ve Kenânlının hududu Sayda'dan Gerar'e giderken, Gaza'ya

kadar; Sodom'a ve Gomorra'ya ve Adma'ya ve Ceboim'e giderken, Laşa'ya kadardı. Memleketleri, milletleri, dillerine göre, kabilelerine göre bunlar Ham'ın oğullarıdır." (Yaratılış 10: 13-20).

Resim-Metin ilişkisi: *Nuh'un Torunları* konusunu görselleştiren resimde gruplar halinde tasvir edilmiş insan figürleri görülmektedir. Sahnenin solundaki grup dörtlü, diğerleri üçer figürlü olmak üzere beş grup şeklinde, farklı milletleri[212] temsil eden kıyafet tarzı ve ten renginde insanlar resmedilmiştir.

Metinde, Kenan'ın ilk oğlu ve ondan çoğalan neslin kabilelere; memleket, millet ve dillerine göre ayrıldığı yazmaktadır. Ayrıca resmin üstünde kontur çerçevesinin dışında kırmızı mürekkeple yazılmış "οί του νώε νίών άπόγόνοι/ Nuh'un oğullarının torunları" notu da mevcuttur. Resmin merkezindeki üç figürün Nuh'un oğullarını, diğer dört grubun Nuh'un soyunu temsil eden farklı milletleri betimlediği düşünülebilir.

Katalog No: 49

Folyo No: 65r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Tuğla Üretimi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 60, Resim 169.

[212]Resimdeki her bir grubun bir milleti temsil ettiği düşünülür: Soldaki ilk grup, karma iki milleti; ikinci grup, Etiyopyalı; (üçüncü gruba değilinmemiştir) dördüncü grup, Bizanslı, beşinci grup, Mısırlı. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 60.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında yer almaktadır. Dikdörtgen şeklinde kırmızı konturla sınırlanan sahnenin merkezinde alev almış bir yükseklik, solda iki figür sağda elinde tuttuğu malzemeyi taşıyan bir figür betimlenmiştir. Arka fonu renksiz sahne sade bir kompozisyona sahiptir. Resimde renk silinmeleri mevcuttur.

*...πάντες οὗτοι υἱοὶ Ἰεκτάν. καὶ ἐγένετο ἡ κατοίκησις αὐτῶν ἀπὸ Μασσῆ ἕως ἐλθεῖν εἰς Σαφηρά, ὄρος ἀνατολῶν. οὗτοι υἱοὶ Σήμ, ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν, κατὰ γλώσσας αὐτῶν, ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτῶν. Αὗται αἱ φυλαὶ υἱῶν Νῶε κατὰ γενέσεις αὐτῶν, κατὰ ἔθνη αὐτῶν· ἀπὸ τούτων διεσπάρησαν νῆσοι τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Κ**αὶ** ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν, καὶ φωνὴ μία πᾶσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κινῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν, εὗρον πεδίον ἐν γῇ Σενναὰρ καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ. καὶ εἶπεν ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ· δεῦτε πλινθεύσωμεν πλίνθους καὶ ὀπτήσωμεν αὐτὰς πυρί. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἡ πλίνθος εἰς λίθον, καὶ ἄσφαλτος ἦν αὐτοῖς ὁ πηλός.* (Fol. 65r.)

“... Bunların hepsi Yokta’nın oğulları idiler. Ve bunların oturdukları yer, Meşa’dan Sefar’e giderken şark dağıdır. Memleketlerine, milletlerine göre, dillerine göre, kabilelerine göre Sam’ın oğulları bunlardır. Milletlerine zürriyetlerine göre Nuh oğullarının kabileleri bunlardır. Ve tufandan sonra yeryüzünde milletler bunlardan ayrıldılar. Ve bütün dünyanın dili bir ve sözü birdi. Ve vaki oldu ki şarka göçtükleri zaman, Şinar diyarında bir ova buldular ve oraya yerleştiler. Ve birbirlerine dediler: Gelin, kerpiç yapalım ve onları iyice pişirelim. Ve onların, taş yerine kerpiçleri ve harç yerine ziftleri vardı.” (Yaratılış 10: 26-32; 11: 1-3)

Resim-Metin ilişkisi: Resmin konusu, *Tuğla Üretimi*dir. Arka planı manzarasız ve boyasız bırakılan resim kompozisyonunda ön planında tuğla imalatı için kullanılan, sıcaklığı alev hareleriyle belirtilen fırın tasvir edilmiştir. Sahnenin sol tarafında iki figür fırının önünde ellerini fırına doğru uzatmaktadır. Sağ taraftaki figür kolları arasına aldığı malzemeyi fırına götürmek için taşımaktadır. Ayakları ve gövdesi ile ileriye yönelmiş şekilde betimlenen figürün başını arkaya çevirmesi ve bakışlarını sahnenin köşesinde istiflenmiş malzemeye yöneltmesi; taşıma olayının devamının olduğunu göstermektedir.

Resimde görülen boya silinmeleri nedeniyle sahnenin taslak halinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak detaylı incelendiğinde, figürlerin durduğu eğimli zeminin üzerinde bitki kümeleri ve taşınmış malzemelerin betimlendiği fark edilebilmektedir.

Metinde, kerpiç yapma ve iyice pişirme ifadeleri geçmektedir. Resim sahnesindeki yanar durumdaki fırın, fırına malzeme atmaya çalışan soldaki figürler ile fırına atmak için malzeme taşıyan figür betimi, metnin konusunun anlaşılmasını sağlayan unsurlardır.

Katalog No: 50

Folyo No: 65v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Babil Kulesinin Çöküşü, b. Dillerin Karışması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV. Resim 43; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 61, Resim 173.

Tanım: Resim, sayfanın ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Resim alanını sayfada sınırlandıran kontur, resim sahnesini de bölmektedir. Sahne yanlarda altlı-üstlü ikişer, ortada daha büyük olmak üzere beş bölüm şeklinde tasarlanmıştır. Hareketli tiyatro sahnelerini andıran bu resimde manzara ve arka fon kullanılmamıştır. Resim, boya silinmeleri nedeniyle iyi durumda değildir.

a. Καὶ εἶπαν· δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. καὶ κατέβη Κύριος ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ὃν ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἶπε Κύριος· ἰδοὺ γένος ἓν καὶ χεῖλος ἓν πάντων, καὶ τοῦτο ἤρξαντο ποιῆσαι, καὶ νῦν οὐκ ἐκλείψει ἀπ᾽ αὐτῶν πάντα, ὅσα ἂν ἐπιθῶνται ποιεῖν. (Fol. 65v.)

a. "Ve dediler: Bütün yeryüzüne dağılmayalım diye gelin, kendimize bir şehir ve başı göklere erişecek bir kule inşa edelim ve kendimize bir nam yapalım. Ve Âdemoğullarının yapmakta oldukları şehri ve kuleyi görmek için RAB indi. Ve RAB dedi: İşte, bir kavimdirler ve onların hepsinin bir dili var. Ve yapmaya başladıkları şey budur. Ve şimdi yapmaya niyet ettiklerinden hiç bir şey onlara men edilmeyecektir." (Yaratılış 11: 4-6)

b. δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον. καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐπαύσαντο οἰκοδομοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς Σύγχυσις, ὅτι ἐκεῖ συνέχεε Κύριος τὰ χείλη πάσης τῆς γῆς, καὶ ἐκεῖθεν διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος οΘεός ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. (Fol. 65v.)

b."Gelin, inelim, ve birbirinin dilini anlamasınlar diye onların dilini orada karıştıralım. Ve RAB onları bütün yeryüzüne oradan dağıttı. Ve şehri inşa etmeyi bıraktılar. Bu nedenle onun adına Babil denildi. Çünkü RAB bütün dünyanın dilini orada karıştırdı. Ve RAB onları bütün yeryüzüne dağıttı." (Yaratılış 11: 4-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Babil Kulesinin Çöküşü* ve *Dillerin Karışması* konularının tasviri yapılmıştır. Kırmızı konturlarla dikey üç bölüm halinde ve yanlarda altlı-üstlü ikişer, ortada daha büyük bölmeli tasarlanmış beş resim sahnesinde kesintisiz olarak olay tasviri yapılmıştır. Orta bölümde *Babil Kulesinin Çöküşü* tasviri görülmektedir. Metinde, Babil kentinin inşasını bıraktılar, ifadesi yer almaktadır. Resimde ise, yıkılan binanın parçalanma anını ve yıkılan kentin şaşkınılığını yaşayan, düşen ve yerde yatan insan figürlerini görmekteyiz. Tanrının eli betimi metinde geçen ifadeyi karşılayan ikonografik unsur olarak sol üst köşede belirmektedir. Sol ve sağda ikişer olmak üzere dört sahnede *Dillerin Karışması* anı betimlenmiştir. Figürlerin birbirlerini anlayamadıkları, jest ve mimik hareketleri ile vücut duruşlarıyla verilmiştir.

Bölümlere ayrılan resim sahnesinin kompozisyon düzenlemesi ve figürlerin işlenişi metindeki konuyu görselleştirmektedir. Yıkılan binanın betimi, konuşmaya çalışan ancak anlaşamadıkları jest ve mimiklerinden anlaşılan figürlerin betimiyle dinamik bir sahne izlenebilmektedir.

Katalog No: 51

Folyo No: 67r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Avram'ın İlk Adımı.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 62, Resim 177.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfada üstte yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlandırılan dikdörtgen şeklinde resimde, oturur vaziyette bir kadın figürü ile onun önünde duran bir erkek çocuk figürü betimlenmiştir. Sahnenin arka planı boyasızdır. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

Resim-Metin ilişkisi: Resmin bulunduğu sayfadaki metinde resmin konusuyla karşılaşamıyoruz. Ancak, resim alanı içinde kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ τοῦ Αβραάμ γέννησις/Avram'ın doğuşu" notundan ve güncel kaynaklardan (Weitzmann and Bernabo, 1999: 61-62) resmin konusunun *Avram'ın İlk Adımı* olduğu söylenebilmektedir. Manzarasız ve arka fonu renksiz tasarlanmış sahnede biri kadın diğeri çocuk sadece iki figür tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda oturan kadın figürün Avram'ın annesi, sağ eliyle annesinin dizini tutan ayakta duran erkek figürün de Avram olduğu düşünülmektedir.

Katalog No: 52

Folyo No: 67r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Terah'ın Haran'a Varışı.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 62, Resim 181

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın alt kısmında solda kırmızı konturla çevrelenmiş alanda yer almaktadır. Sayfanın alt kısmında meydana gelen aşınma nedeniyle resmin alt kısmı da silinmiştir. Resmin merkezinde, başı haleli bir erkek figür, beraberinde kadın ve erkek figürleri ile yöneldikleri sağda bir bina betimlenmiştir. Sahnenin arka planı boyasızdır. Boya silinmeleri nedeniyle resim oldukça kötü durumda ve bu nedenle taslak halinde görünmektedir.

> *Αὗται αἱ γενέσεις Θάρα· Θάρα ἐγέννησε τὸν Ἄβραμ καὶ τὸν Ναχὼρ καὶ τὸν Ἀρράν, καὶ Ἀρρὰν ἐγέννησε τὸν Λώτ. καὶ ἀπέθανεν Ἀρρὰν ἐνώπιον Θάρα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ, ᾗ ἐγεννήθη, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλδαίων. καὶ ἔλαβον Ἄβραμ καὶ Ναχὼρ ἑαυτοῖς γυναῖκας· ὄνομα τῇ γυναικὶ Ἄβραμ Σάρα, καὶ ὄνομα τῇ γυναικὶ Ναχὼρ Μελχά, θυγάτηρ Ἀρρὰν καὶ πατὴρ Μελχὰ καὶ πατὴρ Ἰεσχά. καὶ ἦν Σάρα στεῖρα καὶ οὐκ ἐτεκνοποίει. καὶ ἔλαβε Θάρα τὸν Ἄβραμ υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸν Λὼτ υἱὸν Ἀρράν, υἱὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν Σάραν τὴν νύμφην αὐτοῦ, γυναῖκα Ἄβραμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναὰν καὶ ἦλθον ἕως Χαρρὰν καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ.* (Fol. 67r.)

> "Ve Terah'ın zürriyetleri bunlardır. Terah Avram'ın, Nahor'un ve Haran'ın babası oldu. Ve Haran Lût'un babası oldu. Ve Haran doğduğu memlekette Kildanîlerin Ur şehrinde babası Terah'ın önünde öldü. Ve Avram ve Nahor kendilerine eşler aldılar; Avram'ın karısının adı Saray ve Nahor'un karısının adı Milka idi. O, Milka'nın ve İska'nın babası Haran'ın kızı idi. Ve Saray kısırdı, onun çocuğu olmazdı. Ve Terah oğlu Avram'ı ve Haran'ın oğlu, torunu Lût'u ve gelini Saray'ı, oğlu Avram'ın karısını, yanına aldı. Ve Kenân diyarına gitmek üzere Kildanîlerin Ur şehrinden çıktılar. Ve Haran'a geldiler ve buraya yerleştiler." (Yaratılış 11: 27-31).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Terah'ın Haran'a Varışı* konusunun tasviri yapılmıştır. Kırmızı kontur ile sınırlanmış resmin arka planı manzarasız ve boyasızdır. Sahnede, soldan sağa doğru hareket halinde betimlenmiş kadın ve erkek figürleri yürür vaziyette betimlenmişlerdir. Başında halesi bulunan ortadaki figürün Terah olduğu düşünülmektedir. Önünde biri kadın diğeri erkek iki figür ve onun arkasında da bir grup halinde kadın ve erkek figürleri tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ tarafında figürlerin yöneldiği üçgen alınlıklı kapısı olan mimari yapı betimi yer almaktadır. Çoğunluğu figürlerden oluşan sahnenin sağ tarafında kenti temsil eden mimari yapı, şematik bir üslupla işlenmesine rağmen metinde geçen hikâyenin konusunun anlaşılmasına olanak sağlamaktadır.

Katalog No: 53

Folyo No: 67v.

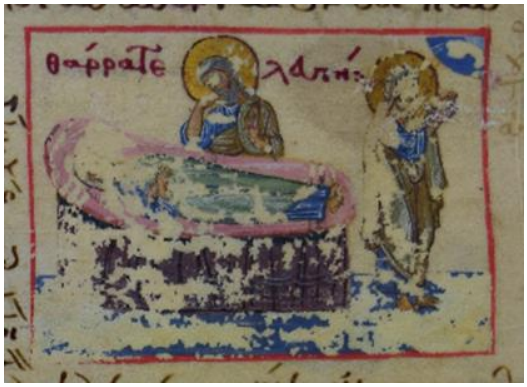
Bölüm: Yaratılış

Konu: Terah'ın Ölümü.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 62, 63, Resim 185a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sağ kısmında kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde ayrılmış alana yerleştirilmiştir. Arka fonu boyasız resim sahnesinde iki olay anı betimi yapılmıştır. Solda, yatak betimi içinde bir figür ve hem yatağın yanında görülen hemde sağda ellerini açmış göğe yönelmiş şekilde betimlenen başında halesi bulunan erkek figür resmedilmiştir. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Θάρρα ἐν γῇ Χαρρὰν διακόσια πέντε ἔτη, καὶ ἀπέθανε Θάρρα ἐν Χαρράν.* (Fol. 67v.).
>
> "Ve Terah'ın günleri iki yüz beş yıl oldu. Ve Terah Haran'da öldü." (Yaratılış 11: 32).

Resim-Metin ilişkisi: Resmin konusu, *Terah'ın Ölümü'*dür. Nitekim resim alanı içinde kırmızı mürekkep ile "Θάρρα τελευτή/Terah'ın Ölümü" notu okunabilmektedir. Resim sahnesinde iki olay anı betimi yapılmıştır. Solda yatağında ölü gösterilmiş Terah ve onun yanında duran belden yukarısı görünen Avram tasviriyle Terah'ın ölüm anı sahnelenmiştir. Yatakta ölü betimlenmiş Terah figürü boya silinmeleri nedeniyle detaylı incelemeye uygun değildir. Yatağın sağında belden yukarısı görünen ve başında hale bulunan Avram, elini yanağına götürmüş üzgün görünmektedir. Sahnenin solunda, Avram'a Tanrı'dan gelen çağrı anı betimi yapılmıştır. Avram, ellerini açmış ve kontur çerçevesinin sol üst köşesinde beliren mavi gök betimine bakmaktadır. Manzarasız ve sadece figürlerin betimiyle oluşturulan resim sahnesinde, metinde Terah'ın Harran'da ölümü ifadesinin tasvirinin yanı sıra metinde geçmeyen, Tanrı'nın Avram'a çağrı anı da betimlenmiştir. Bu iki olay anının aynı sahnede tasvir edilmesiyle, hikâyenin devamı hakkında izleyiciye fikir verildiği söylenebilir.

Katalog No: 54

Folyo No: 68v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Avram'ın Kenan Kentine Yolculuğu.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 63, Resim 189.

Tanım: İki sahne içeren sayfanın sağ üst kısmında bulunan resim, kırmızı konturla çevrelenmiş dikdörtgen bir alana sahiptir. Resim sahnesinde sağda bir grup insan figürü;

solda, onları takip eden develer ve insan figürü betimlenmiştir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ πᾶσαν ψυχήν, ἣν ἐκτήσαντο ἐκ Χαρράν, καὶ ἐξήλθοσαν πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν. καὶ διώδευσεν Ἄβραμ τὴν γῆν εἰς τὸ μῆκος αὐτῆς ἕως τοῦ τόπου Συχέμ, ἐπὶ τὴν δρῦν τὴν ὑψηλήν· οἱ δὲ Χαναναῖοι τότε κατῴκουν τὴν γῆν*. (Fol. 68v.).
>
> "Ve Haran'da kazandıkları bütün mallarını ve edinmiş oldukları canları aldılar. Ve Kenân diyarına gitmek için yola çıktılar. Ve Kenân diyarına vardılar. Ve Avram Şekem denilen yere, More meşesine kadar olan memleketi aştı. Ve o vakit Kenânlılar memleketteydiler." (Yaratılış 12: 5-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Avram'ın Kenan Kentine Yolculuğu* konusu anlatılmaktadır. Manzarasız ve arka planı boyasız resim sahnesinde mavi boyanmış zeminde seyahat eden bir kafile izlenmektedir. Sağda, Avram ve onun etrafında bir grup oluşturacak şekilde betimlenmiş figürler; solda, grubun arkasından takip eden siyah ve kahverengi iki çift dört deve ve bir figür yer almaktadır. Resim alanı içinde kalan boş kısımda kırmızı mürekkeple "ἡ πρὸς χαναάν τοῦ ἀβραάμ μετάβασις / Avram'ın Kenan'a yolculuğu" notu okunmaktadır. Ayrıca, resmin bulunduğu sayfadaki metinde, Kenan kentine gitmek için yola çıktıkları bilgisi geçmektedir. Resmin kompozisyonu olayı tanımamızı sağlar niteliktedir.

Figürlerin kıyafetleri, duruşları, jest ve mimikleri sahneye dinamizm kazandırmıştır. Figür grubunda öndeki figürler tam olarak görünebilmekteyken, arkadaki figürlerin sadece baş veya saç kısmı resmedilmiştir. Böylece figür grubunun daha kalabalık görünmesi sağlanmıştır. Figürlerin işlenişi, kıyafetlerindeki volümler ve erkek yüzüne sahip kadın figür dikkat çekicidir.

Katalog No: 55

Folyo No: 68v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: RAB'ın Avram'a Görünmesi.

Bibliyografya: Anderson, J. C. (1982), s. 88, Resim 6; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 63, Resim 189.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın sağ alt kısmında, kırmızı konturla çevrelenmiş dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Resimde Avram'ın betimlendiği iki olay anı kesintisiz bir şekilde verilmiştir. Resim, boya silinmeleri nedeniyle oldukça kötü durumdadır.

> *καὶ ὤφθη Κύριος τῷ ῎Αβραμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ ῎Αβραμ θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ ὀφθέντι αὐτῷ. καὶ ἀπέστη ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὄρος κατὰ ἀνατολὰς Βαιθὴλ καὶ ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, Βαιθὴλ κατὰ θάλασσαν καὶ ᾽Αγγαὶ κατὰ ἀνατολάς· καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπεκαλέσατο ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου.* (Fol. 68v.)
>
> "Ve RAB, Avram'a görünüp dedi: Bu memleketi senin zürriyetine vereceğim. Ve kendisine görünmüş olan RAB'be orada bir sunak yaptı. Ve oradan Beyt-elin şarkında olan dağa hareket etti. Garbında Beyt-el ve şarkında Ay olarak çadırını kurdu. Ve orada da RAB'be bir sunak yaptı. Ve RAB'bin ismini çağırdı." (Yaratılış 12: 7-8).

Resim-Metin ilişkisi: Resim, *RAB'ın Avram'a Görünmesi* konusunu görselleştirmektedir. Sahnede kesintisiz bir şekilde iki olay anının tasviri yapılmıştır. Sahnenin solunda, *RAB'ın Avram'a Görünmesi* izlenmektedir. Ellerini açmış dua eder şekilde görünen Avram, yukarıda beliren Tanrının eline yönelmiştir. Avram'ın önünde, yanan sunak betimlenmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeble "ἡ τοῦ Θυσιαστηρίου οἰκοδομή / Sunak yapılması" notu yazılmıştır. Metinde de yer alan bu olay, resimde boyaların dökülmesine rağmen tanınabilmektedir. Bununla birlikte, metinde yer almamasına rağmen, sahnede ikinci olay anı[213] da betimlenmiştir. Avram ve hitap ettiği bir grup erkek figürün arkalarında yanan sunakla[214] tasvir edilmiştir.

Katalog No: 56

Folyo No: 69r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Avram, Sara'yı Kız Kardeşi Olarak Tanıtıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 64, Resim 197.

Tanım: Resim, iki tasvir sahnesi içeren sayfanın sağ üst köşesinde yer almaktadır. Kırmızı konturla çevrelenmiş resim alanı kenar boşluğuna taşan dikdörtgen şeklindedir. Resimde, sağda bir kent betimi önünde oturan kıdemli bir figür ve ayakta duran iki erkek figürün karşısında Sara'yı tanıtan Avram ve onların arkasında bir grup insan ve deve tasvir edilmiştir. Renkleri canlı, boyaları iyi durumda görünen resmin restore edildiği düşünülmektedir.

> *καὶ ἀπῆρεν Ἄβραμ καὶ πορευθεὶς ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἐγένετο λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατέβη Ἄβραμ εἰς Αἴγυπτον παροικῆσαι ἐκεῖ, ὅτι*

[213]Sahnenin sağında yer alan ikinci olay anı betimine "Avram Sara'yı bilgilendiriyor (Abram instructs Sarai)" demektedir Ayrıca, resimde Avram'ın bir grup erkek figürü ile konuşur vaziyette tasvir edildiği, ne Sara ne de başka bir kadın figünün resimde temsil edilmediğini de açıklanmaktadırlar. Bkz. Weitzmann and Bernabo,1999, a.g.k., s. 64. Betimlenen figürlerden hareketle, resimdeki ikinci olay betiminin, Avram'ın Sara'yı bilgilendirmesi, konusunu temsil etmediği söylenebilir.

[214] Yanan sunak betiminin yanlışlıkla burada yer almış olabileceği ifade edilmektedir. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 64.

ἐνίσχυσεν ὁ λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς. ἐγένετο δέ, ἡνίκα ἤγγισεν Ἄβραμ εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, εἶπεν Ἄβραμ Σάρᾳ τῇ γυναικί· γινώσκω ἐγώ, ὅτι γυνὴ εὐπρόσωπος εἶ· ἔσται οὖν, ὡς ἂν ἴδωσί σε οἱ Αἰγύπτιοι, ἐροῦσιν ὅτι γυνὴ αὐτοῦ ἐστιν αὐτή, καὶ ἀποκτενοῦσί με, σὲ δὲ περιποιήσονται. εἰπὸν οὖν, ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ εἰμι, ὅπως ἂν εὖ μοι γένηται διὰ σέ, καὶ ζήσεται ἡ ψυχή μου ἕνεκέν σου. ἐγένετο δέ, ἡνίκα εἰσῆλθεν Ἄβραμ εἰς Αἴγυπτον, ἰδόντες οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὅτι καλὴ ἦν σφόδρα, καὶ εἶδον αὐτὴν οἱ ἄρχοντες Φαραὼ καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὴν πρὸς Φαραὼ καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Φαραώ… (Fol. 68v.)

"Ve Avram git gide Cenub'a doğru göç ediyordu. Ve memlekette kıtlık vardı. Ve Avram orada misafir olmak için Mısır'a gitti. Çünkü memlekette kıtlık ağırdı. Ve vaki oldu ki Mısıra girmeye az kaldığı zaman karısı Sara'ya dedi: İşte, biliyorum ki sen görünüşü güzel bir kadınsın ve ola ki Mısırlılar seni görünce: Bu onun karısıdır, derler ve beni öldürürler. Fakat seni sağ bırakırlar. Senin sayende bana iyi davranılsın ve senin sebebinle canım kurtulsun diye, Onun kızkardeşiyim, de. Ve vaki oldu ki, Avram Mısır'a girdiğinde Mısırlılar kadının çok güzel olduğunu gördüler. Ve Firavun'un emîrleri onu gördüler. Ve onu Firavun'a methettiler…" (Yaratılış 12: 9-15).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Avram, Sara'yı Kız Kardeşi Olarak Tanıtıyor* konusu işlenmiştir. Resmin karşı sayfasında (68v) yer alan metinde; Avram'ın Sara'yı, kardeş olduklarını söylemesi için tembihlediği ve Mısır'a geldiğinde Sara'nın çok beğenildiği ve Firavuna methedildiği yazmaktadır. Ancak, resim alanı içinde kırmızı mürekkeble "ἡ Σάρας αφαίρεσης / Sara'yı veriyor" notu okunabilmektedir.

Sahnenin sağında, kent görünümü veren binalar önünde oturan Firavun ve onun önünde iki adamı resmedilmiştir. Solda başında halesi bulunan Avram ve konuşur

vaziyette betimlenmiş Sara figürü, arkalarında bir grup figür ile siyah ve kahverenginde iki deve, develerin gerisinde ağaç tasvir edilmiştir.

Planda sağda kent görünümü ve solda ağaç betimli resmin arka fonu boyasızdır. Ancak, figürlerin bastığı zemin mavi renginde boyanmıştır.

Resimde figürlerin dizilişi, duruş pozisyonları; Avram'ın, Sara'yı kız kardeşi olarak tanıtması konusunun canlandırıldığını gösteren ikonografik özellikleri yansıtır niteliktedir.

Katalog No: 57

Folyo No: 69r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Avram ve Sara Firavun'un Karşısında.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 65, Resim 201.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın ortasında kırmızı konturla çevrelenmiş dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Sahnenin solunda oturan Firavun'un huzurunda Avram ve Sara figürü betimlenirken sağda üç erkek figür ve onların karşısında başka bir erkek figür betimi görülmektedir. Resimde diğer figürlerde boya silinmeleri olmasına karşın; Avram ve Sara figürlerinde renkler sağlam ve canlı görünmektedir. Resim, onarım geçirmiş olabilir.

> *καλέσας δὲ Φαραὼ τὸν ῎Αβραμ εἶπε· τί τοῦτο ἐποίησάς μοι, ὅτι οὐκ ἀπήγγειλάς μοι, ὅτι γυνή σου ἐστίν; ἱνατί εἶπας ὅτι ἀδελφή μου ἐστί; καὶ ἔλαβον αὐτὴν ἐμαυτῷ γυναῖκα, καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ γυνή σου ἔναντί σου· λαβὼν ἀπότρεχε. καὶ ἐνετείλατο Φαραὼ ἀνδράσι περὶ ῎Αβραμ συμπροπέμψαι αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῷ. Καί Λὼτ μετ' αὐτοῦ ανέβη δὲ ῎Αβραμ ἐξ Αἰγύπτου αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ Λὼτ μετ' αὐτοῦ, εἰς τὴν ἔρημον. Αβραμ δὲ ἦν πλούσιος.* (Fol. 69r.)

"Ve Firavun Avram'ı çağırıp dedi: Bana bu yaptığın nedir? Bu senin karın olduğunu niçin bana bildirmedin? Niçin: Bu benim kız kardeşimdir, dedin, ben de onu karı olarak aldım. Ve şimdi, işte karın, al ve git. Ve Firavun adamlarına emretti. Onu ve karısını ve kendisine ait olan her şeyi gönderdiler. Ve Avram, Lût'la beraber, kendisi ve karısı ve kendisine ait olan her şeyle Mısır'dan Cenub'a geçtiler. Ve Avram zengindi." (Yaratılış 12: 18-20; 13:1-2).

Resim-Metin ilişkisi: *Avram ve Sara, Firavun'un Karşısında* konusunu işleyen resimde sahne ikiye ayrılmıştır. Solda, Firavun ve onun karşısında Avram ile karısı Sara tasvir edilmiştir. Firavun tahtta oturur vaziyette, el hareketleriyle karşısında duran Avram'a konuşmaktadır. Avram ve Sara, Firavun'u dinlemektedir. Sahnenin sağ tarafında üç erkek figüre konuşan bir erkek figür tasvir edilmiştir. Üç erkek figürün Mısırlı, onlara konuşan figürün de Firavun'un adamı olduğu düşünülmektedir.

Resim kompozisyonu bir mekân tasvirini yansıtmamaktadır. Manzarasız, fonu boyasız, üzerinde figürlerin yer aldığı mavi zeminli sahnede figürler dizilmiştir.

Katalog No: 58

Folyo No: 70r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Avram ile Lut'un Ayrılması.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 65, Resim 205.

Tanım: Üç resim içeren sayfanın sol üst kısmında yer alan resim, kırmızı konturla çevrelenmiş iki yatay bölüme ayrılmış dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Alt ve üst bölüm şeklinde ikiye ayrılan resimde; üstte Avram, altta Lut görünmektedir. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *εἶπε δὲ Ἄβραμ τῷ Λώτ· μὴ ἔστω μάχη ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ποιμένων μου καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ποιμένων σου, ὅτι ἄνθρωποι ἀδελφοί ἐσμεν ἡμεῖς. 9 οὐκ ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ ἐναντίον σου ἐστί; διαχωρίσθητι ἀπ' ἐμοῦ· εἰ σὺ εἰς ἀριστερά, ἐγὼ εἰς δεξιά· εἰ δὲ σὺ εἰς δεξιά, ἐγὼ εἰς ἀριστερά. καὶ ἐπάρας Λὼτ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἐπεῖδε πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι πᾶσα ἦν ποτιζομένη πρὸ τοῦ καταστρέψαι τὸν Θεὸν Σόδομα καὶ Γόμορρα, ὡς ὁ παράδεισος τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἡ γῆ Αἰγύπτου, ἕως ἐλθεῖν εἰς Ζόγορα. καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ Λὼτ πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἀπῆρε Λὼτ ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ διεχωρίσθησαν ἕκαστος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἄβραμ δὲ κατῴκησεν ἐν γῇ Χαναάν, Λὼτ δὲ κατῴκησεν ἐν πόλει τῶν περιχώρων καὶ ἐσκήνωσεν ἐν Σοδόμοις* (Fol. 70r.).

> "Ve Avram, Lût'a dedi: Lütfen, benimle senin aranda ve benim çobanlarımla senin çobanların arasında çatışma olmasın. Çünkü biz kardeşiz. Bütün memleket senin emrinde değil mi? Lütfen, benden ayrıl. Eğer sen sola gidersen ben sağa ve eğer sen sağa gidersen ben sola giderim. Ve Lût etrafa bakındı. Ve bütün Erden Havza'sının, Sodom ve Gomorra'yı RAB helâk etmeden evel RAB'bin bahçesi gibi Coar'a giderken Mısır diyarı gibi her yerde suyu bol olduğunu gördü. Ve Lût bütün Erden Havzası'nı kendine seçti. Ve Lût şarka doğru hareket etti. Ve birbirlerinden ayrıldılar. Avram Kenân diyarına yerleşti. Ve Lût Havza şehirlerinde kaldı ve Sodom'a doğru çadır kurdu." (Yaratılış 13: 8-12).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Avram ile Lut'un Ayrılması* konusu canlandırılmıştır. Resim kompozisyonu yatay bölünmüş iki sahne şeklinde tasarlanmıştır. Üstte; Avram ve arkasında karısı konuşur vaziyette ilerlerken önlerinde, at, koyun ve sığırlardan oluşan hayvan sürüsüyle sağa doğru gitmektedirler. Altta; sağ tarafta Lut ve iki kadın figür ile sola doğru ilerleyen at, sığır ve develer betimlenmiştir. Resim alanı içinde üst sahnede figürlerin üzerinde "ἡ τῶν ποιμένων διαμάχη /Kuzuların çatışması", alt sahne de ise "ἐξ ὧν καί ὁ τοῦ λὼτ διαχωρισμός /Avram ve Lut'un Ayrılması" notu okunmaktadır. Resim sahnesindeki figürler, metinde geçen ikonografik unsurları karşılar niteliktedir.

Katalog No: 59

Folyo No: 70r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: RAB, Avram'a Ülke Vadediyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 65, 66, Resim 209.

Tanım: Resim, üç sahne içeren sayfanın sağ alt kısmında yer alan iki resimden üsttekidir. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanı, dikdörtgendir. Resimde, Avram ve Tanrının eli betimlenmiştir. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἐν Σοδόμοις πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ σφόδρα. Ὁ δὲ Θεὸς εἶπε τῷ Ἄβραμ μετὰ τὸ διαχωρισθῆναι τὸν Λὼτ ἀπ᾽ αὐτοῦ· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἴδε ἀπὸ τοῦ τόπου, οὗ νῦν σύ εἶ, πρὸς βορρᾶν καὶ λίβα καὶ ἀνατολὰς καὶ θάλασσαν· ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος. καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναταί τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξαριθμηθήσεται. ἀναστὰς διόδευσον τὴν γῆν εἴς τε τὸ μῆκος αὐτῆς καὶ εἰς τὸ πλάτος, ὅτι σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου εἰς τὸν αἰῶνα. (Fol. 70r.)

"Ve Sodom halkı sapkın ve RAB'e karşı çok günahkârlardı. Ve Lût, ayrıldıktan sonra RAB, Avram'a dedi: Şimdi yüzünü kaldır ve bulunduğun yerden şimale ve cenuba ve şarka ve garbe bak. Çünkü görmekte olduğun bütün memleketi ebediyen sana ve senin zürriyetine vereceğim. Ve senin zürriyetini yerin tozu gibi yapacağım. Şöyle ki, bir kimse yerin tozunu sayabilirse, senin zürriyetin de sayılabilecek. Kalk, memleketi enine boyuna gez. Çünkü onu sana vereceğim." (Yaratılış 13: 13-17).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *RAB, Avram'a ülke vadediyor.* Sahnenin merkezinde Avram, ellerini açmış bakışını solda yukarıda beliren Tanrı'nın eline yöneltmiştir. Sahne manzarasız, arka planı boyasızdır. Avram figürünün önünde deniz ya da dağ olduğu düşünülen bir betim görülmektedir. Ancak, boya silinmeleri nedeniyle tam olarak seçilememektedir. Figürün üzerinde durduğu zemin mavi boyanmıştır. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeble "τρίτος χρηματισμὸς πρὸς ἀβραάμ /Avram'a üçüncü emir" notu yazılıdır. Figürün duruşu ve Tanrı'nın eli betimi resmin konusunun anlaşılmasını sağlayacak ikonografik unsurlardır.

Katalog No: 60

Folyo No: 70r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Avram, Memre'de Kurban Sunuyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 66, Resim 213a, b.

Tanım: Resim, üç sahne içeren sayfanın sağ alt kısmında yer alan iki resimden alttakidir. Sayfanın zarar gören en alt köşe kısmında bulunan resimin alt kısmı silinmiştir. Çoğunluğu silinmiş kırmızı konturla çevrelenen resim alanı, dikdörtgen şeklindedir. Sahnenin merkezinde sunak, sağda ve solda Avram figürü ve bir ağaç betimlenmiştir. Resim oldukça kötü durumdadır.

> *καὶ ἀποσκηνώσας Ἄβραμ, ἐλθὼν κατῴκησε παρὰ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρῆ, ἣ ἦν ἐν Χεβρώμ, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ.* (Fol. 70r.)
>
> "Ve Avram çadırını kaldırdı. Ve gelip Hevron'da olan Memre meşeliğine yerleşti. Ve orada RAB'be bir sunak yaptı." (Yaratılış 13: 18).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Avram, Memre'de Kurban Sunuyor* konusu canlandırılmıştır. Sahnenin merkezinde yanan bir sunak görünmektedir. Avram; solda ayakta sunağa dönük ve sağda oturur vaziyette sunağa bakarken resmedilmiştir. Sağda Avram'ın arkasında bir ağaç betimlenmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeble yazılmış "ἡ πρὸς τὴν δρῦν κατοίκησις /Meşeye yerleşmek" not okunabilmektedir. Boya silinmeleri nedeniyle resim detaylı incelemeye uygun değildir.

Katalog No: 61

Folyo No: 70v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Krallar Savaşı.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 67, Resim 217.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında yer almaktadır. Dikdörtgen biçimindeki resim alanı, kontursuz olup sol ve sağ kenar boşluklarına ulaşacak şekilde ayrılmıştır. İri savaşçı ve at figürlü resimde dinamik bir anlatım hâkimdir. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *ἐξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων καὶ βασιλεὺς Γομόρρας καὶ βασιλεὺς ᾽Αδαμὰ καὶ βασιλεὺς Σεβωεὶμ καὶ βασιλεὺς Βαλάκ (αὕτη ἐστὶ Σηγώρ) καὶ παρετάξαντο αὐτοῖς εἰς πόλεμον ἐν τῇ κοιλάδι τῇ ἁλυκῇ, πρὸς Χοδολλογομὸρ βασιλέα ᾽Ελὰμ καὶ Θαργὰλ βασιλέα ἐθνῶν καὶ ᾽Αμαρφὰλ βασιλέα Σενναὰρ καὶ ᾽Αριὼχ βασιλέα ᾽Ελλασάρ, οἱ τέσσαρες βασιλεῖς πρὸς τοὺς πέντε.* ***ἡ δὲ κοιλὰς ἡ ἁλυκή****, φρέατα ἀσφάλτου. ἔφυγε δὲ* ...(Fol. 70v.).
>
> "Ve Sodom kralı, Gomorra kralı ve Adma kralı ve Ceboim kralı ve Bela (Bu Zoar'dı.) kralı kalktılar. Elam kralı Kedorlaomer ve Goyim kralı Tidal ve Şinar kralı Amrafel ve Ellasar kralı Aryok'a, dört kral beş krala karşı, Siddim Vadisi'nde savaşa durdular. ***Ve Siddim vadisi*** zift kuyuları ....." (Yaratılış 14: 8-10).

Resim-Metin ilişkisi: *Krallar Savaşı* konusu resimde canlandırılmıştır. Boya silinmeleri nedeniyle zarar gören resimde detaylı bir şekilde sahne çözümlemesi yapılamamaktadır. Ancak, resmin silinmeyen kısımları, sahneyi anlamamıza olanak sağlamaktadır. Oldukça hareketli bir sahne tasarlanmıştır. Sahnenin solundan sağına doğru hareket eden savaşçı figürler ve atları iri resmedilmiştir. Figürlerin duruşları, kıyafetlerindeki kıvrımlar, özellikle de at üzerindeki figürün uçuşan pelerini sahneye dinamiklik kazandırmıştır. Sahnenin merkezinde yerde yatan figür, ellerinde kalkanlar ve mızraklar tutan atlılarla oluşturulan hareketli sahne tasarımı, bir savaş anı betimini yansıtmaktadır. Figürlerin kıyafetlerinin işlenişi ve ten renklerindeki işçilik dikkat çekicidir. Resim, metinde geçen konuyu tanımamızı sağlar niteliktedir.

Katalog No: 62

Folyo No: 74r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: RAB'bin Avrama'a Vaadi ve Avram'ın Sunağı

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV. Resim 44; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 71, Resim 233a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde kontursuz bir şekilde yer almaktadır. Sayfanın alt kısmındaki yırtılma ve kararmalardan resim de etkilenmiştir. Sahnenin merkezinde kırmızı bir sütun, solda ellerini açmış dua eder vaziyette bir figür ve güneş, ay ile Tanrı'nın eli motifli gök; sağda, elinde kuş tutan bir figür ile başı kesik gerilmiş halde üç hayvan betimlenmiştir. Tamamlanmamış resimde, figürlerin başı, sütun başı, gök betimi ve figürlerin elleri taslak halinde kalmıştır**.**

> *τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου ἐν εἰρήνῃ, τραφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ. τετάρτῃ δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε· οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν. ἐπεὶ δὲ ὁ ἥλιος ἐγένετο πρὸς δυσμάς, φλὸξ ἐγένετο, καὶ ἰδοὺ κλίβανος καπνιζόμενος καὶ*

λαμπάδες πυρός, αἳ διῆλθον ἀνὰ μέσον τῶν διχοτομημάτων τούτων.(Fol. 74r.)

"Ve kulluk edecekleri millete ben hükmedeceğim. Ve ondan sonra varlıkla çıkacaklar. Ancak sen atalarına selâmetle gideceksin. Ve güzel ihtiyarlıkta gömüleceksin. Ve dördüncü nesilde (Zürriyetin) buraya dönecekler. Çünkü Amorîlerin fesadı henüz tamamlanmamıştır. Ve vaki oldu ki güneş batıp karanlık olunca dumanlı bir fırın ve alevli bir meşale bu parçaların arasından geçti." (Yaratılış 15: 14-17).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *RAB'bin Avram'a Vaadi ve Avram'ın Sunağı* betimlenmiştir. Çevresi konturlanmamış resim sahnesinde iki olay betimi izlenmektedir. Sahnenin merkezindeki kırmızı sütun, kompozisyonu ikiye ayırmaktadır. Sol tarafta ellerini açmış yakarır şekilde Avram ve üstte gök betimlenmiştir. Sağda, elinde kuş tutan Avram ve gerilmiş halde başsız ve kuyruksuz kalmış, kesilmiş hayvan yer almaktadır.

Sayfadaki kararma ve yırtılmalardan dolayı resim oldukça kötü durumdadır. Bunun yanı sıra resim tamamlanmamıştır. Avram'ın elleri, haleli başı, güneş, ay ve Tanrı'nın eli motifli gök, sütun başı ve Avram'ın eli ve kuş figürü taslak halinde kalmıştır.

Arka fonu boyasız ve manzarasız resim sahnesinde kırmızı mürekkeple solda "Πρόρρη(σις) περὶ τ(ῆ)ς εἰς αἴγυπτον καθόδου τοῦ λαοῦ/Mısırlıların geleceği bildiriliyor" ve sağda "πε(ρὶ) τῶν διχοτομημάτ(ων)/ ikiye bölme hakkında" notları okunabilmektedir.

Metinde; Avram'ın atalarına gidebileceği ve ihtiyarlıkta gömüleceği, neslinin (Mısırlıların) geri döneceği bilgisi RAB tarafından verilmektedir. Ayrıca, güneşin battığı, dumanlı fırın ile alevli meşale arasından geçtiği ifadeleri de metinde geçmektedir. Genel olarak metnin görselleştirildiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte, metinde geçmeyen ancak, sağdaki ikinci nottan öğrenebildiğimiz kesim olayını gösteren, başsız ve kuyruksuz bir şekilde gerilmiş hayvanların betimi; resim ve metin ilişkisinin kurulabildiğini göstermektedir.

Katalog No: 63

Folyo No: 74v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: RAB'bin Avram'a Verdiği Söz.

Bibliyografya: Anderson, J. C. (1982), s. 89, Resim 7; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 72, Resim 237.

Tanım: İki resimli sayfanın solunda üstte yer alan sahne, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana sahiptir. Arka fonu yeşil olan resim, öyküleyici bir anlatıma sahiptir. Solda yakarır vaziyette bir figür, diğerleri dört grup halinde verilmiş kalabalık bir sahne tasarlanmıştır. Sağdaki iki figür grubunu diğerlerinden ayıran yay şeklinde mavi bir bant kullanılmıştır. Sahnedeki figürlerin tamamının yüzü çizilmemiş ve resim yarım kalmıştır. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> *ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ διέθετο Κύριος τῷ ῎Αβραμ διαθήκην λέγων· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου, ποταμοῦ Εὐφράτου, τοὺς Κεναίους καὶ τοὺς Κενεζαίους καὶ τούς Κεδμωναίους καὶ τοὺς Χετταίους καὶ τοὺς Φερεζαίους καὶ Ραφαεὶν καὶ τοὺς ᾽Αμορραίους καὶ τοὺς Χαναναίους καὶ τοὺς Εὐαίους καὶ τοὺς Γεργεσαίους καὶ τοὺς ᾽Ιεβουσαίους*. (Fol. 74v.).

"O günde RAB, Avram'a söz verip dedi: Mısır Irmağı'ndan büyük ırmağa, Fırat Irmağı'na kadar, bu diyarı Kenîleri ve Kenizzîleri ve Kadmonîleri ve Hittîleri ve Perizzîleri ve Refaları ve Amorîleri ve Kenânlıları ve Girgaşîleri ve Yebusîleri senin zürriyetine verdim." (Yaratılış 15: 18-21).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *RAB'bin Avram'a verdiği söz* sahnelenmiştir. Solda, RAB'bi dinler vaziyette ayakta betimlenen Avram görülmektedir. Metinde anlatıldığı gibi, RAB'bin Avram'a verdiği söz; zürriyetine verilen çeşitli milletleri temsil eder şekilde gruplar halinde kalabalık insan figürleri şeklinde betimlenmiştir. Yine metindeki "nehir" ifadesini karşılayan mavi bant, sağdaki iki grup figürü ayıracak şekilde sahneyi bölmektedir. Böylece, Mısır Irmağından Fırat Irmağına kadar vaat edilen toprakların uzak mesafesi verilmeye çalışılmıştır.

Mavi bandın sağ ve solundaki iki grubun önündeki at detayları dikkat çekicidir. At figürleri tamamlanmış ancak binicilerinin yüzü tamamlanmadığı için diğer figürlerden farklı bir statüye sahip olup olmadıkları belirsizdir.

Farklı bir üslupla yapıldığı düşünülen figürlerin işlenişinde kalın konturlar kullanılmıştır. Kalabalık gruplar oluşturmak için arkadaki figürlerin sadece baş ve saç kısmı çizilmiştir. Yarım kalmış resimde özellikle figürlerin yüzü tamamlanmamıştır. Resimde yeşil arka fon üzerinde siyah yazılmış metin izi görülmektedir. Ancak, sillinme ve kararmalar nedeniyle okunaklı değildir.

Katalog No: 64

Folyo No: 74v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Saray'ın, Hacer'i Avram'a Vermesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 72, Resim 241.

Tanım: İki resimli sayfanın solunda altta yer alan sahne, kırmızı konturla çevrelenmiş dikdörtgen bir alana sahiptir. Arka fonu mavi boyanmış, iki kenarında bina betimi bulunan sahnenin ortasında Saray, solda Avram ve sağda Hacer figürleri betimlenmiştir. Figürlerin yüzü tamamlanmamıştır. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *Σάρα δὲ γυνὴ ῎Αβραμ οὐκ ἔτικτεν αὐτῷ. ἦν δὲ αὐτῇ παιδίσκη Αἰγυπτία, ᾗ ὄνομα ῎Αγαρ. εἶπε δὲ Σάρα πρὸς ῎Αβραμ· ἰδοὺ συνέκλεισέ με Κύριος τοῦ μὴ τίκτειν· εἴσελθε οὖν πρὸς τὴν παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσωμαι ἐξ αὐτῆς. ὑπήκουσε δὲ ῎Αβραμ τῆς φωνῆς Σάρας. καὶ λαβοῦσα Σάρα ἡ γυνὴ ῎Αβραμ ῎Αγαρ τὴν Αἰγυπτίαν τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην, μετὰ δέκα ἔτη τοῦ οἰκῆσαι ῎Αβραμ ἐν γῇ Χαναάν, ἔδωκεν αὐτὴν τῷ ῎Αβραμ ἀνδρὶ αὐτῆς αὐτῷ γυναῖκα. καὶ εἰσῆλθε πρὸς ῎Αγαρ, καὶ συνέλαβε. καὶ εἶδεν ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, καὶ ἠτιμάσθη ἡ κυρία ἐναντίον αὐτῆς. εἶπε δὲ Σάρα πρὸς ῎Αβραμ· ἀδικοῦμαι ἐκ σοῦ· ἐγὼ δέδωκα τὴν παιδίσκην μου εἰς τὸν κόλπον σου, ἰδοῦσα δὲ ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἠτιμάσθην ἐναντίον αὐτῆς· κρίναι ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ.* (Fol. 74v.)
>
> "Ve Avram'ın karısı Saray ona çocuk doğuramadı. Ve Saray'ın bir cariyesi, bir Mısırlı, vardı. Ve onun adı Hacer'di. Ve Saray Avram'a dedi: İşte, RAB beni doğurmaktan alıkoydu. Lütfen, cariyemin yanına gir, belki ondan çocuklarım olur. Ve Avram Saray'ı dinledi. Ve Avram'ın karısı Saray, cariyesi Mısırlı Hacer'i aldı. Ve onu kocası Avram'a, karısı olsun diye verdi. Avram Kenân diyarında oturduktan on sene sonraydı. Ve Hacer'in yanına girdi. Ve o gebe kaldı. Ve gebe kaldığını görünce, kendi hanımını hor gördü. Ve Saray, Avram'a dedi: Bana olan haksızlık senin üzerine

olsun. Cariyemi senin koynuna ben verdim. Gebe kaldığını görünce onun gözünde ben küçüldüm. Seninle benim aramda RAB hükmetsin.” (Yaratılış 16: 1-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Saray'ın, Hacer'i Avram'a Vermesi*, konusu tasvir edilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim sahnesinin merkezinde; ortada Sara, Hacer'in elini tutmuş ve cepheden verilmiştir. Solda Avram ve sağda Hacer figürleri birbirine dönük tasvir edilmiştir. Solda üçgen alınlıklı çatılı mimari yapı, sağda duvarları görünen bina tasvirleri sahnenin geçtiği mekânı temsil etmektedir.

Sahnedeki figürlerin yüzü resmedilmemiş, resim yarım kalmıştır. Boya silinmeleri nedeniyle resim kötü durumda görünmektedir. Fakat tüm bunlara rağmen, sahnenin kompozisyon tasarımı, figürlerin sahnedeki konumu, metinde geçen hikâyenin anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 65

Folyo No: 75r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Hacer'in Kaçması ve Meleğin ona Görünmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV. Resim 45; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 73, 74, Resim 242a, b,c,d[215].

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. Konturla sınırlandırılmamış resim alanı içindeki sahne, boyasız ve taslak halinde kalmıştır. Sayfanın alt kısmı yırtılmıştır. Dolayısıyla resmin de bir kısmı yırtılmıştır.

> *εἶπε δὲ Ἄβραμ πρὸς Σάραν· ἰδοὺ ἡ παιδίσκη σου ἐν ταῖς χερσί σου· χρῶ αὐτῇ ὡς ἄν σοι ἀρεστόν ᾖ. καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρα, καὶ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου αὐτῆς. Εὗρε δὲ αὐτὴν ἄγγελος Κυρίου ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐπὶ τῆς πηγῆς ἐν τῇ ὁδῷ Σούρ. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου. Ἄγαρ, παιδίσκη Σάρας, πόθεν ἔρχῃ καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ εἶπεν· ἀπὸ προσώπου Σάρας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀποδιδράσκω. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου· ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου· πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ οὐκ ἀριθμηθήσεται ὑπὸ τοῦ πλήθους. καί εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου· ἰδού, σὺ ἐν γαστρί ἔχεις καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ, ὅτι ἐπήκουσε Κύριος τῇ ταπεινώσει σου. οὗτος ἔσται ἄγροικος ἄνθρωπος*. (Fol. 75r.)

> "Fakat Avram Saray'a dedi: İşte, cariyen senin elindedir. Ona neyi reva görüyorsan onu yap. Ve Saray ona cefa etti. Ve Hacer onun yanından kaçtı. Ve RAB'bin meleği Şur yolunda olan pınarın, çölde sular pınarının başında onu buldu. Ve dedi: Ey Saray'ın cariyesi Hacer, nereden geldin ve nereye gidiyorsun? Ve dedi: Ben hanımım Saray'ın yanından kaçıyorum. RAB'bin meleği ona dedi: Hanımına dön ve onun eli altında boyun ey. Ve RAB'bin meleği ona dedi: Senin zürriyetini çoğalttıkça çoğaltacağım ve çokluğundan sayılamayacak. Ve RAB'bin meleği ona dedi: İşte, sen gebesin ve bir oğul doğuracaksın ve onun adını İsmail koyacaksın. Çünkü RAB sana olan cefayı duydu. Ve o, insanlar arasında yabanî adam olacaktır." (Yaratılış 16: 6-12).

[215]Resim sahnesinde dört konunun ikonografik betiminden söz edilmektedir. Resimde a ve b, c, d olmak üzere dört olay anının sahnelendiğini belirtilir. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 73, 74.

Resim-Metin ilişkisi: Metinde geçen, *Hacer'in Kaçması ve Meleğin ona Görünmesi* hikâyesinin resimde canlandırıldığı düşünülmektedir. Sahnenin üzerinde kırmızı mürekkeple "ἡ ἰσμαὴλ γένεσις/ İsmail'in doğumu" notu yer almaktadır. Ancak sahnede doğum anı görünmemektedir. Muhtemelen yırtılan kısımda bu sahne yer alacaktı. Yırtılmayan kısımda, biri kucağında çocuk taşıyan iki yetişkin figür ile daha küçük iki figür ve gökten inen melek betimi görülmektedir.

Resim tamamlanmamış ve taslak halinde kalmıştır. Bununla birlikte sayfa yırtıldığı için resim iyi durumda görünmemektedir. Bu nedenlerden dolayı sahne, detaylı çözümleme yapmaya uygun değildir.

Katalog No: 66

Folyo No: 76r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. RAB'bin, İbrahim ile sünnet antlaşması, b. İbrahim'in Önünde Erkeklerin Sünneti

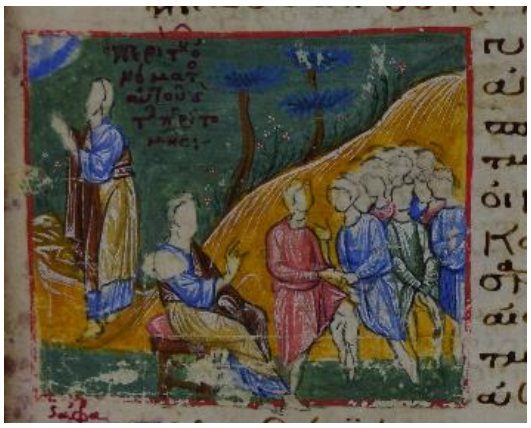
Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 74, 75, Resim 246a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kenar boşluğuna taşacak şekilde yerleştirilmiş, kırmızı kontur ile çevrelenmiş dikdörtgen bir alana sahiptir. Sarı, yeşil ve mavinin hâkim olduğu bir peyzaj içinde iki olay anı betimlenmiştir. Figürlerin yüzü, eli, bacağı ve ayağı taslak halinde kalmıştır.

> *καὶ αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διατηρήσεις, ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου μετὰ σὲ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν· περιτμηθήσεται ὑμῶν πᾶν*

ἀρσενικόν, καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν. καὶ παιδίον ὀκτὼ ἡμερῶν περιτμηθήσεται ὑμῖν, πᾶν ἀρσενικὸν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ὁ οἰκογενὴς καὶ ὁ ἀργυρώνητος, ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματός σου. περιτομῇ περιτμηθήσεται ὁ οἰκογενὴς τῆς οἰκίας σου καὶ ὁ ἀργυρώνητος, καὶ ἔσται ἡ διαθήκη μου ἐπὶ τῆς σαρκὸς ὑμῶν εἰς διαθήκην αἰώνιον. καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς, ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασε. (Fol. 76r.).

"Sizinle ve senden sonra zürriyetinle benim aramda tutacağınız ahdim şudur: Aranızdaki her erkek sünnet olacak. Ve derisinden sünnet olunacak. Ve sizinle benim aramdaki ahdin alâmeti olacaktır. Ve aranızda evde doğmuş veya senin zürriyetinden olmayıp başkasından para ile satın alınmış olan sekiz günlük her erkek çocuk nesillerinizce sünnet olacaktır. Ve senin evinde doğmuş olup ve senin paranla satın alınmış olan mutlaka sünnet olacak. Ve Ahdim ebedî bir ahit olarak sizin etinizde olacaktır. Ve derisi sünnet olmamış sünnetsiz erkek varsa, o can kendi kavminden kesilecektir; o benim ahdimi bozmuş sayılacak." (Yaratılış 17: 11-14).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, doğa manzarası içinde öyküleyici bir anlatımla iki olay anı betimlenmiştir. Sahnenin solunda, *RAB'bin, İbrahim ile sünnet antlaşması* (ahdi) konusu işlenmiştir. Sahneye sırtı dönük, profilden verilen ve ellerini açmış yukarıya bakan İbrahim, RAB'in ahdini dinlerken betimlenmiştir. Sahnenin sağında, *İbrahim'in önünde Erkeklerin Sünneti* konusu resmedilmiştir. Ön planda oturur vaziyette, profilden

verilen ve sağ eliyle takdis işareti yapan İbrahim görünmektedir. İbrahim'in karşısında, bir grup erkek figür ayakta ve sünnet olmaya hazırlanmış beklerken, ön sıradaki figüre sünnet işlemi yapılmaktadır. Resim alanı içinde yeşil zemin üzerinde "περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καί τῆ) περιτομῆς /onun ismi ve sünnet hakkında" notu yazılıdır. Figürlerin yüz, el ayak ve bacakları tamamlanmamış taslak halinde kalmıştır. Ayrıca, İbrahim başında hale olmaksızın resmedilmiştir.

Metinde geçen hikâyenin tanınmasını sağlayan ikonografik unsurları resimde görmek mümkündür. Bununla birlikte, bir peyzaj içinde iki olay anının canlandırılmasıyla sanatçının resmi zenginleştirdiği söylenebilir. Beyaz renk boya kullanılarak fırça darbeleriyle eğim verilmiş tepe (dağ), arka planda bitkiler ve ağaçlar, derinlik verilmiş doğa peyzajı ile açık mekân tasviri yapılmıştır.

Katalog No: 67

Folyo No: 77r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 75, Resim 250[216].

Tanım: Sayfanın sol alt kısmına yerleştirilen resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Mavi arka fon ve iki kenarda mimari yapılar, merkezde gök betimi içinde İsa büstü tarzında işlenmiş RAB tarafından kutsanan solda İbrahim ve sağda Saray figürü tasvir edilmiştir. Gök, RAB, İbrahim ve Saray figürleri tamamlanmamıştır.

> *Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· Σάρα ἡ γυνή σου οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτῆς Σάρα, ἀλλὰ Σάρρα ἔσται τὸ ὄνομα αὐτῆς. εὐλογήσω δὲ αὐτήν, καὶ δώσω σοι ἐξ αὐτῆς τέκνον· καὶ εὐλογήσω αὐτό, καὶ ἔσται εἰς ἔθνη, καὶ*

[216]Bu resmin konusu için; "Tanrı, İbrahim'i çoğu ulusun babası yapıyor (God makes Abraham a father of many Nations) denmektedir. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 75. Metnin konusu açısından bu başlık doğru olabilir. Ancak, resimde betimlenen metinde de geçen "RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor" anıdır.

βασιλεῖς ἐθνῶν ἐξ αὐτοῦ ἔσονται. καὶ ἔπεσεν Ἀβραὰμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐγέλασε καὶ εἶπεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ λέγων· εἰ τῷ ἑκατονταετεῖ γενήσεται υἱός; καὶ εἰ ἡ Σάρρα ἐνενήκοντα ἐτῶν τέξεται; εἶπε δὲ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Θεόν· Ἰσμαὴλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου. εἶπε δὲ ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβραὰμ· ναί· ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνή σου τέξεταί σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον, εἶναι αὐτῷ Θεὸς καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν.(...) (Fol. 77r.).

"Ve RAB İbrahim'e dedi: Senin karın Saray'a gelince onun adını Saray çağırmayacaksın, onun adı Sara olacaktır. Ve onu mübarek kılacağım. Ve ondan da sana bir oğul vereceğim. Evet, onu mübarek kılacağım. Ve milletlerin anası olacak, kavimlerin kralları ondan olacaklardır. Ve İbrahim yüz üstü düştü ve güldü ve içinden dedi: Yüz yaşında olana bir oğul doğar mı? Ve doksan yaşında olan Sara doğurur mu? Ve İbrahim RAB'e dedi: Keşke İsmail senin önünde yaşayabilse! Ve RAB dedi: Gerçekten senin karın Sara sana bir oğul doğuracak ve onun adını İshak koyacaksın ve onunla ve ondan sonra zürriyetiyle ahdimi ebedî ahit olarak sabit kılacağım." (Yaratılış 17: 15-19).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor* konusu betimlenmiştir. Sahnenin merkezinde üstte gökkubbeden beliren Pantokrator İsa betimini hatırlatan tasvir yapılmıştır. Solda İbrahim ve sağda Saray RAB'bi dinlemektedirler. İbrahim ve Saray'ın jestleri ve duruşları şaşkınlıklarını gösterir niteliktedir.

Bir kent peyzajı verilmeye çalışılmış. Solda, yatay beyaz çizgilerle kat izlenimi verilmiş pencereli gri bina ve sağda perde ile örtülen volümlü bir örtü ile açıklığı kapatılan bir bina betimi yapılmıştır. Sahneye, İbrahim ve Saray betimi arasına dekoratif amaçlı kırmızı bir çiçek demeti yerleştirilmiştir.

Gökkubbeye renklerle verilen derinlik, binaların işlenişi, figürlerin kıyafetindeki ve perdedeki volümlerin işlenişi resimde dikkat çeken Helenistik etkili unurlardır.

Katalog No: 68

Folyo No: 77v.

Bölüm: Yaratılış

Konu:a. İbrahim, İsmail İçin RAB'be Yalvarıyor, b. İbrahim, Evindeki Erkekleri Sünnet Ediyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 76, Resim 254a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına gelecek şekilde, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Resim kompozisyonunda iki olay anı betimi görülmektedir. Arka fonu mavi olan sahnede; solda, İbrahim ve oğlu İsmail ayakta betimlenmiştir. Arka planda sağda mimari yapılar, bir grup erkek figür ve sünnet olayı tasvir edilmiştir. Resim tamamlanmamıştır.

> a. *δώδεκα ἔθνη γεννήσει καὶ δώσω αὐτὸν εἰς ἔθνος μέγα. τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς ᾽Ισαάκ, ὃν τέξεταί σοι Σάρρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἑτέρῳ. συνετέλεσε δὲ λαλῶν πρὸς αὐτὸν καὶ ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπό ῾Αβραάμ.* (Fol. 77v.).
>
> a. "On iki beyin babası olacak ve onu büyük kavim yapacağım. Fakat gelecek yıl bu muayyen vakitte Saray'ın sana doğuracağı İshak'la ahdimi sabit kılacağım. Ve onunla söyleşmeyi bitirdi. Ve RAB, İbrahim'in yanından yukarı çıktı." (Yaratılış 17: 20-22).
>
> b. *Καὶ ἔλαβεν ῾Αβραὰμ ᾽Ισμαὴλ τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ καὶ πάντας τοὺς οἰκογενεῖς αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς ἀργυρωνήτους καὶ πᾶν ἄρσεν τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ ῾Αβραὰμ καὶ περιέτεμε τὰς ἀκροβυστίας αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός. ῾Αβραὰμ δὲ ἐνενηκονταεννέα ἦν ἐτῶν,*

ἡνίκα περιετέμετο τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ. Ἰσμαὴλ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἦν ἐτῶν δεκατριῶν, ἡνίκα περιετέμετο τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς ἡμέρας ἐκείνης περιετμήθη Ἀβραὰμ καὶ Ἰσμαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· καὶ πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ οἱ οἰκογενεῖς αὐτοῦ καὶ οἱ ἀργυρώνητοι ἐξ ἀλλογενῶν ἐθνῶν, περιέτεμεν αὐτούς. (Fol. 77v.).

b."Ve İbrahim, oğlu İsmail'i ve evinde doğanların hepsini ve parası ile satın alınanların hepsini, İbrahim evinin adamları arasındaki her erkeği aldı. Ve RAB'bin kendisine söylemiş olduğu gibi, ayni o günde sünnet etti. Ve İbrahim sünnet olunduğunda doksan dokuz yaşında idi. Ve oğlu İsmail sünnet olduğunda, on üç yaşında idi. İbrahim ve oğlu İsmail aynı günde sünnet oldular. Ve evinin bütün erkekleri, evde doğmuş olanlar ve para ile yabancıdan satın alınmış olanlar onunla beraber sünnet edildiler." (Yaratılış 17: 23).

Resim-Metin ilişkisi: *İbrahim, İsmail İçin RAB'be Yalvarıyor* ve *İbrahim, Evindeki Erkekleri Sünnet Ediyor* konuları resimlenmiştir. Fonu mavi boyanmış sahnenin ön planında iki olay anı betimlenmiştir. Solda, ellerini açmış yalvaran İbrahim figürü ve onun yanında oğlu, metinde on üç yaşında olduğu belirtilen İsmail figürü ayakta durmaktadırlar. Sağda ise, İbrahim oğlunu sünnet ederken, diğer erkek figürler de sünnet olmayı bekler vaziyette resmedilmişlerdir. Sağdaki figürlerin arkasındaki binalar İbrahim'in evinin betimi olmalıdır. Çünkü metne göre RAB, İbrahim'den evindeki erkeklerin sünnet edilmesini istemektedir

RAB'bin İbrahim'le konuştuğu ve ahdini söyledikten sonra yukarı çıktığını; İbrahim'in oğlu İsmail'in, evindeki tüm erkeklerin ve kendisinin sünnet olduğu metinde ifade edilmektedir. Metindeki her iki konunun da ikonografik temsilini resim

sahnesinde görmek mümkündür. Figürlerin baş, el ve bacakları tamamlanmamış, taslak halinde kalmıştır.

Katalog No: 69

Folyo No: 78r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İbrahim'in, Melekleri Karşılaması.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 77, Resim 258; Lowden, J. (2008), s. 469, Resim 3.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfada sol üstte yer almaktadır. Kırmızı kontur ile çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Manzarasız resimde solda, kanatlı üç erkek figürü; sağda, yere eğilmiş İbrahim figürü ve bir meşe tasvir edilmiştir. Arka fonu boyasız resimde, figürler tamamlanmamıştır.

> *Ὠφθῆ δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ, καθημένου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ μεσημβρίας. ἀναβλέψας δέ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, καὶ ἰδοὺ τρεῖς ἄνδρες εἱστήκεισαν ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ἰδὼν προσέδραμεν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν…* (Fol. 78r.).
>
> "Ve Mamre meşeliğinde RAB ona göründü. Ve o, günün sıcağında çadırın kapısında oturuyordu. Ve gözlerini kaldırıp baktı. Ve işte, karşısında üç adam duruyordu. Ve onları görünce çadırın kapısından onları karşılamaya koştu. Ve yere kadar iğildi ve dedi:…" (Yaratılış 18: 1-2).

Resim-Metin ilişkisi: *İbrahim'in, Melekleri karşılaması* konusu resimde canlandırılmıştır. Solda; arka arkaya, aynı duruş pozisyonunda ve başları haleli, kanatlı üç erkek (melek) figür tasvir edilmiştir. Onları karşılayan, yere eğilmiş pozisyonda İbrahim ve arkasında meşe betimi görülmektedir. Metinde ifade edilen, çadırın kapısında oturuyordu ifadesi dışında, resim hikâyeyi tanımamızı sağlayacak ikonografiyi yansıtmaktadır.

Katalog No: 70

Folyo No: 78r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İbrahim'in Misafirperverliği.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV. Resim 46; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 78, Resim 262; Meyer, M. (2012), Resim4.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol alt kısmında yer alan resim, kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen bir alana sahiptir. Resmin fonu boyasızdır. Figürler, açık ve soft renk tonlarıyla boyanmıştır. Sayfanın alt kısmındaki yırtılma ve aşınma nedeniyle resim zarar görmüştür. Resimde de aşınma ve kararmalar görülmektedir. Figürlerin baş ve elleri tamamlanmamıştır.

> *καὶ εἶπε· κύριε, εἰ ἄρα εὗρον χάριν ἐναντίον σου, μὴ παρέλθῃς τὸν παῖδά σου· 4ληφθήτω δὴ ὕδωρ, καὶ νιψάτωσαν τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ καταψύξατε ὑπὸ τὸ δένδρον· καὶ λήψομαι ἄρτον, καὶ φάγεσθε, καὶ μετὰ τοῦτο παρελεύσεσθε εἰς*

τὴν ὁδὸν ὑμῶν, οὗ ἕνεκεν ἐξεκλίνατε πρὸς τὸν παῖδα ὑμῶν. καὶ εἶπαν· οὕτω ποίησον, καθὼς εἴρηκας. καὶ ἔσπευσεν Ἀβραὰμ ἐπὶ τὴν σκηνὴν πρὸς Σάρραν καὶ εἶπεν αὐτῇ· σπεῦσον καὶ φύρασον τρία μέτρα σεμιδάλεως καὶ ποίησον ἐγκρυφίας. καὶ εἰς τὰς βόας ἔδραμεν Ἀβραὰμ καὶ ἔλαβεν ἁπαλὸν μοσχάριον καὶ καλὸν καὶ ἔδωκε τῷ παιδί, καὶ ἐτάχυνε τοῦ ποιῆσαι αὐτό. ἔλαβε δὲ βούτυρον, καὶ γάλα, καὶ τὸ μοσχάριον ὃ ἐποίησε, καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς, καὶ ἔφαγον· αὐτὸς δὲ παρειστήκει αὐτοῖς ὑπὸ τὸ δένδρον. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν· ποῦ Σάρρα ἡ γυνή σου; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἰδοὺ ἐν τῇ σκηνῇ. εἶπε δέ· ἐπαναστρέφων ἥξω πρὸς σὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας, καὶ ἕξει υἱὸν Σάρρα ἡ γυνή σου. Σάρρα δὲ ἤκουσε πρὸς τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς, οὖσα ὄπισθεν αὐτοῦ. Ἀβραὰμ δὲ καὶ Σάρρα πρεσβύτεροι προβεβηκότες ἡμερῶν, ἐξέλιπε δὲ τῇ Σάρρᾳ γίνεσθαι τὰ γυναικεῖα. ἐγέλασε δὲ Σάρρα ἐν ἑαυτῇ, λέγουσα. (Fol. 78r.)

“Ey efendim, eğer şimdi gözünde lûtuf bulduysam, kulunun yanında kalmadan geçme. Şimdi biraz su getirilsin ve ayaklarınızı yıkayın ve ağaç altında dinlenin. Bir parça ekmek getireyim de yüreğinizi kuvvetlendirin. Ve ondan sonra geçersiniz, mademki kulunuza geldiniz. Ve dediler: Söylediğin gibi olsun, öyle yap. Ve İbrahim çadıra, Saray’ın yanına seğirtip dedi: Çabuk, üç ölçek has un hazırla, yoğur ve pide yap. Ve İbrahim sığırlara koştu. Ve körpe ve iyi bir buzağı alıp uşağına verdi. Ve onu hazırlamakta acele etti. Ve ayranla süt ve hazırladığı buzağı alıp önlerine koydu. Ve kendisi yanlarında ağaç altında durdu. Onlar da yediler. Ve ona dediler: Karın Saray nerede? Ve dedi: İşte, çadırda. Ve o dedi: Gelecek sene bu mevsimde mutlaka senin yanına döneceğim. Ve işte, karın Saray’ın bir oğlu olacaktır. Ve Saray onun arkasında olan çadırın kapısında dinliyordu. Ve İbrahim’le Saray kocamış ve yaşça ilerlemişlerdi. Saray âdetten kesilmişti. Ve Saray? diyerek içinden güldü." (Yaratılış 18: 3-13).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İbrahim'in misafirperverliği* konusu sahnelenmiştir. Resim kompozisyonu metinde anlatıldığı gibi sahnelenmiştir. Ön planda, ortada bir masa etrafında oturan üç melek figürü, ayaklarının önünde oturan bir buzağı, solda bir ağaç ve ağacın altında oturan İbrahim tasviri, sahnenin gerisinde mimari yapının kemerli açıklığından sahneyi izleyen İbrahim'in karısı Saray görünmektedir. Sahne düzeni, metindeki hikâyenin geçtiği mekânı yansıtır niteliktedir. Resimdeki kararma ve boya silinmesi nedeniyle İbrahim'in yüzü görünmemektedir. Saray'ın da yüzü tamamlanmadığı için ikisinin de metinde anlatıldığı gibi yaşlı mı genç mi tasvir edildiği anlaşılmamaktadır. Fakat genel olarak sahnede görülen figürler ve kompozisyondaki yerleşimleri metinde geçen hikâyenin anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları sergilemektedir.

Katalog No: 71

Folyo No: 87r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İbrahim'in, İshak'la Denenmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. (1970), s. 141, Resim 126; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 86, Resim 308.

Tanım: Resim, sayfanın üst kısmında solda yer almaktadır. Resim alanı kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen şeklindedir. Sahnede, soldan sağa doğru hareket eden figürlerin yolculuk anı tasvir edilmiştir. Sol üst köşede Tanrı'nın eli betimine başını dönmüş elini kaldırmış konuşan aynı zamanda yolculuğa eşlik eden İbrahim, onun

önünde çocuk İshak, bir eşek ve iki yanında birer erkek figür görülmektedir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> **a.** *καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπε· λαβὲ τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκον αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὁλοκάρπωσιν ἐφ᾽ ἓν τῶν ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἴπω.* (Fol. 87r.).
>
> **a.** Ona seslendi: Ey İbrahim! Ve o: İşte ben, dedi. Ve dedi: Şimdi sevdiğin biricik oğlunu, İshak'ı al ve Mori diyarına git. Ve orada sana söyleyeceğim dağların biri üzerinde onu yakılan kurban olarak takdim et." (Yaratılış 22: 2)
>
> **b**. *ἀναστὰς δὲ Ἀβραὰμ τὸ πρωῒ ἐπέσαξε τὴν ὄνον αὐτοῦ· παρέλαβε δὲ μεθ᾽ ἑαυτοῦ δύο παῖδας καὶ Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ σχίσας ξύλα εἰς ὁλοκάρπωσιν.* (Fol. 87r.).
>
> **b.** "Ve İbrahim sabahleyin erken kalktı. Ve eşeğine palan vurdu. Ve kendisiyle beraber uşaklarından ikisini ve oğlu İshak'ı aldı. Ve kurban için yakılacak odunları kesti. Ve kalkıp RAB'bin kendisine söylemiş olduğu yere gitti." (Yaratılış 22: 3).

Resim-Metin ilişkisi: *İbrahim'in, İshak'la denenmesi* konusu resimde canlandırılmıştır. Metinde, RAB, İbrahim'e İshak'ı kurban vermesini emrediyor ve İbrahim, İshak'la birlikte iki hizmetkârını da alarak İshak'ı kurban etmek için söylenen yere gitmektedir. Resimde genel olarak bir yolculuk anı betimi görülmektedir. İbrahim'in figürünün duruşu yolculuğun öncesi hakkında da fikir vermektedir. Vücut duruşu ve ileri attığı adımla yolculuğa katılan İbrahim, aynı zamanda, sol üst köşede beliren Tanrının eline bakar vaziyette başını çevirmiş ve sağ elini kaldırmış konuşur vaziyettedir. Böylece

yolculuğun başlama nedeni ve yolculuk anı aynı sahnede anlatılmıştır. Kompozisyon düzeni, öyküleyici bir anlatıma sahiptir. Soldan sağa doğru hareket halinde olan yaşlı İbrahim, çocuk İshak, elinde bir çubuğa bağladığı bohçayı tutan hizmetkâr ile ortalarındaki eşeğin eğerini tutan ikinci hizmetkâr figürleri hikâyeyi tanımamızı sağlayacak şekilde betimlenmiştir. Ayrıca, resim alanı içinde kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ τον ἀβραάμ δοκιμή ἡ διὰ τὸ ἰσαάκ/ İbrahim'in, İshak'la denenmesi" not da resmin konusunu vermektedir.

Bu sahnede, daha önceki resimlerden farklı bir üslubun kullanıldığı söylenebilir. Figürler hareketleri donmuş kukla gibidir. Figürlerin el betimi anatomik olarak anormallik göstermekte ve dikkat çekicidir. Özellikle çocuk İshak'ın eli bedeninden ayrı çizilmiş kesik gibi görünmektedir. Eşek figürünün de ön ayakları havada kalmış ve hareketi donmuş gibidir. İshak; khiton üzerine himation giyimli iken diğer figürler kısa tunik giyimlidir.

Katalog No: 72

Folyo No: 87v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İbrahim, İshak'ı Kurban Etmeye Gidiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV. Resim 47; Weitzmann, K. (1970), s. 142, Resim 127; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 86, Resim 312.

Tanım: Resim, sahnenin sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Sahnenin solunda oturan iki figür; ortada, onlara dönük ve ayakta bir eşek ve sağda, İbrahim ile İshak tasvir edilmiştir. Sayfanın yıpranması nedeniyle resmin alt kısmı zarar görmüştür.

> *καὶ ἀναβλέψας Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε τὸν τόπον μακρόθεν. καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ τοῖς παισὶν αὐτοῦ· καθίσατε αὐτοῦ μετὰ τῆς ὄνου, ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδάριον διελευσόμεθα ἕως ὧδε καὶ προσκυνήσαντες ἀναστρέψομεν πρὸς*

ὑμᾶς. ἔλαβε δὲ Ἀβραὰμ τὰ ξύλα τῆς ὁλοκαρπώσεως καὶ ἐπέθηκεν Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ἔλαβε δὲ μετὰ χεῖρας καὶ τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, καὶ ἐπορεύθησαν οἱ δύο ἅμα. (Fol. 87v).

"İbrahim üçüncü günde gözlerini kaldırıp uzaktan o yeri gördü. Ve İbrahim uşaklarına dedi: Siz burada eşekle beraber kalın ve ben çocukla beraber oraya gideceğim ve secde edip yanınıza döneriz. Ve İbrahim, kurban için yakılacak odunları alıp oğlu İshak'a yükletti. Ve ateşi ve bıçağı kendi elinde taşıdı. Ve onların ikisi birlikte gittiler." (Yaratılış 22: 4-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İbrahim, İshak'ı Kurban Etmeye Gidiyor* konusu sahnelenmiştir. Metinde, söylenen yere gelindiğinde İbrahim hizmetkârlarına orada beklemelerini söylemektedir. Yakılacak odunları yüklenmiş ve durumdan haberi olmayan İshak'ı da yanına alarak, onu kurban etmek için RAB'in belirttiği yere doğru hareket ederler. Sahnenin solunda; oturmuş ve aralarında konuşur şekilde iki hizmetkâr ile eşek betimi yer almaktadır. Sağda; İbrahim, İshak'ın sırtında yakacak olarak kullanılacak odunları yüklemektedir. Başını çevirmiş, babası İbrahim'e bakan İshak, şaşkın görünmektedir. Resim alanı içindeki boş alanda da kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ πρὸς τὸ ὄρος ἀνάβασις καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ξύλων ἑτοιμασία/ Dağa çıkış ve ateşe hazırlık" notu okunabilmektedir. Resim, hikâyedeki olay anını anlamamızı sağlayacak niteliktedir.

Hizmetkârların yüzündeki mimiklerden ve el hareketlerinden, ne olup bittiğini anlayamadıkları anlaşılmaktadır. İbrahim'in kararlı ve ciddi duruşu, İshak'ın şaşkın ifedesi sahnedeki psikolojiyi yansıtmaktadır.

Katalog No: 73

Folyo No: 88r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İshak'ın Kurban Edilmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. (1970), s. 142, Resim 128; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 87, Resim 316.

Tanım: Resim, sayfanın yaklaşık olarak ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı kontur ile çevrelenmiştir. Sahnenin merkezinde İbrahim ve İshak figürleri, sol üstte Tanrı'nın eli, sol altta boynuzlarından bir iple ağaca bağlı koç ve sahnenin sağında yanan bir sunak betimi yapılmıştır. Koçun gövde ve ayakları, İshak'ın yüzü silinmiştir.

> *...ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Ἀβραὰμ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐπέθηκε τὰ ξύλα, καὶ συμποδίσας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπάνω τῶν ξύλων. καὶ ἐξέτεινεν Ἀβραὰμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπε· μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον μηδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν· νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ τὸν Θεὸν καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ. καὶ ἀναβλέψας Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβὲκ τῶν κεράτων· καὶ ἐπορεύθη Ἀβραὰμ καὶ ἔλαβε τὸν κριὸν καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν εἰς ὁλοκάρπωσιν ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.*(Fol. 88r.).

> "…Ve RAB'ın kendisine demiş olduğu yere geldiler. Ve İbrahim orada bir sunak yaptı. Ve odunları dizdi. Ve oğlu İshak'ı bağlayıp onu sunağın üzerine, odunların üstüne koydu. Ve İbrahim elini uzattı ve oğlunu boğazlamak için bıçağı aldı. Ve RAB'bin meleği göklerden ona seslendi, dedi: İbrahim, İbrahim! İşte ben, dedi. Ve dedi: Elini çocuğa uzatma ve ona bir şey yapma. Çünkü şimdi aladım ki sen RAB'be itaat ediyorsun. Ve

biricik oğlunu benden esirgemedin. Ve İbrahim başını kaldırıp gördü. Ve işte, arkasında bir koç çalılıkta boynuzlarından tutulmuş. Ve İbrahim gidip koçu aldı. Ve İshak'ın yerine onu yakılan kurban olarak takdim etti." (Yaratılış 22: 9-13).

Resim-Metin ilişkisi: *İshak'ın Kurban Edilmesi* anı resimde canlandırılmıştır. Metinde anlatılan hikâyeye göre; İbrahim'in İshak'ı kurban keseceği anda RAB'bin meleği ona seslenmekte ve İshak yerine bir koçun kurban edileceğini bildirmektedir. RAB'be olan bağlılığı sınanan İbrahim'e kurban kesmesi için çalılıkta boynuzundan bağlanmış bir koç gönderilmektedir.

Sahnenin merkezinde İbrahim'in, İshak'ı kurban etmeye başladığı an tasvir edilmiştir. İbrahim ve İshak profilden görünmektedirler. İbrahim, kesmek için sol eliyle İshak'ın başını, sağ eliyle de bıçağı tutmaktayken, gelen sese dönecek şekilde başını geriye doğru çevirmiştir. İshak, elleri arkadan bağlı, yere diz çökmüş şekilde kurban edilmeyi beklemektedir. Sol üst köşede Tanrı'nın eli betimlenmiştir. Sol altta bir dağ betiminin iki yanında birer ağaç ve sağdaki ağaca boynuzundaki siyah iple bağlı şekilde bekleyen, İshak yerine kesilmek için gönderilen koç tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ tarafında ise, yanan sunak gösterilmiştir. Ayrıca, resim alanı içindeki boşluğa kırmızı mürekeple "ἡ τελεία ἀγάπη καὶ ἡ τοῦ κριοῦ ἀντὶ ἰσαάκ θυσία/ Kusursuz sevgi ve İshak yerine koçun kurban edilmesi" notu yazılmıştır.

Doğa peyzajı, figürlerin duruş pozisyonları ve kompozisyondaki yerleşimleri konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik özellikleri taşımaktadır. Bununla birlikte, resimdeki bazı ayrıntılar metinden farklı işlenmiştir. Metinde; İbrahim, yaptığı sunağın üzerine odunları dizdi ve bağladığı İshak'ı sunağın üzerine koydu" şeklinde olay anı betimlenmektedir. Ancak, resimde yanan sunağın yanında İbrahim, yerde dizi üzerine

çömelen İshak'ı kesmeye hazırlanmaktadır. Melek yerine Tanrı'nın eli betiminin kullanılması da bir diğer farklılık olarak düşünülmektedir.

Figürler detaylı işlenmiştir. Figürlerin duruşları, kıyafetlerindeki kıvrımlar ve İbrahim betimindeki detaylar Helenistik etkilidir. İbrahim'in kıvrımlı, beyaz saç ve sakalı ve yüzündeki çizgiler yaşlı biri olduğunu, yüzündeki ifade onun kararlı ve ciddi olduğunu yansıtmaktadır. Resimdeki silinme nedeniyle İshak figürünün yüz ifadesi anlaşılamamaktadır. Ancak, çaresiz kurban edilmeyi bekleyen bir duruş sergilemektedir. Genel olarak resmin hikâyenin psikolojisini yansıttığı söylenebilir.

Katalog No: 74

Folyo No: 89r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Kurbandan Geri Dönüş.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 88, Resim 320.

Tanım: Resim, sayfanın solunda kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Solda gökte bir melek, onunla konuşur vaziyette İbrahim ve önde iki figür betimlenmiştir. Figürler, ağaç betimleri arasında soldan sağa doğru hareket halinde tasarlanmıştır. Resimde az miktarda boya silinmeleri mevcuttur.

> *καὶ ἐκάλεσεν 'Αβραὰμ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Κύριος εἶδεν, ἵνα εἴπωσι σήμερον, ἐν τῷ ὄρει Κύριος ὤφθη. καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος Κυρίου τὸν 'Αβραὰμ δεύτερον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγων· κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, οὗ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ, ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς. ἀπεστράφη δὲ 'Αβραὰμ πρὸς τοὺς*

παῖδας αὐτοῦ, καὶ ἀναστάντες ἐπορεύθησαν ἅμα ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου.(Fol. 89r.).

"Ve İbrahim o yerin adını Yehova-yire koydu. Öyle ki bugüne kadar: RAB'bin dağında tedarik olunacaktır, deniliyor. Ve RAB'bin meleği ikinci defa göklerden İbrahim'e seslendi. Ve dedi: Zatım hakkı için yemin ettim. RAB buyurur, mademki bunu yaptın ve biricik oğlunu esirgemedin, seni ziyadesiyle mübarek kılacağım ve senin zürriyetini, göklerin yıldızları gibi, deniz kenarında olan kum gibi ziyadesiyle çoğaltacağım. Senin zürriyetin düşmanlarının kapısına hâkim olacaktır. Ve zürriyetinde yerin bütün milletleri mübarek kılınacaklar. Çünkü sözümü dinledin. O zaman İbrahim hizmetkârlarının yanına döndü ve kalkıp birlikte Beer-şeba'ya gittiler." (Yaratılış 22: 14-19).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kurbandan Geri Dönüş* anı betimlenmiştir. Metne göre; RAB'bin meleği ikinci kez İbrahim'e seslenerek, RAB'in memnuniyetini ve onu mübarek kıldığını bildirmektektedir. Daha sonra İbrahim, hizmetkârlarının yanına gelmekte ve oradan geri dönmektedirler. Resimde, hem İbrahim'in melekle konuşmasını hem de adamlarıyla birlikte geri dönüşlerini görmekteyiz. Sol üstte, gökte belden yukarısı görünen, başı haleli melek figürü eğilmiş İbrahim'le konuşmaktadır. İbrahim, başını geriye doğru çevirmiş meleği dinlemekte ve ilerlemekteyken betimlenmiştir. Önde, İbrahim'in iki adamı ilerlemekte ve aralarında konuşmaktadırlar. Manzarasız sahnede figürler ağaç motifleri arasında ilerlemektedirler. Resim alanı içindeki boşlukta kırmızı mürekkeple "ὁ χρηματισμὸς ἀβραάμ καὶ ἡ ἀπὸ τὸ ὄρος κατάβασις / Abram'a emir ve dağdan iniş" notu yazılıdır.

Resimde, Tanrı'nın eli betimi yerine gökte bir melek figürünün tasviri dikkat çekicidir. Sahne, hikâyedeki ikonografinin anlaşılmasını sağlayan unsurları içeren bir tasarıma sahiptir.

Katalog No: 75

Folyo No: 89v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Saray'ın Ölümü ve İbrahim'in, Mezar Yeri Satın Alması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 48; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 89, Resim 324a, b.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmında yer alan resim, kareye yakın dikdörtgen şeklinde olup kırmızı kontur ile çevrelenmiştir. İki olay anı betimi içeren sahnede solda, ölen Saray ile üzgün İbrahim; sağda, iki erkek figürü ve onlardan mezar yeri satın almaya çalışan İbrahim resmedilmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ ἀνέστη Ἀβραὰμ ἀπὸ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ τοῖς υἱοῖς τοῦ Χὲτ λέγων· πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν· δότε μοι οὖν κτῆσιν τάφου μεθ' ὑμῶν, καὶ θάψω τὸν νεκρόν μου ἀπ' ἐμοῦ. ἀπεκρίθησαν δὲ οἱ υἱοὶ Χὲτ πρὸς Ἀβραὰμ λέγοντες· μὴ κύριε· ἄκουσον δὲ ἡμῶν. βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ σὺ εἶ ἐν ἡμῖν· ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς μνημείοις ἡμῶν θάψον τὸν νεκρόν σου· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὐ μὴ κωλύσει τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ τοῦ θάψαι τὸν νεκρόν σου ἐκεῖ. ἀναστὰς δὲ Ἀβραὰμ προσεκύνησε τῷ λαῷ τῆς γῆς, τοῖς υἱοῖς τοῦ Χέτ.* (Fol. 89v.)
>
> "Ve İbrahim ölüsünün huzurundan kalktı. Ve Het oğullarına dedi: Ben sizin yanınızda garip ve misafirim. Yanınızda mülk olarak bana kabir verin. Ve ölümü önümden kaldırıp gömeyim. Ve Het oğulları İbrahim'e cevap verip ona dediler:Ey efendim! Bizi dinle; sen aramızda RAB'bin bir beyisin. Senin ölünü kabirlerimizin en âlâsına göm. Ölünü gömmek için bizden

kimse kabrini senden esirgemez. Ve İbrahim kalkıp diyarın kavmine, Het oğullarına eğildi." (Yaratılış 23: 3- 7).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde iki olay anı betimi yapılmıştır. Solda, *Saray'ın Ölümü*, sağda *İbrahim'in, Mezar Yeri Satın Alması* anı canlandırılmıştır. Solda, yatakta uzanmış gözleri kapalı Saray; yatağın sağında ayakta, boynunu tutmuş, düşünceli, üzgün ve kederli görünen İbrahim yer almaktadır. Arkalarında mavi boyanmış kırmızı çatılı üçgen alınlıklı bir bina görülmektedir. Metinde Sara'nın ölümü belirtilmezken, resim alanı içinde kırmızı mürekkeple "ἡ τῆς *Σάρρας* τελευτή /Sara'nın ölümü" notu yazılmıştır. Sağda, mezar yapısı başında biri yaşlı biri genç iki erkek figürle konuşan İbrahim betimlenmiştir. Vücudu cepheden verilen İbrahim başını çevirerek sağdaki figürlere bakmaktadır. Arkalarında bitki ve ağaç motifli bir dağ yer almaktadır. Arkadaki bina ve dağ betimleri sayesinde her iki olay anının, farklı sahnelerde geçtiği anlaşılmaktadır.

Figürlerin, özellikle de İbrahim figürünün, jest ve mimikleri olayın psikolojisini yansıtmaktadır. Öyküleyici bir anlatıma sahip resim konunun anlaşılmasını sağlar nitelikte unsurlar içermektedir.

Katalog No: 76

Folyo No: 90v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İbrahim, Eliezer'i İshak'a Kız Bulmaya Gönderiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s.XV, Resim 49; Anderson, J. C. (1982), s. 88, Resim 2; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 89, Resim 328.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmında yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı kontur ile çevrelenmiştir. Sahnede İbrahim, Eliezer, genç bir erkek figür ve deve betimi görülmektedir. Resmin arka fonu boyasız ve manzarasızdır. Eliezer'in yüzü silinmiştir.

> *καὶ εἶπεν Ἀβραὰμ τῷ παιδὶ αὐτοῦ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ τῷ ἄρχοντι πάντων τῶν αὐτοῦ· θὲς τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ἐξορκιῶ σε Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς, ἵνα μὴ λάβῃς γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων, μεθ' ὧν ἐγὼ οἰκῶ ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἢ εἰς τὴν γῆν μου, οὗ ἐγεννήθην, πορεύσῃ καὶ εἰς τὴν φυλήν μου καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ παῖς· μή ποτε οὐ βούληται ἡ γυνὴ πορευθῆναι μετ' ἐμοῦ ὀπίσω εἰς τὴν γῆν ταύτην· ἀποστρέψω τὸν υἱόν σου εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἐξῆλθες ἐκεῖθεν;εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν Ἀβραάμ:* (Fol. 90v.)
>
> "Ve İbrahim, evinin ihtiyarı olan kendisine ait bütün şeyleri idare eden kölesine dedi: Lütfen, elini uyluğumun altına koy ve göklerin RAB'bı ve yerin RAB'bı hakkı için senden and isterim ki, içinde yaşamakta olduğum Kenanlıların kızlarından oğluma eş almayacaksın. Ancak, benim memleketime ve akrabama gideceksin. Ve oğlum İshak için bir eş alacaksın. Ve köle ona dedi: Belki kadın benim ardımca bu diyara gelmeye razı olmaz. Oğlunu çıktığın diyara mutlaka götürmeli miyim? Ve İbrahim ona dedi:.." (Yaratılış 24: 2-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İbrahim, Eliezer'i İshak'a Kız Bulmaya Gönderiyor* konusu canlandırılmştır. Sahnenin solunda bir tahtta oturan İbrahim, ellerini açmış ve bakışlarını yukarıya yöneltmiştir. Eliezer, İbrahim'in önünde, yemin eder şekilde sağ elini İbrahim'in dizine sol elini göğsüne koymuş ve başını eğer vaziyettedir. Onun arkasında, sahnedeki devenin iplerini elinde tutan bir hizmetkâr figür daha betimlenmiştir. Resim sahnesi içinde kırmızı mürekkeple "ὁ ὀρκισμός τοῦ ἀν(θρώπ)ου τοῦ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἀβραάμ διὰ τὴν τοῦ ἰσαάκ ἀποστολήν ἕνεκεν τῆς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ/ Avraam'ın evinde isaak için Kız Bulmaya Gönderiliyor" metni yazılmıştır. Bu notta resmin konusunun evde geçtiğini anlıyoruz ancak resim sahnesinde mekân unsuru kullanılmamıştır. Arka fonu renksiz sahnede figürlerin bastığı zemin yeşil boyanmıştır.

Katalog No: 77

Folyo No: 91v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Eliezer'in Yolculuğu.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 90, Resim 332.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiş kırmızı kontur ile çevrelenmiş dikdörtgen bir alana sahiptir. Arka planı boyasız sahnede, yolculuk halinde develer, iki figür ve üstte yol gösteren bir melek tasvir edilmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἀποστρέψῃς τὸν υἱόν μου ἐκεῖ. Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Θεὸς τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου καὶ ἐκ τῆς γῆς, ἧς ἐγεννήθην, ὃς ἐλάλησέ μοι καὶ ὃς ὤμοσέ μοι λέγων· σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματί σου, αὐτὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου. καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου ἐκεῖθεν. ἐὰν δὲ μὴ θέλῃ ἡ γυνὴ πορευθῆναι μετὰ σοῦ εἰς τὴν γῆν ταύτην, καθαρὸς ἔσῃ ἀπὸ τοῦ ὅρκου μου· μόνον τὸν υἱόν μου μὴ ἀποστρέψῃς ἐκεῖ. καὶ ἔθηκεν ὁ παῖς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν μηρὸν Ἀβραὰμ τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ ὤμοσεν αὐτῷ περὶ τοῦ ρήματος*

τούτου. Καὶ ἔλαβεν ὁ παῖς δέκα καμήλους ἀπὸ τῶν καμήλων τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ.(Fol. 91v.).

"Sakın, oğlumu oraya götürme. Beni babamın evinden ve doğduğum memleketten alan bu diyarı senin zürriyetine vereceğim, diyerek bana söyleyip yemin eden göklerin RAB'ı senin önünde meleğini gönderecek. Ve oradan oğlum için bir eş alacaksın. Ve eğer kadın senin ardınca gelmeğe razı olmazsa, sen de bu yeminimden serbest olursun. Ancak, oğlumu oraya götürmeyeceksin. Ve köle elini efendisi İbrahim'in uyluğu altına koydu. Ve ona bunun için yemin etti. Ve efendisinin bütün şeyleri elinde olduğundan köle efendisinin develerinden on tanesini aldı. Ve kalkıp Mezopotamya'ya, Nahor kentine gitti." (Yaratılış 24: 6-10).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Eliezer'in Yolculuğu* gösterilmiştir. Metinde hikâye edildiği gibi, develeri alıp yola çıkan iki hizmetkâr ve onlara yolu göstermek için eşlik eden başlarında uçan bir melek figürü sahnede yer almaktadır.

Figürler, sahnenin solundan sağına doğru hareket halindedir. Solda, baş sayısı ayak sayısından fazla görünen develer betimlenmiştir. Böylece daha kalabalık oldukları izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Mavi ve kırmızı giyimli Eliezer ile diğer hizmetkâr figür ileri doğru hareket halinde olup, onların bakışları yukarıda bulunan melektedir. Başlarının üzerinde uçan melek onlara yol gösterir şekilde betimlenmiştir. Resim kompozisyonundaki figürler hikâyede geçen olayı tanımamızı sağlamaktadır. Bununla birlikte, resim alanı içinde sahnenin konusunu belirten kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα ἀποσταλεὶς ὁ ἐπὶ τῆς οἰκίας ὁδηγεῖται ὑπὸ θεοῦ/ Gönderilene Tanrı yol gösteriyor." not da okunabilmektedir.

Katalog No: 78

Folyo No: 92r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Eliezer'in Rebeka İle Karşılaşması.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 90, Resim 336.

Tanım: Sayfanın sol alt köşesine yerleştirilen resim, kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen bir alana sahiptir. Sahnede bir havuz başında, Rebeka, Eliezer, diğer hizmetkâr figür ve develer tasvir edilmiştir. Doğa manzaralı resim, sağ tarafta görülen kararma dışında iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ ἐγένετο πρὸ τοῦ συντελέσαι αὐτὸν λαλοῦντα ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ Ρεβέκκα ἐξεπορεύετο ἡ τεχθεῖσα Βαθουήλ, υἱῷ Μελχὰς τῆς γυναικὸς Ναχώρ, ἀδελφοῦ δὲ Ἀβραάμ, ἔχουσα τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς. ἡ δὲ παρθένος ἦν καλὴ τῇ ὄψει σφόδρα· παρθένος ἦν, ἀνὴρ οὐκ ἔγνω αὐτήν. καταβᾶσα δὲ ἐπὶ τὴν πηγὴν ἔπλησε τὴν ὑδρίαν αὐτῆς καὶ ἀνέβη. ἐπέδραμε δὲ ὁ παῖς εἰς συνάντησιν αὐτῆς καὶ εἶπε· πότισόν με μικρὸν ὕδωρ ἐκ τῆς ὑδρίας σου. ἡ δὲ εἶπε· πίε, κύριε. καὶ ἔσπευσε καὶ καθεῖλε τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς καὶ ἐπότισεν αὐτόν, ἕως ἐπαύσατο πίνων*.(Fol. 92r.)

> "Ve vaki oldu ki o, sözünü bitirmeden evvel, işte, İbrahim'in kardeşi Nahor'un karısı olan Milka'nın oğlu Betuel'e doğmuş olan Rebeka, testisi omuzunda olarak çıktı. Ve genç kadın çok güzeldi, kız olup onu erkek bilmemişti. Ve pınara indi ve testisini doldurup çıktı. Ve köle onu karşılamak için koşup dedi: Lütfen, senin testinden bana biraz su ver. Ve dedi: İç, efendim. Ve acele edip testisini eli üzerine indirdi ve ona içirdi." (Yaratılış 24: 15-18).

Resim-Metin ilişkisi: *Eliezer'in Rebeka İle Karşılaşması* konusu resimde işlenmiştir. Metinde, Eliezer'in Rebeka'yı pınar başında gördüğü, ondan su istediğini ve Rebeka'nın da testisini indirip su verdiği anlatılmaktadır. Ayrıca, resim alanı içinde kalan boşlukta da kırmızı mürekkeple yazılmış "ἐνταῦθα ποτίξονται ὑπὸ ῥεβέκκας καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ αἱ κάμηλοι / Rebeka tarafından adamlara ve develere su veriliyor." not mevcuttur.

Sahnede, Rebeka'nın Eliezer'e su verdiği anın betimi görülmektedir. Kompozisyonun sağ alt köşesinde iki aşamalı bir havuzun başında duran Rebeka figürü eğilmiş elindeki testiyle Eliezer'e su içirmektedir. Çömelmiş su içen Eliezer, Rebeka'ya bakmaktadır. Eliezer'in arkasında ayakta duran diğer hizmetkâr kafasını çevirmiş develere bakmaktayken sol eliyle develerin bağlı olduğu ipi tutmakta ve sağ eliyle de Rebeka ile Eliezer'i işaret etmektedir. Sol tarafta, baş sayısı ayak sayısından fazla verilen kalabalık bir grup deve betimlenmiştir. Bu sahnedeki develer, önceki sahnede (Kat. 77) yer alan develerden renk, üslup ve duruş pozisyonu açısından farklılık göstermektedir.

Doğa peyzajı içinde hikâye sahnelenmiştir. Figürlerin arkasında dağ betimi yer almaktadır. Açık ve koyu renkler kullanılarak dağa yükseklik verilmiştir. Dağın eteklerinde dekoratif amaçlı kullanılan mavi bitki demetleri dikkat çekicidir.

Katalog No: 79

Folyo No: 92v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Eliezer Rebeka'ya Hediyeler Veriyor, b. Rebeka, Buluşmayı Anlatıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 91, Resim 340a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı kontur ile çevrelenmektedir. Resim sahnesinde, solda Eliezer ve Rebeka; sağda Rebeka ve ailesinden iki figür ve onların arkasında dinlenen develerin tasviri yapılmıştır. Manzarasız resimde evi temsil eden mimari yapı betimlenmiştir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

a.*ἐγένετο δέ, ἡνίκα ἐπαύσαντο πᾶσαι αἱ κάμηλοι πίνουσαι, ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος ἐνώτια χρυσᾶ ἀνὰ δραχμὴν ὁλκῆς καὶ δύο ψέλλια ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς, δέκα χρυσῶν ὁλκὴ αὐτῶν. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὴν καὶ εἶπε· θυγάτηρ τίνος εἶ; ἀνάγγειλόν μοι, εἰ ἔστι παρὰ τῷ πατρί σου τόπος ἡμῖν τοῦ καταλῦσαι. ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· θυγάτηρ Βαθουήλ εἰμι τοῦ Μελχάς, ὃν ἔτεκε τῷ Ναχώρ. καὶ εἶπεν αὐτῷ· καὶ ἄχυρα καὶ χορτάσματα πολλὰ παρ' ἡμῖν καὶ τόπος τοῦ καταλῦσαι. καὶ εὐδοκήσας ὁ ἄνθρωπος προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ* (Fol. 92v.).

a. "Ve vaki oldu ki, develer içmeği bitirince, adam yarım şekel ağırlığında altın bir halka, ve kolları için on şekellik altın ağırlığında iki bilezik aldı, ve dedi: Lütfen, bana söyle, sen kimin kızısın? Babanın evinde bizim için geceyi geçirmeye yer var mı? Ve ona dedi: Ben Milka'nın Nahor'a doğurduğu Betuel'in kızıyım. Ve ona dedi: Bizde saman da, yem de çok, geceyi geçirmek için yer de var. Ve adam eğildi ve RAB'e secde etti." (Yaratılış 24:22-26).

b. *Καὶ δραμοῦσα ἡ παῖς ἀνήγγειλεν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτῆς κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. τῇ δὲ Ρεβέκκᾳ ἀδελφὸς ἦν ᾧ ὄνομα Λάβαν· καὶ ἔδραμε Λάβαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔξω ἐπὶ τὴν πηγήν. καὶ ἐγένετο ἡνίκα εἶδε τὰ ἐνώτια καὶ τὰ ψέλλια ἐν ταῖς χερσὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ ὅτε ἤκουσε τὰ ῥήματα*

Ρεβέκκας τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ λεγούσης· οὕτω λελάληκέ μοι ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἑστηκότος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν καμήλων ἐπὶ τῆς πηγῆς ... (Fol. 92v.).

b. "Ve genç kadın koştu. Ve anasının evine bu sözlere göre haber verdi. Ve Rebeka'nın bir kardeşi vardı. Ve onun adı Lavan'dı. Ve Lavan dışarıya, adamın yanına, pınara koştu. Ve vaki oldu ki, halkayı ve kızkardeşinin kollarındaki bilezikleri gördüğünde ve o adam bana böyle söyledi, diyen kız kardeşi Rebeka'nın sözlerini işittiğinde, adamın yanına geldi. Ve işte, pınar başında develerin yanında duruyordu…" (Yaratılış 24: 28-30).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, iki olay anının betimi aynı sahnede verilmiştir. Sahnenin solunda, *Eliezer Rebeka'ya Hediyeler Veriyor*, sağında *Rebeka, Buluşmayı Anlatıyor* konularının canlandırıldığı görülmektedir. Sırt sırta, simetrik bir şekilde iki Rebeka betimi yapılmıştır. Solda, Eliezer'den hediye alan Rebeka; sağda, elindeki hediyeleri ailesine göstererek olanları anlatan Rebeka tasvir edilmiştir. Böylece, iki olay arasında kesintisiz bir geçiş sağlanmıştır. Sağdaki Rebeka'nın karşısında, mimari yapının yanında ve iskemleye oturmuş biri erkek biri kadın iki figür olanları dinlemektedir. Onların arkasında çömelen develer dinlenirken betimlenmiştir. Sahnenin üst kısmımda boş kalan alanda kırmızı mürekkeple "ἐνταῦθα δίδωσι τῇ ῥεβέκκα ὁ ἐπὶ τῆς οἰκίας τὰ κόσμια/ rebeka ya hediyeler veriliyor" şeklinde yazılmış not okunabilmektedir.

Öyküleyici bir anlatımla sahnelenen iki olay anının betimini içeren resim, konuyu anlamamızı sağlayacak ikonografik unsurları barındırmaktadır.

Katalog No: 80

Folyo No: 94r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Eliezer, Rebeka'ya Hediye Veriyor, b. Eliezer Rebeka'nın Ailesine Hediyeler Veriyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 50; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 91, 92, Resim 344a, b.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın sol üst kısmında bulunmaktadır. Kırmızı kontur ile sınırlandırılan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. İki hizmetkârın solda Rebeka'ya, sağda onun ailesine hediyeler verdikleri anın tasviri yapılmıştır. Arka planı boyasız olan sahnede, iki mimari yapı betimi görülmektedir.

> a. *καὶ περιέθηκα αὐτῇ τὰ ἐνώτια καί τὰ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς· καὶ εὐδοκήσας προσεκύνησα τῷ Κυρίῳ καὶ εὐλόγησα Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, ὃς εὐώδωσέ με ἐν ὁδῷ ἀληθείας, λαβεῖν τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου τῷ υἱῷ αὐτοῦ.* (Fol. 93v.).
>
> a. "Ve burnuna halkayı ve kollarına bilezikleri taktım. Ve eğilip RAB'e secde ettim. Ve efendimin oğluna kardeşinin kızını almak için doğru yolda bana rehber olan efendim İbrahim'in RAB'bini takdis ettim." (Yaratılış 24: 47-48).
>
> b. *εἰ οὖν ποιεῖτε ὑμεῖς ἔλεος καὶ δικαιοσύνην πρὸς τὸν κύριόν μου, ἀπαγγείλατέ μοι, εἰ δὲ μή, ἀπαγγείλατέ μοι, ἵνα ἐπιστρέψω εἰς δεξιὰν ἢ ἀριστεράν. Ἀποκριθεὶς δὲ Λάβαν καὶ Βαθουὴλ εἶπαν· παρὰ Κυρίου ἐξῆλθε τὸ πρόσταγμα τοῦτο· οὐ δυνησόμεθα οὖν σοι ἀντειπεῖν κακὸν ἢ καλόν. ἰδοὺ Ρεβέκκα ἐνώπιόν σου· λαβὼν ἀπότρεχε. καί ἔστω γυνὴ τῷ υἱῷ τοῦ κυρίου σου, καθὰ ἐλάλησε Κύριος. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀκοῦσαι τὸν παῖδα τοῦ Ἀβραὰμ τῶν ρημάτων τούτων, προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν τῷ Κυρίῳ. καὶ ἐξενέγκας ὁ παῖς σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ ἱματισμὸν ἔδωκε τῇ Ρεβέκκᾳ καὶ δῶρα*

ἔδωκε τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς καὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, καὶ ἐκοιμήθησαν. (Fol. 93v.).

b. "Ve şimdi efendime lûtuf edip ve dürüst davranacaksanız, bana söyleyin. Bana söyleyin ki sağa yahut sola gideyim. Ve Laban ve Betuel cevap verdiler: Bu iş RAB'dan çıktı. Sana iyi yahut kötü diyemeyiz. İşte, Rebeka karşında. Al ve git. Ve RAB'bin söylediği gibi senin efendinin oğluna eş olsun. Ve vaki oldu ki, İbrahim'in kölesi onların sözlerini işittiğinde, yere kapanıp RAB'e secde etti. Ve köle gümüş takımlar ve altın takımlar ve esvaplar çıkarıp Rebeka'ya verdi. Ve onun kardeşiyle anasına kıymetli şeyler verdi. Ve kendisiyle beraber olan adamlar yediler ve içtiler. Ve geceyi geçirdiler." (Yaratılış 24: 49-54).

Resim-Metin ilişkisi: *Eliezer, Rebeka'ya Hediye Veriyor* ile *Eliezer, Rebeka'nın Ailesine Hediyeler Veriyor* konuları resimde görselleştirilmiştir. Simetrik bir şekilde sırt sırta verilmiş ve iki yöne dönmüş Eliezer ve diğer hizmetkâr figürünün betimiyle sahne bölünerek iki olay anı resmedilmiştir. Solda, evin önünde oturan bir erkek figürüne iki hizmetkâr eğilmiş altın bilezik vermektedir. Metne göre, oturan figür Rebeka'dır. Çünkü hizmetkârlar ona hediyeler vermektedir. Ancak burada hediye verilen figürün başı ve yüzü bir erkek betimidir. Sahnenin sağ tarafında ise, bir evin önünde ayakta duran biri erkek diğeri kadın iki figüre, iki hizmetkâr eğilmiş ellerindeki bilezik ve kumaşları vermektedirler. Hediye verilen figürler, metinde de anlatıldığı gibi Rebeka'nın annesi ve kardeşidir. Resim alanı içindeki boşlukta kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα προς δεχθέντες οἱ περὶ τὸν ἰσαάκ, κοινολογοῦνται περὶ τοῦ γάμου / İshak'ın adamları kabul ediliyor, düğün hakkında haber veriliyor" notu yer almaktadır.

Sağ taraftaki Rebekanın annesi figürünün kıyafeti, bir önceki sahnede (Kat. 79) görülen Rebeka figürünün kıyafetiyle aynıdır. Metinde geçen hikâyeye göre; hizmetkârlar, önce Rebeka'ya daha sonra dönüp annesi ve erkek kardeşine hediyeler vermektedirler. Resim sahnesinde bu anlatıma uygun kompozisyon oluşturulmuştur.

Katalog No: 81

Folyo No: 94r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Eliezer, Rebeka ile Dönüyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 92, Resim 348.

Tanım: İki sahne içeren sayfanın sol alt kısmında bulunan resim, kırmızı kontur ile çevrelenmiş dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Deve üzerinde Rebeka, arkada İshak ve önde iki hizmetkâr hareket halinde tasvir edilmiştir. Arka fon boyasızdır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Καὶ ἀναστὰς τὸ πρωΐ εἶπεν· ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου. εἶπαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς καὶ ἡ μήτηρ· μεινάτω ἡ παρθένος μεθ' ἡμῶν ἡμέρας ὡσεὶ δέκα, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεται. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· μὴ κατέχετέ με, καὶ Κύριος εὐώδωσε τὴν ὁδόν μου ἐν ἐμοί· ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου. οἱ δὲ εἶπαν· καλέσωμεν τὴν παῖδα καὶ ἐρωτήσωμεν τὸ στόμα αὐτῆς. καὶ ἐκάλεσαν τὴν Ρεβέκκαν καὶ εἶπαν αὐτῇ· πορεύσῃ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἡ δὲ εἶπε· πορεύσομαι. καὶ ἐξέπεμψαν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς καὶ τὸν παῖδα τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησαν Ρεβέκκαν καὶ εἶπαν αὐτῇ· ἀδελφὴ ἡμῶν εἶ· γίνου εἰς χιλιάδας μυριάδων, καὶ κληρονομησάτω τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων. ἀναστᾶσα δὲ Ρεβέκκα καὶ αἱ ἅβραι αὐτῆς, ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς καμήλους καὶ ἐπορεύθησαν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀναλαβὼν ὁ* ***παῖς*** *τὴν Ρεβέκκαν* ***ἀπῆλθεν****. Ἰσαὰκ* ***δὲ διεπορεύετο διὰ τῆς***

ἐρήμου κατὰ τὸ φρέαρ τῆς ὁράσεως· αὐτὸς δὲ κατώκει ἐν τῇ γῇ τῇ πρὸς λίβα. (Fol. 93v.).

"Ve sabahleyin kalktılar. Ve dedi: Beni efendime gönder. Ve kızın kardeşiyle anası dediler: Kız bizimle bir kaç gün, hiç olmazsa on gün kalsın, sonra gider. Ve onlara dedi: Mademki RAB yolumu açık etti, beni geciktirmeyin beni gönderin. Efendime gideyim. Ve dediler: Kızı çağırıp ve ona soralım. Ve Rebeka'yı çağırıp kendisine sordular: Bu adamla gider misin? Giderim, dedi. Ve onlar kızkardeşleri Rebeka'yı ve dadısını ve İbrahim'in kölesiyle adamlarını gönderdiler. Ve Rebeka'ya dua edip ona dediler: Ey kızkardeşimiz, binlerce on binler anası ol ve zürriyetin kendilerinden nefret edenlerin kapılarını miras alsınlar. Ve Rebeka genç kadınları ile kalktı. Ve develer üzerine bindiler. Ve adamın ardınca gittiler. Ve **köle** Rebeka'yı **alıp yürüdü.** Ve İshak **Beer-lahay-roi yolundan geliyordu. Çünkü Cenup diyarında oturuyordu."** (Yaratılış 24: 54-62).

Resim-Metin ilişkisi: *Eliezer, Rebeka ile Dönüyor* konusu resimde sahnelenmiştir. Sahnenin merkezindeki develer ve ön plandaki deveye binen Rebeka, arkasına başını çevirmiş, arkadan gelen yaya erkek figürüyle konuşmaktadır. Rebeka'nın konuştuğu figür İshak olabilir. Sahnenin sol tarafında ise, develerin iplerini tutan ve önde giden iki hizmetkâr tasvir edilmiştir. İki hizmetkârdan biri (muhtemelen Eliezer) başını arkaya çevirmiş, birbiriyle konuşan Rebeka ve İshak'a bakmaktadır. Manzarasız resimde sadece figürlerin bulunduğu zemin boyanmıştır. Resim alanı içindeki boşluğa kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα λαβόντες τὴν ρεβέκκα ὑποστρέφουσι χαίροντες / Rebeka'yı aldıktan sonra mutlu bir şekilde geri dönüş" notu okunabilmektedir. Sağdan sola doğru hareket eden figürlerin kompozisyondaki dizilişleri resmin konusunun anlaşılmasını sağlamaktadır.

Katalog No: 82

Folyo No: 94v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. İbrahim, Oğullarına Hediyeler Veriyor, b. İbrahim'in Ölümü.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 93, Resim 352a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resmi çevreleyen kontur, resimde yer alan iki olayı da ayırmaktadır. Sol tarafta İbrahim ve genç erkek figürleri, sağ tarafta İsmail ve İshak figürleri ayakta durur vaziyette, Saray ile İbrahim mezarda tasvir edilmiştir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> a. *υἱοὶ δὲ Μαδιὰμ Γεφὰρ καὶ Ἀφεὶρ καὶ Ἐνὼχ καὶ Ἀβειρὰ καὶ Ἐλδαγά. πάντες οὗτοι ἦσαν υἱοὶ Χεττούρας. Ἔδωκε δὲ Ἀβραὰμ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τοῖς υἱοῖς τῶν παλλακῶν αὐτοῦ ἔδωκεν Ἀβραὰμ δόματα καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς ἀπὸ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, πρὸς ἀνατολὰς εἰς γῆν ἀνατολῶν. ταῦτα δὲ τὰ ἔτη ἡμερῶν τῆς ζωῆς Ἀβραὰμ ὅσα ἔζησεν, ἑκατὸν ἑβδομηκονταπέντε ἔτη.* (Fol. 94v.).

> a. "Ve Midya'nın oğulları Eyfa ve Efer ve Hanok ve Abida ve Eldaa idiler. Bunların hepsi Ketura'nın oğullarıdırlar. Ve İbrahim kendisine ait olan her şeyi İshak'a verdi. İbrahim'in olan cariyelerinin oğullarına ise, İbrahim hediyeler verdi. Ve henüz hayatta iken onları oğlu İshak'ın yanından şarka doğru, şark diyarına gönderdi. Ve İbrahim'in yaşadığı ömrünün yıllarının günleri bunlardır, yüz yetmiş beş yıl." (Yaratılış 25: 4-7)

> b. *καὶ ἐκλείπων ἀπέθανεν Ἀβραὰμ ἐν γήρᾳ καλῷ πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Ἰσαὰκ καὶ Ἰσμαὴλ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, εἰς τὸν ἀγρὸν Ἐφρὼν τοῦ Σαὰρ τοῦ Χετταίου, ὅς ἐστιν ἀπέναντι Μαμβρῆ, τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον, ὃ ἐκτήσατο Ἀβραὰμ παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ Χέτ, ἐκεῖ ἔθαψαν Ἀβραὰμ καὶ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.* (Fol. 94v.)

b. “Ve İbrahim kocamış ve günlere doymuş olarak güzel ihtiyarlıkta son soluğu verip öldü. Ve kavmine katıldı. Ve oğulları İshak ve İsmail onu Mamre karşısında olan Makpela mağarasına, Hittî Cohar oğlu Efron’un tarlasına, İbrahim’in Het oğullarından satın aldığı tarlaya gömdüler. İbrahim ve karısı Saray oraya gömüldüler.” (Yaratılış 25: 8-10).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı sahnelenmiştir. Resim alanını çevreleyen kırmızı konturla sahneler de birbirinden ayrılmıştır. Soldaki sahnede, *İbrahim, Oğullarına Hediyeler Veriyor,* sağdaki sahnede ise *İbrahim’in Ölümü* konusu tasvir edilmiştir.

Soldaki resimde İbrahim, önünde duran erkek figürlerine elini uzatmış ve diğer figürler de onun elinden bir şeyler almaya çalışırken resmedilmiştir. Resim alanı içindeki boşlukta kırmızı mürekkeple yazılmış ἔνθα δίδωσι τοῖς ἐκ τῶν παλλακῶν υἱοῖς αὐτοῦ δόματα ὁ ἀβραάμ/ İbrahim’in çatısında bulunan cariyelerin oğulları” notu bulunmaktadır. Sağdaki resimde, metinde mezar olduğu belirtilen yapının içinde İbrahim ve yanında bir kadın figür uzanır vaziyette resmedilmişlerdir. Ayak ve başuçlarında da birer erkek figür (metinde İsmail ve İshak isimleri geçmekte) yer almaktdır. Resim alanı içindeki boş alanda, kırmızı mürekkeple yazılmış “ἔνθα θανὼν θάπτεται μετὰ σάρρας ἐν τῷ διπλῷ μνημείο/ Ölü Sara ile gömülüyor, çift mezarlık.” notu okunabilmektedir. Metne göre; oğulları İsmail ve İshak, ölen İbrahim’i, Saray’ın yanına gömmektedir. Bu konu sahnede basitçe gösterilmiştir.

Katalog No: 83

Folyo No: 95v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. İshak, Rebeka İçin RAB'be Yalvarıyor, b. Esav İle Yakup'un Doğuşu.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIV, Resim 51; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 94, Resim 356a, b.

Tanım: Resim, solda sayfanın ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile çevrelenen resim alanı dikdörtgendir. İshak ve Rebeka, Ebe ve doğum yapan Rebeka ile biri doğmuş diğeri doğmakta olan iki bebek betimi kompozisyonda yer almaktadır. Manzarasız resimde iki bina betimi yapılmıştır. Resimde özellikle figürlerin yüzlerinde kararma ve aşınma gözlenmektedir.

> a. *ἦν δὲ Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν θυγατέρα Βαθουὴλ τοῦ Σύρου ἐκ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, ἀδελφὴν Λάβαν τοῦ Σύρου, ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα. ἐδέετο δὲ Ἰσαὰκ Κυρίου περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν· ἐπήκουσε δὲ αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ συνέλαβεν ἐν γαστρὶ Ρεβέκκα ἡ γυνὴ αὐτοῦ. ἐσκίρτων δὲ τὰ παιδία ἐν αὐτῇ· εἶπε δέ, εἰ οὕτω μοι μέλλει γίνεσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο; ἐπορεύθη δὲ πυθέσθαι παρὰ Κυρίου. καὶ εἶπε Κύριος αὐτῇ· δύο ἔθνη ἐν γαστρί σου εἰσί, καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου διασταλήσονται· καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι.* (Fol. 95r.)

> a. "Ve İshak Aramî Lavan'ın kızkardeşini, Paddan-Aram'dan Aramî Betuel'in kızı Rebeka'yı kendisine eş olarak aldığında kırk yaşındaydı. Ve İshak karısı için RAB'e yalvardı. Çünkü o kısırdı. Ve RAB yalvarışını kabul etti. Ve karısı Rebeka gebe kaldı. Ve çocuklar onun karnında didiştiler. Eğer böyle ise niçin yaşıyorum? dedi. Ve RAB'ba sormaya gitti. Ve RAB ona dedi: Senin rahminde iki ümmet var. Ve senin karnından iki kavim çıkacak. Ve bir kavim öbür kavimden kuvvetli olacak. Ve büyüğü küçüğüne kulluk edecektir." (Yaratılış 25: 20-24).

b. *καὶ ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. ἐξῆλθε δὲ ὁ πρωτότοκος πυρράκης, ὅλος ὡσεὶ δορὰ δασύς· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἡσαῦ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπειλημμένη τῆς πτέρνης Ἡσαῦ· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ. Ἰσαὰκ δὲ ἦν ἐτῶν ἑξήκοντα, ὅτε ἔτεκεν αὐτοὺς Ρεβέκκα. Ηὐξήθησαν δὲ οἱ νεανίσκοι*. (Fol. 95v.).

b. "Ve doğurmak için onun günleri dolunca, işte, onun rahminde ikiz vardı. Ve ilki kızıl doğdu, her tarafı tüylü ucube gibiydi. Ve onun adını Esav koydular. Ve ondan sonra kardeşi doğdu. Ve onun eli Esav'ın topuğunu tutuyordu. Ve onun adı Yakup konuldu. Ve Rebeka onları doğurduğu vakit İshak altmış yaşında idi. Ve çocuklar büyüdüler." (Yaratılış 25: 24-27).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı; *İshak, Rebeka İçin RAB'be Yalvarıyor v*e *Esav ile Yakup'un Doğuşu* konuları sahnelenmiştir. Sahnenin solunda ayakta, yukarıya bakan ve ellerini açmış yalvaran İshak betiminin önünde, Rebeka tasvir edilmiştir. Bir taburenin üzerinde oturmuş, sol elini dizine sağ elini yanağına götürmüş şekilde betimlenen Rebeka üzgün görünmektedir. Rebeka'nın arkasında, sadece kapı çerçevesinden bina olduğu anlaşılan mimari yapı yer almaktadır. En üstte gökten beliren Tanrı'nın eli, takdis işareti yapar şekilde işlenmiştir. Resim alanı içinde, ishak figürünün arkasında boş kalan alana kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα δέεται ἰσαάκ περὶ τῆς στερώσεως ρεβέκκας/ Burada Rebeka için Dua eder" notu yer almaktadır. Sahnenin sağında; Bir ev betimi önünde tahtta oturmuş ve doğum yapan Rebeka resmedilmiştir. Rebeka, sol elini göğsünün altına koymuşken sağ elini de doğum olayını gerçekleştiren ebe kadının başına koymuştur. Ebe, başı ve bir kolu görünen doğmak üzere olan ikinci çocuğu tutmaktadır. Doğmuş olan ilk çocuk ise, sağda yerde yatmaktadır. İlk çocuk

ikinci çocuğa göre daha koyu renkli gösterilmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα τίκτει δίδωμα ikiz doğurmak" notu okunabilmektedir.

Figürlerin işlenişinde farklı bir üslup göze çarpmaktadır. Doğum yapan Rebeka figürünün eli ve başı vücuduna göre orantısız işlenmiştir. Ebe figürü de diğer figürlere oranla daha küçük işlenmiştir.

Resimde, metinde hikâye edildiği gibi, İshak Rebeka'nın çocuk doğurabilmesi için dua ettiği an ve Rebeka'nın ikiz çocuk (Esav ile Yakup) doğurduğu an sahnelenmiştir. Genel olarak resim, konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 84

Folyo No: 96r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Esav Avdan Dönüyor, b. Esav İlk Doğum Hakkını Satıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 52; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 95, Resim 360a, b.

Tanım: Resim; metnin sonuna, sayfanın sol alt köşesine gelecek şekilde, kırmızı kontur ile çevrelenen dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Manzarasız resim sahnesinde Esav ve Yakup figürleri iki anı canlandıracak şekilde betimlenmiştir. Resimde, boya silinmeleri ve kararmalar görülmektedir.

> a. *καὶ ἦν 'Ησαῦ ἄνθρωπος εἰδὼς κυνηγεῖν, ἄγροικος, 'Ιακὼβ δὲ ἄνθρωπος ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν. ἠγάπησε δὲ 'Ισαὰκ τὸν 'Ησαῦ, ὅτι ἡ θήρα αὐτοῦ βρῶσις αὐτῷ· Ρεβέκκα δὲ ἠγάπα τὸν 'Ιακώβ. ἤψησε δὲ 'Ιακὼβ ἔψημα·* (Fol. 96r.).
>
> a. "Ve Esav avcılık bilen bir adam, kır adamı oldu. Ve Yakup çadırlarda oturan sakin bir adam oldu. Ve İshak Esav'ı severdi. Çünkü onun av etini

yerdi. Ve Rebeka Yakup'u severdi. Ve Yakup çorba pişiriyordu. (Yaratılış 25: 27-29).

a. *ἦλθε δὲ Ἡσαῦ ἐκ τοῦ πεδίου ἐκλείπων, καὶ εἶπεν Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ· γεῦσόν με ἀπὸ τοῦ ἐψήματος τοῦ πυρροῦ τούτου, ὅτι ἐκλείπω. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐδώμ. εἶπε δὲ Ἰακὼβ τῷ Ἡσαῦ· ἀπόδου μοι σήμερον τὰ πρωτοτόκιά σου ἐμοί. καὶ εἶπεν Ἡσαῦ· ἰδοὺ ἐγὼ πορεύομαι τελευτᾶν, καὶ ἵνα τί μοι ταῦτα τὰ πρωτοτόκια; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰακώβ· ὄμοσόν μοι σήμερον. καὶ ὤμοσεν αὐτῷ.* (Fol. 96r.).

b. "Ve Esav kırdan geldi. Ve halsizdi. Ve Esav Yakup'a dedi: Lütfen, kızıldan, bu kızıldan bana yedir. Çünkü halsizim. Bundan dolayı onun adı Edom konuldu. Ve Yakup dedi: Önce senin ilk oğulluk hakkını bana sat. Ve Esav dedi: İşte, ben ölmek üzereyim. Ve ilkliğin bana ne faydası olur? Ve Yakup dedi: Önce bana söz ver. Ve ona söz verdi." (Yaratılış 25: 29-33).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı, *Esav Avdan Dönüyor* ve *Esav İlk Doğum Hakkını Satıyor* konuları sahnelenmiştir. Sahnenin solunda; Esav'ın avdan döndüğü an tasvirlenmitir. Omzunda oku ve yayı ile görünen Esav sakallı ve elini kaldırmış konuşur vaziyette betimlenmiştir. Üçgen alınlıklı bir yapının önünde, başını geriye doğru çevirmiş, arkasındaki Esav'a cevap verir şekilde görünen Yakup tasvir edilmiştir. Yakup, sol elini kaldırmış konuşmakta ve sağ elinde tuttuğu çubukla önündeki kabı karıştırmaktadır. Sahnede boş kalan alanda kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα ἐψῶν φακὸν ἰακὼβ αἰτεῖται παρὰ ἡσαῦ φάγεῖν / Yakup Esav'ın yemek yemesini söylüyor" notu yer almaktadır. Sahnenin sağında; Esav'ın ilk doğum hakkını verdiği an tasvirlenmiştir. Esav, oku ve yayı yere yanına koymuş, bir tabureye oturmuş ve sağ eliyle Yakup'un uzattığı yemek tabağını almaya çalışırken, sol elini de söz verir şekilde

kaldırmıştır. Esav'ın karşısında ona sol eliyle yemek uzatan Yakup ve Yakup'un arkasında çatısı görünen ev tasvir edilmiştir. Esav'ın başı üzerinde boş kalan alana "ἐνταῦθα ψωμοῦ καὶ φακῆς πιπράσκει τὰ πρωτοτόκια ἡσαῦ/ Esav yemek karşılığında ilkoğulluk hakkını veriyor" notu yazılmıştır.

Hikâyeye göre, Esav avcı ve Yakup'a göre daha tüylüdür. Avdan gelen Esav, iyi yemek yapan Yakup'tan yemek ister. Yakup, vereceği yemek karşılığında Esav'dan ilk doğum hakkını alır. Resim sahnesinde, Esav daha koyu tenli ve sakallı betimlenmiş ve avcılığını gösteren ok ve yayı taşımaktadır. Yakup, elindeki çubukla önündeki yemek kabını karıştırmakta ve Esav'a yemek tabağı uzatmaktadır. Metinde anlatılan hikâyenin tanınmasını sağlayan unsurları resim sahnesinde görmek mümkündür.

Katalog No: 85

Folyo No: 97v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. İshak ve Rebeka Gerar'da, b. Abimelek, İshak ve Rebeka'yı görüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 53; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 95, 96, Resim 364a,b.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiştir. Yatayda sahneyi ikiye bölen kırmızı kontur, resim alanını da dikdörtgen şeklinde sınırlandırmaktadır. Kalabalık figürlerden oluşan kompozisyon basitçe tasarlanmıştır. Kararmalar ve boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> a. *κατῴκησε δὲ ᾽Ισαὰκ ἐν Γεράροις. ᾽Επηρώτησαν δὲ οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἀδελφή μου ἐστίν· ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν ὅτι γυνή μου ἐστί, μήποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου περὶ Ρεβέκκας, ὅτι ὡραία τῇ ὄψει ἦν.* (Fol. 97r.).

a. “İshak da Gerar’da oturdu. Ve bu mahalin ahalisi karısını sordular. Ve o kız kardeşimdir, dedi. Çünkü karımdır, demeye korktu. Yoksa Rebeka için bu yerin ahalisi beni öldürürler, dedi. Çünkü o güzeldi.” (Yaratılış 26: 6-7).

b. *ἐγένετο δὲ πολυχρόνιος ἐκεῖ· καὶ παρακύψας ’Αβιμέλεχ ὁ βασιλεὺς Γεράρων διὰ τῆς θυρίδος, εἶδε τὸν ’Ισαὰκ παίζοντα μετὰ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. ἐκάλεσε δὲ ’Αβιμέλεχ τὸν ’Ισαὰκ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἆρά γε γυνή σου ἐστί; τί ὅτι εἶπας, ἀδελφή μου ἐστίν; εἶπε δὲ αὐτῷ ’Ισαάκ· εἶπα γάρ, μήποτε ἀποθάνω δι’ αὐτήν. εἶπε δὲ αὐτῷ ’Αβιμέλεχ· τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν; μικροῦ ἐκοιμήθη τις ἐκ τοῦ γένους μου μετὰ τῆς γυναικός σου, καὶ ἐπήγαγες ἂν ἐφ’ ἡμᾶς ἄγνοιαν. συνέταξε δὲ ’Αβιμέλεχ παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ, λέγων· πᾶς ὁ ἁψάμενος τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἢ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, θανάτῳ ἔνοχος ἔσται. ἔσπειρε δὲ ’Ισαὰκ ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ ἑκατοστεύουσαν κριθήν· εὐλόγησε δὲ αὐτὸν Κύριος.* (Fol. 97r.).

b. “Ve vaki oldu ki, orada uzun günler kaldıktan sonra Filistîler kralı Abimelek pencereden bakıp gördü. Ve işte, İshak karısı Rebeka ile oynaşıyordu. Ve Abimelek İshak’ı çağırıp dedi: İşte, bu gerçekten senin karındır. Ve nasıl, bu benim kızkardeşimdir, dersin? Ve İshak ona dedi: Çünkü onun yüzünden ölmeyeyim, istedim. Ve Abimelek dedi: Bize bu yaptığın nedir? Az kalsın halktan biri senin karınla yatacaktı. Ve üzerimize cürüm getirmiş olacaktın. Ve Abimelek: Bu adama ve karısına dokunan mutlaka öldürülecektir, diyerek bütün halka emretti. Ve İshak o diyarda ekin yaptı. Ve o senede yüz katını aldı. Ve RAB onu mübarek kıldı.” (Yaratılış 26: 8-12).

Resim-Metin ilişkisi: Kırmızı çizgi ile alt ve üst olmak üzere yatayda ikiye ayrılmış resim sahnesinde iki olay anı betimlenmiştir. Üstte; *İshak ve Rebeka Gerar'da* konusu işlenmiştir. Sahnenin merkezinde İshak ve Rebeka birlikte görünmektedir. İshak, örtülü ellerini öne doğru uzatmış ve bir adım ileri atmış şekilde, sağda tahtında oturmuş Abimelek'e yönelmiştir. Onların önünde beliren bir figür Abimelek'in huzurunda gösterilmişken arkalarında da üç erkek figür, elleriyle İshak ve Rebeka'yı işaret ederken konuşur vaziyette resmedilmişlerdir. Figürlerin arasında kalan boş alanlara "ἡ εἰς τὰ γέραρα οἴκησις ἰσαάκ καὶ διάλε/ Sonunda İshak Gerar'da" notu sığdırılmıştır. Altta; *Abimelek, İshak ve Rebeka'yı görüyor* konusu tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda İshak ve Rebeka birbirine dönük ve samimi şekilde gösterilmiştir. Sahnenin sağında, mimari yapının üst katında, kanatları açık pencerede başı görünen Abimelek onlara bakarken resmedilmiştir. İshak ve Rebeka, onları çağıran Abimelek'in önünde ayakta beklemekte, bir grup ahali de olanları izlemektedir. Resim alanı içinde figürlerin arasında kalan boşluklara "ξις ἀβιμέλεχ περὶ ρεβέκας/ Abimelek Rebeka hakkında konuşuyor" notu yerleştirilmiştir. Rebeka stikharion üzerine mapforion, İshak khiton üzerine himation giyimlidir. Öyküleyici bir anlatıma sahip resim kompozisyonunda konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar yer almaktadır.

Katalog No: 86

Folyo No: 98r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Gerar Çobanları Ve İshak Kuyu Başında, b. RAB, Gece İshak'a Görünüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 54; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 97, Resim 368a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmında yer almaktadır. Kırmızı kontur ile çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Basit bir doğa manzarası içinde kuyu başında iki erkek figür ile İshak, bir dağ betimi önünde İshak ve RAB tasvir edilmiştir. Resimde renk silinmeleri görülmektedir.

a. *ἄπελθε ἀφ᾽ ἡμῶν, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα. καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν Ἰσαὰκ καὶ κατέλυσεν ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ. καὶ πάλιν Ἰσαὰκ ὤρυξε τὰ φρέατα τοῦ ὕδατος, ἃ ὤρυξαν οἱ παῖδες Ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐνέφραξαν αὐτὰ οἱ Φυλιστιεὶμ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτοῖς ὀνόματα κατὰ τὰ ὀνόματα, ἃ ὠνόμασεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. καὶ ὤρυξαν οἱ παῖδες Ἰσαὰκ ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων καὶ εὗρον ἐκεῖ φρέαρ ὕδατος ζῶντος. καὶ ἐμαχέσαντο οἱ ποιμένες Γεράρων μετὰ τῶν ποιμένων Ἰσαάκ, φάσκοντες αὐτῶν εἶναι τὸ ὕδωρ. καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα τοῦ φρέατος Ἀδικία· ἠδίκησαν γὰρ αὐτόν. ἀπάρας δὲ Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν ὤρυξε φρέαρ ἕτερον, ἐκρίνοντο δὲ καὶ περὶ ἐκείνου· καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐχθρία. ἀπάρας δὲ ἐκεῖθεν ὤρυξε φρέαρ ἕτερον, καὶ οὐκ ἐμαχέσαντο περὶ αὐτοῦ·* (Fol. 97v.).

a. "Yanımızdan git. Çünkü bizden çok kuvvetli oldun. Ve İshak oradan gitti. Ve Gerar vadisine kondu. Ve oraya yerleşti. Ve İshak, babası İbrahim'in zamanında kazdıkları su kuyularını tekrar kazdı. Çünkü Filistinler İbrahim'in ölümünden sonra onları kapatmışlardı. Ve babasının onlara verdiği isimlere göre onlara ad koydu. Ve İshak'ın köleleri vadiyi kazdılar. Ve orada bir diri su kuyusu buldular. Ve Gerar çobanları: Su bizimdir, diyerek İshak'ın çobanları ile kavga ettiler. Ve kuyunun adını Eşek koydu. Çünkü kendisiyle çekişmişlerdi. Ve başka bir kuyu kazdılar, onun için de kavga ettiler. Ve onun adını Sitna koydu. Ve oradan göç edip başka bir kuyu kazdı. Ve bunun için kavga etmediler. (Yaratılış 26: 16-22).

b. *Ἀνέβη δὲ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου. καὶ ὤφθη αὐτῷ Κύριος ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ καὶ εἶπεν· ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου· μὴ φοβοῦ· μετὰ σοῦ γάρ εἰμι καὶ εὐλογήσω σε καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου δι᾽ Ἀβραὰμ τὸν πατέρα σου. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐπεκαλέσατο τὸ ὄνομα Κυρίου.* (Fol. 97v.).

b. Ve oradan Beer-şeba'ya çıktı. Ve o gece RAB ona görünüp dedi: Ben baban İbrahim'in RAB'biyim. Korkma! Çünkü ben seninleyim. Ve seni mübarek kılacağım ve kulum İbrahim hatırına senin zürriyetini

çoğaltacağım. Ve orada bir sunak yaptı. Ve RAB'bin ismini çağırdı. (Yaratılış 26: 23-25).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Gerar Çobanları Ve İshak Kuyu Başında* ve *RAB, Gece İshak'a Görünüyor* konuları sahnelenmiştir. Sahnenin solunda; küçük bir kuyu başında iki erkek figür ile İshak tartışırken gösterilmiştir. İshak'ın sol elinde tuttuğu çubuğun ucu kuyunun içindedir. Metinde, İshak'ın çobanlarının Filistinliler ile kuyu için tartıştığı anlatılmaktadır. Ancak, resimde İshak tasviri kullanılmıştır. Sahnenin sağında; bir dağ betimi önünde İshak elini açmış yukarıda gökte betimlenen RAB ile konuşmaktadır. Başında hale bulunan bir erkek figür şeklinde tasvir edilen RAB, sağ elini kaldırmış İshak ile konuşmaktadır. Resim alanı içinde kalan boş kısımda kırmızı mürekkeple "ἔνθα ἐγένοντο οἱ ὅρκοι ἀνὰ μεταξύ ἰσαάκ καὶ ἀβιμέλεχ / İsaak ve Avimelek arasındaki yeminler" yazılmaktadır. Metine göre, RAB gece İshak'a görünmektedir. Resimde gece olduğuna dair bir betim yapılmamıştır. Ancak, İshak ile RAB'in arkasındaki dağ betimi gece olduğunu göstermek için koyu yapılmış olabilir (Weitzmann and Bernabo, 1999: 97).

Öyküleyici bir anlatıma sahip resim kompozisyonu, basit bir şekilde tasarlanmıştır. Metindeki anlatımla örtüşmeyen figürlerin kullanılması nedeniyle; bu resim kompozisyonunun başka bir modelden alınmış olabileceği söylenebillir.

Katalog No: 87

Folyo No: 99v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. İshak Esav'dan Geyik Eti İstiyor, b. Yakup İshak'a Geyik Eti Sunuyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 98, Resim 372a, b, c.

Tanım: Resim, sayfanın solunda orta kısma gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile çevrelenen resim alanı dikdörtgendir. Resim alanında, yatayda altlı üstlü olmak üzere, ikiye bölünmüş ve iki olay anı betimlenmiştir. Sahne, oldukça hasarlı olduğu için detaylı incelemeye uygun değildir.

> a. *Εγένετο δὲ μετὰ τὸ γηράσαι τὸν Ἰσαὰκ καὶ ἠμβλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὁρᾶν, καὶ ἐκάλεσεν Ἡσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον καί εἶπεν αὐτῷ· υἱέ μου· καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπεν· ἰδοὺ γεγήρακα καὶ οὐ γινώσκω τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς μου· νῦν οὖν λαβὲ τὸ σκεῦός σου, τήν τε φαρέτραν καὶ τὸ τόξον, καὶ ἔξελθε εἰς τὸ πεδίον καὶ θήρευσόν μοι θήραν καὶ ποίησόν μοι ἐδέσματα, ὡς φιλῶ ἐγώ, καὶ ἔνεγκέ μοι, ἵνα φάγω, ὅπως εὐλογήσῃ σε ἡ ψυχή μου πρὶν ἀποθανεῖν με.* (Fol. 98r.)
>
> a. Ve vaki oldu ki, İshak kocamış olup gözleri göremediği zaman büyük oğlu Esav'ı çağırdı ve ona dedi: Ey oğlum! Ve ona: İşte, ben şimdi kocadım, öleceğim günü bilmiyorum. Ve şimdi silâhlarını, ok kılıfını ve yayını al ve kıra çıkıp benim için av avla. Ve benim için sevdiğim lezzetli yemeği yap. Ve bana getir de yiyeyim. Ta ki, ben ölmeden önce canım seni mübarek kılsın." (Yaratılış 27: 1-4)
>
> b. *Ρεβέκκα δὲ ἤκουσε λαλοῦντος Ἰσαὰκ πρὸς Ἡσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἐπορεύθη δὲ Ἡσαῦ εἰς τὸ πεδίον θηρεῦσαι θήραν τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Ρεβέκκα δὲ εἶπε πρὸς Ἰακὼβ τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν ἐλάσσω*. (Fol. 98r.).
>
> b. Ve İshak oğlu Esav'a söylediğinde Rebeka işitti. Ve Esav av avlayıp getirmek için kıra gitti. Ve Rebeka, oğlu Yakup'a söyledi." (Yaratılış 27: 5-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İshak Esav'dan Geyik Eti İstiyor* ve *Yakup İshak'a Geyik Eti Sunuyor* konuları işlenmektedir. Resim alanı alt ve üst olacak şekilde yatayda iki sahneye bölünerek tasarlanmıştır. Üstteki sahnede; İshak, Esav'dan geyik isterken betimlenmiştir. Sahnenin merkezinde, oturur vaziyette İskak takdis eder şekilde sağ elini kaldırmış ve Esav onun önünde ayakta durmaktadır. İshak'ın arkasında, ev betimi içinde görünen Rebeka konuşmaları dinlemektedir. Sağda da Esav geyik avında gösterilerek elinde oku ve yayı ile betimlenmiştir. Resim alanı içinde "ἀποστολήν ἡσαῦ εἰς θήραν ἐκ τοῦ ἰσαάκ / İshak tarafından Esav avcılığa gönderiliyor" metni yazılıdır. Alttaki sahnede; girland şeklinde tasarlanmış bir üst örtü altındaki yatakta uzanır vaziyette tasvir edilen İshak önündeki masadan yemek yemektedir. Ayakta Yakup betimi elindeki tabağı İshak'a uzatmaktadır. Yakup'u destekler şekilde Rebeka onun arkasında gösterilmiştir. Sahnenin içinde "ρεβέκκα ὑποτιθεμένη τῷ Ιακώβ κλέψαι τὴν εὐλογίαν/ Rebeka, Yakup olduğunu göstererek mübareği çaldı; ᾽Ιακὼβ εὐλογημένος ὑπὸ ἀπατηθέντος / Aldatılan tarafından Yabup mübarek kılındı." metni okunabilmektedir. Resim, hikâyenin ikonografisini yansıtan unsurları içerir niteliktedir.

Katalog No: 88

Folyo No: 101r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Esav, İshak'a Geyik Eti Sunuyor, b. Esav, Yakup'u Kovalıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 55; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 99, Resim 376a, b.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı kontur ile çevrelenmektedir. Dikdörtgen şeklindeki resim sahnesinde İshak ve Esav, Esav ve Yakup tasvirleri yapılmıştır. Manzarasız sahnenin solunda Yakup betiminin arkasında mimari yapı gösterilmiştir. Resimde boya silinmeleri izlenmektedir.

> *ἀποκριθεὶς δὲ ᾽Ισαὰκ εἶπε τῷ ᾽Ησαῦ· εἰ κύριον αὐτὸν πεποίηκά σου καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ πεποίηκα αὐτοῦ οἰκέτας, σίτῳ καὶ οἴνῳ ἐστήριξα αὐτόν, σοὶ δὲ τί ποιήσω, τέκνον; εἶπε δὲ ᾽Ησαῦ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· μὴ εὐλογία μία σοί ἐστι, πάτερ; εὐλόγησον δὴ κἀμέ, πάτερ. κατανυχθέντος δὲ ᾽Ισαὰκ ἀνεβόησε φωνῇ ᾽Ησαῦ καὶ ἔκλαυσεν. ἀποκριθεὶς δὲ ᾽Ισαὰκ ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοίκησίς σου καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν. καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις· ἔσται δὲ ἡνίκα ἐὰν καθέλῃς, καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου. Καὶ ἐνεκότει ᾽Ησαῦ τῷ ᾽Ιακὼβ περὶ τῆς εὐλογίας ἧς εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ·...* (Fol. 101r.).

> “Ve İshak cevap verip Esav’a dedi: İşte, onu sana efendi ettim ve bütün kardeşlerini ona kul olarak verdim ve buğday ve yeni şarapla onu besledim. Ve şimdi senin için ne yapayım, oğlum? Ve Esav babasına dedi: Sende yalnız bu tek bereket mi var, baba? Beni de mübarek kıl, baba. Ve Esav yüksek sesle ağladı. Ve İshak cevap verip ona dedi: İşte meskenin yerin semizliğinde. Ve yukarıdaki göklerin çiğinden olacaktır. Ve kılıcınla yaşayacak ve kardeşine kulluk edeceksin. Ve vaki olacak ki sen serbest gezdiğinde onun hâkimiyetini boynunun üzerinden kırıp atacaksın. Ve babasının Yakup’u mübarek kıldığı bereket yüzünden Esav ona kin bağladı…” (Yaratılış 27: 37-41).

Resim-Metin ilişkisi: *Esav, İshak'a Geyik Eti Sunuyor* ve *Esav, Yakup'u Kovalıyor* konuları resimde sahnelenmiştir. Metne göre, Yakup Esav'ın kılığına girerek Esav'dan önce İshak'a yemeği verir. Böylece, Esav yerine kendisi kutsanmış olur. Avdan dönen Esav bunu öğrenir ve Yakup'a kin besler. Resimde bu hikâyede geçen iki olay anı tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda; yatakta oturarak önündeki masadan yemek yiyen İshak'a Esav'ın, avdan getirdiği eti verdiği an betimlenmiştir. Sahnenin sağında, olanları öğrenen Esav'ın, Yakup'u kovaladığı an sahnelenmiştir. Resim alanı içinde "ἡσαῦ διάγνωσις τῆς ἀπάτης, καὶ ... ἐπὶ τῇ τῆς εὐλογίας στερήσει/ Esav hileyi anladı ve mübareği verilmedi." notu yazılıdır. Resim kompozisyonu, konunun anlaşılmasını sağlayacak ikonografik unsurlarla birlikte basitçe tasarlanmıştır.

Katalog No: 89

Folyo No: 101v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Rebeka, Yakup'a Tavsiye Veriyor, b. Rebeka İshak'la Konuşuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XV, Resim 56; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 99, 100, Resim 380a, b.

Tanım: Resim sayfanın sol alt kısmında, kırmızı konturla çevrelenen dikdörtgen bir alana sahiptir. Resim sahnesinin arka planında basit bir kent peyzajı içinde, soldan sağa doğru; Rebeka, Yakup, İshak ve Rebeka betimleri yapılmıştır. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

> a. *ἀπηγγέλη δὲ Ρεβέκκᾳ τὰ ῥήματα Ἡσαῦ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ πέμψασα ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον καὶ εἶπεν αὐτῷ·*

ἰδοὺ Ἠσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖ σοι τοῦ ἀποκτεῖναί σε· νῦν οὖν, τέκνον, ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς καὶ ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου εἰς Χαρράν. καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀπὸ σοῦ, καὶ ἐπιλάθηται ἃ πεποίηκας αὐτῷ. καὶ ἀποστείλασα μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν, μή ποτε ἀποτεκνωθῶ ἀπὸ τῶν δύο ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ. (Fol. 101v.)

a. "Ve büyük oğlu Esav'ın sözleri Rebeka'ya haber verildi. Ve gönderip küçük oğlu Yakup'u çağırdı. Ve ona dedi: İşte, kardeşin Esav seni öldürmek niyetiyle senin hakkında kendini teselli ediyor. Ve şimdi, oğlum, sözümü dinle ve kalk Haran'a, kardeşim Lavan'ın yanına kaç ve onun yanında kardeşinin öfkesi geçinceye, kardeşinin gazabı senden dönünceye ve kendisine yaptığın şeyi unutuncaya kadar bir müddet otur. Günü gelince gönderir ve seni oradan alırım. Niçin bir günde ikinizden mahrum olayım?" (Yartılış 27: 42-45).

b. *Εἶπε δὲ Ρεβέκκα πρὸς Ἰσαάκ· προσώχθικα τῇ ζωῇ μου διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ· εἰ λήψεται Ἰακὼβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν.* (Fol. 102r.).

b. "Ve Rebeka İshak'a dedi: Het kızları yüzünden hayatımdan bıktım. Eğer Yakup, bunlar gibi Het kızlarından, bu memleketin kızlarından, kadın alırsa ne diye yaşayayım." (Yartılış 27: 46).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde, iki olay anı betimi yapılmıştır. Solda; Rebeka'nın, Yakup'a tavsiye verdiği an sahnelenmiştir. Metne göre; Esav'ın Yakup'u öldürmek istediğini Rebeka duymaktadır. Yakup'u uyarmak için yanına çağırır ve kardeşi Lavanın yanına gitmesini tavsiye eder. Resimde solda bir evin önünde oturan

Rebeka ve onun önünde ayakta duran Yakup betimlenmiştir. İki figürün Jest ve mimiklerinden konuştukları anlaşılmaktadır. Sağda, Rebeka'nın Yakup'la konuştuğu anın betimi yapılmıştır. Metne göre Rebeka, İshak'a Yakup'un Het kızlarından biriyle evlenmesini istemediğini söylemektedir. Tasvirde, mimari bir yapı önünde oturan, khiton üzerine himation giyimli İshak ve onun karşısında ayakta duran, stikharion üzerine maphorion giyimli Rebeka resmedilmiştir. Jest ve mimiklerinden bir konu hakkında konuştukları anlaşılmaktadır.

Resmin ön planında figürlerin duruşları konuşma anını yansıtırken, arka plandaki binalar ve ağaçlar sahneyi zenginleştiren unsurlar olarak kullanılmış görünmektedir.

Katalog No: 90

Folyo No: 102r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: İshak, Yakup'u Lavan'ın Yanına Gönderiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 100, Resim 384.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen resim alanı kırmızı kontur ile çevrelenmiştir. Solda bir yapı, sağda bir ağaç betimi arasında İshak ve Yakup konuşurken tasvir edilmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *προσκαλεσέμενος δὲ ᾽Ισαὰκ τὸν ᾽Ιακὼβ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ λέγων· οὐ λήψῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων· ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἰς τὸν οἶκον Βαθουὴλ τοῦ πατρὸς τῆς μητρός σου καὶ λάβε σεαυτῷ ἐκεῖθεν γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρός σου. ὁ δὲ Θεός μου εὐλογήσαι σε καὶ αὐξήσαι σε καὶ πληθύναι σε, καὶ ἔσῃ εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν· καὶ δῴη σοι τὴν εὐλογίαν ᾽Αβραὰμ τοῦ πατρός μου σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ, κληρονομῆσαι τὴν*

γῆν τῆς παροικήσεώς σου, ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ. καὶ ἀπέστειλεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσσοποταμίαν πρὸς Λάβαν τὸν υἱὸν Βαθουὴλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν Ρεβέκκας τῆς μητρὸς Ἰακὼβ καὶ Ἠσαῦ. (Fol. 102r.).

"Ve İshak Yakup'u çağırdı ve onu mübarek kıldı. Ve tembih edip ona dedi: Kenân kızlarından kadın almayacaksın. Kalk, Paddan-Aram'a, ananın babası Betuel'in evine git ve oradan ananın kardeşi Lavan'ın kızlarından kendine kadın al. Ve Kadîr olan RAB seni mübarek kılsın ve seni semereli etsin ve seni çoğaltsın. Ta ki kavimler cumhuru olasın. Ve sana İbrahim'in bereketini ve seninle beraber zürriyetine versin. Ta ki RAB'bin İbrahim'e verdiği senin gurbet diyarını miras alasın. Ve İshak Yakup'u gönderdi. Ve Paddan-Aram'a, Yakup ile Esav'ın anası Rebeka'nın kardeşi, Aramî Betuel oğlu Lavan'a gitti." (Yaratılış 28: 1-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *İshak, Yakup'u Lavan'ın Yanına Gönderiyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin merkezinde tahtta oturan İshak profilden verilmiştir. Yakup onun karşısında ayakta durmaktadır. Yakup cepheden verilmiş, iki elini göğsünde tutmuş ve yüzünü İshak'a dönmüştür. Önceki sahnelerde görülen betiminden farklı tasvir edilmiş İshak'ın arkasında ev, Yakup'un arkasında ağaç betimiyle sahne zenginleştirilmiştir. İshak ve Yakup figürleri, ev ve ağaç betimine göre irice resmedilmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeple "ἰσαάκ εὐλογία πρὸς Ἰακὼβ καὶ ἀποστολή εἰς λάβαν/ İshak, Yakup'u mübarek kıldı ve Lavan'a gönderdi." şeklinde not yazılmıştır.

İshak figürünün oturuşu, kıyafetindeki kıvrımlar, yüz detayı dikkat çekicidir. Resim sahnesinin basit bir kompozisyon şeklinde tasarlanmasına karşın İshak figüründe detaylı işçilik gözlenmektedir.

Katalog No: 91

Folyo No: 102r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Esav'ın Evlenmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 100, Resim 388.

Tanım: Resim; iki sahneli sayfanın sol alt köşesinde bulunmaktadır. Resim alanı kırmızı kontur ile çevrelenmiş dikdörtgen şeklindedir. Resmin sol kısmı ve alt kısmı oldukça hasarlı görünmektedir.

> *καὶ εἶδε δὲ Ἠσαῦ ὅτι εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ἀπῴχετο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας λαβεῖν ἑαυτῷ γυναῖκα ἐκεῖθεν ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ λέγων· οὐ λήψῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναναίων, καὶ ἤκουσεν Ἰακὼβ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας. ἰδὼν δὲ καὶ Ἠσαῦ ὅτι πονηραί εἰσιν αἱ θυγατέρες Χαναὰν ἐναντίον Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπορεύθη Ἠσαῦ πρὸς Ἰσμαὴλ καὶ ἔλαβε τὴν Μαελὲθ θυγατέρα Ἰσμαὴλ τοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ, ἀδελφὴν Ναβεώθ, πρὸς ταῖς γυναιξὶν αὐτοῦ γυναῖκα.* (Fol. 102r.).

> "Ve Esav gördü ki İshak Yakup'u mübarek kıldı. Ve onu Paddan-Aram'a, kendisine oradan eş almak için gönderdi. Ve onu mübarek kıldığında Kenân kızlarından kadın almayacaksın, diyerek kendisine tembih etti. Ve Yakup babasını ve anasını dinledi. Ve Paddan-Aram'a gitti. Ve Esav gördü ki Kenân kızları babası İshak'ın gözünde kötüydüler. Ve Esav İsmail'e gitti. Ve İbrahim oğlu İsmail'in kızı Nebayot'un kız kardeşi Mahalat'ı, eşleri üzerine eş olarak aldı." (Yaratılış 28: 6-9).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Esav'ın Evlenmesi* konusu betimlenmiştir. Metinde geçtiği üzere Esav, Kenanlı İbrahim'in oğlu İsmail'in Kızı Mahalat'ı kendine eş olarak İsmail'den istemeye gider. Sahnenin sağında evin önünde oturan İsmail ve hizmetkârı olduğu düşünülen bir erkek figür betimlenmiştir. Hizmetkâr figürü, şaşkın bir şekilde İsmail'e bakmaktayken; İsmail ise Esav ile Mahalat'a bakarken ve sağ elini kaldırmış konuşur vaziyetteyken resmedilmiştir. Solda, Esav Mahalat'ın elini tutarken tasvir edilmiştir. Mahalat ile İsmail figürlerinin başlıkları aynı betimlenmiştir. Metnin konusu yatay düzlemde basit bir kompozisyonla sahnelenmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeple yazılmış metnin bir kısmı silinmiştir. Sadece"…λαμβάνων ἐκ τῶν **…** θυγατέ**…** πρὸς … yazısı okunabilmektedir.

Katalog No: 92

Folyo No: 102v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup'un Rüyası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 57; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 101, Resim 392.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafında orta kısma yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlandırılmış resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Manzarasız ve arka fonu boyasız resim sahnesinde yerde uyuyan Yakup, merdivene çıkan iki melek ve gök betimi yapılmıştır. Az miktarda görülen boya dökülmesine rağmen resim iyi durumdadır.

... καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. καὶ ἐνυπνιάσθη, καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. ὁ δὲ Κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς καὶ εἶπεν· ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ· ἡ γῆ, ἐφ' ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ' αὐτῆς, σοὶ δώσω αὐτήν, καὶ τῷ σπέρματί σου. καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ ἐπὶ λίβα καὶ ἐπὶ βορρᾶν, καὶ ἐπ' ἀνατολάς, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου. καὶ ἰδοὺ ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ διαφυλάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἂν πορευθῇς. (Fol. 102v.).

"… Ve o yerin taşlarından birini alıp başı altına koydu. Ve o yerde yattı. Ve rüya gördü. Ve işte, yer üzerine bir merdiven dikilmiş ve başı göklere ermişti. Ve işte, ondan RAB'bin melekleri çıkmakta ve inmekteydiler. Ve işte, RAB onun üzerinde durup dedi: Baban İbrahim'in RAB'bi ve İshak'ın RAB'bi benim. Üzerinde yatmakta olduğun diyarı sana ve senin zürriyetine vereceğim ve senin zürriyetin yerin tozu gibi olacak ve garba ve şarka ve şimale ve cenuba yayılacaksın. Ve yerin bütün kabileleri sende ve zürriyetinde mübarek kılınacaktır. Ve işte, ben seninle beraberim ve gideceğin her yerde seni tutacağım ve seni bu diyara geri getireceğim." (Yaratılış 28: 11-15).

Resim-Metin ilişkisi: *Yakup'un rüyası* konusu resimde tasvir edilmiştir. Metinde anlatılan hikâyenin şematik bir kompozisyonla sahnelendiği izlenebilmektedir. Resimde; sağda yatay düzlemde Yakup, başının altına taş koymuş ve uyumuş şekilde betimlenmiştir. Solda ise; dikey düzlemde biri merdiven başında diğeri merdivene

çıkmış başı haleli ve kanatlı iki melek tasvir edilmiştir. Bir ucu yerde olan merdivenin diğer ucu göğe ulaşmış şekildedir. Sahnenin boş kalan alanında kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ τῆς θείας κλίμακος καὶ τῶν ἀγγέλων καθ΄ ὕπνους ᾽Ιακὼβ ὁπτασία/ Yakup rüya görüyorken melekler ve ..." metin bulunmaktadır. Denilebilir ki resim, hikâyede geçen konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları taşımaktadır.

Katalog No: 93

Folyo No: 103v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup Taş Dikiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 101, 102, Resim 396.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen biçimindedir. Sahnenin ortasında Yakup, dış mekân tasviri içinde betimlenmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ Οὐλαμλοὺζ ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον. καὶ ηὔξατο ᾽Ιακὼβ εὐχὴν λέγων· ἐὰν ᾖ Κύριος ὁ Θεὸς μετ᾽ ἐμοῦ καὶ διαφυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ᾗ ἐγὼ πορεύομαι, καὶ δῷ μοι ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, καὶ ἔσται Κύριός μοι εἰς Θεόν, καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος Θεοῦ, καὶ πάντων, ὧν ἐάν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι*. (Fol. 103v.).
>
> "Ve o yerin adını Beyt-el koydu. Fakat başlangıçta şehrin adı Luz'du. Ve Yakup adak adayıp dedi: Eğer RAB benimle olursa ve gitmekte olduğum bu yolda beni tutarsa ve bana yemek için ekmek ve giymek için esvap verirse ve selâmetle babamın evine dönersem, o zaman RAB bana İlah olacak ve direk olarak diktiğim bu taş RAB'bin evi olacaktır. Ve bana vereceğin her şeyin mutlaka ondalığını sana vereceğim." (Yaratılış 28: 19-22).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatıma uygun olarak, RAB'den diledikleri kabul olursa taş dikeceğini söyleyen Yakup'un taş dikimi anı resimlenmiştir. Resim sahnesinin merkezinde Yakup, sağ elinde tuttuğu taşı önündeki kayanın üzerine koymaktadır. Sağda bir ağaç ve zemindeki bitki kümeleri ile bir dış mekân tasviri yapılmıştır. Resim alanı içinde kalan boşluğa kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ τοῦ ἐλαίου πρὸς τὴν ἐκ λίθου στήλη ἄλειψις τοῦ ᾽Ιακὼβ/ Yakup diktiği taşa yağ sürdü" notu okunabilmektedir.

Katalog No: 94

Folyo No: 104v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yakup Kuyuya Taş Yuvarlıyor, b. Rahel, Babasına Yakup'u bildiriyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 102, Resim 400a, b.

Tanım: Resim, sayfanın orta kısmında solda yer almaktadır. Kontursuz ve dikdörtgen formda oluşturulan resim alanında; solda ve merkezde Yakup, sağda ise Rahel'in babası ve Rahel betimlenmiştir. Bazı yerlerde boya silinmeleri dışında, resim iyi durumdadır.

a. *ὡς εἶδεν ᾽Ιακὼβ τὴν Ραχὴλ τὴν θυγατέρα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ προσελθὼν*

Ἰακὼβ ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος καὶ ἐπότιζε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. (Fol. 104v.).

a. "Ve vaki oldu ki, Yakup dayısı Lavan'ın kızı Rahel'i ve dayısı Lavan'ın koyunlarını gördüğü zaman yaklaşıp taşı kuyunun ağzı üzerinden yuvarladı." (Yaratılış 29: 10).

b. *καὶ ἐφίλησεν Ἰακὼβ τὴν Ραχήλ· καὶ βοήσας τῇ φωνῇ αὐτοῦ ἔκλαυσε. καὶ ἀπήγγειλε τῇ Ραχήλ, ὅτι ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐστι καὶ ὅτι υἱὸς Ρεβέκκας ἐστί, καὶ δραμοῦσα ἀπήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτῆς κατὰ τά ρήματα ταῦτα.* (Fol. 104v.).

b. "Ve dayısı Lavan'ın koyunlarını suvardı. Ve Yakup Rahel'i öptü. Ve yüksek sesle ağladı. Ve Yakup Rahel'e babasının akrabasından ve Rebeka'nın oğlu olduğunu anlattı. O da koşup babasına bildirdi." (Yaratılış 29: 10-12).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde iki olay betimlenmiştir. Sahnenin merkezinde iki olay anını bağlar nitelikte ortada bir tepe; tepenin gerisinde sağ elinde bir değnekle profilden verilmiş Yakup, tepenin önünde sürü şeklinde betimlenmiş iki koyun ve iki keçi tasvir edilmiştir. Solda, *Yakup Kuyuya Taş Yuvarlıyor* ve sağda, *Rahel, Babasına Yakup'u Bildiriyor* konuları resmedilmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ τοῦ λίθου ἐκ τοῦ φρέατος μετακύλισις καὶ τῶν προβάτων πότισις ἡ ἐξ Ἰακὼβ/ Yakup, taşı kuyudan aldı ve kuzulara su içirdi" metni okunmaktadır.

Dış mekân betimi bir doğa manzarası içine figürler yerleştirilmiştir. Figürlerin yüzleri detaylandırılmamış olmasına karşın, kıyafet ve vücut hatlarında ince bir işçilik izlenmektedir. Kıyafetlerin turuncu renginin armoni tekniği dikkate alınarak dıştan

kontur ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Rahel'in babası figürünün kıyafetinin koyu lacivert rengini tercihi ile sahnede renk dengesi bakımından kontrast bir görünüm yakalanmıştır. Şematik ve basitleştirilmiş bir anlatımla metindeki hikâyenin ikonografik unsurlarına bağlı kalarak kompozisyon oluşturulmuştur.

Katalog No: 95

Folyo No: 106r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a.Yakup ve Lavan'ın Tanışması, b. Yakup, Lea ve Rahel'le Birlikte.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 103, Resim 404a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kırmızı kontur ile çevrelenen dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Sahnenin merkezinde, bir dağ ve önünde koyun, koç, keçi figürü; dağın solunda Yakup ile Lavan; sağında Yakup, Rahel ve Lea tasvir edilmiştir. Az miktarda görülen boya silinmeleri dışında resim iyi durumda görünmektedir.

> a. *εἶπε δὲ αὐτῷ Λάβαν· βέλτιον δοῦναί με αὐτήν σοι, ἢ δοῦναί με αὐτὴν ἀνδρὶ ἑτέρῳ· οἴκησον μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐδούλευσεν 'Ιακὼβ περὶ Ραχὴλ ἑπτὰ ἔτη, καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς ἡμέραι ὀλίγαι, παρὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτήν. εἶπε δὲ 'Ιακὼβ τῷ Λάβαν· δός μοι τὴν γυναῖκά μου, πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι, ὅπως εἰσέλθω πρὸς αὐτήν. συνήγαγε δὲ Λάβαν πάντας τοὺς ἄνδρας τοῦ τόπου καὶ ἐποίησε γάμον. καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ λαβὼν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰσήγαγε πρὸς 'Ιακὼβ καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν 'Ιακώβ. ἔδωκε δὲ Λάβαν Λείᾳ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Ζελφὰν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ αὐτῇ παιδίσκην. ἐγένετο δὲ πρωΐ, καὶ ἰδοὺ ἦν Λεία. εἶπε δὲ 'Ιακὼβ τῷ Λάβαν· τί τοῦτο ἐποίησάς μοι; οὐ περὶ Ραχὴλ ἐδούλευσα παρὰ σοί; καὶ ἱνατί παρελογίσω με; ἀπεκρίθη δὲ Λάβαν· οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν, δοῦναι τὴν νεωτέραν πρὶν ἢ τὴν πρεσβυτέραν· συντέλεσον οὖν τὰ ἕβδομα ταύτης, καὶ δώσω σοι καὶ ταύτην ἀντὶ τῆς ἐργασίας, ἧς ἐργᾷ παρ' ἐμοί, ἔτι ἑπτὰ ἔτη ἕτερα.* (Fol. 105v.).

a. “Ve Lavan dedi: Onu sana vermek, onu başka bir adama vermemden iyidir; benimle kal. Ve Yakup Rahel için yedi sene hizmet etti. Ona olan sevgisinden zaman gözünde bir kaç gün gibi geçti. Ve Yakup Lavan’a dedi: Karımı ver. Çünkü günlerim doldu. Ve onun yanına gireyim. Ve Lavan oranın bütün adamlarını topladı. Ve bir ziyafet yaptı. Ve vaki oldu ki, akşamleyin kızı Lea’yı alıp Yakup’a götürdü. Ve onun yanına girdi. Ve Lavan cariyesi Zilpa’yı, kızı Lea’ya cariye olarak verdi. Sabah olduğunda Yakup baktı, o Lea’ydı. Ve Lavan’a dedi: Bana bu yaptığın nedir? Sana Rahel için hizmet etmedim mi? Öyle ise, beni neden kandırdın? Ve Lavan dedi: Küçük kızı büyüğünden önce veremem. Bizim burda böyle olmaz. Bunun haftasını tamamla ve yanımda geçireceğin başka yedi sene daha hizmetine karşılık, Rahel’i de sana veririz.” (Yaratılış 29: 19-27).

b. *αὶ ἀνεπλήρωσε τὰ ἕβδομα ταύτης, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Λάβαν Ραχὴλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ αὐτῷ γυναῖκα. ἔδωκε δὲ Λάβαν τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Βαλλὰν τὴν παιδίσκην αὐτοῦ αὐτῇ παιδίσκην. καὶ εἰσῆλθε πρὸς Ραχήλ· ἠγάπησε δὲ Ραχὴλ μᾶλλον ἢ Λείαν· καὶ ἐδούλευσεν αὐτῷ ἑπτὰ ἔτη ἕτερα.* (Fol. 106r.).

b. “Ve kızı Rahel’i ona eş olarak verdi. Ve Lavan cariyesi Bilhay’ı kızı Rahel’e cariye olarak verdi. Ve Rahel’in de yanına girdi. Ve Rahel’i de Lea’dan fazla sevdi. Ve Lavan’a bir yedi sene daha hizmet etti.” (Yaratılış 29: 28-30).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde, metinde anlatılan hikâyenin iki olay anı; *Yakup ve Lavan’ın Tanışması* ile *Yakup, Lea ve Rahel’le Birlikte* betimi yapılmıştır. Sahnenin solunda Yakup ile Lavan sarılır vaziyette resmedilerek tanışma anları gösterilmiştir. Sahnenin sağında, ortada Yakup ve iki yanında Lavan’ın kızları Rahel ile

Lea figürleri resmedilmiştir. Sahnenin merkezinde geri planda bir dağ ve iki yanında birer ağaç betimi ile ön planda iki koyun, bir koç ve bir keçi betimlenmiştir. Metne göre, Lavan'nın kızı Rahel'i alma karşılığında Yakup önce yedi yıl sonra bir yedi yıl daha Lavan'a çalıştı. Sahnenin merkezin görülen koyun, koç ve keçi betimi, Yakup'un yedi yıl boyunca Lavan'a çalışmasını temsil ettiği söylenebilir. Ufuk çizgisi olmayan basitleştirilmiş bir doğa manzarası içine yerleştirilen figürlerin üzerinde boş kalan alana kırmızı mürekkeple "ἡ ἀναγνώρισις λάβαν ἥ τε πρόσπτυξις καὶ ἡ η μετά χαράς ᾽Ιακὼβ, ὑποδοχή καὶ παράσχεσις τῶν γυναικῶν./ Lavan tanıdı, kadınlar mutlu olarak Yabup'u karşıladılar" metni yazılmıştır. Yatay düzlemde oluşturulmuş kompozisyonda öyküleyici bir anlatımla, metinde geçen hikâyeyi tanımamızı sağlayan unsurlar tasvir edilmiştir.

Katalog No: 96

Folyo No: 106v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup Ve Lea'nın Çocukları.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 58; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 104, Resim 408.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı kontur ile çevrelenen dikdörtgen şeklindeki alana yerleştirilmiştir. Bir dış mekân betimi içinde Yakup, dört çocuk ile Lea ayakta ve birbirlerine bakar şekilde tasvir edilmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *Ιδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ὅτι ἐμισεῖτο Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς· Ραχὴλ δὲ ἦν στεῖρα· καὶ συνέλαβε Λεία καὶ ἔτεκεν υἱὸν τῷ ᾽Ιακώβ· ἐκάλεσε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ρουβὴν λέγουσα· διότι εἶδέ μου Κύριος τὴν ταπείνωσιν, καὶ ἔδωκέ μοι υἱόν· νῦν οὖν ἀγαπήσει με ὁ ἀνήρ μου. καὶ συνέλαβε πάλιν καὶ ἔτεκεν υἱὸν δεύτερον τῷ ᾽Ιακὼβ καὶ εἶπεν· ὅτι ἤκουσε Κύριος ὅτι μισοῦμαι, καὶ προσέδωκέ μοι καὶ τοῦτον· ἐκάλεσε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεών· καὶ συνέλαβεν ἔτι καὶ ἔτεκεν υἱὸν καὶ εἶπεν· ἐν τῷ νῦν καιρῷ πρὸς ἐμοῦ ἔσται ὁ*

ἀνήρ μου, τέτοκα γὰρ αὐτῷ τρεῖς υἱούς (Fol. 106r.). *καὶ συλλαβοῦσα ἔτι ἔτεκεν υἱὸν καὶ εἶπε· νῦν ἔτι τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ· διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰούδαν. καὶ ἔστη τοῦ τίκτειν. Ἰδουσα δὲ Ραχὴλ ὅτι οὐ τέτοκε τῷ Ἰακώβ, καὶ ἐζήλωσε Ραχὴλ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ εἶπε τῷ Ἰακώβ· δός μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ. θυματωθεὶς δὲ Ἰακὼβ τῇ Ραχὴλ εἶπεν αὐτῇ· μὴ ἀντὶ Θεοῦ ἐγώ εἰμι, ὃς ἐστέρησέ σε καρπὸν κοιλίας.* (Fol. 106v.).

"Ve RAB Lea'nın sevilmediğini gördü. Ve onun rahmini açtı. Fakat Rahel kısırdı. Ve Lea gebe kalıp bir oğul doğurdu. Ve onun adını Ruben koydu. Çünkü RAB hakirliğimi gördü. Çünkü kocam şimdi beni sevecek. Ve yine gebe kaldı. Ve bir oğul doğurdu. Ve dedi: Sevilmediğimi RAB işittiği için bana bunu da verdi. Ve onun adını Şimeon koydu. Ve yine gebe kaldı. Ve bir oğul doğurdu. Ve dedi: Şimdi bu defa kocam bana bağlanacak. Çünkü ona üç oğul doğurdum. Ve yine gebe kaldı. Ve bir oğul doğurdu. Ve dedi: Bu defa RAB'be hamd edeceğim. Bunun için onun adını Yahuda koydu. Ve Rahel çocuk doğuramayınca kız kardeşini kıskanıp Yakup'a dedi: Bana çocuklar ver yoksa ölürüm. Ve Yakup'un Rahel'e karşı öfkesi alevlendi, dedi: Ben rahmin bereketini senden esirgeyen RAB miyim?" (Yaratılış 29: 31-35; 30:1-2).

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre, Yakup'un sevdiği karısı Rahel kısır olduğu için çocuk sahibi olamamaktadır. Yakup'un diğer karısı ve Rahel'in kız kardeşi olan Lea ise dört çocuk doğurmaktadır. Resimde; bir dış mekân sahnesinde yatay düzlemde *Yakup ve Lea'nın çocukları* betimlenmiştir. Bir aile fotoğrafı görünümü sergileyen resimde; solda Yakup, ortada dört çocuk ve sağda çocukların annesi Lea resmedilmiştir. El hareketleri ve duruş pozisyonları nedeniyle Yakup ve Lea, birbirlerine bakar ve konuşur

vaziyette gösterilmiştir. Sağ elini kaldırmış Lea profilden, elleri önden çapraz bağlanmış dört çocuk cepheden ve sağ elini kaldırmış Yakup cepheden verilmiştir. Figürlerin şiddetli jestleri ve resimde kullanılan kontrast renkler sahneye sert bir hava katmıştır. İkili figür şeklinde, Yakup ile Lea birbiriyle konuşur vaziyette iken, yan yana duran çocuklar ile iki uçtaki çocuklar da birbirlerine bakmaktadırlar.

Sahnenin sol tarafında Yakup'un arkasında bir dağ ve sağ tarafta Lea'nın arkasında bir ev betimiyle resim bir dış mekân sahnesidir. Resim alanı içinde üstte kalan boş kısımda kırmızı mürekkeple yazılmış "εὐχαριστία λείας ἐπὶ τῇ παιδοποιία /çocuk için teşekkür" notu okunabilmektedir. Basitçe tasarlanmış resim kompozisyonunda metinde geçen figürlere yer verilmiştir.

Katalog No: 97

Folyo No: 107r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Rahel, Cariyesi Bilha'yı Yakup'a Veriyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 59; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 104, Resim 412.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Manzarasız ve fonu boyasız resim sahnesinde ortada Yakup, solunda Rahel ve sağında Bilha tasvir edilmiştir. Resmin bulunduğu sayfanın alt kısmındaki yırtılma ve kararma nedeniyle, resmin sol kısmında da yırtılma ve kararma meydana gelmiş ve resim zarar görmüştür.

> *εἶπε δὲ Ραχὴλ τῷ ’Ιακώβ· ἰδοὺ ἡ παιδίσκη μου Βαλλά· εἴσελθε πρὸς αὐτήν, καὶ τέξεται ἐπὶ τῶν γονάτων μου, καὶ τεκνοποιήσομαι κἀγὼ ἐξ αὐτῆς.καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Βαλλὰν τὴν παιδίσκην αὐτῆς αὐτῷ γυναῖκα· καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν ’Ιακώβ. 5καὶ συνέλαβε Βαλλὰ ἡ παιδίσκη Ραχὴλ* ... (Fol. 107r.).

"Ve Rahel dedi: İşte, cariyem Bilha, onun yanına gir. Ta ki, dizlerimin üzerinde doğursun da ondan çocuklarım olsun. Ve cariyesi Bilha'yı karı olarak ona verdi. Ve Yakup onun yanına girdi. Ve Bilha gebe kaldı…" (Yaratılış 30:3-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Rahel, Cariyesi Bilha'yı Yakup'a Veriyor* konusu betimlenmiştir. Metinde; Rahel çocukları olmadığı için cariyesini Yakup'a vererek çocuk sahibi olmayı istiyor. Metni görselleştiren resim sahnenin merkezinde Yakup, solunda Rahel ve sağında cariye Bilha ile bir evin önünde tasvir edilmişlerdir. Yakup ve Rahel, Bilha'ya bakar vaziyette ve cepheden gösterilmiştir. Manzarasız resimde dekoratif amaçlı bir dağ betimi sahnenin solunda yer almaktadır. Boş kalan resim alanı çine kırmızı mürekkeple yazılmış "παροχὴ τῆς παιδίσκης βάλλας ἐκ ραχήλ **τεκνοποίησις**[217] /Rahel Bilha'yı veriyor" metni okunmaktadır. Kadınlar; stikharion üzerine maphorion, Yakup ise kısa tunik üzerine sol omzu örten pelerin giyimlidir.

Katalog No: 98

Folyo No: 108r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Ruben, Lea'ya Adamotu[218] Veriyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 104, Resim 416.

[217]Siyah punto ile yazılmış kelime, resimde görülen lekelenme ve aşınma nedeniyle silinmiştir. Konu ile ilgili daha önce yapılmış güncel yayından (weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 104) bu kelime tamamlanmıştır.
[218]Adamotu; elma meyvesidir. Lüffah meyvesi olarak da geçer. Bkz. Anonim, (1972) Kitabı Mukaddes, Tekvin 30: 14, s. 29.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Resim sahnesinde Ruben, Lea ve Rahel tasvir edilmiştir. Sayfanın alt kısmındaki yırtılma ve lekelenme nedeniyle resim de hasar görmüştür. Resmin sol kısmında yırtılma ve lekelenme oluşmuştur.

εἶπε δὲ Ραχὴλ Λείᾳ τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς· δός μοι τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου. εἶπε δὲ Λεία· οὐχ ἱκανόν σοι ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα μου; μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου λήψῃ; εἶπε δὲ Ραχήλ· οὐχ οὕτως· κοιμηθήτω μετὰ σοῦ τὴν νύκτα ταύτην ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου. εἰσῆλθε δὲ Ἰακὼβ ἐξ ἀγροῦ ἑσπέρας, καὶ ἐξῆλθε Λεία εἰς συνάντησιν αὐτῷ καὶ εἶπε· πρὸς ἐμὲ εἰσελεύσῃ σήμερον· μεμίσθωμαι γάρ σε ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ μου. καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς τὴν νύκτα ἐκείνην. καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς Λείας, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τῷ Ἰακὼβ υἱὸν πέμπτον. καὶ εἶπε Λεία· δέδωκέ μοι ὁ Θεὸς τὸν μισθόν μου, ἀνθ' οὗ ἔδωκα τὴν παιδίσκην μου τῷ ἀνδρί μου· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσσάχαρ, ὅ ἐστι μισθός. (Fol. 108r.).

"Ve Rahel Lea'ya dedi: Rica ederim, oğlunun adamotundan bana ver. Ve ona dedi: Kocamı aldığın yetmiyor mu? Oğlumun adamotlarını da mı alacaksın? Ve Rahel dedi: Öyle ise, oğlunun adamotlarına bedel bu gece seninle yatacak. Ve Yakup akşamleyin kırdan geldi. Ve Lea onu karşılamaya gidip, dedi: Benim yanıma gireceksin. Çünkü seni oğlumun adamotları ile Kraladım. Ve o gece onunla yattı. Ve RAB Lea'yı işitti. Ve gebe kalıp Yakup'a beşinci bir oğul doğurdu. Ve Lea dedi: RAB ücretimi verdi. Çünkü cariyemi kocama verdim. Ve onun adını İssakar koydu." (Yaratılış 30: 15-19).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Ruben, Lea'ya Adamotu Veriyor* konusu betimlenmiştir. Resmin bulunduğu sayfada, metinde (Yaratılış 30: 15-19) bu olayın geçtiği ayetin (Yaratılış 30: 14) bir kısmı yer almaktadır. Hikâyeye göre; Lea'nın oğlu Ruben, tarladan Adamotlarını (lüffah meyvelerini) bulup Lea'ya getirmektedir. Bu olay anının betimi olan resimde sağda bir meyve ağacı önünde Ruben, elinde tuttuğu üç kırmızı meyveyi karşısında ayakta duran Lea'ya uzatmaktadır. Lea ellerini açmış meyveleri almaya çalışırken, solda, Lea'nın arkasında görülen Rahel olanları izlemektedir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeple yazılmış "ἡ τῶν μανδραγόρων μήλων εὕρεσις /Adamotu elması buluyor." metni yer almaktadır. Basit bir doğa betimi sahnesinde tasvir edilen figürler, konunun tanınmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 99

Folyo No: 110r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup Dal Hazırlıyor Ve Dalları Su Teknesine Batırıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 105, Resim 420a, b.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana sahiptir. İki olay anını temsil eder şekilde Yakup figürü ile koyun, kuzu, koç ve sığır gibi hayvan tasvirlerinin bulunduğu bir kompozisyon tasarlanmıştır. Az miktarda görülen boya silinmeleri dışında, resim iyi durumda görünmektedir.

> *ἔθηκεν Ἰακὼβ τὰς ῥάβδους ἐναντίον τῶν προβάτων ἐν τοῖς ληνοῖς τοῦ ἐγκισσῆσαι αὐτὰ κατὰ τὰς ῥάβδους· ἡνίκα δ' ἂν ἔτεκε τὰ πρόβατα, οὐκ ἐτίθει· ἐγένετο δὲ τὰ μὲν ἄσημα τοῦ Λάβαν, τά δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ. καὶ ἐπλούτισεν ὁ ἄνθρωπος σφόδρα σφόδρα, καὶ ἐγένετο αὐτῷ κτήνη πολλὰ καὶ βόες καὶ παῖδες, καὶ παιδίσκαι καὶ κάμηλοι καὶ ὄνοι. Ἤκουσε δὲ Ἰακὼβ τὰ ῥήματα τῶν υἱῶν Λάβαν λεγόντων· εἴληφεν Ἰακὼβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην. καὶ*

εἶδεν Ἰακὼβ τὸ πρόσωπον τοῦ Λάβαν, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτὸν ὡσεὶ ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. (Fol. 110r.).

"Ve kendi sürülerini ayrıca koydu. Ve onları Lavan'ın sürüsüne koymadı. Ve vaki oldu ki, sürünün daha kuvvetlileri kızıştıkları zaman çubuklar arasında kızışsınlar diye Yakup oluklara sürünün gözleri önüne çubukları koyardı. Fakat sürü zayıf olduğu zaman koymazdı. Ve böylece daha zayıf olanlar Lavan'ın ve daha kuvvetli olanlar Yakup'un oldular. Ve bu adam çok zengin oldu. Ve birçok sürüleri ve cariyeleri ve köleleri ve develeri ve eşekleri oldu. Ve Yakup babamıza ait olan her şeyi aldı. Ve bütün bu serveti babamıza ait olan şeylerden yaptı, diyen Lavan'ın oğullarının sözlerini Yakup işitti. Ve Yakup Lavan'a baktığında, kendisine karşı daha önce olduğu gibi değildi." (Yaratılış 30: 40-43; 31:1- 2).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde iki olay anı; *Yakup Dal Hazırlıyor Ve Dalları Su Teknesine Batırıyor* konuları betimlenmiştir. Metindeki hikâyeye göre, Yakup Lavan'dan ayrılmak istemektedir. Bir antlaşma yaparlar: Yakup, Lavan'ın sürülerini bir süre daha güdecektir. Çalışmasının karşılığı olarak Lavan Yakup'a koyunları verecektir. Belirlenen süre içinde doğan benekliler ve noktalılar Yakup'un diğerleri Lavan'ın sürülerinde kalacaktır. Yakup, beyaz renk oluşturmak için çubuklar hazırlar. Kuvvetli koyunlar su içmek için su oluklarına geldiklerinde çubukları su oluğuna koyardı ve koyunlar kızışırdı. Böylece doğan benekli ve çizgili kuzuları kendine ayırırdı, Zayıf olanlar su içmek için geldiğinde çubuğu su oluğuna koymazdı ve böylece doğan zayıf kuzuları Lavan'ın sürüsüne dâhil ederdi. Bir süre sonra Yakup kuvvetli bir koyun sürüsüne sahip olur.

Resim sahnesinin merkezinde elindeki çubukları su teknesine batıran Yakup tasvir edilmiştir. Sol eliyle bir koyuna dokunmakta sağ eliylede tuttuğu çubuğu su teknesine batırmaktadır. Su teknesi çevresinde ikisi tekneden su içen koyunlar ve koçlar, onların arkasında çoban köpeği ve üstte dört sığır görülür. Sahnenin solunda Yakup elinde bir çubuk tutmaktadır. Yakup'un çubukları hazırladığı anın temsili yapılmıştır. Yeşil boyanmış sahnenin zemininde uzanır vaziyette tasvir edilmiş koyun ve koçlarla kompozisyon zenginleştirilmiştir. Resim alanı içindeki boşlukta kırmızı mürekkeple yazılmış "Ιακώβ λεπίζων τὰς ράβδους, καὶ ἐν τοῖς ποτιστηρίοις τῶν προβάτων ἐμβάλλων/ Yakup çubukları düzeltiyor ve kuzuları su içmeye bırakıyor" notu okunabilmektedir.

Sakalsız ve kısa saçlı betimlenen Yakup genç görünmektedir. Yakası ve etek kısmı açık mavi şeritli pembe tunik giyinmiştir. Figürün kıyafeti volümlü ve vücut hatlarını gösterir şekildedir. Ayrıca, beyaz boya kullanılarak fırça darbeleriyle ışık verilmeye çalışılmıştır.

Öyküleyici bir anlatım anlayışıyla sahne tasarlanmıştır. Metinde anlatılan hikâyenin tanınmasını sağlayan ikonografik unsurların resimde yer aldığını söylemek mümkündür.

Katalog No: 100

Folyo No: 119r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Rahel'in Bünyamin'i Doğurması ve Rahel'in Ölümü.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 112, Resim 448a, b, c.

Tanım: İki sahne içeren sayfanın sağ üst kısmında yer alan resim, dikdörtgen bir alana sahiptir. Resim, üç mekânlı bir sahne olarak tasarlanmıştır. Boya silinmeleri nedeniyle resim oldukça hasarlı ve kötü durumda görünmektedir.

ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤγγισεν εἰς Χαβραθὰ τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν ᾽Εφραθᾶ, ἔτεκε Ραχὴλ καὶ ἐδυστόκησεν ἐν τῷ τοκετῷ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ σκληρῶς αὐτὴν τίκτειν, εἶπεν αὐτῇ ἡ μαῖα· θάρσει, καὶ γὰρ οὗτός σοί ἐστιν υἱός. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀφιέναι αὐτὴν τὴν ψυχήν, ἀπέθνησκε γάρ, ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Υἱὸς ὀδύνης μου· ὁ δὲ πατὴρ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Βενιαμίν. ἀπέθανε δὲ Ραχὴλ καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἱπποδρόμου ᾽Εφραθᾶ (αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ). καὶ ἔστησεν ᾽Ιακὼβ στήλην ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτῆς· αὕτη ἐστὶν ἡ στήλη ἐπὶ τοῦ μνημείου Ραχὴλ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. (Fol. 119r.).

"Ve Rahel doğurdu ve doğumda çok ağrı çekti. Ve vaki oldu ki doğurmasında çok ağrı çektiği zaman ebe ona dedi: Korkma! Çünkü bu da sana bir oğuldur. Ve vaki oldu ki can verirken (çünkü öldü), onun adını Ben-oni koydu. Fakat babası onun adını Bünyamin koydu. Ve Rahel öldü. Ve Efrat yolunda gömüldü (o Beyt-lehemdir). Ve Yakup onun kabri üzerine bir taş dikti. O, bugüne kadar Rahel'in mezar taşıdır." (Yaratılış 35: 16).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Rahel'in Bünyamin'i Doğurması* ve *Rahel'in Ölümü* konusu gösterilmiştir. Sahne dikey düzlemde üçe bölünmüştür. Solda, ağaçlı bir mekânda RAB ile konuşan Yakup, sahnenin merkezinde ev betimi önünde doğum yapan Rahel ile Rahel'in kulağına korkmamasını söyleyen ebe ve sağ tarafta, doğum yaptıktan sonra ölmüş Rahel'in mezarı tasvir edilmiştir. Resim alanı içinde kırmızı mürekkeple "εὐχή ᾽Ιακώβ, τίκτει Ραχήλ, καὶ θνήσκει /Yakup'un dileği, Rahel doğum yaptı ve öldü." notu yazılıdır.

Metinde anlatılan hikâyenin ikonografik açıdan tanınmasını sağlar nitelikte bir betimleme yapıldığı.görülür. Ancak, resim hasarlı olduğu için detaylı çözümleme yapılamamaktadır.

Katalog No: 101

Folyo No: 119r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. İshak'ın Ölümü, b. Yakup'un Çocukları.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 113, Resim 452a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kontursuz resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Oldukça kötü durumda olmasına rağmen, yatayda ikiye ayrılan resim sahnesinin kompozisyonu anlaşılabilmektedir. Ancak, boya silinmeleri nedeniyle figürleri tanımak zorlaşmaktadır.

> a. *ἐγένετο δέ ἡνίκα κατῴκησεν ᾽Ισραὴλ ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, ἐπορεύθη Ρουβὴν καὶ ἐκοιμήθη μετὰ Βαλλᾶς τῆς παλλακῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ᾽Ιακώβ· καὶ ἤκουσεν ᾽Ισραήλ, καὶ πονηρὸν ἐφάνη ἐναντίον αὐτοῦ. ῏Ησαν δὲ οἱ υἱοὶ ᾽Ιακὼβ δώδεκα. υἱοὶ Λείας· πρωτότοκος ᾽Ιακὼβ Ρουβήν, Συμεών, Λευί, ᾽Ιούδας, ᾽Ισσάχαρ, Ζαβουλών. υἱοὶ δὲ Ραχήλ· ᾽Ιωσὴφ καὶ Βενιαμίν. υἱοὶ δὲ Βαλλᾶς παιδίσκης Ραχήλ· Δὰν καὶ Νεφθαλείμ. υἱοὶ δὲ Ζελφᾶς παιδίσκης Λείας· Γὰδ καὶ ᾽Ασήρ. οὗτοι υἱοὶ ᾽Ιακώβ, οἳ ἐγένοντο αὐτῷ ἐν Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας. ῏Ηλθε δὲ ᾽Ιακὼβ πρὸς ᾽Ισαὰκ τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς Μαμβρῆ, εἰς πόλιν τοῦ πεδίου (αὕτη ἐστὶ Χεβρών) ἐν γῇ Χαναάν, οὗ παρῴκησεν ᾽Αβραὰμ καὶ ᾽Ισαάκ*. (Fol. 119r.).

> a. "Ve İsrail göç etti ve Eder kulesinin ötesinde çadırını kurdu. Ve vaki oldu ki, İsrail bu diyarda otururken Ruben gidip babasının cariyesi Bilha ile yattı. Ve İsrail işitti. Ve Yakup'un on iki oğlu vardı; Lea'nın oğulları: Yakup'un ilki olan Ruben ve Şimeon ve Levi ve Yahuda ve İssakar ve Zebulun; Rahel'in oğulları: Yusuf ve Benyamin; ve Rahel'in cariyesi Bilha'nın oğulları: Dan ve Naftali; ve Lea'nın cariyesi Zilpa'nın oğulları: Gad ve Aşer'dir; Paddan-aramda doğmuş olan Yakup'un oğulları bunlardır. Ve Yakup Mamre'ye, İbrahim ve İshak'ın misafir olduğu Kiryat-arba'ya babası İshak'a geldi." (Yaratılış 35: 21- 27).

b. *ἐγένοντο δὲ αἱ ἡμέραι ’Ισαάκ, ἃς ἔζησεν, ἔτη ἑκατὸν ὀγδοήκοντα, καὶ ἐκλείπων ’Ισαὰκ ἀπέθανε καὶ προσετέθη πρὸς τὸ γένος αὐτοῦ πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Ἡσαῦ καὶ ’Ιακὼβ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ*. (Fol. 119r.).

b. “Ve İshak’ın günleri yüz seksen yıl oldu. Ve İshak kocamış ve günlere doymuş olarak son soluğu verip öldü ve kavmine katıldı. Ve oğulları Esav ve Yakup onu gömdüler.” (Yaratılış 35: 28- 29).

Resim-Metin ilişkisi: Kalabalık figürlü resim, oldukça kötü durumdadır. Lekelenmeler ve boya silinmeleri nedeniyle hasarlı görünen resim sahnesindeki olay anını ve figürleri tanımak zorlaşmaktadır. Ancak, görülebildiği kadarıyla resim sahnesi yatayda, altlı üstlü olmak üzere, ikiye ayrılmıştır. Üstte; solda, ölen İshak yatakta ve onun üzerine kapanmış iki kadın figür yer almaktadır. Sağda, sağ elini kaldırmış ve oturur vaziyette sakallı bir erkek figür tasvir edilmiştir. Sahnenin üzerinde kırmızı mürekkeple solda “τελευτὴ ἰσαάκ/ İsaak öldü” ve sağda “γενεαλογία ’Ιακώβ/ İsaak’ın soyu” notları yazılmıştır. Altta; yatay düzlemde dizilmiş erkek figürleri tasvir edilmiştir.

Katalog No: 102

Folyo No: 120r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Esav’ın Gidişi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 114, Resim 456.

Tanım: Resim; sayfanın sol tarafına, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Basit bir dış mekân tasviri olan resim sahnesinde, ev betimi önünde Yakup, ayakta ve ayrılır şekilde tasvir edilen Esav, develer, koyunlar ve ağaçlar görülmektedir. Mavi, pembe, kahverengi ve yeşilin tonları renkler tercih edilmiştir. Az miktarda görülen boya dökülmeleri dışında resim iyi durumdadır.

> *…οὗτοι δὲ υἱοὶ ᾽Ολιβεμᾶς θυγατρὸς ᾽Ανὰ τοῦ υἱοῦ Σεβεγών, γυναικὸς ῾Ησαῦ· ἔτεκε δὲ τῷ ῾Ησαῦ τὸν ᾽Ιεοὺς καὶ τὸν ᾽Ιεγλὸμ καὶ τὸν Κορέ. οὗτοι ἡγεμόνες υἱοὶ ῾Ησαῦ· υἱοὶ ῾Ελιφὰς πρωτοτόκου ῾Ησαῦ· ἡγεμὼν Θαιμάν, ἡγεμὼν ῾Ωμάρ, ἡγεμὼν Σωφάρ, ἡγεμὼν Κενέζ, ἡγεμὼν Κορέ, ἡγεμὼν Γοθώμ, ἡγεμὼν ᾽Αμαλήκ· οὗτοι ἡγεμόνες ῾Ελιφὰς ἐν γῇ ᾽Ιδουμαίᾳ· οὗτοι υἱοὶ ᾽Αδᾶς. καὶ οὗτοι υἱοὶ Ραγουὴλ υἱοῦ ῾Ησαῦ· ἡγεμὼν Ναχώθ, ἡγεμὼν Ζαρέ, ἡγεμὼν Σομέ, ἡγεμὼν Μοζέ· οὗτοι ἡγεμόνες Ραγουὴλ ἐν γῇ ᾽Εδώμ· οὗτοι υἱοὶ Βασεμὰθ γυναικὸς ῾Ησαῦ. οὗτοι δὲ υἱοὶ ᾽Ολιβεμᾶς γυναικὸς ῾Ησαῦ· ἡγεμὼν ᾽Ιεούλ, ἡγεμὼν ᾽Ιεγλόμ, ἡγεμὼν Κορέ· οὗτοι ἡγεμόνες ᾽Ολιβεμᾶς θυγατρὸς ᾽Ανὰ γυναικὸς ῾Ησαῦ. οὗτοι υἱοὶ ῾Ησαῦ, καὶ οὗτοι ἡγεμόνες αὐτῶν…* (Fol. 120r.).

> "…Tsibeon'un kızı, Ananın kızı olan Esav'ın karısı Oholibama'nın oğulları şunlardır: ve Esav'a Yeuşu ve Yalamı, ve Korah'ı doğurdu. Esav oğullarının emîrleri şunlardır: Esav'ın ilk oğlu Elifaz'ın oğulları: Emîr Teman, emîr Omar, emîr Tsefo, emîr Kenaz, emîr Korah, emîr Gatam, emîr Amalek; Edom diyarında Elifazdan olan emîrler bunlardır; bunlar Adanın oğullarıdır. Ve Esavın oğlu Reuelin oğulları şunlardır: Emîr Nahat, emîr Zerah, emîr Şamma, emîr Mizza; Edom diyarında Reuel'den olan emîrler bunlardır; bunlar Esav'ın karısı Basemat'ın oğullarıdır. Ve Esav'ın karısı Oholibama'nın oğulları şunlardır: Emîr Yeuş, emîr Yalam, emîr Korah; bunlar Ananın kızı olan Esav'ın karısı Oholibama'dan olan emîrlerdir…" (Yaratılış 36: 14-18).

Resim-Metin ilişkisi: Weitzmann ve Bernabo; bu resmin "*Esav'ın Gidişi* (Esau's Departure)" konusunu temsil ettiğini yazmaktadır[219]. Ancak, resmin bulunduğu sayfadaki metinde (Yaratılış 36: 14-18'de) Esav'ın zürriyetinden kişiler ve bu kişilerin kimin oğlu-kızı oldukları yazmaktadır. Resimde *Esav'ın Gidişi* konusunun temsil edildiğine dair metinden bağımsız bir şekilde, güncel yayınlarda kabul gören tema olduğu için sahnenin ismini aynen kabul etmek durumundayız. Bununla birlikte, sahnenin, farklı temalı bir metnin resimlendirilmesinde tercih edilmesi düşündürücüdür. Metnin okuyucuda daha fazla etki bırakması ya da metni görselleştirme çabasının dışında bir tercih nedeni olmalıdır. İhtimaldir ki model alınan eserdeki resim burada aynen kullanılmıştır. Resmin konusu, Eski Ahit/Kitabı Mukaddes'te Yaratılış 36: 6'da (Anonim, 1972: 36) anlatılmaktadır. Anlatılan hikâyeye göre; Esav ve Yakup'un hayvanları Kenan kentinde birlikte kalmalarına engel olacak kadar çoğalmıştı. Esav, Kenan kentinden Kardeşi Yakup'un yanından ayrılarak başka bir yere gider. Esav karılarını, çocuklarını ve evindeki bütün hayvanlarını yanına alarak gider.

Resim sahnesinde solda; evin önünde oturan Yakup, sol ayağını sağ ayağı üzerine atmış, sol elini dizine koymuş, sağ elini kaldırmış Esav'a konuşur şekilde tasvir edilmiştir. Yakup'un önünde ona doğru bakan dört koyundan bir tanesi başını arkaya çevirmiştir. Sağda; gitmekte olan Esav betimlenmiştir. Esav, başını geriye doğru çevirmiş ellerini kaldırmış gerisinde kalan Yakup'a konuşur vaziyette gösterilmiştir. Esav ve onun önünde dört deve sahnenin sağına doğru hareket etmektedir. Esav'ın Kenan diyarından Yakup'tan ayrılması konusunu görselleştiren resim, hikâyenin tanınmasını sağlayan unsurları içermektedir.

[219] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 114.

Katalog No: 103

Folyo No: 120v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Edom Kralları.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 60; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 114, Resim 460.

Tanım: Sayfanın orta kısmında sağda bulunan resim, dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda başı haleli, tahtta oturan üç kral figür görülür. Resimde canlı renkler kullanılmıştır. Özellikle de, sıcak-soğuk ve zıt renkler; mavi, pembe, kırmızı ve sarı renkler tercih edilmiştir. Renk silinmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς οἱ βασιλεύσαντες ἐν ᾽Εδὼμ πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι βασιλέα ἐν ᾽Ισραήλ. καὶ ἐβασίλευσεν ἐν ᾽Εδὼμ Βαλὰκ υἱὸς Βεώρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Δενναβά. ἀπέθανε δὲ Βαλάκ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ ᾽Ιωβὰβ υἱὸς Ζαρὰ ἐκ Βοσόρρας. ἀπέθανε δὲ ᾽Ιωβάβ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ ᾽Ασὼμ ἐκ τῆς γῆς Θαιμανών. ἀπέθανε δὲ ᾽Ασώμ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ ᾽Αδὰδ υἱὸς Βαρὰδ ὁ ἐκκόψας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωάβ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Γετθαίμ. ἀπέθανε δὲ ᾽Αδάδ, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ Σαμαδὰ ἐκ Μασεκκᾶς. ἀπέθανε δὲ Σαμαδά, καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ᾽ αὐτοῦ Σαοὺλ ἐκ Ροωβὼθ τῆς παρὰ ποταμόν…* (Fol. 120v.)

> "İsrail oğulları üzerine bir kral krallık etmeden önce, Edom diyarında krallık eden krallar şunlardır. Edom'da Beor'un oğlu Bela kral oldu. Ve şehrinin adı Dinhaba idi. Bela öldü. Ve onun yerine Botsralı Zerah'ın oğlu Yobab kral oldu. Yobab öldü. Ve onun yerine Temanîlerin diyarından Huşam kral oldu. Huşam öldü. Ve Moab kırında Midyan'ı vuran Bedad oğlu Hadad onun yerine kral oldu. Ve şehrinin adı Avit idi. Hadad öldü. Ve onun yerine Masrekallı Samla kral oldu. Samla öldü. Ve onun yerine Irmak kenarındaki Rehobot'tan olan Şaul kral oldu…" (Yaratılış 36: 31-37).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımda, Edom diyarında hükümranlık yapan krallar ve onların ölümünden sonra tahta geçen kralların isimleri geçmektedir. Metni görselleştiren resimde *Edom*[220] *Kralları* konusunun tasviri yapılmıştır. Resim sahnesinde üçgen alınlıklı, baldeken tarzı ve beş sütunla taşınan dört açıklıklı üstü düz örtü sistemli olmak üzere üç taht ve bu tahtlarda oturan üç kral figürü görülmektedir. Başlarında Bizans İmparatorlarını anımsatan taçlar ve ayaklarında Bizans imparatorlarına özgü kırmızı çizme bulunan kral figürleri sağ elleri havada bir konu hakkında konuşur şekilde betimlenmişlerdir. Ortadakininin sarı, yanlardakilerin mavi olmak üzere, figürlerin başları haleli olup, kırmızı çizmeli ayakları resim alanından taşmıştır. Sahnede genel olarak mavi, pembe, kırmızı ve sarı renkler hâkimdir. Sadece figürler ve onların taht betiminden oluşan resim kompozisyonu şematik olarak konuyu temsil etmektedir.

Katalog No: 104

Folyo No: 122v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf, Kardeşlerine Rüyasını Anlatıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 114, Resim 463.

[220] Esav

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı kontur ile çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Açık hava sahnesi resimde, bir dağ ve üzerinde mavi gök betimi içinde ay ile güneş ve kardeşleriyle konuşur vaziyette Yusuf betimlenmiştir. Figürlerde ağırlıklı olarak mavi ve eflatun renkler kullanılmıştır. Az miktarda görülen boya dökülmeleri dışında resim iyi durumdadır.

> *Ενυπνιασθεὶς δὲ ’Ιωσὴφ ἐνύπνιον ἀπήγγειλεν αὐτὸ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατε τοῦ ἐνυπνίου τούτου, οὗ ἐνυπνιάσθην· ᾤμην ὑμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πεδίῳ, καὶ ἀνέστη τὸ ἐμὸν δράγμα καὶ ὠρθώθη, περιστραφέντα δὲ τὰ δράγματα ὑμῶν προσεκύνησαν τὸ ἐμὸν δράγμα. εἶπαν δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ’ ἡμᾶς ἢ κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν; καὶ προσέθεντο ἔτι μισεῖν αὐτὸν ἕνεκεν τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ καὶ ἕνεκεν τῶν ρημάτων αὐτοῦ. εἶδε δὲ ἐνύπνιον ἕτερον καὶ διηγήσατο αὐτῷ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐνυπνιασάμην ἐνύπνιον ἕτερον, ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν με. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί τὸ ἐνύπνιον τοῦτο, ὃ ἐνυπνιάσθης; ἆρά γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν; ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ διετήρησε τὸ ῥῆμα. ’Επορεύθησαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ βόσκειν τὰ πρόβατα* ... (Fol. 122v.).

> “Ve Yusuf rüya görüp kardeşlerine bildirdi. Ve ondan daha ziyade nefret ettiler. Ve onlara dedi: Lütfen, gördüğüm bu rüyayı dinleyin. Tarlanın ortasında demetler bağlıyorduk. Benim demetim kalktı ve dikildi. Ve işte, sizin demetleriniz etrafını kuşatıp benim demetime eğildiler. Kardeşleri ona dediler ki: bize kral mı olacaksın yoksa üzerimizde hüküm mü süreceksin? Ve rüyalarından ve sözlerinden dolayı ondan daha fazla nefret ettiler. Ve yine başka rüya gördü. Ve onu da kardeşlerine anlattı: İşte, bir rüya daha gördüm. Güneş ve ay ve on bir yıldız bana eğildiler. Ve babasına ve kardeşlerine anlattı. Ve babası onu azarlayıp dedi: Bu gördüğün rüya nedir? Gerçekten ben, annen kardeşlerin sana yere kadar eğilmek için mi geleceğiz? Ve kardeşleri onu kıskandılar. Fakat babası bu sözü içinde tuttu. Ve kardeşleri babalarının sürüsünü gütmek için Şekem’e gittiler…” (Yaratılış 37: 5-12).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki hikâyeye göre, Yusuf ikinci bir rüya daha görmektedir. Rüyada; gökteki Ay[221] ve Güneşle birlikte on bir yıldız Yusuf'un önünde eğilmektedir. Yusuf'un babası bu rüyayı; anne-babasının ve on bir kardeşinin onun önünde eğilmesi olarak yorumlamaktadır. Resimde Yusuf'un kardeşlerine rüyasını anlatığı anın tasviri yapılmıştır. Resim, basit bir açık hava sahnesi şeklinde tasarlanmıştır. Sahnenin solunda Yusuf'un kardeşleri görülür. Önden tam olarak çizilen figürlerin arkasındakilerin sadece baş ve saçları çizilerek, arkaya doğru kalabalık bir grup izlenimi verilmiştir. Figürlerin gövdesi cepheden verilmiş fakat başları birbirleriyle konuşur şekilde yana dönüktür. Mavi ve eflatun renk kıyafetler siyah tayt, mavi ve eflatun renk çizmeli figürler ellerini önden bağlamıştır. Kardeşlerine konuşan Yusuf sahnenin merkezindedir. Cepheden verilen Yusuf başını kardeşlerine çevirmiş ve sağ elini kaldırmış konuşmaktadır. Önünde ve arkasında koyunlar yer almaktadır. Öndeki koyunlardan ikisi başını çevirmiş geriye bakmaktadır. Sağda basit bir dağ betimi ve üstte mavi gökyüzünde ay ile güneşi temsilen iki portre resmedilmiştir. Mavi zemin üzerine çizilmiş ay bir erkek portresi; kırmızı renk boyanmış, kırmızı ışınlar saçan güneş bir kadın portresi şeklindedir. Metindeki anlatımı temsil eden resim konunun tanınmasını sağlar niteliktedir.

[221]Ay'ın daima dişi algılandığı bilinmektedir. Kadın ve Ay kavramlarının birbiriyle ilişkilendirilmesinin Helenistik döneme kadar gittiği, Roma ve Bizans'ta da bu anlayışla, özellikle düğün hediyesi olarak verildiği düşünülen, takı üzerinde sembol olarak kullanıldığı ifade edilmektedir Bkz. G. Köroğlu, (2010). *Bizans'ta Kadın ve Kadın Takıları* Konuşma metni, 24 Şubat 2010, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, URL. http://www.obarsiv.com/pdf/GulgunKoroglu_NB.pdf (Erişim Tarihi. 08.08.2016). Buna karşın, resim sahnesinde Ay'ın erkek, Güneş'in kadın portresi şeklinde verilmesi dikkat çekicidir.

Katalog No: 105

Folyo No: 124r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Yusuf'u Kardeşlerine Gönderiyor ve Kardeşleri Yusuf'un Geldiğini Görüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 61; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 115, 116, Resim 468a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst köşesinde kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen formda bir alana sahiptir. Açık mekân tasviri resimde; Yakup, Benyamin, Yusuf ve kardeşleri ile hayvanlar görülür. Figürler pembe ve mavi renk tunik giyimlidir. Sayfadaki kahverengi lekelenmelerden resim de etkilenmiştir.

> *καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ πρὸς Ἰωσήφ· οὐχὶ οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσιν εἰς Συχέμ; δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς αὐτούς. εἶπε δὲ αὐτῷ· ἰδοὺ ἐγώ. εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰσραήλ· πορευθεὶς ἰδέ, εἰ ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοί σου καὶ τὰ πρόβατα, καὶ ἀνάγγειλόν μοι. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐκ τῆς κοιλάδος τῆς Χεβρών. καὶ ἦλθεν εἰς Συχέμ. καὶ εὗρεν αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενον ἐν τῷ πεδίῳ· ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος λέγων· τί ζητεῖς; ὁ δὲ εἶπε· τοὺς ἀδελφούς μου ζητῶ· ἀπάγγειλόν μοι, ποῦ βόσκουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος· ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν, ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων· πορευθῶμεν εἰς Δωθαείμ. καὶ ἐπορεύθη Ἰωσὴφ κατόπισθεν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἐν Δωθαείμ. προεῖδον δὲ αὐτὸν μακρόθεν πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπονηρεύοντο τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν. εἶπε δὲ ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστὴς ἐκεῖνος ἔρχεται· νῦν οὖν δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ ρίψωμεν αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν λάκκων καὶ ἐροῦμεν· θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν· καὶ ὀψόμεθα, τί ἔσται τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ. ἀκούσας δὲ Ρουβὴν ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ εἶπεν· οὐ πατάξωμεν αὐτὸν εἰς ψυχήν. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ρουβήν:* (Fol. 123r.).

"Ve İsrail, Yusuf'a dedi: Kardeşlerin sürüyü Şekem'de güdüyorlar mı? Gel seni de onların yanına göndereyim. Ve ona dedi: Git, bak, kardeşlerin iyi mi ve sürü iyi mi? Ve bana haber ver. Ve onu Hevron Vadisi'nden gönderdi. Ve Şekem'e vardı. Ve bir adam onu gördü. Ve işte, o, kırda avare dolaşıyordu. Ve adam: Ne arıyorsun? diye ona sordu. Ve dedi: Ben kardeşlerimi arıyorum. Rica ederim, onlar sürüyü nerede güdüyorlar, bana söyleyin. Ve adam dedi: Buradan gittiler. Çünkü onların: Dotan'a gidelim, dediklerini duydum. Ve Yusuf kardeşlerinin arkasına koyuldu. Ve onları Dotan'da buldu. Ve onu uzaktan gördüler. Ve kendilerine yaklaşmadan önce, onu öldürmek için plan yaptılar. Ve birbirine dediler: İşte, bu rüyaların sahibi geliyor. Ve şimdi gelin ve onu öldürelim. Ve onu kuyulardan birisinin içine atalım. Ve kötü bir canavar onu yedi, deriz. Ve onun rüyaları ne olacak görürüz. Ve Ruben işitip onların elinden onu kurtardı. Ve dedi:.." (Yaratılış 37: 13-21).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde hikâyede geçen iki olay anı tasvir edilmiştir. Solda; *Yakup, Yusuf'u Kardeşlerine Gönderiyor,* sağda; *Kardeşleri Yusuf'un Geldiğini Görüyor* konuları işlenmiştir. Sahnenin sol tarafında; khiton üzerine himation giyimli, başı haleli, beyaz ve uzun saç ve sakallı yaşlı Yakup tahtta oturmuş vaziyette sağ elini kaldırmış konuşurken görülür. Yakup'un önünde pembe tunik giyimli küçük Benyamin ve onun yanında ayakta duran, başı haleli, sakalsız, kısa saçlı, mavi tunik ve çizme giyimli genç Yusuf sağ elini kaldırmış konuşurken tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ tarafında Yusuf, Yakup'un yanından ayrılmış, kardeşlerine doğru yürümektedir. Yusuf'un kardeşleri bir dağın eteğinde kümelenmiş ve Yusuf'un geldiği yöne bakmaktadırlar. Yusuf'un kardeşlerinden ön planda olanı elindeki üflemeli çalgıyı üflemekteyken diğerleri Yusuf'un geldiğini işaret etmektedir. Sahnenin sağında iki dağ betimi yapılmıştır. Geri plandaki dağın çevresinde pembe ve mavi renk tunik giyimli

Yusuf'un kardeşleri görülür. Sahnenin sağ alt köşesinde koyunlar ve koyunlara doğru koşar vaziyette bir kurt tasvir edilmiştir.

Sahnede, hikâyenin iki bölümü ardışık ve herhangi bir bölünme olmadan verilmiştir. Öyküleyici bir anlatıma sahip resim kompozisyonu, metinde geçen olayların tanınmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 106

Folyo No: 124r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Kardeşleri Yusuf'u Kuyuya Atıyor, b. Yusuf'un Kardeşleri Yusuf'u Satıyor ve Midyanlılar Yusuf'u Mısır'a Götürüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 62-63; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 116, 117, Resim 472a, b, c, d, e.

Tanım: Sayfanın sol tarafında kenar boşluğuna da gelecek şekilde yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana sahiptir. Kalabalık figürlerle beş olay anı resimde tasvir edilmiştir. Mavi ve pembe tunik giyimli figürler, açık hava mekân tasviri içinde gösterilmiştir. Boya dökülmeleri ve lekelenmeler nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> a. *(εἶπε δὲ αὐτοῖς Ρουβήν) μὴ ἐκχέητε αἷμα· ἐμβάλλετε αὐτὸν εἰς ἕνα τῶν λάκκων τούτων τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, χεῖρα δὲ μὴ ἐπενέγκητε αὐτῷ· ὅπως ἐξέληται αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ ἀποδῷ αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἦλθεν Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐξέδυσαν Ἰωσὴφ τὸν χιτῶνα τὸν ποικίλον τὸν περὶ αὐτόν καὶ λαβόντες αὐτόν ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον· ὁ δὲ λάκκος κενός, ὕδωρ οὐκ εἶχεν. Ἐκάθισαν δὲ φαγεῖν ἄρτον.* (Fol. 123r.)

a. “(Ve Ruben dedi:) Canına kıymayalım. Ve onu babasına geri götürmek için onların elinden kurtarsın diye Ruben onlara dedi: Kan dökmeyin. Onu çölde olan bu kuyuya atın. Fakat ona el uzatmayın. Ve Yusuf, kardeşlerinin yanına geldiği zaman, vaki oldu ki, Yusuf’un entarisini, üzerinde olan alaca entariyi çekip çıkardılar. Ve kendisini alıp kuyuya attılar. Ve kuyu boştu, onda su yoktu. Ve yemek yemek için oturdular.” (Yaratılış 37: 21-25).

b. *ἀναβλέψαντες τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὁδοιπόροι ’Ισμαηλῖται ἤρχοντο ἐκ Γαλαάδ, καὶ αἱ κάμηλοι αὐτῶν ἔγεμαν θυμιαμάτων καὶ ρητίνης καὶ στακτῆς· ἐπορεύοντο δὲ καταγαγεῖν εἰς Αἴγυπτον. εἶπε δὲ ’Ιούδας πρὸς τούς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· τί χρήσιμον, ἐὰν ἀποκτείνωμεν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ κρύψωμεν τὸ αἷμα αὐτοῦ; δεῦτε ἀποδώμεθα αὐτὸν τοῖς ’Ισμαηλίταις τούτοις, αἱ δὲ χεῖρες ἡμῶν μὴ ἔστωσαν ἐπ’ αὐτόν, ὅτι ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ σὰρξ ἡμῶν ἐστιν. ἤκουσαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. καὶ παρεπορεύοντο οἱ ἄνθρωποι οἱ Μαδιηναῖοι ἔμποροι, καὶ ἐξείλκυσαν καὶ ἀνεβίβασαν τὸν ’Ιωσὴφ ἐκ τοῦ λάκκου καὶἀπέδοντο τὸν ’Ιωσὴφ τοῖς ’Ισμαηλίταις εἴκοσι χρυσῶν. καὶ κατήγαγον τὸν ’Ιωσὴφ εἰς Αἴγυπτον.*(Fol. 123v.).

b. “Ve gözlerini kaldırıp gördüler. Ve işte, Gileaddan İsmailîlerin bir kervanı geliyordu. Ve onların develeri baharat, pelesenk ve mür yüklüydü. Ve Mısır’a taşımak için gidiyorlardı. Ve Yahuda kardeşlerine dedi: Eğer kardeşimizi öldürür ve onun kanını gizlersek ne işşimize yarar? Gelin ve onu İsmailîlere satalım. Ve elimiz ona değmesin. Çünkü o kardeşimizdir, etimizdir. Ve kardeşleri onu dinlediler. Ve Midyanîler, tacirler, geçiyorlardı. Ve Yusuf’u çekip kuyudan çıkardılar. Ve Yusuf’u İsmailîlere yirmi gümüşe sattılar. Ve onlar Yusuf'u Mısır’a götürdüler.” (Yaratılış 37: 25-28).

Resim-Metin ilişkisi: Resim alanı alt ve üst olmak üzere yatayda ikiye bölünmüştür. Üstte; *Kardeşleri Yusuf'u Kuyuya Atıyor* konusu resmedilmiştir. Sahnenin solunda, ortada, beline kadar kuyuda olduğu görünen Yusuf'un her iki yanında üçer kardeşi görülür. Soldaki kardeşleri, Yusuf'un sağ kolunu çekiştirmekte ve tek kolu çıplak görünmektedir. Sağdaki kardeşleri, Yusuf'un kopan entarisinin parçasını ellerinde tutmaktadırlar. Mavi elbiseli Yusuf başı haleli betimlenmiştir. Sahnenin sağında, Yusuf'un kardeşleri bir hayvan kesmektedir. Sağda elindeki bıçakla hayvanın başını kesmeye çalışan mavi tunik giyimli figür ve onun yanında pembe tunik giyimli figür yer almaktadır. Muhtemelen pembe tunik giyimli figür, Yusuf'un öldürülmesine engel olan Ruben'dir. Onların karşısında, kana bulamak için Yusuf'un entarisini ellerinde tutan Yusuf'un kardeşleri görülür. Manzarasız sahnede, figürler yeşil boyanmış zemin üzerinde bulunmaktadır. Altta; *Yusuf'un Kardeşleri Yusuf'u Satıyor ve Midyanlılar Yusuf'u Mısır'a Götürüyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, yarım daire şeklinde bir yemek sofrası etrafında dizilen Yusuf'un kardeşlerinin yemek yediği an betimlenmiştir. Mavi ve Pembe renk giyimli figürler oturur vaziyette ve birbirlerine bakarken betimlenmiş olup önlerinde yemek tabakları bulunmaktadır. Sahnenin merkezinde, ortada yeşil tunik giymiş Yusuf, solda mavi tunik giyimli iki kardeşi ve sağda iki Midyanlı (Yusuf'u Mısır'a götüren tacirler) görülür. Yusuf'un kardeşi sol elinde para kesesini tutmaktadır. Midyanlı figürlerden arkadaki, Yusuf'un kardeşlerine bakmaktayken öndeki, sol elini kaldırmış Yusuf'a yolu gösterirken betimlenmiştir. Yusuf, Midyanilere bakmakta ve onlara doğru yönelir vaziyettedir. Sahnenin sağında, birine Yusuf'un bindiği iki devenin iplerini tutup çeken ve ilerler vaziyette iki Midyanlı figür Yusuf'u Mısır'a götürmektedir. Üstteki sahnede Yusuf'un kıyafeti maviyken, alttaki sahnede yeşil olması Yusuf'un yaşamındaki değişime de işaret etmektedir.

Metindeki bazı unsurlar sahneye sıkıştırılarak, boş alan kalmayacak şekilde yerleştirilmiştir. Alt bölümde solda dağın arkasında beliren kervanları temsil eden iki devenin başı ile bir tacirin başı üst bölümdeki sahneye taşmıştır. Ancak alt ve üst bölümü ayırmak için kullanılan kırmızı konturun çıkıntılı çizilmesiyle figürler alt bölüme dâhil edilmiştir.

Alt ve üst iki bölümlü ve oldukça kalabalık figürlü resim sahnesinde, metinde geçen beş olay anı ardışık, sinematografik bir şekilde verilmiştir. Resim ikonografik açıdan metnin anlaşılmasını sağlayan tüm unsurları içermektedir.

Katalog No: 107

Folyo No: 124v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yakup, Yusuf'un Kanlı Gömleğini Görüyor, b. Yakup, Tövbe Elbisesi Giyiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 118, 119, Resim 476a, b.

Tanım: Resim; kontursuz dikdörtgen şeklindeki alana sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Alt ve üst iki bölümlü sahnede manzara yoktur. Arka fonu boyasız sahnede, Yakup, oğulları ve eşi yer almaktadır. Yeşil boyanmış zemin üzerinde bulunan figürlerin kıyafetleri pembe, mavi ve kırmızı renktir. Tamamlanmamış görünen resimde, boya dökülmeleri görülmektedir.

a. *ἀνέστρεψε δὲ Ρουβὴν ἐπὶ τὸν λάκκον καὶ οὐχ ὁρᾷ τὸν ᾽Ιωσὴφ ἐν τῷ λάκκῳ. καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. καὶ εἶπε· τὸ παιδάριον οὐκ ἔστιν, ἐγὼ δὲ ποῦ πορεύομαι ἔτι; Λαβόντες δὲ τὸν χιτῶνα τοῦ ᾽Ιωσὴφ ἔσφαξαν ἔριφον αἰγῶν καὶ ἐμόλυναν τὸν χιτῶνα τῷ αἵματι. καὶ ἀπέστειλαν τὸν χιτῶνα τὸν ποικίλον καὶ εἰσήνεγκαν τῷ πατρὶ αὐτῶν. καὶ εἶπαν· τοῦτον εὕρομεν, ἐπίγνωθι εἰ χιτὼν τοῦ υἱοῦ σού ἐστιν ἢ οὔ. καὶ ἐπέγνω αὐτὸν καὶ εἶπε· χιτὼν τοῦ υἱοῦ μού ἐστι· θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν, θηρίον ἥρπασε τὸν ᾽Ιωσήφ.* (Fol. 124r.)

a. "Ve Ruben kuyuya döndü. Ve Yusuf kuyuda yoktu. Ve elbisesini yırttı. Ve kardeşlerinin yanına dönüp dedi: Çocuk yok, ben nereye gideyim? Ve Yusuf'un elbisesini aldılar. Ve bir keçi kesip elbiseyi kana batırdılar. Ve kanlı entariyi gönderdiler. Ve babalarına getirip dediler: Bunu bulduk. Bak, oğlunun entarisi mi, yoksa değil mi? Ve onu tanıyıp dedi: Oğlumun entarisidir. Onu kötü bir canavar yemiş. Yusuf mutlaka parçalanmıştır." (Yaratılış 37: 29-33)

b. *διέρρηξε δὲ ᾽Ιακὼβ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐπέθετο σάκκον ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ καὶ ἐπένθει τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡμέρας πολλάς. συνήχθησαν δὲ πάντες οἱ*

υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ θυγατέρες καὶ ἦλθον παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι λέγων ὅτι· καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ᾅδου. καὶ ἔκλαυσεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. οἱ δὲ Μαδιηναῖοι ἀπέδοντο τὸν Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον τῷ Πετεφρῇ τῷ σπάδοντι Φαραώ, ἀρχιμαγείρῳ. (Fol. 124r.).

b. "Ve Yakup esvabını yırttı. Ve beline çul sardı. Ve çok günler oğluna yas tuttu. Ve bütün oğulları ile kızları onu teselli etmeye çalıştılar. Ve teselli edilmek istemedi. Ve dedi: Çünkü oğlumun yanına, ölüler diyarına yas tutarak ineceğim. Ve babası onun için ağladı. Ve Midyanîler onu Mısırda Firavun'un bir memuru muhafız askerler reisi olan Potifara sattılar." (Yaratılış 37: 34-36).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı gösterilmiştir. Üstte; *Yakup, Yusuf'un Kanlı Gömleğini Görüyor* konusu işlenmiştir. Solda tahtta oturmuş, elini yüzüne götürmüş üzgün vaziyette görünen ve mavi-pembe giyimli betimlenen Yakup, onun karşısında kalabalık bir grup olarak verilen oğulları ve eşi yer almaktadır. En öndeki oğlu, elindeki Yusuf'un kanlı entarisini Yakup'a göstermektedir. Mekânsız ve basit bir şekilde tasvir edilen resimde mavi, pembe ve kırmızı renk tunik giyinmiş erkek figürlerinin baş sayısına göre ayak sayısı daha az çizilerek kalabalık bir görüntü verilmiştir. Altta; *Yakup, Tövbe Elbisesi Giyiyor* konusu resmedilmiştir. Solda, üst bölümdeki kıyafetinden farklı olarak, yeşil-siyah kıyafetler içinde oturur şekilde yarı profilden verilen Yakup görülür. Yakup'un karşısında ayakta duran dört oğlu ve eşi sağda yer almaktadır. Sadece figürler ve onların sahnedeki konumuyla oluşturulmuş kompozisyonla metinde anlatılan hikâye görselleştirilmiştir.

Katalog No: 108

Folyo No: 126r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yahudah, Tamar'a Üç Rehin Veriyor, b. Farez ve Zerah'ın Doğuşu.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 64; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 119, 120, Resim 480a, b.

Tanım: Sayfanın sol üst kenarında bulunan resim, kontursuz dikdörtgen şeklinde ayrılmış alana yerleştirilmiştir. Manzarasız ve arka fonu boyasız resim sahnesinde, Yahudah, Tamar ve doğum yapan Tamar, ebe ve ikiz çocuklar resmedilmiştir. Resmin bulunduğu sayfadaki lekelenmeler nedeniyle, resim alanı da zarar görmüştür.

> a. *ὁ δὲ εἶπεν· ἐγώ σοι ἀποστελῶ ἔριφον αἰγῶν ἐκ τῶν προβάτων μου, ἡ δὲ εἶπεν· ἐὰν δῷς μοι ἀρραβῶνα, ἕως τοῦ ἀποστεῖλαί σε. ὁ δὲ εἶπε· τίνα τὸν ἀρραβῶνά σοι δώσω; ἡ δὲ εἶπε· τὸν δακτύλιόν σου καὶ τὸν ὁρμίσκον, καὶ τὴν ῥάβδον τὴν ἐν τῇ χειρί σου. καὶ ἔδωκεν αὐτῇ καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἀναστᾶσα ἀπῆλθε καὶ περιείλετο τὸ θέριστρον αὐτῆς ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἐνεδύσατο τὰ ἱμάτια τῆς χηρεύσεως αὐτῆς.* (Fol. 125v.)
>
> a. "Ve dedi: Sürüden bir oğlak gönderirim. Ve dedi: Onu gönderinceye kadar bir rehin verir misin? Ve dedi: Sana ne rehin vereyim? Ve dedi: Kendi mührünü ve kaytanını ve elinde olan değneğini. Ve ona verdi, onun yanına girdi. Ve kadın ondan gebe kaldı. Ve kalkıp gitti. Ve üzerinden peçesini çıkardı. Ve dulluk esvabını giydi." (Yaratılış 38: 17-19)
>
> b. *καὶ οὐ προσέθετο ἔτι τοῦ γνῶναι αὐτήν. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἔτικτε, καὶ τῇδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τίκτειν αὐτήν, ὁ εἷς προεξήνεγκε τὴν χεῖρα· λαβοῦσα δὲ ἡ μαῖα ἔδησεν ἐπί τὴν χεῖρα αὐτοῦ κόκκινον λέγουσα· οὗτος ἐξελεύσεται πρότερος. ὡς δὲ ἐπισυνήγαγε τὴν χεῖρα, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἡ δὲ εἶπε· τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φαρές. καί μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἐφ'*

ᾧ ἦν ἐπὶ τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κόκκινον· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ζαρά. (Fol. 126r.).

b. "Ve artık onu tekrar bilmedi. Ve gebe kaldığında vaki oldu ki, rahminde ikiz vardı. Ve doğurduğunda biri elini çıkardı ve ebe aldı. Onun eline bir kırmızı iplik bağlıyıp dedi: Bu önce doğdu. Ve elini geri aldığı zaman vaki oldu ki işte, kardeşi doğdu. Ve ebe dedi: Niçin kendine gedik açtın? Bunun için adı Fares konuldu. Ve sonra elinde kırmızı iplik olan kardeşi doğdu. Ve onun adı da Zerah konuldu." (Yaratılış 38: 26-30)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı sahnelenmiştir. Solda; *Yahudah, Tamar'a Üç Rehin Veriyor*[222] olayı resmedilmiştir. Yahudah, kısa saçlı ve sakallı, konuşur vaziyette ve cepheden gösterilmiştir. Onun yanında Tamar, yukarı kaldırdığı sağ elinde mavi- kırmızı, sol elinde kırmızı ip tutmakta ve Yahudah'a dönmüş konuşur vaziyette yarı profilden gösterilmiştir. Sağda, *Farez ve Zerah'ın Doğuşu*, yani Tamar'ın ikiz çocuk doğurduğu an sahnelenmiştir. Tamar, koltuğa oturmuş iki bacağını yana açmış şekilde doğum yapmaktadır. Tamar'ın sol eli dizinde, sağ eli göğsünde ve başını eğmiş ebeye bakmakta, ilk çocuk doğmuş yerde, ikinci çocuk başı ve sağ kolu görünür şekilde doğmak üzeredir. Doğmakta olan ikinci çocuğun elinde de, sahnenin solundaki Tamar'ın elindeki kırmızı ipe gönderme yaparcasına, kırmızı ip tasvir edilmiştir. Doğumu gerçekleştiren ebe, Tamar'a oranla daha kısa boyludur. Başını kaldırmış Tamar'a bakarken iki eliyle de onun sağ bacağını tutmuş ve ayakta görülür.

Bir mekân tasviri olmaksızın kurgulanan kompozisyonda, metinde anlatılan olayı temsil eden figürler sahneye basitçe yerleştirilmeştir. Solda Yahudah ve elinde rehin aldığı kırmızı ipi tutan Tamar ile sağdaki doğum olayında Tamar'ın doğan ikinci

[222]Bu konunun Yeni Ahit tefsiriyle de bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 119).

çocuğunun elindeki kırmızı ip iki olay arasında bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte resimde, metinden bağımsız bir anlatım sergilendiği de söylenebilir. Mesela, metinde Tamar peçesini giydi, demesine karşın resimde yüzü açık olması ve Tamar'ın elinde, metinde anlatılan rehin alınan objeler; mühür, kaytan ve değnek gösterilmemesi bunun yerine ip kullanılmıştır. Yine de denilebilir ki resim, metinde anlatılan hikâyeyi temsil etmektedir.

Katalog No: 109

Folyo No: 127r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf'un, Mısır'a Getirilmesi ve Potifar'a Satılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 65; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 120, Resim 484a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmında kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Manzarasız ve arka fonu boyasız sahnede Yusuf, Mısırlılar ve Potifar yer almaktadır. Kahverengi lekelenme ve boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *Ιωσήφ δὲ κατήχθη εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐκτήσατο αὐτὸν Πετεφρὴς ὁ εὐνοῦχος Φαραώ, ὁ ἀρχιμάγειρος, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, ἐκ χειρῶν τῶν ᾽Ισμαηλιτῶν, οἳ κατήγαγον αὐτὸν ἐκεῖ. καὶ ἦν Κύριος μετὰ ᾽Ιωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων καὶ ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ τῷ Αἰγυπτίῳ. ᾔδει δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, ὅτι ὁ Κύριος ἦν μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐὰν ποιῇ, Κύριος εὐοδοῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. καὶ εὗρεν ᾽Ιωσὴφ χάριν ἐναντίον τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ εὐηρέστησεν αὐτῷ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῷ, ἔδωκε διὰ χειρὸς ᾽Ιωσήφ. ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ καταστῆναι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῷ, καὶ ηὐλόγησε Κύριος τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου διὰ ᾽Ιωσήφ, καὶ ἐγενήθη εὐλογία Κυρίου ἐν πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ*. (Fol. 126v.).

"Ve Yusuf Mısır'a getirildi. Firavun'un bir memuru, muhafız askerler reisi, Mısırlı Potifar, onu oraya indirmiş olan İsmailîlerin elinden satın aldı. Ve RAB Yusuf'laydı. Ve muvaffakıyetli adamdı. Ve Mısırlı efendisinin evinde idi. Ve efendisi gördü ki, RAB onunla idi. Ve yaptığı her şeyde RAB ona muvaffakıyet veriyordu. Ve Yusuf onun gözünde lûtufa erdi. Ve onun hizmetinde bulunuyordu. Ve onu evi üzerine tayin etti. Ve kendisine ait olan her şeyi onun eline verdi. Onu evinde ve kendisine ait olan her şeyi üzerine tayin ettiği zamandan itibaren vaki oldu ki, RAB Yusuf sayesinde Mısırlının evini mübarek kıldı. Ve evin içinde ve tarlada ona ait olan her şeyde RAB'bin bereketi vardı." (Yaratılış 39: 1-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yusuf'un, Mısır'a Getirilmesi ve Potifar'a Satılması* konusu sahnelenmiştir. Solda, üç deve betimi ile Mısır'a yolculuk gösterilmiştir. Yunus, arkadaki deveye binmiş, devenin ipini tutar vaziyettedir. Katalog 105'te gördüğümüz genç Yusuf betiminden farklı olarak, bu sahnede Yusuf daha çocuksu resmedilmiştir. Yusuf'la birlikte diğer iki devenin boynuna bağlı ipleri ellerinde tutan biri kısa diğeri uzun iki Mısırlı erkek figür görülür. Sahnenin sağında Potifar, elini kaldırmış konuşur ve tahtta oturmuş vaziyettedir. Potifar resimdeki Mısırlı figürler gibi koyu tenlidir. Ayrıca, onların giydiği sarık şeklindeki başlıktan giymiştir. Buna karşın, ayağında beyaz çorap üzerine giyilmiş sandalet ve taş detayı göğüste devam eden işlemeli yakası olan uzun mor elbisesi Bizans tarzını yansıtmaktadır. Yusuf'un Mısır'a getirilmesi olayı ile Yusuf'un Potifar'a satılması olayı içiçe geçmiş şekilde verilmiştir. Uzun boylu Mısırlı figür, sağ eliyle devenin boynundaki ipi tutarken sol elini kaldırmış ve Potifar'a bakmaktadır. Uzun boylu Mısırlı figür ile Potifar konuşur vaziyetteyken çocuk Yusuf aralarında cepheden verilmiştir. Resim alanı içindeki boşluğa kırmızı mürekkeple "ἡ τοῦ ᾽Ιωσήφ εἰς αἴγυπτον ἀπαγωγή καὶ πρὸς πετεφρὴ πράσις/ Yusuf Mısır a götürülüyor ve Potifar'a satılması" notu yazılmıştır.

Kompozisyonda sinematografik bir şekilde, hikâye kesintiye uğramadan resmedilmiştir. Metnin konusunun anlaşılmasını sağlayan Yusuf figürünün iki kez betimlenmesiyle, öykünün iki aşaması aynı düzenleme içinde verilmiştir.

Katalog No: 110

Folyo No: 127v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Potifar'ın Karısı Yusuf'u Yakalamak İstiyor, b. Yusuf Kaçıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVI, Resim 66; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 121, Resim 488a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst köşesine iki satırlık metnin altına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Resim alanı, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklindedir. Resim kompozisyonunda, kapalı mekân etkisi yaratan mimari unsurlarla birlikte Yusuf ve Potifar'ın karısı figürleri betimlenmiştir. İyi durumda olan resimde canlı renkler kullanılmıştır.

> a. *ἡνίκα δὲ ἐλάλει τῷ ’Ιωσὴφ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ οὐχ ὑπήκουεν αὐτῇ καθεύδειν μετ’ αὐτῆς τοῦ συγγενέσθαι αὐτῇ.* (Fol. 127v.)
>
> a. "Ve her gün Yusuf'a söylediği halde onun yanında yatmak veya onunla beraber olmak isteğini Yusuf kabul etmiyordu." (Yaratılış 39: 10)
>
> b. *ἐγένετο δὲ τοιαύτη τις ἡμέρα, καὶ εἰσῆλθεν ’Ιωσὴφ εἰς τὴν οἰκίαν ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἦν τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἔσω, καὶ ἐπεσπάσατο αὐτὸν τῶν ἱματίων λέγουσα· κοιμήθητι μετ’ ἐμοῦ. καὶ καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἔφυγε καὶ ἐξῆλθεν ἔξω. καὶ ἐγένετο ὡς εἶδεν, ὅτι καταλιπὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἔφυγε καὶ ἐξῆλθεν ἔξω…* (Fol. 127v.).
>
> b. "Ve vaki oldu ki, günlerin birinde işini yapmak için eve girdi. Ve orada ev halkından içerde kimse yoktu. Ve benimle beraber yat, diyerek onu

esvabından tuttu. Ve Yusuf esvabını onun elinde bırakıp kaçtı ve dışarı çıktı. Ve vaki oldu ki, esvabını elinde bırakıp dışarı kaçtığını görünce…" (Yaratılış 39: 11-13)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde geçen iki olay anı resmedilmiştir. Solda; *Potifar'ın Karısı Yusuf'u Yakalamak İstiyor* konusu işlenmiştir. Sahnenin arka planında, iki farklı sütunla taşınan, yeşil renk sütun başlıkları üzerine oturan, içte yeşil dışta mavi olmak üzere iki renkli üçgen üst örtü betimlenmiştir. Ön planda, Potifar'ın karısı ve Yusuf görülür. Yan profilden gösterilen Potifar'ın karısı figürü bir heykel görünümümde sabit bir duruşa sahiptir. Ancak, sol eliyle Yusuf'u bileğinden yakalamış ve sağ elini kaldırmış Yusuf'u ikna etmeye çalışır görünmektedir. Sağ bileği Potifar'ın karısının elinde olan Yusuf'un elleri açık, vücudu ve ayağı geri çekilir şekilde tasvir edilmiştir. Potifar'ın karısı, mavi stikharion üzerine başını da kapatan kırmızı maphorion giymiştir. Yusuf; omzundan siyah bantlı, uzun kollu ve mavi kısa bir tunik giymiştir. Kadın figür Yusuf'tan daha uzun gösterilmiştir. Birbirine bakan figürlerin yüz ifadeleri konunun içeriğini yansıtır şekilde; kadın ikna etmeye, Yusuf red etmeye çalışan kızgın bir ifadeyle resmedilmiştir. Sağda; *Yusuf Kaçıyor* konusu işlenmiştir. Sahnenin arka planında; bir sütünla taşınan, iyon sütun başlığının devamı şeklinde geriye doğru uzayan arşitrav ve önde düz atkı kemer altında Potifar'ın karısı ve Yusuf yine görülmektedir. Konunun devamı olan bu olay anı tasvirinde kadın, yüzünde çaresiz bir ifadeyle sağ elini kaldırmış konuşurken profilden verilmiştir. Onun karşısında kendini geriye çekmiş, kıyafetsiz, iki eli açık şekilde kollarını kaldırmış ve kızgın ifadeli Yusuf betimlenmiştir.

Helenistik etkili sütun ve sütun başlıklarıyla taşınan üçgen ve düz atkı kemer altında figürler tasvir edilmiştir. Böylece hem sahne ikiye ayrılmış hem de kapalı mekân etkisi yaratılmıştır. Kompozisyon tasarımı tiyatral bir etkiye sahip olup, hikâyenin ikonografik unsurlarını içermektedir.

Katalog No: 111

Folyo No: 128r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Potifar'ın Karısı Yusuf'un Kıyafetlerini Teşhir Ediyor Ve Yusuf, Sakici ve Fırıncıyla Hapiste.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 67; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 122, Resim 492a, b; Lowden, J. (2010), s. 148, Resim 19.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında yer almaktadır. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Merkezde, yarım daire kemer formunda üst örtü ve iki yandan kulesi olan kesit halinde verilerek içi de gösterilen mimari bir yapının içinde ve çevresinde figürlerin tasvir edilmesiyle kompozisyon tasarlanmıştır. Resmin, özellikle Potifar'ın karısı figürünün, restore edildiği düşünülmektedir. Az miktarda boya çıkması dışında resim iyi durumdadır.

> *καὶ λαβὼν ὁ κύριος ᾽Ιωσὴφ ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ ὀχύρωμα, εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ οἱ δεσμῶται τοῦ βασιλέως κατέχονται ἐκεῖ ἐν τῷ ὀχυρώματι. Καὶ ἦν Κύριος μετὰ ᾽Ιωσὴφ καὶ κατέχεεν αὐτοῦ ἔλεος καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν ἐναντίον τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος, καὶ ἔδωκεν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τὸ δεσμωτήριον διὰ χειρὸς ᾽Ιωσὴφ καὶ πάντας τοὺς ἀπηγμένους, ὅσοι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ πάντα ὅσα ποιοῦσιν ἐκεῖ, αὐτὸς ἦν ποιῶν. οὐκ ἦν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τοῦ δεσμωτηρίου γινώσκων δι᾽ αὐτὸν οὐδέν· πάντα γὰρ ἦν διὰ χειρὸς ᾽Ιωσὴφ διὰ τὸ τὸν Κύριον μετ᾽ αὐτοῦ εἶναι, καὶ ὅσα αὐτὸς ἐποίει, ὁ Κύριος εὐώδου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ.* (Fol. 128r.)

> "Ve Yusuf'un efendisi onu alıp zindana, kralın mahkûmlarının tutulduğu yere teslim etti. Ve orada zindanda kaldı. Fakat RAB Yusuf'laydı. Ve ona inayet gösterdi. Ve zindan müdürünün gözünde ona lûtuf verdi. Ve zindan müdürü zindanda olan bütün mahkûmları Yusuf'un eline verdi. Ve orada yapılan her şeyin sorumlusuydu. Zindan müdürü onun elinde olan hiç bir

şeye bakmazdı. Çünkü RAB onunlaydı ve yaptığı şeyde RAB ona muvaffakiyet veriyordu.” (Yaratılış 39: 20-23)

Resim-Metin ilişkisi: *Potifar'ın Karısı Yusuf'un Kıyafetlerini Teşhir Ediyor ve Yusuf, Sakici ve Fırıncıyla Hapiste* konuları birbiriyle kaynaştırılarak resmedilmiştir. Resim sahnesinin merkezinde iki kuleyle taşınan sur duvarı görünümünde bir kemer ile iki olay anı birbirinden ayrılmıştır. Kemerin dışında üstte; mavi stikharion üzerine kırmızı maphorion giyimli Potifar'ın karısının Yusuf'un kıyafetlerini teşhir ettiği an gösterilmiştir. Sol kulenin üstünde ayakta duran Potifar'ın karısı, elinde dalgalandırdığı Yusuf'un elbisesini kocası Potifar'a gösterircesine teşhir etmektedir. Sağ kulenin üzerinde Potifar, tahtta oturmuş sol elini dizine koymuş, sağ elini karısına doğru uzatarak elindeki elbiseyi sorarcasına gösterilmiştir. Sahnenin bu kısmı adeta Yusuf'un neden hapihanede olduğunu açıklar niteliktedir. Altta, kemerin içinde hapishane ortamında Yusuf, sakici ve fırıncı ayaklarından bir çubuk ile sabitlenmiş ve oturur şekilde tasvir edilmişlerdir. Ortada mavi tunik giyimli Yusuf sol elini dizine koymuş, sağ elini avucunun içini gösteriri şekilde göğsünde tutmuş başını solda oturan sakici olduğu düşünülen figüre dönmüştür. Solda, kilerci iki elini dua edercesine kaldırmış Yusuf'a bakmaktadır. Sağda, fırıncı şaşkınlığını gösterir şekilde betimlenen el duruşuyla ve yüzündeki üzgün, kızgın ifadeyle gösterilmiştir. Habishanenin dışında solda, hapishane bekçisi oturmakta ve elinde bir değnek tutarken habishanenin içinde olup biteni izler şekilde tasvir edilmiştir.

Resmin bulunduğu sayfada resmin konusunu anlatan metnin bir kısmı yer almaktadır. Yusuf'un, hizmetkârların yanına habishaneye (zindana) atıldığı ve hapishane müdürünün gözünde lütuf bulduğu anlatılmaktadır. Popüler olan bu hikâyenin tüm figürlerinin ikonografik özellikleriyle verilmesi, konunun tanınmasını sağlamıştır.

Katalog No: 112

Folyo No: 128v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf, Sakici İle Fırıncının Rüyasını Yorumluyor: Sakici, Firavun'a Hizmet Ediyor; Fırıncı Asılıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 123, Resim 496a, b.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmında bulunan resim, dikdörtgen şeklinde kırmızı bir kontur ile sınırlanmaktadır. Resim sahnesi alt ve üst iki kısımdan oluşmaktadır. Üstte, fırıncı, Yusuf ve sakici, altta ise; sakici ile fırıncının sonu gösterilmiştir. Manzarasız ve arka fonu boyasız olan resim, boya silinmeleri nedeniyle kötü durumdadır.

> *τί ὅτι τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθρωπὰ σήμερον; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἐνύπνιον εἴδομεν, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰωσήφ· οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστι; διηγήσασθε οὖν μοι. καὶ διηγήσατο ὁ ἀρχιοινοχόος τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ τῷ Ἰωσὴφ καὶ εἶπεν· ἐν τῷ ὕπνῳ μου ἦν ἄμπελος ἐναντίον μου· ἐν δὲ τῇ ἀμπέλῳ τρεῖς πυθμένες, καὶ αὐτὴ θάλλουσα ἀνενηνοχυῖα βλαστούς· πέπειροι οἱ βότρυες σταφυλῆς. καὶ τὸ ποτήριον Φαραὼ ἐν τῇ χειρί μου· καὶ ἔλαβον τὴν σταφυλὴν καὶ ἐξέθλιψα αὐτὴν εἰς τὸ ποτήριον καὶ ἔδωκα τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα Φαραώ. καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἰωσήφ· τοῦτο ἡ σύγκρισις αὐτοῦ· οἱ τρεῖς πυθμένες τρεῖς ἡμέραι εἰσίν· ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχῆς σου καὶ ἀποκαταστήσει σε ἐπί τὴν ἀρχιοινοχοΐαν σου, καὶ δώσεις τὸ ποτήριον Φαραὼ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχήν σου τὴν προτέραν, ὡς ἦσθα οἰνοχοῶν. ἀλλὰ μνήσθητί μου διὰ σεαυτοῦ, ὅταν εὖ γένηταί σοι, καὶ ποιήσεις ἐν ἐμοὶ ἔλεος καὶ μνησθήσει περὶ ἐμοῦ πρὸς Φαραὼ καὶ ἐξάξεις με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου· ὅτι κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων καὶ ὧδε οὐκ ἐποίησα οὐδέν, ἀλλ' ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον τοῦτον. καὶ εἶδεν ὁ ἀρχισιτοποιός, ὅτι ὀρθῶς συνέκρινε, καὶ εἶπε τῷ Ἰωσήφ· κἀγὼ εἶδον ἐνύπνιον καὶ ᾤμην τρία κανᾶ χονδριτῶν αἴρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου· ἐν δὲ κανῷ τῷ ἐπάνω ἀπὸ πάντων τῶν γενῶν, ὧν Φαραὼ ἐσθίει ἔργον σιτοποιοῦ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ*

κατήσθιεν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ κανοῦ τοῦ ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου. ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωσὴφ εἶπεν αὐτῷ· αὕτη ἡ σύγκρισις αὐτοῦ· τὰ τρία κανᾶ τρεῖς ἡμέραι εἰσίν· (Fol. 128v.) κρεμάσει σε ἐπὶ ξύλου, καὶ φάγεται τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ τὰς σάρκας σου ἀπὸ σοῦ. (Fol. 129r.).

"Neden bugün üzgünsünüz? Ve Yusuf'a dediler: Rüya gördük ve onu tabir eden yok. Ve Yusuf onlara dedi: Tabir RAB'a mahsus değil mi? Lütfen, bana anlatın. Ve baş saki rüyasını Yusuf'a anlattı: Rüyamda; önümde bir asma ve asmada üç çubuk vardı. Ve tomurcuklanır gibiydi. Ve çiçekleri çıkıp salkımları olgun üzümler verdiler. Ve Firavun'un kâsesi elimdeydi. Ve üzümleri alıp onları Firavun'un kâsesi içine sıktım Ve kâseyi Firavun'un eline verdim. Ve Yusuf ona dedi: Onun tabiri şudur: Üç çubuk üç gündür. Artık üç güne kadar Firavun senin başını yükseltecek. Ve yine seni memuriyetine döndürecek. Ve onun sakisi bulunduğun vakitte olduğu gibi, evelki usule göre, Firavun'un kâsesini onun eline vereceksin. Fakat sana iyilik olduğu zaman, beni hatırına getir. Rica ederim, bana lütfet. Ve beni Firavun'a söyle. Ve beni buradan çıkar. Çünkü gerçek ben İbranîler diyarından çalındım. Ve burada dahi zindana konulacak bir şey yapmadım. Ve baş ekmekçi tabirin iyi olduğunu görünce Yusufa dedi: Ben de rüyamdaydım. Başımın üzerinde üç sepet beyaz ekmek vardı. Ve en üstteki sepette Firavun'un yiyeceklerinin her çeşidinden ekmek vardı. Ve kuşlar başımın üzerindeki sepetten onları yiyorlardı. Ve Yusuf cevap verdi. Onun tabiri şudur: Üç sepet üç gündür. Ve seni ağaca asacak. Ve kuşlar senin başının etini yiyecekler." (Yaratılış 40: 7-19).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Yusuf, Sakici ile Fırıncının Rüyasını Yorumluyor: Sakici, Firavun'a Hizmet Ediyor; Fırıncı Asılıyor* konusu sahnelenmiştir. Sahne alt ve üst olmak üzere kırmızı çizgiyle ikiye ayrılmıştır. Üstte; ortada Yusuf sağda sakici ve solda fırıncı ayakta gösterilmiştir. Yusuf sola dönmüş fırıncının rüyasını anlatmaktadır. Fırıncı, elini yüzüne götürmüş üzgünken, sakici rüyasının yorumundan memnun olmuş bir şekilde elini kaldırmış mutlu görünmektedir. Altta; Yusuf'un yorumladığı şekilde sakici ile fırıncının rüyası resmedilmiştir. Solda, üzerinde yiyecek kapları bulunan kuşbakışı görünen bir masa; masanın solunda kırmızı minderli tabureye oturan, Potifar ve Potifar'a elindeki kâseyi uzatarak hizmet eden sakici gösterilmiştir. Dibetesion üzerine mor khlamys ve kırmızı çizme giyimli Potifar bir kral gibi resmedilmiştir. Sahnenin sağında, başı kesilmiş bir şekilde yerde duran, bedeni çarmıhta gerilmiş fırıncının omuzları üzerinde iki kuş, başının etini yiyiyor. Kesilmiş başının yerinden aşağıya doğru kan akmaktadır.

Metinde sözü edilen olayları görselleştiren resim, her iki mahkûmun rüyasının yorumunun tanınmasını mümkün kılan ikonografik unsurlar içermektedir. Bununla birlikte, fırıncının ayakları birleştirilmiş iki kolu yana açılmış şekilde çarmıhta gösterilmesi dikkat çekici bir detaydır.

Katalog No: 113

Folyo No: 129r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Firavun'a Hizmet Eden Sakici ve Asılmış Fırıncı, b. Firavun Rüya Görüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 68-69; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 124, 125, Resim 50a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı bir konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Sahne yatayda, alt ve üst olarak ikiye ayrılmıştır. Şematik tasarlanan resim sahnesinde Firavun, sakici, fırıncı ve firavun'un rüyasında gördüğü inekler betimlenmiştir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

a. *ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ἡμέρα γενέσεως ἦν Φαραώ, καὶ ἐποίει πότον πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ. καὶ ἐμνήσθη τῆς ἀρχῆς τοῦ οἰνοχόου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ σιτοποιοῦ ἐν μέσῳ τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἀρχιοινοχόον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, καὶ ἔδωκε τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα Φαραώ, τὸν δὲ ἀρχισιτοποιὸν ἐκρέμασε, καθὰ συνέκρινεν αὐτοῖς Ἰωσήφ. καὶ οὐκ ἐμνήσθη ὁ ἀρχιοινοχόος τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' ἐπελάθετο αὐτοῦ.* (Fol. 129r.)

a. "Ve üçüncü günde, Firavun'un doğum gününde, vaki oldu ki, bütün kullarına ziyafet yaptı. Ve kullarının ortasında baş sakinin başını ve baş ekmekçinin başını yükseltti. Ve Yusuf'un onlara tabir ettiği gibi baş sakiyi sakiliğine döndürdü. Ve kâseyi Firavun'un eline verdi. Fakat baş ekmekçiyi astı. Ancak baş saki Yusuf'u hatırlamadı, onu unuttu." (Yaratılış 40:20-23)

b. *Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἡμερῶν, Φαραὼ εἶδεν ἐνύπνιον· ᾤετο ἑστάναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἰδοὺ ὥσπερ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον ἑπτὰ βόες καλαὶ τῷ εἴδει καὶ ἐκλεκταὶ ταῖς σαρξὶ καὶ ἐβόσκοντο ἐν τῷ Ἄχει. ἄλλαι δὲ ἑπτὰ βόες ἀνέβαινον μετὰ ταύτας ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἰσχραὶ τῷ εἴδει καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξὶ καὶ ἐνέμοντο παρὰ τὰς βόας ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ· καὶ κατέφαγον αἱ ἑπτὰ βόες αἱ αἰσχραὶ καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξὶ τὰς ἑπτὰ βόας τὰς καλὰς τῷ εἴδει καὶ τὰς ἐκλεκτὰς ταῖς σαρξί. ἠγέρθη δὲ Φαραώ. καὶ ἐνυπνιάσθη τὸ δεύτερον, καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ στάχυες ἀνέβαινον ἐν τῷ πυθμένι ἑνὶ ἐκλεκτοὶ καὶ καλοί· καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ στάχυες λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο μετ' αὐτούς·* (Fol. 129r.)

καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι τοὺς ἑπτὰ στάχυας τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς πλήρεις. εἶπα οὖν τοῖς ἐξηγηταῖς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων μοι αὐτό. (Fol. 129v.).

b. "Tam iki yıl sonra vaki oldu ki, Firavun bir rüya gördü; ırmağın yanında duruyordu ve ırmaktan güzel ve ette semiz yedi inek çıktı. Ve sazlar arasında otlanıyorlardı. Onlardan sonra çirkin ve ette cılız başka yedi inek çıktı. Ve ırmağın kenarında ineklerin yanında durdular. Çirkin ve ette cılız inekler, güzel ve semiz yedi ineği yediler. Ve Firavun uyandı. Ve uykuya varıp ikinci defa rüya gördü; bir sapta yedi semiz ve iyi başak çıktı. Ve

onlardan sonra cılız ve şark rüzgârından yanmış yedi başak bitti. Ve cılız başaklar yedi iyi başağı yuttular. Ve sihirbazlara söyledim, fakat bana bildiren bulunmadı." (Yaratılış 41:1-8).

Resim-Metin ilişkisi: Resim kompozisyonu, yatayda kırmızı konturla bölünerek alt ve üst olacak şekilde tasarlanmıştır. Üstte; *Firavun'a Hizmet Eden Sakici ve Asılmış Fırıncı* tasvir edilmiştir. Sahnenin ortasında, Firavun'un doğum günü nedeniyle ziyafete çağırdığı kişiler, bir masa etrafında oturan üç figür (Yusuf, fırıncı ve sakici de olabilir) şeklinde gösterilmiştir. Firavun, bu ziyafet esnasında sakici ve fırıncı ile ilgili kararını açıklıyor. Sahnenin solunda Firavun, masanın yanında tahtta ayaklarını uzatmış otururken sakici elindeki kâseyi ona uzatarak hizmet etmektedir. Sağda, kesilmiş başı yerde görünen fırıncı çarmıha gerilmiş ve üzerinde iki kuş, başının etini yerken betimlenmiştir. Altta; *Firavun Rüya Görüyor*ken resmedilmiştir. Sahnenin merkezinde yatakta uyur pozisyonda Firavun gösterilmiştir. Firavun'un rüyasında gördüğü yedi inek, sahnenin solunda ve sağında üçer inek olarak betimlenmiştir. Metinde anlatılan hikâyeyi tanımamızı sağlayan ikonografik unsurlar, öyküleyici bir anlatımla resim sahnesinde yer almaktadır.

Katalog No: 114

Folyo No: 130r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf, Firavun'un Rüyasını Yorumluyor.

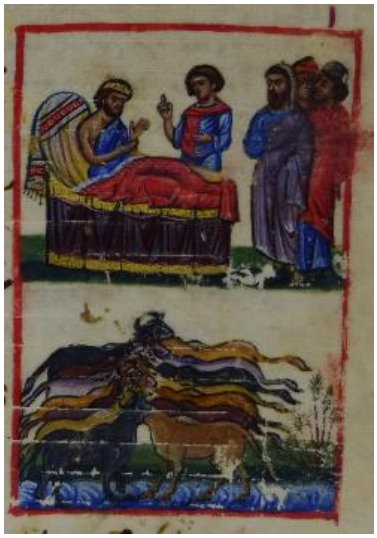
Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 70-71; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 125, Resim 504.

Tanım: Resim, sayfanın sağ kısmında kırmızı konturla sınırlanan dikey dikdörtgen formda bir alana yerleştirilmiştir. Az miktarda boya dökülmeleri dışında, iyi görünen bu resmin onarım gördüğü düşünülmektedir.

> *Καὶ εἶπεν Ἰωσὴφ τῷ Φαραώ·* (Fol. 129v.) *ὅσα ὁ Θεὸς ποιεῖ, ἔδειξε τῷ Φαραώ. αἱ ἑπτὰ βόες αἱ καλαὶ ἑπτὰ ἔτη ἐστί, καὶ οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ καλοὶ ἑπτὰ ἔτη ἐστί· τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἕν ἐστι, καὶ αἱ ἑπτὰ βόες αἱ λεπταὶ αἱ ἀναβαίνουσαι ὀπίσω αὐτῶν ἑπτὰ ἔτη ἐστί, καὶ οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἔσονται ἑπτὰ ἔτη λιμοῦ. τὸ δὲ ῥῆμα, ὃ εἴρηκα Φαραώ, ὅσα ὁ Θεὸς ποιεῖ, ἔδειξε τῷ Φαραώ, ἰδοὺ ἑπτὰ ἔτη ἔρχεται εὐθηνία πολλὴ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου· ἥξει δὲ ἑπτὰ ἔτη λιμοῦ μετὰ ταῦτα, καὶ ἐπιλήσονται τῆς πλησμονῆς τῆς ἐσομένης ἐν ὅλῃ Αἰγύπτῳ, καὶ ἀναλώσει ὁ λιμὸς τὴν γῆν, καὶ οὐκ ἐπιγνωσθήσεται ἡ εὐθηνία ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ λιμοῦ τοῦ ἐσομένου μετὰ ταῦτα· ἰσχυρὸς γὰρ ἔσται σφόδρα. περὶ δὲ τοῦ δευτερῶσαι τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ δίς, ὅτι ἀληθὲς ἔσται τὸ ῥῆμα τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ταχυνεῖ ὁ Θεὸς τοῦ ποιῆσαι αὐτό. νῦν οὖν σκέψαι ἄνθρωπον φρόνιμον καὶ συνετὸν καὶ κατάστησον αὐτὸν ἐπὶ γῆς Αἰγύπτου· καὶ ποιησάτω Φαραὼ καὶ καταστησάτω τοπάρχας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀποπεμπτωσάτωσαν πάντα τὰ γεννήματα τῆς γῆς Αἰγύπτου τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῆς εὐθηνίας καὶ συναγαγέτωσαν πάντα τὰ βρώματα τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῶν ἐρχομένων τῶν καλῶν τούτων, καὶ συναχθήτω ὁ σῖτος ὑπὸ χεῖρα Φαραώ, βρώματα ἐν ταῖς πόλεσι φυλαχθήτω· καὶ ἔσται τὰ βρώματα τὰ πεφυλαγμένα τῇ γῇ εἰς τὰ ἑπτὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ, ἃ ἔσονται ἐν γῇ Αἰγύπτου* (Fol. 130r.).

> "Ve Yusuf, Firavun'a dedi: "RAB'bin yapmak üzere olduğu şeyi Firavun'a bildirdi. Yedi iyi inek yedi yıldır. Ve yedi iyi başak da yedi yıldır. Rüya birdir. Ve onlardan sonra çıkan yedi cılız ve çirkin inek ve şark yelinden yanmış boş yedi başak da yedi yıldır; yedi kıtlık yılı olacaktır. Firavun'a diyeceğim şudur; RAB yapmak üzere olduğu şeyi Firavun'a gösterdi. Bütün Mısır diyarında yedi büyük bolluk yılı gelecektir. Ve onlardan sonra yedi kıtlık yılı çıkacaktır. Mısır diyarında bütün bolluk unutulacaktır. Ve diyarı

kıtlık telef edecektir. Ve diyarda bolluk sonrası gelen bu kıtlık yüzünden bilinmeyecektir. Çünkü çok ağır olacaktır. Ve rüya Firavun'a iki defa tekrar edildi. Çünkü mesele RAB tarafından sabittir. RAB onu yapmakta acele edecektir. Ve şimdi, Firavun akıllı ve hikmetli bir adam arasın. Onu Mısır diyarı üzerine koysun. Firavun bunu da yapsın, bütün diyar üzerine memurlar koysun. Yedi bolluk yılında Mısır diyarının beşte birini alsın. Ve bu gelecek iyi yılların bütün yiyeceğini toplasınlar. Ve buğdayı şehirlerde yiyecek olarak Firavun'un eli altında yığsınlar ve saklasınlar. Bu yiyecek Mısır diyarında olacak yedi kıtlık yılı için memlekete zahire olacaktır." (Yaratılış 41: 25-36).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Yusuf, Firavun'un Rüyasını Yorumluyor* konusu resimde sahnelenmiştir. Dikey sahne, yatayda iki bölüme ayrılmıştır. Üstte; ön planda bir yatağın içinde oturmuş başında tacı bulunan Firavun, rüyasını anlatırken tasvir edilmiştir. Yatağın ucunda Yusuf, sağ elini kaldırmış ve konuşur vaziyettedir. Onlar rüyanın yorumu hakkında konuşurken sağda bir grup figür de onları dinlemektedir. Altta ise, mavi ve yeşil zemin üstünde solda yanyana dizilmiş yedi inek, sağda yanyana dizilmiş yedi ineğin başını yutarken gösterilmiştir. Sağdaki ineklerin arkasında, ikinci rüyada görülen başakları temsil eden, yeşil renginde yedi başak da resmedilmiştir.

Metinde geçen unsurlar, hikâyenin konusunun anlaşılmasını sağlayacak şekilde resim kompozisyonunda yer almaktadır. Resmin zenginleştirilmesini sağlayacak dekoratif unsurlar kullanılmamıştır.

Katalog No: 115

Folyo No: 130v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Firavun, Yusuf'a Hediyeler Veriyor, b. Yusuf İki Tekerlekli Arabada.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 72; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 126, 127, Resim 508a, b.

Tanım: Sayfanın sol üst köşesinde kenar boşluğuna gelecek şekilde yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen formdadır. Sadece hikâyede geçen figürlerin betiminden oluşan sahne manzarasızdır. Boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir

> a. *Ἤρεσε δὲ τὸ ῥῆμα ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον πάντων τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ εἶπε Φαραὼ πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ· μὴ εὑρήσομεν ἄνθρωπον τοιοῦτον, ὃς ἔχει πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτῷ; εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ· ἐπειδὴ ἔδειξεν ὁ Θεός σοι πάντα ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος φρονιμώτερος καὶ συνετώτερός σου· σὺ ἔσῃ ἐπὶ τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐπὶ τῷ στόματί σου ὑπακούσεται πᾶς ὁ λαός μου· πλὴν τὸν θρόνον ὑπερέξω σου ἐγώ. εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ· ἰδοὺ καθίστημί σε σήμερον ἐπὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου. καὶ περιελόμενος Φαραὼ τὸν δακτύλιον ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, περιέθηκεν αὐτὸν ἐπί τὴν χεῖρα Ἰωσὴφ καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν στολὴν βυσσίνην καὶ περιέθηκε κλοιὸν χρυσοῦν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ·* (Fol. 130v.)

> a. "Ve bu söz Firavun'un gözünde ve bütün kullarının gözünde iyi idi. Ve Firavun kullarına dedi: Bunun gibi kendisinde RAB'bin ruhu olan bir adam bulabilir miyiz? Ve Firavun Yusuf'a dedi: Mademki RAB sana bütün bu şeyi bildirdi, senin gibi akıllı ve hikmetli adam yoktur. Sen evimin üzerinde bulunacaksın ve bütün kavmim senin emrin altında idare olunacaktır. Ben yalnız tahtta senden büyük olacağım. Ve Firavun Yusuf'a dedi: Bak, seni bütün Mısır diyarı üzerine koydum. Ve Firavun mühürünü parmağından

çıkardı. Ve onu Yusuf'un parmağına taktı. Ve ona ince keten esvap giydirdi. Ve boynuna altın zincir taktı," (Yaratılış 41: 37-42).

b. *καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἅρμα τὸ δεύτερον τῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκήρυξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ κήρυξ· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐφ' ὅλης γῆς Αἰγύπτου. εἶπε δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ· ἐγὼ Φαραώ, ἄνευ σοῦ οὐκ ἐξαρεῖ οὐδεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου. καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, Ψονθομφανήχ·* (Fol. 130v.).

b. "Ve onu kendisinin ikinci arabasına bindirdi. Ve onun önünde diz çökün, diye bağırdılar. Ve onu bütün Mısır diyarı üzerine koydu. Ve Firavun Yusuf'a dedi: Ben Firavun'um ve bütün Mısır diyarında hiç kimse sensiz elini yahut ayağını kaldırmıyacaktır. Ve Firavun Yusuf'un adını Zafenat-paneah koydu." (Yaratılış 41: 43-45).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Firavun, Yusuf'a Hediyeler Veriyor* ve *Yusuf İki Tekerlekli Arabada* olay anları sahnelenmiştir. Metinde; firavun'nun Yusuf'a elindeki yüzüğü, keten esvap ve altın zincir verdiği anlatılmaktadır. Bu hikâyenin betimi olan resim sahnenin solunda, kırmızı dibetesion üzerine mor khlamys giyimli Firavun, başında tacıyla tahtında oturur vaziyette ve elindeki yüzüğü Yusuf'a verirken tasvir edilmiştir. Ayaklarının altında podest yerleştirilmiştir. Arkasında ayakta bekleyen profilden verilmiş askeri yer almaktadır. Firavun'un karşısında Yusuf ayakta, saygı gösterir şekilde başını eğmiş ve Firanun'un verdiği yüzüğü almak için elini uzatmış görülür. Yusuf'un yanında ayakta bekleyen eşi olduğu düşünülen kadın figür Yakup'a eşlik eder şekilde gösterilmiştir. Sahnenin sağında, iki atın çektiği tekerlekli arabayı

kullanan Yusuf tasvir edilmiştir. Arabanın içinde ayakta görülen Yusuf, atların eğerlerinin ipini sağ eliyle tutmuş çekerken sol eliyle de kamçı tutmaktadır.

Katalog 111, 112,113 ve 114 numaralı resimlerde gördüğümüz Yusuf figürünün giydiği mavi uzun tunik ve boynuna doladığı kırmızı atkılı betimi yerine bu resim sahnesinde üzerinde ve eteklerinde altın yaldız detayı bulunan mavi uzun tuniğin üzerine boynuna altın yaldız kolye takılmıştır. Bu kıyafet değişikliği, Yusuf'un bundan sonra değişen statüsünü yansıtmaktadır.

Katalog No: 116

Folyo No: 131r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf Tahıl Satıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 127, Resim 512.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına gelecek şekilde, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Yusuf ve tahıl sattığı Mısırlılar sahnede tasvir edilmiştir. Aşırı boya dökülmeleri nedeniyle resim çok hasarlı görünmektedir.

> *ἐκάλεσε δὲ ᾽Ιωσὴφ τὸ ὄνομα τοῦ πρωτοτόκου Μανασσῆ, ὅτι ἐπιλαθέσθαι με ἐποίησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν πόνων μου καὶ πάντων τῶν τοῦ πατρός μου. τὸ δὲ ὄνομα τοῦ δευτέρου ἐκάλεσεν ᾽Εφραΐμ, ὅτι ηὔξησέ με ὁ Θεὸς ἐν γῇ ταπεινώσεώς μου. Παρῆλθε δὲ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐθηνίας, ἃ ἐγένοντο ἐν τῇ γῇ Αἰγύπτου, καὶ ἤρξατο τὰ ἑπτὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ ἔρχεσθαι, καθὰ εἶπεν ᾽Ιωσήφ. καὶ ἐγένετο λιμὸς ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ἐν δὲ πάσῃ τῇ γῇ Αἰγύπτου ἦσαν ἄρτοι. καὶ ἐπείνασε πᾶσα ἡ γῆ Αἰγύπτου, ἔκραξε δὲ ὁ λαὸς πρὸς Φαραὼ περὶ ἄρτων· εἶπε δὲ Φαραὼ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις· πορεύεσθε πρὸς ᾽Ιωσήφ, καὶ ὃ ἐὰν εἴπῃ ὑμῖν, ποιήσατε. καὶ ὁ λιμὸς ἦν ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς· ἀνέῳξε δὲ ᾽Ιωσὴφ πάντας τοὺς σιτοβολῶνας καὶ ἐπώλει πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις. καὶ πᾶσαι*

αἱ χῶραι ἦλθον εἰς Αἴγυπτον ἀγοράζειν πρὸς Ἰωσήφ· ἐπεκράτησε γὰρ ὁ λιμὸς ἐν πάσῃ τῇ γῇ. (Fol. 131v.).

"Ve Yusuf ilk oğlunun adını Maneşeh koydu. Çünkü RAB bana bütün zahmetimi ve bütün babamın evini unutturdu, dedi. Ve ikincinin adını Efraim koydu. Çünkü RAB düşkünlüğüm diyarında beni bereketli kıldı, dedi. Ve Mısır diyarında olan yedi bolluk yılı bitti. Ve Yusuf'un söylemiş olduğu gibi yedi kıtlık yılı gelmeye başladı ve bütün memleketlerde kıtlık vardı. Ancak bütün Mısır diyarında ekmek vardı. Ve bütün Mısır diyarı aç kalınca, kavim Firavun'a ekmek için feryat etti. Ve Firavun bütün Mısırlılara dedi: Yusuf'a gidin, onun size diyeceğini yapın. Ve kıtlık bütün her yerdeydi. Ve Yusuf yiyecek bulunan bütün yerleri açıp Mısırlılara satıyordu. Ve kıtlık Mısır diyarında şiddetlendi. Ve bütün memleketler buğday satın almak için Mısır'a, Yusuf'a geldiler. Çünkü bütün yeryüzünde kıtlık şiddetliydi." (Yaratılış 41: 51-57).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde söz edilen yedi kıtlık yılı geldiğinde Mısırlılar, Yusuf'un başında bulunduğu Firavun'un tahıl ambarından tahıl almaya gelirler. Bu hikâyenin betimi olan resimde *Yusuf Tahıl Satıyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda konik çatı örtülü mimari bir yapı önünde tahtta oturmuş vaziyette, dibetesion üzerine mor khlamys giyimli Yusuf bir saraylı gibi gösterilmiştir. Yusuf'un el hareketinden karşısındakilere komut verdiği anlaşılmaktadır. Sahnenin sağında, yığılmış tahılları siyah çuvallara dolduran çömelmiş iki figür ve el hareketlerinden Yusuf'la konuştukları anlaşılan ayakta duran iki figür ile arkalarında bekleyen diğer figürler seçilebilmektedir. Fakat resimde görülen aşırı renk dökülmeleri nedeniyle sahne ayrıntılı çözümle yapmaya uygun görünmemektedir.

Katalog No: 117

Folyo No: 131v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Oğullarını Mısır'a Gönderiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 127, 128, Resim 516.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına yerleştirilmiş kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana sahiptir. Manzarasız resim sahnesinde ev betimi önünde Yakup ve oğulları gösterilmiştir. Canlı renkler kullanılmış resim iyi durumda görünmektedir. Resmin onarım gördüğü düşünülmektedir.

> *Ἰδων δὲ ᾽Ιακὼβ ὅτι ἐστὶ πρᾶσις ἐν Αἰγύπτῳ, εἶπε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· ἱνατί ραθυμεῖτε; ἰδοὺ ἀκήκοα ὅτι ἐστὶ σῖτος ἐν Αἰγύπτῳ· κατάβητε ἐκεῖ καὶ πρίασθε ἡμῖν μικρὰ βρώματα, ἵνα ζήσωμεν καὶ μὴ ἀποθάνωμεν. κατέβησαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ ᾽Ιωσὴφ οἱ δέκα πρίασθαι σῖτον ἐξ Αἰγύπτου· τὸν δὲ Βενιαμὶν τὸν ἀδελφὸν ᾽Ιωσὴφ οὐκ ἀπέστειλε μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, εἶπε γάρ· μή ποτε συμβῇ αὐτῷ μαλακία. ῏Ηλθον δὲ οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ ἀγοράζειν μετὰ τῶν ἐρχομένων· ἦν γὰρ ὁ λιμὸς ἐν γῇ Χαναάν.* (Fol. 132r.)

> "Ve Yakup Mısır'da buğday olduğunu duydu. Ve Yakup oğullarına dedi: Neden birbirinize bakıyorsunuz? Ve dedi: İşte, Mısır'da buğday olduğunu duydum. Oraya gidin. Ve oradan bize satın alın. Ki, yaşıyalım ve ölmeyelim. Ve Yusuf'un on kardeşi Mısır'dan buğday satın almak için gittiler. Fakat Yakup, Yusuf'un kardeşi Benyamin'i kardeşleriyle göndermedi. Çünkü dedi: Belki ona bir zarar gelir. Gelenler arasında İsrail oğulları da satın almak için geldiler. Çünkü Kenân diyarında kıtlık vardı." (Yaratılış 42: 1-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yakup, Oğullarını Mısır'a Gönderiyor* konusu işlenmiştir. Sahnenin sağ tarafında kırmızı kiremit çatılı bir ev betimi önünde tahtta oturan beyaz saç ve sakallı Yakup görülür. Onun karşısında, Mısır'a tahıl almak için gönderilmeyi bekleyen on oğlu tasvir edilmişdir. Metinde anlatılan hikâyeye göre, kardeşleriyle Mısır'a gönderilmeyen evde kalan Benyamin Yusuf'un önünde abilerinden ayrı gösterilmiştir. Ayakta ve elleri görünmeyecek şekilde önde kollarını bağlamış, saygıyla dinler görünen on oğlunun baş sayısı ayak sayısından fazla verilmiştir. Oğulların uzun elbiselerinin altında beyaz çorap üzerine sandelet giyinmiş ayakları görünmektedir.

Yakup figürünün duruşu ve vücut hatlarını gösteren volümlü kıyafeti Helenistik etkili görünmektedir. Ayrıca baş, el ve ayakları detaylı bir işçilikle işlenmiştir. Sadece hikâyede geçen figürlerin yer aldığı bir kompozisyonla oluşturulan sahne, konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 118

Folyo No: 132v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Kardeşleri Yusuf'un Huzurunda

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 128, Resim 517.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafında kırmızı konturla çevrelenen dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Yusuf, muhafızı ve on kardeşi resim kompozisyonunda yer almaktadır. Boya dökülmeleri nedeniyle resim hasarlı görünmektedir.

> *Ἰωσὴφ δὲ ἦν ὁ ἄρχων τῆς γῆς, οὗτος ἐπώλει παντὶ τῷ λαῷ τῆς γῆς· ἐλθόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ Ἰωσὴφ προσεκύνησαν αὐτῷ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. ἰδὼν δὲ Ἰωσὴφ τούς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπέγνω καὶ ἠλλοτριοῦτο ἀπ' αὐτῶν καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς σκληρὰ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πόθεν ἥκατε; οἱ δὲ εἶπον· ἐκ γῆς Χαναὰν ἀγοράσαι βρώματα. ἐπέγνω δὲ Ἰωσὴφ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν. καὶ ἐμνήσθη Ἰωσὴφ τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ, ὧν εἶδεν αὐτός, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· κατάσκοποί ἐστε, κατανοῆσαι τὰ ἴχνη τῆς χώρας ἥκατε. οἱ δὲ εἶπαν· οὐχί, κύριε, οἱ παῖδές σου ἤλθομεν πρίασθαι βρώματα· πάντες ἐσμὲν υἱοὶ ἑνὸς ἀνθρώπου· εἰρηνικοί ἐσμεν, οὐκ εἰσὶν οἱ παῖδές σου κατάσκοποι. εἶπε δὲ αὐτοῖς· οὐχί, ἀλλὰ τὰ ἴχνη τῆς γῆς ἤλθετε ἰδεῖν. οἱ δὲ εἶπαν· δώδεκά ἐσμεν οἱ παῖδες σου ἀδελφοὶ ἐν γῇ Χαναάν, καὶ ἰδοὺ ὁ νεώτερος μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σήμερον, ὁ δὲ ἕτερος οὐχ ὑπάρχει. εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰωσήφ· τοῦτό ἐστιν ὃ εἴρηκα ὑμῖν λέγων, ὅτι κατάσκοποί ἐστε· ἐν τούτῳ φανεῖσθε· νὴ τὴν ὑγίειαν Φαραώ, οὐ μὴ ἐξέλθητε ἐντεῦθεν, ἐὰν μὴ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος ἔλθῃ ὧδε. ἀποστείλατε ἐξ ὑμῶν ἕνα καὶ λάβετε τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν, ὑμεῖς δὲ ἀπάχθητε ἕως τοῦ φανερὰ γενέσθαι τὰ ῥήματα ὑμῶν, εἰ ἀληθεύετε ἢ οὔ· εἰ δὲ μή, νὴ τὴν ὑγίειαν Φαραώ, ἦ μὴν κατάσκοποί ἐστε.* (Fol. 132r.).

> "Ve Yusuf, memleketin valisi idi. Memleketin bütün kavmine satan o idi. Ve Yusuf'un kardeşleri geldiler. Ve onun önünde yere eğildiler. Ve Yusuf kardeşlerini gördü, onları tanıdı. Fakat kendisi bir yabancıymış gibi davranarak onlara sert konuştu. Ve onlara dedi: Nereden geliyorsunuz? Ve dediler: Yiyecek satın almak için Kenân diyarından. Ve Yusuf kardeşlerini tanıdı. Fakat onlar kendisini tanımadılar. Ve Yusuf onlarla ilgili gördüğü rüyaları hatırladı. Ve onlara dedi: Siz casuz musunuz, memleketin açığını görmek için geldiniz? Ve ona dediler: Hayır efendim. Ancak kulların yiyecek satın almak için geldiler. Biz hepimiz bir adamın oğullarıyız. Biz iyi adamlarız. Kulların casuz değildir. Ve onlara dedi: Yok. Memleketin açığını görmek için geldiniz. Ve dediler: Biz kulların, Kenân diyarında bir adamın

oğulları, on iki kardeşiz. Ve işte, küçüğü bugün babamızın yanındadır, biri de yoktur. Ve Yusuf onlara dedi: Casuzsunuz diye size söylediğim budur. Bununla tecrübe edileceksiniz. Firavun'un hayatına yemin ederim, küçük kardeşiniz buraya gelmedikçe buradan çıkamayacaksınız. Sizden birini gönderin de kardeşinizi getirsin. Ve siz bağlanacaksınız. Sizin doğruyu söylediğinizden emin oluncaya kadar. Yoksa Firavun'un hayatına yemin ederim ki, siz casuzsunuz." (Yaratılış 42: 6-16).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan hikâyeye göre; Yusuf Mısır valisi olur ve tahıl almak için kardeşleri ona gelirler. Resimde, hikâyede geçen *Kardeşleri Yusuf'un Huzurunda* anı sahnelenmiştir. Sahnenin solunda ev betimi önünde tahtta oturan Yusuf görülür. Haleli başında taç bulunan Yusuf; mavi tunik üzerine mor khlamys giysileryle. ayağında kırmızı çizme ve yeşil taytıyla bir Bizanslı gibi resmedilmiştir. Ayağının altında mor bir podest yerleştirilmiştir. Yanında ayakta duran ve kalkan tutan bir muhafızıyla birlikte görülen Yusuf, bir yönetici pozisyonundadır. El hareketinden konuştuğu anlaşılan Yusuf'un önünde eğilmiş on kardeşi yer almaktadır. Sahnenin sağında eğilmiş Yusuf'un kardeşlerinin arkasında bir dağ tasviri yapılmıştır. Açık koyu renk kullanımıyla derinlik hissi verilerek oluşturulan dağ dokusu oldukça dikkat çekicidir.

Hikâyede, Yusuf'un kardeşlerinin tahıl almak için Yusuf'a gittiği anlatılmasına rağmen, resim sahnesinde tahıl betimi görülmemektedir. Ancak, genel olarak sahne konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 119

Folyo No: 133r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf'un Kardeşlerine Buğday Veriliyor, b. Yusuf'un Kardeşleri Yakup'un Önünde Çuval Boşaltıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 128, Resim 521a, b.

Tanım: Resim, alt ve üst iki bölümden oluşan bir sahne şeklinde sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Figürlerin jest ve mimikleriyle dinamizm kazanan resim kompozisyonunda üstte Yusuf ve kardeşleri, altta Yakup ve oğulları görülür. Resimde renk dökülmeleri mevcuttur.

> a. *καὶ εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ· ἐπεδόθη μοι τὸ ἀργύριον, καὶ ἰδοὺ τοῦτο ἐν τῷ μαρσίππῳ μου, καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ ἐταράχθησαν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· τί τοῦτο ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἡμῖν.* (Fol. 133r.).
>
> a. "Ve kardeşlerine dedi: Param geri verilmiş. Ve işte, hattâ çuvalımdadır. Ve yürekleri yerinden oynadı. Ve titreyerek birbirlerine dönüp dediler: RAB'bin bize bu yaptığı nedir?" (Yaratılış 42: 28)
>
> b. *Ἦλθον δὲ πρὸς Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτῶν εἰς γῆν Χαναὰν καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα τὰ συμβάντα αὐτοῖς, λέγοντες· λελάληκεν ὁ ἄνθρωπος ὁ κύριος τῆς γῆς πρὸς ἡμᾶς σκληρὰ καὶ ἔθετο ἡμᾶς ἐν φυλακῇ ὡς κατασκοπεύοντας τὴν γῆν. εἴπαμεν δὲ αὐτῷ· εἰρηνικοί ἐσμέν, οὐκ ἐσμὲν κατάσκοποι· δώδεκα ἀδελφοί ἐσμεν, υἱοὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ὁ εἷς οὐχ ὑπάρχει, ὁ δὲ μικρὸς μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σήμερον ἐν γῇ Χαναάν. εἶπε δὲ ἡμῖν ὁ ἄνθρωπος ὁ κύριος τῆς γῆς· ἐν τούτῳ γνώσομαι ὅτι εἰρηνικοί ἐστε· ἀδελφὸν ἕνα ἄφετε ὧδε μετ' ἐμοῦ, τὸν δὲ ἀγορασμὸν τῆς σιτοδοσίας τοῦ οἴκου ὑμῶν λαβόντες ἀπέλθατε. καὶ ἀγάγετε πρός με τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον, καὶ γνώσομαι ὅτι οὐ κατάσκοποί ἐστε, ἀλλ' ὅτι εἰρηνικοί ἐστε, καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν ἀποδώσω ὑμῖν, καὶ τῇ γῇ ἐμπορεύσεσθε. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ κατακενοῦν αὐτοὺς τοὺς*

σάκκους αὐτῶν, καὶ ἦν ἑκάστου ὁ δεσμὸς τοῦ ἀργυρίου ἐν τῷ σάκκῳ αὐτῶν· καὶ εἶδον τοὺς δεσμοὺς τοῦ ἀργυρίου αὐτῶν αὐτοὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν. (Fol. 133r.).

b. "Ve Kenân diyarına, babaları Yakup'a geldiler. Ve kendilerine olan bütün bu şeyleri ona anlattılar. Memleketin efendisi olan adam bize ağır konuştu. Memleketin casusuymuşuz gibi bizi alıkoydu. Ve ona dedik: Biz doğru adamlarız, casus değiliz, biz babamızın oğulları, on iki kardeşiz; biri yoktur. Ve küçüğü bugün Kenân diyarında babamızın yanındadır. Ve o adam, memleketin efendisi, bize dedi: Sizin doğru adamlar olduğunuzu bununla bileceğim, kardeşlerinizden birini yanımda bırakın. Ve evlerinizin kıtlığı için buğday alıp gidin ve küçük kardeşinizi bana getirin. O zaman sizin casus değil, doğru adamlar olduğunuzu anlayacağım. Ve kardeşinizi size vereceğim. Ve memlekette alış veriş yaparsınız. Ve onlar çuvallarını boşaltırken işte her birinin para çıkını çuvalındaydı. Ve kendileri ve babaları paralarının çıkınlarını görünce, korktular." (Yaratılış 42: 29-35).

Resim-Metin ilişkisi: Hikâyede anlatılan iki olay anı kırmızı bir konturla alt ve üst iki bölüme ayrılarak resmedilmiştir. Üstte; *Yusuf'un Kardeşlerine Buğday Veriliyor* konusu işlenmiştir. Sahnenin sağında Yusuf, iki yanında muhafızları ve etrafında bir grup şeklinde tasvir edilen kardeşleriyle gösterilmiştir. Tahtta oturan Yusuf; emir verircesine sağ elini kaldırmış, sol elini belindeki kılıçta tutmaktadır. Sahnenin merkezindeki figürlere bakışlarını yönelten Yusuf'un ağır konuştuğunu gösteren sert bir ifadesi vardır. Figürlerden biri önünde eğilmiş onun eteğine kapanma eğilimindedir. Sahnenin merkezinde biri çuval tutan diğeri çuvala tahıl dolduran iki figür tasvir edilmiştir. Sahnedeki diğer figürler de bir grup halinde ve dikkatleri sahnenin merkezine çevirir şekilde tasvir edilmişlerdir. Ayakta bir figür parmaklarıyla hesap yaparcasına elini sola

kaldırmış ve başını Yusuf'a çevirmiştir. El hareketlerinden konuştuğu anlaşılan kırmızı elbiseli figür de ayakta ve başını çuvala tahıl dolduran figürlere çevirmiştir. Sahnenin solunda, çuval yüklenmek için bekleyen iki eşek sola dönük ve profilden verilmiştir.

Altta; *Yusuf'un Kardeşleri Yakup'un Önünde Çuval Boşaltıyor* konusu işlenmiştir. Sahnenin solunda; oturur vaziyette Yakup, arkasında küçük oğlu Benyamin olduğu düşünülen figür ve Yakup'un önünde tahıl çuvalını boşaltan iki oğlu görülür. Boşaltılan tahıl çuvalından, hikâyede anlatılan, torbalarına geri konulan paranın çıkması karşısında Yakup ve oğulları şaşkınlık içindedirler. Benyamin'e karşılık bir kardeşlerini rehin verdiklerini; hararetli bir şekilde anlattığı vücut duruşu, jest ve mimiklerinden anlaşılan ortadaki figür ve Yakup birbirine bakmaktadır. Sahnenin sağında ise konuyu tartışırken tasvir edilmiş Yakup'un diğer oğulları yer almaktadır.

Bu resim sahnesindeki figürlerin işlenişi kendinden önceki resimlerden farklı bir anlayışla tasvir edilmiştir. Özellikle, bu sahnedeki Yusuf figürü Katalog 118 numaralı resimdeki Yusuf betiminden ve yine bu sahnedeki Yakup figürü Katalog 117 numaralı resimdeki Yakup figüründen farklı bir anlayışla resmedilmiştir. Ayrıca, bu resimdeki Benyamin figürü de kendinden önceki Katalog 117'deki ve sonraki Katalog 120'deki Benyamin figüründen farklılık göstermektedir. Ancak yine de denilebilir ki, resim kompozisyonu metinde anlatılan konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 120

Folyo No: 134r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yakup, Oğullarına Benyamin'i Veriyor Ve Onlar Mısır Yolunda, b. Yusuf'un Benyamin'le Karşılaşması

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 73-74; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 129, 130, Resim 525a, b, c.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Resim alanı yatayda ikiye bölünmüş kırmızı kontur ile çevrelenmiş dikdörtgen şeklindedir. Üstteki bölümde Yakup ve oğulları, alttaki bölümde Yusuf ve kardeşleri resimlenmiştir. Az miktarda görülen boya dökülmeleri dışında iyi durumdadır.

a *…καὶ τὸ ἀργύριον τὸ ἀποστραφὲν ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν ἀποστρέψατε μεθ' ὑμῶν· μή ποτε ἀγνόημά ἐστι. καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν λάβετε καὶ ἀναστάντες κατάβητε πρὸς τὸν ἄνθρωπον. ὁ δὲ Θεός μου δῴη ὑμῖν χάριν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποστείλαι τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν ἕνα καὶ τὸν Βενιαμίν· ἐγὼ μὲν γὰρ καθάπερ ἠτέκνωμαι, ἠτέκνωμαι. Λαβόντες δὲ οἱ ἄνδρες τὰ δῶρα ταῦτα καὶ τὸ ἀργύριον διπλοῦν ἔλαβον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν καὶ τὸν Βενιαμὶν καὶ ἀναστάντες κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον.* (Fol. 134r.).

a. "Ve çuvallarınızın içindeki, geri verilmiş olan parayı elinizde geri götürün. Belki bir yanlışlık olmuştur. Ve kardeşinizi alıp kalkın ve o adamın yanına dönün. Ve o adamın önünde Kadîr olan RAB size merhamet ihsan etsin. Diğer kardeşinizi ve Benyamin'i size teslim etsin. Ve ben çocuklarımdan edileceksem, edileyim. Ve adamlar bu hediyeyi aldılar. Ve ellerinde iki kat para ve Benyamin'i alıp kalktılar ve Mısır'a indiler." (Yaratılış 43: 12-16)

b *καὶ ἔστησαν ἐναντίον Ἰωσήφ. εἶδε δὲ Ἰωσὴφ αὐτοὺς καὶ τὸν Βενιαμὶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁμομήτριον καὶ εἶπε τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· εἰσάγαγε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν οἰκίαν*. (Fol. 134r.).

b. "Ve Yusuf'un önünde durdular. Ve Yusuf Benyamin'i onlarla beraber görünce evinin kâhyasına dedi: Bu adamları eve götür." (Yaratılış 43: 16)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan konunun üç aşaması, yatayda alt üst şekilde ayrılan iki bölümde gösterilmiştir. Üstte; *Yakup, Oğullarına Benyamin'i Veriyor Ve Onlar Mısır Yolunda* konusu işlenmiştir. Sahnenin solunda bir ev betimi önünde tahtta oturan Yakup, sağ elini sakalını götürmüş, sol elini kaygılı bir şekilde baktığı Benyamin'in başına koymuş ve onu kardeşleriyle gönderirken resmedilmiştir. Sahnenin sağında hareket halindeki üç deve ve arkadakine binmiş Benyamin görülür. Sahnenin ortasında ise bu iki olay anının ardışıklığını sağlayan bir grup şeklinde resimlenen Yakup'un oğulları yer almaktadır. Soldaki Benyamin betiminin elini tutan figür ile ön plandaki figürün geriye doğru bakmaları ve diğer figürlerin develerin arkasında giderken gösterilmesi iki olayı birbirine bağlamaktadır. Böylece öyküleyici anlatım resimleme anlayışında bir sahne düzenlemesi tercih edilmiştir.

Altta; *Yusuf'un Benyamin'le Karşılaşması* anı resmedilmiştir. Sağda tahtta oturan Yusuf, Benyamin'i kucaklamaktadır. Haleli başındaki tacı, oturduğu tahtı, kıyafeteleri ve arkasındaki muhafızıyla bir yönetici konumunda tasvir edilen Yusuf'un karşısında; ona kardeşi Benyamin'i getiren diğer kardeşleri, geri vermek üzere getirdikleri, torbalarından çıkan paraları ellerinde tutmaktadırlar.

Sahnelerin sağındaki ev betimi dışında, kompozisyonu zenginleştirecek dekor ve mekân unsuru kullanılmamıştır. Figürlerin işlenişinde olayın duygusallığını yansıtacak detayların verilmesine dikkat edilmiştir. Konunun tanınmasını sağlayan ikonografik unsurlar resimde yer almaktadır.

Katalog No: 121

Folyo No: 134v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf'un Ağlaması ve Yüzünü Yıkaması, b. Yusuf ve Kardeşleri Yemekte.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 75-76; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 131, 132, Resim 529a, b, c.

Tanım: Sayfanın sol alt köşesinde yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Yatayda iki bölüm halinde düzenlenen kompozisyonda Yusuf, Mısırlılar ve kardeşleri betimlenmiştir. Resimde boya silinmeleri görülmektedir.

a. *ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ Ἰωσὴφ εἶδε Βενιαμὶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁμομήτριον καὶ εἶπεν· οὗτος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος, ὃν εἴπατε πρός με ἀγαγεῖν; καὶ εἶπεν· ὁ Θεὸς ἐλεήσαι σε τέκνον. ἐταράχθη δὲ Ἰωσήφ, συνεστρέφετο γὰρ τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, καὶ ἐζήτει κλαῦσαι· εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ ταμεῖον ἔκλαυσεν ἐκεῖ* .(Fol. 134v.).

a. "Ve yüzünü kaldırıp annesinin oğlu, kardeşi Benyamin'i gördü ve dedi: Bana söylediğiniz küçük kardeşiniz bu mudur? Ve dedi: Ey oğlum, RAB sana lûtfetsin. Ve Yusuf acele etti. Çünkü kardeşi için yüreği yanıyordu. Ve ağlayacak bir yer aradı. Ve odasına girip orada ağladı." (Yaratılış 43: 29)

b. *καὶ νιψάμενος τὸ πρόσωπον ἐξελθὼν ἐνεκρατεύσατο καὶ εἶπε· παράθετε ἄρτους*.. (Fol. 134v.)

b. "Ve yüzünü yıkayıp çıktı. Ve kendisini tuttu ve dedi: Yemek koyun." (Yaratılış 43: 31)

c. *καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις τοῖς συνδειπνοῦσι μετ' αὐτοῦ καθ' ἑαυτούς· οὐ γὰρ ἐδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι συνεσθίειν μετὰ τῶν Ἑβραίων ἄρτους, βδέλυγμα γάρ ἐστι τοῖς Αἰγυπτίοις. ἐκάθισαν δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, ὁ πρωτότοκος κατὰ τὰ πρεσβεῖα αὐτοῦ καὶ ὁ νεώτερος κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ· ἐξίσταντο δὲ οἱ ἄνθρωποι ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ἦραν δὲ μερίδας παρ' αὐτοῦ πρὸς αὐτούς· ἐμεγαλύνθη δὲ ἡ μερὶς Βενιαμὶν παρὰ τὰς μερίδας πάντων πενταπλασίως πρὸς τὰς ἐκείνων, ἔπιον δὲ καὶ ἐμεθύσθησαν μετ' αὐτοῦ*. (Fol. 134v.)

c. "Ve ona ayrı ve onlara ayrı ve kendisiyle yiyen Mısırlılara ayrı koydular. Çünkü Mısırlılar İbranîlerle beraber yemek yemezlerdi. Çünkü o, Mısırlılara mekruhtu. Ve onun önünde ilk doğan ilk oğulluk hakkına göre ve küçüğü küçüklüğüne göre oturdular. Ve adamlar birbirine bakıp şaştılar. Ve önünde

olandan onlara pay ayırdı. Fakat Benyamin'in payı öbürlerinden her birinin payından beş kat fazlaydı. Ve içtiler ve onunla beraber hoş vakit geçirdiler." (Yaratılış 43: 32-34).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan olayları temsil eden resim sahnesi, yatayda ikiye bölünerek düzenlenmiştir. Üstte; *Yusuf'un Ağlaması* ve *Yüzünü Yıkaması* anı resmedilmiştir. Sahnenin sağında bir ev betimi önünde Yusuf, elini yanağında tutmuş üzgün görülür. Ortada, yüzünü yıkayan Yusuf ve onun eline altın sürahi ile su döken hizmetlisi gösterilmiştir. Hizmetlinin yüzünde üzgün bir ifade vardır ancak, boya silinmeleri nedeniyle Yusuf'un yüzündeki ifade anlaşılamamaktadır. Sahnenin sağında, bir masa etrafında oturup yemek yiyen Yusuf ve üç figür yer almaktadır. Bu bölümdeki resim alanı içindeki boşlukta kırmızı mürekkeple yazılmış "ἔνθα ὁ ᾽Ιωσήφ ᾽Ιδὼν τὸν βενιαμὶν καὶ κλαύσας ἐνεκρατεύσατο καὶ/ Yusuf Benyemin'i gördü ve ağladı." notu okunabilmektedir. Alt bölümde, *Yusuf ve Kardeşleri Yemekte* sahnesinin devamı betimlenmiştir. Altta; metinde yapılan açıklamaya uygun olarak, solda İbranilerden ayrı yemek yiyen üç Mısırlı bir masanın başında, sağda ise Yusuf'un on kardeşi bir masa etrafında oturmuş yemek yerken tasvir edilmiştir. Metinde büyükten küçüğe yapılan oturma düzenine resimde dikkat edilmiştir. En baştaki kırmızı kıyafetli figür en büyük, en sondaki mavi kıyafetli figür en küçük kardeş olarak masada dizilmişlerdir. Resim alanı içinde kalan boşluğa kırmızı mürekkeple "παραθεῖναι τράπεζαν τοῖς τὲ ἀδελφ(οῖς) καὶ τοῖς αἰγυπτίοις παρεκελεύσατο/ Mısırlılara emir ediliyor ve kardeşlere yemek veriliyor." notu yazılmıştır.

Birbirinin devamı iki sahneden oluşan resim kompozisyonu, metinde anlatılan hikâyede geçen figürlerin ikonografik açıdan tanınmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 122

Folyo No: 136v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf'un Kardeşleri Onun Önünde Eğiliyor, b. Yusuf Adamlarını Dışarı Çıkarıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 77-78; Anderson, J. C. (1982), s. 89, Resim 8; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 133, Resim 533a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Sahne alt ve üst iki bölüm şeklinde tasarlanmıştır. Her iki bölümde Yusuf, adamları ve kardeşleri tasvir edilmiştir. Az miktarda görülen lekelenmeler dışında resim iyi durumda görünmektedir.

> *νῦν οὐχ ὑμεῖς με ἀπεστάλκατε ὧδε, ἀλλ' ἢ ὁ Θεός, καὶ ἐποίησέ με ὡς πατέρα Φαραὼ καὶ κύριον παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἄρχοντα πάσης γῆς Αἰγύπτου. σπεύσαντες οὖν ἀνάβητε πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ εἴπατε αὐτῷ· τάδε λέγει ὁ υἱός σου 'Ιωσήφ· ἐποίησέ με ὁ Θεὸς κύριον πάσης γῆς Αἰγύπτου· κατάβηθι οὖν πρός με καὶ μὴ μείνῃς· καὶ κατοικήσεις ἐν γῇ Γεσὲμ 'Αραβίας καὶ ἔσῃ ἐγγύς μου σὺ καὶ οἱ υἱοί σου καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου, τὰ πρόβατά σου καὶ οἱ βόες σου καὶ ὅσα σοι ἐστί, καὶ ἐκθρέψω σε ἐκεῖ· ἔτι γὰρ πέντε ἔτη λιμός· ἵνα μὴ ἐκτριβῇς σὺ καὶ οἱ υἱοί σου καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντά σου. ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν βλέπουσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι τὸ στόμα μου τὸ λαλοῦν πρὸς ὑμᾶς. ἀπαγγείλατε οὖν τῷ πατρί μου πᾶσαν τὴν δόξαν μου τὴν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὅσα εἴδετε, καὶ ταχύναντες καταγάγετε τὸν πατέρα μου ὧδε. καὶ ἐπιπεσὼν ἐπὶ τὸν τράχηλον Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῷ, καὶ Βενιαμὶν ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ…* (Fol. 136v.).

> "Ve şimdi beni buraya gönderen siz değilsiniz, yalnız RAB'dir. Ve beni Firavun'a ve bütün evine efendi ve bütün Mısır diyarına hükümdar kıldı. Acele edin ve babama gidin. Ve ona deyin: Oğlun Yusuf şöyle diyor:

RAB, beni bütün Mısır diyarına hükümdar kıldı. Yanıma gel, durma. Ve Goşen vilâyetinde otururbut. Ve sen ve oğulların ve oğullarının oğulları ve sürülerin ve sığırların ve senin olan her şey bana yakın olursunuz. Ve seni orada beslerim. Çünkü daha beş yıl kıtlık olacaktır. Yoksa sen ve evin ve senin olanların hepsi yoksulluk çekersiniz. Ve işte, gözleriniz ve kardeşim Benyamin'in gözleri görüyor ki size söyleyen benim. Ve Mısır'da olan bütün kudretimi ve bütün gördüklerinizi babama anlatın. Ve acele edin, babamı buraya getirin. Ve kardeşi Benyamin'in boynuna kapanıp ağladı…" (Yaratılış 45: 8-14).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte; *Yusuf'un Kardeşleri Onun Önünde Eğiliyor* konusu tasvirlenmiştir. Solda bir, sağda iki olmak üzere üç muhafızıyla görülen Yusuf, tahtta oturmaktadır. Elinin hareketinden ve mimiklerinden muhafızlara konuştuğu anlaşılan Yusuf'un önünde eğilmiş dokuz kardeşi görülmektedir. Altta; *Yusuf Adamlarını Dışarı Çıkarıyor* konusu resmedilmiştir. Ön planda bir ev betimi önünde tahtta oturmuş Yusuf sol elini yanındaki Benyamin'in omzuna koymuş sağ eliyle de çıkmaları için adamlarına emir vermekteyken bakışlarını kardeşlerine çevirmiştir. Solda, Yusuf'un adamları verilen emiri yapmak üzere sahneden ayrılırken sağda Yusuf'un kardeşleri ellerini önlerinde çapraz bağlayarak ayakta Yusuf'u dinlemektedirler. Yusuf'un yanında duran çocuk Benyamin de başını çevirmiş kardeşlerine bakmaktadır.

Metinde Yusuf'un kardeşlerine kendini tanıttığı, kardeşleriyle sarıldığı ve babaları Yakup'u yanına gelmesi için çağırdığı anlatılmaktadır. Ancak resimde, Yusuf'un kardeşlerine gerçeği anlatmak için adamlarını odadan çıkardığı an sahnelenmiştir. Adamları çıktıktan sonra Yusuf kardeşlerine kendini tanıtmaktadır.

Manzarasız ve arka fonu renksiz resim kompozisyonundaki figürlerin sahnedeki konumları, duruş pozisyonları, jest ve mimikleri konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 123

Folyo No: 137r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf, Kardeşleriyle Babası Yakup'a Hediyeler Gönderiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 79-80; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 134, Resim 537.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol üst köşesine yerleştirilen resim, kırmızı konturla çevrelenmiş dikdörtgen şeklindedir. Alt ve üst iki bölüm halinde düzenlenen kompozisyonda Yusuf, Yusuf'un kardeşleri ve hediyeleri taşıyan binek hayvanları yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀπέστειλε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ δέκα ὄνους αἴροντας ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου καὶ δέκα ἡμιόνους αἰρούσας ἄρτους τῷ πατρὶ αὐτοῦ εἰς ὁδόν. ἐξαπέστειλε δὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθησαν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ ἀνέβησαν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἦλθον εἰς γῆν Χαναὰν πρὸς Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτῶν, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ λέγοντες· ὅτι ὁ υἱός σου Ἰωσὴφ ζῇ, καὶ αὐτὸς ἄρχει πάσης γῆς Αἰγύπτου.* (Fol. 171r.).
>
> "Ve babasına böylece, yani, Mısır'ın iyi şeyleriyle yüklü on eşek ve babası için yolda buğday ve ekmek ve azık yüklü on dişi eşek gönderdi. Ve kardeşlerini gönderdi. Ve gittiler. Ve onlara dedi: Yolda kavga etmeyin. Ve Mısır'dan çıkıp Kenân diyarına babaları Yakup'a geldiler. Ve ona: Yusuf hâlâ yaşıyor ve o bütün Mısır diyarına hükümdardır, diye bildirdiler." (Yaratılış 45: 23-26).

Resim-Metin ilişkisi: Alt ve üst iki bölüm şeklinde düzenlenen resim kompozisyonunda *Yusuf, Kardeşleriyle Babası Yakup'a Hediyeler Gönderiyor* konusu sahnelenmiştir. Üstte; sahnenin solunda Yusuf tahtta oturmuş arkasında bir adamıyla görülür. Onun önünden hareket eden kardeşlerine hâlâ konuşur vaziyette ellerini kaldırmış vaziyettedir. Sahnenin sağına doğru hareket eden Yusuf'un kardeşleri bir kafile şeklinde alttaki bölümde de devam edercesine resmedilmiştir. Üstte, hediye yüklü iyi arabayı taşıyan arka arka ikişer öküz ve beş kardeş; altta, hediye taşıyan arka arkaya dörder iki grup eşek ve beş kardeş eve dönüş yolculuğundadırlar. Öküzlerin ve eşeklerin baş sayısına göre ayak sayısı eksik çizilmiştir. Aynı anlayışla, üç erkek figürün de ayak sayısı baş sayısına göre eksik çizilmiştir.

Metne göre, iki onar eşek hediye yüklenmiştir. Ancak resimde; üstte dört öküz ve altta sekiz eşek betimi yapılmıştır. Metindeki anlatımdan farklı figür betimi kullanılmasına rağmen resim kompozisyonu hikâyenin anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 124

Folyo No: 137r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. İsrail, Kurban Sunuyor, b. RAB, Rüyada Yakup'la Konuşuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVII, Resim 81-82; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 134-135, Resim 541a, b.

Tanım: İki sahne içeren sayfanın sol alt kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Resim kompozisyonunda Yakup figürü tasvir edilmiştir. Sahnenin altında sağda görülen, boya silinmesi nedeniyle hasarlı görülen figür dışında resim iyi durumdadır.

a. *Απαρας δὲ ’Ισραήλ, αὐτὸς καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ, ἦλθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου καὶ ἔθυσε θυσίαν τῷ Θεῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ’Ισαάκ.* (Fol. 137r.).

a. “Ve İsrail kendisine ait olan her şeyle beraber göç etti. Ve Beer-şeba’ya geldi. Ve babası İshak’ın RAB’bine kurbanlar kesti.” (Yaratılış 46: 1-2)

b. *εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ ’Ισραὴλ ἐν ὁράματι τῆς νυκτός, εἰπών· ’Ιακώβ, ’Ιακώβ, ὁ δὲ εἶπε· τί ἐστιν; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου· μὴ φοβοῦ καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω σε ἐκεῖ, καὶ ἐγὼ καταβήσομαι μετὰ σοῦ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐγὼ ἀναβιβάσω σε εἰς τέλος, καὶ ’Ιωσὴφ ἐπιβαλεῖ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου*. (Fol. 137r.)

b. “Ve RAB İsrail’e gece rüyalarında söyliyip dedi: Yakup, Yakup! Ve o dedi: İşte ben. Ve dedi: Ben RAB, babanın RAB’iyim. Mısır’a inmekten korkma. Çünkü orada seni büyük bir millet edeceğim. Mısır’a ben seninle beraber ineceğim ve mutlaka seni yine çıkaracağım ve senin gözlerini Yusuf’un eli kapatacaktır.” (Yaratılış 46: 2-4).

Resim-Metin ilişkisi: Hikâyeye göre, İsrail (yani Yakup), oğlu Yusuf’un Mısır’da kudretli biri olduğunu, yaşadığını ve onu yanına çağırdığını öğrendikten sonra yola çıkar ve bir kurban keser. *İsrail, Kurban Sunuyor* olay anı resim sahnesinde üstte

gösterilmiştir. Sahnenin merkezinde ayakta görülen Yakup, ellerini açmış dua etmektedir. Manzarasız sahnede Yakup'un önünde yanan sunak, arkasında içi su dolu havuz ve üstte küçük mavi bir gök tasvir edilmiştir. Altta; *RAB, Rüyada Yakup'la Konuşuyor*ken tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde bulunan bir yatağın içinde, Tanrı'nın eli betimine sırtı dönük derin uykuda görülür. Sahneye gece etkisi vermek için çökmüş bir karaltı içinde, iki eliyle başındaki uçuşan kara örtüyü tutmaya çalışan bir figür bulunmaktadır. Figürün yüzü silinmiştir. Araştırmacılar bu figürün geceyi temsil ettiğini ileri sürmektedirler[223].

Üstteki sahnede yer alan Yakup figürü Helenistik etkili bir işçilikle tasvir edilmiştir. Basitçe oluşturulan resim kompozisyonu hikâyenin anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 125

Folyo No: 137v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup'un Nesli.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 135, Resim 545.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Arka fonu boyasız sahne, kalabalık erkek figürleriyle doludur. Boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *καὶ ἀναλαβόντες τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν καὶ πᾶσαν τὴν κτῆσιν, ἣν ἐκτήσαντο ἐν γῇ Χαναάν, εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, Ἰακὼβ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, υἱοὶ καὶ υἱοὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, θυγατέρες καὶ θυγατέρες τῶν θυγατέρων αὐτοῦ· καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἤγαγεν εἰς Αἴγυπτον. Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν…* (Fol. 137v.)

[223] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 135.

"Yakup ve kendisiyle birlikte bütün zürriyetini, davarlarını ve Kenân diyarında kazanmış olduğu şeyleri alıp Mısır'a geldiler. Ve kendisiyle beraber oğullarını ve oğullarının oğullarını ve kızlarını ve oğullarının kızlarını ve bütün zürriyetini Mısır'a getirdi. Mısır'a gelen İsrail'in oğullarının adları şunlardır: Yakup ve oğulları, Yakup'un ilk oğlu, Ruben…"(Yaratılış 46: 6-8).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde *Yakup'un Nesli* tasvir edilmiştir. Kalabalık bir aile fotoğrafı görüntüsüne sahip resimde, on iki yetişkin erkek figür ile sağda iki genç erkek figür görülür. Sahneyi dolduran figürler ayakta ve cepheden gösterilmiştir. Metinde, Yakup'un tüm oğullarını, tüm kızlarını ve onların zürriyetini beraberinde Mısır'a getirdiği ifade edilmektedir. Ancak sahnede kadın figür yer almamaktadır.

Katalog No: 126

Folyo No: 138v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf'la Yakup'un Kucaklaşması, b. Yusuf, Kardeşlerini Firavun'a Takdim Ediyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 136, Resim 549a, b.

Tanım: Resim; sayfanın sol üst köşesine, bir satırlık metnin altına yerleştirilmiştir. Alt ve üst olmak üzere iki bölümlü tasarlanan arka fonu boyasız resim sahnesi manzarasızdır. Boya silinmeleri nedeniyle resim hasarlı görünmektedir.

a. *…Τὸν δὲ ᾽Ιούδαν ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πρὸς ᾽Ιωσὴφ συναντῆσαι αὐτῷ καθ᾽ ᾽Ηρώων πόλιν, εἰς γῆν Ραμεσσῆ. ζεύξας δὲ ᾽Ιωσὴφ τὰ ἅρματα αὐτοῦ ἀνέβη εἰς συνάντησιν ᾽Ισραὴλ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καθ᾽ ᾽Ηρώων πόλιν καὶ ὀφθεὶς αὐτῷ ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔκλαυσε κλαυθμῷ πίονι. καὶ εἶπεν ᾽Ισραὴλ πρὸς ᾽Ιωσήφ· ἀποθανοῦμαι ἀπὸ τοῦ νῦν, ἐπεὶ ἑώρακα τὸ πρόσωπόν σου· ἔτι γὰρ σὺ ζῇς. εἶπε δὲ ᾽Ιωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· ἀναβὰς ἀπαγγελῶ τῷ Φαραὼ καὶ ἐρῶ αὐτῷ· οἱ ἀδελφοί μου καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου, οἳ ἦσαν ἐν γῇ Χαναάν, ἥκασι πρός με· …* (Fol. 138r.)

a. "…Ve önünden Goşene yol göstermek üzere Yahuda'yı kendinden önce Yusufa gönderdi; ve Goşen kentine girdiler. Ve Yusuf arabasını hazırladı. Ve babası İsraili karşılamak için Goşen'e geldi. Ve ona kendisini takdim etti. Ve onun boynuna sarılıp uzun bir müddet boynunda ağladı. Ve İsrail, Yusuf'a dedi: Senin yüzünü gördükten sonra, şimdi ölebilirim. Çünkü sen hâlâ yaşıyorsun. Ve Yusuf kardeşlerine ve babasının ahalisine dedi: Gidip Firavun'a söyleyeyim. Ve ona diyeyim: Kenân diyarından kardeşlerim ve babamın evi yanıma geldiler…" (Yaratılış 46: 28-31).

b. *ὁ πατήρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου καὶ τὰ κτήνη καὶ οἱ βόες αὐτῶν καὶ πάντα τὰ αὐτῶν ἦλθον ἐκ γῆς Χαναὰν καὶ ἰδού εἰσιν ἐν γῇ Γεσέμ. ἀπὸ δὲ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ παρέλαβε πέντε ἄνδρας καὶ ἔστησεν αὐτοὺς ἐναντίον Φαραώ. καὶ εἶπε Φαραὼ τοῖς ἀδελφοῖς ᾽Ιωσήφ· τί τὸ ἔργον ὑμῶν; οἱ δὲ εἶπαν τῷ Φαραώ· ποιμένες προβάτων οἱ παῖδές σου, καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. εἶπαν δὲ τῷ Φαραώ· παροικεῖν ἐν τῇ γῇ ἥκαμεν· οὐ γάρ ἐστι νομὴ τοῖς κτήνεσι τῶν παίδων σου, ἐνίσχυσε γὰρ ὁ λιμὸς ἐν γῇ Χαναάν· νῦν οὖν κατοικήσωμεν οἱ παῖδές σου ἐν γῇ Γεσέμ.* (Fol. 138v.).

b. "Babam ve kardeşlerim ve sürüleri ve sığırları ve onlara ait olan her şey, Kenân diyarından geldiler. Ve işte, onlar Goşen'dedirler. Ve kardeşleri arasından beş kişi aldı. Ve onları Firavun'un karşısına çıkardı. Ve Firavun

onun kardeşlerine dedi: İşiniz nedir? Ve Firavun'a dediler: Kulların, hem biz ve hem babalarımız çobanız. Ve Firavun'a dediler: Memlekete misafir olmak için geldik. Çünkü kullarının sürüleri için otlak yoktu. Çünkü Kenân diyarında kıtlık ağırdı. Ve şimdi rica ederiz, kulların Goşen vilâyetinde kalsınlar. (Yaratılış 47: 1-4).

Resim-Metin ilişkisi: Kırmızı çizgiyle yatayda iki bölüm halinde ayrılan resim sahnesinde iki olay anı resimlenmiştir. Üstte; *Yusuf ile Yakup'un Kucaklaşması* konusu yer alır. Sahnenin ortasında başları haleli, yaşlı Yakup ile genç Yusuf sarılıp kucaklaşmaktadırlar. Kollarını birbirine dolayan iki figür sahneye duygusal bir hava katmaktadır. Solda, Yakup'un arkasında iki oğlu ayakta konuşurken ve birbirlerine bakmaktayken görülür. Arkalarında yere çömelmiş görünen eşek ve atları beklemektedir. Sağda ise, Yusuf'a ait olduğu düşünülen, iki atın taşıdığı iki tekerlikli araba boş görünmektedir. Altta; *Yusuf, Kardeşlerini Firavun'a Takdim Ediyor* iken betimlenmiştir. Sahnenin sağında büyük bir tahtta oturan Firavun, arkasında bir muhafızıyla görülür. Cepheden görünen Firvun'un mavi haleli başı Yusuf'a dönük olup el hareketlerinden konuşmakta olduğu anlaşılmaktadır. Firavun'un karşısında ayakta duran başı haleli Yusuf, sağ eli havada konuşur vaziyette ve yarı profilden görünmektedir. Yusuf'un arkasında, Firavun'a tanıştırdığı kardeşleri yer almaktadır. Birbirinden farklı tarzda kıyafetler içindeki figürler sağdan sola doğru: Yusuf dibetesion üzerine khlamys, ikinci figür tunik üzerine *mandyas*[224], sonraki üç figür tunik üzerine birbirinden farklı pelerin ve en sondaki figür kısa tunik giyimlidir. Ayakta tek sıra dizilmiş, cepheden gösterilen Yusuf'un beş kardeşi başlarını sağa çevirmiş Yusuf ve

[224]Mandyas, bir tür pelerin. Çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Dada detaylı bilgi için bkz. Kılıç, 2004, a.g.t., s. 90.

Firavun'u dinlemektedirler. Metinde anlatılan hikâyenin tanınmasını sağlayan ikonografik unsurları resim sahnesinde görmek mümkündür.

Katalog No: 127

Folyo No: 139r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Firavun'u kutsuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVIII, Resim 83; Diehl, C. (1910), s. 577, Resim 281; Spatharakis, I. (1981), s. 79, Resim 569; Anderson, J. C. (1982), s. 89, Resim 12; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 137, Resim 553.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol üst köşesinde yer alan resim, kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Manzarasız resim sahnesini figürler doldurmaktadır. Yenilenme işlemi gördüğü düşünülen resimde lekelenmeler görülmektedir.

> *εἰσήγαγε δὲ Ἰωσὴφ Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐναντίον Φαραώ, καὶ ηὐλόγησεν Ἰακὼβ τὸν Φαραώ.* (Fol. 139r.)
>
> "Yusuf babası Yakup'u içeri getirdi. Ve kendisini Firavun'un karşısına çıkardı. Ve Yakup Firavun'a hayırdua etti." (Yaratılış 47: 7).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatıma uygun olarak, resimde *Yakup, Firavun'a Hayırdua Ediyor* konusu sahnelenmiştir. Sağda, arkasında elinde mızrak ve kalkanı

tutan iki muhafızı bulunan, tahtta oturmuş Firavun ve karşısında Yakup görülmektedir. Yakup'un arkasında Yusuf ve kardeşi yer almaktadır. Figürlerin ayak sayısı baş sayısına göre az çizilmiştir. Firavun başı halesiz, Yakup ve Yusuf haleli betimlenmiştir.

Katalog No: 128

Folyo No: 139r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yusuf, Mısırlıların Topraklarını İstiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 137, Resim 557.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Yusuf, muhafızları ve Mısırlılar kompozisyonda yer almaktadır. Boya dökülmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *συνήγαγε δὲ ᾽Ιωσὴφ πᾶν τὸ ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐν γῇ Χαναὰν τοῦ σίτου, οὗ ἠγόραζον, καὶ ἐσιτομέτρει αὐτοῖς, καὶ εἰσήνεγκεν ᾽Ιωσὴφ πᾶν τὸ ἀργύριον εἰς τὸν οἶκον Φαραώ. καὶ ἐξέλιπε πᾶν τὸ ἀργύριον ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκ γῆς Χαναάν. ἦλθον δὲ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς ᾽Ιωσήφ, λέγοντες· δὸς ἡμῖν ἄρτους, καὶ ἱνατί ἀποθνήσκομεν ἐναντίον σου; ἐκλέλοιπε γὰρ τὸ ἀργύριον ἡμῶν. εἶπε δὲ αὐτοῖς ᾽Ιωσήφ· φέρετε τὰ κτήνη ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν ἄρτους ἀντὶ τῶν κτηνῶν ὑμῶν, εἰ ἐκλέλοιπε τὸ ἀργύριον ὑμῶν. ἤγαγον δὲ τὰ κτήνη αὐτῶν πρὸς ᾽Ιωσήφ, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ᾽Ιωσὴφ ἄρτους ἀντὶ τῶν ἵππων καὶ ἀντὶ τῶν προβάτων καὶ ἀντὶ τῶν βοῶν καὶ ἀντὶ τῶν ὄνων καὶ ἐξέθρεψεν αὐτοὺς ἐν ἄρτοις ἀντὶ πάντων τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ. ἐξῆλθε δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ καὶ εἶπαν αὐτῷ· μή ποτε ἐκτριβῶμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν; εἰ γὰρ ἐκλέλοιπε τὸ ἀργύριον ἡμῶν καὶ τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὰ κτήνη πρὸς σὲ τὸν κύριον, καὶ οὐχ ὑπολέλειπται ἡμῖν ἐναντίον τοῦ κυρίου ἡμῶν ἀλλ᾽ ἢ τὸ ἴδιον σῶμα καὶ ἡ γῆ ἡμῶν. ἵνα οὖν μὴ ἀποθάνωμεν ἐναντίον σου καὶ ἡ γῆ ἐρημωθῇ, κτῆσαι ἡμᾶς καὶ τὴν γῆν ἡμῶν ἀντὶ ἄρτων, καὶ ἐσόμεθα ἡμεῖς*

καὶ ἡ γῆ ἡμῶν παῖδες τῷ Φαραώ· δὸς σπέρμα, ἵνα σπείρωμεν καὶ ζῶμεν καὶ μὴ ἀποθάνωμεν καὶ ἡ γῆ οὐκ ἐρημωθήσεται. καὶ ἐκτήσατο Ἰωσὴφ πᾶσαν τὴν γῆν τῶν Αἰγυπτίων τῷ Φαραώ· (Fol. 139r.)

"Ve Yusuf satın aldığı buğdaya bedel Mısır diyarında ve Kenân diyarında bulunan bütün parayı topladı. Ve Yusuf parayı Firavun'un evine getirdi. Ve Mısır diyarında ve Kenân diyarında para tükenince bütün Mısırlılar Yusuf'a geldiler. Ve dediler: Bize ekmek ver. Niçin senin karşında ölelim? Çünkü para bitti. Ve Yusuf dedi: Davarlarınızı verin, eğer para bittiyse davarlarınıza bedel veririm. Ve davarlarını Yusuf'a getirdiler. Ve Yusuf atlara, koyun sürülerine, sığır sürülerine, eşeklere bedel onlara ekmek verdi. Ve bütün davarlara bedel o sene onları ekmekle besledi. Ve o yıl sona erince ikinci yılda ona geldiler. Ve kendisine dediler: Efendimden, paranın tükendiğini gizlemeyeceğiz. Ve davar sürüleri efendimindir. Bedenlerimiz ve toprağımızdan başka efendimin önünde bir şey kalmadı. Hem biz, hem toprağımız senin gözlerinin önünde niçin ölelim? Bizi ve toprağımızı ekmekle satın al. Biz ve toprağımız Firavun'a köle olalım. Ve tohum ver, yaşayalım ölmeyelim ve toprak çöl olmasın. Böylece Yusuf Mısır'ın bütün toprağını Firavun için satın aldı." (Yaratılış 47: 14-20).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Yusuf, Mısırlıların Topraklarını İstiyor* konusu işlenmiştir. Başı haleli Yusuf sahnenin solunda bir tahtta oturmaktadır ve ayağının altında podest bulunmaktadır. Dibetesion üzerine khlamys giyimiyle Yusuf bir yönetici konumunda resmedilmiştir Arkasında mızrak ve kalkan tutan iki muhafızı görünmektedir. Sahnedeki figürlere oranla daha iri ve başı haleli betimlenen Yusuf, elini kaldırmış karşısındakilere konuşmaktadır.. Yusuf'un karşısında ayakta duran, el hareketlerinden konuştukları anlaşılan Mısırlı giyim tarzında ve koyu tenli dört figür yer

almaktadır. Mekân ve süsleme unsuru kullanılmadan ve manzarasız oluşturulan kompozisyonda, Yusuf ve topraklarını satın aldığı Mısırlılar tasvir edilerek konu görselleştirilmiştir.

Katalog No: 129

Folyo No: 140v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Yusuf'un Asasını Öpüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVIII, Resim 84; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 138, Resim 561.

Tanım: Resim sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Yatakta uzanan Yakup, başucunda üç oğulu ve ayakucunda Yusuf tasviri kompozisyonda görülmektedir. Az mikrada görülen boya dökülmeleri dışında resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ εἶπεν Ἰακὼβ τῷ Ἰωσήφ· ὁ Θεός μου ὤφθη μοι ἐν Λουζᾷ ἐν γῇ Χαναὰν καὶ εὐλόγησέ με καὶ εἶπέ μοι· ἰδοὺ ἐγὼ αὐξανῶ σε καὶ πληθυνῶ σε καὶ ποιήσω σε εἰς συναγωγὰς ἐθνῶν καὶ δώσω σοι τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. νῦν οὖν οἱ δύο υἱοί σου οἱ γενόμενοί σοι ἐν γῇ Αἰγύπτῳ πρὸ τοῦ με ἐλθεῖν πρὸς σὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐμοί εἰσιν, Ἐφραΐμ καὶ Μανασσῆ, ὡς Ρουβὴν καὶ Συμεὼν ἔσονταί μοι· τὰ δέ ἔκγονα, ἃ ἐὰν γεννήσῃς μετὰ ταῦτα, ἔσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν· κληθήσονται ἐπὶ τοῖς ἐκείνων κλήροις. ἐγὼ δὲ ἡνίκα ἠρχόμην ἐκ Μεσοποταμίας τῆς Συρίας, ἀπέθανε Ραχὴλ ἡ μήτηρ σου ἐν γῇ Χαναάν, ἐγγίζοντός μου κατὰ τὸν ἱππόδρομον Χαβραθὰ τῆς γῆς τοῦ ἐλθεῖν Ἐφραθά, καὶ κατώρυξα αὐτὴν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἱπποδρόμου (αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ).* (Fol. 140v.)

"Ve Yakup Yusuf'a dedi: Kadîr olan RAB Luz'da, Kenân diyarında bana göründü. Ve beni mübarek kıldı. Ve bana dedi: İşte, ben seni semereli kılacağım, seni çoğaltacağım, seni kavimler cumhuru edeceğim, senden sonra bu diyarı senin zürriyetine ebedî mülk olarak vereceğim. Ve şimdi, ben senin yanına Mısır'a gelmeden önce Mısır diyarında sana doğan iki oğlun benimdir; Efraim ve Maneşeh, Ruben ve Şimeon gibi benim olacaklardır. Ve onlardan sonra sana doğan çocukların senin olacaklardır, miraslarında kardeşlerinin adına göre çağırılacaklardır. Ve ben Paddan'dan geldiğim zaman Kenân diyarında yolda Efrat'a daha biraz mesafe kalmışken, Rahel yanımda öldü. Ve onu Efrat yolunda gömdüm (o Beyt-lehemdir)." (Yaratılış 48: 3-7).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Yakup, Yusuf'un Asasını Öpüyor*[225] görünmektedir. Sahnenin merkezinde yer alan yatakta hareketsiz uzanır vaziyette Yakup figürü görülür. Yatağın arkasında solda üzgün görünen üç figür bakışlarını yataktaki Yakup'a yöneltmişlerdir. Yatağın ayakucunda sağda Yusuf figürü tasvir edilmiştir. Ayakta görülen Yusuf, sol eliyle Yakup'un bacağını tutmakta sağ elinde tuttuğu asanın ucunu da Yakup'un ağzına uzatmaktadır. Sahnenin sağında, Yusuf'un arkasındaki ev tasviri olayın geçtiği Yakup'un evini temsil ediyor olmalıdır. Yusuf figürünün ciddi ve gerçekçi duruşu, kıyafeti, el ve yüz tasviri, detaylı ve ince bir işçilik göstermektedir.

El yazmasında Fol 140v'de yer alan ve bu resmin temsil ettiği metinde (Yaratılış 48: 3-7), Yakup'un ölmeden önce Yusuf'a vasiyetinin devamı olan bir anlatım yer

[225]Araştırmacılara göre, her sanatçı bu konuyu farklı şekillerde jest hareketleriyle resmetti. Ancak bunların hiçbiri; Yakup'un, Yusuf'tan elini uyluğunun altına koyma isteğini, bu konunun gerçek anlamının anlaşılmasını gösteren jest hareketiyle vermedi. Bu resim, İzmir A1 (fol. 58r) oktateukh el yazmasındaki aynı konulu resimle benzerlik göstermektedir. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 137-138.

almaktadır. Vasiyet metninin ilk kısmında; Kitabı Mukaddes'in[226] "Eski Ahit" bölümünde Yaratılış (Tekvin) 47:29-30'da şöyle bir anlatım var: İsrail (Yakup), öleceği günler yaklaştığında, Yusuf'u çağırır. Ona; gözünde lütuf bulduysam, elini uyluğumun altına koy ve bana hakikati göster. Vakit geldiğinde beni Mısır'a göm, diye vasiyet eder. Yukarıdaki resim bu olay anının tasvirine daha uygun görünmekle birlikte; Yusuf'un elinde tuttuğu asayı Yakup'un ağzına götürmesi ve Yakup'un bunu hürmetle öpme eğiliminde olması sanatçının veya model alınan sahnenin farklı yorumu olarak görülmektedir.

Katalog No: 130

Folyo No: 141v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Efraim Ve Maneşeh'i Kutsuyor.

Bibliografya: Weitzmann, K. (1957b), s. 90, Pl. 36, Resim 17; Weitzmann, K. (1971), s. 78, Resim 58[227]; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 138, Resim 565.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine, kontursuz bir şekilde ayrılmış dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Yakup, Yusuf ve Yusuf'un iki küçük oğlu kompozisyonda yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *ὁ Θεός, ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου ἐνώπιον αὐτοῦ, Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ρυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν εὐλογήσαι τὰ παιδία ταῦτα, καὶ ἐπικληθήσεται ἐν αὐτοῖς τὸ ὄνομά μου καὶ τὸ ὄνομα τῶν πατέρων μου Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ, καὶ πληθυνθείησαν εἰς πλῆθος πολὺ ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδὼν δὲ Ἰωσὴφ ὅτι ἐπέβαλεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν*

[226]Anonim, 1972, a.g.k., s. 50.
[227]Weitzmann, bu resim sahnesi ile Dura- Europos Sinegog'u frescolarından bir sahne olan "Yakup'un Takdisi" sahnelerinin paralellik gösterdiğini ifade etmektedir. Bkz. Weitzmann, 1971, a.g.k., s. 78. Bu iki resim sahnesini sayfa 78'de yanyana görmekteyiz. Ancak, söz konusu iki resim sahnesinin bilgilerinin altına ilgili resmin yerleştirilmesinde yanlışlık yapıldığı farkedilmiştir. Sayfa 77'de açıklaması yapılan resimlerin bilgileri dikkate alındığında; resim 58 ile resim 57'nin yer değiştirmesi gerekmektedir.

κεφαλὴν ’Εφραΐμ, βαρὺ αὐτῷ κατεφάνη, καὶ ἀντελάβετο ’Ιωσὴφ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀφελεῖν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ’Εφραΐμ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ. (Fol. 142v.)

“Babalarım İbrahim ve İsaak’ın önünden yürüdükleri RAB, bugüne kadar bütün ömrümde beni güden RAB, beni her kötülükten kurtaran melek, çocukları mübarek kılsın. Ve onların üzerine benim adım ve babalarım İbrahim ve İshak’ın adı çağırılsın. Ve yeryüzünde ziyadesiyle çoğalsınlar. Ve Yusuf babasının sağ elini Efraim’in başı üzerine koyduğunu gördü. Ve bundan hoşnut olmadı. Ve babasının elini Efraim’in başından Maneşeh’in başına koymak için kaldırdı.” (Yaratılış 48: 15-17)

Resim-Metin ilişkisi: *Yakup, Efraim Ve Maneşeh’i Kutsuyor* konusu resimde sahnelenmiştir. Metinde anlatılan hikâyeye göre; ilk oğulluk hakkını vermek için, ilk önce Yakup, sağ elini küçük çocuk Efraim’in başına koyar. Bundan rahatsız olan Yusuf, Yakup’un sağ elini ilk oğlu olan Maneşeh’in başına koymak için kaldırır. Sağda, Yusuf ayakta ve elini kaldırmış vaziyette görülür. Solda, bir ev figürü önünde yer alan yatakta ayaklarını uzatmış oturan Yakup görülür. Yakup’un önünde küçük çocuk Efraim ve büyük çocuk Maneşeh gösterilmiştir. Yusuf’un müdahalesiyle, Yakup’un sağ elini Maneşeh’in başına koyduğu an resmedilmiştir. Resim kompozisyonu, metinde anlatılan hikâyenin tanınmasını sağlar nitelikteki ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 131

Folyo No: 142r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Yusuf'a Vasiyetini Açıklıyor.

Bibliografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 139, Resim 569.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *εἶπε δὲ Ἰωσὴφ τῷ πατρὶ αὐτοῦ οὐχ οὕτως, πάτερ, οὗτος γὰρ ὁ πρωτότοκος· ἐπίθες τὴν δεξιάν σου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ εἶπεν· οἶδα, τέκνον, οἶδα· καὶ οὗτος ἔσται εἰς λαόν, καὶ οὗτος ὑψωθήσεται· ἀλλὰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἔσται εἰς πλῆθος ἐθνῶν. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων· ἐν ὑμῖν εὐλογηθήσεται Ἰσραὴλ λέγοντες· ποιήσαι σε ὁ Θεὸς ὡς Ἐφραΐμ καὶ ὡς Μανασσῆ. καὶ ἔθηκε τὸν Ἐφραΐμ ἔμπροσθεν τοῦ Μανασσῆ. εἶπε δὲ Ἰσραὴλ τῷ Ἰωσήφ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν καὶ ἀποστρέψει ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων ὑμῶν· ἐγὼ δὲ δίδωμί σοι Σίκιμα ἐξαίρετον ὑπὲρ τοὺς ἀδελφούς σου, ἣν ἔλαβον ἐκ χειρὸς Ἀμορραίων ἐν μαχαίρᾳ μου καὶ τόξῳ.* (Fol. 142r.)

> "Ve Yusuf babasına dedi: Baba, öyle değil, çünkü bu ilk doğandır; sağ elini onun başı üzerine koy. Ve babası koymak istemedi ve dedi: Bilirim, oğlum, bilirim; o da bir kavim olacak, o da büyük olacak. Fakat küçük kardeşi kendisinden daha büyük olacak ve onun zürriyeti milletler cümhuru olacak. Ve o günde onları mübarek kılıp dedi: RAB seni Efraim gibi ve Maneşeh gibi etsin, diyerek İsrail sende hayır dua edecektir. Ve Efraim'i Maneşeh'den evel koydu. Ve İsrail Yusuf'a dedi: İşte, ben ölüyorum, fakat RAB sizinle olacaktır. Ve yine sizi babalarınızın diyarına getirecektir. Ve

ben sana kardeşlerinden fazla bir hisse verdim. Onu Amorîlerin elinden kılıcımla ve yayımla aldım." (Yaratılış 48: 18-22)

Resim-Metin ilişkisi: Hikâyedeki anlatıma göre Yakup, torunları Efraim ve Maneşeh'i kutsadıktan sonra, Yusuf'a bıraktığı mirası açıklıyor. Resimde bu anın betimi olan *Yakup, Yusuf'a Vasiyetini Açıklıyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, Yakup yatağına uzanmış ve Yusuf'la konuşurken gösterilmiştir. Yatağın ucunda ayakta duran Yusuf, sağ elini kaldırmış Yakup'a bakıp konuşurken betimlenmiştir. Yusuf'un arkasında Yakup'un kutsadığı Efraim ve Maneşeh ayakta ve onları dinlerken tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde, Yakup'un Yusuf'a bıraktığı, Amorilerin elinden kılıcımla aldım dediği kentin tasviri görünmektedir. Hikâyenin anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurların tümü resim kompozisyonunda yer almaktadır.

Katalog No: 132

Folyo No: 142v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: Yakup, Oğullarının Geleceğini Tahmin Ediyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVIII, Resim 85; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 140, Resim 573.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Manzarasız ve arka fonu boyasız resim sahnesinde Yakup ve oğulları betimlenmiştir. Boya dökülmeleri resimde görülmektedir.

> *Εκάλεσε δὲ ’Ιακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτοῖς συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, τί ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἀθροίσθητε καὶ ἀκούσατέ μου,* (Fol. 142r.) *υἱοὶ ’Ιακώβ, ἀκούσατε ’Ισραὴλ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Ρουβήν, πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου καὶ ἀρχὴ τέκνων μου, σκληρὸς φέρεσθαι καὶ σκληρὸς αὐθάδης. ἐξύβρισας ὡς ὕδωρ, μὴ ἐκζέσῃς…* (Fol. 142v.)
>
> “Ve Yakup oğullarını çağırıp dedi: Toplanın ve son günlerde başınıza gelecek şeyi size söyleyim. Ey Yakup’un oğulları toplanın ve babanız İsrail’i dinleyin. Ruben benim ilkim, kudretim, kuvvetimin başlangıcı; İtibarda birinci ve kuvvette birinci sensin. Sular gibi oynak olan, sen birinci olmayacaksın…”(Yaratılış 49: 1-4).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Yakup, Oğullarının Geleceğini Tahmin Ediyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin merkezinde yatağında uzanmış Yakup yer almaktadır. Elini kaldırmış ve Yakup’la konuşur vaziyette ona bakan Yusuf, yatağın yanında görülür. Birbiriyle konuşan Yakup ve Yusuf’u izler ve dinler şekilde Yakup’un diğer oğulları; solda beş, sağda sekiz olmak üzere üzere on üç figür olarak betimlenmiştir. Yusuf’la birlikte on iki oğlu olmasına karşın kompozisyonda on dört figür tasvir edilmiştir. Muhtemelen bunların ikisi Efraim ve Maneşeh’tir (Weitzmann and Bernabo, 1999: 140). Önceki sahnelerde, Yakup’un Efraim ve Maneşeh’i kendine aldığını ve diğer

oğullarıyla aynı olduklarını belirtmişti (Bkz. Kat. 129). Yakup, onları da diğer çocuklarıyla eş gördüğü için sahnede çocuk olarak belirtilmemiş olabilirler.

Katalog No:133

Folyo No: 153v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yakup, Atalarıyla Gömülmeyi Vasiyet Ediyor, b. Yakup'un Ölümü.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVIII, Resim 86-97; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 140-141, Resim 577a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde bulunmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanını çevreleyen kırmızı kontur, sahneyi de yatayda da ikiye bölmektedir. Manzarasız ve arka fonu boyasız sahnede Yusuf, Yakup ve oğulları tasvir edilmiştir. Resimde boya dökülmeleri ve aşınma görülmektedir.

> a. *Πάντες οὗτοι υἱοὶ ᾽Ιακὼβ δώδεκα, καὶ ταῦτα ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν καὶ εὐλόγησεν αὐτούς, ἕκαστον κατὰ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐγὼ προστίθεμαι πρὸς τὸν ἐμὸν λαόν· θάψατέ με μετὰ τῶν πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅ ἐστιν ἐν τῷ ἀγρῷ ᾽Εφρὼν τοῦ Χετταίου, ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ διπλῷ, τῷ ἀπέναντι Μαμβρῆ, ἐν γῇ Χαναάν, ὃ ἐκτήσατο ᾽Αβραὰμ τὸ σπήλαιον παρὰ ᾽Εφρὼν τοῦ Χετταίου ἐν κτήσει μνημείου· ἐκεῖ ἔθαψαν ᾽Αβραὰμ καὶ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἐκεῖ ἔθαψαν ᾽Ισαὰκ καὶ Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἐκεῖ ἔθαψα Λείαν ἐν κτήσει τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ σπηλαίου τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ παρὰ τῶν υἱῶν Χέτ. καὶ κατέπαυσεν ᾽Ιακὼβ ἐπιτάσσων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ ἐξάρας τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κλίνην ἐξέλιπε καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.* (Fol. 153v.)
>
> a. "Bunların hepsi Yakup'un on iki oğullarıdır. Ve onların babası onlara söyledi ve onları mübarek kıldı; her birini kendi bereketine göre olmak üzere onları mübarek kıldı. Ve onlara emredip dedi: Ben kavmime katılmak

üzereyim. Beni babalarımla beraber Hittî Efron'un tarlasında olan mağaraya, Kenân diyarında Mamre karşısında Makpela tarlasında olan, İbrahim'in kabir için mülk olarak Hittî Efron'dan satın aldığı mağaraya gömün. İbrahim ve karısı Sara'yı orada gömdüler. İshak ve karısı Rebeka'yı orada gömdüler. Ve ben Lea'yı orada gömdüm. Tarla ve içindeki mağara Het oğullarından satın alınmıştı. Ve Yakup oğullarına emretmeği bitirince ayaklarını yatağın içine topladı. Ve son soluğu verdi. Ve kavmine katıldı." (Yaratılış 49: 28-33)

b. *Καί ἐπιπεσὼν Ἰωσὴφ ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔκλαυσεν αὐτὸν καὶ ἐφίλησεν αὐτόν.* (Fol. 154r.)

b. "Ve Yusuf babasının yüzü üzerine kapandı ve onun üzerinde ağladı. Ve onu öptü." (Yaratılış 50: 1-2).

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre, Yakup ölmeden önce oğullarını toplar, vasiyetini anlattır ve sonra ölür. Resimde iki bölüm şeklinde bu konunun sahnelendiği görülmektedir. Üstte; *Yakup, Atalarıyla Gömülmeyi Vasiyet Ediyor* iken gösterilmiştir. Sahnenin solunda yatağında uzanan Yakup sağ elini hafif kaldırmış konuşmaya çalışmaktadır. Onun yanında yatağın ayakucunda Yusuf görülür. Yusuf, eğilmiş Yakup'u dinlemektedir. Solda, Yakup'un diğer oğulları onları izlemekte ve aralarında konuşmaktadırlar. Altta; *Yakup'un Ölümü* resmedilmiştir. Yakup yatağında uzanmış, ayakları bitişik, elleri göğsünde çapraz bağlanmış ve başı yana düşmüş şekilde ölü gösterilmiştir. Resimde Yusuf'un Yakup'un üzerine eğilip onu öptüğü an sahnelenmiştir. Yusuf'un arkasında Efraim ile Maneşeh ve sahnenin solunda Yakup'un üç oğlu üzgün görünmektedir.

Metinde anlatılan hikâyeyi betimler yeterlilikte ve sade tasarlanmış kompozisyonda olayın anlaşılmasını sağlayan figürler yer almaktadır. Figürler, yas havasını yansıtacak şekilde tasvir edilmiştir.

Katalog No:134

Folyo No: 154r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf, Yakup'un Mumyalanmasını Söyler Ve Yakup Mumyalanır, b. Yusuf, Firavun'dan Yakup'un Kenan'da Gömülmesini İstiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVIII, Resim 88-89; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 141-142, Resim 582a, b, c.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanını çevreleyen kırmızı kontur, sahneyi de yatayda ikiye bölmektedir. Manzarasız ve arka fonu boyasız tasarlanan resim, iyi durumda görünmektedir.

> a. *καὶ προσέταξεν ᾽Ιωσὴφ τοῖς παισὶν αὐτοῦ τοῖς ἐνταφιασταῖς ἐνταφιάσαι τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐνεταφίασαν οἱ ἐνταφιασταὶ τὸν ᾽Ισραήλ. καὶ ἐπλήρωσαν αὐτοῦ τεσσαράκοντα ἡμέρας· οὕτω γὰρ καταριθμοῦνται αἱ ἡμέραι τῆς ταφῆς. καὶ ἐπένθησεν αὐτὸν Αἴγυπτος ἑβδομήκοντα ἡμέρας*. (Fol. 154r.)
>
> a. "Ve Yusuf, hekim kullarına babasını mumyalamalarını emretti. Ve hekimler İsrail'i mumyaladılar. Ve onun kırk günü doldu. Çünkü mumyalamanın günleri böylece dolar. Ve Mısırlılar yetmiş gün ona ağladılar." (Yaratılış 50: 2-3)
>
> b. *᾽Επεὶ δὲ παρῆλθον αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους, ἐλάλησεν ᾽Ιωσὴφ πρὸς τοὺς δυνάστας Φαραὼ λέγων· εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον ὑμῶν λαλήσατε περὶ ἐμοῦ εἰς τὰ ὦτα Φαραὼ λέγοντες· ὁ πατήρ μου ὥρκισέ με λέγων· ἐν τῷ μνημείῳ ᾧ ὤρυξα ἐμαυτῷ ἐν γῇ Χαναάν, ἐκεῖ με θάψεις· νῦν οὖν ἀναβὰς θάψω τὸν*

πατέρα μου καὶ ἐπανελεύσομαι. καὶ εἶπε Φαραὼ τῷ ᾽Ιωσήφ· ἀνάβηθι, θάψον τὸν πατέρα σου, καθάπερ ὥρκισέ σε. (Fol. 154r.).

b. "Ve onun yas günleri geçince Yusuf Firavun'un evine gidip dedi: Eğer gözünüzde lütuf buldumsa, babam, "ben ölüyorum, beni Kenân diyarında kendim için kazdığım kabre gömeceksin" diyerek bana vasiyet etti. Bunun için rica ederim şimdi çıkayım, babamı gömeyim ve döneyim. Ve Firavun dedi: Çık ve sana vasiyet ettiği gibi babanı göm." (Yaratılış 50: 4-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde iki olay anı betimlenmiştir. Üstte; *Yusuf, Yakup'un Mumyalanmasını söyler Ve Yakup Mumyalanır* iken gösterilmiştir. Sahnenin solunda Yusuf, tahtta oturmuş ve ellerini öne doğru uzatmış önündeki figürlere konuşurken resmedilmiştir. Metne göre Yusuf, Yakup'un cesetinin mumyalanmasını emrediyor. Sahnenin sağında akşap lahit içinde, elleri göğsünde çapraz bağlanmış bir şekilde ölü yatan Yakup tasvir edilmiştir. Lahitin sağında onu mumyalamaya çalışan iki figür görülür. Lahitin ayakucunda jest ve mimiklerinden üzgün oldukları gözlenen koyu tenli tek omuzları açık beş Mısırlı gösterilmiştir. Bunlardan üç tanesi elleri yanaklarında üzgün bir şekilde Yusuf'a dönmüş onu dinlerken, diğer ikisi lahitin içindeki yakup'a ağlamaktadır.

Altta; *Yusuf, Firavun'dan Yakup'un Kenan'da Gömülmesini İstiyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda Yusuf ayakta görülür. Duruş pozisyonundan, el hareketlerinden konuştuğu anlaşılan Yusuf, Firavun'un huzurunda gösterilmiştir. Babasının vasiyetini yerine getirmek için Firavundan izin istemektedir. Sağda büyük bir tahtta oturan Firavun, Yusuf'u dinlemektedir. Sahnenin ortasında Firavun'un hizmetkârları yer alır. Bunların ikisi Yusuf'a üçü Firavun'a dönüktür. Resim

kompozisyonu ve resimde yer alan figürlerin işlenişi hikâyenin anlaşılmasını sağlar niteliktetir.

Katalog No:135

Folyo No: 154v.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf Kenan Yolunda, b. Yakup'un Defnedilmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 142-143, Resim 587a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklinde bir alana sahip resim, kırmızı konturla sınırlanmakta ve yatayda ikiye bölünmektedir. Boya dökülmeleri nedeniyle resim oldukça kötü durumda görünmektedir.

> a. *καὶ ἀνέβη ’Ιωσὴφ θάψαι τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ συνανέβησαν μετ’ αὐτοῦ πάντες οἱ παῖδες Φαραὼ καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι τῆς γῆς Αἰγύπτου. καὶ πᾶσα ἡ πανοικία ’Ιωσὴφ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ οἰκία ἡ πατρικὴ αὐτοῦ, καὶ τὴν συγγένειαν αὐτοῦ καὶ τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βόας ὑπελίποντο ἐν γῇ Γεσέμ. καὶ συνανέβησαν μετ’ αὐτοῦ καὶ ἅρματα καὶ ἱππεῖς, καὶ ἐγένετο ἡ παρεμβολὴ μεγάλη σφόδρα.* (Fol. 154v.)
>
> a. "Ve Yusuf babasını gömmek için çıktı. Firavun'un bütün kulları, evinin ihtiyarları, Mısır diyarının bütün ihtiyarları, Yusuf'un bütün ev halkı, kardeşleri ve babasının ev halkı kendisiyle beraber çıktılar. Sadece çocuklarını ve koyunlarını ve sığırlarını Goşen'de bıraktılar. Arabalar ve atlılar da kendisiyle beraber çıktılar. Ve gayet büyük bir alay oldu." (Yaratılış 50: 7-9)
>
> b. *καὶ παρεγένοντο εἰς ἅλωνα ’Ατάδ, ὅ ἐστι πέραν τοῦ ’Ιορδάνου, καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν κοπετὸν μέγαν καὶ ἰσχυρὸν σφόδρα· καὶ ἐποίησε τὸ πένθος τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ εἶδον οἱ κάτοικοι τῆς γῆς Χαναὰν τὸ πένθος*

ἐπὶ ἅλωνι ᾽Ατὰδ καὶ εἶπαν· πένθος μέγα τοῦτό ἐστι τοῖς Αἰγυπτίοις· διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Πένθος Αἰγύπτου, ὅ ἐστι πέραν τοῦ ᾽Ιορδάνου. καὶ ἐποίησαν αὐτῷ οὕτως οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβον αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς γῆν Χαναὰν καὶ ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, ὃ ἐκτήσατο ᾽Αβραὰμ τὸ σπήλαιον ἐν κτήσει μνημείου παρὰ ᾽Εφρὼν τοῦ Χετταίου, κατέναντι Μαμβρῆ. καὶ ὑπέστρεψεν ᾽Ιωσὴφ εἰς Αἴγυπτον, αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ συναναβάντες θάψαι τὸν πατέρα αὐτοῦ. (Fol. 154v.).

b. “Ve Erden’in öte tarafında olan Atad harmanına geldiler. Ve orada çok büyük ve ağır dövünme ile dövündüler. Babası için yedi gün yas tuttu. Ve memleketin ahalisi, Kenânlılar, Atad harmanındaki yası görünce, dediler: Bu Mısırlılar için hüzünlü bir yastır, bundan dolayı Erden ötesinde olan o yere Abel-mitsraim denildi. Ve onun oğullarına vasiyet etmiş olduğu gibi kendisine yaptılar. Oğulları onu Kenân diyarına götürdüler. Onu Mamre karşısında Makpela tarlasının mağarasında gömdüler. O mağarayı tarla ile beraber İbrahim kabir için mülk olarak Hittî Efron’dan satın almıştı. Ve Yusuf kendisi, kardeşleri ve babasını gömmek için kendisiyle beraber çıkanların hepsi babasını gömdükten sonra Mısır’a döndüler.” (Yaratılış 50: 7-9).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımdan hareketle resmin konusunun *Yusuf Kenan Yolunda* ve *Yakup’un Defnedilmesi* olduğu düşünülmektedir. Boya silinmeleri nedeniyle oldukça hasarlı görülen resim sahnesi betimleme ve çözümleme yapmak için uygun değildir.

Katalog No: 136

Folyo No: 155r.

Bölüm: Yaratılış

Konu: a. Yusuf'un Kardeşleri Ondan Af Diliyor, b. Yusuf'un Vasiyeti, c. Yusuf'un Ölümü.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XVIII, Resim 90-91; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 143-144, Resim 591a, b, c.

Tanım: Yaratılış metninin son sayfasının sol tarafında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. İki bölüme ayrılan kompozisyonda Yusuf ve kardeşleri görülür. Boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> a. *Ιδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ ᾽Ιωσὴφ ὅτι τέθνηκεν ὁ πατὴρ αὐτῶν, εἶπαν· μή ποτε μνησικακήσῃ ἡμῖν ᾽Ιωσὴφ καὶ ἀνταπόδομα ἀνταποδῷ ἡμῖν πάντα τὰ κακά, ἃ ἐνεδειξάμεθα εἰς αὐτόν. καὶ παραγενόμενοι πρὸς ᾽Ιωσὴφ εἶπαν· ὁ πατήρ σου ὥρκισε πρὸ τοῦ τελευτῆσαι αὐτὸν λέγων· οὕτως εἴπατε ᾽Ιωσήφ· ἄφες αὐτοῖς τὴν ἀδικίαν καί τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ὅτι πονηρά σοι ἐνεδείξαντο· καὶ νῦν δέξαι τὴν ἀδικίαν τῶν θεραπόντων τοῦ Θεοῦ τοῦ πατρός σου. καὶ ἔκλαυσεν ᾽Ιωσὴφ λαλούντων αὐτῶν πρὸς αὐτόν. καὶ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν εἶπαν· οἵδε ἡμεῖς σοὶ ἱκέται. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ᾽Ιωσήφ· μὴ φοβεῖσθε, τοῦ γὰρ Θεοῦ εἰμι ἐγώ.* (Fol. 154v.)

> a. "Ve Yusuf'un kardeşleri babalarının öldüğünü görünce dediler: Belki Yusuf bize kin tutar ve bizim ona yaptığımız bütün kötülüğün karşılığını verir. Ve Yusuf'a haber gönderip dediler: Baban ölümünden evel: Yusuf'a böylece söyleyeceksiniz diye emretti. Lütfen, kardeşlerinin günahını ve suçlarını bağışla, çünkü sana kötülük ettiler. Ve şimdi, rica ederiz, babanın RAB'binin kullarının günahını bağışla. Ve onlar kendisine söyledikleri zaman, Yusuf ağladı. Ve kardeşleri de gidip onun önünde yere kapandılar. Ve dediler: Biz senin kullarınız. Ve Yusuf onlara dedi: Korkmayın, çünkü ben RAB değilim." (Yaratılış 50: 15-19)

b. *Καὶ κατῴκησεν ’Ιωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ πανοικία τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ ἔζησεν ’Ιωσὴφ ἔτη ἑκατὸν δέκα. καὶ εἶδεν ’Ιωσὴφ ’Εφραΐμ παιδία ἕως τρίτης γενεᾶς, καὶ οἱ υἱοὶ Μαχεὶρ τοῦ υἱοῦ Μανασσῆ ἐτέχθησαν ἐπὶ μηρῶν ’Ιωσήφ.καὶ εἶπεν ’Ιωσήφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ λέγων· ἐγὼ ἀποθνήσκω· ἐπισκοπῇ δὲ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς καὶ ἀνάξει ὑμᾶς ἐκ τῆς γῆς ταύτης εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν ὁ Θεὸς τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ’Αβραάμ, ’Ισαὰκ καὶ ’Ιακώβ. καὶ ὥρκισεν ’Ιωσὴφ τοὺς υἱοὺς ’Ισραὴλ λέγων· ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, ᾗ ἐπισκέψηται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ’ ὑμῶν.* (Fol. 155r.)

b. “Ve Yusuf ve babasının evi Mısır’a yerleşti. Ve Yusuf yüz on yıl yaşadı. Ve Yusuf Efraim’in üçüncü göbek oğullarını gördü. Ve Maneşeh’in oğlu Makir’in çocukları Yusuf’un kucağına doğdular. Ve Yusuf kardeşlerine dedi: Ben ölüyorum. Fakat RAB mutlaka sizi arayacaktır ve bu diyardan sizi İbrahim’e ve İshak’a ve Yakup’a vasiyet ettiği diyara çıkaracaktır. Ve Yusuf: RAB sizi mutlaka arayacaktır ve kemiklerimi buradan çıkaracaksınız, diyerek İsrail’in oğullarına yemin ettirdi.” (Yaratılış 50: 22-25)

c. *καὶ ἐτελεύτησεν ’Ιωσὴφ ἐτῶν ἑκατὸν δέκα· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν καὶ ἔθηκαν ἐν τῇ σορῷ ἐν Αἰγύπτῳ.* (Fol. 155r.)

c. “Ve Yusuf yüz on yaşında öldü. Ve onu mumyalayıp Mısır’da bir tabuta koydular.” (Yaratılış 50:26).

Resim-Metin ilişkisi: Kırmızı bir konturla yatayda ikiye bölünen resim sahnesinde üç olay anı betimlenmiştir. Üstte; *Yusuf'un Kardeşleri Ondan Af Diliyor* konusu işlenmiştir. Metne göre, babaları Yakup öldükten sonra, Yusuf kendilerinden intikam almasın diye geçmişte yaptıkları için ondan af dilemeye giderler. Sahnede bu olay anı betimlenmiştir. Sağda, Yakup bir baldaken önünde tahtta otururken görülür. Kırmızı çizme, yeşil çorap ve mavi tunik giyimli Yusuf, sol elini dizine koymuş sağ elini boğazına götürmüş düşünceli bir şekilde kardeşlerine bakmaktadır. Solda, Yusuf'un önünde diz çökmüş, ellerini açmış af dileyen kardeşleri tasvir edilmiştir. Altta; *Yusuf'un Vasiyeti* ve *Yusuf'un Ölümü* konuları sahnelenmiştir. Solda, ölmek üzere olan Yusuf yatakta görülür. Haleli başında tacı bulunan Yusuf, erguvani renk kıyafeti ve kırmızı çizmeleriyle bir imparator gibidir. Yatağın yanında kümelenmiş kardeşleri üzgün bir şekilde Yusuf'a bakmaktadırlar. Sağda, ise ölmüş Yusuf mermer bir lahit içinde elleri göğsünde çapraz bağlanmış vaziyette uzanmaktadır. Yaslı görünen figürlerden iki tanesi onun üzerine eğilmiş ve sağ elleriyle ona dokunmaktadırlar.

Metinde Yusuf'un yüz on yaşında olduğu belirtilmesine rağmen burada genç tasvir edilmiştir. Metinde anlatılan hikâyeyi tanımamızı sağlayacak şekilde üç olay anı tasvir edilmiştir.

Katalog No: 137

Folyo No: 156r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa'nın Doğuşu.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIX, Resim92; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 144, Resim 596.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Resim kompozisyonunda, doğum sonrası anın sahnelendiği görülmektedir. Resim iyi durumda görünmektedir.

καὶ ἐπέστησεν αὐτοῖς ἐπιστάτας τῶν ἔργων, ἵνα κακώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις· καὶ ᾠκοδόμησαν πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραώ, τήν τε Πειθὼμ καὶ Ραμεσσῆ καὶ Ὼν, ἥ ἐστιν Ἡλιούπολις. καθότι δὲ αὐτοὺς ἐταπείνουν, τοσούτῳ πλείους ἐγίγνοντο, καὶ ἴσχυον σφόδρα σφόδρα· καὶ ἐβδελύσσοντο οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ κατεδυνάστευον οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ βίᾳ καὶ κατωδύνων αὐτῶν τὴν ζωὴν ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς σκληροῖς, τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις, κατὰ πάντα τὰ ἔργα, ὧν κατεδουλοῦντο αὐτοὺς μετὰ βίας. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων ταῖς μαίαις τῶν Ἑβραίων· τῇ μιᾷ αὐτῶν ὄνομα Σεπφώρα, καὶ τὸ ὄνομα τῆς δευτέρας Φουά, καὶ εἶπεν· ὅταν μαιοῦσθε τὰς Ἑβραίας καὶ ὦσι πρὸς τῷ τίκτειν, ἐὰν μὲν ἄρσεν ᾖ, ἀποκτείνατε αὐτό, ἐὰν δὲ θῆλυ, περιποιεῖσθε αὐτό. (Fol. 156r.)

"Ve onlara yükleriyle eziyet etsinler diye üzerlerine angarya memurları koydular. Ve Firavun için Pitom ve Raamses ambar şehirlerini yaptılar. Fakat onlara ne kadar eziyet ettilerse o kadar çoğaldılar. Ve o kadar yayıldılar. Ve İsrail oğulları yüzünden korkuya başladılar. Ve şiddetle yaptırdıkları tüm işlerinde; tarlada, harçta ve kerpiçte, ağır işlerle hayatlarını zehir ettiler. Ve dedi: İbranî kadınları, biri Sepfora (Şifra) diğeri Fuva (Pua), için ebelik hizmetini yaptığınız ve onları doğum iskemlesinde gördüğünüzde eğer doğan bir erkek çocuksa onu öldüreceksiniz; eğer o bir kız ise yaşayacaktır."(Çıkış 1: 11-17).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Musa'nın Doğuşu* sahnelenmiştir. Arka planda bir kent peyzajı içinde canlandırılan sahnenin ön planında yatakta Musa'nın annesi görülür. Musa'nın annesi, stikharion üzerine mapforion giyimlidir. Ellerinde tuttuklar altın tasları doğum yapmış Musa'nın annesine doğru uzatan iki figür, binaların arkasına yerleştirilmiştir. Bunlar, metinde anlatılan iki ebe kadın olabilir. Musa'nın annesi red edercesine sol elini göğsüne götürmüş ürkek bir şekilde ona uzatılan taslara bakmaktadır. Hem binaların arkasında görülen hem de bakışlarını ve ellerindeki tasları Musa'nın annesine yönelten bu iki figür, Firavun'un sarayında olup da İsrailli kadınlara yardım eder şekilde betimlenmiştir. Firavun'un, doğan İsrail oğullarının erkek çocuklarını öldürün, dediği Şifra ve Fuva isimli bu ebeler, Firavun'un isteğini yerine getirmemişlerdir. Sağ alt köşede yatağın yanında, iskemleye oturmuş ve kollarını sıvamış başka bir ebe figürü önündeki altın leğende yeni doğmuş Musa'yı yıkamaktadır. Musa; başı haleli, çıplak, dizleri suyun içinde ve başını çevirmiş onu yıkayan ebeye bakmaktadır. Altın leğenin yanında yerde altın bir ibrik görülür.

Metinde anlatılan *Musa'nın Doğuşu* konusunun, Hıristiyan ikonografisine uygun bir tasvirle, yani, *İsa'nın Doğuşu* sahnesine benzer bir kompozisyon tasarımıyla resmedildiği görülmektedir.

Katalog No: 138

Folyo No: 157v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Musa'nın Nehirde Bulunuşu, b. Musa, Firavun'un Önünde.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIX, Resim93-74; Weitzmann, K. (1980), s. 90, Resim 32; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 145-146, Resim 600a, b.

Tanım: Sayfanın sol tarafında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen biçiminde bir alana sahiptir. Yatayda ikiye bölünen sahnede, üstte, bir doğa peyzajı içinde Musa ve hikâyedeki diğer figürler resmedilmiştir. Firavun ve kız kardeşi figüründe görülen karalanma dışında resim iyi durumda görünmektedir.

> a. *κατέβη δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ λούσασθαι ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ αἱ ἅβραι αὐτῆς παρεπορεύοντο παρὰ τὸν ποταμόν. καὶ ἰδοῦσα τὴν θῖβιν ἐν τῷ ἕλει, ἀποστείλασα τὴν ἅβραν ἀνείλατο αὐτήν. ἀνοίξασα δὲ ὁρᾷ παιδίον κλαῖον ἐν τῇ θίβει, καὶ ἐφείσατο αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἔφη· ἀπὸ τῶν παιδίων τῶν Ἑβραίων τοῦτο. καὶ εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ Φαραώ· θέλεις καλέσω σοι γυναῖκα τροφεύουσαν ἐκ τῶν Ἑβραίων καὶ θηλάσει σοι τὸ παιδίον; ἡ δὲ εἶπεν ἡ θυγάτηρ Φαραώ· πορεύου. ἐλθοῦσα δὲ ἡ νεᾶνις ἐκάλεσε τὴν μητέρα τοῦ παιδίου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὴν ἡ θυγάτηρ Φαραώ· διατήρησόν μοι τὸ παιδίον τοῦτο καὶ θήλασόν μοι αὐτό.* (Fol. 157v.) *ἐγὼ δὲ δώσω σοι τὸν μισθόν. ἔλαβε δὲ ἡ γυνὴ τὸ παιδίον καὶ ἐθήλαζεν αὐτό. ἀδρυνθέντος δὲ τοῦ παιδίου, εἰσήγαγεν αὐτὸ πρὸς τὴν θυγατέρα Φαραώ, καὶ ἐγενήθη αὐτῇ εἰς υἱόν· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωυσῆν λέγουσα· ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνειλόμην.* (Fol. 158r.)

> a. "Firavun'un kızı yıkanmak için ırmağa indi. Ve onun kızları ırmağın kenarında yürüyorlardı. Ve sazlık arasındaki sepeti görüp onu getirmek için cariyesini gönderdi. Ve onu açıp çocuğu gördü. Çocuk ağlıyordu. Ve ona acıyıp dedi: Bu İbranîlerin çocuklarından biridir. Ve kızkardeşi Firavun'un kızına dedi: Senin için İbranî kadınlarından gidip emzikli bir kadın çağırayım mı? Ve senin için çocuğu emzirir. Ve Firavun'un kızı ona: Git, dedi. Ve kız gidip çocuğun anasını çağırdı. Ben senin ücretini veririm. Ve kadın çocuğu aldı. Ve onu emzirdi. Ve çocuk büyüdü. Onu Firavun'un kızına getirdi. Ve onun oğlu oldu. Ve onun adını Musa koydu. Dedi: Çünkü onu sulardan çıkardım. (Çıkış 2:5-10)

b. Metin yok.

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte; *Musa'nın Nehirde Bulunuşu* konusu işlenmiştir. Solda, içinde çocuk Musa'nın bulunduğu nehre bırakılmış bir sandık görülür. Nehrin gerisinde çalılıkların arkasında gizlenmiş, çömelmiş, kederli bir şekilde elini yanağına koymuş ve sandığı gözetleyen Musa'nın kız kardeşi yer alır. Çalılıkların arkasındaki iki kule biçiminde mimari yapının üst kısmını örten kırmızı-siyah örtünün açılmaya başladığı ve küçük kulenin üstünde bir güvercinin başını kaldırarak ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu örtü ve kuş figürünün Musa'nın kurtuluşunu ifade eden alegorik bir figür olması muhtemeldir. Sahnenin sağında, nehrin kenarında, sudaki sandığı farketmiş görünen iki figür yer alır. Metindeki anlatıma göre; Firavun'un kızı ve onun cariyesi olan bu iki figür Musa'yı bulup kurtarıyorlar. Haleli başında tacı bulunan ve üzerinde önden tutturulmuş mor renginde ve kenarı altın yaldız konturlu uzun pelerin giyinmiş Firavun'un kızı, suda fark ettiği sandığa doğru ellerini uzatmış, cariyesi de sandıktan çocuğu almak için iki elini uzatmış şekilde tasvir edilmişlerdir. Arkalarında saray tasviri görülür. Altta, *Musa, Firavun'un Önünde* gösterilmiştir. Sahnenin merkezinde, biraz daha büyümüş çocuk Musa ve onu nehirde bulan Firavun'un kızı görülür. Firavun'un kızı sol elini, Musa'yı Firavun'a takdim edercesine kaldırmıştır. Musa, Firavun'a gitmek için hareket eder şekilde tasvir edilmiştir. Sağda, arkasında iki adamı ve tahtta oturmuş krali kıyafetler içinde Firavun, sağ elini ona doğru koşan Musa'ya doğru uzatmış, sol eliyle de belinde duran kılıcını

tutarken gösterilmiştir. Sahnenin solunda ise, Musa'ya, aynı zamanda sütannelik de yapan, kederli betimlenmiş öz annesi ve kız kardeşi tasvir edilmiştir.

Üstteki olayın gerçekleştiği açık mekân tasviri içinde hikâyede anlatılan figürler sahneye yerleştirilmiştir. Sanatçı, olayı tasvir ederken hikâyede geçen ikonografik öğeleri konunun tanınmasını sağlayacak şekilde betimlemiştir.

Katalog No: 139

Folyo No: 158r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa, Mısırlıyı Vuruyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIX, Resim 95; Spatharakis, I. (1981), s. 79, Resim 570; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 147, Resim 604.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörten biçimindeki resim alanı kırmızı bir konturla çevrelenmiştir. Detaylı işlenmiş doğa peyzajı içine figürler yerleştirilmiştir. Musa hariç, diğer iki figürün yüzünde kararma meydana gelmiştir.

> *…'Εγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πολλαῖς ἐκείναις μέγας γενόμενος Μωυσῆς, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς 'Ισραήλ. κατανοήσας δὲ τὸν πόνον αὐτῶν ὁρᾷ ἄνθρωπον Αἰγύπτιον τύπτοντά τινα 'Εβραῖον τῶν ἑαυτοῦ ἀδελφῶν τῶν υἱῶν 'Ισραήλ·* (Fol. 158r.)
>
> "…Ve o günlerde, vaki oldu ki, Musa büyüyünce kardeşlerine gibi oldu. Ve onların çilesini gördü. Ve bir Mısırlının kardeşlerinden bir İbranîye vurmakta olduğunu gördü." (Çıkış 2:11).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa, Mısırlıyı Vuruyor* iken gösterilmiştir. Sahnenin arka planında, dağ dokusu ve yeryüzü oldukça detaylı işlenmiş bir doğa peyzajı içine figürler yerleştirilmiştir. Solda irice tasvir edilmiş Musa, mavi khiton üzerine pembe himation giyimlidir. Musa, sağ elinde tuttuğu değneği havaya kaldırmış önünde yerde duran Mısırlı figürü vurmaya çalışırken resmedilmiştir. Dayak yiyen Mısırlı, kendini savunmadan yerde durmakta ve onu vuran Musa'ya şaşkın bir şekilde bakmaktadır. Mısırlı figürün arkasında, ayakta duran İbrani, Musa'nın Mısırlıya vurmasını engellemek istercesine sol elini kaldırmış, sağ eliyle de takdis işareti yapmış görünmektedir. Musa'nın başı hafif öne eğik şekildeyken ibrani figüre bakmaktadır. Musa figürünün hareketini yansıtan vücut duruşu, kıyafetindeki volümler, genç ve sakalsız tasvir edilmesi Helenistik etkili görünmektedir.

Açık koyu renkler kullanılarak resimde, özellikle dağlarda ve zemin yüzeyinde derinlik etkisi yaratılmıştır. Figürlerde ve dağ tasvirlerinde beyaz renk fırça darbeleriyle ışık verilmiştir. Yer yüzeyinde bitkilerin ve figürlerin altında gölge etkisi yaratılmış olması dikkat çekicidir.

Bu el yazmasında görülen önceki resimlerden farklı bir anlayışla yapıldığı anlaşılan bu resmin sanatçısı, detaylı bir işçilikte resmi zenginleştirmiştir. Bununla birlikte, metinde anlatılan olayın anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlara da kompozisyonda yer vermiştir.

Katalog No: 140

Folyo No: 159r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Musa, Yetro'nun Kızını Kurtarıyor, b. Musa, Yetro'nun Ailesiyle Yemek Yiyiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 148, Resim 608a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı bir konturla sınırlanan ve yatayda ikiye ayrılan resim alanı dikdörtgen biçimindedir. Aşırı derecede hasarlı görülen resimde boya silinmeleri mevcuttur.

> a. *ἀνεχώρησε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ προσώπου Φαραὼ καὶ ᾤκησεν ἐν γῇ Μαδιάμ, ἐλθὼν δὲ εἰς γῆν Μαδιὰμ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ φρέατος. τῷ δὲ ἱερεῖ Μαδιὰμ ἦσαν ἑπτὰ θυγατέρες ποιμαίνουσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ· παραγενόμεναι δὲ ἤντλουν ἕως ἔπλησαν τὰς δεξαμενὰς ποτίσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰοθόρ. παραγενόμενοι δὲ οἱ ποιμένες ἐξέβαλλον αὐτάς· ἀναστὰς δὲ Μωυσῆς ἐρρύσατο αὐτὰς καὶ ἤντλησεν αὐταῖς καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα αὐτῶν· παρεγένοντο δὲ πρὸς Ραγουὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν αὐταῖς· διατί ἐταχύνατε τοῦ παραγενέσθαι σήμερον; αἱ δὲ εἶπαν· ἄνθρωπος Αἰγύπτιος ἐρρύσατο ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ποιμένων καὶ ἤντλησεν ἡμῖν καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα ἡμῶν. ὁ δὲ εἶπε ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ· καὶ ποῦ ἐστι; καὶ ἱνατί οὕτως καταλελοίπατε τὸν ἄνθρωπον;* (Fol. 159r.)

> a. "Fakat Musa Firavun'dan kaçtı. Ve Midyan diyarında kaldı. Ve bir kuyunun başında oturdu. Ve Midyan kâhininin (Yetro) yedi kızı vardı. Ve gelip su çektiler ve babalarının sürüsünü suvarmak için tekneleri doldurdular. Ve çobanlar gelip onları kovdu. Fakat Musa kalktı ve onlara yardım edip sürülerini suvardı. Ve dediler: Mısırlı bir adam bizi çobanların elinden kurtardı. Ve bizim için de su çekip sürüyü suvardı. Ve kızlarına dedi: Ve o nerede? Bu adamı niçin bıraktınız?" (Çıkış 2:16-20)

b. *καλέσατε οὖν αὐτόν, ὅπως φάγῃ ἄρτον. κατῳκίσθη δὲ Μωυσῆς παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐξέδοτο Σεπφώραν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μωυσῇ γυναῖκα. ἐν γαστρὶ δὲ λαβοῦσα ἡ γυνὴ ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐπωνόμασε Μωυσῆς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γηρσὰμ λέγων·* (Fol. 159r.)

b. "Onu çağırın da ekmek yesin. Musa o adamla oturmayı kabul etti. O da kızı Tsippora'yı Musa'ya verdi. Ve bir oğul doğurdu. Ve Musa onun adını Gerşom koydu." (Çıkış 2:20-22).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan hikâyeye göre; resim sahnesinde *Musa, Yetro'nun Kızılarını Kurtarıyor* ve sonra *Musa, Yetro'nun Ailesiyle Yemek Yiyiyor* olay anları canlandırılmıştır. Alt ve üst iki bölüm halinde düzenlendiği anlaşılan resim kompozisyonu, aşırı derecede hasar gördüğü için detaylı çözümleme yapmaya elverişli değildir. Ancak yine de, üstte solda su yapısı başında kadın figürleri, elindeki değneği kaldırmış kaçmaya çalışan erkek figürlerini kovalayan Musa figürü tanınabilmektedir. Altta, solda bir ev tasviri önünde kurulmuş masada oturan dört figür seçilebilmektedir.

Oluşturulan kompozisyon düzeni ve içindeki figürler, metinde anlatılan hikâyenin anlaşılmasını sağlar nitelikte görünmektedir.

Katalog No: 141

Folyo No: 160r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa, Horeb Dağı'nda.

Bibliyografya: Anderson, J. C. (1982), s. 98, Resim 26; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 148-150, Resim 615.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı bir konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Musa ve Tanrı'nın eli motifi kompozisyonda yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *ὅτι πάροικός εἰμι ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου. καὶ κατεστέναξαν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ ἀνεβόησαν, καὶ ἀνέβη ἡ βοὴ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν ἔργων. καὶ εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τὸν στεναγμὸν αὐτῶν, καὶ ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ τῆς πρὸς ῾Αβραὰμ καὶ ᾽Ισαὰκ καὶ ᾽Ιακώβ. καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραὴλ καὶ ἐγνώσθη αὐτοῖς. ΚΑΙ Μωυσῆς ἦν ποιμαίνων τὰ πρόβατα ᾽Ιοθόρ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιὰμ καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα ὑπὸ τὴν ἔρημον καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ* (Fol. 160r.).

> "çünkü: Yabancı diyarda garip oldum, dedi. Ve vaki oldu ki, o çok günler geçerken, Mısır kralı öldü. Ve İsrail oğulları kölelik sebebile inlediler. Ve feryat ettiler. Ve kölelik sebebinden onların figânı Allah'a ulaştı. Ve Allah onların iniltilerini işitti. Ve Allah İbrahim'le, İshak'la ve Yakub'la olan ahdini hatırladı. Ve Allah İsrail oğullarını gördü. Ve Allah'a malûm oldu. Ve Musa, kayınpederi Yetro'nun sürüsünü güdüyordu. Ve sürüyü çölün arkasına götürdü. Ve Allah'ın dağına, Horeb'e geldi." (Çıkış 2: 22-25; 3:1).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatıma göre resimde *Musa, Horeb Dağı'nda* konusu sahnelenmiştir. Ancak bu resim kompozisyonu, konunun devamı olan ileriki sayfada (Fol. 167r) yer alan *Musa'nın RAB İle Konuşması* hikâyesinin tasviridir (Bkz. Kat. 143). Sanatçı, resmi buraya yanlışlıkla (ya da yeniden[228]) kopya etmiş olabilir. Metin ile resmin ortak yanı, Musa'nın RAB'le konuşma anında görülmesidir.

Katalog No: 142

Folyo No: 161v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: RAB, Çalıların Ortasından Musa'ya Sesleniyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIX, Resim 96; Anderson, J. C. (1982), s. Resim 27; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 149- 150, Resim 616.

Tanım: Sayfanın sol kısmına yerleştirilen resim, kırmızı bir konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Musa ve Yetro kompozisyonda yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων· Μωυσῆ, Μωυσῆ. ὁ δὲ εἶπε· τί ἐστι; ὁ δὲ εἶπε· μή ἐγγίσῃς ὧδε. λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. καὶ εἶπεν· ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ. ἀπέστρεψε δὲ Μωυσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· εὐλαβεῖτο γὰρ κατεμβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.*(Fol. 161v.)
>
> "Ve görmek için döndüğünü RAB görünce, RAB ona çalının ortasından çağırıp dedi: Musa, Musa! Ve o: İşte ben, dedi: Buraya yaklaşma! Çarıklarını ayaklarından çıkar. Çünkü üzerine bastığın yer kutsal topraktır. Ve dedi: Ben babanın RAB'bi, İbrahim'in RAB'bi, İshak'bin RAB'bi ve

[228] Weitzmann and Bernabo göre; "Musa'nın Değneği Yılan'a dönüştürmesi ve Musa'nın Elinin Cüzzam olması" mucizesi konularının tasviri olan resim buraya yeniden konulmuştur (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 148.

Yakup'un RAB'biyim. Ve Musa yüzünü kapattı. Çünkü RAB'be bakmaya korkuyordu." (Çıkış 3:4-6)

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatıma göre resimde *RAB, Çalıların Ortasından Musa'ya Sesleniyor* konusu sahnelenmiştir. Ancak bu resim kompozisyonu, konunun devamı olan ileriki sayfada (Fol. 167r) yer alan *Musa'nın Yetro'ya Vedası* hikâyesinin tasviridir (Bkz. Kat. 143). Sanatçı, resimi buraya yanlışlıkla (ya da yeniden[229]) kopya etmiş olabilir. Metin ile resmin konusu birbirinden tamamen farklıdır.

Katalog No: 143

Folyo No: 167r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Musa'nın RAB İle Konuşması, b. Musa'nın Yetro'ya Vedası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIX, Resim 97-98; Anderson, J. C. (1982), s. 98, Resim 28; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 150, Resim 617a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kırmızı konturla sınırlanan dikey dikdörtgen biçiminde bir alana yerleştirilmiştir. Altlı-üstlü iki bölüm şeklinde kompozisyon tasarlanmıştır. Sahnede Musa ve Tanrının eli figürü ile Musa ve Yetro tasvir edilmiştir. Boya dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

[229]Weitzmann and Bernabo'ya göre; "Musa ve Yetro'nun buluşması" konusunun tasviri olan resim buraya yeniden konulmuştur. (Weitzmann and Bernabo (1999: 149).

a. *καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται εἰς συνάντησίν σοι καὶ ἰδὼν σε χαρήσεται ἐν ἑαυτῷ. καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτὸν καὶ δώσεις τὰ ῥήματά μου εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ συμβιβάσω ὑμᾶς ἃ ποιήσετε. καὶ αὐτός σοι λαλήσει πρὸς τὸν λαόν, καὶ αὐτὸς ἔσται σου στόμα, σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. καὶ τὴν ῥάβδον ταύτην τὴν στραφεῖσαν εἰς ὄφιν λήψῃ ἐν τῇ χειρί σου, ἐν ᾗ ποιήσεις ἐν αὐτῇ τὰ σημεῖα.* (Fol. 167r.)

a. "Ve seni gördüğü zaman yüreği sevinecektir. Ve ona söyleyeceksin, sözleri onun ağzına koyacaksın. Ve ben senin ağzınla ve onun ağzı ile beraber olacağım. Ve yapacağınız şeyi size öğreteceğim. Ve o senin için kavme söyleyecek. Ve vaki olacak ki, o senin için ağız olacak. Ve sen onun için RAB gibi olacaksın. Ve alâmetleri yapacağın bu değneği eline alacaksın." (Çıkış 4:14-17)

b. *᾽Επορεύθη δὲ Μωυσῆς καὶ ἀπέστρεψε πρὸς ᾽Ιοθὸρ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ καὶ λέγει· πορεύσομαι καὶ ἀποστρέψω πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὄψομαι, εἰ ἔτι ζῶσι.* (Fol. 167r.)

b. "Musa gitti. Ve kaynatası Yetro'nun yanına dönüp ona dedi: Lütfen, gideyim ve Mısır'daki kardeşlerimin yanına döneyim. Ve onlar hâlâ hayattalar mı göreyim." (Çıkış 4:18).

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre, RAB Musa'ya görünür ve İsrail oğullarını Mısır'dan çıkarması için Firavun'u ikna etmeye Mısır'a gönderir ve alametleri yapacağı değneği

almasını söyler. Musa, kayınpedereri Yetro'ya gelir, Mısır'a gitmek istediğini söyler. Resimde bu konunun anlatımı için sahne alt ve üst olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Üstte, *Musa'nın RAB İle Konuşması* tasvir edilmiştir. Arka planda dağ betimli bir doğa peyzajı içinde profilden görünen başı haleli Musa figürü ayakta görülür. Ellerini göğe doğru kaldırmış karşısında görünen gök betimi içinde beliren Tanrı'nın eli figürüyle konuşur vaziyette resmedilmiştir. Musa'nın ayağının önünde yerde, baş kısmı yılana dönüşmüş değneği görülür. Altta, *Musa'nın Yetro'ya Vedası* sahnelenmiştir. Yetro'ya, Mısır'a gitmek istediğini söyleyen Musa; daha önce RAB'bin ona dediği alametlerden birini yapmış görünmektedir. Elini koynuna koyup çıkardığında eli beyaz olur. Sonra tekrar koynuna koyup çıkardığında eski ten rengine döner. Resimde; Yetro ve Musa ev figürünün önünde ayaktadırlar. Musa, koynundan çıkardığı beyazlamış kolunu tutmaktadır. İki figürün de başı haleli ve kıyafetleri antik Yunan tarzında işlenmiş görünmektedir. Hikâyenin anlaşılmasını sağlayacak unsurları içerecek şekilde resim kompozisyonu oluşturulmuştur.

Katalog No: 144

Folyo No: 170v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Melek, Musa'yla Karşılaşıyor, b. Tsippora, Oğullarının Kanlı Ellerini Gösteriyor Ve Meleğin Ayaklarına Kapanıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XIX, Resim 99-100; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 151-152, Resim 621a, b, c.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın sol üst köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Altlı-üstlü olmak üzere sahne ikiye ayrılmıştır. Melek ile Musa ve Tsippora, çocukları ve Melek figürleri kompozisyonda yer almaktadır. Resimin alt kısmı iyi durumdayken üst kısmında lekelenmeler mevcuttur.

a. *ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐν τῷ καταλύματι συνήντησεν αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτεῖναι.* (Fol. 169v.)

a. "Ve yolda konakta vaki oldu ki, RAB'ın meleği ona rast geldi. Ve onu öldürmek istedi." (Çıkış 4:24)

b. *καὶ λαβοῦσα Σεπφώρα ψῆφον περιέτεμε τὴν ἀκροβυστίαν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ εἶπεν· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, διότι εἶπεν· ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου μου*. (Fol. 169v.)

b. "Ve Tsippora keskin bir taş alıp oğlunu sünnet etti. Ve onun ayaklarının dibine attı. Ve dedi: Gerçekten sen bana kan güveyisin. Ve RAB onu bıraktı. O zaman kadın dedi: Sünnet sebebiyle kan güveyisin." (Çıkış 4:25-26).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan hikâye, resim sahnesi iki kısma ayrılarak canlandırılmıştır. Üstte; *Melek, Musa'yla Karşılaşıyor* iken gösterilmiştir. Solda, başı haleli antik Yunan giyimli kanatlı melek, sağ elinde değnek tutmakta ve sol elini kaldırmış Musa figürüne doğru yönelmişken gösterilmiştir. Sağda, başı haleli Musa, iki elini açmış Meleğe karşılık vermektedir. Ancak, metne göre; RAB ile kadın (Tsippora) yolda karşılaşmaktadır. Tsippora keskin bir taş alıp oğlunu sünnet ediyor ve RAB'in ayaklarının altına atıyor. Altta; bu olay anı, *Tsippora, Oğullarını Sünnet Ediyor Ve Meleğin Ayaklarına Kapanıyor* şeklinde tasvir edilmiştir. Solda, iki bacağını açmış kanamaları devam eden sünnet edilmiş iki çocuk ve anneleri Tsippora görülür. Başını arkaya çevirmiş Tsippora'nın el hareketlerinden Meleğe seslendiği anlaşılmaktadır.

Sahnenin sağında Tsippora, gitmeye devam eden Melek figürünün ayaklarına kapanmış elinde tuttuğu cismi gösterirken görülür. Melek başını çevirmiş ona seslenen Tsippora figürüne bakmaktadır.

Resmin üst kısmında, Melek tasviri ile Musa sahnede yer aldığı için, resimin konusunu *Melek, Musa'yla Karşılaşıyor*[230] olarak belirtmemiz gerekiyor. Bu resim kompozisyonu, muhtemelen başka bir kaynaktan model alındı ve buraya yanlışlıkla konuldu.

Katalog No: 145

Folyo No: 170v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. RAB, Musa İle Konuşuyor, b. Musa Ve Harun'un Kucaklaşması, c. Musa Ve Harun Yaşlılarla Yüzleşiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 153, Resim 625a, b, c.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol alt köşesine yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Altlı-üstlü olmak üzere sahne ikiye ayrılmıştır. Harun ile Musa figürleri kompozisyonda yer almaktadır. Resim oldukça hasarlı görünmektedir.

> a. *Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Ἀαρών· πορεύθητι εἰς συνάντησιν Μωυσῆ εἰς τὴν ἔρημον· καὶ ἐπορεύθη καὶ συνήντησεν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Θεοῦ, καὶ κατεφίλησαν ἀλλήλους.* (Fol. 169v.)
>
> a. "Ve RAB Harun'a dedi: Musa'yı karşılamak için çöle git. Ve gidip RAB'bin dağında ona rast geldi. Ve onu öptü." (Çıkış 4:27)

[230]Weitzmann and Bernabo, bu resmin konusunun "Melek, Musa'ya Gözdağı Veriyor" olduğunu belirtmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, ag.k., s. 151).

b. *καὶ ἀνήγγειλε Μωυσῆς τῷ ᾽Ααρὼν πάντας τοὺς λόγους Κυρίου, οὓς ἀπέστειλε, καὶ πάντα τὰ σημεῖα, ἃ ἐνετείλατο αὐτῷ. ἐπορεύθη δὲ Μωυσῆς καὶ ᾽Ααρὼν καὶ συνήγαγον τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ᾽Ισραήλ. καὶ ἐλάλησεν ᾽Ααρὼν πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, ἃ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωυσῆν, καὶ ἐποίησε τὰ σημεῖα ἐναντίον τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ λαὸς καὶ ἐχάρη, ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραὴλ καὶ ὅτι εἶδεν αὐτῶν τὴν θλῖψιν· κύψας δὲ ὁ λαὸς προσεκύνησε.* (Fol. 169v.)

b. “Ve Musa, RAB’bin kendisiyle gönderdiği bütün sözlerini ve emretmiş olduğu bütün alâmetleri Harun’a anlattı. Ve Musa ile Harun gidip İsrail oğullarının bütün ihtiyarlarını topladılar. Ve Harun, RAB’bin Musa’ya söylemiş olduğu bütün sözleri söyledi. Ve kavmin gözleri önünde alâmetleri yaptı. Ve kavim inandı. Ve RAB’bin İsrail oğullarını ziyaret ettiğini ve onların sıkıntısılarını görmüş olduğunu duyduklarınd eğilip secde ettiler.” (Çıkış 4: 28-31).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan hikâye, resim kompozisyonu alt ve üst olmak üzere ikiye bölünerek canlandırılmıştır. Üst kısımda; solda *RAB, Musa İle Konuşuyor* iken görülür. Ellerini yukarı doğru açmış Musa, Tanrı’nın eli figürüne bakarken tasvir edilmiştir. Sağda *Musa Ve Harun’un Kucaklaşması* gösterilmiştir. Metne göre çölde buluşacakları söylenen Harun ve Musa, sarı renk bir dağ betimi önünde ağaçlı bir mekânda kucaklaşmaktadırlar. Alt kısımda; solda Musa Ve Harun olduğu düşünülen iki figür konuşur ve yürürken görülür. Sağda ise, bir grup erkek figür seçilebilmektedir. Resim, renk dökülmeleri nedeniyle kötü durumda görünmektedir. Bu nedenle detaylı çözümlemeye elverişli değildir.

Katalog No: 146

Folyo No: 171r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa ve Harun, Firavun'dan Halkın Gitmesine İzin Vermesini İstiyorlar.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. 101, Resim XX; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 153, Resim 629.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Firavun, askerleri, Musa ve Harun kompozisyonda yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Και μετὰ ταῦτα εἰσῆλθε Μωυσῆς καὶ ᾽Ααρὼν πρὸς Φαραὼ καὶ εἶπαν αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ᾽Ισραήλ· ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι ἑορτάσωσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ εἶπε Φαραώ· τίς ἐστιν οὗ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραήλ; οὐκ οἶδα τὸν Κύριον καὶ τὸν ᾽Ισραὴλ οὐκ ἐξαποστέλλω. καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ὁ Θεὸς τῶν ᾽Εβραίων προσκέκληται ἡμᾶς· πορευσόμεθα οὖν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπως θύσωμεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, μή ποτε συναντήσῃ ἡμῖν θάνατος ἢ φόνος. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου· ἱνατί Μωυσῆ καὶ ᾽Ααρὼν διαστρέφετε τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν ἔργων; ἀπέλθατε ἕκαστος ὑμῶν πρὸς τὰ ἔργα αὐτοῦ.*(Fol. 171r.).

> "Ve sonra Musa ile Harun gelip Firavun'a dediler: İsrail'in RAB'i şöyle diyor: Kavmimi salıver ki çölde bana bayram etsinler.Ve Firavun dedi: Yehova kimdir ki, İsrail'i salıvermek için onun sözünü dinleyeyim? Yehova'yı tanımam. Ve İsrail'i de salıvermem. Ve dediler: İbranîlerin RAB'İ bize göründü. Lütfen, üç günlük yol gidelim. Ve bizi veba ile veya kılıçla vurmasın diye RAB'e kurban keselim. Ve Mısır kralı onlara dedi: Ey Musa ve Harun, niçin kavmi işlerinden alıkoyuyorsunuz? İşinize gidin." (Çıkış 5:1-4)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde belirtildiği gibi *Musa ve Harun, Firavun'dan Halkın Gitmesine İzin Vermesini İstiyorlar* konusu resimde sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, sırt kısmı oldukça detaylandırılmış bir tahtta oturan Firavun ve üç muhafızı yer almaktadır. Sağda, Firavun'un huzurunda ayakta ve konuşur vaziyette görünen mavi khiton üzerine pembe himation giyimli Musa ve mavi khiton üzerine yeşil himation giyimli Harun görülür. Firavun başını Musa'ya çevirmiş onu dinlerken, Musa elini uzatmış konuşur vaziyette Firavun'a bakmaktadır. Metne göre, Musa'yla birlikte Firavun'la konuşan Harun, Musa'nın yanında sağda ellerini önünde bağlamış, konuşulanları dinler şekilde tasvir edilmiştir.

Katalog No: 147

Folyo No: 171v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: İsrailliler Saman Topluyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 102; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 154, Resim 633.

Tanım: Kontursuz bir şekilde bırakılmış resim, sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. Kompozisyonda, saman kümesi çevresinde havada ve dağınık duran figürler yer almaktadır. Az miktarda boya silinmeleri dışında resim iyi durumda görünmektedir.

καὶ εἶπε Φαραώ ἰδοὺ νῦν πολυπληθεῖ ὁ λαός· μὴ οὖν καταπαύσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἔργων. συνέταξε δὲ Φαραὼ τοῖς ἐργοδιώκταις τοῦ λαοῦ καὶ τοῖς γραμματεῦσι λέγων οὐκέτι προστεθήσεσθε διδόναι ἄχυρον τῷ λαῷ εἰς τὴν πλινθουργίαν καθάπερ χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν ἀλλ' αὐτοὶ πορευέσθωσαν καὶ συναγαγέτωσαν ἑαυτοῖς ἄχυρα. καὶ τὴν σύνταξιν τῆς πλινθείας, ἧς αὐτοὶ ποιοῦσι, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιβαλεῖς αὐτοῖς, οὐκ ἀφελεῖς οὐδέν· σχολάζουσι γάρ· διὰ τοῦτο κεκράγασι λέγοντες· ἐγερθῶμεν καὶ θύσωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν. βαρυνέσθω τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ μεριμνάτωσαν ταῦτα καὶ μὴ μεριμνάτωσαν ἐν λόγοις κενοῖς. κατέσπευδεν δὲ αὐτοὺς οἱ ἐργοδιῶκται καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ ἔλεγον πρὸς τὸν λαὸν λέγοντες. (Fol. 171v.)

"Ve Firavun dedi: Şimdi diyarın kavmi çok. Ve onları işlerinden alıkoyuyorsunuz. Ve Firavun o gün kavmin angaryacılarına ve onların memurlarına emredip dedi: Kerpiç yapmak için şimdiye kadar olduğu gibi artık kavme saman vermeyeceksiniz. Onlar gitsinler ve kendilerine saman toplasınlar. Ve şimdiye kadar yapmakta oldukları kerpiçlerin sayısını onların üzerine koyacaksınız. Ondan eksiltmeyeceksiniz. Çünkü onlar tembeldirler. Bu nedenle, gidelim RAB'imize kurban keselim, diye bağırıyorlar. Adamların üzerine daha ağır iş konulsun ki o işte çalışsınlar. Ve yalan sözleri dinlemesinler. Ve kavmin angaryacıları ile onların memurları çıktılar ve kavme söylediler." (Çıkış 5:5-10).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İsrailliler Saman Topluyor* konusu tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde sarı bir saman kümesi çevresinde dağınık yerleştirilen erkek

figürler görülür. Soldaki üç figür sepet taşır, sağda havada duran figür sepeti boşaltır ve ön planda sağda duran figür de komut verirken gösterilmiştir. Öndeki iki figürün ayakları yeşil boyanmış zemine değmektedir. Ancak diğer üç figür uzay boşluğunda kalmışçasına havada resmedilmişlerdir. Resimde figürler arasında mekânsal ilişki yok edilerek, metinde anlatılan iş yoğunluğu verilmeye çalışılmıştır.

Katalog No:148

Folyo No: 174v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Mısırlılar, İsraillileri Vuruyor, b. İsrailliler, Firavun'a Şikâyet Ediyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX,. Resim 103-104; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 154-155, Resim 637a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Alt ve üst olmak üzere sahne yatay iki bölüme ayrılmıştır. Kompozisyonda, Mısırlılar ile İsrailliler ve Firavun ile İsrailliler yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *ὁ ἀδελφός σου λαλήσει πρὸς Φαραώ, ὥστε ἐξαποστεῖλαι τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραὴλ ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραὼ καὶ πληθυνῶ τὰ σημεῖά μου καὶ τὰ τέρατα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ οὐκ εἰσακούσεται ὑμῶν Φαραώ· καὶ ἐπιβαλῶ τὴν χεῖρά μου ἐπ᾽ Αἴγυπτον καὶ ἐξάξω σὺν δυνάμει μου τὸν λαόν μου τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου σὺν ἐκδικήσει μεγάλῃ. καὶ γνώσονται πάντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ἐκτείνων τὴν χεῖρά μου ἐπ᾽ Αἴγυπτον, καὶ ἐξάξω τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραὴλ ἐκ μέσου αὐτῶν. ἐποίησε δὲ Μωυσῆς καὶ ᾽Ααρὼν καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος, οὕτως ἐποίησαν. Μωυσῆς δὲ ἦν ἐτῶν ὀγδοήκοντα, ᾽Ααρὼν δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐτῶν ὀγδοηκοντατριῶν, ἡνίκα ἐλάλησε πρὸς Φαραώ. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ ᾽Ααρὼν λέγων· καὶ ἐὰν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς Φαραὼ λέγων· δότε ἡμῖν σημεῖον ἢ τέρας, καὶ ἐρεῖς ᾽Ααρὼν τῷ ἀδελφῷ σου· λάβε τὴν ράβδον καὶ ρίψον ἐπὶ τὴν γῆν*

ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἔσται δράκων. (Fol. 174v.).

"Kardeşin Harun Firavun'a söyleyecek, İsrail oğullarını memleketinden salıverinceye kadar. Ve ben Firavun'un yüreğini katılaştıracağım. Ve alâmetlerimi ve hârikalarımı Mısır diyarında çoğaltacağım. Fakat Firavun sizi dinlemeyecek ve elimi Mısır'ın üzerine koyacağım, ordularımı, kavmim İsrail oğullarını, Mısır diyarından büyük hükümlerle çıkaracağım. Ve Mısır'ın üzerine elimi uzattığım ve İsrail oğullarını onların ortasından çıkardığımda Mısırlılar bilecekler ki RAB benim. Ve Musa ile Harun öyle yaptılar. RAB'bin kendilerine emrettiği gibi yaptılar. Ve Firavun'a söyledikleri zaman Musa seksen yaşında, Harun seksen üç yaşındaydı. Ve RAB Musa'ya ve Harun'a dedi: Firavun, Kendiniz için bir mucize gösterin, diye size söylediğinde Harun'a diyeceksin: Kendi değneğini al ve yılan olsun diye, Firavun'un önüne at." (Çıkış 7:2-9).

Resim-Metin ilişkisi: Sahnelenen resmin konusu, bu sayfada bulunan metinde anlatılandan farklıdır. Ancak, resimde görselleştirilen konu Eski Ahit'te, (Çıkış 4: 14-15) yer almaktadır. Hikâyeye göre; İsrail oğulları, Firavun'un atadığı memurlar tarafından dövülürler. İsrail oğulları feryat edip, Firavun'a şikâyete gelirler. Bu olayların tasviri olan resim sahnesi, alt ve üst olmak üzere iki kısımdan oluşur. Üstte; *Mısırlılar, İsraillileri Vuruyor* iken gösterilmiştir. Solda kaçmaya çalışan bir grup ile sağda ellerinde tuttukları değnekleri onları dövmek için kaldırmış bir grup resmedilmiştir. İki grubun kıyafetleri ve ten renkleri birbirinden farklı işlenmiştir. Mısırlılar; koyu tenli ve tek kolu açık elbiseli, ikisi hariç diğerleri, ucu bombeli başlık

giyinmiş şekildedir. İsrailliler ise, biraz daha açık tenli, uzun kollu uzun elbiseli ve başları türban örtülüdür. Altta; Firavun'un memurlarının yaptıklarından usanan *İsrailliler, Firavun'a Şikâyet Ediyor* iken resmedilmiştir. Solda, ev figürünün önünde tahtta oturan Firavun ve arkasında bir muhafızı görülür. Başında mavi hale bulunan Firavun, ellerini kaldırmış karşısında duran İsraillilere konuşur şekilde bakmaktadır. Firavun'un huzuruna çıkmış İsraillilerin jest ve mimikleri onların şikâyette bulunduklarını yansıtmaktadır. Ayak sayısına göre üç kişi olan İsrailliler, başlarının çok sayıda işlenmesiyle kalabalık bir grup olarak algılanmaktadırlar. Sahnenin sağında ve solunda görülen ev figürü, hikâyenin kapalı bir mekânda geçtiğini göstermek için tasvir edilmiş olmalıdır.

Katalog No: 149

Folyo No: 175r.

Bölüm: Çıkış

Konu: Değnek Mucizesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 105; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 155, Resim 641.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Musa ile Harun, Firavun, askerleri ve sihirbazlar kompozisyonda yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ ᾽Ααρὼν ἐναντίον Φαραὼ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν οὕτως, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος· καὶ ἔρριψεν ᾽Ααρὼν τὴν ῥάβδον ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο δράκων. συνεκάλεσε δὲ Φαραὼ τοὺς σοφιστὰς Αἰγύπτου καὶ τοὺς φαρμακούς, καὶ ἐποίησαν καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν ὡσαύτως. καὶ ἔρριψαν ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτῶν***.*** (Fol. 175r.)

"Ve Musa ile Harun Firavun'un yanına vardılar. Ve RAB'bin emrettiğini yaptılar. Ve Harun Değneğini Firavun'un önüne ve kullarının önünde yere attı. Değnek yılan oldu. Ve Firavun da hikmetli adamları ve sihirbazları çağırdı. Ve Mısır'ın sihirbazları da büyüleriyle aynısını yaptılar. Ve her biri kendi değneğini attı." (Çıkış 7:10-12).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan hikâyenin konusu, *Değnek Mucizesi* resimde sahnelenmiştir. Sahnenin merkezinde tahtta oturmuş Firavun görülür. Firavun'un arkasında ellerinde kalkan ve mızraklar tutan muhafızları, solda Musa ile Harun ve sağda Firavun'un sihirbazları yer alır. Firavun sağ elini kaldırmış, Musa ve Harun'a dönmüş konuşur vaziyettedir. Musa ile Harun, bakışlarını Firavun'a yöneltmiş ve elleriyle de yerdeki yılanları işaret etmektedirler. Sağdaki sihirbazlardan bir tanesi elini çenesine götürmüş düşünceli görünmekteyken diğer ikisi birbiriyle konuşmaktadır. Yerde bir yılan (Muhtemelen Harun'un) diğer iki yılanı (Sihirbazların yılanları) yutmaktadır. Metinde anlatılan hikâyeyi tanımamızı sağlan ikonografik unsurlar kompozisyonda yer almaktadır.

Katalog No: 150

Folyo No: 176v.

Bölüm: Çıkış

Konu: Suyun Kana Dönüşmesi Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 106; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 156, Resim 645.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı konturla çevrelenen dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kanlanmış su göleti çevresine sıralanan; Firavun, askerleri, kulları, Musa ve Harun, kompozisyonda yer almaktadır. Küçük benekler şeklinde görülen beyaz lekelenmeler dışında resim iyi durumdadır.

> *καὶ ἐγένετο αἷμα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου ἔν τε τοῖς ξύλοις καὶ ἐν τοῖς λίθοις. καὶ ἐποίησαν οὕτως Μωυσῆς καὶ Ἀαρών, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος· καὶ ἐπάρας τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ ἐπάταξε τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ μετέβαλε πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ εἰς αἷμα. καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἐν τῷ ποταμῷ ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπώζεσεν ὁ ποταμός, καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι πιεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἦν τὸ αἷμα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου. ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν· καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραώ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ εἶπε Κύριος.*(Fol. 176v.)

> "Ve bütün Mısır diyarında gerek ağaç kaplarda, gerek taş kaplarda kan olacak. Ve Musa ile Harun RAB'bin emrettiği gibi yaptılar. Ve Firavun'un gözü önünde ve kullarının gözü önünde değneğini kaldırdı ve ırmakta olan sulara vurdu. Ve ırmakta olan bütün sular kana döndüler. Ve ırmakta olan balıklar öldüler. Ve ırmak koktu ve Mısırlılar ırmaktan su içemediler. Ve bütün Mısır diyarında kan vardı. Ve Mısır sihirbazları da büyüleriyle böyle yaptılar. Ve RAB'bin söylediği gibi Firavun'un yüreği katılaştı ve onları dinlemedi." (Çıkış 7:19-22).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Suyun Kana Dönüşmesi Belası* hikâyesi işlenmiştir. Sahnenin merkezinde zeminde bir gölet, gölete ters düşmüş içinden kan akan bir kap gösterilmiştir. Sahnenin sağında, Musa, elindeki çubuğun ucunu gölete sokmuş ve

karşıdan Firavun'a bakmaktadır. Sakallı ve genç tasvir edilen Harun, Musa'nın arkasından sahneyi izler görünmektedir. Sahnenin solunda, arkasında iki muhafızıyla gösterilen Firavun, bir Bizanslı gibi giyinmiştir: Başında çift sıra inci dizilmiş tacı, dizde biten mavi tunik üzerine omuzdan tutturulmuş mor pelerinli ve kırmızı çizmelidir. Ortada iki Mısırlı figür abartlılı çizilmiş jest ve mimiklerle korkmuş ve şaşırmış gösterilmiştir.

Metindeki anlatımdan farklı olarak; nehir suları yerine bir gölet betiminin yapılması ve Musa ile Harun emri yerine getirdi ifadesine rağmen, resimde Harun'un geri planda olması ve değneğin Musa'nın elinde gösterilmesi tercih edilmiştir. Bununla beraber, metinde geçen; taş ve ahşap kaplar kan olacak, Firavun'un ve kulların gözü önünde değneği kaldırdı suya vurdu ve sular kan doldu ifadeleri resimde tasvir edilmiştir. Resim, hikâyenin ikonografik unsurlarını içermektedir.

Katalog No: 151

Folyo No: 178r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Kurbağa Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 107; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 157, Resim 649.

Tanım: Resim sayfanın sol kısmında yer alır. Dikdörtgen resim alanı kırmızı konturla sınırlanmaktadır. Resim kompozisyonunda bir su betimi önünde, Firavun, muhafızları, Musa ile Harun ve iki yaşlı figür tasvir edilmiştir. Zarar görmüş resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν καὶ εἶπεν· εὔξασθε περὶ ἐμοῦ πρὸς Κύριον, καὶ περιελέτω τοὺς βατράχους ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ λαοῦ, καὶ ἐξαποστελῶ αὐτούς, καὶ θύσωσι τῷ Κυρίῳ. εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς Φαραώ· τάξαι πρός με πότε εὔξομαι περὶ σοῦ καὶ περὶ τῶν θεραπόντων σου καὶ τοῦ*

λαοῦ σου ἀφανίσαι τοὺς βατράχους ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν, πλὴν ἐν τῷ ποταμῷ ὑπολειφθήσονται. ὁ δὲ εἶπεν· εἰς αὔριον. εἶπεν οὖν· ὡς εἴρηκας, ἵνα εἰδῇς ὅτι οὐκ ἔστι ἄλλος πλὴν Κυρίου· καὶ περιαιρεθήσονται οἱ βάτραχοι ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐπαύλεων καὶ ἀπὸ τῶν θεραπόντων σου καὶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου, πλὴν ἐν τῷ ποταμῷ ὑπολειφθήσονται. ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἀπὸ Φαραώ· καὶ ἐβόησε Μωυσῆς πρὸς Κύριον περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν βατράχων, ὡς ἐτάξατο Φαραώ. ἐποίησε δὲ Κύριος καθάπερ εἶπε Μωυσῆς καὶ ἐτελεύτησαν οἱ βάτραχοι ἐκ τῶν οἰκιῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπαύλεων καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν· καὶ συνήγαγον αὐτοὺς θημωνίας θημωνίας, καὶ ὤζεσεν ἡ γῆ. ἰδὼν δὲ Φαραὼ ὅτι γέγονεν ἀνάψυξις, ἐβαρύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐλάλησε Κύριος. (Fol. 178r.)

"Ve Firavun, Musa'yı ve Harun'u çağırıp dedi: RAB'e yalvarın ki, kurbağaları benden ve kavmimden kaldırsın. Ve kavmi RAB'e kurban kessinler diye salıvereceğim. Ve Musa Firavun'a dedi: Sen söyle! Kurbağalar senden ve evlerinden kesilsinler sadece ırmakta kalsınlar diye senin, kulların ve kavmin için ne zaman yalvarayım? Ve o, Yarın, dedi. Senin dediğin olsun, RAB'imiz RAB gibi yoktur bilesin. Ve kurbağalar senden, evlerinden, senin kullarından ve kavminden kalkacaklar. Sadece ırmakta kalacaklar. Ve Musa ile Harun Firavun'un yanından ayrıldılar. Ve Musa, Firavun'un üzerine getirmiş olduğu kurbağalardan dolayı RAB'e yalvardı. RAB da Musa'nın isteğini yaptı. Ve kurbağalar evlerde, avlularda ve tarlalarda öldüler. Ve onları yığın yığın topladılar. Ve memleket koktu. Fakat Firavun ara verildiğini görüp RAB'bin söylediği gibi yüreğini katılaştırdı ve onları dinlemedi." (Çıkış 8:8-15).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde geçen *Kurbağa Belası* konusu resimde sahnelenmiştir. Resmin ön planında, içinde kurbağalar bulunan bir ırmak ve çevresinde dizilen figürler yer almaktadır. Figürler simetrik bir şekilde sahneye yerleştirilmiştir. Solda Harun ve Musa, ortada Firavun ile iki muhafızı ve sağda iki yaşlı figür görülür. Firavun'un soldaki muhafızı Musa ve Harun'a, sağdaki mıhafızı sağdaki iki yaşlı figüre dönmüş bakmaktadır. Sağdaki muhafızın yanında beliren ağaç figürü üzerine bir kurbağa yerleştirilmiştir. Ağacın çiçekli dalları, sahneyi çevreleyen kırmızı konturden taşmıştır.

Profilden gösterilen Firavun elini kaldırmış, sola dönmüş ve Musa'yla konuşurken tasvir edilmiştir. Musa, elindeki değneği kurbağalı suya daldırmıştır. Muhtemelen Firavun'un sihirbazları olan sağdaki iki yaşlı figür, elleriyle kurbağaları işaret etmektedirler. Öndeki yaşlı figür sudaki kurbağaları, arkadaki yaşlı figür ağaçtaki kurbağayı işaret etmektedir. Bireysel farklılık gösteren figürlerin yüzleri, portreci[231] bir yaklaşımla detaylı işlenmiştir. Ayrıca tüm figürlerin kıyafetleri antik Yunan tarzını yansıtmaktadır.

Katalog No: 152

Folyo No: 178v.

Bölüm: Çıkış.

[231]Figürlerin yüzleri birbirinden farklı resmedilmiştir. Bu farklılık her bir figürün bir kişilik olarak resmedilmesi eğilimi olarak algılanabilir. Bu bağlamda *portreci yaklaşım* ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca idealize edilerek işlenmiş yüz işçiliği için de *portrecilik* ifadesi kullanılmıştır.

Konu: Tatarcık[232] Belası.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 157, Resim 653.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen formdadır. Kompozisyonda; Musa, Harun, Firavun ve Firavun'un muhafızı olduğu düşünülen bir erkek figür yer almaktadır. Boya dökülmeleri görülen resim hasarlıdır.

> *Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἰπὸν Ἀαρών, ἔκτεινον τῇ χειρὶ τὴν ῥάβδον σου καὶ πάταξον τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἔσονται σκνῖφες ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου. ἐξέτεινεν οὖν Ἀαρὼν τῇ χειρὶ τὴν ῥάβδον καὶ ἐπάταξε τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἐγένοντο οἱ σκνῖφες ἐν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι, καὶ ἐν παντὶ χώματι τῆς γῆς ἐγένοντο οἱ σκνῖφες. ἐποίησαν δὲ ὡσαύτως καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν ἐξαγαγεῖν τὸν σκνῖφα καὶ οὐκ ἠδύναντο. καὶ ἐγένοντο οἱ σκνῖφες ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσιν. εἶπαν οὖν οἱ ἐπαοιδοὶ τῷ Φαραώ· δάκτυλος Θεοῦ ἐστι τοῦτο. καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραώ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐλάλησε Κύριος.* (Fol. 178v.)

> "Ve RAB Musa'ya dedi: Harun'a de: değneğini uzat ve bütün Mısır diyarında tatarcık oluncaya kadar yerin tozuna vur. Ve böyle yaptılar. Ve Harun elini değneğiyle uzattı ve yerin tozuna vurdu. İnsanda ve hayvanda tatarcıklar oldu. Ve bütün Mısır diyarında yerin bütün tozu tatarcık oldu. Ve sihirbazlar tatarcıkları çıkarmak için büyüler yaptılar, fakat başaramadılar. Ve insanda ve hayvanda tatarcık vardı. Ve sihirbazlar Firavun'a dediler: Bu RAB'bin işidir. Nitekim RAB'bin dediği gibi Firavun'un yüreği katılaştı ve onları dinlemedi." (Çıkış 8:16-19).

[232] Bit.

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan hikâyeye göre, *Tatarcık Belası* resimde sahnelenmiştir. Resim sahnesinde ayakta görünen dört figür resmedilmiştir. Solda başı haleli Musa ve yanında Harun, sağda Firavun ile konuşurken gösterilmiştir. Firavun'un yanında elinde mızrak ve kalkan tutan muhafız görülür. Harun, sol elinde bir rulo tutmaktadır.

Resim, metinde anlatılan hikâyede geçen unsurları içermemektedir. Hikâyede Musa'nın değneğini yere vurduğunda tozların tatarcık olduğu, insanlar ile hayvanlarda tatarcık görüldüğü ve sihirbazların bunları yok etmek için büyü yaptığı ancak başarılı olamadığı anlatılmaktadır. Resimde bu anlatıma uygun bir kompozisyon görülmemektedir. Musa'nın elinde değnek, her yeri saran tatarcık, tatarcıkları yok etmeye çalışan büyücüler resmedilmemiştir. Bu resimde sadece figürler kullanılmıştır. Bu nedenle *Tatarcık Belası* gerçekleşmeden önceki konuşma anına vurgu yapılmış olabilir. Ya da model alınan bir kitaba ait sahnenin burda aynen kullanılması tercih edilmiş olabilir.

Katalog No: 153

Folyo No: 179v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: At sinekleri Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 108; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 157, Resim 657.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla çevrelenmektedir. Kompozisyonda bir kent betimi, uçuşan sinekler ve kaçışan figürler görülmektedir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ὄρθρισον τὸ πρωΐ καὶ στῆθι ἐναντίον Φαραώ· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐξελεύσεται ἐπὶ τὸ ὕδωρ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· τάδε λέγει Κύριος· ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα μοι λατρεύσωσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐὰν δὲ μὴ βούλῃ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου, ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω ἐπὶ σὲ καὶ ἐπὶ τοὺς θεράποντάς σου καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου*. (Fol. 178v.) *μὴ προσθῇς ἔτι, Φαραώ, ἐξαπατῆσαι τοῦ μὴ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαὸν θῦσαι Κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραὼ καὶ ηὔξατο πρὸς τὸν Θεόν· ἐποίησε δὲ Κύριος καθάπερ εἶπε Μωυσῆς, καὶ περιεῖλε τὴν κυνόμυιαν ἀπὸ Φαραὼ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐ κατελείφθη οὐδεμία*. (Fol. 179v.)

> "Ve RAB Musa'ya dedi: Sabahleyin erken kalk ve Firavun'un önünde dur. İşte, o suya çıkıyor ve ona de: RAB şöyle diyor: Kavmimi salıver ki bana ibadet etsinler. Eğer kavmimi salıvermezsen, ben senin üzerine, kullarının üzerine, kavminin üzerine ve senin evlerinin içine at sinekleri göndereceğim. Yalnız, Firavun RAB'be kurban kesmek için kavmi salıvermemekle bir daha hileli davranmasın. Ve Musa Firavun'un yanından ayrıldı. Ve RAB'be yalvardı. Ve RAB Musa'nın istediği gibi yaptı. Ve Firavun'dan, kullarından ve kavminden at sineklerini kaldırdı, bir tane bile kalmadı." (Çıkış 8:20-31).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *At sinekleri Belası* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, surlarla çevrili bir kent sağda, mavi kaide ve sütun başlıklı pembe mermer bir

sütun ve ortada dört erkek figür görülmektedir. Kuşbakışı görünüme sahip kentin çevresi yüksek sur duvarlarıyla çevrilidir. Basamaklarla çıkılan büyük bir kapısı olan kent suru tasviriyle bir kale kent görüntüsü oluşturulmuştur. Kentin üzerinde uçuşan at sinekleri üstte görülmektedir. Elleriyle at sineklerini işaret eden figürler korkmuş kaçmaya çalışırken gösterilmiştir. Metinde anlatılan hikâyeyi görselleştiren resim, konunun anlaşılmasını sağlayan unsurları içermektedir.

Katalog No: 154

Folyo No: 180r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Hayvanların Ölümü Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 109; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 158, Resim 661.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Musa, Harun, Firavun ve muhafızları görülmektedir. Sahneyi çevreleyen konturun dışında, altta resmin konusunu temsil eden hayvanlar resmedilmiştir. Resim, iyi durumda görülmektedir.

> *εἰ μὲν οὖν μή βούλει ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου, ἀλλὰ ἔτι ἐγκρατεῖς αὐτοῦ, ἰδοὺ χεὶρ Κυρίου ἐπέσται ἐν τοῖς κτήνεσί σου τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις, ἔν τε τοῖς ἵπποις καὶ ἐν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ταῖς καμήλοις καὶ βουσὶ καὶ προβάτοις, θάνατος μέγας σφόδρα. καὶ παραδοξάσω ἐγὼ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνὰ μέσον τῶν κτηνῶν τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀνὰ μέσον τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν ᾽Ισραήλ· οὐ τελευτήσει ἀπὸ πάντων τῶν τοῦ ᾽Ισραὴλ υἱῶν ρητόν. καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ὅρον λέγων· ἐν τῇ αὔριον ποιήσει Κύριος τὸ ρῆμα τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐποίησε Κύριος τὸ ρῆμα τοῦτο τῇ ἐπαύριον, καὶ ἐτελεύτησε πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν ᾽Ισραὴλ οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδέν. ἰδὼν δὲ Φαραὼ ὅτι οὐκ ἐτελεύτησεν ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν*

Ἰσραὴλ οὐδέν, ἐβαρύνθη ἡ καρδία Φαραώ, καὶ οὐκ ἐξαπέστειλε τὸν λαόν. (Fol. 180r.)

"Fakat eğer sen onları salıvermek istemezsen ve onları tutmaya devam edersen o zaman RAB'bin eli kırda olan hayvanların üzerinde, atların üzerinde, eşeklerin üzerinde, develerin üzerinde, sığırların üzerinde ve koyunların üzerinde olacaktır. Çok ağır hayvan ölümü olacaktır. Ve RAB İsrail'in hayvanları ile Mısırlıların hayvanları arasına fark koyacaktır. Ve İsrail oğullarına ait olanlardan tek bir tane ölmeyecektir. Ve RAB muayyen vakit tayin edip, dedi: RAB memlekette bunu yarın yapacaktır. Ve RAB bunu ertesi gün yaptı. Ve Mısırlıların bütün hayvanları öldüler. Fakat İsrail oğullarının hayvanlarından bir tane bile ölmedi. Ve Firavun adam gönderdi. Ve işte, İsrail hayvanlarından bir tane bile ölmemişti. Fakat Firavun inatçıydı ve kavmi salıvermedi." (Çıkış 9:2-7).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Hayvanların Ölümü Belası* betimlenmiştir. Resim sahnesinde, Başı haleli Musa ve Harun, Firavun'un karşısında tasvir edilmiştir. Firavun'un arkasında iki muhafızı yer almaktadır. Mekân tasviri yapılmaksızın oluşturulan yeşil zeminli sahnede tüm figürler ayakta görülür. Figürlerin kıyafetindeki volümler ve duruşları Helenistik etkiyi yansıtır. Sahnenin dışında, resmi çevreleyen kırmızı konturun dışında altta, telef olmuş yerde yatar vaziyette dört hayvan görülür.

Resim kompozisyonu, sade oluşturulmasına rağmen konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir. Sahnenin dışına yerleştirilen telef olmuş hayvan figürleri resmin konusunun anlaşılmasını olanaklı kılmaktadır.

Katalog No: 155

Folyo No: 180v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Çıban Belası.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 158, Resim 665.

Tanım: Resim, sayfanın sağ kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen formdadır. Manzarasız ve arka fonu boyasız resim sahnesini figürler doldurmuştur. Sayfada lekelenmeler oluşmasına rağmen, resim iyi durumda görünmektedir.

> *Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ ᾽Ααρὼν λέγων· λάβετε ὑμεῖς πλήρεις τὰς χεῖρας αἰθάλης καμιναίας, καὶ πασάτω Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ γενηθήτω κονιορτὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ ἔσται ἐπὶ τούς ἀνθρώπους καὶ ἐπὶ τὰ τετράποδα ἕλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου. καὶ ἔλαβε τὴν αἰθάλην τῆς καμιναίας ἐναντίον Φαραώ, καὶ ἔπασεν αὐτὴν Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανόν,* (Fol. 180r.) *καὶ ἐγένετο ἕλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι. καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στῆναι ἐναντίον Μωυσῆ διὰ τὰ ἕλκη· ἐγένετο γὰρ τὰ ἕλκη ἐν τοῖς φαρμακοῖς καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτῳ. ἐσκλήρυνε δὲ Κύριος τὴν καρδίαν Φαραώ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθὰ συνέταξε Κύριος.* (Fol. 180v.)

> "Ve RAB Musa ile Harun'a dedi: Yanınıza avuç dolusu ocak külü alın ve Musa, Firavun'un gözü önünde göke doğru saçsın. Ve bütün Mısır diyarı üzerinde ince bir toz olacak. Ve bütün Mısır diyarında insan ve hayvan üzerinde irin çıkaran çıban olacak. Ve ocak külü alıp Firavun'un önünde durdular ve Musa onu göğe doğru saçtı. Ve insanda ve hayvanda irin çıkaran çıban oldu. Ve sihirbazlar çıbandan dolayı Musa'nın karşısında duramadılar. Çünkü sihirbazlarda ve bütün Mısırlılarda çıbanlar çıktı. Ve

RAB Firavun'un yüreğini katılaştırdı. Ve RAB'bin Musa'ya söylediği gibi oldu, onları dinlemedi." (Çıkış 9:8-12).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, metinde anlatılan *Çıban Belası* konusu görselleştirilmiştir. Metne göre; Firavun'un gözü önünde, Harun ve Musa ocak külünü göğe saçar, Mısır diyarının üzeri toz olur, bütün insanlarda ve hayvanlarda çıban çıkar. Sihirbazlarda bile çıban çıkar. Fakat figürler dışında hikâyenin ikonografisini yansıtacak unsurlar resim kompozisyonunda kullanılmamıştır. Sahnenin merkezinde Firavun ve iki yanında muhafızları yer almaktadır. Musa ve Harun sağ ellerinde aspergillus[233], sol ellerinde beyaz bir rulo tutmaktadırlar. Başı haleli Musa yukarıda bir noktaya bakmaktayken, Harun sağ ayağını kaçmaya hazırlanır şekilde öne atmış ve başını çevirmiş arkasına bakmaktadır. Firavun, sağ elini kaldırmış yukarıya bakarken, sağdaki iki büyücü de şaşırmış ve korkmuş bir şekilde yukarıya bakmaktadırlar. Musa, Firavun ve iki büyücü sola, aynı noktaya bakmaktadır. Figürlerin üstünde beyaz yıldız bezeli mavi bir gök gösterilmiştir.

Açık koyu renkler kullanılarak elbise kıvrımlarında ışık-gölge ile derinlik yaratılmıştır. Figürlerin duruşu, kıyafetleri ve özellikle yüz ve saç tasviri Helenistik etkiyi yansıtmaktadır. İdealize edilmiş portre işçilikli figürlerin yüzlerinde gerçekçi ifadeler kullanılmıştır. Figürlerin saçı detaylandırılarak natüralist görünüş özelliği ön plana çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra, dikkatli bakıldığında, iki büyücünün, iki muhafızın

[233] Araştırmacılar, bu resimde Musa ve Harun'un ellerinde aspergilla tuttuğunu belirtir. Yahudi efsanelerinde, Musa ile Harun'un ellerinde aspergilla değil kül tuttuğu ifade edilir. Bkz. L. Ginzberg (1907). *The Legend of The Jews*, Vol. 2, p. 234'ten aktaran Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s.158, Dipnot: 2. Aspergilla /Aspergillus: Dünyanın birçok yerinde bulunan, 180'den fazla türü olan hifli mantarlardır. Materyali toprak ve çürüyen bitkilerdir. Alerji ve mikotoksikoz gibi çeşitli hastalıklara sebep olurlar. Detaylı bilgi için bkz. Kantarcıoğlu ve Yücel, 2003, a.g.m., s. 140.

birbirlerine benzer şekilde ikişer çizildikleri görülecektir. İnsan fiziki yapısını ve güzelliğini ön planda tutan Antikite etkili bir anlayış resimde hissedilebilmektedir.

Katalog No: 156

Folyo No: 181v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Dolu Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XX, Resim 110; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 159, Resim 669.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda, gökten yağan dolu betimi altında gösterilen figürler yer almaktadır. Hasar görmüş lekeli sayfada yer almasına rağmen, resim iyi durumdadır.

> *ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ταύτην τὴν ὥραν αὔριον χάλαζαν πολλὴν σφόδρα, ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἔκτισται ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.* (Fol. 180v.) *ἐπάταξε δὲ ἡ χάλαζα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ πᾶσαν βοτάνην τὴν ἐν τῷ πεδίῳ ἐπάταξεν ἡ χάλαζα, καὶ πάντα τὰ ξύλα τὰ ἐν τοῖς πεδίοις συνέτριψεν ἡ χάλαζα· πλὴν ἐν γῇ Γεσέμ, οὗ ἦσαν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραήλ, οὐκ ἐγένετο ἡ χάλαζα. ἀποστείλας δὲ Φαραὼ ἐκάλεσε Μωυσῆν καὶ ᾽Ααρὼν καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἡμάρτηκα τὸ νῦν· ὁ Κύριος δίκαιος, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ λαός μου ἀσεβεῖς. εὔξασθε οὖν περὶ ἐμοῦ πρὸς Κύριον, καὶ παυσάσθω τοῦ γενηθῆναι φωνὰς Θεοῦ καὶ χάλαζαν καὶ πῦρ· καὶ ἐξαποστελῶ ὑμᾶς, καὶ οὐκέτι προστεθήσεσθε μένειν. εἶπε δὲ αὐτῷ Μωυσῆς· ὡς ἂν ἐξέλθω τὴν πόλιν, ἐκπετάσω τὰς χεῖράς μου πρὸς τὸν Κύριον, καὶ αἱ φωναὶ παύσονται, καὶ ἡ χάλαζα καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσται ἔτι, ἵνα γνῷς ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ γῆ. καὶ σὺ καὶ οἱ θεράποντές σου, ἐπίσταμαι ὅτι οὐδέπω πεφόβησθε τὸν Κύριον. τὸ δὲ λίνον καὶ ἡ κριθὴ ἐπλήγη· ἡ γὰρ κριθὴ παρεστηκυῖα, τὸ δὲ λίνον σπερματίζον. ὁ δὲ πυρὸς καὶ ἡ ὀλύρα οὐκ ἐπλήγησαν, ὄψιμα γὰρ ἦν.*

ἐξῆλθε δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραὼ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς Κύριον, καὶ αἱ φωναὶ ἐπαύσαντο καὶ ἡ χάλαζα, καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσταξεν ἔτι ἐπὶ τὴν γῆν. (Fol. 181v.)

"İşte, ben yarın bu vakte doğru kurulduğu günden şimdiye kadar Mısır'da görülmemiş çok ağır dolu yağdıracağım. Ve dolu bütün Mısır diyarında insandan hayvana kadar bütün kırda olan her şeyi vurdu. Ve kırın bütün otunu vurdu ve kırda olan her ağacı kırdı. Ancak İsrail oğullarının bulunduğu Goşen diyarında dolu yağmadı. Ve Firavun, Musa ile Harun'u çağırttı ve onlara dedi: Bu defa hata ettim. RAB âdildir, ben ve kavmim kötüyüz. RAB'be yalvarın. Bu kuvvetli gök gürlemeleri ve dolu yeter. Ve sizi salıvereceğim ve artık serbest olacaksınız. Ve Musa ona dedi: Şehirden çıkınca ellerimi RAB'be açacağım. Dünyanın RAB'bin olduğunu anlayasın diye bu gök gürlemeleri duracak ve artık dolu yağmayacaktır. Ancak, sana ve senin kullarına gelince, RAB'den daha korkmayacağınızı bilirim. Ve keten ile arpa vuruldular. Çünkü arpa başaklanmış ve keten çiçeklenmişti. Fakat buğday ve çavdar vurulmadılar. Çünkü onlar bitmemişlerdi. Ve Musa, Firavun'un yanından şehirden ayrıldı ve ellerini RAB'be açtı. Ve gök gürlemeleri ile dolu durdu ve yağmur yere dökülmedi." (Çıkış 9:18-34).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Dolu Belası* konusu resimlenmiştir. Figürlerin doldurduğu sahnenin merkezinde, Firavun ve arkasında iki muhafızı, solunda Musa ile Harun, sağda iki yaşlı büyücü yer almaktadır. Resimde gökten figürlerin üzerine dolu yağdığı görülür. Sahnenin solunda, Harun sol elinde beyaz bir rulo tutmakta ve sağ elini kaldırmış konuşuyorken görülür. Başı haleli ve profilden gösterilen Musa, Firavun'a

doğru adım atarken sağ elini kaldırmış takdis işareti yapmaktadır. Firavun eliyle yağan doluyu işaret ederken başını arkaya çevirmiş Musa'ya bakarken görülür. Firavun'un iki muhafızı da başını çevirmiş Musaya bakmaktadır. Sağda iki yaşlı büyücü ellerini kaldırmış yukarıda yağan doluya korku ile bakmakta ve adımlarını Firavun'a doğru hareket edercesine atmışlardır.

Bu sahneden önceki "Bela" olaylarının resimlenmesinde kullanılan şema (Kat. 149, 150, 151, 155) yeşil zemin üzerinde ayakta duran yedi figür konsepti; küçük değişiklikler ve gökten yağan dolu motiflerinin eklenmesiyle tekrar resmedilmiştir. Vücut hareketlerini ve kıvrımlarını gösterir şekilde tasarlanmış kıyafetleriyle figürlerin işlenişi Helenistik etkilidir.

Katalog No: 157

Folyo No: 182r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Çekirge Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXI, Resim 111; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 159, Resim 673.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alan dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda, üstte betimlenmiş uçuşan çekirgelerin altında gösterilen figürler yer almaktadır. Hasarlı ve lekeli sayfada yer almasına rağmen, resim iyi durumdadır.

> *·...εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐναντίον Φαραὼ καὶ εἶπαν αὐτῷ· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων· ἕως τίνος οὐ βούλῃ ἐντραπῆναί με; ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα λατρεύσωσί μοι. ἐὰν δὲ μὴ θέλῃς σὺ ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ταύτην τὴν ὥραν αὔριον ἀκρίδα πολλὴν ἐπὶ πάντα τὰ ὅριά σου, καὶ καλύψει τὴν ὄψιν τῆς γῆς, καὶ οὐ δυνήσῃ κατιδεῖν τὴν γῆν, καὶ κατέδεται πᾶν τὸ περισσὸν τῆς γῆς τὸ καταλειφθέν, ὃ*

κατέλιπεν ὑμῖν ἡ χάλαζα, καὶ κατέδεται πᾶν ξύλον τὸ φυόμενον ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πλησθήσονταί σου αἱ οἰκίαι καὶ αἱ οἰκίαι τῶν θεραπόντων σου καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἐν πάσῃ γῇ τῶν Αἰγυπτίων, ἃ οὐδέποτε ἑωράκασιν οἱ πατέρες σου, οὐδ' οἱ πρόπαπποι αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας γεγόνασιν ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καὶ ἐκκλίνας Μωυσῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ Φαραώ. καὶ λέγουσιν οἱ θεράποντες Φαραὼ πρὸς αὐτόν· ἕως τίνος ἔσται τοῦτο ἡμῖν σκῶλον; ἐξαπόστειλον τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως λατρεύσωσι τῷ Θεῷ αὐτῶν· ἢ εἰδέναι βούλῃ ὅτι ἀπόλωλεν Αἴγυπτος; καὶ ἀπέστρεψαν τόν τε Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν πρὸς Φαραώ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορεύεσθε καὶ λατρεύσατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν· τίνες δὲ καὶ τίνες εἰσὶν οἱ πορευόμενοι; (Fol. 182r.)

"…Ve Musa ile Harun Firavun'un yanına gidip ona dediler: İbranîlerin RAB'i şöyle diyor: Ne vakte kadar önümde alçalmak istemeyeceksin? Kavmimi salıver ki, bana ibadet etsinler. Eğer kavmimi salıvermek istemezsen, işte o zaman, senin yopraklarına yarın çekirgeler getireceğim. Ve yeryüzünü örtecekler ve yeri görmek mümkün olmayacak. Ve doludan size arta kalmış olanı yiyecekler ve sizin için kırda bitmiş olan bütün ağaçları yiyecekler. Ve senin evlerin, bütün kullarının evleri ve bütün Mısırlıların evlerine dolacaklar. Senin babaların ve babalarının babaları, yeryüzünde oldukları günden bugüne kadar böylesini görmemiş olacaklar. Ve dönüp Firavun'un yanından çıktılar. Ve Firavun'un kulları kendisine dediler: Ne vakte kadar bu adam bize tuzak olacak? Adamları salıver de RAB'lerine ibadet etsinler. Mısır'ın harap olduğunu hâlâ görmüyor musun? Ve Musa ile Harun tekrar Firavun'un yanına getirildiler ve onlara dedi: Gidin, RAB'binize ibadet edin. Fakat gidecek olanlar kimlerdir? (Çıkış 10:3-8).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Çekirge Belası* konusu sahnelenmiştir. Metindeki anlatıma göre; RAB'bin sözünü Musa ve Harun, Firavun'a aktarmaya giderler ve kavmi serbest bırakmazsa topraklarına çekirge gireceğini söylerler. Bu konunun görseli olan sahnede solda, Harun sol elinde beyaz bir rulo tutmakta ve sağ elini kaldırmış konuşuyorken görülür. Başı haleli ve profilden gösterilen Musa, Firavun'a doğru yönelmiş sağ elini uzatmış konuşur vaziyettedir. Arkasında başını çevirmiş Musa'ya bakmakta olan iki muhafızı bulunan Firavun, ellerini kaldırmış Musa ile konuşmaktadır. Sağda iki büyücü, Musa ve Firavun'a kızgın bir yüz ifadesiyle bakarken elleriyle yukarıdaki çekirgelere işaret etmektedirler. Bu kompozisyon önceki bela olaylarının anlatıldığı sahnelerle benzerdir. Sadece üste çekirgeler eklenmiş ve figürlerin jest ve mimiklerinde değişiklikler yapılmıştır. Metinde anlatılan çekirge olayı, sadece anlatımda geçen ikonografik figürlerin kullanılmasıyla şematik olarak resmedilmiştir.

Katalog No: 158

Folyo No: 183v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Karanlık Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXI, Resim 112; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 159, Resim 677.

Tanım: Sayfanın sağ alt köşesine yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyon, karanlık ve aydınlık görünen iki kısım şeklinde ayrılan sahneye figürlerin yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Sayfadaki lekelenmelerden resim de etkilenmiştir.

> ...πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ φῶς ἦν ἐν πᾶσιν, οἷς κατεγίνοντο. (Fol. 183v.)
>
> "...fakat meskenlerinde bütün İsrail oğullarına aydınlık vardı." (Çıkış 10:23).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Karanlık Belası* canlandırılmıştır. Sahnenin sağında karanlık çökmüş bir alan içinde korkmuş görünen iki büyücü figür görülür. Solda Musa, Harun, Firavun ve arkasında iki muhafızı aydınlık alanda yer alır. Bu resim kompozisyonu önceki bela olaylarını görselleştiren sahnelerle benzerdir. Arkasındaki muhafızlarıyla birlikte şaşkın bir şekilde karanlık alana bakan Firavun yine ortada gösterilmiştir. Sağa büyücüler ve sola Musa ile Harun yerleştirilmiştir. Önceki sahnelerden farklı olarak Musa Harun'a göre soldadır.

Katalog No: 159

Folyo No: 184r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Mısırlılar, İsraillilere Mücevher Veriyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXI, Resim 113-114; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 160, Resim 681a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sağ kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Altta hayvanlar, üstte konuda geçen figürler karşılıklı iki grup şeklinde kompozisyonda konumlandırılmıştır. Renk dökülmeleri resimde mevcuttur.

λάλησον οὖν κρυφῇ εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, καὶ αἰτησάτω ἕκαστος παρὰ τοῦ πλησίον σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ ἱματισμόν. Κύριος δὲ ἔδωκε τὴν χάριν τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἔχρησαν αὐτοῖς· καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωυσῆς μέγας ἐγενήθη σφόδρα ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ. Καὶ εἶπε Μωυσῆς· τάδε λέγει Κύριος· περὶ μέσας νύκτας ἐγὼ εἰσπορεύομαι εἰς μέσον Αἰγύπτου, καὶ τελευτήσει πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραώ, ὃς κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἕως πρωτοτόκου τῆς θεραπαίνης τῆς παρὰ τὸν μύλον καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους, καὶ ἔσται κραυγὴ μεγάλη κατὰ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου, ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονε καὶ τοιαύτη οὐκ ἔτι προστεθήσεται… (Fol. 184r.)

"Şimdi kavmin kulaklarına söyle ve her adam kendi komşusundan ve her kadın kendi komşusundan gümüş şeyler ve altın şeyler istesin. Ve RAB Mısırlıların gözlerinde kavme lûtuf verdi. Musa da Mısır diyarında, Firavun'un kullarının gözünde ve kavmin gözünde çok büyük adamdı. Ve Musa dedi: RAB şöyle söylüyor: Gece yarısı sularında ben Mısır'ın ortasına çıkacağım. Ve tahtta oturan Firavun'un ilkinden, değirmen ardında olan cariyesinin ilkine kadar, Mısır diyarında bütün ilk doğanlar ile hayvanların bütün ilk doğanları ölecekler. Ve bütün Mısır diyarında misli olmamış ve bir daha olmayacak büyük bir feryat olacak..." (Çıkış 11:2-6).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatıma göre; kavimdeki kadın ve erkekler Mısır'dan ayrılmadan önce komşularından gümüş ve altın şeyler isteyeceklerdir. Sonra RAB'in

felaketi olarak; Firavun'un ve kavminin çocukları ile hayvanlarından ilk doğanlar ölecekler. Resimde, *Mısırlılar, İsraillilere Mücevher Veriyor* iken gösterilmiştir. Solda, bir grup halinde verilmiş İsrail oğullarının kadın ve erkeleri, Mısırlılardan gümüş ve aldın isterken görülür. Sağda, kiremit çatılı evin önünde duran Mısırlılar ellerinde tuttukları gümüş ve altın eşyaları İsrail oğullarına vermektedirler. Altta, İsrail oğullarının Mısır'dan çıkarken götürecekleri hayvan sürüsü yayılmış vaziyette beklemektedir. Resim, metinde geçen olayın anlaşılmasını sağlar nitelikte ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 160

Folyo No: 190r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: RAB, Fısıh Bayramını Açıklıyor ve Kurbanın Kanı Evin Kapısına Sürülüyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 160-161, Resim 685a, b, c, d, e.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. İki bölümlü kompozisyonda, üstte kurban kesimi, altta kapılara kanın sürülmesi betimlenmiştir. Sade bir anlatımla işlenen resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι. καὶ φυλάξασθε τὸ ῥῆμα τοῦτο νόμιμον σεαυτῷ, καὶ τοῖς υἱοῖς σου ἕως αἰῶνος. ἐὰν δὲ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν δῷ Κύριος ὑμῖν, καθότι ἐλάλησε, φυλάξασθε τὴν λατρείαν ταύτην. καὶ ἔσται ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν· τίς ἡ λατρεία αὕτη; καὶ ἐρεῖτε αὐτοῖς· θυσία τὸ πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὡς ἐσκέπασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἡνίκα ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς δὲ οἴκους ἡμῶν ἐρρύσατο. καὶ κύψας ὁ λαὸς προσεκύνησε. καὶ ἀπελθόντες ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ καὶ Ἀαρών, οὕτως ἐποίησαν.* (Fol. 190r.)

"Ve helâk edicinin sizi vurmak için evlerinize girmesine izin vermeyeceğim. Ve bu şeyi kendin için ve oğulların için, kanun olarak ebediyen tutacaksınız. Ve vaki olacak ki, RAB'bin söylediği gibi size vereceği diyara geldiğiniz zaman, bu hizmete devam edeceksiniz. Ve vaki olacak ki, size oğullarınız: Sizin için bu hizmet nedir? diye sorduklarında, bu; Mısırlıları vurduğu zaman, Mısır'da İsrail oğullarının evleri üzerinden geçip evlerimizi kurtaran RAB'bin fısıh kurbanıdır, diyeceksiniz. Ve kavim eğilip secde etti. Ve İsrailoğulları gidip söyleneni yaptılar. RAB'bin Musa'ya ve Harun'a emrettiği gibi yaptılar." (Çıkış 12:23-28).

Resim-Metin ilişkisi: Resim alanı, kırmızı konturla yatayda bölünerek birbiriyle ilişkili iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte; sağda *RAB'bin, Fısıh Bayramını Açıklaması* gösterilmiştir. Üst köşede gökte beliren Tanrı'nın eli figürüne yönelmiş iki elini açmış Musa, RAB'bin buyruklarını dinlerken resmedilmiştir. Solda, yan yana iki figür ellerinde bıçaklarla birer tane koyun almış kesmektedir. Koyunların kesilen boyunlarından kan akarken görülür. Altta; *Kurban Kanının, Evin Kapısına Sürülmesi* anı betimlenmiştir. İki kapı betimi ve iki erkek figür gösterilmiştir. Sağdaki figür kesilmiş yerde duran koyuna yönelmişken, soldaki figür, kurbanın kanını kapıya sürmektedir. Şematik olarak tasarlanan sahnede konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar kullanılmıştır.

Katalog No: 161

Folyo No: 190v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: İlk doğanların Ölümü Belası.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXI, Resim 115-116; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 161, Resim 689.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahptir. Resim kompozisyonunda üstte Firavun'un altta ise kavmin çocuklarının ölümü gösterilmiştir. Resimde aşınma nedeniyle boya silinmeleri bulunmaktadır.

> *Ἐγενήθη δὲ μεσούσης τῆς νυκτὸς καὶ Κύριος ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους. καὶ ἀναστὰς Φαραὼ νυκτὸς καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐγενήθη κραυγή μεγάλη ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτῳ· οὐ γὰρ ἦν οἰκία, ἐν ᾗ οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς. καὶ ἐκάλεσε Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτοῖς·*(Fol. 190v.).

> "Ve gece yarısında vaki oldu ki RAB, tahtı üzerinde oturan Firavun'un ilkinden, zindanda olan esirin ilkine kadar Mısır diyarında bütün ilk doğanları ve hayvanların bütün ilk doğanlarını öldürdü. Ve geceleyin Firavun, kendisi ve bütün kulları, bütün Mısırlılar kalktılar. Ve Mısır'da büyük feryat vardı. Çünkü içinde ölü olmayan bir ev yoktu. Ve geceleyin Musa'yı ve Harun'u çağırıp dedi." (Çıkış 12:29-31).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımı görselleştiren resimde *İlk doğanların Ölümü* konusu sahnesinelenmiştir. Sahne, kırmızı bir konturla alt ve üst olacak şekilde ikiye bölünmüştür. Üstte; solda olayın geçtiği mekânı yani Firavun'un sarayını temsil eden bir ev betimlenmiştir. Evin yanında yatakta iki kolu yana uzatılmış ölü vaziyette yatan genç bir erkek figür görülür. Sağda, odaya girdiğinde ölü oğlunu gören Firavun ile başları örtülü uzun ebise giyimli ve sakallı iki figür gösterilmiştir. Firavun, sağ elini yüzüne götürmüş sol eliyle de yanındaki figürü itercesine elini uzatmıştır. Firavun'un ittiği figür, başını çevirmiş geriye bakarken odadan çıkar vaziyette ilerlemektedir. Diğer figür ise, elini yüzüne kapatmış kederli bir şekilde odadan çıkmaktadır.

Altta; yatakta uzanmış üç ölü çocuk ve onların başında iki figür görülür. Figürlerin başı örtülü yüzleri sakallıdır. Soldaki figür, sağ elini çenesine götürmüş kederli bir şekilde yataktaki ölü çocuğa bakmakta ve sol eliyle de dövünmektedir. Sağdaki, figür sol elini çenesine götürmüş üzgün bir şekilde yataktaki ölü çocuğuna bakmaktadır.

Resim, metinde anlatılan olayı betimleyecek şekilde figürlerin sahneye yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Ayrıca, metindeki trajedinin ifade gücünü artırmak için alegorik bir figür de kullanılmıştır. Saraya girmiş bulunan ve Firavun'un ölmüş oğlunun yatağının kenarından yutmaya başlayan yılan figürünün alegorik bir anlam taşıdığı düşünülmektedir.

Katalog No: 162

Folyo No: 191r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Mısır'dan Çıkış.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXI, Resim 117; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 162, Resim 693.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Açık mekân tasviri içinde bir göç yolculuğu betimlenmiştir. Aşırı hasarlı resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *Καὶ ἔπεψαν τὸ σταῖς, ὃ ἐξήνεγκαν ἐξ Αἰγύπτου, ἐγκρυφίας ἀζύμους· οὐ γὰρ ἐζυμώθη· ἐξέβαλον γὰρ αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ἐπιμεῖναι οὐδὲ ἐπισιτισμὸν ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰς τὴν ὁδόν. ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἣν κατῴκησαν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν γῇ Χαναάν, ἔτη τετρακόσια τριάκοντα. καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ τετρακόσια τριάκοντα ἔτη, ἐξῆλθε πᾶσα ἡ δύναμις Κυρίου ἐκ γῆς Αἰγύπτου νυκτός. προφυλακή ἐστι τῷ Κυρίῳ, ὥστε ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἐκείνη ἡ νὺξ αὕτη προφυλακὴ Κυρίῳ, ὥστε πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν.* (Fol. 191r.)

> "Ve Mısır'dan çıkardıkları hamurdan mayasız pideler pişirdiler. Çünkü mayası gelmemişti. Mısır'dan kovuldukları için bekleyemediler, kendileri için de azık yapmamışlardı. Ve İsrail oğullarının Mısır'da yaşadıkları süre dört yüz otuz yıldı. Ve vaki oldu ki, dört yüz otuz yılın sonunda RAB'bin bütün orduları Mısır diyarından aynı günde çıktılar. Onları Mısır diyarından çıkardığı için RAB'be çok ehemmiyetle tutulacak bir gecedir. Bütün İsrail oğulları tarafından onların nesillerince çok ehemmiyetle tutulacak olan RAB'bin o gecesidir." (Çıkış 12:39-42).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Mısır'dan Çıkış* anı betimlenmiştir. Arka planda bir dağ betimi önünde, kalabalık ve bitişik görünen figürler sahneye sıkıştırılmıştır. Sahnenin merkezinde başında halesi bulunan Musa'nın iki yanına figürler simetrik ve arka arkaya dizilecek şekilde yerleştirilmiştir. Musa, elindeki ruloyu önünde tutmuş ve başını sola çevirmiş, Harun figürüne bakmaktadır. Harun, bir şey istercesine sağ elini kaldırmış ve Musa'ya bakmaktadır. İlerler şekilde adım atmış Harun'un öndeki ayağına, Musa kasıtlı basmış görünmektedir. Solda, Harun'un yanındaki kadın omuzunda, muhtemelen içinde mayasız hamur bulunan altın bir kap taşımaktadır. Onun arkasındaki kadın sağ omzunda çocuk ve sol elinde de derin bir kap taşımaktadır. Sağ tarafta da bir kadın omzunda çocuk ve elinde derin bir kap taşımaktadır. Sahnenin sol alt köşesinde göç eden kavmin hayvan sürüsü onlara eşlik etmektedir. Sağ üst köşede, kavmin üzerine ışın saçan Tanrı'nın eli figürü görülür. Sol üst köşede ise, RAB'bin gecesi ifadesini temsil eden bir karaltı yer alır.

Boyaları dökülmüş, aşırı hasarlı görünmesine rağmen, resmin detaylandırılarak ve ince işçilikle yapılmış olduğu fark edilmektedir. Her bir figürün yüzünde portreci bir yaklaşımla çalışıldığı görülmektedir. Özellikle Musa figürünün portresinde optik görüntülü bir biçimlendirme yapılmıştır.

Katalog No: 163

Folyo No: 194r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Mısırlıların, İsraillileri Kovalaması Ve Kızıldeniz'e Varış.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXI, Resim 118-119; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 163-164, Resim 697a, b.

Tanım: Sayfanın sol tarafına yerleştirilen resim, kırmızı konturla çevrelenmiş ve yatayda ikiye bölünmüş dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Firavun ve askerlerinin yakalamaya çalıştığı, kaçan İsrailliler kompozisyonda yer almaktadır. Resme devinim kazandıran zıt renkler; mavi-kırmızı, yeşil-mavi, sarı-mavi kullanılmıştır. Resimde renk dökülmeleri görülmektedir.

> *Καὶ Φαραὼ προσῆγε· καὶ ἀναβλέψαντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσι, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐστρατοπέδευσαν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα· ἀνεβόησαν δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς Κύριον, καὶ εἶπαν πρὸς Μωυσῆν· παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου; οὐ τοῦτο ἦν τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλαλήσαμεν πρὸς σὲ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγοντες· πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις; κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν· θαρσεῖτε, στῆτε καὶ ὁρᾶτε τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου, ἣν ποιήσει ἡμῖν σήμερον·* (Fol. 195v.)

> "Ve Firavun yaklaştı. Ve İsrail oğulları gözlerini kaldırdılar. Ve işte, Mısırlılar arkalarından geliyorlardı. Ve çok korktular. Ve İsrail oğulları RAB'e feryat ettiler. Ve Musa'ya dediler: Mısır'da kabir yok muydu çölde ölmek için mi bizi getirdin? Bizi Mısır'dan çıkarmakla bize bu ettiğin nedir? Mısır'da sana, bırak bizi, Mısırlılara kulluk edelim, diye söylediğimiz söz bu değil midir? Çünkü çölde ölmektense Mısırlılara kulluk etmek bizim için daha iyi olurdu. Ve Musa kavme dedi: Korkmayın, rahat olun ve bugün RAB'bin sizin için yapacağı kurtarışı görün." (Çıkış 14:10-13).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Mısırlıların, İsraillileri Kovalaması Ve Kızıldeniz'e Varış* konuları resimde canlandırılmıştır. Sahne alt ve üst olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Üstte; İsraillileri yakalamaya çalışan altın yaldızlı zırh giymiş Firavun ve askerleri resmedilmiştir. Solda, ellerinde flama, mızraklar ve başlarında miğferleriyle ata ve at arabasına binmiş askerler savaşa gider şekilde gösterilmiştir. Önde at arabasını süren arabacı elindeki kamçıyı kaldırmış, dört atı koşturmaktadır. Sahnenin sağında, bindiği at arabasıyla cepheden gösterilen firavun askerlerine liderlik yapmaktadır. Sağ elini askerlere doğru kaldırmış ve onlara komut verirken görülür. Öndeki dört atın havada gösterilen ayakları, arabacının elindeki kamçının kıvrımı ve Firavun'un arkasından uçuşan pelerini figürlerin hızlı gittiğini göstermektedir. Sanatçı, Firavun'un arabasını taşıyan atların hareketini vermeye çalışırken atlar ile tekerleğin koordinasyonunu kuramamış görünmektedir.

Altta; Musa'nın liderliğinde yayan giden İsrailliler gösterilmiştir. Önde giden başı haleli Musa, sağ elinde değnek tutmakta, sol elini kaldırmış ve başını geriye doğru çevirmiş arkasındaki figürlerle konuşur vaziyettedir. Musa'nın önünde diyagonal çizilmiş deniz betimi görülür. Musa'nın arkasından giden İsrailliler kalabalık bir grup şeklinde resmedilmiştir. Jest ve mimiklerinden kaygılı konuşur halde oldukları anlaşılmaktadır. Arkadaki figürlerden bir tanesi başını geriye çevirmiş arkadaki kızıl alevi işaret etmektedir. Sahnenin solunda, ilerleyen İsraillilere yardımcı olan Tanrı, figürlerin arkasında yüksekçe gösterilmiş mavilik ve kızıl alev şeklinde gösterilmiştir[234].

Figürlerin kalın konturlarla çizilmiş kıyafetlerinde, açık-koyu renklerle ışık-gölge tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, resme devinim kazandıran zıt renkler tercih

[234]Kutsal metinde; RAB, onlara yol göstermek için gündüz bulut direği, geceleyin ateş direğinde önlerinde gidiyordu, şeklinde ifade yer almaktadır (Anonim, 1972, ag.k., 67. Çıkış 13: 21-22).

edilmiştir. Bununla birlikte, atların hareketli duruşları, figürlerin kıyafetindeki kıvrımlar, özellikle de Firavun'nun uçuşan pelerini sahnenin dinamizmini yansıtmaktadır.

Katalog No: 164

Folyo No: 195v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: İsrailliler, Yusuf'un Kemiklerini Taşıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXII, Resim 120; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 163, Resim 701.

Tanım: Resim; ayet metninin genişliğinde ortaya gelecek şekilde, yatay şerit biçiminde dikdörtgen ayrılmış alana yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Sandık taşıyan kalabalık bir grup figür kompozisyonda yer almaktadır. Resimde bazı figürlerin yüzünde silinme mevcuttur.

> *Καὶ Φαραὼ προσῆγε· καὶ ἀναβλέψαντες οἱ υἱοὶ ’Ισραὴλ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσι, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐστρατοπέδευσαν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα· ἀνεβόησαν δὲ οἱ υἱοὶ ’Ισραὴλ πρὸς Κύριον, καὶ εἶπαν πρὸς Μωυσῆν· παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου; οὐ τοῦτο ἦν τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλαλήσαμεν πρὸς σὲ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγοντες· πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις; κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν· θαρσεῖτε, στῆτε καὶ ὁρᾶτε τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου, ἣν ποιήσει ἡμῖν σήμερον·* (Fol. 195v.)
>
> "Ve Firavun yaklaştı ve İsrail oğulları yüzlerini kaldırdılar. Mısırlılar arkalarından geliyorlardı. İsrail oğulları çok korktular ve RAB'e feryat ettiler. Ve Musa'ya dediler: Mısır'da kabir bulunmadığı için mi çölde ölmek üzere bizi getirdin? Bizi Mısır'dan çıkarmakla bize ettiğin bu nedir? Mısırda

sana: Bırak bizi, Mısırlılara kulluk edelim, diye söylemedik mi? Çünkü çölde ölmektense, Mısırlılara kulluk etmek bizim için daha iyi olurdu. Ve Musa kavme dedi: Korkmayın, rahat durun ve bugün RAB'bin sizin için yapacağı kurtarışı görün." (Çıkış 14:10-13).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *İsrailliler, Yusuf'un Kemiklerini Taşıyor* iken gösterilmiştir. Resmin bulunduğu sayfadaki metin ile resim arasında bir bağlantı kurulamamıştır. Bu sayfadaki metin karşı sayfada (fol. 194r, bkz. Kat. 163) yer alan resmin konusunu içermektedir. Ancak, Kitabı Mukaddestebu resmin konusu anlatılmaktadır. Hikâyeye göre; Musa, Yusuf'un kemiklerini beraberinde alır. Çünkü Yusuf, İsrail oğullarına kemiklerimi burdan çıkarın, şeklinde bir and ettirmiştir (Anonim, 1972: 67, Çıkış 13: 19).

Arka planda uzun bir dağ betimili sahnede, kalabalık bir figür grubu yolculuk halindedir. Ortadaki figürler omuzlarında ahşap bir sandık taşımaktadır. En ön sırada başında halesi bulunan Musa, yanında Harun ve diğer figürler ilerlerken gösterilmiştir. Arka sıralarda, çocuklu kadın ve erkek figürler yer almaktadır. Yolculuk eden figürlerin önünde kızıl bir alev arkalarında, bir bulut içinde elinde kızıl bir meşale tutan haleli figür şeklinde onların yolculuğuna yardımcı olmaya çalışan RAB betimlenmiştir.

Katalog No: 165

Folyo No: 197v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Kızıldeniz'i Geçiş.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXII, Resim 121; Diehl, C. (1910), s. 576, Resim 280; Spatharakis, 1976, ΠΙΝ.98b[235].; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 165, Resim 705.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmında yatay düzenleme ile oluşturulmuş dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Detaylandırılmış kompozisyonda denizde boğulan Mısırlılar ile denişi aşmış İsrailliler yer almaktadır. Zıt ve sıcak-soğuk renkler kullanılmıştır. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *Ἀπὸ προσώπου ᾽Ισραήλ, ὁ γὰρ Κύριος πολεμεῖ περὶ αὐτῶν τοὺς Αἰγυπτίους. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀποκαταστήτω τὸ ὕδωρ καὶ ἐπικαλυψάτω τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπί τε τὰ ἅρματα καὶ τοὺς ἀναβάτας. ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀποκατέστη τὸ ὕδωρ πρὸς ἡμέραν ἐπὶ χώρας· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔφυγον ὑπὸ τὸ ὕδωρ, καὶ ἐξετίναξε Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους μέσον τῆς θαλάσσης. καὶ ἐπαναστραφὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε τὰ ἅρματα καὶ τοὺς ἀναβάτας καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν Φαραώ, τοὺς εἰσπορευομένους ὀπίσω αὐτῶν, εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ οὐ κατελήφθη ἐξ αὐτῶν οὐδὲ εἷς. οἱ δὲ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης*. (Fol. 197v.)

> "İsrail'lilerden kaçalım. Çünkü RAB onlar için Mısırlılarla savaşıyor. Ve RAB Musa'ya dedi: Sular Mısırlıların üzerine, savaş arabalarının üzerine ve atlılarının üzerine dönünceye kadar elini denizin üzerine uzat. Ve Musa elini denize uzattı ve sabaha karşı deniz kendi akınına döndü. Ve onun önünden Mısırlılar kaçtı. Ve RAB Mısırlıları denizin ortasına attı. Ve sular dönüp savaş arabalarını ve atlılarını, onların arkasından denize girmiş olan bütün Firavun ordusunu yuttu. Onlardan bir kişi bile kalmadı. Fakat İsrail oğulları denizin ortasında kuru yerden yürüdüler." (Çıkış 14:25-29).

[235] I. Spatharakis, 14. yüzyıla tarihlendirilen *Dionysiu 65* Mezmurlar kitabı fol. 202v'deki resim ile *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasındaki *Kızıldeniz'i Geçiş* resimlerinin benzerlik gösterdiğini belirtmektedir. Detaylı bilgi için bkz. I. Spatharakis, (1976). The Date of the Illustrations of the psalter Dionysiu 65 (πίν. 94-99). Δελτίον ΧΑΕ (1975-1976), Atina, s. 173-177.

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kızıldeniz'i Geçiş* konusu sahnelenmiştir. Sahnede İsraillilerin denizi aştığı fakat Mısırlıların denizin suları altında kaldığı an betimlenmiştir. Yatay dikdörtgen bir düzenlemeyle sahne iki kısımlıdır. Solda, dağlarla çevrili bir deniz betimi içinde boğulmamak için dalgalarla boğuşan Mısırlılar ve atları görülür. Deniz yüzeyinde, Firavun'un miğferli, zırhlı askerleri atlarla birlikte denize yeni girmiş görünürken, askerlerinden önce denize girmiş Firavun'un arabası batmaktadır. Firavun, sağ eliyle denize batmış arabasının ipini tutarken sol elini kaldırmış, onu batırmak için iki elini uzatmış çıplak figürün elinden kurtulmaya çalışırken görülür. Deniz yüzeyinde dalgalar arasında boğulmuş figürler, figürlerin saç, el ve kol hareketleri, batan atların duruşu, su yüzeyinde kalan kırmızı filama ve Firavun'un uçuşan pelerini olayın hareketliliğini yansıtır niteliktedir.

Sağda denizi geçmiş böylece, Mısırlılardan kaçmayı başarmış Musa ve İsrailliler yer alır. Önde başı haleli Musa adım atmış ilerlerken sağ elindeki ince uzun çubuğun ucunu denize uzatmıştır. Diğer figürler ilerlemeye devam ederken korkmuş bir şekilde başlarını çevirmiş denizde batanlara bakmaktadırlar. Sağda iki figür Mısırlıların önünde ilerleyen alev direğine bakmaktadır. Öndeki kadın figürün elini tuttuğu küçük çocuk arkadan verilmiş ve çocuk başını yukarı doğru kaldırmış yüzü tersten görülmektedir. Arkada dağın üstünde sırtını denize dönmüş oturan genç bir figür ile geceyi aydınlatan RAB imgesi yer almaktadır. Geceyi aydınlatan figür, el yazmasında bulunan Katalog 5 ve 124 numaradaki resim sahnelerinde de görülen geceyi aydınlatan figürü andırmaktadır. Burada da, metindeki anlatımı temsil edercesine, İsraillilerin gecesini aydınlatan figür olarak yer almaktadır. Resme ilk bakıldığında iki bölüm

algılanmaktadır. Daha sonra tek tek figürler incelendiğinde, ince işçilikli resmin tüm detayları görülmektedir.

Katalog No: 166

Folyo No: 200r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Miryam'ın Dansı.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXII, Resim 122; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 166, Resim 709.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen biçiminde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda dört kadın görülmektedir. Sahnedeki ikinci figürün başı tamamen silinmiştir. Resim hasarlıdır.

> *... Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι. ὅτι εἰσῆλθεν ἵππος Φαραὼ σὺν ἅρμασι καὶ ἀναβάταις εἰς θάλασσαν, καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς Κύριος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης· οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Λαβοῦσα δὲ Μαριάμ, ἡ προφῆτις, ἡ ἀδελφὴ Ἀαρών, τὸ τύμπανον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, καὶ ἐξῆλθοσαν πᾶσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν, ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν Μαριὰμ λέγουσα· ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν. Ἐξῆρε δὲ Μωυσῆς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ θαλάσσης ἐρυθρᾶς καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον Σούρ· καὶ ἐπορεύοντο τρεῖς ἡμέρας ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ οὐχ ηὕρισκον ὕδωρ ὥστε πιεῖν.* (Fol. 200r.)
>
> "… RAB ebediyen ve daima saltanat sürecektir. Çünkü Firavun'un atları, savaş arabaları atlılarıyla denize girdiler. Ve RAB denizin sularını onların üzerine geri getirdi. Fakat İsrail oğulları denizin ortasında kuru yerden yürüdüler. Ve Harun'un kız kardeşi Nebiye Miryam eline tef aldı. Ve bütün kadınlar teflerle ve danslarla onun arkasından çıktılar. Ve Miryam onlara

cevap verdi: RAB'e terennüm edin. Çünkü gayetle yükseldi. Atı ve atlısını denize attı. Ve Musa İsrail'i Kızıl Denizden geçirdi. Ve Şur çölüne çıktılar. Ve çölde üç günlük yol gittiler ve su bulmadılar." (Çıkış 15:18-22).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Miryam'ın Dansı* konusu işlenmiştir. İsrail oğulları Mısırlılardan kaçmayı, Kızıldeniz'i geçerek başardıktan sonra Harun'un kız kardeşi Miryam eline tef alıp oynar ve diğer kadınlar da ona eşlik ederler. Resimde bu olay anı görülmektedir. Sahnenin ortasında, el ele tutuşmuş karşılıklı oynayan iki kadın figür, solda tef çalan Miryam ve sağda ise ellerindeki zilin ritmiyle oynayan kadın figürler yer alır. Altın yaldız bordürlü, ağır kıyafet giyimli ve mücevherli resmedilen kadınlar mest olmuş şekilde dans etmektedirler. Figürlerin yüzü portreci bir yaklaşımla resmedilmiştir. Işık-gölge tekniğiyle yüzler geçekçi işlenmiştir. Açık mekân tasviri olan sahnede arkalarında uzun yeşil otlar görülen figürler yeşil boyanmış zemin üzerinde yer almaktadırlar. Metinde anlatılan kurtuluş hikâyesinin sevincini yansıtır şekilde figürler betimlenmiştir.

Katalog No: 167

Folyo No: 201r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Elim'de Su Mucizesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXII, Resim 123; Anderson, J. C. (1982), s. 99, Resim 31; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 166-167, Resim 713a, b.

Tanım: Resim, sayfanın ortasına gelecek şekilde, ayet metnin genişliğinde yatay düzenlenmiş dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, bir manzara betimi içinde Musa ve göç eden İsrail oğulları yer alır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου ὁ ἰώμενός σε. Καὶ ἦλθοσαν εἰς Αἰλείμ, καὶ ἦσαν ἐκεῖ δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων· παρενέβαλον δὲ ἐκεῖ παρὰ τὰ ὕδατα. Ἀπῆραν δὲ ἐξ Αἰλεὶμ καὶ ἦλθοσαν πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς τὴν ἔρημον Σίν, ὅ ἐστιν ἀνὰ μέσον Αἰλεὶμ καὶ ἀνὰ μέσον Σινά.* (Fol. 201r.)
>
> "Çünkü ben sana şifa veren RAB'im. Ve Elim'e geldiler. Orada on iki su kaynağı ve yetmiş hurma ağacı vardı. Ve orada suların yanında durdular. Ve Elim'den göç ettiler. Ve İsrail oğullarının bütün kavmi, Elim ile Sina arasında olan Sin Çölü'ne vardılar." (Çıkış 15:26; 16:1)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Elim'de Su Mucizesi* konusu resimde sahnelenmiştir. Yatay düzenleme ile oluşturulan sahne iki kısım şeklinde tasarlanmıştır. Sağda, metinde sözü edilen yetmiş hurma ağacını temsil eden yan yana dizilmiş yedi ağaç figürünü üç yönden çevreleyen on iki su kaynağı betimi şematik olarak gösterilmiştir. Solda, su mucizesi anı betimlenmiştir. Arka planda mor bir dağ, ön planda şematik gösterilen bir çöl betimi içinde beliren su kaynağının başında insanlar görülür. Suyun sağında başı haleli Musa sağ elinde tuttuğu değneği suya uzatmış ve sol

elini kaldırmış yandaki yedi hurma ağacı ile on iki su kaynağını göstermektedir. Musa'nın solunda Musa'yla konuşan Harun, sağında, omzunda bir çocuk taşıyan kadın ve arkalarında sadece kafaları çizilen kalabalık bir grup insan görülmektedir. Suyun solunda, ikisi eğilmiş diğerleri şaşkın bir ifadeyle su mucizesini izleyen erkek figürler yer almaktadır. Şematik bir anlatıma sahip resimde, bir heykel gibi görünen Musa figürü diğer figürlere oranla daha iri tasvir edilmiştir.

Dağın gerisinde üst kısmı görünen mimari yapılar bir kente işaret ederken, dağın önünde bir çöl (metne göre Sina Çölü) ve içinde bulunan su coğrafi bir betimleme sunmuştur. Konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar resimlenmiştir.

Katalog No: 168

Folyo No: 203r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Bıldırcın Mucizesi, b. İsrailliler Man[236] Topluyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXII, Resim 121-125; Mouriki- Charalambous, D. (1970), s. 73, Resim 46; Anderson, J. C. (1982), s. 91, Resim 14; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 167-168, Resim 717a, b; Kominko, M. (2013), s. 92, Resim 20,

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim dikdörtgen şeklinde ayrılmış alana yerleştrilmiştir. Resim alanını sınırlandıran kırmızı kontur, sahneyi de yatayda ikiye ayırmaktadır. Böylece iki mucize anı resmedilmiştir. Resimde, sürdünme nedeniyle boyalarda aşınma mevcuttur.

> a. *ἐγένετο δὲ ἑσπέρα, καὶ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα καὶ ἐκάλυψε τὴν παρεμβολήν· τὸ πρωΐ ἐγένετο καταπαυομένης τῆς δρόσου κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς.* (Fol. 203r.)

[236] Man: Ekmek.

a. “Ve vaki oldu ki, akşamleyin bıldırcınlar çıkıp ordugâhı sardı ve sabahleyin ordugâhın etrafında çiğ düşmüştü. (Çıkış 16:13)

b. *καὶ ἰδοὺ ἐπὶ πρόσωπον τῆς ἐρήμου λεπτὸν ὡσεὶ κόριον λευκόν, ὡσεὶ πάγος ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδόντες δὲ αὐτὸ οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ εἶπαν ἕτερος τῷ ἑτέρῳ· τί ἐστι τοῦτο; οὐ γὰρ ᾔδεισαν, τί ἦν. εἶπε δὲ Μωυσῆς αὐτοῖς· οὗτος ὁ ἄρτος, ὃν ἔδωκε Κύριος ὑμῖν φαγεῖν· τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε Κύριος· συναγάγετε ἀπ᾽ αὐτοῦ ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας, γομὸρ κατὰ κεφαλὴν κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν ὑμῶν, ἕκαστος σὺν τοῖς συσκηνίοις ὑμῶν συλλέξατε.* (Fol. 203r.)

b. Ve düşmüş olan çiğ kalkınca çölün yüzeyinde, toprağın üzerinde kırağı gibi küçük, yuvarlak bir şey vardı. Ve İsrail oğulları görüp birbirlerine “Bu nedir?” diye sordular. Çünkü onun ne olduğunu bilemediler. Ve Musa onlara dedi: Bu, RAB’bin yemek için size verdiği ekmektir. RAB’bin emrettiği şey şudur: Her biriniz yiyeceğiniz kadar alın; adam başına bir omer olmak üzere çadırınızda bulunan kişi sayısına göre alacaksınız.” (Çıkış 16:14-17).

Resim-Metin ilişkisi: Resim yatayda bölünerek iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte; *Bıldırcın Mucizesi* konusu resmedilmiştir. Arka planda bir dağ betimi önünde oturmuş altı figür ve onların başına üşüşmüş altı beyaz kuş (metne göre bıldırcın) görülür. Figürler, başını kaldırmış bıldırcınlara şaşkın bir şekilde bakmaktadır. Kanat çırpar görünen bıldırcınlar figürlerin ağzına yönelmiş şekilde gösterilmiştir. Metinde, akşamleyin bıldırcanların ordugâhı sardığı ve sabahleyin ordunun etrafına çiğ düştüğü ifade edilirken, resimde bu konu daha basitçe ve yalın gösterilmiştir. Altta; *İsrailliler Ekmek Topluyor* konusu işlenmiştir. Uçuşan dört figür gökten yağan manları toplarken

resmedilmiştir. Sağ üst köşede sahneyi işaret eden Tanrının eli motifi görülür. Yalın ve şematik gösterilmesine rağmen resim, konunun tanınmasını sağlamaktadır.

Katalog No: 169

Folyo No: 205v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Harun, Manı Saklıyor, b. Horev Dağından Su çıkıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 126-127; Mouriki-Charalambous, D. (1970), s. 68, 73, Resim 48; Anderson, J. C. (1982), s. 99, Resim 32; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 168- 169, Resim 721a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmış ve sahne yatayda ikiye bölünmüştür. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> a. *ἦν δὲ ὡσεὶ σπέρμα κορίου λευκόν, τὸ δὲ γεῦμα αὐτοῦ ὡς ἐγκρὶς ἐν μέλιτι. εἶπε δὲ Μωυσῆς· τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε Κύριος· πλήσατε τὸ γομὸρ τοῦ μὰν εἰς ἀποθήκην εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἵνα ἴδωσι τὸν ἄρτον, ὃν ἐφάγετε ὑμεῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς ἐξήγαγεν ὑμᾶς Κύριος ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς Ἀαρών· λάβε στάμνον χρυσοῦν ἕνα καὶ ἔμβαλε εἰς αὐτὸν πλῆρες τὸ γομὸρ τοῦ μὰν καὶ ἀποθήσεις αὐτὸ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ εἰς διατήρησιν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, καὶ ἀπέθηκεν Ἀαρὼν ἐναντίον τοῦ μαρτυρίου εἰς διατήρησιν.* (Fol. 205v.)
>
> a. “Ve o kişniş tohumu gibi beyaz, lezzeti ballı yufka gibiydi. Ve Musa dedi: RAB’bin emrettiği şey şudur: Mısır diyarından sizi çıkardığımda çölde size yedirdiğim ekmeği görsünler diye nesiller için ondan bir omer dolusu saklanılsın. Ve Musa Harun’a dedi: Bir testi al, içine bir omer dolusu man doldur ve nesilleriniz için saklanılmak üzere onu RAB’bin huzuruna koy.

Ve RAB'bin, Musa'ya emrettiği gibi saklanmak üzere Harun onu Şehadetin önüne koydu." (Çıkış 16:31-34)

b. *οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ μὰν ἔτη τεσσαράκοντα, ἕως ἦλθον εἰς γῆν οἰκουμένην· ἐφάγοσαν τὸ μάν, ἕως παρεγένοντο εἰς μέρος τῆς Φοινίκης. τὸ δὲ γομὸρ τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἦν. Καὶ ἀπῆρε πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς ἐρήμου Σὶν κατὰ παρεμβολὰς αὐτῶν διά ῥήματος Κυρίου καὶ παρενεβάλοσαν ἐν Ραφιδείν· οὐκ ἦν δὲ ὕδωρ τῷ λαῷ πιεῖν. καὶ ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν λέγοντες· δὸς ἡμῖν ὕδωρ, ἵνα πίωμεν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μωυσῆς· τί λοιδορεῖσθέ μοι, καὶ τί πειράζετε Κύριον; ἐδίψησε δὲ ἐκεῖ ὁ λαὸς ὕδατι, καὶ διεγόγγυζεν ἐκεῖ ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν λέγοντες· ἱνατί τοῦτο; ἀνεβίβασας ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν καὶ τὰ κτήνη τῷ δίψει; ἐβόησε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον λέγων· τί ποιήσω τῷ λαῷ τούτῳ; ἔτι μικρὸν καὶ καταλιθοβολήσουσί με. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· προπορεύου τοῦ λαοῦ τούτου, λαβὲ δὲ σεαυτῷ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ· καὶ τὴν ῥάβδον, ἐν ᾗ ἐπάταξας τὸν ποταμόν, λαβὲ ἐν τῇ χειρί σου καὶ πορεύσῃ. ὅδε ἐγὼ ἕστηκα ἐκεῖ πρὸ τοῦ σε ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν Χωρήβ·* (fol. 206r.)

b. "Ve İsrail oğulları ahalisi olan bir diyara gelinceye kadar, kırk sene man yediler. Kenân diyarı hududuna gelinceye kadar man yediler. Ve bir omer, efanın onda biridir. Ve İsrail oğullarının bütün cemaati RAB'bin emrine göre Sin Çölü'ne konaktan konağa göç edip Refidim'e yerleştiler. Ve kavme içecek su yoktu. Ve kavim Musa ile tartışıp dediler: Bize su ver de içelim. Ve Musa onlara dedi: Niçin benimle tartışıyorsunuz? Neden RAB'bi deniyorsunuz? Ve kavim orada susadı. Ve kavim Musa'ya söylendi: Bizi, oğullarımızı ve hayvanlarımızı susuzluktan öldürmek için neden bizi Mısır'dan çıkarttın? Ve Musa, RAB'be feryat etti: Bu kavme ne yapayım? Az daha beni taşlayacaklar. Ve RAB, Musa'ya dedi: Kavmin önüne geç ve İsrail ihtiyarlarından bir kaçını seninle beraber al. Irmağa vurduğun değneği eline al ve yürü. İşte, ben orada, Horev'de kaya üzerinde senin önünde duracağım." (Çıkış 16:35-36; 17:1- 6)

Resim-Metin ilişkisi: Resim kompozisyonu yatayda bölünerek iki olay canlandırılmıştır. Üstte; *Harun, Manı Saklıyor* konusu yer almaktadır. Sahnenin sağında, Musa başını çevirmiş arkasındaki figürlere konuşurken sağ eliyle de önündeki Harun'u göstermektedir. Yaşlı resmedilen Harun eğilmiş, yerdeki iki kulplu altın yaldız boyanmış testiye man koymaktadır. Musa'nın arkasında bir şey istercesine elini kaldırmış bir çocuk görülür. Sahnenin solunda, ayakta duran ve olayı izleyen bir grup erkek figür yer alır. Ön plandaki figürlerin jest ve mimikleri olayı merak ettiklerini göstermektedir. Arkadan grubu takip eden bir çocuk sırtında testi taşımaktadır. Muhtelen testinin içinde man bulunmaktadır. Altta; *Horev Dağından Su çıkıyor* konusu işlenmiştir. Kat. 167'deki resim sahnesi bazı değişiklikler yapılarak burada tekrar kullanılmışır. Arka planda mor dağ betiminin devamı olarak sarı bir kaya gösterilmiştir. Sağda, Musa sağ elindeki değneği kayaya vurmuş ve değneğin değdiği yerden su fışkırmıştır. Musa'nın sağında omzunda çocuk taşıyan bir kadın ile bir erkek sol ellerini kaldırmış konuşurken görülür. Arkalarında bir grup etkisi yaratacak şekilde başlar çizilmiştir. Solda, biri su içer gibi elini ağzına götürmüş eğilmiş iki figür, üçü ayakta gösterilmiş beş figür kayadan fışkıran suya şaşkın bir şekilde bakmaktadır. Dağ betimi detaylı bir şekilde işlenmiştir. Işık-gölge tekniği kullanılarak derinlik kazandırılmış kademeli eğimli bir dağ dokusu oluşturulmuştur. Metinde anlatılan konuları tasvir eden her iki bölümde, öykünün anlaşılmasını sağlar nitelikte ikonografik unsurlar yer almaktadır.

Katalog No: 170

Folyo No: 207v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Amalek ile İsrail oğullarının Savaşı

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 128; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 170, Resim 727.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesinde, kırmızı bir konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyon; Musa, Harun ve Hur yukarıda, savaşan iki ordu aşağıda görünecek şekilde tasarlanmıştır. Renk dökülmeleri ve lekelenmeler resimde mevcuttur.

> *᾽Ααρὼν καὶ ῞Ωρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐντεῦθεν εἷς καὶ ἐντεῦθεν εἷς· καὶ ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωυσῆ ἐστηριγμέναι ἕως δυσμῶν ἡλίου. καὶ ἐτρέψατο ᾽Ιησοῦς τὸν ᾽Αμαλὴκ καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν φόνῳ μαχαίρας. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· κατάγραψον τοῦτο εἰς μνημόσυνονἐν βιβλίῳ καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα ᾽Ιησοῦ.* (Fol. 207v.)
>
> "Ve Harun ile Hur, biri bu yandan diğeri öbür yandan, ellerini yukarı kaldırdılar. Ve güneş batıncıya kadar elleri sabit kaldı. Ve Yeşu, Amaleki ile kavmini kılıçtan geçirdi. Ve RAB, Musa'ya dedi: Bunu hatırlanması için kitaba yaz ve Yeşu'ya da bildir." (Çıkış 17:12- 14)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Amalek ile İsrail oğullarının Savaşı* konusu sahnelenmiştir. Yatayda uzayan dağ tasviri sahneyi ikiye ayırmaktadır. Metne göre; Amaleklilere karşı savaşması için Musa Yeşu'yu İsraillilerin başında savaşa gönderir. Onlar savaşırken, değneğini alıp tepenin üzerinde onları destekleyeceğini söyler. Savaş başlar. Musa kollarını yukarı kaldırdığında İsrailliler; kollarını indirdiğinde Amalekliler galip gelir. İsrailliler galip gelsin diye kollarını yukarda tutar. Ancak bir süre sonra kolları yukarıda tutamaz yorulur. Harun ve Hur, Musa'nın yanında durup kollarını yukarıda tuttarlar. Ve böylece Yeşu Amaleklilere karşı savaşı kazanır. Bu anın betimi olan resimde yukarıda dağ manzaralı bir peyzaj, ortada Musa, solunda Harun ve sağında Hur gösterilmiştir. İsraillilere yardım etmek için ellerini kaldırmış Musa'nın yorulan kollarını havada tutmak için Harun ve Hur bileklerinden tutmaktadır. Aşağıda, dağ tasvirinin yanında hareketli bir savaş sahnesi resmedilmiştir. Sağ ve solda savaşan iki ordu ve ortada ölen askerler gösterilmiştir. Sağ taraftaki askerlerden, ortadakinin başını kaldırmış üstte bulunan Musa'ya bakmasından anlıyoruz ki sağ taraftaki askerler İsrail oğullarıdır. Metinde anlatılan öykünün anlaşılmasını sağlayan tüm ikonografik unsurları resim kompozisyonunda görmek mümkündür.

Katalog No: 171

Folyo No: 208v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Yetro İle Musa'nın Buluşması Ve Ziyafeti.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 129-130; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 170-171, Resim 731a, b.

Tanım: Sayfanın solunda, kırmızı konturla çevrelenen dikdörtgen şeklinde ayrılmış alana resim yerleştirilmiştir. Arka fonu boyasız ve manzarasız tasarlanan sahne yatayda ikiye bölünmüştür. Resimde boya dökülmeleri ve aşınmalar görülmektedir.

> *ἕνεκεν τούτου ὅτι ἐπέθεντο αὐτοῖς. καὶ ἔλαβεν Ἰοθὸρ ὁ γαμβρὸς Μωυσῆ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας τῷ Θεῷ· παρεγένετο δὲ Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ*

πρεσβύτεροι ᾽Ισραὴλ συμφαγεῖν ἄρτον μετὰ τοῦ γαμβροῦ Μωυσῆ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπαύριον συνεκάθισε Μωυσῆς κρίνειν τὸν λαόν· παρειστήκει δὲ πᾶς ὁ λαὸς Μωυσῇ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως δείλης. καὶ ἰδὼν ᾽Ιοθὸρ πάντα ὅσα ποιεῖ τῷ λαῷ, λέγει· τί τοῦτο, ὃ σὺ ποιεῖς τῷ λαῷ; διατί σὺ κάθησαι μόνος, πᾶς δὲ ὁ λαὸς παρέστηκέ σοι ἀπὸ πρωΐθεν ἕως δείλης; καὶ λέγει Μωυσῆς τῷ γαμβρῷ… (Fol. 208v.)

"Çünkü kabardıkları onlara üstün oldu. Ve Musa'nın kaynatası Yetro RAB için yakılan sunak ve kurbanlar aldı. Ve Harun ile İsrail'in bütün ihtiyarları, Musa'nın kaynatası ile beraber RAB'bin huzurunda yemek yemek için buluştular. Ve vaki oldu ki, Musa ertesi gün kavme hükmetmek için oturdu. Ve kavim sabahtan akşama kadar Musa'nın etrafında durdu. Ve Musa'nın kaynatası onun kavim için yaptığı her şeyi görünce dedi: Kavme yaptığın bu şey nedir? Niçin yalnız sen oturuyorsun ve bütün kavim senin etrafında sabahtan akşama kadar duruyor? Ve Musa kaynatasına dedi…"(Çıkış 18:11-15)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yetro İle Musa'nın Buluşması Ve Ziyafeti* konusu sahnelenmiştir. Kutsal metne göre; Musa'nın Mısır'dan çıktığını öğrenen kayınpederi Yetro, Musa'nın karısı Tsippora'yı ve iki oğlunu da alarak Musa'nın yanına gider. Musa'yla buluştuktan sonra Yetro kurban keser. Musa ve İsrailli ihtiyarlarla birlikte yemek yerler. Yatayda ikiye bölünen sahnenin üst kısmında, Yetro ile Musa'nın buluştuklar an betimlenmiştir. Solda Musa ve Yetro kucaklaşmış görülür. Musa'nın arkasında aralarında konuşur vaziyette iki erkek figür yer alır. Yetro'nun arkasında

eşeğe binmiş Tsippora gösterilmiştir. Tsippora'nın eşeğini, biri önde biri arkada iki figür sürmektedir. Öndeki figür bir eliyle eşeğin ipini tutmuş çekerken bir eliyle de omuzunda çubuk tutmakta ve başını geriye doğru çevirmiş Tsippora'ya bakmaktadır. Arkadaki figür ise elindeki sopasını eşeğe vurmak için kaldırmıştır. Sahnenin alt kısmında, ön planda altın bordürlü kırmızı örtülü bir masa etrafında yarım daire şeklinde hizalanarak oturmuş altı figür resmedilmiştir. Sol en başta tahtta oturan başı haleli genç Musa, sağ elini Yetro'ya doğru uzatmış ve böylece belden yukarısı profilden gösterilmiştir. İkinci sırada oturan Yetro sağ eli göğsüne koymuş ve Musa'ya bakmaktadır. Üçüncü figür ve rahip kılığındaki dördüncü figür başlarını sola çevirmiş Musa'yı dinlemektedirler. Sağ baştaki iki figür de kendi aralarında konuşmaktadırlar. En sağdaki figür nakışlı tunik giyimli olup diğer figürlerden farklı görünmektedir. Yalın bir biçimde oluşturulan resim kompozisyonu, öykünün konusunu tanımamızı sağlayan ikonografik unsurlarla verilmiştir.

Katalog No: 172

Folyo No: 209v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Yetro'nun Musa İle Vedalaşması, b. Musa'nın İsraillilerle ve sonra RAB'le konuşması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 131-132; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 171-172, Resim 735a, b, c, d.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmına resim yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla hem dikdörtgen şeklindeki resim alanı sınırlandırılmış hem de sahne ikiye bölünmüştür. Kompozisyonda Musa ve Yetro, Musa ile İsraillliler ve Tanrı'nın eli motifi yer almaktadır. Resim iyi durumda görünmektedir.

ἐξαπέστειλε δὲ Μωυσῆς τὸν ἑαυτοῦ γαμβρόν. (Fol. 209r.)

"Ve Musa, kayınpederini gönderdi." (Çıkış 19:27)

b. *…Τοῦ δὲ μηνὸς τοῦ τρίτου τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ’Ισραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἦλθοσαν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινά. καὶ ἀπῆραν ἐκ Ραφιδεὶν καὶ ἦλθοσαν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινά, καὶ παρενέβαλεν ἐκεῖ ’Ισραὴλ κατέναντι τοῦ ὄρους. καὶ Μωυσῆς ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Θεός ἐκ τοῦ ὄρους λέγων· τάδε ἐρεῖς τῷ οἴκῳ ’Ιακὼβ καὶ ἀναγγελεῖς τοῖς υἱοῖς ’Ισραήλ· αὐτοὶ ἑωράκατε ὅσα πεποίηκα τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ ἀνέλαβον ὑμᾶς ὡσεὶ ἐπὶ πτερύγων ἀετῶν καὶ προσηγαγόμην ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν. καὶ νῦν ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσητε τῆς ἐμῆς φωνῆς καὶ φυλάξητε τὴν διαθήκην μου, ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος ἀπό πάντων τῶν ἐθνῶν· ἐμὴ γάρ ἐστι πᾶσα ἡ γῆ· ὑμεῖς δὲ ἔσεσθέ μοι βασίλειον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον. ταῦτα τὰ ῥήματα ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς ’Ισραήλ. ἦλθε δὲ Μωυσῆς καὶ ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς πάντας τοὺς λόγους τούτους, οὓς συνέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. ἀπεκρίθη δὲ πᾶς ὁ λαὸς ὁμοθυμαδὸν καὶ εἶπαν· πάντα, ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. ἀνήνεγκε δὲ Μωυσῆς τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Θεόν. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν:..* (Fol. 209v.)

b. “…İsrailoğullarının Mısır diyarından çıkışlarının üçüncü ayında, Sina Çölü’ne vardılar. Ve Refidim’den göç edip Sina Çölü’ne geldikleri zaman, çöle yerleştiler. Ve İsrail orada dağın karşısına kondu. Ve Musa RAB’bin huzuruna çıktı. Ve RAB onu dağdan çağırıp dedi: Yakup evine şöyle diyeceksin ve İsrail oğullarına bildireceksin: Mısırlılara ne yaptım ve sizi nasıl kartal kanatları üzerinde taşıdım. Ve sizi kendime getirdim, gördünüz. Ve şimdi, gerçekten sözümü dinleyecek ve ahdimi tutarsanız bana bütün kavimlerden daha has kavim olacaksınız. Çünkü bütün dünya benimdir. Ve siz bana kâhinler melekûtu ve mukaddes millet olacaksınız. Senin İsrail oğullarına söyleyeceğin sözler bunlardır. Ve Musa gelip kavmin ihtiyarlarını çağırdı ve RAB’bin kendine emrettiği bütün sözleri onlara iletti. Ve bütün kavim birlikte cevap verip dediler: RAB’bin bütün söylediklerini yapacağız. Ve Musa kavmin sözlerini RAB’e götürdü. Ve RAB Musa’ya dedi:…” (Çıkış 20:1-9)

Resim-Metin ilişkisi: Resim kompozisyonu yatayda bölünerek, altta iki olmak üzere, üç olay anı canlandırılmıştır. Üstte; Musa'nın yanından ayrılan *Yetro'nun Musa İle Vedalaşması* konusu sahnelenmiştir. Solda hürmetkâr bir şekilde Yetro'nun önünde eğilmiş Musa'ya saygıyla karşılık veren Yetro görülmektedir. Sağda ise Yetro ata binmiş giderken başını çevirmiş arkaya bakmaktadır. Sahnenin arka planda manzara tasviri yapılmamıştır. Bunun yerine bitkiler ve tepeciklerden oluşan yeşil zeminli açık mekân tasviri içinde figürler resmedilmiştir. Altta; *Musa'nın İsraillilerle ve RAB'le konuşması* konuları sahnelenmiştir. Solda, bir grup şeklinde gösterilen İsraillilerle ayakta konuşan Musa görülür. Sağ eliyle takdis işareti yapan Musa, sol elinde bir rulo tutmaktadır. İsrailli figürlerden öndeki iki figür konuşur şekilde ellerini kaldırmış, arkadaki figür başını yukarıya kaldırmış bakarken gösterilmiştir. Sağda, İsraillilerle konuştuktan sonra Musa, RAB'bin huzuruna çıkmıştır. Ağaçlarla bezeli dağın eteğinde görülen Musa, öne doğru bir ayağını atmış ve örtülü ellerini uzatmış şekilde Tanrı'nın eli motifine yönelmiştir. Resim, metinde geçen olayları betimler nitelikte, sade bir anlatıma sahiptir.

Katalog No: 173

Folyo No: 217r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: RAB'bin Sina Dağı'nda İsraillilere Görünmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 133; Anderson, J. C. (1982), s. 102, Resim 33; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 172, Resim 739.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, gök olaylarının betimi ile dağın önünde korkmuş beş figür sahnelenmiştir. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι. οὐ μοιχεύσεις. οὐ κλέψεις. οὐ φονεύσεις. οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ. οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου. οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν καὶ τὰς λαμπάδας καὶ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος καὶ τὸ ὄρος τὸ καπνίζον· φοβηθέντες δὲ πᾶς ὁ λαὸς ἔστησαν μακρόθεν. καὶ εἶπαν πρὸς Μωυσῆν· λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μὴ ἀποθάνωμεν.* (Fol. 217r.)

> "Ve yedinci günde istirahat etti. Bunun için RAB Sebt gününü mübarek kıldı ve onu takdis etti. Babana ve annene hürmet et ki RAB'bin sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun. Katletmeyeceksin, zina yapmayacaksın, çalmayacaksın, komşuna karşı yalan şehadet etmeyeceksin, komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına yahut kölesine yahut cariyesine yahut öküzüne yahut eşeğine yahut komşunun hiç bir şeyine tamah etmeyeceksin. Ve bütün kavim gök gürlemelerini, şimşekleri, boru sesini ve dağın tüttüğünü gördüler. Ve kavim bunu görünce titredi ve uzakta durdular. Ve Musa'ya dediler: Bizimle sen konuş ve biz dinleyelim. Ancak RAB bizimle konuşmasın, ta ki, ölmeyelim." (Çıkış 20:11-19)

Resim-Metin ilişkisi: *RAB'bin Sina Dağı'nda İsraillilere Görünmesi* resmin konusudur. Kutsal metindeki anlatıma göre; hem konuşulanları işitsinler hem de Musa'ya ebediyen inansınlar diye RAB kavmin de duyacağı şekilde Musa'yla Sina Dağı'nda konuşmek ister. RAB, koyu bulutlar içinde geleceğini söyler. Ve beklenen görüşme gününde; gök gürlemeleri, şimşekler, dağ üzerinde koyu bir bulut ve çok kuvvetli boru sesi oldu ve bütün kavim titiredi.. (Anonim, 1972: 73, Çıkış 20: 9-17). Resimde, bu anlatımı betimler şekilde kompozisyon oluşturulmuştur. Gökte, yoğun bulutlar arasında bir büst şeklinde verilen RAB betimi, gök gürlemesi, şimşekler ve bir boru gösterilmiştir. Bulutlarla örtülen dağın tüten dumanları göğe yükselmiştir. Dağın çevresinde gördüklerinden etkilenmiş beş figür gösterilmiştir. Figürlerin jest ve mimiklerinden korktukları anlaşılmaktadır. Figürlerden bir tanesi yüzünü kapatmış ve yere kapanmıştır. Diğerleri kimi kulağını kimi yüzünü eliyle kapatmaya çalışmaktadır.

Resme bakıldığında, hikâyenin tanınmasını sağlayan unsurların bir kısmı görülmektedir. Sadece, RAB'in kavim üzerindeki etkisi resimde gösterilmiştir. Figürlerin jest ve mimikleri olayın psikolojisini yansıtır niteliktedir.

Katalog No: 174

Folyo No: 229v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. Musa'nın RAB'be Dua Etmesi, b. Yasanın Kitaplaşması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 134; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 173, Resim 734a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. İki olay anını anlatır şekilde sahnede iki yerde görülen Musa figürü ve İsrailliler kompozisyonda yer almaktadır. Resimde renk dökülmeleri görülmektedir.

> *Καὶ Μωυσῇ εἶπεν· ἀνάβηθι πρὸς τὸν Κύριον σὺ καὶ Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ καὶ ἑβδομήκοντα τῶν πρεσβυτέρων Ἰσραήλ, καὶ προσκυνήσουσι μακρόθεν τῷ Κυρίῳ· καὶ ἐγγιεῖ Μωυσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγγιοῦσιν· ὁ δὲ λαὸς οὐ συναναβήσεται μετ' αὐτῶν. εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ διηγήσατο τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ δικαιώματα· ἀπεκρίθη δὲ πᾶς ὁ λαὸς φωνῇ μιᾷ λέγοντες· πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἐλάλησε Κύριος, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα.* (Fol. 228v.)
>
> "Ve Musa'ya dedi: Sen ve Harun, Nadab ve Abihu ve İsrail ihtiyarlarından yetmiş kişi RAB'be çıkın. Ve uzaktan secde edin. Ve Musa yalnız olarak RAB'be yaklaşacak. Fakat onlar yaklaşmayacaklardır. Ve kavim onunla beraber çıkmayacak. Ve Musa gelip kavme RAB'bin bütün sözlerini ve bütün hükümlerini anlatt. Ve bütün kavim bir sesle cevap verip dediler: RAB'bin söylediği bütün sözleri yapacağız.

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay tasvir edilmiştir: *Musa'nın RAB'be Dua Etmesi ve Yasanın Açıklanması.* Sahnenin solunda, tepeye çıkmış Musa yanan bir sunak önünde iki elini açmış Tanrı'nın eli figürüne dua ederken görülür. Sahnenin sağında, bir dağın

arkasından görünen Musa elinde tuttuğu yasa metnini onu dinleyen İsraillilere okumaktadır. Bu olay anını anlatan metin, fol. 229r'de "Ve Yasa kitabını aldı ve kavmin önünde okudu" ifadesi yer almaktadır. Kavmin onunla beraber dağa çıkmadığını göstermek için Musa ile İsrailliler arasında dağ figürü konularak, metinde geçen "onlar (kavim) yaklaşmayacaklar" ifadesini karşılar şekilde uzak mesafe verilmeye çalışılmıştır.

İki olay anı tasvirinde gösterilen Musa figürleri arasında, ön planda bir arada duran üç figür; Harun, Nadab ve Abihu olmalıdır. Bu figürler bakışlarını sağda duran İsraillilere çevirerek dikkatleri, Musa'yı dinleyen kavme çekmektedir. Üçlü figür grubu ile İsrailliler arasında kalan yeşil zemin üzerinde beyaz iki ayak izinin resmedilmesi ilginçtir. Sahne düzeni ve figürlerin sahne içindeki dağılımları, metinde aktarılan konunun açıklanması amacını güder şekilde öyküleyici bir anlatım sergilemektedir.

Katalog No: 175

Folyo No: 233r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: RAB, Musa'ya İsraillilerden Tapınak İçin Adak Getirmelerini İstiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIII, Resim 135-136; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 174, Resim 747a, b.

Tanım: Sayfanın sol kısmına yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Sahne yatayda ikiye bölünmüştür. Kompozisyonda metinde geçen figürler yer almaktadır. Resimde renk dökülmeleri ve silinmeler mevcuttur.

> *καὶ ποιήσεις μοι ἁγίασμα, καὶ ὀφθήσομαι ἐν ὑμῖν· καὶ ποιήσεις μοι κατὰ πάντα ὅσα σοι δεικνύω ἐν τῷ ὄρει, τὸ παράδειγμα τῆς σκηνῆς καὶ τὸ παράδειγμα πάντων τῶν σκευῶν αὐτῆς· οὕτω ποιήσεις*. (Fol. 233r.)

"Akik taşları, efod için ve göğüslük için kakılacak taşlar. Ve aralarında oturayım diye benim için sunak yapsınlar. Meskenin örneğine ve bütün takımların örneğine, sana gösterdiğim şeylere göre yapacaksınız." (Çıkış 25: 7-9)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *RAB, Musa'ya İsraillilerden Tapınak İçin Adak Getirmelerini İstiyor* konusu sahnelenmiştir. Hikâyeye göre RAB, görüşmek için Musa'yı Sina Dağı'na çağırır. İsraillilerden kendisi için bir mesken yapılmasını ister. Musa, dağdan iner ve RAB'in isteğini onlara söyler (Anomim, 1972: 78, Çıkış 24:12-18; 25:1-2). Sahne yatayda ikiye bölünerek konu tasvir edilmiştir. Üstte; arka planda uzaklık ve derinlik verilmiş bir doğa peyzajı, ön planda sağda Tanrı'nın eli motifi önünde duran cepheden verilmiş Musa görülür. Musa, çapraz şekilde iki elini göğsünde tutarken RAB'bi dinlerken gösterilmiştir. Solda, Musa'nın arkasında uzakta bekleyen ve onu izleyen Yeşu, Harun ve Hur yer almaktadır. Kısa tunik üzerine *pteryges*[237] giyimli Yeşu, sağ elinde mızrak tutarken sol elini uzatmış Musa'yı işaret etmektedir. Altta; solda bir kaya üzerine oturmuş Musa ve yanında Yeşu görülür. Karşılarında ayakta bekleyen kalabalık bir grup İsrailli bulunmaktadır. Grubun önündeki figür getirdiklerini Musa'nın önüne eğilmiş ve bırakmıştır. Onun arkasındaki figür bırakmak için getirdiklerini elinde tutmaktadır.

Önceki sahnelerde görülen bilindik formda işlenmiş figürler, gelenekselleşen yalın bir düzenlemeyle, dini konulu metnin mesajını verecek şekilde resim kompozisyonuna yerleştirilmiştir. Bununla birlikte, arka planda görülen

[237] Pteryges kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Daha detaylı bilgi için bkz. Kılıç, 2004, a.g.t., s. 71-72; ayrıca I. Heath, (2014). *Bizans Orduları 900-1461*, (Çeviren: Buket Bayrı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 8-9.

detaylandırılmış manzara tasviri dikkat çekicidir. Işık ve gölge tekniği kullanılarak oluşturulan manzarada derinlik ve uzaklık izlenebilmektedir.

Katalog No: 176

Folyo No: 234v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Antlaşma Sandığı.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 137; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 175, Resim 751.

Tanım: Resim, sayfanın sol köşesine metnin altına yerleştirilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki resim alanı, kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda sandık, iki rahip ve iki kerubi figürü resmedilmiştir. Resimde az miktarda renk dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ ποιήσεις δύο Χερουβὶμ χρυσοτορευτὰ καὶ ἐπιθήσεις αὐτὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν κλιτῶν τοῦ ἱλαστηρίου. ποιηθήσονται Χεροὺβ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τούτου καὶ Χεροὺβ εἷς ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου τοῦ ἱλαστηρίου· καὶ ποιήσεις τοὺς δύο Χερουβὶμ ἐπὶ τὰ δύο κλίτη. ἔσονται οἱ Χερουβὶμ ἐκτείνοντες τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν, συσκιάζοντες ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἄλληλα· εἰς τὸ ἱλαστήριον ἔσονται τὰ πρόσωπα τῶν Χερουβίμ. καὶ ἐπιθήσεις τὸ ἱλαστήριον ἐπὶ τὴν κιβωτὸν ἄνωθεν· καὶ εἰς τὴν κιβωτὸν ἐμβαλεῖς τὰ μαρτύρια.* (Fol. 234v.)
>
> "Ve altından iki Kerubi yapacaksın. Onları dövmeci işi olarak kefaret örtüsünün iki ucunda yapacaksın. Ve bir uçta bir Kerubim ve öbür uçta diğer Kerubi yap. İki ucunda kerubimleri kefaret örtüsü ile tek parça olarak yapacaksınız. Ve Kerubimlerin, yüzleri birbirine dönük ve kefaret örtüsünü örteren kanatları yukarı doğru açık olsun. Kerubimlerin yüzleri kefaret

örtüsüne doğru olacak ve kefaret örtüsünü sandığın üzerine koyacaksın. Ve sana vereceğim şehadeti sandığın içine koyacaksın." (Çıkış 25: 18-21).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, nasıl olması gerektiği tasvir edilen *Antlaşma Sandığı* resmedilmiştir. Sahnenin merkezinde dikey dikdörtgen gövdeli üstü yarım daire formda sarı kapaklı mavi konturla sınırlandırılmış bir sandık görülür. Sandığın desenli kırmızı zemininde etrafı sarı dalgalı bordurla çevrelenen kafesli bir pencere gösterilmiştir. Sandığın altında dört ayak[238] gösterilmiştir. Sandığın iki yanında rahip olduğu düşünülen iki figür resmedilmiştir. Figürler bir elini sandığın üzerine koymuş diğer ellerinde asa tutarken ciddi bir ifadeyle ve hareketsiz bir şekilde cepheden gösterilmiştir. Haleli başlarında küçük birer aksesuar bulunan figürler tören elbisesi giyimlidir. Figürlerin yüzleri, Bizans'ta, Ortodoks Hıristiyanların ikonalarında görülen resim anlayışını yansıtır görünmektedir. Üstte başları birleştirilmiş altta ise rahiplerin omuzlarına konmuş altın yaldızlı iki kerubim[239] tasvir edilmiştir.

Metindeki anlatımdan farklı olarak figürlerin ellerinde asalar ve sandığın altında ayaklar görünmektedir. Resimdeki rahipler Tapınağın ruhuna uygun biçimde kıyafet, duruş ve ifadeyle verilerek metnin konusu zenginleştirilerek resmedilmiştir.

[238]Bu ayakların dört aslanpençesi olduğu belirtilmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 175).
[239]Bilgelik meleği olarak da bilinen Kerubim (Χερουβίμ) göksel kubbenin bekçisidir ve Pantokrator İsa figürüyle birlikte betimlenir. Ayrıca tasvirleri; Eski Ahit'te Tapınak perdesi üzerinde ve Süleyman'nın Tapınağı'nda kullnanılan bir bezemedir. Bkz. G. Pehlivan (2014). Tanrı'nın Kanatları: Bizans Kapadokyasında Hıristiyan İkonografisi, Ankara: İmge Kitapevi, s.77.

Katalog No: 177

Folyo No: 235v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Altar.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 175, Resim 755.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst köşesine yerleştirilmiştir. Resim alanı dikdörtgen şeklinde bir konturla sınırlandırılmıştır. Kuş bakışı görünüşlü kare şeklinde tasarlanmış sunak betimlenmiştir. Resimde lekelenmeler mevcuttur.

> *καὶ ποιήσεις τὰ τρυβλία αὐτῆς καὶ τὰς θυΐσκας καὶ τὰ σπονδεῖα καὶ τοὺς κιάθους, ἐν οἷς σπείσεις ἐν αὐτοῖς· ἐκ χρυσίου καθαροῦ ποιήσεις αὐτά. καὶ ἐπιθήσεις ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἄρτους ἐνωπίους ἐναντίον μου διαπαντός. Καὶ ποιήσεις λυχνίαν ἐκ χρυσίου καθαροῦ, τορευτὴν ποιήσεις τὴν λυχνίαν· ὁ καυλὸς αὐτῆς καὶ οἱ καλαμίσκοι καὶ οἱ κρατῆρες καὶ οἱ σφαιρωτῆρες καὶ τὰ κρίνα ἐξ αὐτῆς ἔσται. ἓξ δὲ καλαμίσκοι ἐκπορευόμενοι ἐκ πλαγίων, τρεῖς καλαμίσκοι τῆς λυχνίας ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ ἑνὸς αὐτῆς καὶ τρεῖς καλαμίσκοι τῆς λυχνίας ἐκ τοῦ κλίτους τοῦ δευτέρου. καὶ τρεῖς κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυΐσκους ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ, σφαιρωτὴρ καὶ κρίνον· οὕτω τοῖς ἓξ καλαμίσκοις τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τῆς λυχνίας. καὶ ἐν τῇ λυχνίᾳ τέσσαρες κρατῆρες ἐκτετυπωμένοι καρυΐσκους· ἐν τῷ ἑνὶ καλαμίσκῳ σφαιρωτῆρες καὶ τὰ κρίνα αὐτῆς.* (Fol. 235v.)

> "Ve kolları akasya ağacından yapacaksın, onları altınla kaplıyacaksın ve sofra onlarla taşınılacak. Ve onun tabaklarını, kaşıklarını, testilerini ve yapılacak takdimler için taslarını yapacaksın. Onları saf altından yapacaksın. Ve huzur ekmeğini daima önümde sofra üzerine koyacaksın. Ve saf altından bir şamdan yapacaksın. Şamdanın, ayağı ve direği dövmeci işi, kadehleri, yumruları ve çiçekleri kendinden olacak. Ve şamdanın üç kolu bir yandan ve üç kolu diğer yandan çıkan altı kol olacaktır. Bir kolda badem çiçeği şeklinde üç kadeh, bir yumru ve bir çiçek, diğer kolda badem çiçeği

şeklinde üç kadeh, bir yumru ve bir çiçek olacak. Ve şamdanda badem çiçeği şeklinde dört kadeh onun yumruları ve çiçekleri olacaktır." (Çıkış 25: 28-30)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, RAB'be sunulacak yemek için *Altar*'ın nasıl olacağı tarif edilmektedir. Resimde altarın yüzeyi betimlenmiştir. Altarın altın yaldızlı dikdörtgen şeklindeki orta kısmı, kırmızı desenli lacivert zemin üzerine işlenmiş altın yaldız dalgalı bordürle çevrelenmektedir. Lacivert zemini ve kenarı ayıran zikzak kırmızı- pembe bordür kalın bir konturla sınırlanmaktadır. Kırmızı- pembe bordürün üst ve alt kenarlarında iki küçük daire çizilmiştir. Metinde, sunağı taşımak için kenarlarda halka yapılacağı ifade edilmektedir (Anonim, 1972:78, Çıkış 25:27). Resimde, metindeki anlatımı tam olarak temsil etmese de Altarın kuş bakışı görünümü betimlenmiştir.

Katalog No: 178

Folyo No: 236r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Şamdan ve Tapınak Perdesi.

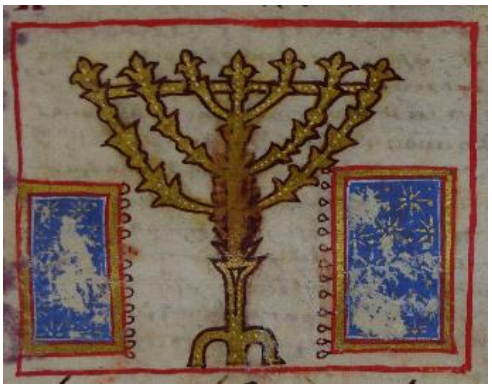
Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 176, Resim 759a, b.

Tanım: Resim, sayfanın orta kısmında sola gelecek şekilde konumlandırılmıştır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda,

ortada altın yaldız renk bir şamdan iki yanında birer perde figürü yer almaktadır. Resimde renk dökülmeleri görünmektedir.

> *...καὶ ποιήσεις τοὺς λύχνους αὐτῆς ἑπτά· καὶ ἐπιθήσεις τοὺς λύχνους, καὶ φανοῦσιν ἐκ τοῦ ἑνὸς προσώπου. καὶ τὸν ἐπαρυστῆρα αὐτῆς καὶ τὰ ὑποθέματα αὐτῆς ἐκ χρυσίου καθαροῦ ποιήσεις. πάντα τὰ σκεύη ταῦτα τάλαντον χρυσίου καθαροῦ. ὅρα, ποιήσεις κατὰ τὸν τύπον τὸν δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει. Καί τὴν σκηνὴν ποιήσεις δέκα αὐλαίας ἐκ βύσσου κεκλωσμένης καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου· Χερουβὶμ ἐργασίᾳ ὑφάντου ποιήσεις αὐτάς. μῆκος τῆς αὐλαίας τῆς μιᾶς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πήχεων καὶ εὖρος τεσσάρων πήχεων ἡ αὐλαία ἡ μία ἔσται· μέτρον τὸ αὐτὸ ἔσται πάσαις ταῖς αὐλαίαις.* (Fol. 236r.)

> "..Ve onun kandillerini yedi tane yapacaksın. Ve karşısına ışık versin diye onun kandillerini yakacaklar. Bütün bu takımlarla beraber bir talant halis altından yapılacaktır. Bak, dağda sana gösterilen örneklerine göre yap. Ve meskeni on perdeden yapacaksın, bükülmüş ince keten ve lâcivert ve erguvanî ve kırmızıdan, usta işi kerubilerle onları yapacaksın. Her perdenin uzunluğu yirmi sekiz arşın ve her perdenin eni dört arşın olacaktır. Bütün perdeler için ölçü bir olacaktır." (Çıkış 25: 3740; 26:1-2)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Şamdan ve Tapınak Perdesi* betimlenmiştir. Ortada yedi kollu şamdan görülür. Şamdan'ın iki yanında iki perde betimi yer alır. Metinde, "bükülmüş ketenden lâcivert, erguvanî ve kırmızı renkli, usta işi kerubili on perde yapılacağı."şeklinde betimleme yapılmıştır. Ancak resimde halı, yıldız bezeli mavi

zeminli ve altın kenar bordürü ile çevrilidir. Her iki perdenin içte kalan birer kenarları iliklidir.

Katalog No: 179

Folyo No: 238r.

Bölüm: Çıkış.

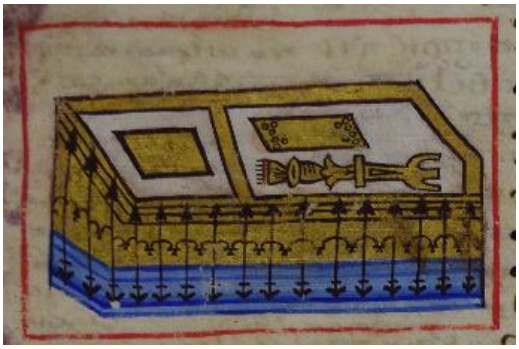
Konu: Çadır Tapınak.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 138; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 177, Resim 763.

Tanım: Sayfanın sol üst kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Resim iyi durumda görünmektedir.

> *καὶ ποιήσεις μοχλοὺς ἐκ ξύλων ἀσήπτων· πέντε τῷ ἑνὶ στύλῳ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς σκηνῆς, καὶ πέντε μοχλοὺς τῷ στύλῳ τῷ ἑνὶ κλίτει τῆς σκηνῆς τῷ δευτέρῳ, καὶ πέντε μοχλοὺς τῷ στύλῳ τῷ ὀπισθίῳ τῷ κλίτει τῆς σκηνῆς τῷ πρὸς θάλασσαν. καὶ ὁ μοχλὸς ὁ μέσος ἀναμέσον τῶν στύλων διικνείσθω ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κλίτους εἰς τὸ ἕτερον κλίτος. καὶ τοὺς στύλους καταχρυσώσεις χρυσίῳ. καὶ τοὺς δακτυλίους ποιήσεις χρυσοῦς, εἰς οὓς εἰσάξεις τοὺς μοχλούς. καὶ καταχρυσώσεις τοὺς μοχλοὺς χρυσίῳ. καὶ ἀναστήσεις τὴν σκηνὴν κατὰ τὸ εἶδος τὸ δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρει. καὶ ποιήσεις καταπέτασμα ἐξ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου, καί βύσσου νενησμένης. ἔργον ὑφαντὸν ποιήσεις αὐτὸΧερουβίμ. καὶ ἐπιθήσεις αὐτὸ ἐπί τεσσάρων στύλων ἀσήπτων κεχρυσωμένων χρυσίῳ. καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν χρυσαῖ, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες ἀργυραῖ. καὶ θήσεις τὸ καταπέτασμα ἐπὶ τῶν στύλων. καὶ εἰσοίσεις ἐκεῖ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου. καὶ διοριεῖ τό καταπέτασμα ὑμῖν ἀνὰ μέσον τοῦ ἁγίου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων. καὶ κατακαλύψεις τῷ καταπετάσματι τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ ἁγίῳ τῶν ἁγίων. καὶ θήσεις τὴν τράπεζαν ἔξωθεν τοῦ καταπετάσματος καὶ τὴν λυχνίαν ἀπέναντι τῆς τραπέζης*. (Fol. 238r.)

"Ve mabetin bir yanının konturleri için beş ve mabetin öbür yanının konturleri için beş ve mabetin garba doğru olan arka yanının konturleri için beş olmak üzere akasya ağacından mertekler yapacaksın. Ve konturlerin ortasında olan orta mertek bir uçtan öbür uca geçecektir. Ve konturleri altınla kaplayacaksın. Ve mertekler için zemin olmak üzere onların halkalarını altından yapacaksın. Ve mertekleri altınla kaplıyacaksın. Ve dağda sana gösterilen düzene göre mabeti kuracaksın. Ve lâcivert ve erguvanî ve kırmızı ve bükülmüş ince ketenden bir perde yapacaksın. Usta işi kerubilerle yapılacak. Ve onu dört gümüş taban üstünde duran akasya ağacından altın kaplı dört direği üzerine asacaksın. Çengelleri altın olacak. Ve perdeyi kopçaların altına asacaksın ve şehadet sandığını perdeden içeriye getireceksin. Ve sizin için perde, makdisle kudsülakdas arasında bölme olacaktır. Ve kefaret örtüsünü kudsülakdasta şehadet sandığı üzerine koyacaksın. Ve sofrayı perdenin dışana ve şamdanı sofranın karşısına." (Çıkış 26:26-35)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde *Çadır Tapınak*'ın nasıl yapılacağı açıklanmıştır. Ancak resimde yukarıdaki metinden farklı bir betimlemenin yapıldığı görülmektedir. Üstte, altın bordürle eşit olmayan iki bölüm oluşturulmuştur. Sağda şamdan ve dikdörtgen bir plaka, solda yamuk şeklinde bir plaka yer alır. Kenar, altta mavi bir şerit üstte altın yaldız rengini yatayda kesen siyah çitler şeklinde tasarlanmıştır. Bir tapınaktan çok, kenarları düzgün olmayan dikdörtgen bir masa tasvir edilmiştir.

Katalog No: 180

Folyo No: 239v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Yakmalık Sunak.

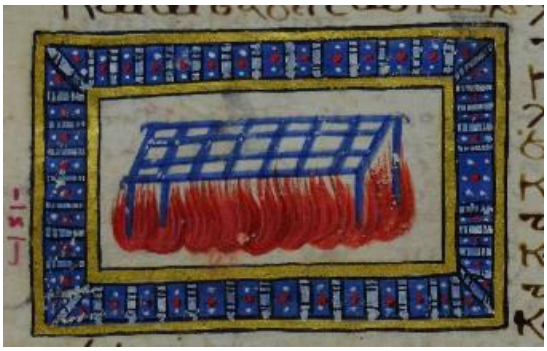
Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 177, Resim 767

Tanım: Resim, sayfanın orta kısmında sola gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kalın lacivert bir bordürle sınırlanan dikdörtgen şeklindeki alanının içinde yanan ızgara yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ τὸ κλίτος τὸ δεύτερον δεκαπέντε πήχεων τῶν ἱστίων τὸ ὕψος· στῦλοι αὐτῶν τρεῖς, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τρεῖς. καὶ τῇ πύλῃ τῆς αὐλῆς κάλυμμα, εἴκοσι πήχεων τὸ ὕψος, ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου κεκλωσμένου καὶ βύσσου κεκλωσμένης τῇ ποικιλίᾳ τοῦ ραφιδευτοῦ· στῦλοι αὐτῶν τέσσαρες καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν τέσσαρες. πάντες οἱ στῦλοι τῆς αὐλῆς κύκλῳ κατηργυρωμένοι ἀργυρίῳ, καὶ αἱ κεφαλίδες αὐτῶν ἀργυραῖ, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν χαλκαῖ. τὸ δὲ μῆκος τῆς αὐλῆς ἑκατὸν ἐφ᾽ ἑκατόν, καὶ εὖρος πεντήκοντα ἐπὶ πεντήκοντα, καὶ ὕψος πέντε πήχεων, ἐκ βύσσου κεκλωσμένης, καὶ αἱ βάσεις αὐτῶν χαλκαῖ. καὶ πᾶσα ἡ κατασκευὴ καὶ πάντα τὰ ἐργαλεῖα καὶ οἱ πάσσαλοι τῆς αὐλῆς χαλκοῖ. Καὶ σὺ σύνταξον τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ καὶ λαβέτωσάν σοι ἔλαιον ἐξ ἐλαιῶν ἄτρυγον καθαρὸν κεκομμένον εἰς φῶς καῦσαι, ἵνα καίηται λύχνος διαπαντός.* (Fol. 239v.)

> "Ve kapının öbür tarafı için on beş arşın askı olacak; direkleri üç ve tabanları üç olacak. Ve avlunun kapısı için; lâcivert, erguvanî ve kırmızı bükülmüş ince ketenden yirmi arşın nakış işi bir perde olacak. Direkleri dört ve tabanları da dört olacak. Avlunun etrafında bütün direkler gümüşle çemberlenmiş olacak. Onların çengelleri gümüşten ve tabanları tunçtan olacak. Avlunun uzunluğu yüz arşın, eni her yerde elli arşın ve yüksekliği beş arşın olup bükülmüş ince ketenden ve tabanları tunçtan olacak. Meskenin her hizmetinde kullanılan bütün takımları, bütün kazıkları ve

avlunun bütün kazıkları tunçtan olacak. Ve sen, kandil daima yansın diye, ışık için ezilmiş zeytinin halis yağını getirmelerini İsrail oğullarına emredeceksin." (Çıkış 27: 15-20)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Yakmalık Sunak* betimlenmiştir. Dikdörtgen şeklinde, küçük beyaz dik çubuklar arasına kırmızı beyaz noktalarla bezenmiş geniş lacivert zeminli bir bordür sahneyi çevrelemektedir. Laciver bördür içten ve dıştan altın yaldız konturla sınırlanmaktadır. Merkezde, altında yanan alevler bulunan, yüzeyi enine üçer boyuna yedişer olmak üzere yirmi bir kareden oluşan dört ayaklı bir ızgara resmedilmiştir. Yakmalık ızgara betimini çevreleyen avluyu temsil eden kalın bordür şematik resmedilmiştir.

Katalog No: 181

Folyo No: 241v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Avlunun Perdeleri.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 178, Resim 771.

Tanım: Resim, sayfanın üst kısmında yatay dikdörtgen şeklinde kırmızı konturla sınırlandırılmış alana yerleştirilmiştir. Yanyana farklı ebatlarda dört perde resimlenmiştir.

δύο ἐπωμίδες συνέχουσαι ἔσονται αὐτῷ ἑτέρα τὴν ἑτέραν, ἐπὶ τοῖς δυσὶ μέρεσιν ἐξηρτημέναι· καὶ τὸ ὕφασμα τῶν ἐπωμίδων, ὅ ἐστιν ἐπ᾽ αὐτῷ, κατὰ τὴν ποίησιν ἐξ αὐτοῦ ἔσται ἐκ χρυσίου καθαροῦ καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου διανενησμένου καὶ βύσσου κεκλωσμένης· καὶ λήψῃ τοὺς δύο λίθους, λίθους σμαράγδου, καὶ γλύψεις ἐν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν ᾽Ισραήλ, ἓξ ὀνόματα ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἕνα καὶ τὰ ἓξ ὀνόματα τὰ λοιπὰ ἐπὶ τὸν λίθον τὸν δεύτερον κατὰ τὰς γενέσεις αὐτῶν… (Fol. 241v.)

"Bitiştirilsin diye iki ucunda iki omuzluğu olacak. Ve üstünde onunla bağlanan iyi işçilikle dokunmuş, onun işçiliğinden ve kendinden altın, lâcivert ve erguvanî ve kırmızı ve bükülmüş ince ketenden şerit olacak. Ve iki akik taşı alacaksın ve üzerlerine İsrail oğullarının adlarını, doğuşlarına göre adlarının altısını bir taşın üzerine ve kalan altı adı diğer taşın üzerine kazıyacaksınız..." (Çıkış 28:7-10)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Avlunun Perdeleri* betimlenmiştir. Resim alanında, solda kırmızı- lavivert renginde iki perde (8x9 ve 5x7 kareli), sağda sarı-yeşil renginde iki perde (7x9 ve 6x6 kareli) olmak üzere dört perde görülmektedir. Dört perde de altın yaldızla çevrelenmiştir. Birinci perde ile ikincinin, üçünce perde ile dördüncünün birbirine bakan kenarları tutturulacak şekilde ilmeklidir.

Katalog No: 182

Folyo No: 244v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Harun Tapınakta.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 139; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 179, Resim 775.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda, Harun ve tapınak betimlenmiştir. Resim iyi durumdadır.

> *τὸ αὐτὸ εἶδος ροΐσκους χρυσοῦς καὶ κώδωνας ἀναμέσον τούτων περικύκλῳ· παρὰ ροΐσκον χρυσοῦν κώδωνα καὶ ἄνθινον ἐπὶ τοῦ λώματος τοῦ ὑποδύτου κύκλῳ. καὶ ἔσται Ἀαρὼν ἐν τῷ λειτουργεῖν ἀκουστὴ ἡ φωνὴ αὐτοῦ, εἰσιόντι εἰς τὸ ἅγιον ἔναντι Κυρίου καὶ ἐξιόντι, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ποιήσεις πέταλον χρυσοῦν καθαρὸν καὶ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγῖδος Ἁγίασμα Κυρίου*. (Fol. 245r.)
>
> "Ve etrafında, onların arasına altın çıngıraklar yapacaksın. Bir altın çıngırak ve bir nar, bir altın çıngırak ve bir nar olmak üzere çepeçevre entarinin üzerinde, etekleri etrafında olacak. Ve ibadet için Harun'un üzerinde olacak. Ve sunağa RAB'bin önüne girip çıktığında ölmesin diye onun sesi duyulacak. Ve saf altından bir levha yapacaksın. Onun üzerine mühür oyması olarak "RAB'be Mukaddes" yazısını oyacaksın." (Çıkış 28:33-36)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, sunağa girdiği zaman Harun'un giyeceği kıyafetin betimi yapılmıştır. Resimde Harun'un tapınağa gittiği an sahnelenmiştir. Sahnenin sağ tarafında tapınak görünmektedir. Arkada pembe damarlı mavi renk betimlenmiş kademeli piramidal yükselen Tapınak ve ön kısmında sunak resmedilmiştir. Üç basamaklı bir girişi olan kiborium görünümündeki sunağın üzerini örten kiboriumun

üzerinde bir haç motifi yer almaktadır. Bu sahnenin Yahudi unsurlarından çok, Hıristiyan unsurlarnı içerdiği düşünülmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999: 179). Tapınağın ve sunağın genel görünümünde yapı malzemesi olarak mavi damarlı pembe mermer ve pembe damarlı mavi mermer resmedilmiştir.

Solda; kenarları altın yaldız bordürlü, önden tutturulmuş ve iki omzunu örten mor mandyas giymiş Harun, örtünmüş elinde içi mavi, altın bir kâse tuttarken tapınağa girmek için yönelmiştir. Başında mavi ve kırmızı renk bir başlık ile hale bulunan Harun'un yüz ifadesi ciddi olup, duruşu bir heykel gibi hareketsizdir.

Detaylı işlenmiş mermer ve Harun figürünün saç, sakal ve yüz ifadesi gerçekçi bir şekilde tasvir edilmiştir. Kıyâfetle ilgili metinde anlatılan dönüşümlü nar ve yılan motifleri Harun'un kıyafetinde resmedilmemiştir. Konunun yalın bir kompozisyonla betimlenmesine karşın figürler detaylı işlenmiştir.

Katalog No: 183

Folyo No: 246r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa, Harun ve Oğullarını Rahip Olarak Atıyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 180, Resim 779.

Tanım: Resim, sahnenin sol alt köşesine yerleştirilmiştir. İçten ve dıştan altın yaldız konturla sınırlanan, mavi zemin üzeri kırmızı-beyaz desenli bordürle dikdörtgen şeklinde oluşturulmuş çerçevenin içinde Musa, Harun ve Harun'un oğulları resmedilmiştir. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ ἐνδύσεις αὐτὰ ᾽Ααρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ· καὶ χρίσεις αὐτοὺς καὶ ἐμπλήσεις αὐτῶν τὰς χεῖρας καὶ ἁγιάσεις αὐτούς, ἵνα ἱερατεύωσί μοι. καὶ ποιήσεις αὐτοῖς περισκελῆ λινᾶ καλύψαι ἀσχημοσύνην χρωτὸς αὐτῶν· ἀπὸ ὀσφύος ἕως μηρῶν ἔσται. καὶ ἕξει ᾽Ααρὼν αὐτὰ καὶ υἱοὶ*

αὐτοῦ, ὡς ἂν εἰσπορεύωνται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἢ ὅταν προσπορεύωνται λειτουργεῖν πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ ἁγίου, καὶ οὐκ ἐπάξονται πρός ἑαυτοὺς ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι· νόμιμον αἰώνιον αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. (Fol. 246r.)

"Ve bunları kardeşin Harun'a ve onunla beraber oğullarına giydireceksin. Ve bana kâhinlik etmeleri için onları meshedeceksin ve tahsis edeceksin ve onları takdis edeceksin. Ve bedenlerinin çıplaklığını örtmek için kendilerine keten giysiler yapacaksın. Belden kalçaya kadar olacak. Ve toplanma çadırına girdikleri veya makdiste ibadet için sunağın yanına geldikleri zaman günah taşımasınlar ve ölmesinler diye, Harun ve oğulları üzerlerine giyecekler. Kendisi ve kendisinden sonraki zürriyeti için de ebedî bir kanun olacaktır." (Çıkış 28:41-43).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde geçen *Musa, Harun ve Oğullarını Rahip Olarak Atıyor* konusu resmedilmiştir. Dikdörtgen ve desenli bir çerçeve içinde Musa, Harun ve Harun'un iki oğlu görülmektedir. Dört figürün de başında halesi bulunmaktadır. Musa hariç diğer üç figürün başında rahip olduklarını gösteren başlık vardır.

Sahnenin solunda Musa, rahip olarak atadığı Harun'a elbiseyi vermekte, Harun da almak için elini uzatmaktadır. Sağda cepheden görülen Harun'un iki oğlu ellerinde asa tutmakta ve Musa ile Harun'u izlemektedirler.

Figürlerin üzerinde, daha önceki sahnelerde gördüğümüz kareli perdelerin benzeri bir perde ve perdenin üst köşelerinden figürlere doğru uzayan dört ışın

gösterilmiştir. Resim, konunun tanınmasını sağlayacak nitelikte yalın ve anlaşılır verilmiştir.

Katalog No: 184

Folyo No: 249r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa, Ekmek Ve Boğa Takdis ediyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 180, Resim 783.

Tanım: Resim, metnin ortasına sayfanın alt kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kalın ve bezemeli bir çerçeveyle sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Resim iyi durumdadır.

> *ἔδονται αὐτά, ἐν οἷς ἡγιάσθησαν ἐν αὐτοῖς τελειῶσαι τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἁγιάσαι αὐτούς, καὶ ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ᾽ αὐτῶν· ἔστι γὰρ ἅγια. ἐὰν δὲ καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν κρεῶν τῆς θυσίας τῆς τελειώσεως καὶ τῶν ἄρτων ἕως πρωΐ, κατακαύσεις τὰ λοιπὰ πυρί· οὐ βρωθήσεται, ἁγίασμα γάρ ἐστι. καὶ ποιήσεις ᾽Ααρὼν καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ οὕτω κατὰ πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην σοι· ἑπτὰ ἡμέρας τελειώσεις τὰς χεῖρας αὐτῶν. καὶ τὸ μοσχάριον τῆς ἁμαρτίας ποιήσεις τῇ ἡμέρᾳ τοῦ καθαρισμοῦ καὶ καθαριεῖς τὸ θυσιαστήριον ἐν τῷ ἁγιάζειν σε ἐπ᾽ αὐτῷ καὶ χρίσεις αὐτὸ ὥστε ἁγιάσαι αὐτό. ἑπτὰ ἡμέρας καθαριεῖς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἁγιάσεις αὐτό, καὶ ἔσται τὸ θυσιαστήριον ἅγιον τοῦ ἁγίου· πᾶς ὁ ἁπτόμενος τοῦ θυσιαστηρίου ἁγιασθήσεται. Καὶ ταῦτά ἐστιν, ἃ ποιήσεις ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου· ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους δύο τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐνδελεχῶς, κάρπωμα ἐνδελεχισμοῦ. τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα ποιήσεις τὸ πρωΐ καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ δειλινόν· καὶ δέκατον σεμιδάλεως πεφυραμένης ἐν ἐλαίῳ κεκομμένῳ τῷ τετάρτῳ τοῦ εἶν καὶ σπονδὴν τὸ τέταρτον τοῦ εἶν οἴνου τῷ ἀμνῷ τῷ ἑνί·* (Fol. 249r.)

> "Ve kendilerini tahsis ve takdis etmek için onlarla kefaret edilmiş olan bu şeyleri yiyecekler. Fakat yabancı biri onlardan yemeyecek. Çünkü onlar kutsaldır. Ve eğer tahsis etinden ve ekmeğinden sabaha kalırsa o zaman

kalanı ateşte yakacaksın. Kutsal olduğu için yenmeyecek. Ve Harun'la oğullarına sana emrettiğim gibi her şeyi yapacaksın. Yedi gün onları tahsis edeceksin. Ve her gün kefaret için günah kurbanı olan genç boğayı takdim edeceksin. Ve sunak için kefaret ettiğin zaman onu tathir edeceksin. Ve onu takdis etmek için meshedeceksin. Yedi gün sunak için kefaret edeceksin. Sonra onu takdis edeceksin. Ve sunak fazlasıyla kutsal olacak. Sunağa dokunan her şey kutsal olacaktır. Ve sunak üzerinde takdim edeceğin, daima her gün bir yaşındaki iki kuzudur. Bir kuzuyu sabahleyin, diğerini akşamüstü takdim edeceksin. Ve kuzunun dörtte biriyle bir hin ezilmiş zeytinyağıyla yoğrulmuş onda bir efa ince un ve dökülen takdim için dörtte bir hin şarap takdim edeceksin." (Çıkış 29: 33-40).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa, Ekmek Ve Boğa Takdis ediyor* konusu betimlenmiştir. Resmin sahne tasarımı önceki resimle benzerlik göstermektedir. İçten ve dıştan altın yaldız çerçeve sınırlanan desenli mavi bordür sahneyi çevrelemektedir. Sahnede solda profilden gösterilen Musa, sağ elini kaldırmış takdis işareti yapmaktadır. Ortada yanan sunak ve sağda içi ekmek dolu sepet ve üstte asılı, altın yaldız bordürlü kareli perde ve köşelerinden çıkan ışınlar görülmektedir. Hikâyede geçen unsurlar resimde yer almaktadır.

Katalog No:185

Folyo No: 251v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Yıkanma Kazanı Ve Harun'un Oğullarının Yıkanma Ayini Yapması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 140-141; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 181, Resim 787a, b.

Tanım: Sayfanın sağ üst kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanmış dikdörtgen şeklindedir. Yatayda ikiye bölünen kompozisyonda Harun'un oğulları gösterilmiştir. Resmin alt kısmında kararmalar mevcuttur.

> *...καὶ ἐγὼ ἔδωκα αὐτὸν καὶ τὸν ᾽Ελιὰβ τὸν τοῦ ᾽Αχισαμὰχ ἐκ φυλῆς Δὰν καὶ παντὶ συνετῷ καρδίᾳ δέδωκα σύνεσιν, καὶ ποιήσουσι πάντα ὅσα συνέταξά σοι, τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης καὶ τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ τὴν διασκευὴν τῆς σκηνῆς καὶ τὰ θυσιαστήρια καὶ τὴν τράπεζαν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς καὶ τὴν λυχνίαν τὴν καθαρὰν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς καὶ τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ καὶ τὰς στολὰς τὰς λειτουργικὰς ᾽Ααρὼν καὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἱερατεύειν μοι καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως τοῦ ἁγίου· κατὰ πάντα, ὅσα ἐγὼ ἐνετειλάμην σοι, ποιήσουσι.* (Fol. 251v.)

> "…Ve işte ben Dan oymakından Ahisamak oğlu Oholiab'ı onun yanına koydum. Ve yüreği hikmetli olanların hepsinin yüreğine hikmet koydum. Sana emrettiğim bütün şeyleri toplanma çadırını, şehadet sandığını, onun üzerinde olan kefaret örtüsünü, çadırın bütün takımlarını, sofrayı ve onun takımlarını, saf altın şamdanı ve bütün takımlarını, buhur sunağını, yakılan takdim sunağını ve bütün takımlarını, kazanı ve onun ayağını ve kâhinlik etmek için ince dokunmuş esvabı, kâhin Harun'un kutsal esvabını ve oğullarının esvabını, mesh yağını ve makdis için hoş kokulu baharlar buhurunu yapsınlar. Hepsini sana emrettiğim gibi yapsınlar." (Çıkış 31: 6-11).

Resim-Metin ilişkisi: Kutsal metne göre; RAB, Musa'ya der ki: Yıkanma için, ayakları da tunçtan olan bir tunç kazan yapılsın. Kazan, toplanma çadırı ile mezbahın (Sunak) arasına konulsun ve içi su doldurulsun. Harun'un oğulları, elleri ve ayaklarını burda yıkasınlar. Toplanma çadırına girdikleri zaman, yapılacak takdimeyi yıkamak için mezbaha yaklaştıkları zaman ölmemeleri için elleriyle ayaklarını yıkasınlar[240].

Resimde bu konu sahne ikiye bölünerek betimlenmiştir. Üstte; *Harun'un Oğullarının Yıkanması* gösterilmiştir. Ortada, mermerden yapılmış üç basamak kaideli, sütun gövdeli ve yuvarlak su hazneli bir havuz görülür. Havuzun içinde burma gövdeli ikisi yılan üç başlı bir fıskiye vardır. Buradaki iki yılan başından su akmaktadır. Harun'un iki oğlu yılanbaşlarından akan sulardan ellerini yıkarken tasvir edilmişledir. Havuzun içinde betimlenen fiskiye, İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda bulunan üç başlı yılanlı sütunu andırmaktadır.

Altta, *Yıkanma Kazanı* yapan Harun'un iki oğlu görülür. Bir atölye ortamı şeklinde tasarlanan sahnede soldaki figür elindeki değnekle havan döver gibi durmaktadır. Muhtemelen harcı hazırlıyor. Diğer figür, ortada bir masanın başında oturmuş ve mermer plakayı işlerken gösterilmiştir. Sağda, altında ateş yanan ve dumanı tüten bir kazan bulunmaktadır. Metindeki anlatımı birebir betimlemese de resim, konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

[240] Anonim, 1972, a.g.k., 85-86; Çıkış 30: 17-21.

Katalog No: 186

Folyo No: 252r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: a. RAB, Musa'ya Yasa Tabletlerini Veriyor, b. Musa Yasa Tabletlerini Parçalıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 142; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 181-182, Resim 791a, b

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklindeki alana yerleştirilmiştir. Dikeyde bölünen kompozisyonda Musa ile İsrailliler ve Musa ile Yeşu yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> **a** *Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· καὶ σὺ σύνταξον τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ λέγων· ὁρᾶτε, καὶ τὰ σάββατά μου φυλάξεσθε· σημεῖόν ἐστι παρ᾽ ἐμοὶ καὶ ἐν ἐμοὶ εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς. καὶ φυλάξεσθε τὰ σάββατα, ὅτι ἅγιον τοῦτό ἐστι Κυρίῳ ὑμῖν· ὁ βεβηλῶν αὐτὸ θανάτῳ θανατωθήσεται· πᾶς ὃς ποιήσει ἐν αὐτῷ ἔργον, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ἓξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα, ἀνάπαυσις ἁγία τῷ Κυρίῳ· πᾶς ὃς ποιήσει ἔργον τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, θανατωθήσεται. καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ τὰ σάββατα ποιεῖν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν· διαθήκη αἰώνιος. ἐν ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ σημεῖόν ἐστιν ἐν ἐμοὶ αἰώνιον· ὅτι ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἐπαύσατο καὶ κατέπαυσε. Καὶ ἔδωκε Μωυσῇ, ἡνίκα κατέπαυσε λαλῶν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινά, τὰς δύο πλάκας τοῦ μαρτυρίου, πλάκας λιθίνας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ…* (Fol. 252r.).

> **a.** "Ve RAB Musa'ya dedi: İsrail oğullarına söyle! Benim Sebt günlerimi gerçekten tutacaksınız. Çünkü o sizinle benim aramda nesillerinizce bir alâmettir. Sizi takdis eden RAB'bin ben olduğumu bilesiniz. Bunun için Sebti tutacaksınız. Çünkü sizin için kutsaldır. Onu bozan mutlaka

öldürülecektir. O günde her kim iş işlerse o can kavminin içinden atılacaktır. Altı gün çalışılacak, fakat yedinci gün RAB'bin kutsal dinlenme Sebtidir. Sebt gününde çalışan herkes mutlaka öldürülecektir. Ve nesillerinizce Sebti ebedî bir ahit etmek üzere, İsrail oğulları Sebti tutacaklar. O İsrail oğulları ile benim aramda ebedi bir alâmettir. Çünkü RAB, göğü ve yeri altı günde yarattı. Ve yedinci günde dinlendi. Ve Sina Dağı'nda Musa ile konuşmasını bitirince şehadetin iki levhasını, RAB'bin eliyle yazılmış taş levhaları ona verdi..." (Çıkış 31: 12-18)

b. *Καί ἰδὼν ὁ λαὸς ὅτι κεχρόνικε Μωυσῆς καταβῆναι ἐκ τοῦ ὄρους, συνέστη ὁ λαὸς ἐπὶ Ἀαρὼν καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ἀνάστηθι καὶ ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωυσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ λέγει αὐτοῖς Ἀαρών· περιέλεσθε τὰ ἐνώτια τὰ χρυσὰ τὰ ἐκ τοῖς ὠσὶ τῶν γυναικῶν ὑμῶν καὶ θυγατέρων.* (Fol. 252r.)

b. Ve kavim, dağdan inmek için Musa'nın geciktiğini görünce Harun'un yanına toplandı. Ve ona dediler: Kalk, bizim için ilâh yap, bize önderlik etsin. Çünkü Musa'ya, bizi Mısır'dan çıkaran adama, ne oldu bilemiyoruz. Ve Harun onlara dedi: Karılarınızın ve kızlarınızın kulaklarındaki altın küpeleri kırıp çıkarın." (Çıkış 32: 1-2)

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesi dikey bölünerek iki olay anı betimlenmiştir. Sol kısımda, *RAB, Musa'ya Yasa Tabletlerini Veriyor* iken gösterilmiştir. Musa eğimli dağa çıkmış ve örtülü elleriyle, Tanrı'nın eli figüründen tableti alırken görülür. Dağın yanında altta oturmuş bekleyen bir grup figür kendi aralarında konuşurken betimlenmiştir. Muhtemelen bunlar, metinde anlatılan, Musa'nın geciktiğini görünce Harun'dan Kendileri için İlah yapmasını isteyen kavimdir.

Sağ kısımda, *Musa Yasa Tabletlerini Parçalıyor* konusu betimlenmiştir. Solda, tablet tuttuğu elini yukarı kaldırmış hiddetli duran Musa ve onun karşısında asker kıyafetleri içinde Yeşu bir tepe önünde durmaktadırlar. Kutsal metne göre; Yeşu, kavmin bir buzağı etrafında oynadıklarını görür ve gelip Musa'ya söyler. Öfkelenen Musa, elindeki tabletleri atar ve dağın eteğinde onları kırar.

Resim, bulunduğu sayfanın metninde geçen anlatımı birebir betimlemese de, konunun tanınmasını sağlar niteliktedir. Figürler ve dağ betimi detaylandırılmıştır. Işık-gölge tekniği kullanılarak derinlik kazandırılmış dağ dokusu oluşturulmuştur.

Katalog No: 187

Folyo No: 254v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: İsrailliler, Altınlarını Ateşe Atıyor; Musa, Altın Buzağı Yakıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 144; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 182, Resim 795a, b.

Tanım: Resim, sayfanın ortasına gelecek şekilde, ayet metni hizasında yatay düzenlenmiş dikdörtgen alana yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, Harun ile İsrailliler ve Musa ile Levililer yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

καὶ εἶπεν Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν· μὴ ὀργίζου, κύριε· σὺ γὰρ οἶδας τὸ ὅρμημα τοῦ λαοῦ τούτου. λέγουσι γάρ μοι· ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωυσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ εἶπα αὐτοῖς· εἴ τινι ὑπάρχει χρυσία, περιέλεσθε. καὶ ἔδωκάν μοι· καὶ ἔρριψα εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐξῆλθεν ὁ μόσχος οὗτος. καὶ ἰδὼν Μωυσῆς τὸν λαὸν ὅτι διεσκέδασται, διεσκέδασε γὰρ αὐτοὺς Ἀαρὼν ἐπίχαρμα τοῖς ὑπεναντίοις αὐτῶν, ἔστη δὲ Μωυσῆς ἐπὶ τῆς πύλης τῆς παρεμβολῆς καὶ εἶπε· τίς πρὸς Κύριον; ἴτω πρός με. συνῆλθον οὖν πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ υἱοὶ Λευί. καὶ λέγει αὐτοῖς· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· θέσθε ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ρομφαίαν ἐπὶ τὸν μηρὸν καὶ διέλθατε καὶ ἀνακάμψατε ἀπὸ πύλης ἐπὶ πύλην διά τῆς παρεμβολῆς καὶ ἀποκτείνατε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸ ἔγγιστα αὐτοῦ. καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Λευὶ καθὰ ἐλάλησεν αὐτοῖς Μωυσῆς… (Fol. 254v.)

"Ve Harun dedi: Efendimin öfkesi alevlenmesin. Kavmi bilirsin, onlar kötülüğe meyillidir. Çünkü bana dediler: Bize önümüzden gidecek RAB yap. Çünkü Musa'ya, Mısır diyarından bizi çıkaran bu adama ne oldu bilmiyoruz. Ve onlara dedim: Kimlerde altın varsa kırıp çıkarsınlar ve bana verdiler. Ve onu ateşe attım ve şu buzağı çıktı. ve Musa kavmin dizginsiz olduğunu gördü. Çünkü Harun onu, düşmanlarına eğlence olmak üzüre, dizginsiz bırakmıştı. Ve Musa ordugâhın kapısında durup dedi: RAB'be inanan bana gelsin. Ve bütün Levi oğulları onun yanına toplandılar. Ve onlara dedi: İsrail'in RAB'i şöyle diyor: Herkes kılıcını kuşansın ve ordugâhta kapı kapı dolaşsın. Ve herkes kendi kardeşini ve kendi arkadaşını ve kendi komşusunu öldürsün. Ve Levi oğulları Musa'nın söylediğini yaptılar…"(Çıkış 32: 22-28).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, metinde anlatılan hikâyeyi betimleyen iki an sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, tapabilecekleri bir İlah yapılmasını isteyen İsrailliler ve onların bu isteğini kabul eden Harun görülür. Harun, İsraillilerden altınlarını ateşe atmalarını işaret ederken, İsrailliler ellerindeki altınları önlerindeki ateşe atmaktadırlar. Harun'un altınları erittikten sonra yaptığı Buzağı sahneyi ikiye bölen sütunun üzerinde bir heykel gibi tasvir edilmiştir. İaraillilerellerindekileri ateşe atarken başlarını çevirmiş sütunun üzerindeki buzağıya bakmaktadırlar. Arkadaki figür de elini kaldırmış buzağıyı göstermektedir.

Hikâyeye göre; Musa, buzağıyı ve İsraillilerin eğlendiğini görünce öfkelendi elindeki levhaları kırdı, buzağıyı ateşte yaktı, toz haline getirdi ve suyun yüzeyine saçtı. Sonra da İsraillilere bu suyu içirdi (Anonim, 1972: 87; Çıkış 32:19-20). Sahnenin sağında, *Musa, Altın Buzağı Yakıyor* konusu verilmiştir. Ortada şematik çizilmiş bir göletin solunda Musa ve sağında İsraillilergörülür. Başı haleli Musa, sağ elinde tuttuğu değneğin ucunu suya değdirmiş ve suya toz karıştırmıştır. Sol eliyle de içinde buzağı yanan alevi gösterir şekilde elini kaldırmıştır. İsrailli figürlerden öndeki yere diz çökmüş göletteki suyu içmektedir. Diğer figürler de şaşkın ve red eder şekilde tasvir edilmiştir. Suyu içtiklerini belirtir şekilde figürlerin ağzında birer altın gösterilmiştir.

Katalog No: 188

Folyo No: 257r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: İkinci Ant Veriliyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 183, Resim 800.

Tanım: Sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiş ola resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda, Harun ile İsrailliler ve Musa ile İsrailliler yer almaktadır. Sayfadaki lekelenmeden resim de etkilenmiştir.

> *καὶ βόες μὴ νεμέσθωσαν πλησίον τοῦ ὄρους ἐκείνου. καὶ ἐλάξευσε δύο πλάκας λιθίνας, καθάπερ καὶ αἱ πρῶται· καὶ ὀρθρίσας Μωυσῆς ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινά, καθότι συνέταξεν αὐτῷ Κύριος· καὶ ἔλαβε Μωυσῆς τὰς δύο πλάκας τὰς λιθίνας. καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ· καὶ ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι Κυρίου. καὶ παρῆλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ ἐκάλεσε· Κύριος ὁ Θεὸς οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός, καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν καὶ ἔλεος εἰς χιλιάδας, ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ οὐ καθαριεῖ τὸν ἔνοχον, ἐπάγων ἀνομίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἐπὶ τέκνα τέκνων, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν. καὶ σπεύσας Μωυσῆς, κύψας ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησε καὶ εἶπεν· εἰ εὕρηκα χάριν ἐνώπιόν σου, συμπορευθήτω ὁ Κύριός μου μεθ' ἡμῶν· ὁ λαὸς γὰρ σκληροτράχηλός ἐστι, καὶ ἀφελεῖς σὺ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ ἐσόμεθα σοί. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἰδοὺ ἐγὼ τίθημί σοι διαθήκην·* (Fol. 257.).

> "Ve o dağın önünde koyun yahut sığır otlamasın. Ve iki taş levhayı öncekiler gibi yonttu. Ve Musa RAB'bin kendisine emretmiş olduğu gibi sabahleyin erken kalktı. İki taş levhayı eline aldı ve Sina Dağı'na çıktı. Ve RAB bulutta göründü ve orada onunla görüştü. Ve RAB'bin ismini haykırdı. Ve RAB onun karşısına çıktı. Ve: Yehova, Yehova, çok acıyan ve lûtfeden, geç öfkelenen ve inayeti ve hakikati çok olan binlere inayetini saklayan, haksızlığı ve günahı ve suçu bağışlayan, suçluyu aslâ suçsuz çıkarmayan, babaların günahını oğullarda ve oğulların oğullarında, üçüncü ve dördüncü nesilde arayan RAB, diye çağırdı. Ve Musa acele edip yere eğildi ve secde etti. Ve dedi: Eğer senin gözünde lûtuf buldumsa ya RAB!

Lütfen! Bizimle ol. Çünkü bu sert enseli bir kavimdir. Ve günahımızı, suçumuzu bağışla ve bizi kendi mirasın olarak al. Ve dedi: İşte ben ant veriyorum." (Çıkış 34: 3-10).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, Musa tekrar iki levha yontup, Sina Dağına RAB'in huzuruna, bağışlanmayı dilemek ve ant vermek için çıkar. Resimde, Musa'nın RAB'le buluştuğu an betimlenmiştir. Üstte lacivert bir gök betimi ve içinde ışık hüzmesi saçan Tanrı'nın eli gösterilmiştir. Tanrının elinden gelen hiddetten başını çevirmiş ve dağdan inmeye çalışırken görünen Musa elinde iki mermer levha tutmaktadır. Musa figürü ile Tanrı'nın eli motifi dağa oranla iri resmedilmiştir. Yalın bir kompozisyona sahip resim, metinde verilmek istenen konuyu açıklar niteliktedir. Detaylı işlenmiş dağ dokusuna ışık-gölge tekniği kullanılarak eğim ve derinlik kazandırılmıştır.

Katalog No: 189

Folyo No: 258v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Musa, Sina Dağı'ndan İniyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 145; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 184, Resim 804.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlandırılmış resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Harun, Yeşu, İsrailliler ve Tanrı'nın eli ile Musa yer almaktadır. Boya dökülmeleri nedeniyle resim hasarlıdır.

> *καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς πάντα, ὅσα ἐνετείλατο Κύριος πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει Σινά. καὶ ἐπειδὴ κατέπαυσε λαλῶν πρὸς αὐτούς, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κάλυμμα. ἡνίκα δ' ἂν εἰσεπορεύετο Μωυσῆς ἔναντι Κυρίου λαλεῖν αὐτῷ, περιῃρεῖτο τὸ κάλυμμα ἕως τοῦ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ἐξελθὼν ἐλάλει πᾶσι τοῖς υἱοῖς 'Ισραὴλ ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος, καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ 'Ισραὴλ τὸ πρόσωπον Μωυσέως ὅτι δεδόξασται, καὶ περιέθηκε Μωυσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, ἕως ἂν εἰσέλθῃ συλλαλεῖν αὐτῷ. Καί συνήθροισε Μωυσῆς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν 'Ισραὴλ καὶ εἶπεν· οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς εἶπε Κύριος ποιῆσαι αὐτούς. ἓξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ κατάπαυσις, ἅγια σάββατα, ἀνάπαυσις Κυρίῳ· πᾶς ὁ ποιῶν ἔργον ἐν αὐτῇ τελευτάτω. οὐ καύσετε πῦρ.* (Fol. 258v.)
>
> "Ve RAB'bin Sina Dağı'nda kendisine söylemiş olduğu her şeyi onlara emretti. Ve Musa onlarla konuşmayı bitirince yüzüne bir peçe koydu. Fakat Musa konuşmak için RAB'bin önüne geldiği zaman, çıkıncıya kadar, peçeyi kaldırırdı. Ve dışarı çıkıp kendisine emrolunan şeyi İsrail oğullarına söyledi. Ve İsrail oğulları Musa'nın yüzünü ve Musa'nın yüzünün derisinin parladığını gördüler. Ve Musa RAB ile görüşmek için içeri girinciye kadar tekrar peçeyi koydu. Ve Musa İsrail oğullarının bütün kavmini topladı. Ve onlara dedi: RAB'bin yapın diye emrettiği şeyler şunlardır: Altı gün iş çalışılacak. Fakat yedinci günde, size kutsal olan Sebt, RAB'be dinlenme günü olacak. O gün çalışan kimse öldürülecektir. Ateş yakmayacaksınız." (Çıkış 34: 32-35; 35:1-3).

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre; ikinci kez Sina Dağı'na çıkan Musa RAB'le konuştuktan sonra, kavme döner ve RAB'bin emirlerini iletir. Musa geri döndüğünde yüzü parladığı için kimse yüzüne bakamaz. Metni görselleştiren resimde *Musa, Sina Dağı'ndan İniyor* iken betimlenmiştir. Ön planda bir dağ betimi ve dağdan inen Musa görülür. Vücut duruşundan dağdan indiği anlaşılan Musa, örtülü sol eliyle levhaları taşımaktayken sağ elini kaldırmış ve başını geriye doğru çevirmiş konuşur vaziyettedir. Üstte, yarım daire biçiminde mavi gökte beliren Tanrı'nın elinden Musa'nın yüzüne ışın gönderilmiştir. Başındaki halesinden ışınlar çıkarılarak ve kıyafetinde de altın yaldız yansımalar kullanılarak yüzünün parlaklığı vurgulanmıştır. Sol tarafta Yeşu ve Harun, sağ tarafta da İsrailliler, Musa'nın yüzündeki parlaklık nedeniyle elleriyle yüzlerini kapatmışlardır. Musa, diğer figürlere oranla irice gösterilmiştir.

Önceki resimde (Kat.186, 188) betimlenen dağ dokusuyla benzerlik gösteren detaylı işlenmiş dağ ile bitkilerin kombinasyonu ve figürlerin detaylı tasvir edilmiş yüzleri ile kıyafetleri dikkat çekicidir. Resim, metinde anlatılan olayı anlamamızı sağlayacak ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 190

Folyo No: 261r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Besalel[241], Tapınak İçin Perde Dokuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 146; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 184, Resim 808a, b.

Tanım: Resim, sayfanın alt kısmına yerleştirilmiştir. Resim alanını dikdörtgen şeklinde çevreleyen kırmızı kontur sahneyi de dikey ikiye bölmüştür. Kompozisyonda, Besalel ve yaptığı tapınak eşyaları betimlenmiştir. Az miktarda boya dökülmeleri dışında resim iyi durumdadır.

> *καὶ προσέταξε Μωυσῆς καὶ ἐκήρυξεν ἐν τῇ παρεμβολῇ λέγων· ἀνὴρ καὶ γυνὴ μηκέτι ἐργαζέσθωσαν εἰς τὰς ἀπαρχὰς τοῦ ἁγίου· καὶ ἐκωλύθη ὁ λαὸς ἔτι προσφέρειν. καὶ τὰ ἔργα ἦν αὐτοῖς ἱκανὰ εἰς τὴν κατασκευὴν ποιῆσαι, καὶ προσκατέλιπον. Καὶ ἐποίησε πᾶς σοφὸς ἐν τοῖς ἐργαζομένοις τὰς στολὰς τῶν ἁγίων, αἳ εἰσιν Ἀαρὼν τῷ ἱερεῖ, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. καὶ ἐποίησε τὴν ἐπωμίδα ἐκ χρυσίου καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου νενησμένου καὶ βύσσου κεκλωσμένης. καὶ ἐτμήθη τὰ πέταλα τοῦ χρυσίου τρίχες, ὥστε συνυφᾶναι σὺν τῇ ὑακίνθῳ καὶ τῇ πορφύρᾳ καὶ σὺν τῷ κοκκίνῳ τῷ διανενησμένῳ καὶ τῇ βύσσῳ τῇ κεκλωσμένῃ, ἔργον ὑφαντὸν ἐποίησαν αὐτό· ἐπωμίδας συνεχούσας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἔργον ὑφαντὸν εἰς ἄλληλα συμπεπλεγμένον καθ' ἑαυτὸ ἐξ αὐτοῦ ἐποίησαν κατὰ τὴν αὐτοῦ ποίησιν ἐκ χρυσίου καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου διανενησμένου καὶ βύσσου κεκλωσμένης, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. καὶ ἐποίησαν ἀμφοτέρους τοὺς λίθους τῆς σμαράγδου συμπεπορπημένους καὶ περισεσιαλωμένους χρυσίῳ, γεγλυμμένους καὶ ἐκκεκολαμμένους ἐγκόλαμμα σφραγῖδος ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς ὤμους τῆς ἐπωμίδος, λίθους μνημοσύνου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ*... (Fol. 260v.)

> "Ve Musa emretti: Ve ordugâhta, ne erkek ne de kadın sunağın takdimesi için artık iş yapmasınlar diye ilân ettirdi. Ve kavim getirmekten alıkondu. Çünkü hazır olan eşya, yapılacak bütün iş için yeter ve artardı (Çıkış 36: 6-7). Ve sunakta hizmet için lâcivert ve erguvanî ve kırmızıdan ince

[241] Kitabbı Mukaddes'te Betsalel ismi geçmektedir (Anonim, 1972, a.g.k., s. 92).

dokunmuş esvaplar ve Harun için mukaddes esvaplar yaptılar. RAB'bin Musa'ya emrettiği gibi yaptılar. Ve efodu altın, lâcivert ve erguvanî ve kırmızı ve bükülmüş ince ketenden yaptılar. Ve altını ince levhalar halinde dövdüler. Ve lâcivert ve erguvanî ve kırmızı ve ince keten arasına, usta işi olarak işlemek için teller kestiler. Onun için birleştirilmiş omuzluklar yaptılar. İki ucundan birleştirilmişti. Ve kendi üzerinde olup onunla bağlanan ustaca dokunmuş şerit kendisinden ve onun işi gibiydi: Altın, lâcivert ve erguvanî ve kırmızı ve bükülmüş ince ketendendi. RAB'bin Musa'ya emrettiği gibi yaptılar. Ve altın yuvaları içine kakılmış, İsrail oğullarının adlarına göre mühür oyması ile oyulmuş, akik taşlarını işlediler. Ve İsrail oğulları için anılma taşları olmak üzere, onları efodun omuzlukları üzerine koydu. RAB'bin Musa'ya emrettiği gibi yaptılar…"(Çıkış 39: 1-7).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, tapınağa bağışlanan gereksinimler ve Harun'ın tapınakta giyeceği kıyafetlerin nasıl olduğu ile ilgili bilgi verilmektedir. Anlatımı görselleştiren resimde *Besalel, Tapınak İçin Perde Dokuyor* iken gösterilmiştir. Sahnenin solunda, Besalel eğilmiş şekilde masanın üzerinde duran kumaş tezgâhındaki işi yapmaktadır. Sağda ise yapılmış malzemeler teşhir edilmiştir. Üstte asılı duran perde ve altta boşlukta, zemine temas etmeyen giysiler sergilenmiştir.

Metinde; lâcivert, erguvanî ve kırmızı renklerin kullanıldığı ifade edilmesine karşın resimde; lacivert, kırmızı ve altın yaldız renklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Katalog No: 191

Folyo No: 262v.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Litürjik Malzemeli Masa.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIV, Resim 147; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 185, Resim 812.

Tanım: Sayfanın sağ üst kısmına yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda, masa üzerinde tapınak eşyaları betimlenmiştir. Kırmızı, mavi ve altın yaldız renklerin hâkim olduğu resim iyi durumdadır.

Resim-Metin ilişkisi: Kitabı Mukaddeste açıkça, bir masa veya zemin üzerinde dizilmiş eşyalarla ilgili bir ifade bilinmemektedir. Ancak, Kutsal metnin "Çıkış" bölümünün sonuna doğru yapılan ifadeye göre; Musa, Meskeni (Tapınak) kurdu; perdeler takıldı diğer objeler ve gereksinimler tamamlandı, yerleştirildi. Ve böylece Musa işi bitirdi (Anonim, 1972: 96-97; Çıkış 40: 18-33). Bu ifadeden hareketle resimdeki masanın üzerindeki kullanım eşyalarının da litürjik malzemeleri temsil ettiği söylenebilir. Nitekim resmin bulunduğu sayfada; "τρυβλία καὶ τὰς θυΐσκας καὶ τοὺς κυάθους καὶ τὰ σπονδεῖα" kelimeleri[242] okunabilmektedir.

Resimde; etek ucu ve kenarları altın yaldız bordürlü kırmızı örtülü bir masa görülür. Masanın üzerinde natürmort düzeninde soldan sağa doğru dizilmiş; altın yaldız

[242]Bu kelimeler litürjik malzemelerin isimleri olmalıdır.

kâse içinde mavi saplı kadeh (*Khalis/Kalis*[243]), altın yaldız çift kulplu testi, Mavi ibrik ve mücevher kakmalı altın yaldız tabanlı kare kadeh görülmektedir. Masanın üstünde, yanlarda yılan ve ortada el ile tutulmuş girland biçimli beyaz şeritli mavi perde asılıdır.

Katalog No: 192

Folyo No: 265r.

Bölüm: Çıkış.

Konu: Üzeri Bulutlu Tapınak (Mabet)

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 185, Resim 816.

Tanım: Resim, sayfanın sağ tarafına "Çıkış" metninin sonuna yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Lacivert, mor ve altın yaldız renklerinin hâkim olduğu kompozisyonda, kiborium ve altar yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ὅτι ἐπεσκίαζεν ἐπ' αὐτὴν ἡ νεφέλη καὶ δόξης Κυρίου ἐνεπλήσθη ἡ σκηνή. ἡνίκα δ' ἂν ἀνέβη ἡ νεφέλη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ἀνεζεύγνυσαν οἱ υἱοὶ 'Ισραὴλ σὺν τῇ ἀπαρτίᾳ αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ ἀνέβη ἡ νεφέλη, οὐκ ἀνεζεύγνυσαν ἕως ἡμέρας, ἧς ἀνέβη ἡ νεφέλη· νεφέλη γὰρ ἦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡμέρας καὶ πῦρ ἦν ἐπ' αὐτῆς νυκτὸς ἐναντίον παντὸς 'Ισραήλ, ἐν πάσαις ταῖς ἀναζυγαῖς αὐτῶν.* (Fol. 265r.)
>
> "Ve Musa mabete giremedi. Çünkü bulut onun üzerinde duruyordu. Ve RAB'bin izzeti mabeti doldurmuştu. Ve İsrail oğulları bütün göçlerinde bulut mabetin üzerinden gittiği zaman göç ederlerdi. Ancak bulut gitmediği sürece göç edemezlerdi. Çünkü bütün göçlerinde tüm İsrail halkının gözleri önünde RAB'bin bulutu gündüzleri mabetin üzerindeydi. Ve geceleri ise onun üzerinde alev vardı." (Çıkış 40: 34-38).

[243]Kalis kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız. Daha detaylı bilgi için bkz. F. B. Akkurnaz, (2016). *Eski Yunan ve Roma Kaplar-İşlevler,* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 118.

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki betimlemeyi görselleştiren resimde *Üzeri Bulutlu Tapınak (Mabet)* tasvir edilmiştir. Ortada, bir altar ve altarın üzerini örten dört sütunla taşınan kiborium görülür. Altarın kenarları ve örtüsünün kenar bördürleri ile sütunların kaideleri ve başlıkları altın yaldız; altarın örtüsü ve sütun gövdeleri mor rengindedir. Kiborium ve zemin aynı mavi renk mermer görünümündedir. Üstte, bir satır yıldız bezeli mavi gök ve gökten yayılan kiboriumu kaplayacak şekilde kızıl ışınlar resmedilmiştir. Metinde, mabetin üzerinde bulut durdu ifadesi geçmektedir. Ancak resimde gök tasvir edilmiştir. Yalın bir anlatıma sahip resmin, Musa'nın kurmaya çalıştığı tapınağın bittiğini temsil ettiği düşünülmektedir.

Katalog No: 193

Folyo No: 269v.

Bölüm: Levililer.

Konu: Boğanın Kesimi Ve Boğanın Ateşte Takdimi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXV, Resim 148-149; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 186, Resim 820a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sağ alt kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanını kırmızı konturla sınırlanmakta ve yatayda ikiye bölünmektedir. Resimde renk silinmeleri görülmektedir.

καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου αὐτοῦ καὶ σφάξει αὐτὸ παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ ’Ααρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ. καὶ προσοίσει ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου κάρπωμα τῷ Κυρίῳ, τὸ στέαρ καὶ τὴν ὀσφὺν ἄμωμον (σὺν ταῖς ψόαις περιελεῖ αὐτό) καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ ἀμφοτέρους τοὺς νεφροὺς καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ’ αὐτῶν, τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελών, ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· ὀσμὴ εὐωδίας, κάρπωμα Κυρίῳ. ’Εὰν δὲ ἀπὸ τῶν αἰγῶν τὸ δῶρον αὐτοῦ, καὶ προσάξει ἔναντι Κυρίου. καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ ἔναντι Κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ ’Ααρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ. καὶ ἀνοίσει ἀπ’ αὐτοῦ κάρπωμα Κυρίῳ τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπί τῆς κοιλίας καὶ ἀμφοτέρους τοὺς νεφροὺς καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπ’ αὐτῶν, τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ. καὶ ἀνοίσει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· κάρπωμα, ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ. πᾶν τὸ στέαρ τῷ Κυρίῳ· νόμιμον εἰς τὸν αἰῶνα εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν· πᾶν στέαρ καὶ πᾶν αἷμα οὐκ ἔδεσθε.Καί ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον πρὸς τοὺς υἱοὺς ’Ισραήλ, λέγων· ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ ἔναντι Κυρίου ἀκουσίως ἀπὸ πάντων τῶν προσταγμάτων Κυρίου, ὧν οὐ δεῖ ποιεῖν, καὶ ποιήσει ἕν τι ἀπ’ αὐτῶν· ἐὰν μὲν ὁ ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτῃ τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν, καὶ προσάξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας. (Fol. 269v.).

“Ve elini kurbanın başına koyacak ve onu mabetin önünde kesecek. Ve Harun oğulları onun kanını sunağın üzerine çepeçevre serpecekler. Ve esenlik kurbanından RAB’be ateşle yapılan takdime arz edecekler. Onun yağını, kuyruk sokumu kısmından bütün kuyruğu ayıracak ve içini kaplayan yağı ve içinin üzerindeki bütün yağı ve iki böbreği ve onların üzerinde belin yanındaki yağı ve karaciğer üzerindeki zarı böbreklerle beraber ayıracak. Ve kâhin onu sunağın üzerinde yakacak. RAB’be ateşle yapılan kurban yiyeceğidir. Ve eğer kurbanı bir keçi ise, o zaman onu RAB’bin önünde kurban edecek. Ve elini onun başının üzerine koyacak. Ve onu mabetin

önünde kesecek. Ve Harun oğulları onun kanını mabetin üzerine çepeçevre serpecekler. Ve RAB'be ateşle yapılan takdime arz edecekler. İçini kaplayan yağı ve iç üzerindeki bütün yağı ve iki böbreği ve onların üzerinde belin yanındaki yağı ve karaciğer üzerindeki zarı böbreklerle beraber ayıracaklar. Ve kâhin onları sunakta yakacak. Hoş koku olarak ateşle yapılan kurban yiyeceğidir. Bütün yağ RAB'bindir. Nesillerinizce bütün mabetlerinizde bu ebedî kanun olacak. İç yağı ve kanı hiç yemeyeceksiniz. Ve RAB, Musa'ya dedi: İsrail oğullarına söyle. Eğer biri RAB'bin yapılmayacak diye emrettiği tüm şeylerden birini de yaparsa bilmeyerek suç işler. Eğer meshedilmiş olan kâhin suç işleyerek kavmi de günahkâr yaparsa, o zaman işlediği suçundan dolayı RAB'be suç kurbanlığı olarak kusursuz genç bir boğa arz edecektir." (Levililer 3: 8-17; 4:1-3).

Resim-Metin ilişkisi: RAB'be yapılacak hayvan takdimi ile ilgili bilgiler sunan metni görselleştiren resim yatay iki bölüme ayrılmıştır. Üstte; *Boğanın Kesimi* gösterilmiştir. Sahnenin solunda, altar ve üzerini örten kiborium yer alır. Baldaken ve altarın düzenlemesi kiborium görünümündedir. Kiboriumun üzerinde bir küre ve onun üzerinde bir haç dikkati çekmektedir. Altarın önünde bir İsrailli boğa kesmektedir. Figür, yere çökmüş ve hayvanı kavramış şekilde sol eliyle hayvanı tutarken sağ elinde tuttuğu bıçakla hayvanın boynunu kesmektedir. Yanda Harun ayakta ve ellerini altara doğru uzatmış görünmektedir. Metne göre Harun, kesilen hayvanın kanını mabete serpmektedir. Arkada beş figür aralarında konuşmaktadırlar. Figürlerin kesim hakkında konuştuğunu belirtircesine, en baştaki figür, elini kaldırmış kesimi işaret ederken diğer figürlerle konuşur vaziyette gösterilmiştir. Altta; *Boğanın Ateşte Takdimi* sahnelenmiştir. Solda, yanan sunak görülür. Yukarıda kesimi yapan figür, yanan sunağa

atmak için elinde bir nesne tutmaktadır. Metne göre, kâhin kesilen hayvanın iç yağlarını ve böbreklerini sunakta yakmalıdır. Ancak burda, kesilen kayvanın yakılacak kısımlarını kâhin olan Harun değil bir İsrailli figür yakmaktadır. Ortada bir figür elini yukarı kaldırmış dua etmektedir. Arkadaki figür ise sağ elini göğsüne götürmüş onları izlemektedir. Kompozisyon, metinde anlatılan konuyu betimleyen ikonografik unsurları taşımaktadır.

Katalog No: 194

Folyo No: 272r.

Bölüm: Levililer.

Konu: Adak Güvercinler.

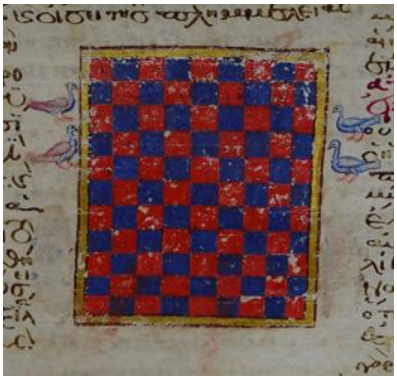
Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 187, Resim 834.

Tanım: Sayfanın alt kısmında görülen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Bir tablo ve iki yanında ikişer güvercin betimlenmiştir. Resimde, az miktarda boya silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἀποκνίσει ὁ ἱερεὺς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σφονδύλου, καὶ οὐ διελεῖ· καὶ ρανεῖ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ θυσιαστηρίου, τὸ δὲ κατάλοιπον τοῦ αἵματος καταστραγγιεῖ ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου· ἁμαρτία γάρ ἐστι. καὶ τὸ δεύτερον ποιήσει ὁλοκάρπωμα, ὡς καθήκει. καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτε, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, καὶ οἴσει τὸ δῶρον αὐτοῦ, περὶ οὗ ἥμαρτε, τὸ δέκατον τοῦ οἰφὶ σεμιδάλεως περὶ ἁμαρτίας· οὐκ ἐπιχεεῖ ἐπ᾽ αὐτὸ ἔλαιον, οὐδὲ ἐπιθήσει ἐπ᾽ αὐτῷ λίβανον, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστί· καὶ οἴσει αὐτὸ πρὸς τὸν ἱερέα. καὶ δραξάμενος ὁ ἱερεὺς ἀπ᾽ αὐτῆς πλήρη τὴν δράκα, τὸ μνημόσυνον αὐτῆς ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων Κυρίῳ· ἁμαρτία*

ἐστί. καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἧς ἥμαρτεν, ἀφ᾽ ἑνὸς τούτων, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τὸ δὲ καταλειφθὲν ἔσται τῷ ἱερεῖ, ὡς ἡ θυσία τῆς σεμιδάλεως. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν, λέγων· ψυχὴ ἣ ἂν λάθῃ αὐτὸν λήθῃ καὶ ἁμάρτῃ ἀκουσίως ἀπὸ τῶν ἁγίων Κυρίου, καὶ οἴσει τῆς πλημμελείας αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ κριὸν ἄμωμον ἐκ τῶν προβάτων, τιμῆς ἀργυρίου σίκλων, τῷ σίκλῳ τῶν ἁγίων, περὶ οὗ ἐπλημμέλησε. καὶ ὃ ἥμαρτεν ἀπὸ τῶν ἁγίων ἀποτίσει αὐτό. καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει ἐπ᾽ αὐτὸ καὶ δώσει αὐτὸ τῷ ἱερεῖ· (Fol. 272v.)

"Ve ensesinin hizasından başını tırnağı ile kesecek. Ancak onu ayırmayacak. Ve günah kurbanlığının kanından sunağın yan yüzü üzerine serpecek. Ve kanın arta kalanını sunağın dibine akıtılacaktır. Ve ikincisini yakılan takdime olarak usule göre sunacak. Ve işlediği suçundan dolayı kâhin onun için kefaret verecek. Ve ona bağışlanacaktır. Ve eğer iki kumru ya da iki güvercin yavrusu için gücü yetmezse o zaman da işlediği suç için kurbanlığını, günah kurbanlığı olarak efanın onda biri ince un getirecek. Onun üzerine yağ dökmeyecek. Ve üzerine deri koymayacak. Çünkü günah kurbanlığıdır. Ve onu kâhine getirecek. Ve kâhin kurbanlığın anılması olarak ondan bir avuç dolusu alacak. Ve sunakta RAB'bin ateş kurbanları üzerinde yakılacak, günah kurbanlığıdır. Ve bu şeylerden birinde yapmış olduğu günahtan dolayı kâhin onun için kefaret edecek. Ve ona bağışlanacaktır. Ve ekmek sunusu gibi arta kalan kâhinin olacaktır. Ve RAB Musa'ya söyledi: Eğer biri, RAB'bin kutsal şeylerine tecavüz ederse ve bilmeyerek suç işlerse o zaman günah kurbanlığını, makdis şekeli ile gümüş şekel olarak senin biçtiğin değere göre, günah kurbanlığı olarak, RAB'e sürüden kusursuz bir koç getirecek. Ve kutsal şeylerden suç işlediği şeyi ödeyecektir. Ve beşte birini üzerine katacak ve onu kâhine verecektir." (Levililer 5: 8-16).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde kumru veya güvercinin takdimi (adak) ile ilgili bilgi verilmektedir. Resimde *Adak Güvercinler* tasvir edilmiştir. Dikdörtgen şeklinde, altın yaldız bir bordürle çevrelenen lacivert ve kırmızı renklere sahip 9x11 birimlik kare taksimatlandırılmış bir tablo çizilmiştir. Bu tablonun iki yanında ikişer güvercin (veya iki kumru, iki güvercin) resmedilmiştir.

Katalog No: 195

Folyo No: 275v.

Bölüm: Levililer.

Konu: Harun ve Oğullarının Atanması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXV, Resim 150; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 187, Resim 830.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında yer almaktadır. Dikdörtken şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, Musa, Harun ve oğulları görülmektedir. Hasarlı resimde renk dökülmeleri görülmektedir.

> *αὐτοῖς ᾗ ἡμέρᾳ ἔχρισεν αὐτοὺς παρὰ τῶν υἱῶν ᾽Ισραήλ· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. οὗτος ὁ νόμος τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας καὶ περὶ ἁμαρτίας καὶ τῆς πλημμελείας καὶ τῆς τελειώσεως καὶ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ ἐν τῷ ὄρει Σινά, ᾗ ἡμέρᾳ ἐνετείλατο τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ προσφέρειν τὰ δῶρα αὐτῶν ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ*

ἐρήμῳ Σινά. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάβε ’Ααρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς στολὰς αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ τὸν μόσχον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοὺς δύο κριοὺς καὶ τὸ κανοῦν τῶν ἀζύμων, καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐκκλησίασον ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ ἐποίησε Μωυσῆς ὃν τρόπον συνέταξεν αὐτῷ Κύριος, καὶ ἐξεκκλησίασε τὴν συναγωγὴν ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ εἶπε Μωυσῆς τῇ συναγωγῇ· τοῦτό ἐστι τὸ ῥῆμα, ὃ ἐνετείλατο Κύριος ποιῆσαι. καὶ προσήνεγκε Μωυσῆς τὸν ’Ααρὼν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ ἔλουσεν αὐτοὺς ὕδατι· καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν τὸν χιτῶνα καὶ ἔζωσεν αὐτὸν τὴν ζώνην καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν τὸν ὑποδύτην καὶ ἐπέθηκεν ἐπ’ αὐτὸν τὴν ἐπωμίδα καὶ συνέζωσεν αὐτὸν κατὰ τὴν ποίησιν τῆς ἐπωμίδος καὶ συνέσφιγξεν αὐτὸν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπ’ αὐτὴν τὸ λογεῖον καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ λογεῖον τὴν δήλωσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἐπέθηκε τὴν μίτραν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν μίτραν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν τὸ καθηγιασμένον ἅγιον, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῆ. καὶ ἔλαβε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως καὶ ἔρρανεν ἀπ’ αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἑπτάκις καὶ ἔχρισε τὸ θυσιαστήριον καὶ ἡγίασεν αὐτὸ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἡγίασεν αὐτά· καὶ ἔχρισε τὴν σκηνὴν καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς καὶ ἡγίασεν αὐτήν. καὶ ἐπέχεε Μωυσῆς ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τῆς χρίσεως ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ’Ααρὼν καὶ ἔχρισεν αὐτὸν καὶ ἡγίασεν αὐτόν. (Fol. 275v.)

“Bunun İsrail oğulları tarafından onlara verilmesini, kendilerini meshettiği günde RAB emretti. Nesillerince ebediyen onların payıdır. Yakılan sunuların, ekmek sunularının ve suç kurbanlıklarının ve günah kurbanlıklaının ve tahsis sunularının ve selâmet kurbanının şeriati şudur; RAB’be Sina Çölü’nde kurbanlarını takdim etmeleri için İsrail oğullarına emrettiğinde, RAB Sina Dağı’nda Musa’ya bunu emretti. Ve RAB, Musa’ya söyledi: Harun’u ve kendisiyle berlikte oğullarını ve esvapları ve mesh yağını ve suç kurbanlığının genç boğasını ve iki koçu ve mayasız ekmek sepetini al. Ve bütün cemaati mabetin kapısına topla. Ve Musa, RAB’bin kendisine emrettiğini yaptı. Ve kavim mabetin kapısına toplandı. Ve Musa topluluğa seslendi: RAB’bin yapılmasını emrettiği şey budur. Ve Musa

Harun'u ve oğullarını getirdi. Ve onları su ile yıkadı. Ve onlara gömleği giydirdi ve beline kuşağı bağladı ve ona entariyi giydirdi ve ona efodu giydirdi. Ve efodun hünerli dokunmuş şeridilye onu kuşattı. Ve efodu kendisine böylece bağladı. Ve üzerine göğüslüğü koydu. Ve göğüslüğün içine Urimi ve Tummimi koydu. Ve başının üzerine sarığı bağladı. Ve sarığın ön tarafına altın levhayı, kutsal tacı koydu. RAB'bin, Musa'ya emrettiği gibi yaptı. Ve Musa mesh yağını aldı. Ve mabeti ve içinde olan her şeyi meşhetti. Ve onları takdis etti. Ve ondan sunağın üzerine yedi kez serpti. Ve onları takdis etmek için sunağı ve onun bütün takımlarını ve kazanı ve onun ayağını meshetti. Ve Harun'un başı üzerine mesh yağınıdan döktü. Ve kendisini takdis etmek için onu meshetti." (Levililer 7: 36-38; 8:1-12).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, takdimleri yapmaları için Harun ve oğullarının meshedildiği anlatılmaktadır. Bu konuyu betimleyen resimde *Harun ve Oğullarının Atanması* anı sahnelenmiştir. Sahnenin ortasında başı haleli Musa cepheden gösterilmiştir. Musa'nın solunda Harun, sağında Harun'un oğulları görülür. Musa sağ elini uzatmış Harun'a entariyi verirken, sol elinde tuttuğu altın yaldız çift kulplu testiyle de Harun'un oğullarını yıkamaktadır. Bu resimdeki Harun'nun oğulları figürleri, bundan önceki sahnelerde gördüklerimizden daha genç hatta çocuk olarak gösterilmişlerdir.

Yalın bir resim kompozisyonu oluşturulmasına karşın figürler detaylı işlenmiştir. Özellikle Musa figürü dikkat çekicidir. Kıyafetindeki volümler ve vücut duruşuyla hareketli gösterilen Musa'nın yüzü karşıya bakmaktadır ve ifadesi donuktur.

Katalog No: 196

Folyo No: 278v.

Bölüm: Levililer.

Konu: a. Harun'un Oğullarının Yanması ve Musa'nın, Harun'a Oğullarının Suçunu Açıklaması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXV, Resim 151-152; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 188, Resim 836a, b.

Tanım: Sayfanın sol kısmına yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda, Musa, Harun ve oğulları görülmektedir. Resim iyi durumdadır.

> *τὸν βραχίονα τοῦ ἀφαιρέματος καὶ τὸ στηθύνιον τοῦ ἀφορίσματος ἐπὶ τῶν καρπωμάτων τῶν στεάτων προσοίσουσιν, ἀφόρισμα ἀφορίσαι ἔναντι Κυρίου· καὶ ἔσται σοι καὶ τοῖς υἱοῖς σου καὶ ταῖς θυγατράσι σου μετὰ σοῦ νόμιμον αἰώνιον, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. Καὶ τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἁμαρτίας ζητῶν ἐξεζήτησε Μωυσῆς. καὶ ὅδε ἐνεπεπύριστο· καὶ ἐθυμώθη Μωυσῆς ἐπὶ Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν τοὺς καταλελειμμένους, λέγων· διατί οὐκ ἐφάγετε τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἐν τόπῳ ἁγίῳ; ὅτι γὰρ ἅγια ἁγίων ἐστί, τοῦτο ἔδωκεν ὑμῖν φαγεῖν, ἵνα ἀφέλητε τὴν ἁμαρτίαν τῆς συναγωγῆς καὶ ἐξιλάσησθε περὶ αὐτῶν ἔναντι Κυρίου· οὐ γὰρ εἰσήχθη τοῦ αἵματος αὐτοῦ εἰς τὸ ἅγιον· κατὰ πρόσωπον ἔσω φάγεσθε αὐτὸ ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὃν τρόπον μοι συνέταξε Κύριος. καὶ ἐλάλησεν Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν, λέγων· εἰ σήμερον προσαγηόχασι τὰ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα αὐτῶν ἔναντι Κυρίου, καὶ συμβέβηκέ μοι τοιαῦτα· καὶ φάγομαι τὰ περί τῆς ἁμαρτίας σήμερον, μὴ ἀρεστὸν ἔσται Κυρίῳ; καὶ ἤκουσε Μωυσῆς, καὶ ἤρεσεν αὐτῷ. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν λέγων· λαλήσατε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λέγοντες· ταῦτα τὰ κτήνη, ἃ φάγεσθε ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς·* (Fol. 279r.)

"Yağlardan ateşle yapılan takdimelerle birlikte, RAB'bin önünde sallama takdimesi olarak sallamak için kaldırma budu ve sallama döşü getirecekler. Ve RAB'bin emrettiği gibi ebedî pay olarak senin ve seninle beraber oğullarının olacaktır. Ve Musa suç takdimesi ergeçini çok araştırdı. Ve işte, o yanmıştı. Ve Harun'un kalan oğulları Eleazar'a ve İtamar'a öfkelenip dedi: Suç takdimesini neden sunakta yemediniz? Çünkü çok kutsaldır. Ve cemaatin günahını yüklenesiniz, RAB'be onlar için kefaret edesiniz diye onu size vermiştir. İşte, onun kanı sunağın içine getirilmemiş. Emrettiğim gibi onu mutlaka makdiste yiyecektiniz. Ve Harun Musa'ya söyledi: İşte bugün RAB'be onların suç takdimesini ve yakılan takdimesini arz ettiler. Ve başıma bu gibi şeyler geldi. Ve bugün suç takdimesini yemiş olsaydım, RAB'bin gözünde iyi görünür müydü? Ve Musa bunu işitince hoş gördü. Ve RAB, Musa'ya ve Harun'a dedi: İsrail oğullarına gidip deyin: Yeryüzünde olan bütün hayvanlardan yiyebileceğiniz hayvanlar bunlardır." (Levililer 10: 15-20; 11:1-2).

Resim-Metin ilişkisi: Kutsal metindeki anlatıma göre; RAB bir ateş gönderdi, yakmalık sunağın üzerindeki yağları kül etti, kavim bunu görünce korktu ve yüz üstü yere kapandı. Harun'un iki oğlu buhurdanlıklarını aldılar içine ateş, ateşin üstüne buhur koyup, RAB'bin sunağına yabancı bir ateş koydular. RAB, onların üzerine ateş gönderdi. İkisi de yandı ve öldü. Musa, Harun'a oğullarının cezasının nedenini, RAB'in emrini söyler (Anonim; 1972: 107; Levililer 9:24; 10:1-3). Resim yatayda ikiye bölünerek iki olay anı sahnelenir. Üstte; *Harun'un Oğullarının Yanması*

betimlenmiştir. Sahnenin solunda üstü baldeken örtülü altar/sunak görülür. Bir figür elinde tuttuğu yanan buhurdanlığı aceleyle sunağa bırakmaya çalışmaktadır. Diğer figür iki ellini kaldırmış sunaktan gelen alevlerden korkmuş şekilde bakmaktadır. Altta; *Musa'nın, Harun'a Oğullarının Suçunu Açıklaması* resmedilmiştir. Sahnede Musa ve Harun karşılıklı ayakta dırmaktadırlar. Solda, başı haleli Musa iki elini kaldırmış açıklama yaparken görülür. Sağda, başı halesiz Harun kâhin kıyafetleri olmaksızın başı açık gösterilmiştir. Daha önceki resimlerde gördüğümüz yaşlı Harun, burada daha genç ve siyah saçlı-sakallı tasvir edilmiştir.

Katalog No: 197

Folyo No: 282r.

Bölüm: Levililer.

Konu: Eti Yenen-Yenmeyen Hayvanlar.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXV, Resim 153; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 189, Resim 841.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst köşesinde yer almaktadır. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanı kare şeklindedir. Kompozisyonda Musa ve çeşitli hayvan türleri yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri, silinmeler görülmektedir.

> *Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς ’Ισραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· γυνή, ἥτις ἐὰν σπερματισθῇ καὶ τέκῃ ἄρσεν, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀφέδρου αὐτῆς, ἀκάθαρτος ἔσται· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ περιτεμεῖ τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ· καὶ τριάκοντα καὶ τρεῖς ἡμέρας καθήσεται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ αὐτῆς, παντὸς ἁγίου οὐχ ἅψεται καὶ εἰς τὸ ἁγιαστήριον οὐκ εἰσελεύσεται, ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι καθάρσεως αὐτῆς. ἐὰν δὲ θῆλυ*

τέκῃ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται δὶς ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὴν ἄφεδρον αὐτῆς· **(**Fol. 282r.)

"Ve RAB Musa'ya dedi: İsrail oğullarına söyle: Bir kadın gebe kalır ve erkek çocuk doğurursa, o zaman yedi gün murdar olacaktır; âdet murdarlığı günlerinde olduğu gibi murdar olacaktır. Ve yedinci günde çocuğun gulfesi sünnet olunacaktır. Ve otuz üç gün kendi tathiri kanında kalacak; tathiri günleri doluncaya kadar mukaddes hiç bir şeye dokunmayacak ve makdise girmiyecektir. Fakat kız çocuk doğurursa, o zaman âdetinde olduğu gibi iki hafta murdar olacak." (Levililer 12: 1-5).

Resim-Metin ilişkisi: Resmin yer aldığı sayfada (Fol. 282r.) doğum yapan kadının mundar olmasıyla ilgili metin bulunmaktadır. Resmin konusunu içeren metin, karşı sayfada (Fol. 281v.) yer almaktadır. Metne göre; ölmüş hayvanın leşine dokunan, onu yiyen, leşini taşıyan mekruhtur; yeryüzündeki bütün haşarat mekruhtur, yemeyeceksiniz; yerde sürünen haşaratı yemeyeceksiniz. Murdar hayvanı tahirden ve yenilebileni yenilemeyenden ayırt etmek için hayvanın ve kuşun ve sularda hareket eden her canlı mahlûkun ve yeryüzünde sürünen her canlının şeriati budur (Levililer 11: 8-47).

Resimde solda, başı haleli ayakta duran Musa ellerini yukarı kaldırmş konuşur vaziyette ve havada boşlukta durmaktadr. Ortada, havada asılı duran, hanedan sembolü kuş figürü (Heraldic) ve onun çevresinde yarım daire şeklinde dizilmiş görünen çeşitli kanatlı hayvanlar, kuşlar ve bir deve resmedilmiştir. Altta; aslan, ayı, zürafa, domuz,

sığır, tilki ve tavşan gösterilmiştir. Şematik tasarlanan kompozisyonda sadece figürler tasvir edilerek metin görselleştirilmiştir.

Katalog No: 198

Folyo No: 285r.

Bölüm: Levililer.

Konu: Deri Hastalıkları Teşhisi

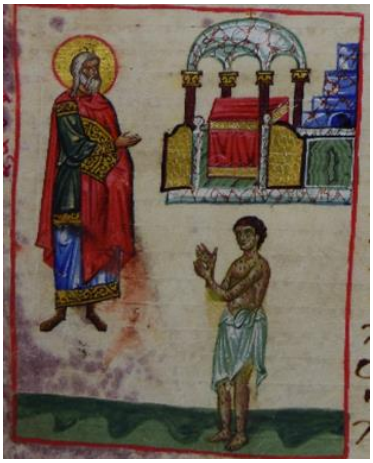
Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXV, Resim 154; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 189, Resim 844.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt küşesine metnin altına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda Harun, Tapınak ve cüzzamlı figür görülmektedir. Resim, sayfadaki lekelenmeden etkilenmiştir.

> *καὶ ἐὰν ἴδῃ ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφὴν τοῦ θραύσματος, καὶ ἰδοὺ οὐχ ἡ ὄψις ἐγκοιλοτέρα τοῦ δέρματος, καὶ θρὶξ ξανθίζουσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφὴν τοῦ θραύσματος ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὴν ἀφὴν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ οὐ διεχύθη τὸ θραῦσμα, καὶ θρὶξ ξανθίζουσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ, καὶ ἡ ὄψις τοῦ θραύσματος οὐκ ἔστι κοίλη ἀπὸ τοῦ δέρματος. καὶ ξυρηθήσεται τὸ δέρμα, τὸ δὲ θραῦσμα οὐ ξυρηθήσεται, καὶ ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τὸ θραῦσμα ἑπτὰ ἡμέρας τὸ δεύτερον. καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς τὸ θραῦσμα τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ ἰδοὺ οὐ διεχύθη τὸ θραῦσμα ἐν τῷ δέρματι μετὰ τὸ ξυρηθῆναι αὐτόν, καὶ ἡ ὄψις τοῦ θραύσματος οὐκ ἔστι κοίλη ἀπὸ τοῦ δέρματος, καὶ καθαριεῖ αὐτὴν ὁ ἱερεύς, καὶ πλυνάμενος τὰ ἱμάτια καθαρὸς ἔσται. ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέηται τὸ θραῦσμα ἐν τῷ δέρματι μετὰ τὸ καθαρισθῆναι αὐτόν, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ διακέχυται τὸ θραῦσμα ἐν τῷ δέρματι, οὐκ ἐπισκέψεται ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς τριχὸς τῆς ξανθῆς, ὅτι ἀκάθαρτός ἐστιν. ἐὰν δὲ ἐνώπιον μείνῃ ἐπὶ χώρας τὸ θραῦσμα, καὶ θρὶξ μέλαινα ἀνατείλῃ ἐν αὐτῷ, ὑγίακε τὸ θραῦσμα· καθαρός ἐστι, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς. Καὶ ἀνδρὶ ἢ γυναικί, ἐὰν γένηται ἐν δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ*

αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκανθίζοντα, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεύς, καὶ ἰδοὺ ἐν δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκανθίζοντα, ἀλφός ἐστιν ἐξανθεῖ ἐν τῷ δέρματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καθαρός ἐστι. Ἐὰν δέ τινι μαδήσῃ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, φαλακρός ἐστι, καθαρός ἐστιν. ἐὰν δὲ κατὰ πρόσωπον μαδήσῃ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, ἀναφάλαντός ἐστι, καθαρός ἐστιν. ἐὰν δὲ γένηται ἐν τῷ φαλακρώματι αὐτοῦ ἢ ἐν τῷ ἀναφαλαντώματι αὐτοῦ ἀφὴ λευκὴ ἢ πυρρίζουσα, λέπρα ἐστὶν ἐν τῷ φαλακρώματι αὐτοῦ, ἢ ἐν τῷ ἀναφαλαντώματι αὐτοῦ ... (Fol. 285r.)

"Ve kâhin kel hastalığına baktığında görünüşte deriden derin değilse ve onda siyah kıl yoksa o zaman kâhin kel hastalığı olan kişiyi yedi gün kapatacak. Ve kâhin yedinci günde hastalığa bakacak. Ve kel yayılmamışsa ve onda sarı kıl yoksa ve kelin görünüşü deriden derin değilse o zaman kişi tıraş edilecek. Fakat kelini tıraş etmeyecek. Ve kâhin kel adamı yedi gün daha kapatacak. Ve kâhin yedinci günde kele bakacak. Ve kellik deride yayılmamışsa ve görünüşü deriden derin değilse o zaman kâhin onu tahir ilân edecektir. Ve kişi esvabını yıkayacak ve tahir olacaktır. Fakat kâhin ona bakacak eğer tathirinden sonra kellik deride yayılmışsa o zaman kâhin sarı kıl aramayacak, murdardır. Fakat kâhine göre kel durmuş ve onda siyah kıl çıkmışsa kel iyi olmuştur, adam tahirdir. Ve kâhin onu tahir ilân edecektir. Ve bir erkeğin ya da bir kadının derisinde parlak lekeler, parlak beyaz lekeler olursa, o zaman kâhin bakacak. Ve bedenlerinin derisindeki parlak lekeler solgun beyaz olursa temriyedir, deride meydana çıkmıştır, tahirdir. Ve eğer bir adamın başından saçı dökülmüşse, tas başlıdır; tahirdir. Ve eğer başının ön tarafında saçı dökülmüşse tas alınlıdır; tahirdir. Fakat eğer tas başta veya tas alında kırmızımsı beyaz hastalık varsa onun tas başında ya da tas alnında meydana çıkan cüzamdır…" (Levililer 13: 31-42).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, cilt hastalıklarının teşhisi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Metni görselleştiren resimde, *Deri Hastalıkları Teşhisi* sahnelenmiştir. Sahnenin kompozisyonunda kâhin Harun, cüzzamlı figür ve tapınak gösterilmiştir. Ancak bu üç figür aynı düzlem üzerinde değildir. Aralarında uzaysal bir mekân ilişkisi kurulmamıştır. Solda, ağır, ince işçilikli elbise giyimli bir piskopos gibi görünen ve ciddi bir ifadeyle tasvir edilen kâhin Harun havada durmakta ve sağ eliyle tapınağı göstermektedir. Sağ üst köşede, daha önceki resimle (Kat. 182) aynı tasarlanmış kiborium örtülü altar ve tapınak tasvir edilmiştir. Arkada pramidal yükselen, pembe damarlı mavi mermerden yapılmış tapınak, önde dört sütun ve sütun başlıkları üzerinde yükselen kubbe örtülü kiborium ve altında alttar bulunmaktadır. Yamuk şeklindeki altar, altın yaldız bordürlü kırmızı örtülüdür. Kiboriumun kubbesi, altarın üzerinde durduğu yer döşemesi, altarı çevreleyen mermer plaka ve kapı kanatlarının bağlı bulunduğu öndeki iki küçük sütun aynı malzeme, pembe damarlı beyaz mermerdir. Altta; yer düzlemi üzerinde ayakta duran, vücudundaki beneklerden hasta olduğu anlaşılan figür iki elini açmış kâhin Harun'a bakarken görülür. Tek tek ele alındığında usta işçilikle yapılmış figürlerin yer aldığı sahne, basit bir kompozisyon düzenine sahip olmasına rağmen resim, metinde geçen konuyu temsil eder niteliktedir.

Katalog No: 199

Folyo No: 287v.

Bölüm: Levililer

Konu: Deri Hastalarının Temizlenmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXV, Resim 155; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 190, Resim 850.

Tanım: Sayfanın sağ kısmında ortaya gelecek şekilde yerleştirilen resim alanı, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda kâhin Harun, hasta figür ve tapınak yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *ξύλον κέδρινον καὶ κεκλωσμένον κόκκινον καὶ ὕσσωπον· καὶ προστάξει ὁ ἱερεύς, καὶ σφάξουσι τὸ ὀρνίθιον τὸ ἓν εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον ἐφ' ὕδατι ζῶντι. καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν λήψεται αὐτὸ καὶ τὸ ξύλον τὸ κέδρινον καὶ τὸ κλωστὸν κόκκινον καὶ τὸν ὕσσωπον, καὶ βάψει αὐτὰ καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ σφαγέντος ἐφ' ὕδατι ζῶντι· καὶ περιρρανεῖ ἐπὶ τὸν καθαρισθέντα ἀπὸ τῆς λέπρας ἑπτάκις, καὶ καθαρὸς ἔσται· καὶ ἐξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν εἰς τὸ πεδίον. καὶ πλυνεῖ ὁ καθαρισθεὶς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ξυρηθήσεται αὐτοῦ πᾶσαν τὴν τρίχα, καὶ λούσεται ἐν ὕδατι, καὶ καθαρὸς ἔσται, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ διατρίψει ἔξω τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἑπτὰ ἡμέρας. καὶ ἔσται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, ξυρηθήσεται πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὸν πώγωνα καὶ τὰς ὀφρῦς καὶ πᾶσαν τὴν τρίχα αὐτοῦ.* (Fol. 287v.).

> "Ve kırmızı ve zufa otu alacak. Ve kâhin, kuşlardan birinin toprak kap içinde akarsu üzerinde kesilmesini emredecek. Diri kuşun ve erzağacını ve kırmızıyı ve zufa otunu da alacak. Bunları ve diri kuşu akan su üzerindeki kesilmiş kuşun kanına batıracak. Ve cüzamdan temizlenecek kişinin üzerine yedi defa serpecek. Ve onu temiz ilân edecek. Ve diri kuşu kıra salıverecek. Ve temizlenecek kişi esvabını yıkayacak ve bütün kıllarını tıraş edecek ve suda yıkanacak. Ve tahir olacak. Ve ondan sonra ordugâhın içine girecek. Ancak yedi gün çadırının dışında oturacak. Ve yedinci günde başındaki bütün saçını ve sakalını ve kaşlarını, yani bütün kıllarını tıraş edecek." (Levililer 14: 6-9).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Deri Hastalarının Temizlenmesi* konusu işlenmiştir. Basit bir kompozisyon şemasıyla oluşturulan sahnede, kâhin Harun ve hasta figür karşılıklı ayakta durmaktadır. İki figürün arasında yukarıda tapınağı temsil eden, kubbesinde haç betimlenmiş kiborium ve altında altar havada durmaktadır. Kâhin Harun'un el hareketinden, karşısındaki cüzzamlı hastaya iyileşmesi için yapması gerekenleri açıkladığı anlaşılmaktadır. Metindeki anlatımı betimler nitelikte; yerde yatan kanlı kuş ve figürün elinde tuttuğu kıra salıverilmesi gereken diri kuş resimde tasvir edilmiştir. Ancak metinde anlatılan su unsuru resimde gösterilmemiştir.

Katalog No: 200

Folyo No: 292v.

Bölüm: Levililer.

Konu: RAB, Musa'dan Harun'u Uyarmasını İstiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 190, Resim 856.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında bulunan ayet metninin ortasına yerleştirilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmzı konturla sınırlanmaktadır. Kompozisyonda Tanrı'nın eliyle konuşan Musa ve kâhin Harun yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

Καί ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν μετὰ τὸ τελευτῆσαι τοὺς δύο υἱοὺς ᾽Ααρὼν ἐν τῷ προσάγειν αὐτοὺς πῦρ ἀλλότριον ἔναντι Κυρίου καὶ ἐτελεύτησαν· λάλησον πρὸς ᾽Ααρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ μὴ εἰσπορευέσθω πᾶσαν ὥραν εἰς τὸ ἅγιον ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος εἰς πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου. (Fol. 292v.) ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται· ἐν γὰρ νεφέλῃ ὀφθήσομαι ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου. οὕτως εἰσελεύσεται ᾽Ααρὼν εἰς τὸ ἅγιον· ἐν μόσχῳ ἐκ βοῶν περὶ ἁμαρτίας, καὶ κριὸν εἰς ὁλοκαύτωμα. (Fol. 293v.)

"Ve RAB'bin huzuruna yaklaştıkları zaman ölen Harun'un iki oğlunun ölümünden sonra, RAB Musa'ya dedi: Her vakit mukaddes yere perdenin iç tarafına, sandık üzerindeki kefaretgâhın önüne girmesin diye kardeşin Harun'a söyle, ta ki, ölmesin. Çünkü kefaretgâh üzerinde bulutta görüneceğim. Harun şununla, suç takdimesi olarak genç bir boğayla ve yakılan takdime olarak bir koçla kutsal yere girecek." (Levililer 16: 1-3).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *RAB, Musa'dan Harun'u Uyarmasını İstiyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin sağında Tanrı'nın eli figürünün önünde Musa ayakta görülür. İki elini yukarıya kaldırmış Tanrı'nın eline donuk ifadeyle bakan Musa, bir heykel gibi durmaktayken vücudunu saran, kıvrımlarını gösteren kıyafetindeki volümler hareketlidir. Musa'nın üzerinde durduğu dağ dokulu zemin detaylı işlenmiş ve çiçek demetleriyle dekore edilmiştir. Sahnenin solunda, Musa'yı bekler gibi duran, cepheden verilmiş Harun, kâhin kıyafetleri içinde ihtişamlı görünmektedir.

Katalog No: 201

Folyo No: 295v.

Bölüm: Levililer.

Konu: Günah Keçisi

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 191, Resim 861.

Tanım: Resim, sayfanın ortasında sol tarafa gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda, kâhin Harun ve keçi yer almaktadır. Boya dökülmeleri nedeniyle resim çok hasarlıdır.

> *... καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον πρός ᾽Ααρὼν καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ πρὸς πάντας υἱοὺς ᾽Ισραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ ἐνετείλατο Κύριος, λέγων· ἄνθρωπος ἄνθρωπος τῶν υἱῶν ᾽Ισραὴλ ἢ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὃς ἐὰν σφάξῃ μόσχον ἢ πρόβατον ἢ αἶγα ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ ὃς ἂν σφάξῃ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου μὴ ἐνέγκῃ, ὥστε ποιῆσαι αὐτὸ εἰς ὁλοκαύτωμα ἢ σωτήριον Κυρίῳ δεκτὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ὃς ἂν σφάξῃ ἔξω καὶ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου μὴ ἐνέγκῃ αὐτό, ὥστε προσενέγκαι δῶρον τῷ Κυρίῳ ἀπέναντι τῆς σκηνῆς Κυρίου, καὶ λογισθήσεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ αἷμα· αἷμα ἐξέχεεν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς· ὅπως ἀναφέρωσιν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ τὰς θυσίας αὐτῶν, ὅσας ἂν αὐτοὶ σφάξουσιν ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ οἴσουσι τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου πρὸς τὸν ἱερέα καὶ θύσουσι θυσίαν σωτηρίου τῷ Κυρίῳ αὐτά. 6 καὶ προσχεεῖ ὁ ἱερεὺς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κύκλῳ ἀπέναντι Κυρίου παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς.* (Fol. 295v.)

> "…Ve RAB'bin Musa'ya emrettiği gibi yaptı. Ve RAB, Musa'ya dedi: Harun'a ve oğullarına ve bütün İsrail oğullarına söyle: RAB'bin emredip söylediği şey şudur: İsrail evinden kim ki ordugâhta bir öküz, bir kuzu, bir keçi keserse ya da ordugâhtan dışarıda keserse ve onu mabetin kapısına,

RAB'bin meskeninin önünde RAB'e kurban etmek için getirmemişse o adama kan sayılacaktır; kan dökmüştür. Ve o adam kavminin arasından atılacaktır. İsrail oğulları açık kırda kurban ettikleri kurbanlarını getirsinler. Ve onları RAB'bin mebetinin kapısına, kâhine getirsinler. Ve onları RAB'be selâmet kurbanları olarak sunsunlar. Ve kâhin kanı mebetin kapısında RAB'bin sunağı üzerine serpsinler." (Levililer 16:30- 6).

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre; İsrail oğullarndan bir kimse öküzü, kuzuyu veya keçiyi tapınakta sunağın önünde kesmez de başka bir yerde keserse, RAB'bin meskeninin önünde RAB'e kurban etmek için getirmezse kan dökmüş sayılacak ve o kişi kavimden atılacaktır. Bu anlatının devamı Kitab Mukaddes'te şöyledir: "Ve artık kurbanlarını ardlarınca zina ettikleri ergeçlere (teke ilahlara) kurban etmiyecekler (Anonim, 1972:117; Levililer 17:7)". Resimde *Günah Keçisi* betimlenmiştir. Sahnenin ön planında kâhin Harun sinirli bir şekilde elindeki kırbacı kaldırmış keçiyi uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Serbest kalan keçi koşar adım gitmektedir. Harun'un arkasında tapınağı temsil eden kiboriumun altında sunak görülmektedir. Resim, metne göre suç/günah kabul edilen keçinin tapınaktan uzaklaştırılmasını temsil etmektedir.

Katalog No: 202

Folyo No: 302r.

Bölüm: Levililer.

Konu: Cinci Veya Falcının Taşlanması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 156; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 191, Resim 866.

Tanım: Sayfanın sağ üst köşesinde yer alan resim, kırmızı konturla dikdörtgen biçiminde sınırlandılmıştır. Kompozisyonda yerdeki erkek figürü taşlayan iki erkek figür görülmektedir. Sayfadaki lekelenmelerden resim alanı da etkilenmiştir.

> *... καὶ ἔσεσθέ μοι ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἀφορίσας ὑμᾶς ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, εἶναι ἐμοί. Καὶ ἀνὴρ ἢ γυνή, ὃς ἂν γένηται αὐτῶν ἐγγαστρίμυθος ἢ ἐπαοιδός, θανάτῳ θανατούσθωσαν ἀμφότεροι· λίθοις λιθοβολήσετε αὐτούς, ἔνοχοί εἰσι*. (Fol. 301v.)
>
> "…Ve bana mukaddes olacaksınız. Çünkü ben, RAB, mukaddesim. Ve benim olmanız için sizi kavimlerden ayrı tuttum. Ve cinci ya da falcı olan erkek veya kadın mutlaka öldürülecektir; onları taşla taşlayacaklardır. Kanları kendi üzerlerinde olacaktır." (Levililer 20:19- 27).

Resim-Metin ilişkisi: Resmin bulunduğu sayfanın (Fol. 302r.) karşısındaki sayfada (Fol. 301v.) resmin konusunu içeren metin yer almaktadır.

Resimde, *Cinci Veya Falcının Taşlanması* konusu betimlenmiştir. Sahnede yerde taşlanan sakallı bir erkek figür görünmektedir. Dengesini kaybetmişçesine yere düşmüş figür, sol eliyle yere dayanmış sağ eliyle de kendini taşlardan korumaya çalışmaktadır. Cinci ya da falcı olabilecek bu figüre, iki erkek figür ellerinde tuttukları taşları atmaya

çalışırken betimlenmişlerdir. Yalın bir kompozisyona sahip resim, metinde anlatılan olayı anlamamızı sağlayacak niteliktedir.

Katalog No: 203

Folyo No: 305v.

Bölüm: Levililer.

Konu: Hasat Bayramı: Ekmeğin Sunulması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 157; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 192, Resim 871.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda kâhin Harun ve ekmek takdimi yapan figür görülür. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *Καὶ ἀριθμήσετε ὑμῖν ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῶν σαββάτων, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἂν προσενέγκητε τὸ δράγμα τοῦ ἐπιθέματος, ἑπτὰ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους, ἕως τῆς ἐπαύριον τῆς ἐσχάτης ἑβδομάδος ἀριθμήσετε πεντήκοντα ἡμέρας καὶ προσοίσετε θυσίαν νέαν τῷ Κυρίῳ. ἀπὸ τῆς κατοικίας ὑμῶν προσοίσετε ἄρτους ἐπίθεμα, δύο ἄρτους· ἐκ δύο δεκάτων σεμιδάλεως ἔσονται, ἐζυμωμένοι πεφθήσονται πρωτογεννημάτων τῷ Κυρίῳ.* (Fol. 305v.).
>
> "Ve kendinize Sebtin ertesi gününden sallama demetini getirdiğiniz günden sayacaksınız. Tam yedi Sebt olacak. Yedinci Sebtin ertesi gününe kadar elli gün sayacaksınız. Ve RAB'be yeni ekmek sunumu arz edeceksiniz. Evlerinizden efanın onda ikisi kadar iki sallama ekmeği getireceksiniz. İnce undan olacak. RAB'be turfanda olarak maya ile pişireceksiniz." (Levililer 23:15- 17).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, ekmek takdiminin nasıl olacağı açıklanmaktadır. Metni görselleştiren resimde, *Hasat Bayramı: Ekmeğin Sunulması* tasvir edilmiştir. Sahnenin ortasında bir masa, masanın solunda kâhin kıyafetleri içinde yaşlı Harun, sağında ekmek takdim eden figür görülmektedir. Harun, sağ elini kaldırmış konuşurken, sol eliyle de masaya ekmek bırakmaktadır. Daha önce alınmış dört ekmek masada gösterilmiştir. Ekmek takdim eden figür elindeki ekmek sepetini göstermektedir. Harun'un arkasında sunak betimlenmiştir. Altın yaldız kenar bordürlü mor ötülü sunağın üzerindeki baldakenin sütunları ve kubbesi mavi damarlı pembe mermerdir. Sütun başları ve kaideleri altın yaldız rengindedir. Yalın ve açık bir anlatımla betimlenen sahne, metinde anlatılan konuyu tanımamıza olanak sağlamaktadır.

Katalog No: 204

Folyo No: 309r.

Bölüm: Levililer.

Konu: Lanet Eden Adam'ın Taşlanması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 158; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 192, Resim 875.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda taşlanan bir figür, onu

taşlayan dört figür ve Tanrı'nın eli motifi bulunmaktadır. Kötü durumdaki resimde kararma, silinme ve lekelenme mevcuttur.

> *καὶ τοῖς θηρίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ σου ἔσται πᾶν τό γένημα αὐτοῦ εἰς βρῶσιν. Καὶ ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἀναπαύσεις αὐτῶν, ἑπτὰ ἔτη ἑπτάκις, καὶ ἔσονταί σοι ἑπτά ἑβδομάδες ἐτῶν ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ διαγγελεῖτε σάλπιγγος φωνῇ ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός· τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἱλασμοῦ διαγγελεῖτε σάλπιγγι ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑμῶν. καὶ ἁγιάσετε τὸ ἔτος τὸν πεντηκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ διαβοήσετε ἄφεσιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν· ἐνιαυτὸς ἀφέσεως σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν, καὶ ἀπελεύσεται εἷς ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος εἰς τὴν πατριὰν αὐτοῦ ἀπελεύσεσθε. ἀφέσεως σημασία αὕτη, τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστὸν ἐνιαυτὸς ἔσται ὑμῖν· οὐ σπερεῖτε, οὐδὲ ἀμήσετε τὰ αὐτόματα ἀναβαίνοντα αὐτῆς, καὶ οὐ τρυγήσετε τὰ ἡγιασμένα αὐτῆς, ὅτι ἀφέσεως σημασία ἐστίν, ἅγιον ἔσται ὑμῖν, ἀπὸ τῶν πεδίων φάγεσθε τὰ γενήματα αὐτῆς. Ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀφέσεως σημασίας αὐτῆς ἐπανελεύσεται ἕκαστος εἰς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ.* (Fol. 309r.)

> "Ve onun bütün mahsulü senin sığırlarına ve memleketinde olan hayvanlara yiyecek olacaktır. Ve kendin için yedi yıl Sebtlerini, yedi kere yedi yıl sayacaksın. Ve yedi yıl Sebtlerinin günleri, kırk dokuz yıl olacak. Ve yedinci ayda, ayın onuncu gününde yüksek sesli boruyu gezdireceksin. Boruyu kefaret gününde bütün memleketinizde gezdireceksiniz. Ve ellinci yılı takdis edeceksiniz. Ve memleketinizde oturanların hepsini azat ilân edeceksiniz. Sizin için jübile olacaktır. Sizden her biri kendi mülküne dönecek. Ve sizden her biri kendi aşiretine dönecek. Bu ellinci yıl size jübile olacaktır. Ekmeyeceksiniz ve o yılın arttan sürenini biçmeyeceksiniz ve budanmamış asmanın üzümlerini devşirmeyeceksiniz. Çünkü jübildir. Size kutsal olacaktır. Onun mahsulünü tarladan yiyeceksiniz. Bu jübil yılında sizden herkes kendi mülküne dönecektir." (Levililer 25:8- 13).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Lanet Eden Adam'ın Taşlanması* konusu sahnelenmiştir. Resmin bulunduğu sayfadaki metinde bu olay ile ilgili bir anlatım yoktur. Fakat Kitabı Mukaddeste bu konu şöyle anlatılır: "Lanet edeni ordugâhın dışına çıkar, onu işitenlerin hepsi ellerini onun başının üzerine koysunlar ve bütün cemaat onu taşlasınlar." (Anonim, 1972: 124; Levililer 24:14)

Sahnede, solda taşlanmış başından kanlar akan bir erkek figür; sağda bu figürü taşlayan dört erkek figür görülür. En sondaki figür, taşlanan figürü götürmek için iki elinin bağlı olduğu ipi tutup çekmekteyken, diğer üç figür kaldırdıkları ellerinde atmak için taş tutmaktadırlar. Sahnenin üstünde, takdis işareti yapmış Tanrı'nın eli motifi gösterilmiştir. Resim sahnesi, konunun anlaşılmasın sağlayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 205

Folyo No: 324v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Kirli Sayılan İnsanların Ordugâhtan Uzaklaştırılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 159; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 193, Resim 880.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda Musa, bir erkek figür ve cüzzamlı figürler yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

(...)ἐξαποστείλατε ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ οὐ μὴ μιανοῦσι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, ἐν οἷς ἐγὼ καταγίνομαι ἐν αὐτοῖς. καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς· καθὰ ἐλάλησε Κύριος Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λέγων· ἀνὴρ ἢ γυνή, ὅς τις ἂν ποιήσῃ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ παριδὼν παρίδῃ καὶ πλημμελήσῃ ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν, ἣν ἐποίησε, καὶ ἀποδώσει τὴν πλημμέλειαν τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ ἐπίπεμπτον αὐτοῦ προσθήσει ἐπ' αὐτό, καὶ ἀποδώσει, τίνι ἐπλημμέλησεν αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ τῷ ἀνθρώπῳ ὁ ἀγχιστεύων, ὥστε ἀποδοῦναι αὐτῷ τὸ πλημμέλημα πρὸς αὐτόν, τὸ πλημμέλημα τὸ ἀποδιδόμενον Κυρίῳ τῷ ἱερεῖ ἔσται, λὴν τοῦ κριοῦ τοῦ ἱλασμοῦ, δι' οὗ ἐξιλάσεται ἐν αὐτῷ περὶ αὐτοῦ. (Fol. 324v.)

“(Erkek olsun kadın olsun çıkaracaksınız) onların ortasında oturmakta olduğum kendi ordugâhlarını murdar etmesinler diye; onları ordugâhın dışarısına çıkaracaksınız. Ve İsrail oğulları böyle yaptılar. Ve onları ordugâhın dışına çıkardılar; RAB Musa’ya ne dediyse İsrail oğulları onu yaptılar. Ve RAB Musa’ya dedi: İsrail oğullarına söyle: Bir erkek veya bir kadın RAB’e karşı karşı çıkıp insan suçlarının herhangi birini işlerse ve o can suçlu olursa, o zaman işlediği suçu itiraf edecek. Ve suçunun cezasını tamamen ödeyecektir. Ve üzerine beşte birini katarak ve suçlu olduğu adama verecek. Ve eğer suçun karşılığını ödemek için o adamın yakın akrabası yoksa kendisi için kefaret edecek olan kefaret koçundan ayrıca RAB’e ödenen suç bedeli de kâhinin olacaktır.” (Sayım 5:3- 9).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kirli Sayılan İnsanların Ordugâhtan Uzaklaştırılması* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, üzerinde baldeken bulunan bir kule ve yanında saray gibi görünen mimari yapının önünde tahtta oturmuş Musa görülür. Musa sağ elini öne doğru uzatmış önündeki figüre konuşur vaziyettedir. Sağda, vücutlarında lekeler bulunan cüzzamlı bir grup figür, arkasını Musa'ya dönmüş giderken betimlenmiştir. Ortada bir figür sol eliyle cüzzamlı figürleri uzaklaştırmak için iterken, başını geriye doğru çevirmiş ve sağ elini kaldırmış Musa'yı dinlemektedir.

Metnin konusunu tanıtacak ikonografik unsurlar resimde kullanılmıştır. Bununla birlikte, Musa'nın önünde oturduğu mimari yapı spesifik bir yapı gibi görünmekte ve kompozisyonu zenginleştirdiği düşünülmektedir.

Katalog No: 206

Folyo No: 326v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Acı Su Testi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 160; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 193, Resim 885.

Tanım: Sayfanın ortasına metnin içine yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan kareye yakın dikdörtgen biçimindedir. Kompozisyonda Harun ve biri suçlu, iki kadın figür yer almaktadır. Resimde renk silinmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἔσται, ἐὰν ᾖ μεμιασμένη καὶ λήθῃ λάθη τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εἰσελεύσεται εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ τὸ ἐπικαταρώμενον, καὶ πρησθήσεται τὴν κοιλίαν, καὶ διαπεσεῖται ὁ μηρὸς αὐτῆς, καὶ ἔσται ἡ γυνὴ εἰς ἀρὰν τῷ λαῷ αὐτῆς. ἐὰν δὲ μὴ μιανθῇ ἡ γυνὴ καὶ καθαρὰ ᾖ, καὶ ἀθῴα ἔσται καὶ ἐκσπερματιεῖ σπέρμα. οὗτος ὁ νόμος τῆς ζηλοτυπίας, ᾧ ἂν παραβῇ ἡ γυνὴ ὕπανδρος οὖσα καὶ μιανθῇ· ἢ ἄνθρωπος, ᾧ ἐὰν ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα ζηλώσεως καὶ ζηλώσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ στήσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ*

ἔναντι Κυρίου, καὶ ποιήσῃ αὐτῇ ὁ ἱερεὺς πάντα τὸν νόμον τοῦτον· καὶ ἀθῷος ἔσται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἁμαρτίας, καὶ ἡ γυνὴ ἐκείνη λήψεται τὴν ἁμαρτίαν αὐτῆς.ΚΑΙ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἀνὴρ ἢ γυνή, ὃς ἐὰν μεγάλως εὔξηται εὐχὴν ἁφαγνίσασθαι ἁγνείαν Κυρίῳ... (Fol. 326v.)

"Ve ona suyu içirdikten sonra vaki olacak ki, eğer murdarsa ve kocasına karşı suç etmişse o zaman lânet getiren su onun içine girecek ve acı duyacak. Ve onun karnı şişecek ve kalçası düşecek. Ve kadın kavminin arasında lânetli olacaktır. Ve eğer kadın murdar değilse ve tahirse o zaman kurtulacak ve çocukları olacaktır. Kıskançlık şeriati şudur ki ne zaman bir kadın sapar, kocasının nikâhı altındayken murdar olursa veya bir adama kıskançlık eder ve karısını kıskanırsa o zaman kadın RAB'bin karşısında durduracak. Ve kâhin ona bütün bu şeriati uygulayacaktır. Ve adam fesattan kurtulacak ve o kadın fesadını taşıyacaktır. Ve RAB, Musa'ya dedi: İsrail oğullarına de ki: Bir erkek veya bir kadın adanan adağını adamak için kendini RAB'be ayırırsa…" (Sayım 5:26- 31: 6-2).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımı görselleştiren resimde, *Acı Su Testi* yapıldığı an tasvir edilmiştir. Solda, kırmızı damarlı mavi mermerden yapılmış üzeri baldaken örtülü sunak bulunur. Ayakları sunağın içinde dizden yukarısı görünen başı haleli Harun; öne doğru eğilmiş, elinde tuttuğu altın yaldız çift kulplu testiyle, suçlu bir kadına acı suyu içirmektedir. Rahip kıyafetleri içinde görünen Harun sinirli bir ifadeyle gösterilmiştir. Acı su testi yapılan kadın, iki eliyle testiyi tutmaya çalışırken, suyu içmek için başını testiye yaklaştırmıştır. Donuk bir yüz ifadesi olan kadının gözleri Harun'a

bakmaktadır. Kadının vücudunu saran mavi stikharion üzerine kırmızı maphorion volümlüdür. Arkada duran diğer kadın figür mavi stikharion üzerine yeşil maphorion giyimli olup iki elini göğsünde çapraz birleştirmiş ve onları izlemektedir.

Resimde, baldakenin üzerindeki üçgen külahın, kesişen üç açı noktasındaki küçük daireler dikkat çekicidir. Kompozisyon konunun anlaşılmasını sağlar nitelikte betimlenmiştir.

Katalog No: 207

Folyo No: 329r.

Bölüm: Sayım.

Konu: Adaktan Sonraki Takdim.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 194, Resim 890.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmında bulunmaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda kâhin Harun ve adak adayan erkek figür görülür. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *ἡμέρας εὐχῆς αὐτοῦ, προσοίσει αὐτὸς παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ προσάξει τὸ δῶρον αὐτοῦ Κυρίῳ ἀμνὸν ἐνιαύσιον ἄμωμον ἕνα εἰς ὁλοκαύτωσιν καὶ ἀμνάδα ἐνιαυσίαν μίαν ἄμωμον εἰς ἁμαρτίαν καὶ κριὸν ἕνα ἄμωμον εἰς σωτήριον καὶ κανοῦν ἀζύμων σεμιδάλεως ἄρτους ἀναπεποιημένους ἐν ἐλαίῳ καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ καὶ θυσίαν αὐτῶν καὶ σπονδὴν αὐτῶν. καὶ προσοίσει ὁ ἱερεὺς ἔναντι Κυρίου καὶ ποιήσει τὸ περὶ ἁμαρτίας αὐτοῦ καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα αὐτοῦ καὶ τὸν κριὸν ποιήσει θυσίαν σωτηρίου τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῷ κανῷ τῶν ἀζύμων, καὶ ποιήσει ὁ ἱερεὺς τὴν θυσίαν αὐτοῦ καὶ τὴν σπονδὴν αὐτοῦ. καὶ ξυρήσεται ὁ ἡγύμενος παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τὴν κεφαλὴν τῆς εὐχῆς αὐτοῦ καὶ ἐπιθήσει τὰς τρίχας ἐπὶ τὸ πῦρ, ὅ ἐστιν ὑπὸ τὴν θυσίαν τοῦ σωτηρίου. καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς τὸν βραχίονα ἑφθὸν ἀπὸ τοῦ κριοῦ καὶ ἄρτον ἕνα ἄζυμον ἀπὸ τοῦ*

κανοῦ καὶ λάγανον ἄζυμον ἓν καὶ ἐπιθήσει ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ ηὐγμένου μετὰ τὸ ξυρήσασθαι αὐτὸν τὴν εὐχὴν αὐτοῦ· (Fol. 328v.)

"(Adanmış kişi için yasa:) ayrılığın günleri dolduğunda, kurbanlık olarak kusursuz bir yıllık bir erkek kuzu ve suç takdimesi olarak kusursuz bir yıllık bir dişi kuzu ve selâmet takdimeleri olarak kusursuz bir koç ve bir sepet mayasız ekmek, yağla yoğurulmuş ince un pideleri ve yağ sürülmüş mayasız yufkalar ve onların ekmek takdimesi ve onların dökülen takdimeleri mabetin kapısına getirilecek kurbanlıklarını RAB'e arz edecektir. Ve kâhin RAB'bin huzurunda onları takdim edecek ve suç takdimesini ve yakılan takdimesini arz edecek. Ve mayasız ekmek sepetiyle beraber koçu RAB'e selâmet takdimeleri kurbanı olarak arz edecek. Kâhin onun ekmek takdimesiyle dökülen takdimesini de arzedecek. Ve Nezîr mabetin kapısında ayrılığının başını tıraş edecek. Ve ayrılığının başının saçını alacak. Ve selâmet takdimeleri kurbanının altındaki ateşin üzerine koyacak. Ve kâhin koçtan haşlanmış omuzu ve sepetten mayasız bir pide ve mayasız bir yufka alacak ve ayrılığının başını tıraş ettikten sonra Nezîrin avuçları üzerine koyacak." (Sayım 6:13- 19).

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre, bir yıl boyunca kendini RAB'be adayacağını adak eden kişi, adanmışlığı bittiğinde ayrılmadan önce mabede takdimlerde bulunmalıdır. Resimde *Adaktan Sonra Takdim* anı betimlenmiştir. Sahnenin sağında bir iskemlede oturmuş kâhin Harun, onun üstünde havada duran mabedi temsil eden sunak görülmektedir. Solda, adaklığı biten başı tıraşlı figür, elindeki çift güvercini ve

önündeki koçu takdim etmek için kâhin Harun'un önünde durmaktadır. Harun, takdimleri almak için sağ elini uzatmıştır.

Metinde, koçla birlikte mayasız ekmeğin takdim edileceği belirtilmektedir. Ancak, adak sunan figürün elinde ekmek yerine güvercin bulunmaktadır. Bununla ilgili Kitabı Mukaddeste şöyle bir ifade geçmektedir: "Ve sekizinci günde toplanma çadırının (Çadır Tapınağı) kapısına, kâhine iki kumru yahut iki güvercin yavrusu getirecek."[244]

Yalın ve basit bir kompozisyonla oluşturulan resim, metindeki konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurları taşımaktadır.

Katalog No: 208

Folyo No: 333r.

Bölüm: Sayım.

Konu: Musa Ve Harun Tapınakta.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 161; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 194, Resim 895.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla çevrelenen resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Musa ile Harun ve Tapınak litürjisi ile ilgili unsurlar yer almaktadır. Sayfadaki kararmalardan resim de etkilenmiştir.

> *Καί ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τῷ ᾽Ααρὼν καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν· ὅταν ἐπιτιθῇς τοὺς λύχνους, ἐκ μέρους κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας φωτιοῦσιν οἱ ἑπτὰ λύχνοι. καὶ ἐποίησεν οὕτως ᾽Ααρών· ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους κατὰ πρόσωπον τῆς λυχνίας ἐξῆψε τοὺς λύχνους αὐτῆς, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. καὶ αὕτη ἡ κατασκευὴ τῆς λυχνίας· στερεὰ χρυσῆ, ὁ καυλὸς αὐτῆς καὶ τὰ κρίνα αὐτῆς, στερεὰ ὅλη· κατὰ τὸ εἶδος, ὃ ἔδειξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησε τὴν λυχνίαν. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν*

[244]Anonim, 1972, a.g.k., 138; Sayılar 6:10).

λέγων· λάβε τοὺς Λευίτας ἐκ μέσου υἱῶν ’Ισραὴλ καὶ ἁφαγνιεῖς αὐτούς. (Fol. 333r.)

“Ve RAB Musa’ya dedi: Harun’a söyle: Kandilleri yerine koyduğunda, yedi kandil şamdanın ön tarafına ışık verecekler. Ve Harun öyle yaptı. RAB’bin Musa’ya emrettiği gibi onun kandillerini şamdanın önünde ışık verecek şekilde koydu. Ve şamdanın işçiliği şöyleydi; dövmeci işi altındı, ayağına ve çiçeklerine kadar dövmeci işyidi. Şamdanı RAB’bin Musa’ya gösterdiği gibi yaptı. Ve RAB Musa’ya dedi: İsrail oğulları arasından Levilileri al ve onları arınmış yap.” (Sayım 8:1-6).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Musa Ve Harun Tapınakta* gösterilmiştir. Sahnenin merkezinde antlaşma sandığı, üstte baldaken, iki yanda kuyrukları sandığa değen kerubimler görülür. Kerubimlerin iki yanında beliren eller ve kuzu başları ilginçtir. Ayrıca kerubimlerin üzerinde soldaki mavi sağdaki siyah iki güvercin ve en üstte Tanrının eli motifi yer almaktadır. Sağda, yedi kollu altın şamdan ve bir koç; solda birbirleriyle konuşur vaziyette Musa ile Harun ve bir keçi gösterilmiştir.

Metinde, Levililerin arınması ayini için RAB’den bildiriler alan Musa, hazırlıkları yapması için tapınağın kâhini Harun’a söyler. Harun, tapınaktaki şamdanların kandillerini yakar, takdim edilen hayvanları kabul eder. Ve böylece Levililerin arınması/tathiri gerçekleştirilir. Sahnede en üstte; Tanrı’nın eli, solda konuşurken görülen Musa ile Harun ve sahnedeki diğer unsurlar: tapınak, antlaşma sandığı, üzerindeki kerubimler ve takdim edilen hayvanlar tasvir edilmiştir. Böylece şematik bir kompozisyonla oluşturulan resimde, tapınak litürjisini temsil eden unsurlar gösterilmiştir.

Katalog No: 209

Folyo No: 339v.

Bölüm: Sayım,

Konu: Musa'ya, Eldad Ve Medad Anlatılıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI Resim 162-163; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 196, Resim 905a, .

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın alt kısmına sola yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Musa, Yeşu ve genç bir figür yer almaktadır. Boya dökülmeleri mevcuttur.

> *ὡς δὲ ἐπανεπαύσατο πνεῦμα ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐπροφήτευσαν καὶ οὐκ ἔτι προσέθεντο. καὶ κατελείφθησαν δύο ἄνδρες ἐν τῇ παρεμβολῇ, ὄνομα τῷ ἑνὶ Ἐλδὰδ καὶ ὄνομα τῷ δευτέρῳ Μωδάδ, καὶ ἐπανεπαύσατο ἐπ' αὐτοὺς πνεῦμα· καὶ οὗτοι ἦσαν τῶν καταγεγραμμένων καὶ οὐκ ἦλθον πρὸς τὴν σκηνήν· καὶ ἐπροφήτευσαν ἐν τῇ παρεμβολῇ. καὶ προσδραμὼν ὁ νεανίσκος ἀπήγγειλε Μωυσῇ καὶ εἶπε λέγων· Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ προφητεύουσιν ἐν τῇ παρεμβολῇ.* (Fol. 339r.)
>
> "Onların üzerine Ruh konduğu zaman peygamberlik ettiler. Fakat bir daha etmediler. Ve ordugâhta iki adam kaldı: Birinin adı Eldad ve diğerinin adı Medad idi. ve Ruh onların üzerine kondu. Ve onlar yazılanlar arasında idiler. Fakat çadıra çıkmamışlardı. Ve ordugâhta peygamberlik ettiler. Ve bir genç koştu. Ve Musa'ya bildirip dedi: Eldad ve Medad ordugâhta peygamberlik ediyorlar."(Sayım 11:25-27).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa'ya, Eldad Ve Medad Anlatılıyor* konusu işlenmiştir. Musa'nın, Eldad ve Medad'ın peygamberlik yaptığını bir gençten öğrendiği an tasvir edilmiştir. Ortada tahtta oturan Musa profilden verilmiş ve bakışları karşıya bakmaktadır. Sağda telaşlı görünen genç bir figür Musa'nın önünde durmuş ve el hareketinden bir şeyler anlatmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Musa, sol elinde bir rulo tutarken sağ elini de önündeki genç fügüre doğru uzatmıştır. Musa'nın arkasında askeri kıyafetler içinde Yeşu görünmektedir.

Musa'nın oturduğu akşap tahtın detaylı işlenişi dikkat çekicidir. Figürlerin yüzü ifadesiz ve donuktur. Ancak figürlerin sahnedeki yerleşimi ve duruş pozisyonu açıklanan konuyu betimler niteliktedir.

Katalog No: 210

Folyo No: 339v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Eldad Ve Medad Peygamberler.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI Resim 162-163; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 196, Resim 905b.

Tanım: İki sahneli sayfanın alt kısmında sağda yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Eldad, Medad ve iki grup figür yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *ὡς δὲ ἐπανεπαύσατο πνεῦμα ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐπροφήτευσαν καὶ οὐκ ἔτι προσέθεντο. καὶ κατελείφθησαν δύο ἄνδρες ἐν τῇ παρεμβολῇ, ὄνομα τῷ ἑνὶ Ἐλδὰδ καὶ ὄνομα τῷ δευτέρῳ Μωδάδ, καὶ ἐπανεπαύσατο ἐπ' αὐτοὺς πνεῦμα· καὶ οὗτοι ἦσαν τῶν καταγεγραμμένων καὶ οὐκ ἦλθον πρὸς τὴν σκηνήν· καὶ ἐπροφήτευσαν ἐν τῇ παρεμβολῇ. καὶ προσδραμὼν ὁ νεανίσκος ἀπήγγειλε Μωυσῇ καὶ εἶπε λέγων· Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ προφητεύουσιν ἐν τῇ παρεμβολῇ.* (Fol. 339r.)
>
> "Onların üzerine Ruh konduğu zaman peygamberlik ettiler. Fakat bir daha etmediler. Ve ordugâhta iki adam kaldı: Birinin adı Eldad ve diğerinin adı Medad idi. ve Ruh onların üzerine kondu. Ve onlar yazılanlar arasında idiler. Fakat çadıra çıkmamışlardı. Ve ordugâhta peygamberlik ettiler. Ve bir genç koştu. Ve Musa'ya bildirip dedi: Eldad ve Medad ordugâhta peygamberlik ediyorlar." (Sayım 11:25-27).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Eldad Ve Medad Peygamberler* betimlenmiştir. Sahnenin ortasında Eldad ve Medad birbirlerine yan dönmüş her biri bir gruba konuşur vaziyettedir. Gruptaki figürlerin baş sayısı ayak sayısından azdır. Önde görünen figürler detaylı ve tam resmedilmişken arkadakiler sadece kafa eklenerek oluşturulmuş kalabalık şeklindedir.

Katalog No: 211

Folyo No: 340r.

Bölüm: Sayım.

Konu: Bıldırcın Felaketi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVI, Resim 164; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 197, Resim 906.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst köşesine yerleştirilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, üzerlerine bıldırcın yağan yerde yatan insan figürleri betimlenmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *κύριε Μωυσῆ, κώλυσον αὐτούς. καὶ εἶπε Μωυσῆς αὐτῷ· μὴ ζηλοῖς ἐμέ; καὶ τίς δῴη πάντα τὸν λαὸν Κυρίου προφήτας, ὅταν δῷ Κύριος τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς; καὶ ἀπῆλθε Μωυσῆς εἰς τὴν παρεμβολὴν αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραήλ. καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν ὁδὸν ἡμέρας ἐντεῦθεν καὶ ὁδὸν ἡμέρας ἐντεῦθεν, κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς, ὡσεὶ δίπηχυ ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἀναστὰς ὁ λαὸς ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὅλην τὴν νύκτα καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν ἐπαύριον καὶ συνήγαγον τὴν ὀρτυγομήτραν, ὁ τὸ ὀλίγον, συνήγαγε δέκα κόρους, καὶ ἔψυξαν ἑαυτοῖς ψυγμοὺς κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς. τὰ κρέα ἔτι ἦν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν πρινὴ ἐκλείπειν, καὶ Κύριος ἐθυμώθη εἰς τὸν λαόν, καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν πληγὴν μεγάλην σφόδρα.* (Fol. 339v.).

> "Efendim Musa, onları menet. Ve Musa ona dedi: Sen benim için mi kıskanıyorsun? Keşke RAB'bin bütün kavmi peygamber olsaydı. RAB onların üzerine ruhunu koysaydı. Ve Musa'nın kendisi ve İsrail ihtiyarları ordugâha çekildiler. Ve RAB tarafından bir yel çıktı. Ve denizden bıldırcınlar getirdi. Ve ordugâhın etrafında bu tarafta bir günlük yol ve öbür tarafta bir günlük yol kadar yerin üzerinden yukarı iki arşın yüksekliğinde

olmak üzere ordugâhın üzerine düşürdü. Ve o gün bütün gün ve bütün o gece ve bütün ertesi gün kavim kalkıp bıldırcınları topladılar. En az toplayan on homer topladı. Ve kendileri için onları ordugâhın etrafına serdiler. Ve daha et dişleri arasındayken, daha çiğnemeden kavme karşı RAB'bin öfkesi alevlendi ve RAB, kavmi gayet büyük vuruşla vurdu." (Sayım 11:28-33).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Bıldırcın Felaketi* konusu işlenmiştir. Sahnenin ortasında helak olmuş halde yere yığılmış, görünen sekiz figür ve üzerlerine üşüşen bıldırcınlar tasvir edilmişdir. Üstte gökkubbeden aşağıya doğru uzanan Tanrı'nın elinden geldiği belirtilen bıldırcınlar altın yaldız rengindedir. Bıldırcınlar, figürlerin açık kalmış ağzına doğru uçmaktadırlar. Ön plandaki figürün kıyafeti açılmş, arka bacakları çıplak çizilmiş ve fışkırmış kan gösterilmiştir. Onun arkasındaki figürün ağzından kan akmaktadır.

Metinde anlatılan hikâyeyi tanımamızı sağlayacak şekilde ikonografik unsurları içeren bir resim kompozisyonu oluşturulmuştur.

Katalog No: 212

Folyo No: 342r.

Bölüm: Sayım

Konu: Miryam'ın Cüzzam Olması

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVII, Resim 165; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 197, Resim 913.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın alt kısmına sola yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Musa, Harun ve Miryam yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ τὴν δόξαν Κυρίου εἶδε· καὶ διατί οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ τοῦ θεράποντός μου Μωυσῆ; καὶ ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἀπῆλθε. καὶ ἡ νεφέλη ἀπέστη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ ἰδοὺ Μαριὰμ λεπρῶσα ὡσεὶ χιών· καὶ ἐπέβλεψεν Ἀαρὼν ἐπὶ Μαριάμ, καὶ ἰδοὺ λεπρῶσα. καὶ εἶπεν Ἀαρὼν πρὸς Μωυσῆν· δέομαι, κύριε, μὴ συνεπιθῇ ἡμῖν ἁμαρτίαν, διότι ἠγνοήσαμεν καθ' ὅτι ἡμάρτομεν· μὴ γένηται ὡσεὶ ἴσον θανάτῳ, ὡσεὶ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς καὶ κατεσθίει τὸ ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς. καὶ ἐβόησε Μωυσῆς πρὸς Κύριον λέγων· ὁ Θεὸς δέομαί σου, ἴασαι αὐτήν. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἐντραπήσεται ἑπτὰ ἡμέρας; ἀφορισθήτω ἑπτὰ ἡμέρας ἔξω τῆς παρεμβολῆς καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται. καὶ ἀφωρίσθη Μαριὰμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ ὁ λαὸς οὐκ ἐξῆρεν, ἕως ἐκαθαρίσθη Μαριάμ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆρεν ὁ λαὸς ἐξ Ἀσηρώθ…* (Fol. 341v.)

> "Ve RAB'bin suretini görecek. Öyle ise kulum Musa aleyhinde konuşmaktan neden korkmadınız? Ve onlara karşı RAB öfkelendi. Ve gitti. Ve bulut Çadırın üzerinden çekildi. Ve işte, Miryam kar gibi cüzamlı oldu. Ve Harun Miryam'a baktığında cüzamlıydı. Ve Harun Musa'ya dedi: Aman efendim, rica ederim, budalalık ettiğimiz ve suç işlediğimiz için üzerimize suç koyma. Lütfen, o, etinin yarısı yenilmiş olarak doğan bir ölüye benzemesin. Ve Musa feryat edip dedi: Dilerim ki, ey RAB ona şifa ver. Ve RAB Musa'ya dedi: Şayet babası onun yüzüne tükürmüş olsaydı, yedi gün utanmayacak mıydı? Ordugâhın dışına yedi gün kapatılsın. Ve ondan sonra geri getirilecek. Ve Miryam ordugâhın dışına yedi gün kapatıldı. Ve Miryam geri getirilinceye kadar kavim göç etmedi. Ve ondan sonra kavim Hatserot'tan göç etti…"(Sayım 12:8-16).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Miryam'ın Cüzzam Olması* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin ön planında başı haleli Musa, kâhin kıyafetleri içinde Harun ve Miryam ayakta gösterilmiştir. Profilden verilmiş genç Musa; sağ ayağı geride, yönelmiş dua edercesine iki elini kaldırmış yukarıya Tanrı'nın eline bakmaktadır. Cepheden verilmiş Yaşlı Harun, Musa'ya üzgün bir şekilde bakmakta, sol elini yanda saklamış ve takdis işareti yaptığı sağ elini de kaldırmıştır. Sağda, Miryam yüzü ve elleri benekli görünmektedir. Cepheden verilmiş Miryam'ın, başı hafif yana eğik, elleri önünde ve bakışları aralarında konuşurken görünen Musa ve Harun'a yöneltilmiştir. Sahnenin solunda arka planda; altın yaldız bordürlü mor örtülü sunak ve üzerini örten baldaken gösterilmiştir. Mavi baldakeni taşıyan sütunlar siyah, kaide ve sütun başlıkları altın yaldızdır.

Yalın bir kompozisyona sahip resim, metnin konusunu açıklayan ikonografik unsurları içermektedir. Bununla birlikte, karakteristik yüz biçimlerine sahip figürlerde portre çalışılmıştır. Harun'un yüzündeki kasların işlenişi, burun ve göz yapısı ve yüzde kullanılan renkler gerçekçi görünmektedir. Miryam'ın naif yüz detayı, burun, kaş ve gözleri gerçekçi görünmektedir. Harun ve Miryam'ın yüzündeki ifade, içinde bulundukları ruh halini yansıtacak şekilde resmedilmiştir. Metindeki anlatımıa göre; üzgün ve af dileyen Harun ile pişman ve çaresiz Miryam resimde görülebilmektedir. Musa'nın ise yüzü donuk ve ifadesizdir.

Katalog No: 213

Folyo No: 342r.

Bölüm: Sayım.

Konu: Musa, Kenan'a Casus Gönderiyor.

Bibliyografya: Weitzmann, K. (1970), s. 98, Resim 84; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 197, Resim 914.

Tanım: İki sahneli sayfanın alt kısmında sağda yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen biçiminde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Musa ve casuslar betimlenmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *τῆς φυλῆς Συμεὼν Σαφὰτ υἱὸς Σουρί· τῆς φυλῆς ᾽Ιούδα Χάλεφ υἱὸς ᾽Ιεφοννή· τῆς φυλῆς ᾽Ισσάχαρ ᾽Ιλαὰλ υἱὸς ᾽Ιωσήφ· τῆς φυλῆς ᾽Εφραὶμ Αὐσὴ υἱὸς Ναυή· τῆς φυλῆς Βενιαμὶν Φαλτὶ υἱὸς Ραφοῦ· τῆς φυλῆς Ζαβουλὼν Γουδιὴλ υἱὸς Σουδί· τῆς φυλῆς ᾽Ιωσὴφ τῶν υἱῶν Μανασσῆ, Γαδὶ υἱὸς Σουσί· τῆς φυλῆς Δὰν ᾽Αμιὴλ υἱὸς Γαμαλί· τῆς φυλῆς ᾽Ασὴρ Σαθοὺρ υἱὸς Μιχαήλ· τῆς φυλῆς Νεφθαλὶ Ναβὶ υἱὸς Σαβί· τῆς φυλῆς Γὰδ Γουδιὴλ υἱὸς Μακχί· ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἀπέστειλε Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν γῆν. καὶ ἐπωνόμασε Μωυσῆς τὸν Αὐσὴ υἱὸν Ναυὴ ᾽Ιησοῦν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν γῆν Χαναὰν καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀνάβητε ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀναβήσεσθε εἰς τὸ ὄρος, καὶ ὄψεσθε τὴν γῆν, τίς ἐστι, καὶ τὸν λαὸν τὸν ἐγκαθήμενον ἐπ' αὐτῆς, εἰ ἰσχυρός ἐστιν ἢ ἀσθενής, εἰ ὀλίγοι εἰσὶν ἢ πολλοί· καὶ τίς ἡ γῆ, εἰς ἣν οὗτοι ἐγκάθηνται ἐπ' αὐτῆς, εἰ καλή ἐστιν ἢ πονηρά·* (Fol. 342r.)

> "Yahuda oymakından Yefunne oğlu Kaleb, İssakar oymakından Yusuf oğlu İgal, Efraim oymakından Nun oğlu Hoşea, Benyamin oymakından Rafu oğlu Palti, Zebul'un oymakından Sodi oğlu Gaddiel, Yusuf oymakından, Maneşeh oymakından, Susi oğlu Gaddi, Dan oymakından Gemalli oğlu Ammiel, Aşer oymakından Mikael oğlu Setur, Naftali oymakından Vofsi oğlu Nahbi, Gad oymakından Maki oğlu Geuel bunlar; Memlekette

casuzluk yapmak için Musa'nın gönderdiği adamların adlarıdır. Ve Musa Nun oğlu Hoşea'ya Yeşu adını koydu. Ve Musa onları Kenân diyarında casuszluk etmeleri için gönderdi. Ve onlara dedi: Bu yoldan Cenuba çıkın ve dağlık alana çıkın. Ve memleketin nasıl olduğunu ve üzerinde oturan kavim kuvvetli mi, yoksa zayıf mı, az mı yoksa çok mu; ve üzerinde oturdukları yer nasıl, iyi mi yoksa kötü mü ve içinde oturdukları şehirler nasıl, konaklar mı yoksa hisarlar mı? Ve toprak nasıldır, bereketli mi yoksa zayıf mı, onda ağaç var mı yoksa yok mu, görün." (Sayım 13: 6-20).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Musa, Kenan'a Casus Gönderiyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, küçük bir dağ betimi üzerinde oturmuş Musa görülür. Musa, dizine koyduğu sol elinde bir rulo tutmaktayken, sağ elini yukarı doğru kaldırmış ajanları göndermektedir. Başı haleli Musa'nın, yüzü donuk ifadelidir. Oturuş pozisyonundaki hatlarını gösterecek şekilde vücudunu saran kıyafeti altın yaldız ve beyaz boya kullanılarak aydınlatılmıştır. Sahnenin sağında, ellerinde mızraklar tutan bir grup figür yer almaktadır. Kenan'a gönderilen casusları temsil eden bu figürlerin her biri farklı bir yöne bakmaktadır. Metinde on iki casusun ismi geçmesine resimde on figür tasvir edilmiştir. Gruptaki tüm figürlerin yüzleri birbirinden farklı ve karakteristiktir. Yüzlerde portre çalışılmıştır. Figürlerin tümü kısa tunik giymiştir. Ortadaki figürün tek omzu açık sarı renk kıyafeti diğerlerinden farklı gösterilmiştir. Ayrıca, dikkat çeken bu figürün vücudunun görünen kısımlarındaki detaylı işlenmiş kaslar Helenistik etkiyi yansıtmaktadır. Sağda ön planda yer alan, sol elinde kalkan, sağ elinde mızrak tutan ve başını çevirmiş arkaya bakan figür; metinde ismi geçen Yeşu olmalıdır. Helenistik sanat anlayışının etkilerini taşıyan resim, metinde anlatılan konunun tanınmasını sağlayan ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 214

Folyo No: 345v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Casusların Meyvelerle Geri Dönmesi Ve Çölde Cesetler.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVII, Resim 166; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 198, Resim 920a, b.

Tanım: Resim, üç sahneli sayfanın üst kısmına gelecek şekilde, ayet metni genişliğinde yatay düzenlenmiş dikdörtgen bir alana yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Meyve taşıyan figürler, cesetler ve kemikler kompozisyonda betimlenmiştir. Resim, iyi durumda görünmektedir.

> *ὁ δὲ ’Αμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος κατοικοῦσιν ἐν τῇ κοιλάδι· αὔριον ἐπιστράφητε καὶ ἀπάρατε ὑμεῖς εἰς τὴν ἔρημον, ὁδὸν θάλασσαν ἐρυθράν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ ’Ααρὼν λέγων· ἕως τίνος τὴν συναγωγὴν τὴν πονηρὰν ταύτην; ἃ αὐτοὶ γογγύζουσιν ἐναντίον μου, τὴν γόγγυσιν τῶν υἱῶν ’Ισραήλ, ἣν ἐγόγγυσαν περὶ ὑμῶν, ἀκήκοα. εἰπὸν αὐτοῖς· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ᾗ μὴν ὃν τρόπον λελαλήκατε εἰς τὰ ὦτά μου, οὕτω ποιήσω ὑμῖν. ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ πεσεῖται τὰ κῶλα ὑμῶν, καὶ πᾶσα ἡ ἐπισκοπὴ ὑμῶν καὶ οἱ κατηριθμημένοι ὑμῶν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, ὅσοι ἐγόγγυζον ἐπ′ ἐμοί· εἰ ὑμεῖς εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν γῆν, ἐφ′ ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου κατασκηνῶσαι ὑμᾶς ἐπ′ αὐτῆς, ἀλλ′ ἢ Χάλεβ υἱὸς ’Ιεφοννὴ καὶ ’Ιησοῦς ὁ τοῦ Ναυή· καὶ τὰ παιδία, ἃ εἴπατε ἐν διαρπαγῇ ἔσεσθαι, εἰσάξω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν, ἣν ὑμεῖς ἀπέστητε ἀπ′ αὐτῆς. καὶ τὰ κῶλα ὑμῶν πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ, οἱ δὲ υἱοὶ ὑμῶν ἔσονται νεμόμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη καὶ ἀνοίσουσι τὴν πορνείαν ὑμῶν, ἕως ἂν ἀναλωθῇ τὰ κῶλα ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ὅσας κατεσκέψασθε τὴν γῆν, τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ, λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν τεσσαράκοντα ἔτη καὶ γνώσεσθε τὸν θυμὸν τῆς ὀργῆς μου. ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα· ᾗ μὴν οὕτω*

ποιήσω τῇ συναγωγῇ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ τῇ ἐπισυνισταμένῃ ἐπ' ἐμέ· ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐξαναλωθήσονται καὶ ἐκεῖ ἀποθανοῦνται. καὶ οἱ ἄνθρωποι, οὓς ἀπέστειλε Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν γῆν καὶ παραγενηθέντες διεγόγγυσαν, (Fol. 345r.)

"Amalekîler ve Kenânlılar vadide kalıyorlar. Yarın dönün ve Kızıl Deniz yolundan çöle gidin. Ve RAB Musa'ya ve Harun'a dedi: Bana karşı olan bu kötü kavme ne zamana kadar dayanacağım? İsrail oğullarının bana karşı olan söylenmelerini işittim. Onlara de: RAB diyor ki: Varlığım hakkı için, bana söylediğiniz gibi, gerçekten size öyle edeceğim. Leşleriniz bu çölde düşecek ve sizden sayılanlar, bütün sayınıza göre bana karşı şikayetlenen yirmi yaş ve ondan yukarı olanlar orada, sizi yerleştirmeyi vaad ettiğim diyara, Yefunne oğlu Kalebden ve Nun oğlu Yeşu'dan başkası girmeyeceksiniz. Fakat ganimet olacak dediğiniz çocuklarınızı oraya götüreceğim ve sizin reddettiğiniz diyarı onlara bırakacağım. Fakat size gelince sizin leşleriniz bu çölde düşecek. Ve çocuklarınız kırk yıl çölde çoban olacaklar Ve leşleriniz çölde telef oluncaya kadar sizin sadakatsizliğinizi taşıyacaklar. Memlekete casuzluk ettiğiniz günlerin sayısına göre, kırk gün, her gün için bir yıl, kırk yıl fesatlığınızı taşıyacaksınız. Ve yüz çevirdiğimi bileceksiniz. Ben, RAB, söyledim, bana karşı olan tüm bu kötü kavme gerçekten bunu yapacağım. Bu çölde telef olacaklar ve orada ölecekler. Ve Musa'nın memlekete casuzluk yapmak için gönderdiği," (Sayım 14: 25-36).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Casusların Meyvelerle Geri Dönmesi Ve Çölde Cesetler* gösterilmiştir. Sahnenin solunda, birbiriyle konuşur görünen bir grup figür örttükleri ellerinde meyveler taşırken görünmektedir. Onların önünde ilerleyen iki figür, büyük bir salkım üzümü bağladıkları çubuğu iki ucundan omuzlayarak taşımaktadırlar.

Öndeki figür başını çevirmiş arkadaki figürle konuşurken yanından geçtikleri cesetleri sağ eliyle göstermektedir. Resimdeki figürlerin kısa tunikleri siyah konturlanmış desenlerle bezenmiştir. Sahnenin sağında, ölmüş figürler ve havada dağılmış görünen kemikler betimlenmiştir.

Basit ve öyküleyici bir anlatımla betimlenen sahnede, metinde anlatılan konuyu tanımamızı sağlayacak ikonografik unsurlar kullanılmıştır.

Katalog No: 215

Folyo No: 345v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Ahit Sandığı.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 199, Resim 923.

Tanım: Üç sahneli sayfanın alt kısmında solda görülen resim, kırmızı konturla sınırlanan kareye yakın dikdörtgen biçiminde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Musa, Yeşu ve sandık yer alır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *...κατ' αὐτῆς πρὸς τὴν συναγωγὴν ἐξενέγκαι ῥήματα πονηρὰ περὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπέθανον οἱ ἄνθρωποι οἱ κατείπαντες πονηρὰ κατὰ τῆς γῆς ἐν τῇ πληγῇ ἔναντι Κυρίου καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ναυή, καὶ Χάλεβ υἱὸς Ἰεφοννὴ ἔζησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν πεπορευμένων κατασκέψασθαι τὴν γῆν. Καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τὰ ῥήματα ταῦτα πρὸς πάντας υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ ἐπένθησεν ὁ λαὸς σφόδρα. καὶ ὀρθρίσαντες τὸ πρωΐ ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους λέγοντες· ἰδοὺ οἵδε ἡμεῖς ἀναβησόμεθα εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπε Κύριος, ὅτι ἡμάρτομεν. καὶ εἶπε Μωυσῆς· ἱνατί ὑμεῖς παραβαίνετε τὸ ῥῆμα Κυρίου; οὐκ εὔοδα ἔσται ὑμῖν. μὴ ἀναβαίνετε· οὐ γάρ ἐστι Κύριος μεθ' ὑμῶν, καὶ πεσεῖσθε πρὸ προσώπου τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν. ὅτι ὁ Ἀμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος ἐκεῖ ἔμπροσθεν ὑμῶν, καὶ πεσεῖσθε μαχαίρᾳ, οὗ εἵνεκεν ἀπεστράφητε ἀπειθοῦντες Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔσται Κύριος ἐν ὑμῖν. καὶ διαβιασάμενοι*

ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους· ἡ δὲ κιβωτὸς τῆς διαθήκης Κυρίου καὶ Μωυσῆς οὐκ ἐκινήθησαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς. καὶ κατέβη ὁ Ἀμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος. (Fol. 345v.).

"…ve geri gelip memleket hakkında yalan haber getirerek bütün kavmi ona karşı kışkırtan adamlar, memleket hakkında yalan haber getiren bu adamlar, RAB'bin karşısında vebadan öldüler. Fakat memlekete casuzluk yapmak için giden o adamlardan Nun oğlu Yeşu ve Yefunne oğlu Kalev sağ kaldılar. Ve Musa bu sözleri bütün İsrail oğullarına söyledi. Ve kavim büyük yas tuttu. Ve sabahleyin erken kalktılar ve dağın tepesine çıkıp dediler: İşte biz RAB'bin dediği yere çıkacağız; çünkü hata yaptık. Ve Musa dedi: Bu iyi olmaz. Niçin şimdi RAB'bin emrinden çıkıyorsunuz? Çıkmayın, çünkü RAB aranızda değildir; düşmanlarınız karşısında vurulmayasınız. Çünkü Amalekîler ve Kenânlılar orada önünüzdedir. Ve kılıçla düşeceksiniz. RAB'bin yolunda gitmekten vazgeçtiniz için RAB sizinle beraber olmayacaktır. Yine de dağın tepesine çıkmak için kendilerine güvendiler. Fakat RAB'bin ahit sandığı ve Musa ordugâhın ortasından ayrılmadılar. Amalekîler ve Kenânlılar indiler." (Sayım 14: 36-45).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde konusu geçen *Ahit Sandığı* resimlenmiştir. Sahnenin merkezinde, bir dağ ve dağın üzerine yerleştirilmiş altın yaldız bir sandık görülür. Sandığın solunda Musa, sol elinde bir rulo tutarken sağ elini kaldırmış sandığı göstermektedir. Sağda, askeri kıyafetler içinde Yeşu sol elinde mızrak tutarken sağ elini kaldırmış Musa'yla konuşur vaziyettedir.

Sandığın görünen kenarında kare içinde haç gösterilmiştir. Figürlerin kıyafetleri, volümler ve kıvrımlarla hareketlendirilmiştir. Işık-gölge tekniği kullanılarak dağ dokusuna derinlik kazandırılmıştır. Dağın ve figürlerin yere düşen gölgesi belirtilmiştir.

Katalog No: 216

Folyo No: 345v.

Bölüm: Sayım

Konu: Amalekliler Ve Kenanlılar İsraillilere Saldırıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVII, Resim 167; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 199, Resim 924.

Tanım: Resim, üç sahneli sayfanın alt kısmında sağa yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda savaşan askerler gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri ve kararmalar mevcuttur.

> *...καὶ εἶπε Μωυσῆς· ἱνατί ὑμεῖς παραβαίνετε τὸ ῥῆμα Κυρίου; οὐκ εὔοδα ἔσται ὑμῖν. μὴ ἀναβαίνετε· οὐ γάρ ἐστι Κύριος μεθ' ὑμῶν, καὶ πεσεῖσθε πρὸ προσώπου τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν. ὅτι ὁ ᾽Αμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος ἐκεῖ ἔμπροσθεν ὑμῶν, καὶ πεσεῖσθε μαχαίρᾳ, οὗ εἵνεκεν ἀπεστράφητε ἀπειθοῦντες Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἔσται Κύριος ἐν ὑμῖν. καὶ διαβιασάμενοι ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους· ἡ δὲ κιβωτὸς τῆς διαθήκης Κυρίου καὶ Μωυσῆς οὐκ ἐκινήθησαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς. καὶ κατέβη ὁ ᾽Αμαλὴκ καὶ ὁ Χαναναῖος*. (Fol. 345v.)
>
> "… Ve Musa dedi: Bu iyi olmaz. Niçin şimdi RAB'bin emrinden çıkıyorsunuz? Çıkmayın, çünkü RAB aranızda değildir; düşmanlarınız karşısında vurulmayasınız. Çünkü Amalekîler ve Kenânlılar orada önünüzdedir. Ve kılıçla düşeceksiniz. RAB'bin yolunda gitmekten vazgeçtiniz için RAB sizinle beraber olmayacaktır. Yine de dağın tepesine çıkmak için kendilerine güvendiler. Fakat RAB'bin ahit sandığı ve Musa

ordugâhın ortasından ayrılmadılar. Amalekîler ve Kenânlılar indiler." (Sayım 14: 41-45).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Amalekliler Ve Kenanlılar İsraillilere Saldırıyor* konusu sahnelenmiştir. Solda, saldıran atlı ve yaya askerler; sağda, kaçmaya çalışan askerler gösterilmiştir. Kaçmaya çalışan askerlerin yenildiği; yere düşmüş kılıç, kalkanlar, kesilen baş ve kandan anlaşılmaktadır. Sahnenin ortasında, ele geçirdiği düşman askerini vurmaya çalışan bir asker betimlenmiştir. Yakalanan asker dizi üstüne çökmüş ve diğer figürlere oranla daha küçük çizilmiştir.

Katalog No: 217

Folyo No: 347v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Günahkârın Taşlanması.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 200, Resim 927.

Tanım: Sayfanın soluna yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen biçiminde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Musa, Yeşu, Harun, taşlanan ve taşlayan figürler yer almaktadır. Manzarasız resim sahnesinde figürler, tepe görünümünde yeşil zemin üzerinde gösterilmiştir. Resimde, çizilmeler ve boya dökülmeleri mevvuttur.

οἱ εὑρόντες συλλέγοντα ξύλα τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν καὶ πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἀπέθεντο αὐτὸν εἰς φυλακήν, οὐ γὰρ συνέκριναν τί ποιήσωσιν αὐτόν. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· θανάτῳ θανατούσθω ὁ ἄνθρωπος, λιθοβολήσατε αὐτὸν λίθοις πᾶσα ἡ συναγωγή. καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἐλιθοβόλησεν αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ λίθοις ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ… (Fol. 347v.)

"Ve onu odun toplamaktayken bulanlar, onu Musa ile Harun'un ve bütün kavmin yanına getirdiler. Ve onu hapsettiler. Çünkü ona ne yapılacağı henüz bildirilmemişti. Ve RAB, Musa'ya dedi: O adam mutlaka öldürülecektir. Bütün cemaat ordugâhın dışında onu taşla taşlayacaktır. Ve bütün kavim onu ordugâhın dışına çıkardılar. Ve RAB'bin, Musa'ya emrettiği gibi yaptılar onu taşla taşladılar. Ve öldü…"(Sayım 15: 33-36).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Günahkârın Taşlanması* olayı canlandırılmıştır. Sahnenin solunda Musa, Yeşu ve Harun görülür. Musa, başını kaldırmış Tanrı'nın eline bakarken sol elinde rulo tutmakta, sağ elini de uzatmış taşlanan figürü göstermektedir. Cepheden görülen Yeşu, ellerini önde tutmuş çekimser bir şekilde taşlama olayını izlemektedir. Musa ve Yeşu'nun arkasında görünen, taşlama olayını izlemeyen Harun, başını çevirmiş düşünceli görünmektedir. Sahnenin sağında, taşlama olayı gerçekleşmektedir. Hiddetli görünen dört erkek figür ellerinde tuttukları taşları atmaya çalışırken betimlenmişlerdir. Taşlanan figür yere düşmüş, sağ elini kaldırmış kendini korumaya çalışırken sol elini de yere dayamıştır. Ona atılan taşlar yerde ve başının üzerinde görülebilmektedir. Yüz ifadesinden acı çektiği anlaşılan figürün etrafına kanlar saçılmıştır.

Katalog No: 218

Folyo No: 349v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Yerin Korah Ve Taraftarlarını Yutması

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVII, Resim 168; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 200, Resim 932.

Tanım: Resim; sayfanın alt kısmındaki metnin altına, boşlukları dolduracak şekilde yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda Musa, bir grup İsrailli ve yerin yuttuğu figürler görülmektedir. Sahnede boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς Κορὲ κύκλῳ· καὶ Δαθὰν καὶ ᾽Αβειρὼν ἐξῆλθον καὶ εἱστήκεισαν παρὰ τὰς θύρας τῶν σκηνῶν αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ ἡ ἀποσκευὴ αὐτῶν. καὶ εἶπε Μωυσῆς· ἐν τούτῳ γνώσεσθε ὅτι Κύριος ἀπέστειλέ με ποιῆσαι πάντα τὰ ἔργα ταῦτα, ὅτι οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ· εἰ κατὰ θάνατον πάντων ἀνθρώπων ἀποθανοῦνται οὗτοι, εἰ καὶ κατ' ἐπίσκεψιν πάντων ἀνθρώπων ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν, οὐχὶ Κύριος ἀπέσταλκέ με· ἀλλ' ἢ ἐν φάσματι δείξει Κύριος, καὶ ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καταπίεται αὐτοὺς καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν καὶ πάντα, ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς, καὶ καταβήσονται ζῶντες εἰς ᾅδου, καὶ γνώσεσθε, ὅτι παρώξυναν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὸν Κύριον. ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν πάντας τοὺς λόγους τούτους, ἐρράγη ἡ γῆ ὑποκάτω αὐτῶν, καὶ ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιεν αὐτοὺς καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας μετὰ Κορὲ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. καὶ κατέβησαν αὐτοὶ καὶ ὅσα ἐστὶν αὐτῶν ζῶντα εἰς ᾅδου…* (Fol. 349v.)

> "Ve Korah, Datan ve Abiram'ın meskeninin her tarafından çekildiler. Ve Datan'la Abiram çıktılar. Ve karıları ile oğulları ve küçük çocukları çadırlarının kapısında durdular. Ve Musa dedi: Bütün bunları yapmak için RAB'bin beni gönderdiğini böylece anlayacaksınız. Çünkü onları

kendiliğimden yapmadım. Eğer bu adamlar herkesin öldüğü gibi ölürlerse veya herkesin yok olmasına göre yok olurlarsa, o halde RAB beni göndermemiştir. Fakat RAB farklı bir şey yaparsa ve yer ağzını açar onları ve onlara ait olan her şeyi yutarsa ve ölüler diyarına diri diri inerlerse işte o zaman bu adamların RAB'bi tahkir ettiklerini anlayacaksınız. Ve bütün bunları söylemeyi bitirince onların altındaki yer yarıldı. Ve yer ağzını açtı. Ve onları ve evlerinin halkını ve Korah'ın bütün adamlarını ve bütün mallarını yuttu. Onlar ve kendilerine ait olanların hepsi ölüler diyarına diri diri indiler. …" (Sayım 16: 27-34).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatma göre; Korah, Datan ve Abiram kavimleri RAB'be asilik eder. Musa, bunların üzerine büyük bir gazap gönderir. Bu anlatımı görselleştiren resimde *Yerin, Korah Ve Taraftarlarını Yutması* sahnesi gösterilmiştir.

Sahnenin solunda; Musa sol elinde bir rulo tutarken sağ elini uzatmış komut vermektedir. Yarı profilden verilen saçı kısa, genç Musa; ayakta kararlı, yüzü ifadesiz ve bir heykel görünümündedir. Musa'nın önünde bir grup figür betimlenmiştir. En öndeki figür şaşırmış şekilde iki elini yana açmıştır. Onun bir eli sağdaki figürün yüzüne denk gelmiş ve böylece, sağdaki figürün üzgün bir şekilde kapattığı yüzündeki eli olarak da algılanmaktadır. Solda arkadaki figür, Musa'ya doğru iki elini açmış yalvarmaktadır. Sahnenin sağında, yarılmış yeşil büyük bir tepe ve yuttuğu figürler tasvir edilmiştir. Yerin yuttuğu figürler iki grup olarak gösterilmiştir. Önde, kubbeli çatılı binalar ve hayvanlarla birlikte batan kadınlar ve erkekler; arkada, çadır ve iki deveyle birlikte batan, ellerini kaldırmış kendini korumaya çalışan iki figür

betimlenmiştir. Üstte; Tanrı'nın eli figürü, yerin yuttuğu figürlere doğru ışınlar göndermektedir. Resim, metinde anlatılan konunun anlaşılmasını sağlayacak ikonografik unsurları içermektetir. Figürlerin sahnedeki konumu ve duruşu olayın dramını yansıtmaktadır.

Katalog No: 219

Folyo No: 351r.

Bölüm: Sayım

Konu: İsraillilerin Cezalandırılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVII, Resim 169; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 201, Resim 937.

Tanım: Sayfanın sol üst köşesinde yer alan resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Musa, Harun, Tanrı'nın eli, ölen İsrailli figürler ve tapınağı imgeleyen bir çerçeve yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ ἐπέστρεψεν ᾽Ααρὼν πρὸς Μωυσῆν ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ καὶ λάβε παρ' αὐτῶν ράβδον ράβδον κατ' οἴκους πατριῶν παρὰ πάντων τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δώδεκα ράβδους, καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπίγραψον ἐπὶ τῆς ράβδου. καὶ τὸ ὄνομα ᾽Ααρὼν ἐπίγραψον ἐπὶ τῆς ράβδου Λευί· ἔστι γὰρ ράβδος μία, κατὰ φυλὴν οἴκου πατριῶν αὐτῶν δώσουσι. καὶ θήσεις αὐτὰς ἐν τῇσκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, κατέναντι τοῦ μαρτυρίου, ἐν οἷς γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖ. καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἂν ἐκλέξωμαι αὐτόν, ἡ ράβδος αὐτοῦ ἐκβλαστήσει· καὶ περιελῶ ἀπ' ἐμοῦ τὸν γογγυσμὸν υἱῶν ᾽Ισραήλ, ἃ αὐτοὶ γογγύζουσιν ἐφ' ὑμῖν. καὶ ἐλάλησε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ πάντες οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ράβδον, τῷ ἄρχοντι τῷ ἑνὶ ράβδον κατ' ἄρχοντα, κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, δώδεκα ράβδους, καὶ ἡ ράβδος ᾽Ααρὼν*

ἀνὰ μέσον τῶν ράβδων αὐτῶν. καὶ ἀπέθηκε Μωυσῆς τὰς ράβδους ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. (Fol. 351r.)

"Ve Harun, Musa'nın yanına mabetin kapısına döndü. Veba da kesildi. Ve RAB Musa'ya dedi: İsrail oğullarına söyle. Ve onlardan değnekler al. Her ata evi için bir tane olmak üzere atalarının evlerine göre tüm beylerinden on iki değnek al. Herkesin adını kendi değneği üzerine yaz. Ve Harun'un adını Levi değneğinin üzerine yazacaksın. Çünkü ata evlerinin her reisi için bir değnek olacak. Ve onları mabette sizinle buluştuğum şehadetin önüne koyacaksın. Ve vaki olacak ki, seçeceğim adamın değneği filizlenecek. Ve İsrail oğullarının size karşı olan şikâyetlerinden kendimi kurtaracağım. Ve Musa İsrail oğullarına söyledi. Ve onların bütün beylerine değnekler verdiler. Ataların evlerine göre her bey için bir tane olmak üzere on iki değnek verdiler. Harun'un değneği de onların değnekleri arasındaydı. Ve Musa değnekleri şehadet mabetinde RAB'bin önüne koydu." (Sayım 16: 50; 17:1-7).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *İsraillilerin Cezalandırılması* konusu sahnelenmiştir. Kıtabı Mukaddese göre; İsrailliler, Korahlıların ölümünden Harun ve Musa'yı sorumlu tutar. Ve tapınağa yürürler. Musa ve Harun tapınağa gelir. RAB, onlardan İsraillilerin arasından tapınaktan çıkmalarını ister. Çünkü İsraillileri veba ile cezalandıracaktır. RAB'bin gazabını öğrenen Musa, Harun'a der: Buhurdanını al, sunağın üzerine ateş ve buhur koy, onu cemaate götür ve onlar için kefaret et. Çünkü RAB'in gazabı çıktı, veba başladı. Harun, Musa'nın dediklerini yapar. Ölüler ve diriler bir aradayken veba durur (Anonim, 1972: 152; Sayım 16:41-48).

Sahnenin solunda Musa ve Harun görülür. Musa iki elini yukarı kaldırmış ve Tanrı'nın eline bakmaktadır. Arkasında duran başı halesiz gösterilen Harun da yukarıya bakmaktadır. Yukarıda Tanrı'nın elinin çevresi gazabını gösterecek şekilde bol kızıl ışınlı gösterilmiştir. Sahnenin sağında üstte; tapınağı temsil eden, içten ve dıştan altın yaldızla konturlanmış mavi çerçeve görülür. Çerçevenin altında tapınakta vebadan ölen İsrailliler gösterilmiştir. Ölen figürler uyku pozisyonunda görülmektedir. Figürlerin başları farklı yönde ve ayakları içiçe geçecek şekilde tasvir edilmişlerdir. Şematik bir düzenlemeyle oluşturulan remim sahnesinde metni açıklayan ikonografik unsurlar yer almaktadır.

Katalog No: 220

Folyo No: 351v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Harun'un Değneği Filizleniyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVII, Resim 170; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 201, Resim 942.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmında görülen resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda tapınak, filizlenen değnek, Harun ve Musa yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *εἰσῆλθε Μωυσῆς καὶ ᾽Ααρὼν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἰδοὺ ἐβλάστησεν ἡ ράβδος ᾽Ααρὼν εἰς οἶκον Λευὶ καὶ ἐξήνεγκε βλαστὸν καὶ ἐξήνθησεν ἄνθη καὶ ἐβλάστησε κάρυα. καὶ ἐξήνεγκε Μωυσῆς πάσας τὰς ράβδους ἀπὸ προσώπου Κυρίου πρὸς πάντας υἱοὺς ᾽Ισραήλ, καὶ εἶδον καὶ ἔλαβον ἕκαστος τὴν ράβδον αὐτοῦ. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἀπόθες τὴν ράβδον ᾽Ααρὼν ἐνώπιον τῶν μαρτυρίων εἰς διατήρησιν, σημεῖον τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνηκόων, καὶ παυσάσθω ὁ γογγυσμὸς αὐτῶν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωσι. καὶ ἐποίησε Μωυσῆς καὶ ᾽Ααρών, καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν. καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ πρὸς Μωυσῆν λέγοντες·*

ἰδοὺ ἐξανηλώμεθα, ἀπολώλαμεν, παρανηλώμεθα· πᾶς ὁ ἁπτόμενος τῆς σκηνῆς Κυρίου ἀποθνήσκει· ἕως εἰς τέλος ἀποθάνωμεν. (Fol. 351v.)

"Ve vaki oldu ki, ertesi gün Musa şehadet mabetine girdi. Ve Levi evi için olan Harun'un değneği filizlenmiş, goncalanmış ve çiçek açmıştı. Ve olgun bademler yetiştirdi. Ve Musa değneklerin hepsini RAB'bin huzurunda tüm İsrail oğullarına gösterdi ve baktılar. Ve herkes kendi değneğini aldı. Ve RAB, Musa'ya dedi: İsyan oğullarına karşı alâmet olarak saklanmak üzere Harun'un değneğini yine şehadetin önüne koy. Ve ölmesinler diye onların söylenmelerini benim üzerimden kaldır. Musa öyle yaptı. RAB kendisine nasıl emrettiyse onu yaptı. Ve İsrail oğulları Musa'ya dediler: İşte, bittik hepimiz helâk olduk." (Sayım 17: 8-12).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Harun'un Değneği Filizleniyor* iken gösterilmiştir. Bu resmin konusu bir önceki sayfada (Fol. 351r., Kat. 219) geçmektedir. Kitabı Mukaddese göre; RAB'bin isteği üzerine, İsrailoğullarından on iki aile için on iki değnek alınıp üzerlerine isimleri yazılarak tapınağa bırakılır. RAB'bin seçmiş olacağı değnek filizlenecektir (Anonim, 1972: 152; Sayım 17:1-7).

Sahnenin solunda, tapınağı temsil eden kiborium betimi altında sunak yer almaktadır. Ortada; biri filizlenmiş ve goncalanmış, on iki değnek dizilmiştir. Sağda, cepheden verilmiş Musa ve Harun birbirine bakıp konuşurken gösterilmiştir. Musa, sol elinde bir rulo tutarken göğsünde tuttuğu sağ eliyle de takdis işareti yapmaktadır. Harun'un değneğinin filizlendiğini ve böylece seçilmiş olduğunu vurgular şekilde; Harun, başı haleli ve ihtişamlı kâhin kıyafetleri içinde tasvir edilmiştir.

Yalın tasarlanan sahnede, konunun tanınmasını sağlayacak ikonografik unsurlar kullanılmıştır. Bununla birlikte solda, tapınağı temsil eden sunağın üzerini örten kiborium detaylı işlenerek sahne zenginleştirilmiştir.

Katalog No: 221

Folyo No: 354r.

Bölüm: Sayım

Konu: İlk Ürünlerin Takdimi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 171; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 202, Resim 947.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Ağırlıklı olarak mavi, pembe ve yeşil renk kullanılarak oluşturulan kompozisyonda İsrailliler ve tapınak gösterilmiştir. Resimde lekelenmeler mevcuttur.

> *Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν λέγων· αὕτη ἡ διαστολὴ τοῦ νόμου, ὅσα συνέταξε Κύριος λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ λαβέτωσαν πρὸς σὲ δάμαλιν πυρρὰν ἄμωμον, ἥτις οὐκ ἔχει ἐν αὐτῇ μῶμον, καὶ ᾗ οὐκ ἐπεβλήθη ἐπ' αὐτὴν ζυγός. καὶ δώσεις αὐτὴν πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν ἱερέα, καὶ ἐξάξουσιν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρὸν καὶ σφάξουσιν αὐτὴν ἐνώπιον αὐτοῦ*. (Fol. 354r.)
>
> "Ve RAB, Musa ile Harun'a söyledi: İsrail oğullarına deyin ki sana sağlam, kendisinde kusur olmayan, üzerine hiç boyunduruk binmemiş bir kızıl inek getirsinler. RAB'bin İsrail oğullarına emrettiği şeriatin kanunu budur. Ve onu kâhin Eleazar'a vereceksiniz. Ve onu ordugâhın dışarısına çıkaracak ve onun önünde keseceksiniz." (Sayım 19: 1-3).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İlk Ürünlerin Takdimi* gösterilmiştir. Sahnenin sağında, tapınağa takdim etmek üzere gelen İsrailli figürlerin ellerinde sırasıyla buzağı, koç, tahıl kabı ve güvercin bulunmaktadır. Ortada, kubbeli kiborium altında sunak şeklinde tasvir edilen tapınak betimi havada asılı durmaktadır. Sahnenin solunda aralarında konuşurken görülen iki figür yer almaktadır. Bu iki figürün, Harun'un kâhin olan oğulları olduğu düşünülmektedir. Basit ve yalın bir kompozisyonla konunun resimlendiği görülmektedir.

Katalog No: 222

Folyo No: 356v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Miryam'ın Ölümü.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 202, Resim 952.

Tanım: Sayfanın sol üst kısmına yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Mavi, pembe, yeşil ve kırmzı renklerin hâkim olduğu komposizyonda İsrailliler ve lahit içinde Miryam'ın cesedi yer almaktadır. Resimde lekelenmeler mevcuttur.

> *Καὶ ἦλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πᾶσα ἡ συναγωγὴ εἰς τὴν ἔρημον Σίν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, καὶ κατέμεινεν ὁ λαὸς ἐν Κάδης, καὶ ἐτελεύτησεν ἐκεῖ Μαριὰμ καὶ ἐτάφη ἐκεῖ. καὶ οὐκ ἦν ὕδωρ τῇ συναγωγῇ, καὶ ἠθροίσθησαν ἐπὶ Μωυσῆν καὶ*

᾽Ααρών. καὶ ἐλοιδορεῖτο ὁ λαὸς πρὸς Μωυσῆν λέγοντες· ὄφελον ἀπεθάνομεν ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἔναντι Κυρίου· καὶ ἱνατί ἀνηγάγετε τὴν συναγωγὴν Κυρίου εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ἀποκτεῖναι ἡμᾶς καὶ τὰ κτήνη ἡμῶν; ... (Fol. 356v.).

"Ve İsrail oğulları, bütün kavim, ilk ayda Cin Çölü'ne geldiler. Ve kavim Kadeş'e yerleşti. Ve Miryam orada öldü. Ve orada gömüldü. Ve Kavim susuz kaldı. Ve Musa'ya ve Harun'a karşı birleştiler. Ve kavim Musa ile tartıştılar ve dediler: Keşke kardeşlerimiz RAB'bin karşısında öldüklerinde biz de ölseydik! Ve biz ve hayvanlarımız burada helak olalım diye mi RAB'bin kavmini bu çöle getirdiniz, niçin …" (Sayım 20: 1-4).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Miryam'ın Ölümü* betimlenmiştir. Sade bir kompozisyonla oluşturulmuş sahnede sağda, kapağı açık lahit içinde kefenle sarılmış Miryam'ın cesedi görülür. Lahitin yanında iki figür cesedi yerleştirmektedir. Damarlı pembe mermer lahitin mavi damarlı kapağı yerleştirilmek üzere yanda bekletilmektedir. Sahnenin solunda, Miryam'ın cesedinin lahite yerleştirilmesini izleyen, yaslı görünen bir grup İsrailli tasvir edilmiştir. Yalın ve basit bir kompozisyonla oluşturulmuş sahnede, konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar görülmektedir.

Katalog No: 223

Folyo No: 357r.

Bölüm: Sayım,

Konu: Kayadan Su Çıkarma Mucizesi

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 172; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 202, Resim 957.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst köşesine yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlanmaktadır. Renkli görünen kompozisyonda açık mekân tasviri içinde Musa ve İsrailliler gösterilmiştir. Sayfadaki kararmalardan resim de etkilenmiştir.

> *καὶ ἱνατί τοῦτο; ἀνηγάγετε ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου παραγενέσθαι εἰς τὸν τόπον τὸν πονηρὸν τοῦτον, τόπος οὗ οὐ σπείρεται, οὐδὲ συκαῖ, οὐδὲ ἄμπελοι, οὔτε ροαί, οὔτε ὕδωρ ἐστὶ πιεῖν. καὶ ἦλθε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἀπὸ προσώπου τῆς συναγωγῆς ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ὤφθη ἡ δόξα Κυρίου πρὸς αὐτούς. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάβε τὴν ῥάβδον σου καὶ ἐκκλησίασον τὴν συναγωγὴν σὺ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου καὶ λαλήσατε πρὸς τὴν πέτραν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς, καὶ ἐξοίσετε αὐτοῖς ὕδωρ ἐκ τῆς πέτρας, καὶ ποτιεῖτε τὴν συναγωγὴν καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. καὶ ἔλαβε Μωυσῆς τὴν ῥάβδον τὴν ἀπέναντι Κυρίου, καθὰ συνέταξε Κύριος, καὶ ἐξεκλησίασε Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν τὴν συναγωγὴν ἀπέναντι τῆς πέτρας καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀκούσατέ μου, οἱ ἀπειθεῖς· μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὑμῖν ὕδωρ; καὶ ἐπάρας Μωυσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπάταξε τὴν πέτραν τῇ ῥάβδῳ δίς.* (Fol. 356v.) *καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ πολύ, καὶ ἔπιεν ἡ συναγωγὴ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν.* (Fol. 357r.)

> "Ve bu fena yere getirmek için neden bizi Mısır'dandan çıkarttınız? Ekin ve incir ve bağ ve nar yeri değil. İçecek su da yok. Ve Musa ile Harun kavmin karşısına mabetin kapısına gittiler ve yüzüstü düştüler. Ve RAB'bin izzeti onlara göründü. Ve RAB Musa'ya dedi: Değneğini al. Ve sen ve

kardeşin Harun kavmi toplayın ve onların gözünün önünde kayaya suyunu vermesini söyleyin. Ve kayadan onlara su çıkaracaksın. Ve kavme ve hayvanlarına içireceksin. Ve Musa kendisine emredildiği gibi değneği RAB'bin önünden aldı. Ve Musa ile Harun kavmi kayanın önüne topladılar. Ve onlara dedi: Ey âsiler! Şimdi dinleyin. Bu kayadan size su çıkaralım mı? Ve Musa elini kaldırdı ve kayaya değneğiyle iki kez vurdu. Ve bol su çıktı. Ve kavim ve onların hayvanları içtiler." (Sayım 20: 5-11).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kayadan Su Çıkarma Mucizesi* betimlenmiştir. Sahnenin solunda, diğer figürlere oranla irice resmedilmiş Musa görülür. Musa sağ elinde tuttuğu değneği dağa doğru uzatmıştır. Ön planda, kırmızı ve mor renginde detaylı işlenmiş ışık-gölge tekniği kullanılarak derinlik ve gölge oluşturulmuş dağ dokusu tasvir edilmiştir. Musa'nın değneğinin değdiği noktadan aşağıya doğru akan mavi su, zeminde açılmaktadır. Zemindeki suyun iki yanında çeşitli hayvanlar görülmektedir. Dağın gerisinde üç erkek İsrailli figür sahneyi izlemektedir. En üstte, Tanrı'nın eli Musa'ya yöneltilmiş ışınlarla gösterilmiştir.

Metinde; Musa ve Harun, kavmi kayanın önünde topladı, ifadesi yer almaktadır. Ancak resimde sadece Musa'yı görmekteyiz. Dağ ve figürlerin birbirine oranı gerçekçilik anlayışından uzak ve şematiktir. Bunlara rağmen, hikâyeyi tanımamızı sağlayan öğeler kurgulanan resim kompozisyonunda görülebilmektedir.

Katalog No: 224

Folyo No: 358r.

Bölüm: Sayım

Konu: Harun'un Ölümü ve Kâhin Elazar.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 203-204, Resim 962a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmında kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen biçiminde bir alana yerleştirilmiştir. Pembe, mavi, kırmızı, yeşil ve altın yaldız renkleri ağırlıklı kullanılmıştır. Sahne, altlı-üstlü iki bölüm şeklinde ayrılmıştır. Üstte Musa, Elazar ve ölü Harun; altta Musa, Elazar ve İsrailliler tasvir edilmiştir. Aşırı boya dökülmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν Ὤρ τῷ ὄρει ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς γῆς Ἐδὼμ λέγων· προστεθήτω Ἀαρὼν πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὅτι οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν δέδωκα τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, διότι παρωξύνατέ με ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς λοιδορίας. λάβε τὸν Ἀαρὼν καὶ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἀναβίβασον αὐτοὺς εἰς Ὤρ τὸ ὄρος ἔναντι πάσης τῆς συναγωγῆς καὶ ἔκδυσον Ἀαρὼν τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἔνδυσον Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ Ἀαρὼν προστεθεὶς ἀποθανέτω ἐκεῖ. καὶ ἐποίησε Μωυσῆς καθὰ συνέταξε Κύριος αὐτῷ, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς Ὤρ τὸ ὄρος ἐναντίον πάσης τῆς συναγωγῆς. καὶ ἐξέδυσε τὸν Ἀαρὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐνέδυσεν αὐτὰ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ ἀπέθανεν Ἀαρὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους. καὶ κατέβη Μωυσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ἐκ τοῦ ὄρους καὶ εἶδε πᾶσα ἡ συναγωγή, ὅτι ἀπελύθη Ἀαρών, καὶ ἔκλαυσαν τὸν Ἀαρὼν τριάκοντα ἡμέρας πᾶς οἶκος Ἰσραήλ* (Fol. 358r.)

> "Ve RAB, Edom diyarı sınırında, Hor Dağı'nda Musa ile Harun'a dedi: Harun kavmine katılacak. Çünkü Meriba sularında bana karşı isyan ettiğiniz için İsrail oğullarına verdiğim topraklara girmeyecektir. Harun'u ve oğlu Eleazar'ı al. Ve onları Hor Dağı'na götür. Ve Harun'un esvabını çıkar ve onları oğlu Eleazar'a giydir. Ve böylece Harun orada ölecek ve kavmine katılacak. Ve Musa RAB'bin emrettiğini yaptı. Ve tüm kavmin gözünün

önünde Hor Dağı'na çıktılar. Ve Musa Harun'un esvabını çıkardı ve onları oğlu Eleazar'a giydirdi. Ve Harun orada, dağın tepesinde öldü. Ve Musa ile Eleazar dağdan indiler. Ve Harun'un ölmüş olduğunu bütün kavim görünce bütün İsrail halkı otuz gün Harun'a ağladılar." (Sayım 20: 23-29)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Harun'un Ölümü* ve *Kâhin Elazar* konusu sahne ikiye bölünerek betimlenmiştir. Üstte; sağda, arka planda bir dağ betimi; ön planda, damarlı pembe mermer lahit içinde başı haleli ölü Harun yatmaktadır. Kapatılmak üzere bekletilen lahitin kapağı yanda durmaktadır. Sağda; Musa ve Harun'un oğlu Elazer aralarında konuşurken gösterilmiştir. İkisinin de başında halesi bulunmakta ve Harun'un oğlu kâhin elbiseleri giyinmiş şekilde betimlenmiştir. Üstteki bölümde görülen Musa ve Elazar figürleri alttaki bölümde tekrar görünmektedir. Sağda, Harun'un ölümüne ağlayan İsrailliler sağ ellerini yanaklarına dayamış üzgün bir şekilde kâhin Elazar ile Musa'nın arkasından yürürken resmedilmişlerdir.

Sahnenin arka planında görülen dağ dokusuna, ışık-gölge tekniği kullanılarak derinlik kazandırılmıştır. Hikâyenin konusunu, dramanı yansıtacak şekilde ve öyküleyici bir anlatımla sahne kurgulanmıştır.

Katalog No: 225

Folyo No: 359r.

Bölüm: Sayım

Konu: Tunç Yılan.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 173; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 204, Resim 967.

Tanım: Sahnenin sol alt kısmına resim yerleştirilmiştir. Dikdörtgen biçimindeki resim alanı krmızı konturla sınırlandırılmıştır. Komposizyonda Musa, yılanlar ve İsraililler görülmektedir. Renkli resim sahnesinde silinme ve boya dökülmeleri mevcuttur.

> *ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου, καὶ ἐγένετο ὅταν ἔδακνεν ὄφις ἄνθρωπον, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν καὶ ἔζη. Καὶ ἀπῆραν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ παρενέβαλον ἐν Ὠβώθ. καὶ ἐξάραντες ἐξ Ὠβώθ, καὶ παρενέβαλον*. (Fol. 359r.)
>
> "Ve vaki oldu ki, yılanın soktuğu bir adam tunç yılana bakınca yaşardı. Ve İsrail oğulları göç edip Obot'a yerleştiler. Ve Obot'tan göç ettiler." (Sayım 21: 8-11).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Tunç Yılan* konusu sahnelenmiştir. Kitabı Mukaddesteki anlatıma göre: İsrail kavmi RAB'be ve Musa'ya söylenmeye başlarlar. RAB, kavmi cezalandırmak için öldürücü yılanlar gönderir. Yılanların soktuğu kavmin çoğu ölür. Kavim, RAB'bin bu yılanlarını kaldırması için, Musa'ya gelip yalvarırlar. Musa, RAB'be yalvarır. RAB, Musa'ya bir yılan yapmasını ve sırığın üzerine koymasını söyler. Musa, tunç bir yılan yapıp bir sırığın üzerine koyar. Böylece, yılan sokmasından ölen kişi tunç yılana bakınca dirilmeye başlar (Anonim, 1972: 156-157; Sayım 21:5-9).

Sahnenin sağında Musa, dikili bir direğin üzerine tunç yılanı bağlamış, yılanı bağladığı ipi tutup çekmektedir. Sahnenin solunda, tepenin üzerine çıkmış üç figür görülmektedir. Bunlardan öndeki ikisi acılı bir yüz ifadesiyle yılanın soktuğu bacaklarını tutmuş, karşıda görünen Musa'nın sırık üzerine bağladığı yılana bakmaktadırlar. Arkadaki figür ise yılana bakıp eliyle göstermektedir. Sol alt köşede altı mavi yılanın soktuğu altı figür ölmüş olarak betimlenmiştir. Bunlardan, oturur pozisyonda betimlenen, yılan sokmasından ölen figürün tunç yılana baktığı ve böylece dirildiği gösterilmiştir**.**

Yeşil ve kahverengi tonlarıyla boyanmış, bitki demetleriyle dekore edilmiş, diyagonal tasarlanmış eğimli tepe, sahnenin zeminini oluşturmaktadır. Resimde, hikâyeyi tanımamızı sağlayan ikonografik öğeler verilmiştir.

Katalog No: 226

Folyo No: 360v.

Bölüm: Sayım

Konu: İsraillilerin, Sihon Ülkesini Alması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 174-175; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 205, Resim 972.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın sol kısmında üstte görülmektedir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda İsrailli ve Sihonlu askerlerin savaş anı yer almaktadır. Boya dökülmeleri görülen resim hasarlıdır.

> *καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν αἰχμάλωτοι τῷ βασιλεῖ τῶν ᾽Αμορραίων Σηών· καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπολεῖται, ᾽Εσεβὼν ἕως Δαιβών, καὶ αἱ γυναῖκες ἔτι προσεξέκαυσαν πῦρ ἐπὶ Μωάβ. Κατώκησε δὲ ᾽Ισραὴλ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῶν ᾽Αμορραίων. καὶ ἀπέστειλε Μωυσῆς κατασκέψασθαι τὴν ᾽Ιαζήρ, καὶ κατελάβοντο αὐτὴν καὶ τὰς κώμας αὐτῆς καὶ ἐξέβαλον τὸν ᾽Αμορραῖον τὸν κατοικοῦντα ἐκεῖ*..(Fol. 360v.)

Amorîler kralı Sihon'a, oğullarını kaçak ve kızlarını esir verdi. Onlara ok attık. Heşbon, Dibon'a kadar helâk oldu. Ve Medeba'ya varan Nofa'ya kadar harap ettik. Ve İsrail Amorîler memleketine yerleşti. Ve Musa Yazer'de casuzluk yapmak için adamlar gönderdi. Ve onun köylerini aldılar. Ve orada olan Amorîleri kovdular…"(Sayım 21: 29-32).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *İsraillilerin, Sihon Ülkesini Alması* konusu sahnelenmiştir. Çok figürlü sahnede, ellerinde mızrakları bulunan figürler gruplar halinde gösterilmişlerdir. Sahnenin ön planında, Musa eşliğinde İsrailliler ve karşılarında Sihonlu askerler savaşırken gösterilmiştir. Sağ üst köşede Sihon ülkesine dayanmış almak üzere olan İsrailliler betimlenmiştir. Sihon ülkesi, surlarla çevrili kale kent görünümündedir.

Öyküleyici anlatım anlayışında kurgulanan kompozisyonda önde savaş anı, geride savaşın sonuçlanması şeklinde bir düzenlemeyle metinde geçen hikâyenin konusu görselleştirilmiştir.

Katalog No: 227

Folyo No: 360v.

Bölüm: Sayım.

Konu: İsrailliler, Og'a Saldırıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 174-175; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 205, Resim 977.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol kısmında alta bulunan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda İsrailli askerler ile Og'un askerlerinin savaş anı yer gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *...καὶ ἐπιστρέψαντες ἀνέβησαν ὁδὸν τὴν εἰς Βασάν· καὶ ἐξῆλθεν Ὢγ βασιλεὺς τῆς Βασὰν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτοῦ εἰς πόλεμον εἰς Ἐδραείν. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· μὴ φοβηθῇς αὐτόν, ὅτι εἰς τὰς χεῖράς σου παραδέδωκα αὐτὸν καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ ποιήσεις αὐτῷ καθὼς ἐποίησας τῷ Σηὼν βασιλεῖ τῶν Ἀμορραίων, ὃς κατῴκει ἐν Ἐσεβών. καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἕως τοῦ μὴ καταλιπεῖν αὐτοῦ ζωγρείαν· καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν αὐτοῦ.* (Fol. 360v.)

> **"…**Ve dönüp Başan yolundan çıktılar. Ve Başan kralı Og, kendisi ve bütün kavmi, Edreide savaşmak için onlara karşı koydular. Ve RAB Musa'ya dedi: Ondan korkma! Çünkü onu ve bütün kavmini ve memleketini senin eline verdim. Ve ona, Heşbon'da oturan Amorîler kralı Sihon'a yaptığın gibi yapacaksın. Ve onu ve oğullarını ve bütün kavmini kendisinde bir kimse kalmayıncaya kadar vurdular. Ve onun ülkesini aldılar." (Sayım 21: 33-35)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İsrailliler, Og'a Saldırıyor* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin sağında ön planda Musa ve arkasında kalabalık İsrail ordusu tasvir edilmiştir.

Musa'nın iki yanındaki İsrailli figürler Musa'ya bakarken görülür. Musa, esir alınmış getirilen Kral Og'a doğru sağ elini uzatmış ve ona bakarken görünmektedir. Başı mavi haleli Kral Og elleri önde zincirle bağlanmış bir şekilde İsrailli figür tarafından getirilmektedir. Kral Og'un arkasında, sırtı dönük görünen bir grup İsrailli askerler Kral Og'un askerlerine saldırmaya devam etmektedir. Yenilmiş görünen Kral Og'un askerleri kimi vurulmuş yerde kimi de kaçmaya çalışmaktadır. Solda, üzerindeki asker yere düşmüş beyaz at betimlenmiştir. Sol üstte, alt kısmı havada aslı kalmış görünen bir kent betimi önünde iki asker, sağ ellerinde mızrak tutmaktayken sol ellerini ileriye doğru uzatmış şaşkınlık içindedirler. Kalabalık figürler ve ellerindeki mızraklarla hareketli bir savaş sahnesi tasarlanmıştır. Resim, metinde anlatılan konuyu betimleyecek ikonografik unsurlarla verilmiştir.

Katalog No: 228

Folyo No: 362r.

Bölüm: Sayım

Konu: Balak, Balam'a Ulak Gönderiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 176; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 206, Resim 982.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikgörtgen şeklindedir. Renkli kompozisyonda Balam, iki uak figürü ve eşek gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *κεκάλυφε τὴν ὄψιν τῆς γῆς καὶ οὗτος ἐγκάθηται ἐχόμενός μου· καὶ νῦν δεῦρο ἄρασαί μοι αὐτόν, εἰ ἄρα δυνήσομαι πατάξαι αὐτὸν καὶ ἐκβαλῶ αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Βαλαάμ· οὐ πορεύσῃ μετ' αὐτῶν, οὐδὲ καταράσῃ τὸν λαόν· ἔστι γὰρ εὐλογημένος*. (Fol. 362r.)

"Şimdi gel, benim için ona lânet et. Belki onunla savaşmaya kudretim olur. Ve onu kovarım. Ve RAB, Balam'a dedi: Onlarla gitmeyeceksin. O kavme lânet etmeyeceksin. Çünkü o kutsaldır." (Sayım 22: 11-12)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Balak, Balam'a Ulak Gönderiyor* konusu sahnelenmiştir. Kitabı mukaddese göre; Moab kralı Balak, Moab'ın karşısına yerleşen İsraillilerden rahatsız olur. Onları ordan çıkarmak için savaşmayı göze alamaz. Balak, laneti ve kutsaması yerini bulan Balam'a ulakla mesaj gönderir. Gelip İsraillileri lanetlemesini ister. Balak, böylece İsraillileri yenebileceğini düşünür. Ancak, Balam gitmeyi reddeder (Anonim, 1972: 158; Sayım 22: 1-14).

Sahnenin sağında evinin önünde oturmuş Balam, ortada bir eşek ve solda iki ulak görülür. Balam gelenleri karşılar şekilde elini göğsüne koymuştur. Ulakların el hareketleri, Balam'ı ikna etmeye çalıştıklarını gösterir şekilde öne doğru uzatılmıştır. Yalın bir anlatım sergileyen resim sahnesinde, konu sadece ikonografik figürlerle görselleştirilmiştir.

Katalog No: 229

Folyo No: 364r.

Bölüm: Sayım

Konu: Balam Ve Melek

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXVIII, Resim 177; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 207, Resim 987.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Mavi, sarı, kırmızı ve yeşil renklerin hâkim olduğu kompozisyonda Balam, RAB betimi, Melek ve eşek yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ εἶπε Βαλαὰμ τῷ ἀγγέλῳ Κυρίου· ἡμάρτηκα, οὐ γὰρ ἠπιστάμην ὅτι σύ μοι ἀνθέστηκας ἐν τῇ ὁδῷ εἰς συνάντησιν· καὶ νῦν εἰ μή σοι ἀρκέσει, ἀποστραφήσομαι. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ πρὸς Βαλαάμ· συμπορεύθητι μετὰ τῶν ἀνθρώπων· πλὴν τὸ ῥῆμα, ὃ ἐὰν εἴπω πρὸς σε, τοῦτο φυλάξῃ λαλῆσαι. καὶ ἐπορεύθη Βαλαὰμ μετὰ τῶν ἀρχόντων Βαλάκ. Καὶ ἀκούσας Βαλὰκ ὅτι ἥκει Βαλαάμ, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῷ, εἰς πόλιν Μωάβ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῶν ὁρίων Ἀρνῶν, ὅ ἐστιν ἐκ μέρους τῶν ὁρίων. καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαάμ· οὐχὶ ἀπέστειλα πρὸς σὲ καλέσαι σε; διατί οὐκ ἦρχου πρός με; ὄντως οὐ δυνήσομαι τιμῆσαί σε; καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλάκ· ἰδοὺ ἥκω πρὸς σὲ νῦν· δυνατὸς ἔσομαι λαλῆσαί τι; τὸ ῥῆμα, ὃ ἐὰν ἐμβάλῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ στόμα μου, τοῦτο λαλήσω. καὶ ἐπορεύθη Βαλαὰμ μετὰ Βαλάκ, καὶ ἦλθον εἰς πόλεις ἐπαύλεων.* (Fol. 364r.)

> "Ve Balam, RAB'bin meleğine dedi: Hata ettim. Çünkü yolda bana karşı dikildiğini bilemedim. Ve şimdi, eğer senin gözünde hataysa, evime dönerim. Ve RAB'bin meleği Balam'a dedi: Bu adamlarla git. Ancak sadece sana söyleyeceğim şeyi söyleyeceksin. Ve Balam, Balak'ın reisleriyle birlikte gitti. Ve Balak Balam'ın geldiğini duyunca onu karşılamak için Arnon yakınında sınırın başında olan Moab şehrine çıktı. Ve Balak, Balam'a dedi: Seni çağırtmak için bilhassa adam göndermedim mi? neden gelmedin? Gerçekten sana ikram yapacak güçte değil miyim? Ve Balam, Balak'a dedi: İşte, sana geldim. Ya şimdi hiç bir şey söyleyecek güçte miyim? RAB'bin bana dediğini sana söyleyeceğim. Ve Balam, Balak'la birlikte gitti. Ve Kiryat-hutsot'a geldiler." (Sayım 22: 34-39)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Balam Ve Melek* gösterilmiştir. Balam'ın, Balak'a gitmesini istemeyen RAB, gitmesini engellemek için yoluna meleği çıkarır. Melek Balam'ın yolunu keser ancak Balam eşeğini başka yöne çevirerek gitmeye devam eder. Üç defa melek karşısına çıkar ve eşek gitmek istemez. Gitmesi için ona vuran Balam'a, eşek kızar. Fakat Balam ısrarla gitmeye devam eder. Sonunda idrak eder. Meleği fark eder ve onu dinler (Anonim, 1972: 158; Sayım 22: 22-31).

Metinde geçen anlatımı betimler şekilde figürler resmedilmiştir. Üstte; Pantokrator İsa portresi biçiminde resmedilmiş RAB, bakışlarını sağda duran meleğe yöneltmiştir. Melek de onu dinlediğini gösterir şekilde bakmakta ve sağ elindeki kılıcı yukarı doğru kaldırmaktadır. Ayrıca, iki kanadı yana açılmış Meleğin, sağ ayağı ileride, sol ayağı geride betimlenerek RAB'bin isteği için harekete geçmeğe hazır olduğu gösterilmiştir. Sahnenin solunda, eşeğe binmiş gitmeye hazırlanan Balam, RAB'bin sözünü dinlemez bir tavırla sol elini kaldırmış, sağ elinde de tuttuğu iple eşeğin başını çevirerek gitmeye hazırlanmaktadır. Metindeki anlatıma uygun olarak Balam'ın eşeği kaşını çatmış sinirli görünmektedir. Hikâyede geçen figürlerin ikonografik özelliklerini yansıtacak şekilde jest ve mimikleriyle betimlenmesi konunun anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Katalog No: 230

Folyo No: 365v.

Bölüm: Sayım

Konu: Balam'ın İlk Bildirisi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIX, Resim 178; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 207, Resim 992.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında, kırmızı konturla sınrlanan dikdörtgen biçiminde bir alana yerleştirilmiştir. Ağırlıklı olarak kırmızı ve mavi renk kullanılan kompozisyonda Balak ile adamı, Balam ile melek ve yedi sunak yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *τίς ἐξηκριβάσατο τὸ σπέρμα ᾽Ιακώβ, καὶ τίς ἐξαριθμήσεται δήμους ᾽Ισραήλ; ἀποθάνοι ἡ ψυχή μου ἐν ψυχαῖς δικαίων, καὶ γένοιτο τὸ σπέρμα μου ὡς τὸ σπέρμα τούτων. καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαάμ· τί πεποίηκάς μοι; εἰς κατάρασιν ἐχθρῶν μου κέκληκά σε, καὶ ἰδοὺ εὐλόγηκας εὐλογίαν. καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρὸς Βαλάκ· οὐχὶ ὅσα ἂν ἐμβάλῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ στόμα μου, τοῦτο φυλάξω λαλῆσαι; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Βαλάκ· δεῦρο ἔτι μετ' ἐμοῦ εἰς τόπον ἄλλον, ἐξ οὗ οὐκ ὄψει αὐτὸν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἢ μέρος τι αὐτοῦ ὄψει, πάντας δὲ οὐ μὴ ἴδῃς, καὶ κατάρασαί μοι αὐτὸν ἐκεῖθεν. καὶ παρέλαβεν αὐτὸν εἰς ἀγροῦ σκοπιὰν ἐπὶ κορυφὴν λελαξευμένου καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ ἑπτὰ βωμοὺς καὶ ἀνεβίβασε μόσχον καὶ κριὸν ἐπὶ τὸν βωμόν. καὶ εἶπε Βαλαὰμ πρός Βαλάκ· παράστηθι ἐπὶ τῆς θυσίας σου*. (Fol. 365v.)

> "Kim Yakub'un tozunu sayabilir ve İsrail'in dörtte birini hesap edebilir? Benim canım salihlerle ölsün. Ve sonum onunki gibi olsun! Ve Balak, Balam'a dedi: Bana ne yaptın? Düşmanlarımı lanetlemen için seni çağırdım. Ve sen onları mübarek kıldın. Ve cevap verdi: RAB'bin bana söylediğini söylemeye dikkat etmemeli miyim? Ve Balak ona dedi: Lütfen! Benimle başka bir yere gel. Oradan onları göreceksin. Sadece onların ucunu göreceksin. Ve onların hepsini görmeyeceksin. Ve oradan benim için onları lânetle. Ve onu Cofim kırına, Pisga tepesine götürdü. Ve yedi sunak yaptı. Ve her sunağa bir boğa ve bir koç sundu. Ve Balak'a dedi: Burada sana adanan kurbanın yanına dikil." (Sayım 23: 10-15)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Balam'ın İlk Bildirisi* konusu sahnelenmiştir. Kitabı Mukaddesteki anlatıma göre: Balam, Balak'tan yedi sunak yapmasını ve yedi boğa ile yedi koç hazırlamasını ister. Balam, böylece RAB bana görünür ve bana ne bildirirse sana onu söylerim, der. Balak bu istekleri yerine getirir. Ve RAB Balam'a görünür (Anonim, 1972: 159; Sayım 23: 1-4).

Sağda, RAB'bin sözünü Balam'a bildiren melek ve Balam konuşmaktadır. Solda, Kral Balak ve bir adamı görülmektedir. Kral Balak elini onlara doğru uzatmış Balam'dan istekte bulunur şekilde betimlenmiştir. Ancak Balam meleği dinlerken gösterilmiştir. Ortada, Balam'ın yaptırdığı yedi yanan sunak ve kesilmiş bir koç yer almaktadır. Meşale şeklindeki sunaklardan üçü yerde dördü havada asılı durmaktadır. Koç da mavi renk boyanmıştır. Şematik düzenlenen sahnede, metinde anlatılan konuyu tanımamızı sağlayan ikonografik unsurlar kullanılmıştır.

Katalog No: 231

Folyo No: 366v.

Bölüm: Sayım

Konu: Balam'ın İkinci Bildirisi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIX, Resim 179; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 208, Resim 997.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kırmız konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kırmızı, yeşil mavi renklerin hâkim olduğu kompozisyonda Balak, Balam ve bir grup İsrailli figür yer almaktadır. Boya dökülmeleri görülmektedir.

> *κατὰ καιρὸν ρηθήσεται ᾽Ιακὼβ καὶ τῷ ᾽Ισραήλ, τί ἐπιτελέσει ὁ Θεός. ἰδοὺ λαὸς ὡς σκύμνος ἀναστήσεται καὶ ὡς λέων γαυρωθήσεται· οὐ κοιμηθήσεται, ἕως φάγῃ θήραν, καὶ αἷμα τραυματιῶν πίεται. καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαάμ· οὔτε κατάραις καταράσῃ μοι αὐτὸν οὔτε εὐλογῶν μὴ εὐλογήσῃς αὐτόν. καὶ ἀποκριθεὶς Βαλαὰμ εἶπε τῷ Βαλάκ· οὐκ ἐλάλησά σοι λέγων, τὸ ῥῆμα, ὃ ἐὰν λαλήσῃ ὁ Θεός, τοῦτο ποιήσω; Καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαάμ· δεῦρο παραλάβω σε εἰς τόπον ἄλλον, εἰ ἀρέσει τῷ Θεῷ, καὶ κατάρασαί μοι αὐτὸν ἐκεῖθεν. καὶ παρέλαβε Βαλὰκ τὸν Βαλαὰμ ἐπὶ κορυφὴν τοῦ Φογὼρ τὸ παρατεῖνον εἰς τὴν ἔρημον*. (Fol. 366v.)

> "Şimdi Yakub'la İsrail hakkında RAB neler yaptı? denilecektir. İşte, kavim dişi aslan gibi kalkıyor. Ve kendisini aslan gibi kaldırıyor. Şikârını yiyinceye ve öldürülmüş olanların kanını içinceye kadar yatmayacaktır. Ve Balak, Balam'a dedi: Onları hiç lânetleme ancak onları mübarek de kılma. Balam, Balak'a cevap verdi: RAB ne söylerse, tümünü yapmalıyım, diye sana söylemedim mi? Ve Balak, Balam'a dedi: Lütfen, gel seni başka bir yere götüreyim. Belki RAB'bin hoşuna gider de onları benim için oradan lânetlersin. Ve Balak, Balam'ı çöle bakan Peor Tepesi'ne götürdü." (Sayım 23: 23-28)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Balam'ın İkinci Bildirisi* sahnelenmiştir. Metindeki anlatımı betimleyen sahnede solda, bir grup İsrailoğulları; sağda, bir süngerimsi kayanın gerisinde Balam ile Kral Balak konuşurken gösterilmiştir. Kral Balak İsraillilere bakarak ellerini onlara doğru uzatmaktadır. Balam da onları gösterecek şekilde ellerini uzatmaktadır. Yukarıda Tanrı'nın eli Kral Balak'a doğru yönelmiştir. Durağan ve yalın bir tasarıma sahip sahnede, hikâyede geçen figürler konumlandırılmıştır.

Katalog No: 232

Folyo No: 368r.

Bölüm: Sayım

Konu: Balam'ın Üçüncü Bildirisi ve Mısır'dan Çıkış.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIX, Resim 180-181; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 208-209, Resim 1002a, b.

Tanım: Sayfanın sol kısmına yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen biçiminde bir alana sahiptir. Sahne yatayda ikiye bölünmüştür. Yeşil, mavi, kırmızı ve mor renklerin hâkim olduğu kompozisyonda üstte; Balak, adamı, Balam ve sunaklar, altta; İsrailliler, Harun ve Musa yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ ὑψωθήσεται ἡ Γὼγ βασιλεία αὐτοῦ, καὶ αὐξηθήσεται βασιλεία αὐτοῦ. Θεὸς ὡδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς δόξα μονοκέρωτος αὐτῷ· ἔδεται ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμυελιεῖ καὶ ταῖς βολίσιν αὐτοῦ κατατοξεύσει ἐχθρόν· κατακλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἀναστήσει αὐτόν; οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλόγηνται, καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήρανται. καὶ ἐθυμώθη Βαλὰκ ἐπὶ Βαλαὰμ καὶ συνεκρότησε ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, καὶ εἶπε Βαλὰκ πρὸς Βαλαάμ· καταρᾶσθαι τὸν ἐχθρόν μου κέκληκά σε, καὶ ἰδοὺ εὐλογῶν εὐλόγησας τρίτον τοῦτο· νῦν οὖν φεῦγε εἰς τὸν τόπον σου· εἶπα, τιμήσω σε, καὶ νῦν ἐστέρησέ σε Κύριος τῆς δόξης.* (Fol. 368r.).

"Ve onun Krallığı yükseltilecektir. RAB, onu Mısır'dan çıkartıyor. Onun yaban öküzü gibi kuvveti vardır. Ona düşman olan milletleri yiyecek. Ve onların kemiklerini kıracak. Ve oklarıyla onları delecektir. Çömeldi, aslan gibi yattı ve dişi aslan gibi. Onu kim kaldıracak? Seni mübarek kılan mübarek olsun. Ve seni lânetleyen lânetli olsun. Ve Balak, Balam'a öfkelendi. Ve ellerini birbirine vurdu. Ve Balak, Balam'a dedi: Düşmanlarımı lânetlemen için seni çağırdım. Ve bu üç kezdir ki onları ancak mübarek kıldın. Ve şimdi kendi iyiliğin için kaç. Sana çok ikram ederim, demiştim. Ve işte, RAB seni ikramdan mahrum etti." (Sayım 24: 7-11)

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesi yatayda bölünerek iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte, *Balam'ın Üçüncü Bildirisi* gösterilmiştir. Balam, Kral Balak'tan tekrar yedi sunak, yedi boğa ve yedi koç hazırlamasını ister. Balak bu istekleri tekrar yerine getirir (Anonim, 1972: 160; Sayım 23: 29-30). Metindeki anlatıma göre; Balam, yine Balak'ın isteğini, yerine getirmez. İsrallileri lanetlemez aksine onları yine kutsar. Balak buna öfkelenir.

Sahnenin ortasında, Balam'ın istediği yedi yanan sunak tek sıra meşale şeklinde tepenin arkasında resmedilmiştir. Solda, profilden görülen Balam elini kaldırmış konuşmaktadır. Sağda, Kral Balak ve bir adamı gösterilmiştir. Öfkeli görünen Kral Balak eliyle yanan sunakları göstererek konuşmaktadır.

Altta, *Mısır'dan Çıkış* betimlenmiştir. Tek sıra dizilmiş hareket halinde bir grup İsrailli figür, önde giden Harun ve Musa'yı takip etmektedir. Harun, başını geriye doğru çevirmiş öfkeli bir şekilde arkaya bakmaktadır. Musa, elini öne doğru uzatarak ileriyi

gösterirken, başını çevirmiş arkaya konuşmaktadır. Yalın düzenlenmiş sahnelerde, hikâyede geçen ikonografik unsurlar seçilebilmektedir.

Katalog No: 233

Folyo No: 369v.

Bölüm: Sayım

Konu: Balam'ın Dördüncü Bildirisi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIX, Resim 182; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 209, Resim 1009.

Tanım: Sayfanın sol üst kısmına, kırmızı konturla sınırlandırılmış kareye yakın dikdörtgen biçiminde bir alana resim yerleştirilmiştir. Kompozisyonda Balak ile Balam ve iki kent betimi önünde iki figür yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Καὶ ἰδὼν τὸν Ὼγ καὶ ἀναλαβὼν τὴν παραβολὴν αὐτοῦ εἶπεν· ὦ ὦ, τίς ζήσεται, ὅταν θῇ ταῦτα ὁ Θεός; καὶ ἐξελεύσεται ἐκ χειρῶν Κιτιαίων καὶ κακώσουσιν Ἀσσοὺρ καὶ κακώσουσιν Ἑβραίους, καὶ αὐτοὶ ὁμοθυμαδὸν ἀπολοῦνται.καὶ ἀναστὰς Βαλαὰμ ἀπῆλθεν ἀποστραφεὶς εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ Βαλὰκ ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτόν. Καὶ κατέλυσεν Ἰσραὴλ ἐν Σαττείν· καὶ ἐβεβηλώθη ὁ λαὸς ἐκπορνεῦσαι εἰς τὰς θυγατέρας Μωάβ. καὶ ἐκάλεσαν αὐτοὺς εἰς τὰς θυσίας τῶν εἰδώλων αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς τῶν θυσιῶν αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Καὶ ἐτελέσθη Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγώρ·* (Fol. 369v.)
>
> "Ve meseleyi anlatıp dedi: Ah, eğer RAB bunu yaparsa kim yaşayacak? Ve Kittim kıyısından gemiler gelecek. Ve Aşur'u alçaltacaklar. Ve Eber'i alçaltacaklar. Ve o da helâk olup gidecek. Ve Balam kalktı. Ve gidip evine döndü. Ve Balak da kendi yoluna gitti. Ve İsrail Şittim'e yerleşti. Ve kavim Moab kızlarıyla zina yapmaya başladı. Ve kendi ilâhlarının kurbanları için

kavmi çağırdılar. Ve kavim yedi. Ve onların ilâhlarına secde ettiler. Ve İsrail Baal-peora bağlandı." (Sayım 24: 23-25; 25:1-3)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Balam'ın Dördüncü Bildirisi* konusu betimlenmiştir. Solda Kral Balak ile Balam sağ ellerini öne doğru uzatmış, konuşurken gösterilmişlerdir. Sağda, altlı üstlü iki kent betimi ve bu kentlerin önünde birer figür resmedilmiştir. Kıyafet tarzlarından ve ten renklerinden bu figürlerin farklı milletten oldukları anlaşılaşılmaktadır. Balam'ı İsraillileri lanetlemesi konusunda ikna edemeyen Kral Balak kendi ülkesine, Balam ise kendi ülkesine gider.

Yalın bir kompozisyon şeması ile oluşturulmuş resimde kullanılan figürler konunun anlaşılmasını sağlayacak niteliktedir.

Katalog No: 234

Folyo No: 373v.

Bölüm: Sayım.

Konu: Pinehas'ın, İsrailli Adam ile Midyanlı Kadını Vurması ve İsraillilerin, Midyanlılara Saldırması

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXIX, Resim 183-184; Weitzmann, K. (1951), s. 22, Resim 19; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 21, Resim 1014a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen biçimindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Yatayda bölünen kompozisyonda iki olay anı betimlenmiştir. Aşırı boya dökülmeleri görülen resim hasarlıdır.

> *(καὶ)ἔναντι τῶν ἀρχόντων καὶ ἔναντι πάσης συναγωγῆς ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου λέγουσιν· ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ αὐτὸς οὐκ ἦν ἐν μέσῳ τῆς συναγωγῆς τῆς ἐπισυστάσης ἔναντι Κυρίου ἐν τῇ συναγωγῇ Κορέ, ὅτι δι' ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἀπέθανε, καὶ υἱοὶ οὐκ ἐγένοντο αὐτῷ· μὴ ἐξαλειφθήτω τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἐκ μέσου τοῦ δήμου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ υἱός· δότε ἡμῖν κατάσχεσιν ἐν μέσῳ ἀδελφῶν πατρὸς ἡμῶν. καὶ προσήγαγε Μωυσῆς τὴν κρίσιν αὐτῶν ἔναντι Κυρίου. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· ὀρθῶς θυγατέρες Σαλπαὰδ λελαλήκασι· δόμα δώσεις αὐταῖς κατάσχεσιν κληρονομίας ἐν μέσῳ ἀδελφῶν πατρὸς αὐτῶν καὶ περιθήσεις τὸν κλῆρον τοῦ πατρὸς αὐτῶν αὐταῖς.* (Fol. 373v.)

> "Ve erkeklerle bütün kavmin önünde, mabetin kapısında dikilip dediler: Babamız çölde öldü. Ve Korah kavminde RAB'be karşı çıkan kavmin içinde yoktu. Ama kendi hatasından öldü. Ve oğulları yoktu. Oğlu yoktu diye babamızın adı kendi aşireti arasında neden yok olsun? Babamızın kardeşleri içinde bize bir mülk verin. Ve Musa onların davasını RAB'bin huzuruna taşıdı. Ve RAB, Musa'ya dedi: selofhad'ın kızları doğru söylüyorlar. Mutlaka onlara babalarının kardeşleri içinde mülk olarak miras vereceksin. Ve babalarının mirasını kendilerine vereceksin." (Sayım 27: 2-7)

Resim-Metin ilişkisi: Resim, yatayda bölünerek iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte; *Pinehas'ın, İsrailli Adam ile Midyanlı Kadını Vurması* olayı resmedilmiştir. Resmin bulunduğu sayfadaki metinde resmin konusunu açıklayan bir anlatım yoktur. Ancak Kitabı Mukaddeste şöyle bir hikâye geçiyor: İsrail oğullarından biri, Musa'nın ve tapınaktaki herkesin gözü önünde Midyanlı bir kadın getirir. Bunu gören Kâhin Elazar'ın oğlu Pinehas, cemaatin arasından kalkıp eline bir mızrak alır. İsrailli adam ile kadının arkasından çadırın içine girer. İsrailli adamın sırtından kadının karnına doğru ikisini de mızraklar. Mızraklanan kadın, Midyanlı beyin kızı, Kozbi'dir. RAB, Musa'ya Midyanlıları vurun der. Çünkü Midyanlılar, Kozbi meselesi nedeniyle harekete geçeceklerdir (Anonim, 1972: 162; Sayım 25:6-8, 14-18). Bu hikâyenin betimi olan sahnenin merkezinde bir yatak ve yatağın içinde kadın ile erkek görülmektedir. Yatağın yanında bir erkek figür, yatakta arkası dönük olan İsrailli adamın sırtına elindeki mızrağı geçirmiştir. Mızrağın battığı yerden İsrailli adamın sırtından kanlar fışkırmaktadır. Sahnenin sağında, Musa ile birlikte bir figür olayı izlemektedir. Altta ise; *İsraillilerin, Midyanlılara Saldırması* olayı tasvir edilmiştir. Sahnenin sağında öfkeli bir grup olarak gösterilen İsrailliler ellerindeki kılıçlar ve mızraklarla Midyanlılara saldırmaktadır. Solda, yere düşmüş Midyanlılar, kimi yaralanmış, kimi ölmüş, kimi de ellerini kaldırmış kendini korumaya çalışırken gösterilmiştir. Hikâyedeki olayları tanımlayacak şekilde figürler kompozisyonda konumlandırılmıştır.

Katalog No: 235

Folyo No: 374r.

Bölüm: Sayım

Konu: Yeşu'nun, Musa'nın Halef'i İlan Edilmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXX, Resim 187; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 211, Resim 1019.

Tanım: Sayfanın sol alt köşesinde yer alan resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen biçiminde bir alana sahiptir. Sarı, mavi, yeşil ve kırmızı renklerin hâkim

olduğu kompozisyonda Musa, Yeşu ve kâhin Elazar betimlenmiştir. Resimde lekelenme ve boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ὅστις ἐξάξει αὐτοὺς καὶ ὅστις εἰσάξει αὐτούς, καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγὴ Κυρίου ὡσεὶ πρόβατα οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάβε πρὸς σεαυτὸν Ἰησοῦν υἱὸν Ναυή, ἄνθρωπον ὃς ἔχει πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐπιθήσεις τὰς χεῖράς σου ἐπ' αὐτὸν καὶ στήσεις αὐτὸν ἔναντι Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως καὶ ἐντελῇ αὐτῷ ἔναντι πάσης συναγωγῆς καὶ ἐντελῇ περὶ αὐτοῦ ἐναντίον αὐτῶν.* (Fol. 374v.)
>
> "Ve onların önüne girsin ve onları dışarı çıkarsın ve onları içeri getirsin. Ta ki, RAB'bin cemaati çobansız koyunlar gibi kalmasın. Ve RAB Musa'ya dedi: Kendisinde Ruh olan bir adamı, Nun oğlu Yeşu'yu yanına al. Ve elini onun üzerine koyacaksın. Ve onu kâhin Eleazar'ın huzurunda ve bütün cemaatin önünde durduracaksın. Ve onların gözleri önünde ona talimat vereceksin." (Sayım 24: 23-25; 25:1-3)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yeşu'nun, Musa'nın Halef'i İlan Edilmesi* konusu sahnelenmiştir. Sahnede; ortada Yeşu, iki yanında Musa ile kâhin Elazar ve yukarıda Musa'ya ışınlarla yönelmiş Tanrı'nın eli görülmektedir. Üç figürün de başı halelidir. Musa ile kâhin Elazar sağ ellerini Yeşu'nun başının üzerine koymuşlardır. Musa, Elazar'dan genç gösterilmiştir. Diğer figürlere göre daha kısa ve genç gösterilen Yeşu, başını Musa'ya doğru hafif yana eğmiş ve iki elini göğüs hizasında açık bir şekilde tutmaktadır. Daha önceki sahnelerde askeri kıyafet içinde gördüğümüz Yeşu'ya, burada dini bir kimlik kazandırılmıştır.

Katalog No: 236

Folyo No: 378v.

Bölüm: Sayım

Konu: Adak

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXX, Resim 188; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 211, Resim 1024.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmına resim yerleştirilmiştir. Kareye yakın dökdörtgen biçimindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Musa, bir erkek figür ve sunağın yer aldığı kompozisyonda kırmızı, mavi, sarı, pembe ve yeşil kullanılmıştır. Resimde renk dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν τῷ μόσχῳ καὶ τῷ κριῷ καὶ τοῖς ἀμνοῖς κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν, κατὰ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν. καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας, πλὴν τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς διαπαντός· αἱ θυσίαι αὐτῶν καὶ αἱ σπονδαὶ αὐτῶν. Ταῦτα ποιήσετε Κυρίῳ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, πλὴν τῶν εὐχῶν ὑμῶν, καὶ τὰ ἑκούσια ὑμῶν καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν καὶ τὰς θυσίας ὑμῶν καὶ τὰς σπονδὰς ὑμῶν καὶ τὰ σωτήρια ὑμῶν. Μωυσῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ λέγων· τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ συνέταξε Κύριος· ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ὃς ἂν εὔξηται εὐχὴν Κυρίῳ ἢ ὀμόσῃ ὅρκον ἢ ὁρίσηται ὁρισμῷ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, οὐ βεβηλώσει τὸ ῥῆμα αὐτοῦ· πάντα ὅσα ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ποιήσει· ἐὰν δὲ εὔξηται γυνὴ εὐχὴν Κυρίῳ ἢ ὁρίσηται ὁρισμὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς καὶ ἀκούσῃ ὁ πατὴρ αὐτῆς τὰς εὐχὰς αὐτῆς καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς.* (Fol. 378v.)
>
> "Onların sayısına göre, usule göre, boğa için, koç için ve kuzular için; ekmek takdimesini ve dökülen takdimelerini ve suç takdimesi olarak bir ergeç arz edeceksiniz. Bunlar daimî yakılan takdimeden ve onun ekmek takdimesinden ve onun dökülen takdimesinden farklıdır. Adaklarınızdan ve gönüllü takdimelerinizden başka, yakılan takdimeleriniz ve ekmek takdimeleriniz ve dökülen takdimeleriniz ve selâmet takdimeleriniz olarak

bayramlarınızda bunları RAB'e sunacaksınız. Ve RAB'bin, Musa'ya emrettiği her şeye göre Musa İsrail oğullarına söyledi. Ve Musa İsrail oğullarının oymak reislerine söyledi: RAB'bin emrettiği şey şudur: Bir adam RAB'be adak adarsa yahut nefsini bir bağla bağlamak için and ederse; sözünü bozmayacaktır. Ağzından çıkan söze göre yapacaktır. Ve bir kadın gençliğinde babasının evindeyken RAB'be adak adarsa ve kendini bir bağla bağlamak..." (Sayım 24: 23-25; 25:1-3).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Adak* konusu betimlenmiştir. Arka planı boş olan sahnede solda yarı profilden gösterilen Musa, takdis işereti yaptığı sağ elini öne doğru uzatmış adak konusunu açıklarken gösterilmiştir. Musa'nın karşısında, iki elini yukarı kaldırmış konuşur vaziyette bir figür yer almaktadır. Üstte havada asılı duran sunak ve üstünü örten baldaken görünmektedir.

Resimde bazı teknik hatalar bulunmaktadır. Baldakenin taşıyıcı sütunları arasına sunağın yerleştirilmesinde yanlışlık yapıldığı görülmektedir. İkinci ve üçüncü sütunların, sunağın etrafına konumlandırılmasında hata yapılmıştır. Bir diğer teknik hata da Musa'nın adımlarının konumlandırılmasında görülmektedir. İleri doğru atılan sağ adım, sol ayağı çapraz geçmiş görünmektedir. Metindeki anlatımı görselleştiren resim, şematik bir kompozisyonla tasarlanmıştır.

Katalog No: 237

Folyo No: 381r.

Bölüm: Sayım

Konu: İsrailliler Kıyafetlerini Yıkıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXX, Resim 189; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 212, Resim 1029.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmında görülmektedir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Mavi, pembe, yeşil ve sarının hâkim olduğu kompozisyonda Musa, çamaşır yıkayan figürler ve sunak yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ εἶπεν ’Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς δυνάμεως τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ πολέμου· τοῦτο τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου, ὃ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ. πλὴν τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μολίβου καὶ κασσιτέρου, πᾶν πρᾶγμα, ὃ διελεύσεται ἐν πυρί, καὶ καθαρισθήσεται, ἀλλ' ἢ τῷ ὕδατι τοῦ ἁγνισμοῦ ἁγνισθήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἐὰν μὴ διαπορεύηται διὰ πυρός, διελεύσεται δι' ὕδατος. καὶ πλυνεῖσθε τὰ ἱμάτια τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ καὶ καθαρισθήσεσθε καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν παρεμβολήν. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάβε τὸ κεφάλαιον τῶν σκύλων τῆς αἰχμαλωσίας ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σὺ καὶ ’Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν πατριῶν τῆς συναγωγῆς.* (Fol. 381r.)

> “Ve kâhin Eleazar savaşa gitmiş olan savaşçılara dedi: RAB’bin, Musa’ya emrettiği şeriatin kanunu şudur; altını ve gümüşü ve tuncu ve demiri ve kalayı ve kurşunu, ateşe dayanan her şeyi ateşten geçireceksiniz ve temiz olacaktır. Ancak murdarlık suyu ile arındırılacaktır. Ve ateşe dayanmayan her şeyi sudan geçireceksiniz. Ve yedinci günde esvaplarınızı yıkayacaksınız. Ve tahir olacaksınız ve ondan sonra ordugâha gireceksiniz. Ve RAB, Musa’ya dedi: Sen ve kâhin Eleazar ve kavmin atalar evlerinin

reisleri, kişi olsun hayvan olsun, alınmış olan çapul malının topunu al." (Sayım 31: 21-26)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *İsrailliler Kıyafetlerini Yıkıyor* konusu tasvir edilmiştir. Metindeki anlatımı betimleyen resimde, ön planda bir nehir ve nehirde kıyafetlerini yıkayan eğilmiş üç figür yer almaktadr. Üstte, zeminle ilişkilendirilmeden boşlukta görülen Musa, elini çamaşır yıkayan figürlere doğru uzatmış talimat verirken gösterilmiştir. Musa'nın arkasında, solda, tapınak belirtilmiştir. Tapınağı temsil eden, sunak ve sunağın üzerini örten kiborium de boşlukta gösterilmiştir. Arka fonu olmayan resim kompozisyonda, metinde anlatılan konuyu tanımamızı sağlayan ikonografik unsurlar kullanılmıştır.

Katalog No: 238

Folyo No: 384r.

Bölüm: Sayım

Konu: Erden Nehrini Geçiş.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXX, Resim 190; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 212, Resim 1034.

Tanım: Resim, sayfanın ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda nehri geçen

İsrailliler, sürüleri ve Yeşu ile Musa görülmektedir. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Μωυσῆς· ἐὰν διαβῶσιν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ μεθ' ὑμῶν τὸν Ἰορδάνην, πᾶς ἐνωπλισμένος εἰς πόλεμον ἔναντι Κυρίου, καὶ κατακυριεύσητε τῆς γῆς ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ δώσετε αὐτοῖς τὴν γῆν Γαλαὰδ ἐν κατασχέσει· ἐὰν δὲ μὴ διαβῶσιν ἐνωπλισμένοι μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔναντι Κυρίου, καὶ διαβιβάσετε τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν πρότερα ὑμῶν εἰς γῆν Χαναάν, καὶ συγκατακληρονομηθήσονται ἐν ὑμῖν ἐν τῇ γῇ Χαναάν. καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ υἱοὶ Ρουβὴν καὶ οἱ υἱοὶ Γὰδ λέγοντες· ὅσα ὁ Κύριος λέγει τοῖς θεράπουσιν, οὕτω ποιήσωμεν ἡμεῖς· διαβησόμεθα ἐνωπλισμένοι ἔναντι Κυρίου εἰς γῆν Χαναάν, καὶ δώσετε τὴν κατάσχεσιν ἡμῖν ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Γὰδ καὶ τοῖς υἱοῖς Ρουβὴν καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ υἱῶν Ἰωσήφ, τὴν βασιλείαν Σηὼν βασιλέως Ἀμορραίων καὶ τὴν βασιλείαν Ὢγ βασιλέως τῆς Βασάν, τὴν γῆν καὶ τὰς πόλεις σὺν τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, πόλεις τῆς γῆς κύκλῳ. Καὶ ᾠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ Γὰδ τὴν Δαιβὼν καὶ τὴν Ἀταρὼθ καὶ τὴν Ἀροὴρ καὶ τὴν Σοφὰρ καὶ τὴν Ἰαζὴρ καὶ ὕψωσαν αὐτάς, καὶ τὴν Ναμρὰμ καὶ τὴν Βαιθαράν, πόλεις ὀχυρὰς καὶ ἐπαύλεις προβάτων… (Fol. 384r.)

"Ve Musa onlara dedi: Eğer Gad oğulları ve Ruben oğulları, savaş için silâhlı tüm adam RAB için sizinle beraber Erden'den geçerlerse ve önünüzde memleket hüküm altına alınırsa; o zaman onlara mülk olarak Gilead memleketini vereceksiniz. Fakat silâhlı olarak sizinle beraber geçmezlerse, o zaman Kenân diyarı sizin aranızda mülk alacaktır. Ve Gad oğulları ile Ruben oğulları cevap verdiler: RAB'bin senin kullarına dediği gibi yapacağız. Biz silâhlı olarak RAB için Kenân diyarına geçeceğiz. Ve bize mirasımızın mülkü Erdenin ötesinde kalsın. Ve Musa, Amorîler kralı Sihon'un ülkesini ve Başan kralı Ogun ülkesini, memleketi civarı ile beraber şehirlerine göre, etraftaki memleketin şehirlerini, Gad oğullarına ve Ruben oğullarına ve Yusuf'un oğlu Maneşeh'in yarım oymağına verdi. Ve Gad oğulları istihkâmlı şehirleri; Dibon'u ve Atarot'u ve Aroer'i ve Atrot-şofan'ı

ve Yazer'i ve Yogbeha'yı ve Beyt-nimra'yı ve Beyt-haran'ı ve koyun ağıllarını yaptılar." (Sayım 32: 29-6)

Resim-Metin ilişkisi: *Erden Nehrini Geçiş* konusu resimde gösterilmiştir. Siyah konturlanmış mavi şerit şeklinde diyagonal akan bir nehir sahneyi ikiye ayırmaktadır. Nehir betiminin üzerinden geçmekte olan üç erkek figür, koyun ve sığır sürüsü tasvir edilmiştir. Sahnenin sağında oluşan üçgen alanda, nehri geçmeyi başarmış bir grup ve koyunları görülmektedir. Birbirlerine dönük duruşları ve kaldırdıkları ellerinden bu figürlerin, nehri geçmeye çalışan grubu beklediği düşünülmektedir. Sahnenin solunda elinde mızrak tutan bir grubun önünde Yeşu ile Musa aralarında konuşurken görünmektedirler. Musa, takdis işareti yaptığı sağ elini göğüs hizasında tutmaktadır. Askeri bir lider olan Yeşu'nun başında miğfer yok ancak, pelerini, tuniği ve elinde tuttuğu mızrağıyla rütbeli biri olduğu anlaşılmaktadır. Resimde, şematik bir kompozisyon tasarlanarak hikâyede geçen konunun anlaşılmasını sağlayan usurlar kullanılmıştır.

Katalog No: 239

Folyo No: 386r.

Bölüm: Sayım

Konu: Musa ile Yeşu Putları Yıkıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXX, Resim 191; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 213, Resim 1039.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafında ortaya gelecek şakilde yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Mavi, pembe, kırmızı ve altın yaldız renklerinin hâkim olduğu kompozisyonda, Musa, Yeşu ve yıkılan putlar yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἀπῆραν ἐκ Δαιβὼν Γὰδ καὶ παρενέβαλον ἐν Γελμὼν Δεβλαθαίμ. καὶ ἀπῆραν ἐκ Γελμὼν Δεβλαθαὶμ καὶ παρενέβαλον ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ᾽Αβαρίμ, ἀπέναντι Ναβαῦ. καὶ ἀπῆραν ἀπὸ τῶν ὀρέων ᾽Αβαρὶμ καὶ παρενέβαλον ἐπὶ δυσμῶν Μωάβ, ἐπὶ τοῦ ᾽Ιορδάνου κατὰ ᾽Ιεριχώ, καὶ παρενέβαλον παρὰ τὸν ᾽Ιορδάνην ἀνὰ μέσον Αἰσιμὼθ ἕως Βελσατὶμ κατὰ δυσμὰς Μωάβ. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐπὶ δυσμῶν Μωὰβ παρὰ τὸν ᾽Ιορδάνην κατὰ ᾽Ιεριχὼ λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν ᾽Ιορδάνην εἰς γῆν Χαναὰν καὶ ἀπολεῖτε πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ γῇ πρὸ προσώπου ὑμῶν καὶ ἐξαρεῖτε τὰς σκοπιὰς αὐτῶν καὶ πάντα τὰ εἴδωλα τὰ χωνευτὰ αὐτῶν ἀπολεῖτε αὐτὰ καὶ πάσας τὰς στήλας αὐτῶν ἐξαρεῖτε. καὶ ἀπολεῖτε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν καὶ κατοικήσετε ἐν αὐτῇ· ὑμῖν γὰρ δέδωκα τὴν γῆν αὐτῶν ἐν κλήρῳ. καὶ κατακληρονομήσετε τὴν γῆν αὐτῶν ἐν κλήρῳ κατὰ φυλὰς ὑμῶν·* (Fol. 386r.)

> "Ve Dibon-gad'dan göç edip Almon-diblataim'e yerleştiler. Ve Almon-diblataim'den göç edip Nebo karşısındaki Avarim dağlarına yerleştiler. Ve Avarim dağlarından göç edip Erden yanında Eriha karşısındaki Moab ovalarına yerleştiler. Ve Erden yanındaki Beyt-yeşimot'tan Abel-şittim'e kadar Moab ovalarına yerleştiler. Ve Erden yanında Eriha karşısındaki Moab ovalarında RAB Musa'ya dedi: İsrail oğullarına söyle: Erden'den Kenân diyarına geçtiğinizde, memlekette oturanların hepsini kovacaksınız ve bütün resimli taşlarını yok edeceksiniz ve onların bütün dökme putlarını yok edeceksiniz ve onların bütün yüksek yerlerini harap edeceksiniz. Ve o diyarı mülk olarak alacaksınız ve orada oturacaksınız. Çünkü onu mülk edinmeniz için verdim. Ve memleketi aşiretlerinize göre kura ile miras alacaksınız." (Sayım 33:46-54).

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, Kenan diyarına varıldıktan sonra orada oturanların kovulması, resimli taşlarının ve dökme putlarının yok edilmesi, bütün yüksek yerlerinin harap edilmesi açıklanmaktadır. Metni görselleştiren resimde *Musa ile Yeşu Putları Yıkıyor* iken tasvir edilmiştir.

Sahnenin solunda Musa ve Yeşu yer alır. Vurmak için geriye doğru gerinmiş vücut duruşuyla Musa önde gösterilmiştir. Musa, sol elinde bir rulo tutarken sağ elinde tuttuğu değneği putları kırmak için kaldırmıştır. Hareketini gösterecek şekilde Musa'nın kıyafetleri kıvrımlanmış ve vücudunu sarmalamıştır. Arkada görünen Yeşu, iki elinde değnek tutmaktadır. Yeşu, vurmak için sağ elinde tuttuğu değneği kaldırmış ve ileriye doğru atılmış görünmektedir. Kırmızı pelerini Yeşu'nun hızını gösterir şekilde arkasında dalgalanmaktadır. Sahnenin sağında; üç basamaklı mavi kaideli, kalın gövdeli, kompleks sütun başlıklı bir sütun ve üç sütunla taşınan kemerlerin desteklediği üç basamak üzerinde yükselen damarlı pembe mermer bir sütun yer almaktadır. Sütunların üzerine yerleştirilmiş heykeller yok edilmektedir. Burada dört heykel gösterilmiştir. Birincisi, parçalanmış halde yere düşmektedir. Pagan olduğu düşünülen bir figür atlamış bu heykeli kurtarmaya çalışmaktadır. İkincisi, mavi sütun başlığının üzerinden eğilmiş düşmektedir. Üçüncüsü, yüksek sütun üzerindeki tabladan dik bir şekilde düşmektedir. Belinde peştamal bulunan pagan bir figür onu kurtarmak için eğilmiştir. Yunan heykeli duruşu sergileyen dördüncüsüne, henüz dokunulmamıştır. Bu heykelin duruşu ve ileriye doğru uzatılmış eli onun bir liderin heykeli olabileceğini düşündürmektedir.

Figürlerin hareketlerini yansıtan vücut duruşları ve kıyafetlerindeki kıvrımlar Helenistik sanat etkisini taşımaktadır. Bununla birlikte, sahnedeki figürlerin birbirine oranı gerçekçi olmayıp Musa ve Yeşu vurgulanacak şekilde iri ve yakın resmedilmişlerdir.

Katalog No: 240

Folyo No: 387r.

Bölüm: Sayım.

Konu: Arazi Ölçümü.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXX, Resim 192; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 213, Resim 1044.

Tanım: Sahnenin sağ alt kısmına yerleştirilen resim alanı, kırmızı konturla sınırlandırılan dikdörtgen şeklindedir. Renkli kompozisyonda Musa, Yeşu, Elazar ve ölçüm yapan iki erkek figür ile iki kadın figür gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri vardır.

> *καὶ ἐξελεύσεται τὰ ὅρια Δεφρωνά, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ ᾽Αρσεναΐν· τοῦτο ἔσται ὑμῖν ὅρια ἀπὸ βορρᾶ. καὶ καταμετρήσετε ὑμῖν αὐτοῖς τὰ ὅρια ἀνατολῶν ἀπὸ ᾽Αρσεναΐν Σεπφαμάρ· καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἀπὸ Σεπφάμ ᾽Αρβηλὰ ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ πηγάς, καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια Βηλὰ ἐπὶ νώτου θαλάσσης Χενερὲθ ἀπὸ ἀνατολῶν· καὶ καταβήσεται τὰ ὅρια ἐπὶ τὸν ᾽Ιορδάνην, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος θάλασσα ἡ ἁλυκή. αὕτη ἔσται ὑμῖν ἡ γῆ καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς κύκλῳ. καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ λέγων· αὕτη ἡ γῆ, ἣν κατακληρονομήσετε αὐτὴν μετὰ κλήρου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος δοῦναι αὐτὴν ταῖς ἐννέα φυλαῖς καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ· ὅτι ἔλαβε φυλὴ υἱῶν Ρουβὴν καὶ φυλὴ υἱῶν Γὰδ κατ' οἴκους πατριῶν αὐτῶν, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ ἀπέλαβον τοὺς κλήρους αὐτῶν, δύο φυλαὶ καὶ ἥμισυ φυλῆς ἔλαβον τοὺς κλήρους αὐτῶν πέραν τοῦ ᾽Ιορδάνου κατὰ ᾽Ιεριχὼ ἀπὸ νότου κατὰ ἀνατολάς. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν, οἳ κληρονομήσουσιν ὑμῖν τὴν γῆν· ᾽Ελεάζαρ ὁ ἱερεὺς καὶ ᾽Ιησοῦς ὁ τοῦ Ναυή. καὶ ἄρχοντα ἕνα ἐκ φυλῆς λήψεσθε κατακληρονομῆσαι ὑμῖν τὴν γῆν. καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν·...*(Fol. 387r.)

"Ve sınır Zifron'a ulaşacak. Ve onun uçları Hatsar-enanda olacak. Şimal sınırınız bu olacaktır. Ve şark sınırınızı Hatsar-Enan'dan Şefam'a kadar işaret edeceksiniz. Ve sınır Şefam'dan Ai'nin şark tarafında Ribla'ya sınır inecek. Ve şarka doğru Kinneret Denizinin yanına uzanacaktır. Ve sınır Erden'e inecek ve uçları Tuz Denizi yanında olacaktır. Çevre sınırlarına göre memleketiniz böyle olacaktır. Ve Musa, İsrail oğullarına dedi: Dokuz buçuk oymaka vermeği RAB'bin emrettiği kura ile miras alacağınız diyardır. Çünkü Ruben oğullarının oymakı, ataları evlerine göre ve Gad oğullarının oymakı, ataları evlerine göre miras aldılar. Ve Maneşeh'in yarım oymakı mirasını aldılar. İki buçuk oymak, Eriha'da Erden ötesinde şarka doğru, gündoğusuna doğru miraslarını aldılar. Ve RAB, Musa'ya dedi: Memleketi size bölecek kişilerin isimleri şunlardır: Kâhin Eleazar ve Nun oğlu Yeşu. Ve memleketi miras olarak bölmek için her oymaktan birer bey alacaksınız. Ve bu kişilerin adları şunlardır: …" (Sayım 34: 9-19)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Arazi Ölçümü* konusu resmedilmiştir. Solda Musa, Yeşu ve arkada bir figür gösterilmiştir. Bu üçlü figür grubu, daha önceki (Kat. 217, fol. 347) resim sahnesinde görülen Musa, Yeşu ve Harun figürlerinin tekrarıdır. Metnin akışına göre, Harun öldüğü için yerine oğlu Elazar kâhin ilan edilmişti (Kat. 224, fol. 358r). Buradaki figür, kâhin Elazar'ı temsil ediyor olmalıdır. Üç figür de halelidir. Yeşu başında miğfer, elinde mızrak ve asker kıyafetiyle; Elazar kâhin kıyafetiyle ve Musa, altın yaldızla ışıklandırılan bilindik kıyafetiyle betimlenmiştir. Musa, elini öne doğru uzatmış yerde ölçüm yapan figüre doğru konuşmaktadır. Ortada, bir erkek figür yere diz çökmüş ve ipin ucunu elinde tutup ölçüm yaparken başını çevirmiş arkaya bakmaktadır. Sağda, ayakta duran erkek figür, ölçüm yapmak için

kullanılan ipin ucunu tutmaktadır. Arkada ayakta duran iki kadın figür, ölçümü izlemektedir.

Katalog No: 241

Folyo No: 401r.

Bölüm: Tesniye

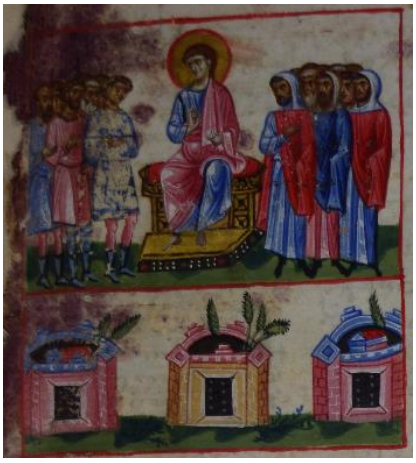
Konu: Musa'nın İsraillilere Uyarıları Ve Sığınak Kentler.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXI, Resim 193-194; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 214, Resim 1049a, b.

Tanım: Sayfanın sol üst köşesine yerleştirilmiş resim, kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Dikey dikdörtgen şeklindeki resim alanı yatayda ikiye bölünmüştür. Üstte; merkezde Musa ve iki yanında görülen İsrailliler, altta ise; üç kent tasviri yapılmıştır. Resimde kararmalar ve boya silinmeleri görülür.

> *ὃς ἂν φονεύσῃ τὸν πλησίον οὐκ εἰδώς, καὶ οὗτος οὐ μισῶν αὐτὸν πρὸ τῆς χθὲς καὶ τῆς τρίτης, καὶ καταφεύξεται εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων καὶ ζήσεται· τὴν Βοσὸρ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῇ γῇ τῇ πεδινῇ τῷ Ρουβὴν καὶ τὴν Ραμὼθ ἐν Γαλαὰδ τῷ Γαδδὶ καὶ τὴν Γαυλὼν ἐν Βασὰν τῷ Μανασσῇ. Οὗτος ὁ νόμος, ὃν παρέθετο Μωυσῆς ἐνώπιον υἱῶν Ἰσραήλ· ταῦτα τὰ μαρτύρια καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ὅσα ἐλάλησε Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐν φάραγγι, ἐγγὺς οἴκου Φογώρ, ἐν γῇ Σηὼν βασιλέως τῶν Ἀμορραίων, ὃς κατῴκει ἐν Ἐσεβών, ὃν ἐπάταξε Μωυσῆς καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν αὐτοῦ καὶ τὴν γῆν Ὼγ βασιλέως τῆς Βασάν, δύο βασιλέων τῶν Ἀμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ ἀνατολὰς ἡλίου, ἀπὸ Ἀροήρ, ἥ ἐστιν ἐπὶ τοῦ χείλους χειμάρρου Ἀρνῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σηὼν ὅ ἐστιν Ἀερμών, πᾶσαν τὴν Ἄραβα πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ ἀνατολὰς ἡλίου ὑπὸ Ἀσηδὼθ τὴν λαξευτήν….* (Fol. 401r.)

"Ta ki, kendi komşusundan önceden nefreti olmayıp bilmeyerek onu öldüren kişi oraya kaçsın. Ve bu yerlerden birine kaçarak sağ kalsın. Rubenîler için ova memleketinde, çöldeki Betseri. Gadîler için Gilead'da Ramotu. Ve Maneşehîler için Başanda Golan'ı. Ve Musa'nın İsrail oğullarının önüne koyduğu şeriat budur. Ve Mısır'dan çıktıklarında Musa'nın İsrail oğullarına söylediği şehadetler ve kanunlar ve hükümlerdir bunlar. Bunları Erden'in ilerisinde, Mısır'dan çıktıkları zaman, Musa ile İsrail oğullarının vurmuş oldukları Heşbon'da oturan Amorîler kralı Sihon'un memleketinde, Beyt-peor kaşısındaki derede bildirdi. Ve mülk olarak onun memleketini ve Başan Kralı Og'un memleketini, Erden'in ilerisinde gün doğusuna doğru bulunan Amorîlerin iki kralının memleketini, Arnon vadisi kenarında olan Aroer'den ta Sion dağına kadar (o Hermondur) ve Erden'in ötesindeki şarka doğru Arava denizine kadar Pisga yamaçları altındaki bütün Arava'yı aldılar..." (Tesniye 4: 42-9)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Musa'dan İsraillilere Tembih Ve Sığınak Kentler* konusu betimlenmiştir. Sahne, yatayda alt- üst olmak üzere, kırmızı bir çizgiyle bölünmüştür. Üstte; ortada Musa ve iki yanında onu dinleyen İsrail oğulları görülmektedir. Diğer figürlerden daha iri resmedilmiş ve tahtta oturmuş Musa, sağ elini kaldırmış takdis işareti yaparken dizine koyduğu sol elinde de bir rulo tutmaktadır. Musa betimi[245]; Hıristiyan ikonografisinde bilinen tahtta oturmuş, sağ eliyle takdis işareti yaparken, sol elinde kutsal kitap tutan İsa betimini andırmaktadır. Musa'nın

[245] İsa tasvirini andıran, tahtta oturmuş Musa; açık İncil yerine bir rulo tutmakta ve kafası hafifçe soldaki figürlere dönüktür (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 214).

solunda ve sağında yer alan iki grup figürün kıyafet tarzları farklıdır. Altta, kaçıp sağ kurtulmaları için Musa'nın İsrail oğullarına tembihlediği yerleri temsil eden üç kent bulunmaktadır. Surlarla çevrili kentlerin içinde ev ve ağaçlar gösterilmiştir.

Katalog No: 242

Folyo No: 406v.

Bölüm: Tesniye.

Konu: Putların Yakılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXI, Resim 195; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 215, Resim 1055.

Tanım: Resim, sayfanın soluna yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Renkli, doğa manzaralı kompozisyonda Musa, İsrailliler ve heykel betimlenmiştir. Onarım gördüğü düşünülen resim iyi durumdadır.

> *καὶ ἀγαπήσει σε καὶ εὐλογήσει σε καὶ πληθυνεῖ σε καὶ εὐλογήσει τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου καὶ τὸν καρπὸν τῆς γῆς σου, τὸν σῖτόν σου καὶ τὸν οἶνόν σου καὶ τὸ ἔλαιόν σου, τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων σου ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσι σου δοῦναί σοι. εὐλογητός ἔσῃ παρὰ πάντα τὰ ἔθνη· οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν ἄγονος οὐδὲ στεῖρα καὶ ἐν τοῖς κτήνεσί σου. καὶ περιελεῖ Κύριος ὁ Θεός σου ἀπὸ σοῦ πᾶσαν μαλακίαν· καὶ πάσας νόσους Αἰγύπτου τὰς πονηράς, ἃς ἑώρακας, καὶ ὅσα ἔγνως, οὐκ ἐπιθήσει ἐπὶ σὲ καὶ ἐπιθήσει αὐτὰ ἐπὶ πάντας τοὺς μισοῦντάς σε. καὶ φαγῇ πάντα τὰ σκῦλα τῶν ἐθνῶν, ἃ Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι· οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ' αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ λατρεύσῃς τοῖς θεοῖς αὐτῶν, ὅτι σκῶλον τοῦτό ἐστί σοι. ἐὰν δὲ λέγῃς ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ὅτι πολὺ τὸ ἔθνος τοῦτο ἢ ἐγώ, πῶς δυνήσομαι ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς; οὐ φοβηθήσῃ αὐτούς· μνείᾳ μνησθήσῃ ὅσα ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός σου τῷ Φαραὼ καὶ πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις, τοὺς πειρασμοὺς τοὺς μεγάλους, οὓς εἶδοσαν οἱ ὀφθαλμοί σου, τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, τὴν χεῖρα τὴν κραταιὰν καὶ τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλόν, ὡς*

ἐξήγαγέ σε Κύριος ὁ Θεός σου, οὕτω ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, οὓς σὺ φοβῇ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν (Fol. 407r).

"Ve seni sevecek ve seni mübarek kılacak ve seni çoğaltacak. Ve sana vermek üzere atalarına söz verdiği diyarda senin bedeninin bereketini ve toprağının bereketini, buğdayını ve yeni şarabını ve zeytinyağını, sığırlarının yavrularını ve sürünün yavrularını mübarek kılacak. Bütün kavimlerden daha fazla mübarek olacaksın. Erkek olsun kadın olsun sizin aranızda ve hayvanlarınız arasında kısır olmayacak. Ve RAB senden her hastalığı esirgeyecek. Ve Mısır'ın şahit olduğun hiçbir belasını senin üzerine getirmeyecek. Fakat onları senden nefret edenlerin herkesin üzerine getirecek. Ve RAB'bin sana teslim edeceği bütün kavimleri bitireceksin; yüreğin onlara acımayacak. Ve onların ilâhlarına kulluk etmeyeceksin. Çünkü o sana tuzak olacaktır. Eğer içinden: "Bu milletler benden çoklar, nasıl onların mülkünü alabilirim?" geçirebilirsin. Onlardan korkmayacaksın. RAB'bin Firavun'a ve bütün Mısır'a yaptığı şeyi; gözlerinin gördüğü bütün imtihanları ve RAB'bin seni onlarla çıkardığı alâmetleri ve hârikaları ve kudretli eli ve uzanmış kolu iyice hatırla. Onlardan korkmakta olduğun bütün kavimlere RAB böyle yapacaktır." (Tesniye 7: 13-19)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Putların Yakılması* tasvir edilmiştir. Ön planda, ışık-gölge tekniğiyle ve kıvrımlarla oluşturulmuş dağ dokulu bir doğa manzarası peyzajı içine, figürler yerleştirilmiştir. Sağda, ağaçlar arasında kaideli ve başlıklı mavi mermer bir sütunun üzerinde altın yaldız bir heykel yer almaktadır. Yunan heykeli tarzında bir duruş sergileyen bu heykele yönelmiş, ellerindeki meşalelerle onu yakmaya çalışan bir

grup İsrailli görülmektedir. Sahnenin solunda, dağın üzerinde yüksek bir noktada gösterilen Musa, heykeli yakan gruba komut verircesine elini öne doğru uzatmıştır.

Renk tonları ve kıvrımlarla hareketlendirilmiş manzara tasviri ve figürlerin işlenişi Helenistik sanat etkisini yansıtmaktadır. Sahnede yer alan figürler konuyu betimler niteliktedir. Ayrıca sanatçı, sahneyi dağ dokulu bir doğa manzarası detayıyla dekore ederek görsel açıdan resmi zenginleştirmiştir.

Katalog No: 243

Folyo No: 415v.

Bölüm: Tesniye,

Konu: Musa, İsraillilere Hitap Ediyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXI, Resim 197; Spatharakis, I. (1981), s. 79, Resim 571; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 215, Resim 1060; Lowden, J. (2010), s. 122, Resim 6.

Tanım: Sayfanın solunda görülen resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Arka fonsuz tasarlanmış kompozisyonda Musa ve İsrailliler resmedilmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἔσται ὁ τόπος, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, ἐκεῖ οἴσετε πάντα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν καὶ τὰ θυσιάσματα ὑμῶν καὶ τὰ ἐπιδέκατα ὑμῶν καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν χειρῶν ὑμῶν καὶ πᾶν ἐκλεκτὸν τῶν δώρων ὑμῶν, ὅσα ἂν εὔξησθε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, καὶ εὐφρανθήσεσθε ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν καὶ οἱ παῖδες ὑμῶν καὶ αἱ παιδίσκαι ὑμῶν καὶ ὁ Λευίτης ὁ ἐπὶ τῶν πυλῶν ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ μερὶς οὐδὲ κλῆρος μεθ’ ὑμῶν. πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἀνενέγκῃς τὰ ὁλοκαυτώματά σου ἐν παντὶ τόπῳ, οὗ ἐὰν ἴδῃς, ἀλλ’ ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν φυλῶν σου, ἐκεῖ ἀνοίσετε τὰ*

ὁλοκαυτώματα ὑμῶν καὶ ἐκεῖ ποιήσεις πάντα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον. ἀλλ᾽ ἢ ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ σου θύσεις καὶ φαγῇ κρέα κατὰ τὴν εὐλογίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἣν ἔδωκέ σοι ἐν πάσῃ πόλει· (Fol. 415v.)

"O zaman vaki olacak ki, RAB'bin kendi adına mesken olarak seçeceği yere, size emretmekte olduğum her şeyi, yakılan takdimelerinizi ve kurbanlarınızı, ondalıklarınızı ve elinizdeki kaldırma takdimesini ve RAB'e adadığınız bütün seçme kurbanlarınızı oraya getireceksiniz. Ve RAB'bin huzurunda siz ve oğullarınız ve kızlarınız ve köleleriniz ve cariyeleriniz ve kapılarınızda olan Levili sevineceksiniz. Çünkü Levilinin sizinle payı ve mirası yoktur. Sakın, yakılan sunularını bulduğun her yerde arz etme. Fakat yakılan takdimelerini RAB'bin seçeceği bir yerde arz edeceksin. Ve sana emretmekte olduğum her şeyi orada yapacaksın. Ancak RAB'bin sana verdiği berekete göre senin canının istediği ne varsa, bütün şehirlerde kesebilir ve etini yiyebilirsin." (Tesniye 12: 11-15)

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımı görselleştiren resimde, *Musa, İsraillilere Hitap Ediyor* iken tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda, tahtta oturmuş yarı profilden verilen Musa görülmektedir. Musa sağ elini kaldırmış takdis işareti yaparken, dizine koyduğu sol elinde de bir rulo tutmaktadır. Musa'nın karşısında ayakta görülen bir grup İsrailli figür bakışını Musa'ya yöneltmiş dikkatli bir şekilde onu dinlerken resmedilmiştir. Arkada, sadece kafası görünen bir figür tebessüm ederek karşıya bakmaktadır.

Katalog No: 244

Folyo No: 417r.

Bölüm: Tesniye

Konu: Adakların Sunulması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXI, Resim 198; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 16, Resim 1065.

Tanım: Sayfanın sol üst köşesinde yer alan resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış kareye yakın dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kırmızı, yeşil ve mavi rengin hâkim olduğu kompozisyonda sunak ve iki figür gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri ve kararmalar mevcuttur.

> *φάγομαι κρέα, ἐὰν ἐπιθυμήσῃ ἡ ψυχή σου ὥστε φαγεῖν κρέα, ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ τῆς ψυχῆς σου φαγῇ κρέα. ἐὰν δὲ μακρὰν ἀπέχῃ σου ὁ τόπος, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐκεῖ ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, καὶ θύσεις ἀπὸ τῶν βοῶν σου καὶ ἀπὸ τῶν προβάτων σου, ὧν ἂν δῷ ὁ Θεός σοι, ὃν τρόπον ἐνετειλάμην σοι καὶ φαγῇ ἐν ταῖς πόλεσί σου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς σου· ὡς ἔσθεται ἡ δορκὰς καὶ ἡ ἔλαφος, οὕτω φαγῇ αὐτό, ὁ ἀκάθαρτος ἐν σοὶ καὶ ὁ καθαρὸς ὡσαύτως ἔδεται. πρόσεχε ἰσχυρῶς τοῦ μὴ φαγεῖν αἷμα, ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ ψυχή· οὐ βρωθήσεται ψυχὴ μετὰ τῶν κρεῶν, οὐ φάγεσθε, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχεεῖτε αὐτὸ ὡς ὕδωρ· οὐ φαγῇ αὐτό, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετὰ σέ, ἐὰν ποιήσῃς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. πλὴν τὰ ἅγιά σου, ἐὰν γένηταί σοι, καὶ τὰς εὐχάς σου λαβὼν ἥξεις εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, καὶ ποιήσεις τὰ ὁλοκαυτώματά σου· τὰ κρέα ἀνοίσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τὸ δὲ αἷμα τῶν θυσιῶν σου προσχεεῖς πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τὰ δὲ κρέα φαγῇ. φυλάσσου καὶ ἄκουε καὶ ποιήσεις πάντας τοὺς λόγους…***(***Fol. 416v.)

"Et yiyeceğim, dersen, canının arzusuna göre et yiyebilirsin. RAB'bin adını koymak için seçeceği yer senden çok uzaksa, o zaman RAB'bin sana verdiği sığırlarından ve sürülerinden sana emrettiğim gibi keseceksin. Ve canının bütün arzusuna göre memleketinde yiyebilirsin. Ceylan ve geyik nasıl yenilirse ondan tam öyle yiyeceksin. Murdar kişi ve tahir kişi ayni şekilde ondan yiyebilir. Ancak sakın ki, kanı yemeyesin. Çünkü kan candır. Ve etle canı yemesin. Onu yemeyeceksin, onu su gibi yere dökeceksin. RAB'bin nezdinde doğru olanı yaptığında sana ve senden sonra oğullarına iyilik olsun diye onu yemeyeceksin. Ancak sende olan kutsal şeylerini ve adaklarını alacaksın. Ve RAB'bin seçeceği yere gideceksin. Ve yakılan takdimlerini, eti ve kanı RAB'bin sunağı üzerinde arz edeceksin. Ve kurbanlarının kanı RAB'bin sunağı üzerine dökülecek. Ve eti yiyeceksin. RAB'bin gözünde iyi ve doğru olanı yaptığın zaman sana ve senden sonra oğullarına ebediyen iyilik olur. Sana emretmekte olduğum bütün bu sözleri dinle ve tut…"(Tesniye 12: 20-28)

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımı betimleyen resimde *Adağın Sunulması* anı gösterilmiştir. Solda, kiborium biçiminde gösterilmiş tapınak yer almaktadır. Kiboriumun altındaki dört basamak ile üzerine konumlandırılan sunağın ilişkilendirilemediği görülmektedir. Sunağın önünde bir figür elindeki kâseden sunağın merdivenlerine adağın kanını dökmektedir. Üstte zeminle ilişkilendirilmeyen, kurban kesen figür boşlukta havada durmaktadır. Sağ elinde tuttuğu bıçağı adaklık hayvanın boynuna geçirmiştir. Hayvanın kesilen boynundan fışkıran kanlar, önde duran kaba akmaktadır. Basitçe tasarlanan kompozisyonda, konunun anlaşılmasını sağlayan ikonografik unsurlar yer almaktadır.

Katalog No: 245

Folyo No: 420r

Bölüm: Tesniye

Konu: Helal Ve Haram Hayvanlar.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXI, Resim 199; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 216, Resim 1070.

Tanım: Resim sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklinde çevreleniştir. Kompozisyonda kanatlı hayvan türleri ve iki erkek figür görülmektedir. Boya silinmeleri ve kararmalar nedeniyle resim hasarlıdır.

> *πᾶν ὄρνεον καθαρὸν φάγεσθε. καὶ ταῦτα οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτῶν· τὸν ἀετὸν καὶ τὸν γρύπα καὶ τὸν ἁλιαίετον καὶ τὸν γύπα καὶ τὸν ἵκτινον καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ καὶ πάντα κόρακα καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ καὶ στρουθὸν καί γλαῦκα καὶ λάρον καὶ ἐρωδιὸν καὶ κύκνον καὶ ἶβιν καὶ καταράκτην καὶ ἱέρακα καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ καὶ ἔποπα καὶ νυκτικόρακα καὶ πελεκᾶνα καὶ χαραδριὸν καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ καὶ πορφυρίωνα καὶ νυκτερίδα. πάντα τὰ ἑρπετὰ τῶν πετεινῶν ἀκάθαρτά ἐστιν ὑμῖν, οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτῶν. πᾶν πετεινὸν καθαρὸν φάγεσθε. πᾶν θνησιμαῖον οὐ φάγεσθε· τῷ παροίκῳ τῷ ἐν ταῖς πόλεσί σου δοθήσεται, καὶ φάγεται, ἢ ἀποδώσῃ τῷ ἀλλοτρίῳ· ὅτι λαὸς ἅγιος εἶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. οὐχ ἑψήσεις ἅρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ. Δεκάτην ἀποδεκατώσεις παντὸς γενήματος τοῦ σπέρματός σου, τὸ γένημα τοῦ ἀγροῦ σου ἐνιαυτὸν κατ᾽ ἐνιαυτόν*. (Fol. 420r.)

> “Bütün helal kuşları yiyebilirsiniz. Fakat şunlardan yemeyeceksiniz: Kartal ve tavşancıl ve karakuş ve toy ve şahin ve cinsine göre çaylak ve cinslerine göre bütün kargalar ve devekuşu ve buhu ve kukuma ve cinsine göre atmaca küçük baykuş ve büyük baykuş ve kuğu kuşu ve saka kuşu ve akbaba ve karabatak ve leylek ve cinsine göre balıkçıl ve hüdhüd ve yarasa. Ve bütün kanatlı haşarat size murdardır, yenilmeyeceklerdir. Bütün helal kuşları

yiyebilirsiniz. Hiç bir leşi yemeyeceksiniz. Onu yesin diye şehrinde olan garibe verebilirsin. Ya da yabancıya satabilirsin. Çünkü sen RAB'bin kutsal bir kavmisin. Oğlağı anasının sütünde pişirmeyeceksin. Yıldan yıla tarlada çıkan tohumunun bütün ürününün ondalığını mutlaka vereceksin." (Tesniye 14: 11-23)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Helal Ve Haram Hayvanlar* tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda iki erkek figür görülür. Arkadaki figür, kuyruğundan yakaladığı balığı sağ elinde tutmaktadır. Önde figür, kesilmiş ve kanı akan kanatlı bir hayvanı iki eliyle kavramaktadır. Havada boşlukta duran ve zemine konmuş çeşitli kanatlı hayvanlar sahneyi doldurmuştur. Birbirleriyle ve zeminle ilişkilendirilmeyen her bir hayvan detaylı incelendiğinde ışık-gölge tekniğiyle dokularının hacimlendirildiği ve ince bir işçilikle resmedildikleri anlaşılmaktadır.

Katalog No: 246

Folyo No: 423v.

Bölüm: Tesniye.

Konu: Fısıh Bayramı.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXII, Resim 200; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 217, Resim 1075.

Tanım: Resim, sayfanın orta hizasında solda görülmektedir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda Tanrı'nın eli, iki erkek figür ve takdimeleri olan iki hayvan resmedilmiştir. Konturda görülen silinme dışında resim iyi durumdadır.

> *τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικόν σου ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται αὐτὸν Κύριος, ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀζύμων καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἑβδομάδων καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς σκηνοπηγίας. οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου κενός· ἕκαστος κατὰ δύναμιν τῶν χειρῶν ὑμῶν, κατὰ τὴν εὐλογίαν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἣν ἔδωκέ σοι. Κριτὰς καὶ γραμματοεισαγωγεῖς ποιήσεις σεαυτῷ ἐν ταῖς πόλεσί σου, αἷς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, κατὰ φυλάς, καὶ κρινοῦσι τὸν λαὸν κρίσιν δικαίαν. οὐκ ἐκκλινοῦσι κρίσιν, οὐδὲ ἐπιγνώσονται πρόσωπον οὐδὲ λήψονται δῶρον· τὰ γὰρ δῶρα ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ ἐξαίρει λόγους δικαίων.* (Fol. 423v.)
>
> "Yılda üç kere mayasız ekmek bayramında ve haftalar bayramında ve haymeler bayramında, bütün erkeklerin RAB'bin önünde, onun seçeceği yerde görünecekler. Ve RAB'bin önünde elleri boş görülmeyecekler. RAB'bin verdiği berekete göre herkes elinden geldiği kadar verecek. RAB'bin sana vermekte olduğu bütün kapılarında, kendin için oymaklarına göre hâkimler ve memurlar koyacaksın. Ve kavme adalet hükmü ile hükmedecekler. Hakkı saptırmayacaksın, şahıslara itibar etmeyeceksin. Ve rüşvet almayacaksın. Çünkü rüşvet hikmetlilerin gözlerini kör eder ve salihlerin sözlerini döndürür." (Tesniye 16: 16-19)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Fısıh Bayramı* canlandırılmıştır. Solda iki erkek figür ellerini açmış yukarıda görünen Tanrı'nın eline bakarak konuşmaktadırlar. Önlerinde bir tane tek kulplu testi, içinde et bulunan bir sepet ve bir keçi ile bir buzağı görülmektedir. Figürler, metinde anlatıldığı gibi RAB'bin huzuruna eli boş çıkmamışlardır. Şematik tasarlanan kompozisyonda resmedilen unsurlar konuyu tanıtır niteliktedir.

Katalog No: 247

Folyo No: 428v.

Bölüm: Tesniye

Konu: RAB'bin Musa'ya Tanıklar Hakkında Bildirileri[246].

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXII, Resim 201; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 217, Resim 1080.

Tanım: Sayfanın orta hizasında solda yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan kareye yakın dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda RAB tasviri, Musa ve İsrailliler gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἐξαρεῖς τὸ πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀκούσαντες φοβηθήσονται καὶ οὐ προσθήσουσιν ἔτι ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο ἐν ὑμῖν. οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ᾽ αὐτῷ· ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός. Εάν δὲ ἐξέλθῃς εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ ἴδῃς ἵππον καὶ ἀναβάτην καὶ λαὸν πλείονά σου, οὐ φοβηθήσῃ ἀπ᾽ αὐτῶν, ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου μετὰ σοῦ ὁ ἀναβιβάσας σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ ἔσται ὅταν ἐγγίσῃς τῷ πολέμῳ, καὶ προσεγγίσας ὁ ἱερεὺς λαλήσει τῷ λαῷ καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτούς· ἄκουε, Ἰσραήλ· ὑμεῖς πορεύεσθε σήμερον εἰς τὸν πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς*

[246]Resmin konusunun "Musa, Bir Peygamberin Geleceğini Haber Veriyor. (Moses Announces the Coming of a Prophet)" olduğu belirtilmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 217). Ancak, ilgili metinde bunu hikâye eden bir anlatım görülmemiştir.

ὑμῶν, μὴ ἐκλυέσθω ἡ καρδία ὑμῶν, μὴ φοβεῖσθε μηδὲ θραύεσθε μηδὲ ἐκκλίνετε ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. (Fol. 428v.)

"Ve aranızdan kötülüğü kaldıracaksınız. Ve arta kalanlar duyup korkacaklar ve artık bir daha aranızda bunun gibi kötü bir şey yapmayacaklardır. Ve gözün acımayacak: Can yerine can, göz yerine göz, diş yerine diş, el yerine el, ayak yerine ayak. Sen düşmanlarına karşı savaştığın ve atlar ve savaş arabaları ve senden çok bir kavim gördüğün zaman onlardan korkmayacaksın. Çünkü seni Mısır diyarından çıkaran RAB seninle birliktedir. Ve günü geldiğinde, savaşa gireceğiniz zaman, kâhin yaklaşacak ve kavme söyleyecek ve onlara diyecek: Dinleyin ey İsrail! Düşmanlarınıza karşı bugün savaşa gireceksiniz. Yüreğiniz gevşemesin, korkmayın ve titremeyin ve onlardan yılmayın." (Tesniye 19:20-21; 20:1-3)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *RAB'bin Musa'ya Tanıklar Hakkında Bildirileri* konusu gösterilmiştir. Eski Ahit metninde Tesniye bölümünde RAB'in, Tanıklar Hakkında Musa'ya söylediği sözler bulunmaktadır. Resmin bulunduğu sayfadaki (Fol. 428v.) metinde konunun devamı olan anlatının resmedildiği görülmektedir.

Sahnenin merkezinde üstte yıldızlarla bezenmiş yarım daire şeklinde mavi gök betimi içinde cepheden görünen başı haleli İsa büstü tarzında tasvir edilmiş RAB; göğüs hizasında önde sağ eliyle takdis işareti yaparken, sol elinde de bir rulo tutmaktadır. Altta solda, yarı profilden verilmiş Musa sol elinde açılmış bir rulo tutarken, sağ elini de kaldırmış yukarı bakmaktadır. Sağda, kadın ve erkek bir grup figür olanları izlemektedir.

Katalog No: 248

Folyo No: 432r.

Bölüm: Tesniye.

Konu: Düvenin[247] Boynunun Kırılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXII, Resim 203; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 218, Resim 1085.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına üste gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlanmaktadır. Kompozisyonda İki erkek figür ve kesilen düve yer almaktadır. Resimde, özellikle figürlerin yüzünde, boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσται πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἀφή. καὶ πᾶσα ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης οἱ ἐγγίζοντες τῷ τραυματίᾳ νίψονται τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς δαμάλεως τῆς νενευροκοπημένης ἐν τῇ φάραγγι καὶ ἀποκριθέντες ἐροῦσιν· αἱ χεῖρες ἡμῶν οὐκ ἐξέχεαν τὸ αἷμα τοῦτο, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν οὐχ ἑωράκασιν· ἵλεως γενοῦ τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ, οὓς ἐλυτρώσω, Κύριε, ἵνα μὴ γένηται αἷμα ἀναίτιον ἐν τῷ λαῷ σου Ἰσραήλ. καὶ ἐξιλασθήσεται αὐτοῖς τὸ αἷμα. σὺ δὲ ἐξαρεῖς τὸ αἷμα· τὸ ἀναίτιον ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, ἐὰν ποιήσῃς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Ἐὰν δὲ ἐξελθὼν εἰς πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ παραδῷ σοι Κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὰς χεῖράς σου,* (Fol. 430v.)
>
> "Ve her davada ve her kapışmada onların sözüne göre olacaktır. Ve o şehrin bütün ihtiyarları, öldürülmüş adama en yakın olanlar, vadide boynu kırılmış olan ineğin üzerinde ellerini yıkayacaklar. Ve cevap verip diyecekler: Ellerimiz bu kanı dökmedi ve gözlerimiz onu görmedi. Kurtardığın kavmini İsrail'e bağışla ya RAB! Ve kavmini İsrail arasında suçsuz kan bırakma. Ve kan onlara bağışlanacaktır. Ve RAB'bin gözünde doğru olanı yaptığın

[247]Düve: Dana, dişi sığır. Bkz. *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57c2a17793f1d4.67982110 (Erişim Tarihi: 28.08.2016)

zaman suçsuz kanı aranızdan kaldıracaksın. Düşmanlarına karşı savaşacağın ve RAB onları senin eline vereceği ve onları esir olarak götüreceğin zaman…" (Tesniye 21: 5-10)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, kimin öldürdüğü bilinmeyen ölüler için; bir düvenin içinden su geçen vadiye getirilip orada düvenin boynunun kırılmasından söz edilmektedir. Bu anlatımı betimleyen resimde *Düvenin Boynunun Kırılması* anı sahnelenmiştir. Sahnenin merkezinde, bir tarafı yeşil mavi ve sarı renk tonlarıyla oluşturulmuş yüzeyi dokulu ve öbür tarafı vadi olan bir tepe yer almaktadır. Tepenin üzerinde iki erkek figür ve kuyruğu ile ayağından yakalayıp aşağı sarktıkları boynu kesilmiş bir düve görülmektedir. Düvenin kesilmiş başı sahnenin sağ alt köşesinde vadinin içinde gösterilmiştir.

Tasarlanan resim komposizyonunda yer alan figürler, hikâyeyi tanımamızı sağlayacak ikonografik anlamlarıyla tasvir edilmişlerdir. Bununla birlikte, tepenin dokusunu detaylarla dekore eden sanatçı sahneyi görsel açıdan zenginleştirmiştir.

Katalog No: 249

Folyo No: 439v.

Bölüm: Tesniye

Konu: Zina Yapanların Taşlanması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXII, Resim 204; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 218, Resim 1090.

Tanım: Sayfanın sol kısmında yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Sade tasarlanan kompozisyonda taşlayan bir grup erkek figür ve taşlanan bir kadınla erkek gösterilmiştir. Resimde boya dökülmesi vardır.

> *καὶ συλλέξῃς ἐν ταῖς χερσί σου στάχυς καὶ δρέπανον οὐ μὴ ἐπιβάλῃς ἐπ' ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου.ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον σου, φαγῇ σταφυλὴν ὅσον ψυχήν σου ἐμπλησθῆναι, εἰς δὲ ἄγγος οὐκ ἐμβαλεῖς. Εάν δέ τις λάβῃ γυναῖκα καὶ συνοικήσῃ αὐτῇ, καὶ ἔσται ἐὰν μὴ εὕρῃ χάριν ἐναντίον αὐτοῦ, ὅτι εὗρεν ἐν αὐτῇ ἄσχημον πρᾶγμα, καὶ γράψει αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου καὶ δώσει εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ ἐξαποστελεῖ αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ἀπελθοῦσα γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ, καὶ μισήσῃ αὐτὴν ὁ ἀνὴρ ὁ ἔσχατος καὶ γράψει αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου καὶ δώσει εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ ἐξαποστελεῖ αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἢ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ ὁ ἔσχατος, ὃς ἔλαβεν αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, οὐ δυνήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ πρότερος ὁ ἐξαποστείλας αὐτὴν ἐπαναστρέψας λαβεῖν αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, μετὰ τὸ μιανθῆναι αὐτήν, ὅτι βδέλυγμά ἐστιν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου·* (Fol. 439v.)

> "Komşunun ekinine girdiğinde, elinle başakları koparabilirsin. Fakat komşunun ekinine orak salmayacaksın. Komşunun bağına girdiğinde, canının istediği gibi doyuncaya kadar üzüm yiyebilirsin. Fakat kabına koymayacaksın. Bir adam bir kadın alıp onunla evlendiğinde vaki olacak ki, onda utanılacak bir şey bulduğu için, kadın onun gözünde lütuf bulmazsa, onun için boş kâğıdını yazacak ve onun eline verecek ve onu evinden gönderecektir. Ve evinden ayrıldıktan sonra kadın gidip başka bir erkeğin karısı olabilir. Ve sonraki adam da ondan nefret ederse ve onun için boş kâğıdını yazarsa ve onun eline verip onu evinden gönderirse, ya da onu kendisine karı olarak almış olan sonraki adam ölürse, onu göndermiş olan evelki kocası, kadın murdar edildikten sonra, onu kendisine karı olarak tekrar alamaz. Çünkü RAB'be göre bu mekruh bir şeydir." (Tesniye 23:25; 24:1-4)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde; düşmanla savaşmak için kurulan ordugâhın/cemaatin temiz tutulmasıyla ilgili çeşitli kurallar sıralanmaktadır. Bu kurallardan bir tanesi de "kadın veya erkek fuhuş ücretini, kazancını bir adak için RAB'bin tapınağına getirmeyecek, mekruhtur." (Anonim,1972: 200; Tesniye 23:18) şeklinde açıklanmaktadır. Resimde bu konu *Zina Yapanların Taşlanması* sahnesiyle görselleştirilmiştir.

Sahnenin solunda ayakta bir grup erkek figür, ellerinde tuttukları taşları atmak için kaldırmışlardır. Öndeki figür sol elini ileriye doğru uzatmış, yerdeki figürlere kızarken gösterilmiştir. Sağda, taşlanan bir kadın bir erkek figür düşmüş yerdedir. Kadın başını çevirmiş onları taşlayan figürlere bakmakta ve sağ eliyle de mavi başörtüsünü tutmaktadır. Erkek sol eliyle yere dayanırken sağ eliyle de kendini taşlardan korumaya çalışmaktadır. Taşlanan figürlerin üzerindeki taşlar ve taşların yaralamasıyla akan kanlar görülmektedir. Kompozisyonda görülen figürler ve figürlerin vücut duruşları konunun anlaşılmasını sağlayacak yeterlilikte resmedilmiştir.

Katalog No: 250

Folyo No: 441v.

Bölüm: Tesniye.

Konu: Üzümün Yenmesi, Ekinin Biçilmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXII, Resim 205; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 219, Resim 1095.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Sarı, yeşil ve pembe renklerin hâkim olduğu kompozisyonda tarlada iki kadın gösterilmiştir. Resimde renk dökülmeleri mevcuttur.

> *ἀσχημονήσει ὁ ἀδελφός σου ἐναντίον σου. Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. Ἐὰν δὲ κατοικῶσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἀποθάνῃ εἷς ἐξ αὐτῶν,σπέρμα δὲ μὴ ᾖ αὐτῷ, οὐκ ἔσται ἡ γυνὴ τοῦ τεθνηκότος ἔξω ἀνδρὶ μὴ ἐγγίζοντι· ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰσελεύσεται πρὸς αὐτὴν καὶ λήψεται αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα καὶ συνοικήσει αὐτῇ. καὶ ἔσται τὸ παιδίον, ὃ ἐὰν τέκῃ, κατασταθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τετελευτηκότος, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξ Ἰσραήλ. ἐὰν δὲ μὴ βούληται ὁ ἄνθρωπος λαβεῖν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναβήσεται ἡ γυνὴ ἐπὶ τὴν πύλην ἐπὶ τὴν γερουσίαν καὶ ἐρεῖ· καὶ καλέσουσιν αὐτὸν ἡ γερουσία τῆς πόλεως αὐτοῦ καὶ ἐροῦσιν αὐτῷ, καὶ στὰς εἴπῃ·*(Fol. 441v)
>
> "o zaman kardeşin senin gözünde alçalır. Harman döven öküzün ağzını bağlamıyacaksın. Eğer kardeşler birlikte oturuyorlarsa ve onlardan biri ölürse, ve onun oğlu yoksa, ölenin karısı dışarıda yabancı bir adama varmayacaktır. Kocasının kardeşi ona yaklaşacak ve kendisine karı olmak için onu alacak. ve ona kayın biraderlik vazifesini yapacaktır. Ve vaki olacak ki kadının doğuracağı ilk oğul, ölen kardeşinin adı ile onun yerini tutacaktır. Ve onun adı İsrailden silinmiyecektir. Ve eğer o adam kardeşinin karısını almak istemezse, o zaman kardeşinin karısı kapıya, ihtiyarların yanına çıkacak ve diyecek: O zaman şehrinin ihtiyarları onu çağırıp kendisine söyleyecekler. Ve eğer durup:" (Tesniye 25: 3-8).

Resim-Metin ilişkisi: Kıtabı Mukaddes metninde geçen, cemaatte uyulması gereken kurallardan bir tanesi şöyle ifade edilmektedir: Komşunun bağına girdiğinde, istediğin kadar değil doyuncaya kadar üzüm yiyebilirsin ama kabına koymayacaksın. Komşunun ekinine girdiğinde, başakları koparabilirsin ama ekine orak sallamayacaksın." (Anonim, 1972: 200; Tesniye 23:24-25, Fol. 39v).

Resimde, *Üzümün Yenmesi, Ekinin Biçilmesi* konusu sahnelenmiştir. Sahnede tarlada gösterilmiş iki kadın görülür. Soldaki kadın, önündeki sepede bağdan kopardığı üzümü koymaktadır. Sepet dolmuş görünmektedir. Sağdaki kadın ekin koparmaktadır. Daha önce kopardığı ekinleri koyduğu iki sepet önünde ve arkasında yer almaktadır. Ekin toplayan kadın, başını kaldırmış etrafı gözetlemektedir. Metinde anlatılan kuralda, yapılmaması gereken davranışları sergileyen figürler konunun anlaşılmasını sağlayacak şekilde resmedilmiştir.

Katalog No: 251

Folyo No: 451v.

Bölüm: Tesniye

Konu: Musa, İsraillilere Ahdi Söylüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 206; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 219, Resim 1098.

Tanım: Sayfanın sol üst köşesinde yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanmış kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Mavi, yeşil, kırmızı ve pembe renklerin hâkim olduğu kompozisyonda Musa, İsrailli bir grup ve gök betimi tasvir edilmiştir. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ οὐχ ὑμῖν μόνοις ἐγὼ διατίθεμαι τὴν διαθήκην ταύτην καὶ τὴν ἀρὰν ταύτην, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὧδε οὖσι μεθ' ὑμῶν σήμερον ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν καὶ τοῖς μὴ οὖσι μεθ' ὑμῶν ὧδε σήμερον. ὅτι ὑμεῖς οἴδατε πῶς κατῳκήσαμεν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ὡς παρήλθομεν ἐν μέσῳ τῶν ἐθνῶν, οὓς παρήλθετε, καὶ ἴδετε τὰ βδελύγματα αὐτῶν καὶ τὰ εἴδωλα αὐτῶν, ξύλον καὶ λίθον, ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἅ ἐστι παρ' αὐτοῖς. μή τίς ἐστιν ἐν ὑμῖν ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ πατριὰ ἢ φυλή, τίνος ἡ διάνοια ἐξέκλινεν ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθαι λατρεύειν τοῖς θεοῖς τῶν ἐθνῶν ἐκείνων; μὴ τίς ἐστιν ἐν ὑμῖν ρίζα ἄνω φύουσα ἐν χολῇ καὶ πικρίᾳ; καὶ ἔσται ἐὰν ἀκούσῃ τὰ ῥήματα τῆς ἀρᾶς ταύτης καὶ ἐπιφημίσηται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ λέγων· ὅσιά μοι γένοιτο, ὅτι ἐνῇ ἀποπλανήσει τῆς καρδίας μου πορεύσομαι, ἵνα μὴ συναπολέσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν ἀναμάρτητον.* (Fol. 451v.)

> "Ve ben bu ahdi ve bu yemini sadece sizinle değil, bugün RAB'imiz için burada bizimle beraber olanla da ve bizimle beraber olmayanla da yapıyorum (Çünkü siz Mısır topraklarında nasıl yaşadığınızı ve geçtiğiniz milletler arasından nasıl çıktığınızı bilirsiniz. Ve onların mekruh şeylerini ve aralarında olan ağaç ve taş, gümüş ve altın putlarını gördünüz). İçinizde, bugün gidip bu milletlerin ilâhlarına kulluk etmek için RAB'den yüreği dönen bir erkek ya da bir kadın ya da bir aşiret, ya da bir oymak olmasın. Ve aranızda öd ve pelin veren kök bulunmasın. Ve vaki olmasın ki, bu yeminin sözlerini hatırladığında, yüreğimin inadında ne kadar yürürsem bana selâmet olacak, diyerek kuru ile yaşı bir arada yok etmek üzre yüreğin kendisini tebrik etmesin." (Tesniye 29:14-19)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Musa, İsraillilere Ahdi Söylüyor* iken gösterilmiştir. Solda ayakta duram Musa sol elinde bir rulo tutarken, sağ elini kaldırmış yukarıyı işaret etmektedir. Sağda aralarında konuşurken görülen bir grup İsralli figür resmedilmiştir. Öndeki İsrailli figür sağ elini kaldırmış yukarıyı gösterirken başını çevirmiş yanındaki figürle konuşmaktadır. Yukarıda, yıldızlarla bezenmiş mavi gökten hem Musa'ya hem de İsrailli figürlere kırmızı ışınlar yöneltilmiştir. Yalın bir şemayla tasarlanan sahnede, metnin anlaşılmasını sağlayan unsurlar kullanılmıştır.

Katalog No: 252

Folyo No: 456r.

Bölüm: Tesniye.

Konu: a. Musa, Yasayı yazıyor, b. Musa'nın Yasa Kitabı Sandığa Konuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 207-208; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 219-220, Resim 1103a, b.

Tanım: Resim, sayfanın ortasına gelecek şekilde sol tarafa yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Yatayda ikiye bölünen kompozisyonda üstte Musa ve Yeşu, altta Levili erkek figür ile sandık gösterilmiştir. Sarı, kırmızı, yeşil ve mavi renkler hâkimdir. Resimde, boya silinme ve dökülmeleri mevcuttur.

a. *ἀπὸ στόματος αὐτῶν καὶ ἀπὸ στόματος τοῦ σπέρματος αὐτῶν· ἐγὼ γὰρ οἶδα τὴν πονηρίαν αὐτῶν, ὅσα ποιοῦσιν ὧδε σήμερον πρὸ τοῦ εἰσαγαγεῖν με αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν. καὶ ἔγραψε Μωυσῆς τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἐνετείλατο Μωυσῆς Ἰησοῖ καὶ εἶπεν· ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, σὺ γὰρ εἰσάξεις τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσεν αὐτοῖς Κύριος, καὶ αὐτὸς ἔσται μετὰ σοῦ.* (Fol. 456r.).

a. "Bu kutsal kitap, onların önünde şahit olarak cevap verecek. Çünkü zürriyetlerinin dilinden düşmeyecek. Çünkü vaad ettiğim topraklara onları götürmeden önce bugün kurdukları kuruntuyu biliyorum. Ve o gün Musa bu kutsal kitabı yazdı. Ve onu İsrail oğullarına öğretti. Ve Nun oğlu Yeşu'ya dedi: Güçlü ol ve yürekli ol. Çünkü İsrail oğullarına vaad ettiğim topraklara onları sen götüreceksin. Ve ben seninle birlikte olacağım." (Tesniye 31:21-3)

b. *Ἡνίκα δὲ συνετέλεσε Μωυσῆς γράφων πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου εἰς βιβλίον ἕως εἰς τέλος, καὶ ἐνετείλατο τοῖς Λευίταις τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου λέγων· λαβόντες τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τούτου θήσετε αὐτὸ ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, καὶ ἔσται ἐκεῖ ἐν σοὶ εἰς μαρτύριον. ὅτι ἐγὼ ἐπίσταμαι τὸν ἐρεθισμόν σου καὶ τὸν τράχηλόν σου τὸν σκληρόν· ἔτι γὰρ ἐμοῦ ζῶντος μεθ' ὑμῶν σήμερον, παραπικραίνοντες ἦτε τὰ πρὸς τὸν Θεόν, πῶς οὐχὶ καὶ ἔσχατον τοῦ θανάτου μου*. (Fol. 456r.)

b. "Ve vaki oldu ki, Musa bu şeriatin sözlerini tamamlayınca ve onları bir kitaba yazmayı bitirince Musa RAB'bin ahit sandığını taşıyan Levililere emredip söyledi: Bu şeriat kitabını alın ve onu RAB'bin ahit sandığının içine, sizin için orada şahit olsun diye koyun. Çünkü ben sizin isyanınızı ve sert ensenizi bilirim. Nitekim bugün sizinle beraber ben hâlâ yaşıyorken RAB'be karşı âsi oldunuz. Ölümümden sonra daha fazla asi olacaksınız." (Tesniye 31:24-27)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı betimlenmiştir. Üstte; *Musa, Yasayı yazıyor* görünmektedir. Solda Musa bir iskemlede oturmuş, sağ elininin dirseğini dizine koymuş ve sol eliyle tuttuğu kâğıda yazı yazmaktadır. Metne göre, onunla konuşan Yeşu, karşısında ayakta gösterilmiştir. Başında miğferi, sol elinde mızrağı bulunan, asker kıyafetli Yeşu, konuşur vaziyette sağ elini Musa'ya doğru kaldırmıştır. Altta, *Musa'nın Yasa Kitabı Sandığa Konuyor* iken tasvir edilmiştir. Sahnenin merkezinde, siyah konturlu ve altın yaldızlı iki kapaklı bir sandık görülür. Sandığın sağında kâhin kıyafetli, metne göre Levili, bir figür elini uzatmış sandığın sağ kapağını açmış görünmektedir. Metni görselleştiren resim, konuyu betimler niteliktedir. Sanatçı, konu dışı herhangi bir unsura sahnede yer vermemiştir.

Katalog No: 253

Folyo No: 463v.

Bölüm: Tesniye

Konu: Musa, İsraillilere İlahi Söylüyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 209-210; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 220, Resim 1107.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Musa ve bir grup İsrailli yer almaktadır. Aşırı boya dökülmeleri görülen resim hasarlıdır.

> *Καὶ ἔγραψε Μωυσῆς τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τοὺς υἱοὺς ᾽Ισραήλ. καὶ εἰσῆλθε Μωυσῆς καὶ ἐλάλησε πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, αὐτὸς καὶ ᾽Ιησοῦς ὁ τοῦ Ναυή. καὶ συνετέλεσε Μωυσῆς λαλῶν παντὶ ᾽Ισραήλ. ...*(Fol. 463v.)
>
> "Ve Musa Nun oğlu Yeşu ile birlikte gelip bu ilâhinin bütün sözlerini kavme duyuracak şekilde söyledi. Ve Musa bütün İsrail'e bu sözlerin hepsini söyledi…" (Tesniye 32:44)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa, İsraillilere İlahi Söylüyor* iken gösterilmiştir. Solda bir tepe üzerinde oturan Musa, öne doğru ellerini uzatmış konuşur vaziyette betimlenmiştir. Karşısında onu ayakta dinleyen bir grup İsrailli figür görülmektedir. Sade tasarlanan kompozisyonda yer alan figürler konuyu temsil eder niteliktedir.

Katalog No: 254

Folyo No: 463v.

Bölüm: Tesniye

Konu: Musa, Yeşu'ya Ve İsraillilere İlahiyi Öğretiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 209-210; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 221, Resim 1108.

Tanım: İki sahneli sayfanın alt kısmında sağda bulunan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Manzarasız resim sahnesinde Musa, Yeşu ve bir grup İsrailli figür yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri ve aşınma görülmektedir.

> *…καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· προσέχετε τῇ καρδίᾳ ἐπὶ πάντας τοὺς λόγους τούτους, οὓς ἐγὼ διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον, ἃ ἐντελεῖσθε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου· ὅτι οὐχὶ λόγος κενὸς οὗτος ὑμῖν, ὅτι αὕτη ἡ ζωὴ ὑμῶν, καὶ ἕνεκεν τοῦ λόγου τούτου μακροημερεύσετε ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε.* (Fol. 463v.)
>
> "…Ve onlara dedi: Tutmak, yapmak üzere oğullarınıza emredeceğiniz bu şeriatin bütün sözlerine, bugün size şehadet etmekte olduğum sözlerin hepsine yürek koyun. Çünkü sizin için bu boş bir şey değildir. Çünkü bu hayatınızdır. Ve mülk edinmek için Erden'den geçmekte olduğunuz diyarda ömrünüz bununla uzun olacaktır." (Tesniye 32:45-47)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa, Yeşu'ya Ve İsraillilere İlahiyi Öğretiyor* iken betimlenmiştir. Sahnenin solunda, başı haleli Musa sağ elini yukarı kaldırmış konuşurken görülür. Musa'nın yanında onu dinler şekilde başını yana eğmiş Yeşu

betimlenmiştir. Yeşunun başının çevresinde kırmızı hale bulunmaktadır. Bu sahnede Yeşu, Musa'dan daha uzun görünmektedir. Elinde mızrak ve soylu kıyafetler içinde görünen Yeşu'ya göre Musa biraz daha sıradan gösterilmiştir. Daha önceki sahnelerde hiyerarşik açıdan statüsünü vurgulamak için Musa daha iri ve yüksekte gösterilirdi. Ancak bu sahnede buna dikkat edilmediği görülmektedir. Sahnenin sağında, kalabalık bir grup İsrailli figür resmedilmiştir.

Katalog No: 255

Folyo No: 470r.

Bölüm: Tesniye

Konu: RAB, Musa'ya Vaadeliden Toprakları Gösteriyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 213; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 221, Resim 1113.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı kareye yakın dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda ön planda peyzaj, Musa ve Tanrı'nın eli gösterilmiştir. Resimde az miktarda boya dökülmeleri mevcuttur.

> *Καί ἀνέβη Μωυσῆς ἀπὸ ᾽Αραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τὸ ὄρος Ναβαῦ, ἐπὶ κορυφὴν Φασγά, ἥ ἐστιν ἐπὶ προσώπου ᾽Ιεριχώ. καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος πᾶσαν τὴν γῆν Γαλαὰδ ἕως Δὰν καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Νεφθαλὶ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ᾽Εφραΐμ καὶ Μανασσῆ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ᾽Ιούδα ἕως τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης καὶ τὴν ἔρημον καὶ τὰ περίχωρα ῾Ιεριχώ, πόλιν φοινίκων ἕως Σηγώρ. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· αὕτη ἡ γῆ, ἣν ὤμοσα τῷ ῾Αβραὰμ καὶ ᾽Ισαὰκ καὶ ᾽Ιακὼβ λέγων· τῷ σπέρματι ὑμῶν δώσω αὐτήν· καὶ ἔδειξά τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ.* (Fol. 470r.)
>
> "Ve Musa Moab ovalarından, Eriha karşısındaki Nebo Dağına, Pisga Tepesine çıktı. Ve RAB ona toprakları, Dana'ya kadar olan bütün Gilead'ı ve bütün Naftali'yi ve Efraim ve Maneşeh diyarını ve garp denizine kadar

bütün Yahuda topraklarını ve Cenubu ve Goar'a kadar, hurmalık şehri olan Eriha deresinin havzasını gösterdi. Ve RAB ona dedi: İbrahim'e, İsaak'a ve Yakub'a, senin zürriyetine vereceğim, diye vaad ettiğim diyar, budur. Ben onu gözünün önünde sana gösterdim, fakat oraya geçmeyeceksin." (Tesniye 34:1- 4)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *RAB, Musa'ya Vaad edilen Toprakları Gösteriyor* konusu sahnelenmiştir. Ön planda akan bir nehir, gerisinde bir doğa manzarası betimlenmiştir. Yeşilin farklı tonlarıyla hareketlendirilmiş zemin üzerinde yer alan mavi-kırmızı-beyaz renklerde kır çiçekleri, ağaçlar ve sahneye serpiştirilmiş kuşlarla doldurulmuş manzara tasviriyle vaad edilen topraklar temsil edilmiştir. Ağaçların arkasında uzaklık etkisi yaratmış dağ dokusu, detaylı ve hareketli işlenmiş, ışık-gölge tekniğiyle derinlik ve hacim kazandırılmıştır. Dağ, uzağı ve yakını belirtir şekilde sahneyi ikiye bölmektedir. Dağın ardında tasvir edilen Musa, arka planda bırakılmış, ön planda betimlenen vaad edilen toprakları uzaktan görür şekilde tasvir edilmiştir. Başını hafif yana eğmiş Musa'nın bakışları sol üst köşede beliren Tanrı'nın eline yöneltilmiştir. Kademeli koyulaşan mavi renk gökte beliren Tanrı'nın elinden vaad edilen topraklara doğru ışınlar gönderilmiştir.

Resimde kimi kuşlar ağaçların üzerine tünemiş yuva kurmuş görünmektedir. Bu kuşların alegorik anlamlar taşıdıkları düşünülmektedir. Yani, vaad edilen topraklara konmuş/konacak İsrail oğullarını simgeler nitelikteler.

Katalog No: 256

Folyo No: 471v.

Bölüm: Tesniye

Konu: Musa'nın Melek'ten Öleceğini Öğrenmesi[248].

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 214-215; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 222-223, Resim 1118a, c.

Tanım: İki sahneli sayfada yer alan resim, sayfanın soluna üste yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlandırılmış resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda sıra dağların önünde yürüyen Musa ve Melek figürleri görülmektedir. Boya dökülmeleri resimde mevcuttur.

> *καὶ ἐτελεύτησε Μωυσῆς ὁ οἰκέτης Κυρίου ἐν γῇ Μωὰβ διὰ ῥήματος Κυρίου. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Γαῖ ἐγγὺς οἴκου Φογώρ· καὶ οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. Μωυσῆς δὲ ἦν ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐν τῷ τελευτᾶν αὐτόν· οὐκ ἠμαυρώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐφθάρησαν τὰ χελώνια αὐτοῦ. καὶ ἔκλαυσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ Μωυσῆν ἐν Ἀραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἰεριχὼ τριάκοντα ἡμέρας· καὶ συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι πένθους κλαυθμοῦ Μωυσῆ.* (Fol. 470v.)
>
> "Ve RAB'bin isteğine göre, RAB'bin kulu Musa orada, Moab diyarında öldü. Ve Moab diyarında Beyt-peor karşısındaki derede onu gömdüler. Fakat bugüne kadar kimse onun kabrinin nerde olduğunu bilmez. Ve Musa öldüğü zaman yüz yirmi yaşındaydı. Gözü zayıflamadı ve kuvveti eksilmedi. Ve İsrail oğulları, Moab ovasında otuz gün Musa'ya yas tuttular. Ve Musa için yas tutma günleri tamamlandı." (Tesniye 34:5-8)

[248]Bu resimde iki konunun işlendiğive bunların "Musa ve Melek Dağlara Doğru Yürüyor/ Moses And The Angel Walk Toward The Mountain (Fig. 1118a)" ve "Musa'nın Ruhunu Almak için görevlendirilen Melek /Angel Appointed To Take Moses' Soul (Fig. 1118c) olduğu ifade edilmektedir Bkz.. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 222-223.

Resim-Metin ilişkisi: Metinde, Musa'nın Moab dağı'nda öldüğü anlatılmaktadır. Ancak burada Musa'nın ölümünden önceki bir ana ait konu resmedilmiştir. Resimde *Musa'nın Melek'ten Öleceğini Öğrenmesi* sahnelenmiştir. Arka planda sıradağlarla oluşturulmuş bir doğa peyzajı önünde Musa ve Melek görünmektedir. Sahnenin sağında, kanatlı ve haleli betimlenen Melek figürü geriye doğru başını çevirmiş konuşurken, adım atarak ilerlemektedir. Sol elinde, üzerinde haç işareti bulunan mavi bir küre ve bir asa tutan Melek, sağ elini de öne doğru uzatarak Musa'ya ilerlemesini işaret etmektedir. Arkadan takip eden Musa, iki elini açmış yukarıya bakmaktadır. Yüzü mutsuz ve endişeli görünen Musa yukarıda görünen Tanrı'nın eline bakışlarını yöneltmiştir.

Işık- gölge tekniği kullanılarak derinlik ve hacim kazandırılmış dağ dokusu ve zemindeki gölgeler dikkat çekicidir. Figürlerin kompozisyondaki duruş pozisyonları konunun anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Katalog No: 257

Folyo No: 471v.

Bölüm: Tesniye.

Konu: Musa'nın Matemi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIII, Resim 214-215; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 223, Resim 1118b.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın soluna alta yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı kontur ile sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda dağın ardında Musa ve uçan Melek yer almaktadır. Resim iyi durumdadır.

> *καὶ ἐτελεύτησε Μωυσῆς ὁ οἰκέτης Κυρίου ἐν γῇ Μωὰβ διὰ ῥήματος Κυρίου. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Γαῖ ἐγγὺς οἴκου Φογώρ· καὶ οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. Μωυσῆς δὲ ἦν ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐν τῷ τελευτᾶν αὐτόν· οὐκ ἠμαυρώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐφθάρησαν τὰ χελώνια αὐτοῦ. καὶ ἔκλαυσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ Μωυσῆν ἐν Ἀραβὼθ Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ Ἰεριχὼ τριάκοντα ἡμέρας· καὶ συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι πένθους κλαυθμοῦ Μωυσῆ.* (Fol. 470v.)
>
> "Ve RAB'bin isteğine göre, RAB'bin kulu Musa orada, Moab diyarında öldü. Ve Moab diyarında Beyt-peor karşısındaki derede onu gömdüler. Fakat bugüne kadar kimse onun kabrinin nerde olduğunu bilmez. Ve Musa öldüğü zaman yüz yirmi yaşındaydı. Gözü zayıflamadı ve kuvveti eksilmedi. Ve İsrail oğulları, Moab ovasında otuz gün Musa'ya yas tuttular. Ve Musa için yas tutma günleri tamamlandı." (Tesniye 34:5-8)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa'nın Matemi* konusu Sahnelenmiştir. Sahnenin solunda, ön planda iki dağ betimi ve dağların arasında sadece kafası görünen Musa tasvir edilmiştir. Musa, sağ eliyle ağzını kapatmış üzgün görünmektedir. Sahnenin sağında, sol elinde asa tutan ve sağ elini kaldırmış yukarıya doğru bakan Melek, gök betimine doğru uçmaktadır. Detaylı işlenmiş dağ dokuları, zemine vuran gölge ve açık-koyu renklerin kullanılmasıyla uzaktaymış gibi algılanan sağdaki dağ betiminde perspektifin kullanımı dikkat çekicidir.

Katalog No: 258

Folyo No: 472r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Musa'nın Halefi Yeşu,

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV, Resim 216-217; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 224, Resim 1123a.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın solunda üstte bulunmaktadır. Kırmızı kontur ile sınırlandırılmış resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Yeşu ve iki grup İsrailli figür betimlenmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Καί ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Μωυσῆ, εἶπε Κύριος τῷ ᾽Ιησοῖ υἱῷ Ναυὴ τῷ ὑπουργῷ Μωυσῆ λέγων· Μωυσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε· νῦν οὖν ἀναστὰς διάβηθι τὸν ᾽Ιορδάνην, σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι αὐτοῖς.* (Fol. 472r.)
>
> "Ve vaki oldu ki, RAB'bin kulu Musa'nın ölümünden sonra RAB, Musa'nın yardımcısı Nun oğlu Yeşu'ya söyledi: Kulum Musa öldü. Ve şimdi kalk. Sen ve bütün bu kavim bu Erdenden, İsrail oğullarına verdiğim topraklara gidin." (Yeşu 1:1-2).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Musa'nın Halefi Yeşu* gösterilmiştir. Musa'nın ölümünden sonra yerine Yeşu geçmiştir. Başında mavi hale ve miğfer, sol elinde mızrak ve üzerinde asker kıyafetleriyle Yeşu bir lider olarak resmedilmiştir. Yeşu'nun önünde

ve arkasında görülen iki grup figür, İsrailli kavimleri temsil etmektedir. Arka planda detaylı işlenmiş dağ ve ağaç betimiyle sahnede bir açık mekân tasviri yapılmıştır.

Katalog No: 259

Folyo No: 472r.

Bölüm: Yeşu

Konu: Yeşu ve İsrailliler.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV, Resim 216-217; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 224, Resim 1123b.

Tanım: İki sahneli sayfanın solunda alta bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Yeşu ve iki grup İsrailli yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *Καί ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Μωυσῆ, εἶπε Κύριος τῷ ᾽Ιησοῖ υἱῷ Ναυὴ τῷ ὑπουργῷ Μωυσῆ λέγων· Μωυσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε· νῦν οὖν ἀναστὰς διάβηθι τὸν ᾽Ιορδάνην, σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι αὐτοῖς.* (Fol. 472r.)
>
> "Ve vaki oldu ki, RAB'bin kulu Musa'nın ölümünden sonra RAB, Musa'nın yardımcısı Nun oğlu Yeşu'ya söyledi: Kulum Musa öldü. Ve şimdi kalk. Sen ve bütün bu kavim bu Erdenden, İsrail oğullarına verdiğim topraklara gidin." (Yeşu 1:1-2)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yeşu ve İsrailliler* gösterilmiştir. Arka planda detaylı işlenmiş bir dağ betimi ve sur duvarlarıyla çevrili bir kent, ön planda karşılıklı duran ve tartışır gibi görünen iki grup İsrailli betimlenmiştir. Sağdaki grubun önünde duran Yeşu; tunik, pteryges ve pelerin giyimli bir askerdir. Haleli başında miğfer vardır. Yeşu, sağ elini kaldırmış konuşmaktadır. Soldaki grubun önünde duran figür de sağ elini Yeşu'ya doğru uzatmış konuşur vaziyettedir. Tüm figürlerin ellerinde mızraklar, üzerlerinde kısa tunikler ve ayaklarında çizmeler bulunmaktadır.

Katalog No: 260

Folyo No: 474v.

Bölüm: Yeşu

Konu: Yeşu, Casusları Eriha'ya Gönderiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV, Resim 218; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 225, Resim 1128.

Tanım: İki sahneli sayfanın solunda üstte yer alan resim, kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Ağırlıklı olarak mavi ve kırmızı renk tonlarının kullanılmasıyla oluşturulan kompozisyonda Yeşu, askerleri ve iki casus figür betimlenmiştir. Resim iyi durumdadır. Fakat onarım gördüğü düşünülmektedir.

> *καὶ ἀποκριθέντες τῷ ᾽Ιησοῦ εἶπαν· πάντα ὅσα ἐὰν ἐντείλῃ ἡμῖν, ποιήσομεν καὶ εἰς πάντα τόπον, οὗ ἐὰν ἀποστείλῃς ἡμᾶς, πορευσόμεθα· κατὰ πάντα, ὅσα ἠκούσαμεν Μωυσῆ, ἀκουσόμεθά σου, πλὴν ἔστω Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν μετὰ σοῦ, ὃν τρόπον ἦν μετὰ Μωυσῆ. ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὃς ἂν ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ὅστις μὴ ἀκούσῃ τῶν ρημάτων σου καθότι ἐὰν ἐντείλῃ αὐτῷ, ἀποθανέτω. ἀλλὰ ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου. Καί ἀπέστειλεν ᾽Ιησοῦς υἱὸς Ναυὴ ἐκ Σαττὶν δύο νεανίσκους κατασκοπεῦσαι λέγων· ἀνάβητε καὶ ἴδετε τὴν γῆν καὶ τὴν ᾽Ιεριχώ. καὶ πορευθέντες οἱ δύο νεανίσκοι εἰσήλθοσαν εἰς ᾽Ιεριχὼ…* (Fol. 474v.)

"Ve Yeşu'ya cevap verip dediler: Bize emrettiğin her şeyi yapacağız. Ve bizi her nereye gönderirsen gideceğiz. Musa'yı nasıl dinlediysek seni de öyle dinleyeceğiz. Ayrıca RAB, Musa'yla olduğu gibi seninle de olsun. Ona emrettiğin her şeyde kim senin emrine karşı çıkar ve senin söylediklerini dinlemez ise öldürülecektir. Fakat sen güçlü ol ve yürekli ol. Ve Nun oğlu Yeşu, Şittimden casus olarak iki adamı gizlice gönderip dedi: Gidin, memlekete ve Eriha'ya bakın…" (Yeşu 1:15-18; 2: 1)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Yeşu, Casusları Eriha'ya Gönderiyor* konusu sahnelenmiştir Açık mekân tasvirli resimde arka planda bir dağ betimi ve önünde konumlandırılmış figürler görülür. Sahnenin solunda, mavi kübik bir oturakta oturmuş başında halesi üzerinde kısa ve ihtişamlı zırhı içinde bir lider gibi görünen Yeşu yer alır. Profilden verilen Yeşu, sol elinde mızrak tutarken sağ elini ileriye doğru uzatmış, gitmeleri için adamlarına komut vermektedir. Yeşu'nun arkasında, ellerinde kalkan ve mızrak tutan tunik giyimli bir grup asker betimlenmiştir. Bu grupta öndeki figür tam, yanındaki belden yukarı ve geriye doğru sadece kafalar eklenerek kalabalık bir grup etkisi yaratılmıştır. Sağda, Yeşu'nun casus olarak Eriha'ya gönderdiği iki adamı gösterilmiştir. Sol ellerinde mızrak tutarken, sağ ellerini ileriye doğru uzatmış giderken başlarını çevirmiş arkalarında duran Yeşu'ya bakmaktadırlar.

Işık-gölge tekniğiyle hacim kazandırılmış dağ dokusu, dağın dibindeki gölge ve renk tonlamalarıyla hacim kazandırılmış ağaç betimi dikkat çekicidir. Resim, metnin konusunu görselleştiren ikonografik unsurları içermektedir.

Katalog No: 261

Folyo No: 474v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Rahav Ve Casuslar.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV, Resim 219; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 225, Resim 1133.

Tanım: Resim, iki sahne içeren sayfanın solunda altta görülmektedir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Mavi ve kırmızı tonların hâkim olduğu kompozisyonda Yeşu'nun iki casusu ve Erihalı bir kadın figür betimlenmiştir. Resim iyi durumdadır.

> *... καὶ εἰσήλθοσαν εἰς οἰκίαν γυναικὸς πόρνης, ᾗ ὄνομα Ραάβ, καὶ κατέλυσαν ἐκεῖ. καὶ ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ Ἰεριχὼ λέγοντες· εἰσπεπόρευνται ὧδε ἄνδρες τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατασκοπεῦσαι τὴν γῆν...* (Fol. 474v.)
>
> "… Ve gittiler. Ve Rahav isminde bir fahişenin evine girdiler. Ve orada yattılar. Ve Eriha kralına, memlekette casusluk yapmak için bu gece İsrail oğullarından buraya adamlar geldiler, diye bildirildi…" (Yeşu 2:1-2)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Rahav Ve Casuslar* gösterilmiştir. Önceki resmin devamı şeklinde tasarlanan sahnede, arka planda iki dağ betimi ve surlarla çevrili bir kent peyzajı resmedilmiştir. Ön planda, Eriha kentine varmış iki casus Erihalı kadın

Rahav ile karşılaşmışlardır. Sol ellerinde mızrakları bulunan casuslar sağ ellerini uzatmış Rahav'la konuşmaktadırlar. Eriha kentinin önünde duran Rahav, casus figürleri karşılayan bir duruş pozisyonundadır. İşbirliği yaptıklarını vurgular şekilde, casus figürün ve onunla aynı el işareti yapan Rahav'ın eli ortada gösterilmiştir.

Metindeki anlatımı görselleştiren resim, hikâyeyi tanımamızı sağlayan ikonografik öğelerle betimlenmiştir. Bununla birlikte, arka planda görünen detaylı işlenmiş doğa peyzajıyla görsel açıdan resim zenginleştirilmiştir.

Katalog No: 262

Folyo No: 475r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Kralın Askerleri ve Rahav.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV Resim 220; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 226, Resim 1138.

Tanım: Sayfanın soluna yerleştirilen resim, kırmızı kontur ile sınırlanan dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Mavi ve kırmızının hâkim olduğu kompozisyonda kralın askerleri ve Rahav gösterilmiştir. Resimde boya dökülmeleri vardır.

> *...καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Ἰεριχὼ καὶ εἶπε πρὸς Ραὰβ λέγων· ἐξάγαγε τοὺς ἄνδρας τοὺς εἰσπεπορευμένους εἰς τὴν οἰκίαν σου τὴν νύκτα, κατασκοπεῦσαι γὰρ τὴν γῆν ἥκασι.* (Fol. 474v.)
>
> "…Ve Eriha kralı Rahav'a gönderip dedi: Sana gelen ve evine giren adamları çıkar. Çünkü bütün diyarı araştırmak için gelmişlerdir." (Yeşu 2:3)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kralın Askerleri ve Rahav*'la konuşurken gösterilmiştir. Sahnenin sağında, kuşbakışı görünen surlarla çevrili bir kent içinde belden yukarısı görünen Rahav, onunla konuşmaya çalışan kentin dışında görünen iki figür betimlenmiştir. Metne göre, askerler Rahav'ın evine gidip casusları sormaktadırlar. Fakat resimde Rahav Eriha kentinin içindedir. Metinde verilmek istenen mesaj; Eriha kenti, Rahav ve onun evi aynı şemada tasarlanarak sınırlı olan sahnede az yer kullanılarak verilmiştir.

Katalog No: 263

Folyo No: 476r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Rahav'ın, Casusları Evde saklaması ve Kralın Askerlerine Gittiklerini Söylemesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV, Resim 221; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 226, Resim1143a, b

Tanım: İki sahneli sayfanın sağında üstte bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Pembe, kırmızı, mavi ve sarı tonlarının hâkim olduğu kompozisyonda Rahav, iki casus ve iki asker resmedilmiştir. Boya dökülmeleri görülmektedir.

καὶ λαβοῦσα ἡ γυνὴ τοὺς δύο ἄνδρας ἔκρυψεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν αὐτοῖς λέγουσα· εἰσεληλύθασι πρός με οἱ ἄνδρες· ὡς δὲ ἡ πύλη ἐκλείετο ἐν τῷ σκότει, καὶ οἱ ἄνδρες ἐξῆλθον, οὐκ ἐπίσταμαι ποῦ πεπόρευνται· καταδιώξατε ὀπίσω αὐτῶν, εἰ καταλήψεσθε αὐτούς. αὕτη δὲ ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ δῶμα καὶ ἔκρυψεν αὐτοὺς ἐν τῇ λινοκαλάμῃ τῇ ἐστοιβασμένῃ αὐτῇ ἐπὶ τοῦ δώματος. καὶ οἱ ἄνδρες κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ τὰς διαβάσεις, καὶ ἡ πύλη ἐκλείσθη. καὶ ἐγένετο ὡς ἐξῆλθοσαν οἱ διώκοντες ὀπίσω αὐτῶν καὶ αὐτοὶ δὲ πρὶν ἢ κοιμηθῆναι αὐτούς, αὕτη δὲ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τὸ δῶμα καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς... (Fol. 475r.)

"Ve kadın iki adamı aldı ve onları gizledi. Ve dedi: Evet, bana o adamlar geldiler. Fakat nereden olduklarını bilmiyordum. Ve karanlık basınca kapılar kapanmak üzereyken o adamlar kaçtılar. O adamların nereye gittilerini bilmiyorum. Hemen arkalarından kovalayın. Çünkü onlara yetişebilirsiniz. Fakat kadın onları dama çıkarmıştı. Ve damın üzerine dizdiği keten sapları ile onları gizlemişti. Ve adamlar Erden yolundan geçitlere kadar onların ardına düştüler. Ve onların arkasından kovalayanlar çıkınca kapıyı kapadılar. Ve adamlar yatmadan önce kadın yanlarına dama çıktı…" (Yeşu 2:4-8)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Rahav'ın, Casusları Evde saklaması ve Kralın Askerlerine Gittiklerini Söylemesi* konusu resimde betimlenmiştir. Öyküleyici anlatımla tasarlanan sahnede iki olay anı gösterilmiştir. Sahnenin sağında, yukarıdan attığı bir ipe tutunmuş iki casusu eve çıkarmaya çalışan Rahav görülmektedir. Sahnenin solunda; Rahav, kapının önünde karşıladığı kralın iki askerleriyle konuşurken, evde sakladığı iki

casus da onları üstten izlemektedir. Sahnenin arkasını kaplayan bir kent peyzajı şeklinde tasarlanmış Rahav'ın evi ve buranın belirli noktalarına yerleştirilen figürlerle, iki olay anı aynı anda gösterilmiştir.

Figürlerde jest ve mimikleri olayın ruh halini yansıtacak şekilde verilmiştir. Casuzların, ipe tırmanmaya çalıştığını gösteren, duruş pozisyonu ve yüzündeki endişeli ifadeler gerçekçidir. Sağ elinde tuttuğu iple casusları eve çıkaran Rahav'ın ağzına götürdüğü sol eli, endişe ve korkusunu yansıtmaktadır. Kapıda kralın askerleriyle konuşurken ciddi görünen Rhav'ın bakışları üstte görünen casuslara yöneltilmiştir. Casusları arayan askerlerden arkadakinin duruş pozisyonu ve uçuşan pelerini, onların aceleyle geldiklerini göstermektedir.

Bir tiyatro sahnesini andıran resim kompozisyonunda, hikâyeyi anlamamızı sağlayan ikonografik öğeler kullanılmıştır.

Katalog No: 264

Folyo No: 476r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Casusların Takibi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIV, Resim 223; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 227, Resim 1149.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın solunda altta bulunan, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklindeki alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda iki casus ve iki asker figür görülmektedir. Boya dökülmeleri nedeniyle resim, aşırı derecede hasarlıdır

> *καὶ ἐπορεύθησαν καὶ ἦλθοσαν εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ κατέμειναν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας· καὶ ἐξεζήτησαν οἱ καταδιώκοντες πάσας τὰς ὁδοὺς καὶ οὐχ εὗροσαν. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ δύο νεανίσκοι καὶ κατέβησαν ἐκ τοῦ ὄρους καὶ διέβησαν*

πρὸς Ἰησοῦν υἱὸν Ναυὴ καὶ διηγήσαντο αὐτῷ πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς... (Fol. 476r.)

"Ve gittiler. Ve dağa varıp onları kovalayanlar dönünceye kadar üç gün orada saklındılar. Ve kovalayanlar bütün yollarda onları aradılar ve bulamadılar. Ve iki adam döndüler. Ve dağdan inip uzaklaştılar ve Nun oğlu Yeşu'ya geldiler. Ve başlarından geçenlerin hepsini ona anlattılar…" (Yeşu 2: 22-24)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Casusların Takibi* sahnelenmiştir. Arka planda iki dağ ve iki ağaç betimi ve önde ikişer figür gösterilmiştir. Solda, birbiriyle konuşur vaziyette ve hızlı adımlarla gitmeye çalışan iki casus; sağda, iki casusu göremeden dönen atlı iki asker resmedilmiştir. Dörtnala giden atların üzerindeki askerlerden biri şaşkın biri kızgın gösterilmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde, mavi mermer görünümlü sandık biçimindeki zeminin içinde bir erkek profili işlenmiştir.

Hikâyeci bir anlatımla tasarlanan sahnede metindeki iki olay anı eş zamanlı resmedilmiştir.

Katalog No: 265

Folyo No: 476v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu, Ordusuna Yol Gösteriyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 225; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 228, Resim 1155.

Tanım: Sayfanın sol tarafında bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlanmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Açık mekân tasviri olan kompozisyonda Yeşu, askerleri ve bir grup İsrailli gösterilmiştir. Resim iyi durumdadır. Onarım görmüş olabilir.

> *καὶ εἶπε Κύριος πρὸς ᾽Ιησοῦν· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἄρχομαι ὑψῶσαί σε κατενώπιον πάντων υἱῶν ᾽Ισραήλ, ἵνα γνῶσιν ὅτι καθότι ἤμην μετὰ Μωυσῆ, οὕτως ἔσομαι καὶ μετὰ σοῦ. καὶ νῦν ἔντειλαι τοῖς ἱερεῦσι τοῖς αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης λέγων· ὡς ἂν εἰσέλθητε ἐπὶ μέρους τοῦ ὕδατος τοῦ ᾽Ιορδάνου, καὶ ἐν τῷ ᾽Ιορδάνῃ στήσεσθε. καὶ εἶπεν ᾽Ιησοῦς τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραήλ· προσαγάγετε ὧδε καὶ ἀκούσατε τὸ ῥῆμα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. ἐν τούτῳ γνώσεσθε ὅτι Θεὸς ζῶν ἐν ὑμῖν καὶ ὁλοθρεύων ὁλοθρεύσει ἀπὸ προσώπου ἡμῶν τὸν Χαναναῖον καὶ τὸν Χετταῖον καὶ τὸν Φερεζαῖον καὶ τὸν Εὐαῖον καὶ τὸν ᾽Αμορραῖον καὶ τὸν Γεργεσαῖον καὶ τὸν ᾽Ιεβουσαῖον· ἰδοὺ ἡ κιβωτὸς διαθήκης Κυρίου πάσης τῆς γῆς διαβαίνει τὸν ᾽Ιορδάνην. προχειρίσασθε ὑμῖν δώδεκα ἄνδρας ἀπὸ τῶν υἱῶν ᾽Ισραήλ, ἕνα ἀφ' ἑκάστης φυλῆς. καὶ ἔσται ὡς ἂν καταπαύσωσιν οἱ πόδες τῶν ἱερέων τῶν αἱρόντων τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου πάσης τῆς γῆς ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ᾽Ιορδάνου, τὸ ὕδωρ τοῦ ᾽Ιορδάνου ἐκλείψει, τὸ δὲ ὕδωρ τὸ καταβαῖνον στήσεται. καὶ ἀπῆρεν ὁ λαὸς ἐκ τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν διαβῆναι τὸν ᾽Ιορδάνην, οἱ δὲ ἱερεῖς ἦρσαν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου πρότεροι τοῦ λαοῦ*. (Fol. 476v.)

> "Ve RAB, Yeşu'ya dedi: Musa ile beraber olduğum gibi seninle de beraber olacağımı bilsinler diye bugün bütün İsrail'in gözünde seni yüceltmeye başlayacağım. Ve ahit sandığını taşıyan kâhinlere emir ver: Erden suları kıyısına geldiğinizde Erden'de duracaksınız. Ve Yeşu İsrail oğullarına dedi: Buraya yaklaşın ve RAB'bin sözlerini dinleyin. Ve Yeşu dedi: Şununla bileceksiniz ki, RAB aranızdadır ve önünüzden Kenânlıları ve Hittîleri ve Hivîleri ve Perizzîleri ve Girgaşîleri ve Amorîleri ve Yebusîleri mutlaka kovacaktır. İşte, bütün dünyanın RAB'binin ahit sandığı önünüzde Erden'e giriyor. Ve şimdi kendiniz için her oymaktan bir adam olmak üzere İsrail

oymaklarından on iki kişi alın. Ve vaki olacak ki, bütün dünyanın RAB'i Yehova'nın sandığını taşıyan kâhinlerin ayak tabanları Erden sularında durduğu zaman yukarıdan inen Erden suları kesilecek. Ve bir yığın halinde duracaktır. Ve vaki oldu ki, ahit sandığını taşıyan kâhinler kavmin önünde Erden'den geçmek için kavim çadırlarından göç ettikleri an." (Yeşu 3:7-14)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yeşu, Ordusuna Yol Gösteriyor* iken betimlenmiştir. Ön planda kalabalık bir asker grubunun önünde ilerleyen Yeşu görünmektedir. Sağ adımı ilerde, başını geriye çevirmiş ve arkasındaki askerlerle konuşan Yeşu sağ elini uzatmış ileriyi göstermektedir. Başı mavi halelidir. Kısa tunik üzerine klibanion/ pteryges ile omzunda kırmızı pelerin giyimli ayağı çizmeli Yeşu; yol gösteren bir lider olarak vurgulanmıştır. Kısa tunik ile çizme giyinmiş askerlerin başında miğfer, ellerinde kalkan ve mızrak bulunmaktadır. Arka planda beliren detaylı işlenmiş iki dağ arasında kalabalık bir grup İsrailli onları izlemektedir.

Katalog No: 266

Folyo No: 477r.

Bölüm: Yeşu

Konu: Ahit Sandığını Taşıyan Kâhinler.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 228, Resim 1161.

Tanım: Sayfanın sol üst kısmına yerleştirilen resim alanı, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış kareye yakın dikdörtgen biçimindedir. Mavi, yeşil ve kahverengi tonlarının ağırlıklı kullanılmıştır. Sahnede dört kâhin, taşınan sandık ve akan su gösterilmiştir. Resimde lekelenmeler görülmektedir.

> *ὡς δὲ εἰσεπορεύοντο οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης ἐπὶ τὸν ᾽Ιορδάνην καὶ οἱ πόδες τῶν ἱερέων τῶν αἰρόντων τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐβάφησαν εἰς μέρος τοῦ ὕδατος τοῦ ᾽Ιορδάνου· ὁ δὲ ᾽Ιορδάνης ἐπληροῦτο καθ' ὅλην τὴν κρηπίδα αὐτοῦ ὡσεὶ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν· καὶ ἔστη τὰ ὕδατα τὰ καταβαίνοντα ἄνωθεν, ἔστη πῆγμα ἓν ἀφεστηκὸς μακρὰν σφόδρα σφοδρῶς ἕως μέρους Καριαθιαρίμ, τὸ δὲ καταβαῖνον κατέβη εἰς τὴν θάλασσαν ῎Αραβα, θάλασσαν ἁλός, ἕως εἰς τὸ τέλος ἐξέλιπε· καὶ ὁ λαὸς εἱστήκει ἀπέναντι ᾽Ιεριχώ. καὶ ἔστησαν οἱ ἱερεῖς οἱ αἴροντες τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἐπὶ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τοῦ ᾽Ιορδάνου· καὶ πάντες οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ διέβαινον διὰ ξηρᾶς, ἕως συνετέλεσε πᾶς ὁ λαὸς διαβαίνων τὸν ᾽Ιορδάνην...* (Fol. 477r.)

> "Ve ahit sandığını taşıyanlar Erden'e vardıklarında ve sandığı taşıyan kâhinlerin ayakları suların kıyısına battığında. Çünkü Erden biçme vaktinde bütün kıyılarını basar. yukarıdan inen sular çok uzakta Caretan'ın yakınında olan Adam şehrinde, bir yığın halinde durup yükseldiler. Ve Araba Denizi'ne, Tuz Denizi'ne akan sular tamamen kesildiler. Ve kavim Eriha'nın tam karşısına geçtiler. Ve RAB'bin ahit sandığını taşıyan kâhinler Erden'in ortasında, kuru yerde sabitlenip durdular. Ve bütün millet tamamen Erden'den geçinceye kadar bütün İsrail kuru yerden geçtiler..." (Yeşu 3:15-17).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Ahit Sandığını Taşıyan Kâhinler* konusu sahnelenmiştir. Sahnenin merkezinde Ahit Sandığını taşıyan dört Kâhin ve onların ayaklarının yanından sağdan başlayıp sola doğru akan su resmedilmiştir. Beyaz saç ve sakallı yaşlı kâhinler, yeşil ve bitki kümeleriyle bezenmiş zeminde hızlı adımlarla ilerlemektedir. Dört kâhinin omuzladığı ahşap görünümlü kalın bir tablanın üzerindeki sandığın üçgen alınlıklı ön yüzünde İsa, Yahya ve Meryem (Desis sahnesi) olduğu düşünülen üçlü figür betimlenmiştir.

Katalog No: 267

Folyo No: 477v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: a. Antlaşma Sandığı Kurumuş Irmak Yatağında, b. Yere On iki Taşın Dizilmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 226-227; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 229, Resim 1168a, b.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Resim alanı kırmızı konturla çevrelenmiştir. Yatayda bölünen kompozisyonda yukarıda; taşınan ahit sandığı, İsrailliler ve su Tanrısı aşağıda; taş dizen İsrailliler ve Yeşu ile adamları gösterilmiştir. Resimde lekelenmeler ve silinmeler görülmektedir.

εἶπεν αὐτοῖς· προσαγάγετε ἔμπροσθέν μου πρὸ προσώπου Κυρίου εἰς μέσον τοῦ ᾽Ιορδάνου, καὶ ἀνελόμενος ἐκεῖθεν ἕκαστος λίθον ἀράτω ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ ᾽Ισραήλ, ἵνα ὑπάρχωσιν ὑμῖν οὗτοι εἰς σημεῖον κείμενον διαπαντός, ἵνα ὅταν ἐρωτᾷ σε ὁ υἱός σου αὔριον λέγων, τί εἰσιν οἱ λίθοι οὗτοι ἡμῖν; καὶ σὺ δηλώσεις τῷ υἱῷ σου λέγων· ὅτι ἐξέλιπεν ὁ ᾽Ιορδάνης ποταμὸς ἀπὸ προσώπου κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου πάσης τῆς γῆς, ὡς διέβαινεν αὐτόν· καὶ ἔσονται οἱ λίθοι οὗτοι ὑμῖν μνημόσυνον τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραὴλ ἕως τοῦ αἰῶνος. καὶ ἐποίησαν οὕτως οἱ υἱοὶ ᾽Ισραήλ, καθότι ἐνετείλατο Κύριος τῷ ᾽Ιησοῖ, καὶ ἀναλαβόντες δώδεκα λίθους ἐκ μέσου τοῦ ᾽Ιορδάνου, καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ ᾽Ιησοῖ ἐν τῇ συντελείᾳ τῆς διαβάσεως τῶν υἱῶν ᾽Ισραήλ, καὶ διεκόμισαν ἅμα ἑαυτοῖς εἰς τὴν παρεμβολὴν καὶ ἀπέθηκαν ἐκεῖ. ἔστησε δὲ ᾽Ιησοῦς καὶ ἄλλους δώδεκα λίθους ἐν αὐτῷ τῷ ᾽Ιορδάνῃ ἐν τῷ γενομένῳ τόπῳ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἱερέων τῶν αἱρόντων τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου, καί εἰσιν ἐκεῖ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. (Fol. 477v.)

“Ve Yeşu onlara dedi: RAB’bin sandığıyla Erden’in ortasına varın. Ve İsrail oğulları oymaklarının sayısına göre hepiniz omzunuzun üzerine birer taş alın. Ta ki, aranızda bu bir alâmet olsun ve yarın oğullarınız: Bu taşlarla ne demek istiyorsunuz? diye sorduklarında onlara diyeceksiniz: Çünkü Erden suları RAB’bin ahit sandığı önünde kesildi. Erden’den geçtiğimiz zaman Erden suları kesildi. Ve bu taşlar İsrail oğullarına ebedi bir hatıra olacaktır. Ve Yeşu, neyi emrettiyse İsrail oğulları onu yaptılar. Ve RAB’bin, Yeşu’ya dediği gibi, İsrail oğulları oymaklarının sayısına göre Erden’in ortasından on iki taş aldılar. Ve onları kendilerile birlikte konacaklayacakları yere götürdüler. Ve onları orada yere koydular. Ve Yeşu Erden’in ortasında ahit sandığını taşıyan kâhinlerin ayaklarının durduğu yerde on iki taş dikti. Ve bugüne kadar oradadırlar.” (Yeşu 4: 5-9)

Resim-Metin ilişkisi: Resim alanı, kırmızı bir konturla yatayda bölünerek iki olay anı sahnelenmiştir. Üstte; *Antlaşma Sandığı Su Yatağında* iken gösterilmiştir. Sahnenin merkezinde ahit sandığını taşıyan dört kâhin yer almaktadır. Solda, arkada duran bir grup İsrailli olayı izlerken görülür. Sağda, su Tanrısı olduğu düşünülen çıplak bir erkek figür, tepenin üzerinde oturmuş, kâhinleri karşılar görünmektedir. Bu figür sağ elini kaldırmış, konuşurken sol eliyle de su kaynağını tutmaktadır. Burdan akan su alttaki sahneye de akarak konunun devamlılığını sağlamıştır. Altta; *Yere On iki Taşın Dizilmesi* olayı resmedilmiştir. Sağ üstten başlayıp sahnenin önünden aktıktan sonra solda biriken, ön plandaki suyun inceldiği yerde sahnenin ortasında, üst üste dizilmiş altı taş görülür. Sağda, Yeşu ve adamları durmaktadır. Yeşu sağ elini uzatmış komut vermektedir. Solda, aralarında konuşan ve ellerinde taş tutan bir grup İsrailli figür görünmektedir. Öndeki figür, Yeşu'ya bakarken elindeki taşı dizilmiş taşların üzerine koyarken gösterilmiştir. Şematik tasarlanmış resim sahnesinde, hikâyenin tanınmasını sağlayan ikonografik unsurlar verilmiş olduğu görülür.

Katalog No: 268

Folyo No: 478v.

Bölüm: Yeşu,

Konu: On İki Taşın Gilgal'e Dikilmesi.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 230; Weitzmann, K. (1999), s. 231, Resim 1174.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmında bulunan resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda Yeşu ile askerleri ve dizilmiş on iki taş gösterilmiştir. Az miktarda boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ τοὺς δώδεκα λίθους τούτους, οὓς ἔλαβεν ἐκ τοῦ ᾽Ιορδάνου, ἔστησεν ᾽Ιησοῦς ἐν Γαλγάλοιςλέγων· ὅταν ἐρωτῶσιν ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν λέγοντες· τί εἰσιν οἱ λίθοι οὗτοι; ἀναγγείλατε τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, ὅτι ἐπὶ ξηρᾶς διέβη ᾽Ισραὴλ τὸν ᾽Ιορδάνην τοῦτον, ἀποξηράναντος Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τοῦ ᾽Ιορδάνου ἐκ τῶν ἔμπροσθεν αὐτῶν, μέχρις οὗ διέβησαν· καθάπερ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἣν ἀπεξήρανε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔμπροσθεν ἡμῶν, ἕως παρήλθομεν, ὅπως γνῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου ἰσχυρά ἐστι, καὶ ἵνα ὑμεῖς σέβησθε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐν παντὶ χρόνῳ* ... (Fol. 478v.).

> "Ve Yeşu Erden'den almış oldukları on iki taşı Gilgal'de dikti. Ve İsrail oğullarına dedi: Yarın oğullarınız: Bu taşlar nedir? diye babalarına sorduklarında oğullarınıza anlatın, deyin ki: İsrail bu Erden'den kuru yerde geçti. Çünkü RAB, biz geçinceye kadar önümüzden kurutmuş olduğu Kızıl Deniz'e yaptığı gibi, RAB Erden sularını da biz geçinceye kadar önümüzde kuruttu. Ki dünyanın bütün kavimleri RAB'bin kudretli el sahibi olduğunu bilsinler, bütün günler RAB'den korkasınız diye…"(Yeşu 4: 20-24)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *On İki Taşın Gilgal'e Dikilmesi* konusu sahnelenmiştir. Arka planda detaylı işlenmiş bir dağ dokusu ön planda on iki taşı üstüste dizen Yeşu gösterilmiştir. Sahnenin solunda bir kentin temsili olan duvar görülmektedir. Yeşu'nun arkasından kent duvarının gerisine doğru devam eden kalabalık bir grup asker tasvir edilmiştir. Buradaki askerler önceki sahnelerden farklı tarzda resmedilmiştir. Başlarında mavi miğferler bulunan askerler, kısa kırmızı tunik üzerine Klibanion/ pteryges ve kırmızı khlamys giymiştir. Sahnenin sağındaki dağın üzerindeki boşlukta duran zeminle ilişkilendirilmeyen bir figür[249] oturur vaziyette olup elinde bir boru tutmaktadır.

Katalog No: 269

Folyo No: 480r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: İsraillilerin Sünneti.

Bibliografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 231; Weitzmann, K. (1971), s. 213-214, Resim 196; Weitzmann, K. (1999), s. 232, Resim 1180.

Tanım: Resim, sayfanın sol tarafına yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Yeşu ile askerleri ve sünnet olmuş İsrailliler iki grup olacak şekilde gösterilmiştir. Boya dökülmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *διὰ τὸ αὐτοὺς γεγεννῆσθαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπεριτμήτους. περιτμηθέντες δὲ ἡσυχίαν εἶχον αὐτόθι καθήμενοι ἐν τῇ παρεμβολῇ, ἕως ὑγιάσθησαν. καὶ εἶπε Κύριος τῷ ᾽Ιησοῖ υἱῷ Ναυή· ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἀφεῖλον τὸν ὀνειδισμὸν Αἰγύπτου ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Γάλγαλα. Καί ἐποίησαν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ τὸ πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἀφ' ἑσπέρας ἐπὶ δυσμῶν ᾽Ιεριχὼ ἐν τῷ πέραν τοῦ ᾽Ιορδάνου ἐν τῷ πεδίῳ καὶ*

[249]Weitzmann and Bernabo, bu figürün Gilgal'in kişileştirilmesi (personification of Gilgal) olduğunu belirtmektedir (Weitzmann and Bernabo (1999, a.g.k., s. 231).

ἐφάγοσαν ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς γῆς ἄζυμα καὶ νέα. ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐξέλιπε τὸ μάννα μετὰ τὸ βεβρωκέναι. (Fol. 480r.)

"Çünkü sünnetsizdiler, çünkü yolda onları sünnet etmemişlerdi. Ve vaki oldu ki, bütün kavmi sünnet etmeyi bitirdiklerinde onlar iyi oluncaya kadar ordugâhta, yerlerinde yaşadılar. Ve RAB Yeşu'ya dedi: Mısır'daki utancı bugün üzerinizden kaldırdım. Ve bugüne kadar o yerin adına Gilgal denilir. Ve İsrail oğulları Gilgal'e yerleştiler. Ve ayın on dördüncü günü akşamleyin fıshı Eriha ovalarında tuttular. Ve fıshın ertesi günü memleketin mahsülünden mayasız pideler ve kavrulmuş buğday yediler. Ve onlar memleket mahsulünden yedikten sonra ertesi gün man durdu." (Yeşu 5:7-12)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *İsraillilerin Sünneti* canlandırılmıştır. Arka plan bir doğa peyzajı tasarlanarak oluşturulan sahnede, sağda bir dağ betimi önünde bekleyen sünnet olmuş bir grup erkek figür tasvir edilmiştir. Dağın üstünde, zeminle ilişkilendirilmeden boşlukta gösterilen çıplak figür, başını yana eğmiş aşağıda olanları izlemektedir. Bu figür bir önceki sahnede de betimlenmiştir. Sahnenin solunda, bir kayaya oturmuş, Yeşu ve arkasında dizilmiş ayakta bekleyen askerler resmedilmiştir. Yeşu, sol elinde mızrak tutarken sağ elini sünnet olmuş figürlere doğru kaldırmış takdis işareti yapmıştır. Yeşu'yu ve askerleri hilal şeklinde çevreleyen dağ ile sünnetlilerin önünde durduğu dağ tasvirine ışık-gölge tekniği kullanılarak hacim kazandırılmıştır. Böylece sahneye derinlik ve uzaklık etkisi kazandırılmıştır.

Katalog No: 270

Folyo No: 480v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu Ve Başmelek Mikail[250].

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 232; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 233, Resim 1188.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol alt köşesinde bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlanan kareye yakın dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda Mikail ve iki farklı pozisyonda Yeşu figürü gösterilmiştir. Resimde çizilmeler mevcuttur.

> *αὐτοὺς ἐκ τοῦ σίτου τῆς γῆς, καὶ οὐκέτι ὑπῆρχε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ μάννα· ἐκαρπίσαντο δὲ τὴν χώραν τῶν Φοινίκων ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ. Καὶ ἐγένετο ὡς ἦν Ἰησοῦς ἐν Ἰεριχώ, καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδεν ἄνθρωπον ἑστηκότα ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἡ ρομφαία ἐσπασμένη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ προσελθὼν Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἡμέτερος εἶ ἢ τῶν ὑπεναντίων; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἐγὼ ἀρχιστράτηγος δυνάμεως Κυρίου νυνὶ παραγέγονα. καὶ Ἰησοῦς ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἶπεν αὐτῷ·...* (Fol. 480v.)
>
> "Ve artık İsrail oğullarının manı yoktu. Ve o yıl Kenân diyarının semeresinden yediler. Ve vaki oldu ki, Yeşu Eriha yanında iken yüzünü kaldırıp baktı. Ve işte, karşısında eli kılıçlı bir adam duruyordu. Ve Yeşu, onun yanına gidip, dedi: Sen bizim taraftan mısın, yoksa düşmanlarımız tarafından mısın? Ve o yanıtladı: Hayır. Ancak, şimdi ben RAB'bin ordusunun reisi olarak geldim. Ve Yeşu yüzüstü yere eğildi ve ona secde edip dedi:.." (Yeşu 5:12-14)

[250]Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 232-233, Dipnot: 1. bu figürün Başmelek Mikail olduğunu ifade etmektedirler.

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yeşu Ve Başmelek Mikail* canlandırılmıştır Sahnede iri bir şekilde resmedilen Yeşu ve Mikail figürleri birbirine kılıç çekmiş görünmektedir. Başında halesi ve arkasında kanatları bulunan Mikail, kısa tunik üzerine altın yaldız pteryge ve mavi pelerin giyinmiş, kanatlı ve elinde kılıç tutarken gösterilmiştir. Cepheden görülen Mikail başını sağa çevirmiş Yeşu'ya bakarken sağ elinde tuttuğu kılıcını havaya kaldırmıştır. Sahnenin sağında, surlarla çevrili bir kent betimi önünde yer alan Yeşu, başında yeşil hale ve miğfer, kısa tunik üzerine pteryges ve pelerin giyinmiş bir asker olarak resmedilmiştir. Sağ elinde tuttuğu kılıcı kaldırmış, Mikail'e saldırmaya çalışmaktadır. İki figür arasında yere eğilmiş daha küçük boyutta görünen Yeşu ikinci kez resmedilmiştir. Yeşu, Mikail'in RAB'bin meleği olduğunu öğrendikten sonra ona secde etmiştir.

Öyküleyici bir anlatımla ve basit bir kompozisyon tasarlanarak oluşturulan resim, metinde anlatılan olayı tanıtır niteliktedir.

Katalog No: 271

Folyo No: 480v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Eriha'nın Turlanması

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 233; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 234, Resim 1189.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın alt kısmına sağa yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanını çevreleyen kırmızı kontur, metin ile resmi ayıracak şekilde girintili çizilmiştir. Bir tören alayını yansıtan kompozisyonda ahit sandığını taşıyan dört kâhin, borazan çalan kâhinler ve İsrailliler gösterilmiştir. Çizilme ve boya dökülmeleri vardır.

> *δέσποτα, τί προστάσσεις τῷ σῷ οἰκέτῃ; καὶ λέγει ὁ ἀρχιστράτηγος Κυρίου πρὸς Ἰησοῦν· λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐφ' ᾧ νῦν ἕστηκας ἐπ' αὐτοῦ, ἅγιός ἐστι. Καί Ἰεριχὼ συγκεκλεισμένη καὶ ὠχυρωμένη, καὶ οὐδεὶς ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτῆς οὐδὲ εἰσεπορεύετο. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν· ἰδοὺ ἐγὼ παραδίδωμι ὑποχείριόν σοι τὴν Ἰεριχὼ καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς τὸν ἐν αὐτῇ, δυνατοὺς ὄντας ἐν ἰσχύϊ· σὺ δὲ περίστησον αὐτῇ τοὺς μαχίμους κύκλῳ, καὶ ἔσται ὡς ἂν σαλπίσητε τῇ σάλπιγγι, ἀνακραγέτω πᾶς ὁ λαὸς ἅμα· καὶ ἀνακραγόντων αὐτῶν πεσεῖται αὐτόματα τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ εἰσελεύσεται πᾶς ὁ λαὸς ὁρμήσας ἕκαστος κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυὴ πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ εἶπεν αὐτοῖς λέγων· παραγγείλατε τῷ λαῷ περιελθεῖν καὶ κυκλῶσαι τὴν πόλιν, καὶ οἱ μάχιμοι παραπορευέσθωσαν ἐνωπλισμένοι ἐναντίον Κυρίου· καὶ ἑπτὰ ἱερεῖς ἔχοντες ἑπτὰ σάλπιγγας ἱερὰς.* (Fol. 481r.)

> "Efendimin kuluna diyeceği nedir? Ve RAB'bin ordusunun reisi Yeşu'ya dedi: Çarığını ayağından çıkar. Çünkü üzerine bastığın yer kutsaldır. Ve Yeşu öyle yaptı. Ve Eriha İsrail oğulları yüzünden sıkıca kapanmıştı. Giren ve çıkan yoktu. Ve RAB, Yeşu'a dedi: Bak! Eriha'yı ve kralını ve cesur yiğitleri, senin eline verdim. Ve siz, bütün savaşçılar bir kere şehri çepçevre dolaşacaksınız. Altı gün bunu yapacaksın. Ve sandığın önünde yedi kâhin koçboynuzundan yedi boru taşıyacaklar. Ve yedinci gün şehri yedi kez dolaşacaksınız. Ve kâhinler boruları çalacaklar. Ve an gelecek ki, onlar koçboynuzundan boruyu uzunca çaldıkları ve siz borunun sesini duyduğunuz zaman, bütün kavim yüksek sesle bağıracak. Ve şehrin duvarı olduğu yere çökecek. Ve kavim, herkes ileriye doğru yürüyecek. Ve Nun oğlu Yeşu kâhinleri çağırıp onlara dedi: Ahit sandığını kaldırın. Ve RAB'bin sandığının önünde yedi kâhin koçboynuzundan yedi boru taşısınlar. Ve kavme dediler: Geçin ve şehri dolanın ve silâhlı adamlar

RAB'bin sandığının önüne geçsinler. Ve vaki oldu ki, Yeşu kavme söyleyince RAB'bin izinde koçboynuzundan yedi boruyu taşıyan yedi kâhin geçti. Ve boruları çaldılar." (Yeşu 5: 15; 6:1-8)

Resim-Metin ilişkisi: Metne göre RAB; Eriha kentini almaya gelen Yeşu ve askerlerinin, sandığın önünde koçboynuzu taşıyan yedi kâhinle birlikte kentin etrafını altı gün dolaşmasını, yedinci gün tamamlandığında yedi kâhinin elindeki koçboynuzlarını yüksek sesle çalmasını istemektedir. Bu hikâyeyi betimleyen resimde *Eriha'nın Turlanması* olayının yedinci günü sahnelenmiştir.

Sahnenin merkezinde, dört kâhin ahit sandığını taşımaktadır. Önde koçboynuzu boruları çalan kâhinler ve arkada da İsrailliler resmedilmiştir.

Metinde boru çalan yedi kâhinden söz edilmektedir. Ancak burada beşi boru çalan kalabalık bir grup figür önde gitmektetir. Metinde askerlerin şehrin etrafını dolaşması ifade edilirken, resimde asker yerine, arkada sivil İsralliler görünmekte ve bir kısmı boru çalmaktadır. Arkadaki gruptan öndeki figür, boru tuttuğu elini mavi kübik bir nesnenin üzerine koymuş, üzerinden adım atmaya çalışırken gösterilmiştir. Bu mavi kübik nesnenin Eriha kentini temsil ediyor olması muhtemeldir. Resim kompozisyonu, metinde anlatılan konuyu tanımamızı sağlar niteliktedir. Bununla birlikte, sanatçının metindeki anlatımla farklılık arz eden bir betimleme yaptığı görülmektedir.

Katalog No: 272

Folyo No: 482v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu, Casuslarını Ay Kentine Gönderiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 234; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 235, Resim 1199a, b.

Tanım: İki resim sahnesi içeren sayfanın sol kısmında üstte yer alan resim, kırmızı kontur ile çevrelenen yatay dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda solda tahtta oturur vaziyette Yeşu, arkasında askerleri ve önünde iki casusu betimlenmiştir. Ağırlıklı olarak pembe, mavi, sarı ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Resimde, boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ τοῖς δυσὶ νεανίσκοις τοῖς κατασκοπεύσασιν εἶπεν Ἰησοῦς· εἰσέλθατε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικὸς καὶ ἐξαγάγετε αὐτὴν ἐκεῖθεν καὶ ὅσα ἐστὶν αὐτῇ. καὶ εἰσῆλθον οἱ δύο νεανίσκοι οἱ κατασκοπεύσαντες τὴν πόλιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικὸς καὶ ἐξηγάγοσαν Ραὰβ τὴν πόρνην καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς καὶ τὴν συγγένειαν αὐτῆς καὶ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῇ, καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς Ἰσραήλ. καὶ ἡ πόλις ἐνεπρήσθη ἐν πυρισμῷ σὺν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῇ, πλὴν ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου ἔδωκαν εἰς θησαυρὸν Κυρίου εἰσενεχθῆναι. καὶ Ραὰβ τὴν πόρνην καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτῆς τὸν πατρικὸν ἐζώγρησεν Ἰησοῦς, καὶ κατῴκησεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.* (Fol. 482v.)
>
> "Ve Yeşu memlekette casusluk yapan iki adama dedi: Fahişenin evine girin ve ona söz verdiğiniz gibi oradan kadını ve kendisine ait olanların hepsini çıkarın. Ve gençler, casuslar, içeri girdiler. Ve Rahav'ı ve babasını ve annesini ve kardeşlerini ve kendisine ait olan her şeyi ve bütün akrabasını çıkardılar. Ve onları İsrail'in ordugâhının dışına yerleştirdiler. Ve şehri ve şehirde olanların hepsini ateşe verdiler. Sadece gümüşü ve altını ve tunç ve demir eşyayı RAB'bin evinin hazinesine koydular. Fakat Yeşu fahişe

Rahav'ı ve babasının ev halkını ve kendisine ait olanların hepsini sağ bıraktı. Ve kadın bugüne kadar İsrail'de yaşadı." (Yeşu 6: 22-25)

Resim-Metin ilişkisi: Resmin bulunduğu sayfadaki metinde; Yeşu, iki casusunu Erihalı kadın Rahav'e göndermektedir. Ona verilen söz üzerine, o ve ailesi çıkartıldıktan sonra kentin ateşe verileceği anlatılmaktadır. Ancak sayfada bilindik bir sahne olan *Yeşu, Casuslarını Ay Kentine Gönderiyor*[251] konulu resim yer almaktadır. Bu konu, Kitabı Mukaddeste şöyle anlatılmaktadır: "Yeşu, Eriha'dan Ay'a adamlar gönderip dedi: Çıkın ve memleketi çaşıtlayın. Adamlar gidip çaşıtladılar…" (Anonim, 1972: 221; Yeşu 7:2).

Açık mekân tasviri sahnede arkada bir kent peyzajı önünde konusu geçen olay anı canlandırılmıştır. Solda tahtta oturmuş Yeşu ve arkasında askerleri betimlenmiştir. Başı yeşil haleli, kısa tunikli ve tek omzunu örten kırmızı pelerinli Yeşu, sol elinde mızrak tutarken sağ elini kaldırmış emir verirken resmedilmiştir. Yeşu'nun önünde Ay kentine casuzluk için gönderdiği iki adamı gösterilmiştir. Hareket edercesine ileri doğru adımlarını atmış ve ellerini kaldırmış konuşurken görülen iki casus başlarını geriye doğru çevirmiş Yeşu'yu dinlemektedirler. Aynı figürler sahnede ikinci kez gösterilmiştir. Birbirlerine dönük ve ellerini kaldırmış konuşur vaziyette verilmiş casusların verilen görevi yerine getirmek için Yeşu'dan uzaklaşmış oldukları görülmektedir. Casuslardan biri ilkin sakallı ikincisinde sakalsız resmedilmiştir.

Öyküleyici bir anlatıma sahip resmin basit tasarlanmış kompozisyonunda konunun anlaşılmasını sağlayan; komut veren Yeşu, iki casuzu ve kent dokusu gibi ikonografik unsurlar kullanılmıştır.

[251]Detaylı bilgi için bkz. Kurt Weitzmann, The *Joshua Roll: A work of the Macedonian Renaissance*, Studies in Manuscript Illumination, 3. Princeton: Princeton Üniversitesi, 1948, s. 17, resim. 19; Weitzmann and Bernabo, a.g.e, s. 235;

Katalog No: 273

Folyo No: 482v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: a. Casuslar Dönüyor, b. İsrailliler, Ay Kentine Saldırıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXV, Resim 235; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 236-237, Resim 1200a, b.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol kısmında altta bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlanan yatay dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda solda, iki casusu dinleyen Yeşu; sağda, Ay kentine saldıran askerler gösterilmiştir. Resim iyi durumdadır. Onarım gördüğü düşünülmektedir

> *καὶ τοῖς δυσὶ νεανίσκοις τοῖς κατασκοπεύσασιν εἶπεν Ἰησοῦς· εἰσέλθατε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικὸς καὶ ἐξαγάγετε αὐτὴν ἐκεῖθεν καὶ ὅσα ἐστὶν αὐτῇ. καὶ εἰσῆλθον οἱ δύο νεανίσκοι οἱ κατασκοπεύσαντες τὴν πόλιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικὸς καὶ ἐξηγάγοσαν Ραὰβ τὴν πόρνην καὶ τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς καὶ τὴν συγγένειαν αὐτῆς καὶ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῇ, καὶ κατέστησαν αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς Ἰσραήλ. καὶ ἡ πόλις ἐνεπρήσθη ἐν πυρισμῷ σὺν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῇ, πλὴν ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου ἔδωκαν εἰς θησαυρὸν Κυρίου εἰσενεχθῆναι. καὶ Ραὰβ τὴν πόρνην καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτῆς τὸν πατρικὸν ἐζώγρησεν Ἰησοῦς, καὶ κατῴκησεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.* (Fol. 482v.).

> "Ve Yeşu memlekette casusluk yapan iki adama dedi: Fahişenin evine girin ve ona söz verdiğiniz gibi oradan kadını ve kendisine ait olanların hepsini çıkarın. Ve gençler, casuslar, içeri girdiler. Ve Rahav'ı ve babasını ve annesini ve kardeşlerini ve kendisine ait olan her şeyi ve bütün akrabasını çıkardılar. Ve onları İsrail'in ordugâhının dışına yerleştirdiler. Ve şehri ve şehirde olanların hepsini ateşe verdiler. Sadece gümüşü ve altını ve tunç ve demir eşyayı RAB'bin evinin hazinesine koydular. Fakat Yeşu fahişe

Rahav'ı ve babasının ev halkını ve kendisine ait olanların hepsini sağ bıraktı. Ve kadın bugüne kadar İsrail'de yaşadı." (Yeşu 6:22-25)

Resim-Metin ilişkisi: Bu resim, katalog 272'de anlatılan resimle aynı sayfada yer almaktadır. Metinde anlatılan konudan farklı bir konuyu betimleyen ve katalog 272'deki sahnenin devamı olan resimde *Casusların Dönüşü ve İsraillilerin, Ay Kentine Saldırması* (Weitzmann, 1948, s:18-19, Resim 22; Weitzmann and Bernabo, 1999: 236-237) konusu betimlenmiştir. Bu konu, Kitabbı Mukaddes'te şöyle anlatılmaktadır: "Ve Yeşu'nun yanına döndüler. Ona dediler: Bütün kavim çıkmasın. İki yahut üç bin kadar kişi çıkıp Ay'ı vursunlar, bütün kavmi oraya kadar yorma. Çünkü onlar azdır. Ve oraya üç bin kadar kişi çıktı…" (Anonim, 1972: 221; Yeşu 7:3-4).

Sahnede iki olay anı canlandırılmıştır. Solda, tahtında oturmuş Ay kentinden dönen casusları dinleyen Yeşu ve onun arkasında dizilmiş askerleri görülür. Yeşu ve iki casus ellerini kaldırmış konuşmaktadırlar. Biri sakallı iki casus Yeşu'ya Ay kenti ile ilgili bilgi verirken Yeşu'nun arkasındaki askerler de onları dinlemektedirler. Askerler cepheden verilmiş olup başlarını sola çevirmişlerdir. Sağda, ön planda askerler ileri doğru hareket etmektedirler. Askerlerin baş sayısı ayak sayısından fazla gösterilerek kalabalık oldukları izlenimi verilmeye çalışılmıştır Ayrıca, onların arkasında bir dağ, dağın gerisinde de kalabalık görülen askerlerin miğfer ve mızrakları tasvir edilmiştir. Sağ kenarda ne olduğu tam olarak anlaşılamayan mavi bir yapı ve bir ağaç da sahneyi dekore etmektedir. Sade tasarlanmış bir kompozisyonla oluşturulmuş resimde, öyküleyici bir anlatım sergilenmiştir.

Katalog No: 274

Folyo No: 483r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Ay Kentinde İsraillilerin Galibiyeti.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVI, Resim 236-237; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 237, Resim 1207.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol üst kısmında bulunan resim, kırmızı konturla sınırlanan yatay dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda, iki grup asker savaşırken gösterilmiştir. Kararmalar nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *διότι ἔκρυψε τοὺς κατασκοπεύσαντας, οὓς ἀπέστειλεν Ἰησοῦς κατασκοπεῦσαι τὴν Ἰεριχώ. καὶ ὤρκισεν Ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐναντίον Κυρίου λέγων· ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος, ὃς οἰκοδομήσει τὴν πόλιν ἐκείνην· ἐν τῷ προωτοτόκῳ αὐτοῦ θεμελιώσει αὐτὴν καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ αὐτοῦ ἐπιστήσει τὰς πύλας αὐτῆς. καὶ οὕτως ἐποίησεν Ὀζᾶν ὁ ἐκ Βαιθὴλ ἐν τῷ Ἀβιρὼν τῷ πρωτοτόκῳ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ διασωθέντι ἐπέστησε τὰς πύλας αὐτῆς. καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰησοῦ, καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν. Καί ἐπλημμέλησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πλημμέλειαν μεγάλην καὶ ἐνοσφίσαντο ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος·* (Fol. 483r.)

> "Çünkü Yeşu'nun Eriha'da casuzluk yapmak için göndermiş olduğu ulakları saklamıştı. Ve Yeşu o an ant ederek dedi: Bu şehri, Eriha'yı, kalkıp yeniden inşa eden adam RAB'bin önünde lânetli olsun. İlk oğlu pahasına onun temelini koyacak ve küçük oğlu pahasına onun kapılarını takacaktır. Ve RAB Yeşu ile beraberdir. Ve onun şöhreti bütün diyara yayıldı. Ancak İsrail oğulları tahsis olunan şey hakkında hainlik ettiler." (Yeşu 6:25-27; 7:1)

Resim-Metin ilişkisi: Bu konu, Kitabbı Mukaddeste şöyle anlatılmaktadır: "Ve Ay adamlarının önünden kaçtılar… Onları kapının önünden Şebarim'e kadar kovaladılar. Onları inişte vurdular…" (Anonim, 1972: 221; Yeşu 7:4-5). Sahnede sağda arka planda bir surlarla çevrili bir kale kent ve kentin önünde bir grup asker ellerindeki mızrakları doğrulttukları dört düşman askerini yere düşürmüş ve yaralamıştır. Dağın gerisinde ise bir grup düşman askeri ellerinde mızrak ve kalkanlarla gösterilmiştir.

Metindeki anlatıma göre; sahnenin sağındaki askerlerin Ay kentini koruyan süvariler, soldaki askerlerin ise İsrailli birlikler olduğu ve yenilgiye uğratıldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca bu resimle aynı sayfada yer alan Kat. 275'te değinilen resmin görselleştirdiği metinde de İsraillilerin tahsis olunana ihanet etmeleri nedeniyle savaşlarda yenilgiye uğradıkları anlatılmaktadır. Ancak, bu resimde betimlenen kenti savunan askerlerin kıyafetleri, önceki ve sonraki resimlerde tasvir edilen İsrailli askerlerin kıyafetleriyle aynı tarzda işlenmiştir. Bu nedenle, resme bakıldığında İsraillilerin galibiyetinin resmedildiği görülmektedir. Bununla birlikte araştırmacılar[252], bu resmin *Ay Kentinde İsraillilerin Galibiyeti* konusunun sahnelendiğini ifade etmektedirler. Resim sahnesinde bir savaş anı betimi görülmektedir. Fakat resmin metin ile ilişkisi tam olarak anlaşılamamaktadır.

Katalog No: 275

Folyo No: 483r.

[252]Weitzmann and Bernabo'ya göre; bu resim Yeşu Rulosundan basitleştirilerek kopya edilmiştir Weitzmann and Bernabo'ya, 1999, a.g.k., s. 237.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu İle İhtiyarların RAB'be Yalvarması Ve Akan'ın Sorgusu.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVI, Resim 236-237; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s.238-239, Resim 12008a, b.

Tanım: Resim; iki sahneli sayfanın sol alt kısmına, kırmızı kontur ile sınırlanan yatay dikdörtgen şeklindeki alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda; Yeşu ve RAB'be yalvaran ihtiyarlar ile ikinci kez Yeşu, askerleri ve hainlik eden Akan tasvir edilmiştir. Kararmalar nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *καὶ εἰ κατεμείναμεν καὶ κατῳκίσθημεν παρὰ τὸν ᾽Ιορδάνην. καὶ τί ἐρῶ, ἐπεὶ μετέβαλεν* ***᾽Ισραὴλ αὐχένα ἀπέναντι τοῦ*** *ἐχθροῦ αὐτοῦ****; καὶ ἀκούσας ὁ Χαναναῖος καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν περικυκλώσουσιν ἡμᾶς καὶ ἐκτρίψουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς****· καὶ τί ποιήσεις τὸ ὄνομά σου* ***τὸ μέγα;*** *καὶ εἶπε Κύριος πρὸς ᾽Ιησοῦν·* ***ἀνάστηθι, ἱνατί τοῦτο σὺ*** *πέπτωκας ἐπὶ πρόσωπόν σου; ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς καὶ παρέβη τὴν διαθήκην, ἣν διεθέμην πρὸς αὐτούς, καὶ κλέψαντες ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος ἐνέβαλον εἰς τὰ σκεύη αὐτῶν. καὶ οὐ μὴ δύνωνται οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ ὑποστῆναι κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· αὐχένα ἐπιστρέψουσιν ἔναντι τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ὅτι ἐγενήθησαν ἀνάθεμα· οὐ προσθήσω ἔτι εἶναι μεθ' ὑμῶν, ἐὰν μὴ ἐξάρητε τὸ ἀνάθεμα ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. ἀναστὰς ἁγίασον τὸν λαὸν καὶ εἰπὸν ἁγιασθῆναι εἰς αὔριον· τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ᾽Ισραήλ· τὸ ἀνάθεμά ἐστιν ἐν ὑμῖν, οὐ δυνήσεσθε ἀντιστῆναι ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, ἕως ἂν ἐξάρητε τὸ ἀνάθεμα ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ συναχθήσεσθε πάντες τὸ πρωΐ κατὰ φυλάς, καὶ ἔσται ἡ φυλή, ἣν ἂν δείξῃ Κύριος, προσάξετε κατὰ δήμους· καὶ τὸν δῆμον, ὃν ἐὰν δείξῃ Κύριος, προσάξετε κατ' οἶκον· καὶ τὸν οἶκον, ὃν ἐὰν δείξῃ Κύριος, προσάξετε κατ' ἄνδρα· καὶ ὃς ἂν ἐνδειχθῇ,* ***κατακαυθήσεται ἐν πυρὶ καὶ*** *πάντα* (Fol. 484r.)

> "Keşke kanaat edip Erden'in ötesinde otursaydık! Ah, ya Rab, **İsrail** düşmanlarının **önünden sırtlarını** çevirdikten sonra ne diyeyim! **Çünkü Kenânlılar ve diyarın bütün halkı işitecekler ve bizi saracaklar ve yeryüzünden adımızı silecekler** ve kendi **büyük** ismin için ne yapacaksın?

Ve RAB, Yeşu'ya dedi: **Kalk; niçin** böyle yüz üstü düşmüşsün? İsrail suç etti. Hem onlara emrettiğim ahdimi bozdular, hem tahsis olunan şeylerden aldılar, hem çaldılar, hem gizlediler, hem de eşyaları arasına koydular. Bundan dolayı İsrail oğulları düşmanlarının önünde duramıyorlar; düşmanlarının önünde sırtlarını çeviriyorlar, çünkü onlar lânetli oldular. Eğer tahsis olunan şeyi aranızdan yok etmezseniz, bir daha sizinle beraber olmayacağım. Kalk, kavmi takdis et ve de: Yarın için kendinizi takdis edin. Çünkü İsrail'in RAB'bi böyle diyor: Ey İsrail! Aranızda tahsis olunan şey var. Tahsis olunan şeyi aranızdan yok etmedikçe düşmanlarınızın önünde duramazsınız. Sabahleyin oymaklarınıza göre yaklaştırılacaksınız. Ve vaki olacak ki, RAB'bin belirleyeceği oymak aşiretlerine göre yaklaşacak. Ve RAB'bin belirleyeceği aşiret ailelerine göre yaklaşacak. Ve RAB'bin belirleyeceği aile adamlara göre yaklaşacak. Ve vaki olacak ki, tahsis olunan şeyle yakalanan kişi ve kendisine ait olan **herşeyle ateşte yakılacaktır."** (Yeşu 7:7-15)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yeşu İle İhtiyarların RAB'be Yalvarması Ve Akan'ın Sorgusu* konusu işlenmiştir. Bu konu katalog 276'da değinilen resmin yer aldığı sayfadaki metinde (Fol. 484v) geçmektedir. RAB tarafından, Yeşu'nun askerleri İsrail oğullarından biri hainlik ettiği için artık savaşlarda düşmanlarına yenilirler. Bunun için Yeşu ve İhtiyarlar RAB'be yalvarırlar ve RAB onlara hainlik edeni bulun der. Böylece RAB onlarla birlikte olmaya devam edecektir. Yeşu, kavmi soruşturur ve hainlik edenin Akan olduğunu tespit eder. Ve onu sorguya çeker.

Sahnede bu iki olay anının canlandırıldığı görülmektedir. Solda kademelendirilerek tasvir edilmiş dağa çıkan Yeşu, yalvarır şekilde iki elini kaldırmış bakışlarını yukarıdaki Tanrı'nın eli betimine yöneltmiştir. Onun gerisinde yere

kapanmış yalvarırken gösterilmiş ihtiyarlar bir yay çizecek şekilde dizilmiştir. Sahnenin merkezinde, arkasında askerleriyle görünen Yeşu mavi silindir biçiminde bir tahtta oturmuş ve huzuruna getirilen Akan'ı sorgularken görünmektedir. Başı mavi haleli Yeşu, sol elinde mızrak tutarken sağ elini kaldırmış konuşur vaziyettedir. Sağda, iki yanında birer asker bulunan Akan, Yeşu'yu dinlemektedir. Bir doğa peyzajı içinde, öyküleyici anlatım ile oluşturulmuş sahnede öykünün iki aşamasını aynı anda izleyebilmek mümkündür.

Katalog No: 276

Folyo No: 484r.

Bölüm: Yeşu

Konu: Akan'ın, Akor Vadisine Götürülmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 240, Resim 1214.

Tanım: Resim; sayfanın sol alt kısmında yer almaktadır. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı yatay dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda; arka planda iki dağ ve önde bir grup erkek figür ile Akan'ı götürmeye çalışan iki asker tasvir edilmiştir. Aşırı boya dökülmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır ve detaylı çözümleme yapmaya imkân vermemektedir.

> *ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, ὅτι παρέβη τὴν διαθήκην Κυρίου καὶ ἐποίησεν ἀνόμημα ἐν Ἰσραήλ. καὶ ὤρθρισεν Ἰησοῦς καὶ προσήγαγε τὸν λαὸν κατὰ φυλάς, καὶ ἐνεδείχθη ἡ φυλὴ Ἰούδα· καὶ προσήχθη κατὰ δήμους, καὶ ἐνεδείχθη δῆμος Ζαραΐ· καὶ προσήχθη κατ' ἄνδρα, καὶ ἐνεδείχθη Ἄχαρ υἱὸς Ζαμβρὶ υἱοῦ Ζαρά. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τῷ Ἄχαρ· δὸς δόξαν σήμερον τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραὴλ καὶ δὸς τὴν ἐξομολόγησιν καὶ ἀνάγγειλόν μοι τί ἐποίησας καὶ μὴ κρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ. καὶ ἀπεκρίθη Ἄχαρ τῷ Ἰησοῖ καὶ εἶπεν· ἀληθῶς ἥμαρτον ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ· οὕτως καὶ οὕτως ἐποίησα· εἶδον ἐν τῇ προνομῇ ψιλὴν ποικίλην καλὴν καὶ διακόσια δίδραχμα ἀργυρίου καὶ γλῶσσαν μίαν χρυσῆν πεντήκοντα διδράχμων καὶ ἐνθυμηθεὶς αὐτῶν ἔλαβον, καὶ ἰδοὺ*

αὐτὰ ἐγκέκρυπται ἐν τῇ σκηνῇ μου καὶ τὸ ἀργύριον κέκρυπται ὑποκάτω αὐτῶν. καὶ ἀπέστειλεν Ἰησοῦς ἀγγέλους, καὶ ἔδραμον εἰς τὴν σκηνὴν εἰς τὴν παρεμβολήν· καὶ ταῦτα ἦν κεκρυμμένα εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀργύριον ὑποκάτω αὐτῶν. καὶ ἐξήνεγκαν αὐτὰ ἐκ τῆς σκηνῆς καὶ ἤνεγκαν πρὸς Ἰησοῦν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Ἰσραήλ, καὶ ἔθηκαν αὐτὰ ἔναντι Κυρίου. καὶ ἔλαβεν Ἰησοῦς τὸν Ἄχαρ υἱὸν Ζαρὰ καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς φάραγγα Ἀχὼρ. (Fol. 484v.)

"Çünkü RAB'bin antlaşmasını bozmuştur ve çünkü İsraile kötülük etmiştir. Ve Yeşu sabahleyin erken kalktı ve İsraili oymaklarına göre yaklaştırdı. Ve Yahuda oymakını belirledi ve Yahuda aşiretlerini yaklaştırdı. Ve Zerahîler aşiretini belirledi ve Zerahîler aşiretini adamlara göre yaklaştırdı. Ve Zabdi belirledi ve onun ailesini adamlara göre yaklaştırdı. Ve Yahuda oymakından Zerah oğlu, Zabdi oğlu, Karmi oğlu Akan'ı belirledi. Ve Yeşu Akan'a dedi: Oğlum, rica ederim, İsrailin RAB'bin hakkı için itiraf et. Ve ne yaptın, şimdi bana bildir. Benden gizleme. Ve Akan Yeşu'ya cevap verdi: Gerçekten ben İsrailin RAB'bine karşı suç işledim. Ve şunu bunu yaptım. Çapul'da Babil işi güzel bir kaftan ve iki yüz şekel gümüş ve ağırlığı elli şekel olan bir altın külçe gördüm. Ve tamah edip onları aldım. Ve işte, onlar çadırımın ortasında toprakta saklıdırlar. Ve gümüş onun altındadır. Ve Yeşu adamları gönderdi. Ve çadıra koştular. Ve işte, onun çadırında saklıydı. Ve gümüş onun altındaydı. Ve onları çadırın ortasından alıp Yeşu'ya ve bütün İsrail oğullarına getirdiler. Ve RAB'bin önünde yere koydular. Ve Yeşu, Zerah oğlu Akan'ı, Akor deresine çıkardılar. Ve gümüşü ve kaftanı ve altın külçesini ..." (Yeşu 7:15-24)

Resim-Metin ilişkisi: Sahnede, *Akan'ın, Akor Vadisine Götürülmesi* konusu işlenmiştir. Resmin hasarlı durumuna rağmen, kompozisyondaki figür diziminden hareketle, metinde anlatılan konunun sahnelendiği anlaşılmaktadır. Ön planda, solda kendi aralarında konuşan bir grup İsrailli yer almaktayken; sağda, iki İsrailli askerin Akan'ı Akor Vadisine götürmeye çalıştığı an tasvir edilmiştir. Arka planda iki dağ betimi ve bitki kümelerinin işlenmesiyle açık mekân tasviri içinde konu resmedilmiştir.

Katalog No: 277

Folyo No: 485r.

Bölüm: Yeşu

Konu: Akan'ın Taşlanması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVI, Resim 238-239; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 240, Resim 1220a.

Tanım: İki sahneli sayfanın orta kısmında solda yer alan resim, kırmızı konturla sınırlanan dikey dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda; arka planda bir dağ ve üzerinde bir figür, ortada taşlayan bir grup erkek figür ve altta taşlanan Akan ile ailesi tasvir edilmiştir. Boya dökülmeleri ve lekelenmeler nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *...καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τοὺς μόσχους αὐτοῦ καὶ τὰ ὑποζύγια αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ πρόβατα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς μετ' αὐτοῦ· καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς εἰς Ἐμεκαχώρ. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τῷ Ἄχαρ· τί ὠλόθρευσας ἡμᾶς; ἐξολοθρεύσαι σε Κύριος καθὰ καὶ σήμερον. καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν λίθοις πᾶς Ἰσραήλ. καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων μέγαν. καὶ ἐπαύσατο Κύριος τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς· διὰ τοῦτο ἐπωνόμασεν αὐτὸ Ἐμεκαχὼρ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης...* (Fol. 485r.)

"… ve onun oğullarını ve kızlarını ve sığırlarını ve eşeklerini ve koyunlarını ve çadırını ve bütün malını aldılar. Ve Yeşu dedi: Niçin bizi sıkıntıya düşürdün? RAB bugün seni sıkıntıya düşürecek. Ve bütün İsrail onu taşla taşladılar. Ve onları ateşte yaktılar ve onları taşla taşladılar. Ve onun üzerine büyük taş yığını yığdılar. Bugüne kadar duruyor. Ve RAB'bin öfkesi kızgınlığından döndü. Bunun için bugüne kadar o yerin adına Akor deresi denilir…" (Yeşu 7:25-26)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *Akan'ın Taşlanması* konusu resimde sahnelenmiştir. Sahne, dikey dikgörtgen bir düzenlemeyle oluşturulmuştur. Açık mekân tasvirli sahnenin alt düzleminde, önplanda koyu renk zeminle belirtilen bir çukurun içinde görülen Akan ve dört aile bireyi taşlanırken gösterilmiştir. Taşlanmış aile bireyleri darbelerin etkisiyle kendinden geçmişken, yere düşmüş Akan sol elini yere dayamış doğrulmuş ve sağ elini kaldırmış kendini korumaya çalışmaktadır. Taşlanmış olduğunu gösteren kan kolunda görünmektedir. Üst düzlemde; Akan ve ailesini taşlayan beş figür gösterilmiştir. Figürler, yukarıya kaldırdıkları sağ ellerinde atmak için taşı tutmaktadırlar. Fakat bakışlarını yerde duran Akan ve ailesine değil, karşıya yöneltmişlerdir. Hatta öndeki figür elindeki taşı farklı bir yöne, karşıya atacak şekilde tutmaktadır. Arka planda bir dağ ve dağın üzerinde oturmuş yarı çıplak bir figür, sağ elinde bir boru tutarken sol elini yere dayamış aşağıda olanları izlemektedir. Katalog 267, 268 ve 269'da gördüğümüz bu figür, kişileştirmiş bir unsur olarak sahnede yer almaktadır. Metinde, bu figür ile ilgili fikir verebilecek bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Ancak Katalog 267'de su Tanrısını temsil ettiği düşünülen bu figürün, burada geçen Akor Deresini simgeleyen figür olarak tasvir edildiği söylenebilir.

Katalog No: 278

Folyo No: 485r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: RAB'in, Yeşu'ya Ay Kentinin Fethi Sözünü Vermesi ve Askerlerin Ay'a Gitmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVI, Resim 238-239; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 241, Resim 1220b.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın orta kısmında sağda bulunmaktadır. Dikey dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlananmaktadır. Kompozisyonda; arka planda zemini de kaplayan bir dağ ve eteğinde iki kez betimlenmiş Yeşu ile askerleri tasvir edilmiştir. Resimde boya dökülmeleri ve lekelenmeler mevcuttur.

> **a.** *Καί εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν· μὴ φοβηθῇς μηδὲ δειλιάσῃς, λάβε μετὰ σοῦ πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς Γαί· ἰδοὺ δέδωκα εἰς τὰς χεῖράς σου τὸν βασιλέα Γαὶ καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ. καὶ ποιήσεις τὴν Γαὶ ὃν τρόπον ἐποίησας τὴν Ἱεριχὼ καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς, καὶ τὴν προνομὴν τῶν κτηνῶν προνομεύσεις σεαυτῷ. κατάστησον δὲ σεαυτῷ ἔνεδρα τῇ πόλει εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ ἀνέστη Ἰησοῦς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς ὥστε ἀναβῆναι εἰς Γαί. ἐπέλεξε δὲ Ἰησοῦς τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν δυνατοὺς ἐν ἰσχύϊ καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς νυκτός. καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων· ὑμεῖς ἐνεδρεύσατε ὀπίσω τῆς πόλεως· μὴ μακρὰν* ***γίνεσθε ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἔσεσθε πάντες*** *ἕτοιμοι* (Fol. 485r.)
>
> Ve RAB Yeşu'ya dedi: Korkma ve yılgınlığa düşme. Bütün savaş adamlarını kendi yanına al ve kalk, Ay'a git. İşte, Ay kralını ve kavmini ve şehrini ve memleketini senin eline verdim. Ve Ay'a ve kralına, Eriha'ya ve

onun kralına yaptığın gibi yapacaksın. Ancak mallarını ve hayvanlarını kendiniz için ganimet edeceksiniz. Şehrin arka tarafından pusu kur. Ve Yeşu ile bütün savaşçılarıyla Ay'a gitmek için hareketlendiler. Ve Yeşu otuz bin adamı cesur yiğitleri seçti. Onları geceleyin gönderdi. Ve onlara emredip dedi: İşte, şehrin arka tarafında pusuya yatacaksınız. **Şehirden** çok uzağa **gitmeyin ve hepiniz hazır durun."** (Yeşu 8:1-4)

Resim-Metin ilişkisi: Resim sahnesinde metinde geçen iki olay anı tasvir edilmiştir. Solda; *RAB'in, Yeşu'ya Ay Kentinin Fethi Sözünü Vermesi,* sağda; *Askerlerin Ay'a Gitmesi* konuları işlenmiştir. Sahnenin sol tarafında başı pembe renk haleli Yeşu ellerini kaldırmış yukarıda görünen Tanrının eline yönelmiş dua eder vaziyette tasvir edilmiştir. Ön planda sağda, Yeşu tekrar görünmektedir. Cepheden verilen Yeşu başını çevirmiş arkasındaki askerlere konuşurken resmedilmiştir. Yeşu'yu dinlerken gösterilen askerler; ellerinde mızrakları, başlarında miğferleriyle asker kıyafetleri içinde kalabalık bir grup etkisi verilmiş şekilde baş sayısı ayak sayısından fazla gösterilmiş bir düzenlemeyle resmedilmiştir. Sol alt köşede, üzerinde saçaklık bulunan korint başlıklı mavi bir sütun, mimari bir unsur olarak sahneye yerleştirilmiştir. Sahnenin zeminini de oluşturan ve geriye doğru uzanan yeşil dağ betiminin üzerinde küçük bir alana ışık-gölge tekniği uygulanmıştır. Üstte, Tanrının eli motifi tasvir edilmiştir.

Öyküleyici anlatım resimleme anlayışıyla ve yalın bir şekilde oluşturulmuş, açık mekân tasvirli sahnede, öykünün iki aşamasını aynı anda izleyebilmek mümkündür.

Katalog No: 279

Folyo No: 486v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Ay Kentinin Fethi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVI, Resim 241; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 242, Resim 1226.

Tanım: İki sahneli sayfanın alt kısmında solda bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış kareye yakın dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda, yakılan Ay kenti ve askerler gösterilmiştir. Hasarlı resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐν τῷ γαισῷ τῷ ἐν τῇ χειρί σου ἐπὶ τὴν πόλιν, εἰς γὰρ τὰς χεῖράς σου παραδέδωκα αὐτήν, καὶ τὰ ἔνεδρα ἐξαναστήσονται ἐν τάχει ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν. καὶ ἐξέτεινεν Ἰησοῦς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τὸν γαισόν, ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ ἔνεδρα ἐξανέστησαν ἐν τάχει ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν καὶ ἐξῆλθοσαν, ὅτε ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, καὶ εἰσῆλθοσαν ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ κατελάβοντο αὐτὴν καὶ σπεύσαντες ἐνέπρησαν τὴν πόλιν ἐν πυρί. καὶ περιβλέψαντες οἱ κάτοικοι Γαὶ εἰς τὰ ὀπίσω αὐτῶν καὶ ἐθεώρουν καπνὸν ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ οὐκ ἔτι εἶχον ποῦ φύγωσιν ὧδε ἢ ὧδε…*(Fol. 486r.)

> "Ve RAB Yeşu'ya dedi: Elindeki kargıyı Ay'a doğru uzat. Çünkü onu senin eline vereceğim. Ve Yeşu elindeki kargıyı şehre doğru uzattı. Ve pusu (pusuya yatmış askerler) acele edip yerinden kalktı. Ve elini uzatınca seğirtip şehre girdiler ve onu aldılar. Ve acele ettiler ve şehri ateşe verdiler. Ve Ay ahalisi arkalarına dönüp bakınca gördüler. Ve işte, şehrin dumanı göklere çıkıyordu. Ve kendilerinde ne o yana ne bu yana kaçacak güç yoktu. Ve çöl yolundan kaçmakta olan kavim, kovalayanlara doğru döndü…" (Yeşu 8:18-20).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Ay Kentinin Fethi* konusu işlenmiştir. Ön planında yatay düzlemde dizilmiş askerler görülür. Solda bulunan askerler, Yeşu'nun pusuya yatmış ve sonra kenti ateşe vermiş askerleridir. Ortada bulunan üç asker, şehre girmeye çalışan Yeşu ve askerlerinin peşine düşen Ay kentinin askerleridir. Sağda Yeşu'yla beraber görünen askerler, Ay Kenti'nin askerlerinden kaçıyormuş gibi yaparak arkada pusuda duran askerlerin kente saldırmaları için Aylı askerlerin kentten uzaklaşmalarını sağlayan Yeşu'nun askerleridir. Böylece Yeşu'nun pusudaki askerleri, Aylı askerler kentten uzaklaştıktan sonra kenti ateşe verirler. Aylı askerler düşman askerlerini kentten uzaklaştırdıklarını düşünürken, kentlerinin ateşe verilmesinden sonra tuzağa düşürüldüklerini anlarlar. Kentlerini almaya gelen askerlerin arasında kalırlar. Basitçe oluşturulmuş alt düzlemde hikâyedeki bu an resmedilmiştir. Arka planda, alev almış ve üzerinden dumanlar yükselen, kırma çatılı evleri olan Ay kenti tasvir edilmiştir. Sağ tarafta, kenti temsil ettiği düşünülen[253] krali bir figür; kente sırtını dönmüş şekilde oturmuş, mavi haleli başında tacıyla betimlenmiştir. Kalabalık figürlerle basitçe tasarlanmış sahnede, metinde anlatılan hikâyenin anlaşılmasını sağlayan unsurlar resmedilmiştir.

Katalog No: 280

Folyo No: 486v.

Bölüm: Yeşu

[253] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k, s. 242.

Konu: İsrailliler ve Aylılar Savaşıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVI, Resim 240; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999), s. 243, Resim 1227.

Tanım: İki sahneli sayfanın alt kısmında sağda bulunan resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış kareye yakın dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda, iki yandan saldıran Yeşu'nun askerleri ve onların ortasında kalmış Aylı askerler savaşırken gösterilmiştir. Boya dökülmeleri nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *... καὶ ’Ιησοῦς καὶ πᾶς ’Ισραὴλ εἶδον ὅτι ἔλαβον τὰ ἔνεδρα τὴν πόλιν καὶ ὅτι ἀνέβη ὁ καπνὸς τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ μεταβαλόμενοι ἐπάταξαν τοὺς ἄνδρας τῆς Γαί. καὶ οὗτοι ἐξήλθοσαν ἐκ τῆς πόλεως εἰς συνάντησιν καὶ ἐγενήθησαν ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς, οὗτοι ἐντεῦθεν καὶ οὗτοι ἐντεῦθεν· καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν σεσωσμένον καὶ διαπεφευγότα. καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαὶ συνέλαβον ζῶντα καὶ προσήγαγον αὐτὸν πρὸς ’Ιησοῦν. καὶ ὡς ἐπαύσαντο οἱ υἱοὶ ’Ισραὴλ ἀποκτείνοντες πάντας τοὺς ἐν τῇ Γαί, τοὺς ἐν τοῖς πεδίοις καὶ ἐν τῷ ὄρει ἐπὶ τῆς καταβάσεως, οὗ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἀπ' αὐτῆς εἰς τέλος, καὶ ἐπέστρεψεν ’Ιησοῦς εἰς Γαὶ καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν ἐν στόματι ρομφαίας.* (Fol. 486r.)

> "… Ve Yeşu ile bütün İsrail pusunun şehri almış olduğunu ve şehrin dumanı çıkmakta olduğunu görünce dönüp Ay adamlarını vurdular. Öteki İsrailîler de şehirden onların karşısına çıktılar. Ve onların bazıları bu tarafta ve bazıları o tarafta olmak üzere İsraililerin ortasında kaldılar. Ve kalanlardan ve kaçanlardan kimse bırakmayıncaya kadar onları vurdular. Ve Ay kralını diri tuttular. Ve Yeşu'nun yanına getirdiler. Ve vaki oldu ki, İsrail kırda kendilerini kovalamış olan Ay ahalisinin hepsini çölde öldürmeyi bitirdiği ve bitinciye kadar onların hepsini kılıçtan geçirdikten sonra, bütün İsrail Ay'a döndüler ve kalanları kılıçtan geçirdiler." (Yeşu 8:21-24)

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımı görselleştiren resimde *İsrailliler ve Aylılar Savaşıyor* iken gösterilmiştir. Ön planda, birbirine saldıran aynı kıyafetli iki grup asker, ortada yerde vurulmuş, yaralanmış figürler, sağda ise Yeşu ve arkasında dizilmiş bir grup asker tasvir edilmiştir. Metindeki anlatıma göre; Yeşu'nun askerlerini kovalamaya çalışan Aylı askerler arkalarına baktıklarında, pusuya yatmış diğer Yeşu askerlerinin kentlerini yaktığını görüp geri dönmeye çelışırlar. Ancak kovaladıkları Yeşu'nun askerleri de geri dönüp onlara saldırmaya başlar ve Aylılar, iki taraftan, Yeşu'nun askerleri arasında sıkışıp kalırlar ve vurulurlar. Resimde hareketli bir savaş sahnesi canlandırılmış. Ellerindeki kılıç, mızrak ve kalkanlarıyla görülen askerlerin kıyafetleri aynı olduğu için Aylı askerleri Yeşu'nun askerlerinden ayırabilmek zorlaşmaktadır. Yine de denebilir ki, metinde anlatılan hikâyeden hareketle, yerde vurulmuş şekilde yatan figürler Aylı askerlerdir. Arka planda *modle*[254] edilmiş iki dağ betimi, açık mekân tasvirli sahneye uzaklık ve derinlik katmaktadır.

Katalog No: 281

Folyo No: 487r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Aylıların Yenilgisi.

[254] Modle kelimesinin açıklaması için çalışmanın sonundaki sözlüğe bakınız.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVII, Resim 243; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 244, 246, Resim 1234a, b.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın üst kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı yatay dikdörtgen şeklindedir. Kırmızı, sarı, mavi ve pembe rengin hakim olduğu kompozisyonda, Yeşu, Yeşu'nun askerleri, esir alınmış Aylı askerler ve yıkılan Ay kenti betimlenmiştir. Resimdeki boyaların iyi durumda olmasına karşın, sayfadaki lekelenmeler resim alanında da görülmektedir.

> *καὶ ἐγενήθησαν οἱ πεσόντες ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ ἕως γυναικὸς δώδεκα χιλιάδες, πάντας τοὺς κατοικοῦντας Γαί, πλὴν τῶν κτηνῶν καὶ τῶν σκύλων τῶν ἐν τῇ πόλει, πάντα ἃ ἐπρονόμευσαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατὰ πρόσταγμα Κυρίου, ὃν τρόπον συνέταξε Κύριος τῷ Ἰησοῖ. καὶ ἐνεπύρισεν Ἰησοῦς τὴν πόλιν ἐν πυρί· χῶμα ἀοίκητον εἰς τὸν αἰῶνα ἔθηκεν αὐτὴν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης*... (Fol. 486v.)
>
> "Ve o gün erkeklerden ve kadınlardan düşenlerin hepsi, bütün Ay ahalisi on iki bin kişi idi. Çünkü bütün Ay ahalisini tamamen yok edinceye kadar Yeşu mızrağı tuttuğu elini geri çekmedi. Ancak RAB'bin Yeşu'ya emrettiği sözüne göre İsrail o şehrin hayvanlarını ve mallarını kendileri için ganimet yaptılar. Ve Yeşu Ay'ı yaktı. Ve onu bugüne kadar ebedî bir yığın, bir virane yaptı..." (Yeşu 8:25-28)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde *Aylıların Yenilgisi* konusu görselleştirilmiştir. Sahnenin solunda, Yeşu ve arkasında dizilmiş mızraklı askerleri görülür. Başında mavi halesi ve miğferi bulunan Yeşu, sol eliyle mızrak tutarken sağ eliyle de esirlere işaret etmektedir.

Ortada, Yeşu'nun askerlerince esir alınmış, biri başı kesilirken diğer ikisi yerde uzanmış Aylı askerler gösterilmiştir. Askerlerden biri sağ elinde tuttuğu bıçakla esir tutulmuş Aylı askerin başını kavramış kesmekteyken diğer askerler arkasında dizilmiş ayakta beklemektedir. Öndeki askerlerden soldaki Yeşu'ya, sağdaki yıkılan Ay kentine bakmaktadır. Böylece, sahnenin iki yanındaki figürlere bakışın yönlendirilmesi sağlanmıştır. Sahnenin sağına bakıldığında, iki asker ve yıkılan Ay kenti izlenebilmektedir.

İfadesiz tasvir edilen figürlerin vücut duruşları ve sahnedeki konumları, metinde anlatılan hikâyeyi tanımamızı sağlayacak şekilde kompozisyonlanmıştır. Hasarlı sayfada bulunmasına rağmen resim, iyi durumda görünmektedir. Bu durum resmin yenilenmiş veya müdahale görmüş olabileceğini düşündürmektedir.

Katalog No: 282

Folyo No: 487r.

Bölüm: Yeşu

Konu: Ay Kralının Esir alınması ve Ağaca Asılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVII, Resim 244; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 244-245, Resim 1240a, b.

Tanım: İki sahneli sayfanın alt kısmına resim yerleştirilmiştir. Yatay düzlem şeklinde bırakılan boşluğa konumlandırılmış resim alanı kırmızı kontur ile sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, Yeşu, Yeşu'nun askerleri, esir alınmış Aylı kral ve onun ağaca asılma anı gösterilmiştir. Boya aşınması ve lekelenmeler nedeniyle resim kötü durumdadır.

> *καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαὶ ἐκρέμασεν ἐπὶ ξύλου διδύμου, καὶ ἦν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἕως ἑσπέρας· καὶ ἐπιδύνοντος τοῦ ἡλίου συνέταξεν Ἰησοῦς καὶ καθείλοσαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔρριψαν αὐτὸ εἰς τὸν βόθρον καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης*. (Fol. 486v.)

"Ve Ay kralını ağaca astı ve akşam vaktine kadar bıraktı. Ve Yeşu güneş battığı zaman emretti. Ve onun leşini ağaçtan indirdiler. Ve onu şehir kapısının girilecek tarafına attılar. Ve üzerine bugüne kadar bulunmakta olan büyük bir taş yığını yaptılar." (Yeşu 8:29)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Ay Kralının Esir alınması ve Ağaca Asılması* olayı sahnelenmiştir. Sahnenin sağında silindir şeklinde mavi mermer görünümünde bir tahtta oturmuş ve yarı profilden verilmiş Yeşu, sol elinde mızrak tutarken konuşur vaziyette sağ elini öne doğru kaldırmıştır. Kıyafetlerinde ve yüzünde boya silinmeleri görülen Yeşu figürünün başında, önceki sahnelerden farklı olarak, miğfer bulunmamaktadır. Kırmızı konurla sınırlanmış başındaki hale mavi rengindedir. Yeşu'nun arkasında ellerinde mızrak ve kalkanları bulunan askerler beklemektedir. Sahnenin merkezinde, esir düşmüş Ay kralını Yeşu'nun önüne getirmiş kalabalık bir grup asker betimlenmiştir. Vücutları cepheden verilmiş askerlerin başları konuşur vaziyette birbirine dönüktür. Esir düşmüş Ay kralının vücut duruşundan, boynundan bir iple bağlanmış olabileceği düşünülmektedir. Sahnenin sağında, esir alınmış Ay kralının asılma olayı tasvir edilmiştir. Yere dikilmiş bir sırığa boynundan asılan Ay kralının elleri arkadan bağlanmıştır. Sırığa dayandırılmış bir merdivene çıkmış olan cellat, vurmak için kaldırdığı sağ elindeki çekiçle sol elinde tuttuğu mıhı esir krala saplamaya çalışmaktadır.

Öyküleyici anlatım resimleme anlayışıyla oluşturulmuş kompozisyonda hikâyede geçen iki olay anını aynı anda izlemek mümkündür. Figürlerin sahnedeki konumu konunun tanınmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 283

Folyo No: 487v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu, Ebal Dağında RAB'be Sunak Yapıyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVII, Resim 245; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 247, Resim 1246.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmında kırmızı konturla sınırlandırılmış yatay dikdörtgen şeklinde ayrılmış alana yerleştirilmiştir. Kompozisyon; dağ tasvirli açık mekânda gösterilmiş Yeşu, Yeşu'nun dua ettiği büst şeklindeki Tanrı figürü, yanan sunak ve askerlerden oluşmaktadır. Resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *Ως δὲ ἤκουσαν οἱ βασιλεῖς τῶν ᾽Αμορραίων οἱ ἐν τῷ πέραν τοῦ ᾽Ιορδάνου, οἱ ἐν τῇ ὀρεινῇ καὶ οἱ ἐν τῇ πεδινῇ καὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ παραλίᾳ τῆς θαλάσσης τῆς μεγάλης καὶ οἱ πρὸς τῷ ᾽Αντιλιβάνῳ καὶ οἱ Χετταῖοι καὶ οἱ Χαναναῖοι καὶ οἱ Φερεζαῖοι καὶ οἱ Εὐαῖοι καὶ οἱ ᾽Αμορραῖοι καὶ οἱ Γεργεσαῖοι καὶ οἱ ᾽Ιεβουσαῖοι, συνήλθοσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκπολεμῆσαι ᾽Ιησοῦν καὶ ᾽Ισραὴλ ἅμα πάντες Τότε ᾠκοδόμησεν ᾽Ιησοῦς θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ Θεῷ᾽Ισραὴλ ἐν ὄρει Γαιβάλ, καθότι ἐνετείλατο Μωυσῆς ὁ θεράπων Κυρίου τοῖς υἱοῖς ᾽Ισραήλ, καθὰ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Μωυσῆ, θυσιαστήριον λίθων ὁλοκλήρων, ἐφ' οὓς οὐκ ἐπεβλήθη σίδηρος, καὶ ἀνεβίβασεν ἐκεῖ ὁλοκαυτώματα Κυρίῳ καὶ θυσίαν σωτηρίου. καὶ ἔγραψεν ᾽Ιησοῦς ἐπὶ τῶν λίθων τὸ δευτερονόμιον...* (Fol. 487r.)

> "Ve vaki oldu ki, Erden'in ötesinde dağlıkta ve Şefela'da ve Lübnan'ın önünde olan büyük denizin bütün kıyısındaki krallar, Hittîler ve Amorîler, Kenânlılar, Perizzîler, Hivîler ve Yebusîler bunu işittikleri zaman; Yeşu'ya ve İsraillilere karşı el birliğiyle savaşmak için bir araya toplandılar. O zaman Yeşu Ebal Dağında İsrailin RAB'bine bir sunak, RAB'bin kulu Musa'nın İsrail oğullarına emrettiği, Musa'nın yasa kitabında yazılmış

olduğu gibi üzerine kimsenin demir kaldırmadığı, yontulmamış taşlardan bir sunak yaptı. Ve onun üzerinde RAB'be yakmalık sunular arz ettiler ve selâmet kurbanı kestiler. Orada taşlar üzerine yazdı…" (Yeşu 9:1-2; 8:30-32)

Resim-Metin ilişkisi: *Yeşu, Ebal Dağında RAB'be Sunak Yapıyor* konusu resmedilmiştir. Ön planda, ayakta ve yarı profilden betimlenmiş Yeşu, iki elini yukarı doğru açmış dua ederken görülür. Yeşu'nun miğfersiz başının etrafında kırmızı konturlu mavi hale görülür. Kısa tunik üzerine altın zırh ve onun üzerine bir omzunu örten kırmızı khlamys giymiştir. Dikkat çekici bir farklılık olarak, Yeşu yukarıda duran, sağ elinde mızrak tutan tek omzu örtülü bir büste[255] doğru yönelmiştir. Sağ tarafta, üç basamaklı kaidesi bulunan silindirik kule biçiminde ve pencere açıklıklı yüksek bir sunak resmedilmiştir. Sunağın üzerinde yükselen alevlerin içinde sunu tasvir edilmiştir. Yanan sununun yanında, dizili taşlardan oluşan kaide üzerinde yükselen, üzerinde kırmızı konik bir çatı bulunan başlıklı sütun betimlenmiştir. Sahnenin solunda, metinde geçen Ebal Dağını temsil eden bir dağ betimi gösterilmiştir. Dağın önünde dizilmiş, ellerinde mızrak ve kalkan tutan kalabalık bir grup asker tasvirlenmiştir. Askerlerin vücutları cepheden verilmiş olup aralarında konuşur vaziyette yüzleri birbirlerine dönüktür.

Işık- gölge tekniğiyle detaylı işlenmiş dağ dokusu ve gölgelendirilmiş zemin ile üzerindeki bitki demetleri sahneyi zenginleştiren unsurlar olarak dikkat çekicidir. Bununla birlikte, sunak diğer sahnelerde gördüklerimizden daha büyük resmedilmiştir. Genel olarak hikâyede geçen unsurları resimde görmek mümkündür.

[255] Bu figürün Dövüş Tanrısı (a martial god) olduğu ifade edilmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 247)

Katalog No: 284

Folyo No: 488r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Gibeonluların Yeşu'ya Gidişi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVII, Resim 246; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 248, Resim 1252.

Tanım: Sayfanın sol alt köşesinde görülen resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış yatay dikdörtgen şeklinde bir alana sahiptir. Kompozisyonda; dağ tasvirli açık mekânda yolculuk eden dört erkek figür betimlenmiştir. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir. Onarım gördüğü düşünülmektedir.

> *... καὶ μετὰ ταῦτα οὕτως ἀνέγνω ᾽Ιησοῦς πάντα τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου, τὰς εὐλογίας καὶ τὰς κατάρας, κατὰ πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωυσῆ· οὐκ ἦν ῥῆμα ἀπὸ πάντων ὧν ἐνετείλατο Μωυσῆς τῷ ᾽Ιησοῖ, ὃ οὐκ ἀνέγνω ᾽Ιησοῦς εἰς τὰ ὦτα πάσης ἐκκλησίας υἱῶν ᾽Ισραήλ, τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς προσηλύτοις τοῖς προσπορευομένοις τῷ ᾽Ισραήλ. Καὶ οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν ἤκουσαν πάντα, ὅσα ἐποίησε Κύριος τῇ 'Ιεριχὼ καὶ τῇ Γαί. καὶ ἐποίησαν καί γε αὐτοὶ μετὰ πανουργίας καὶ ἐλθόντες ἐπεσιτίσαντο καὶ ἡτοιμάσαντο καὶ λαβόντες σάκκους παλαιοὺς ἐπὶ τῶν ὄνων αὐτῶν καὶ ἀσκοὺς οἴνου παλαιοὺς καὶ κατερρωγότας ἀποδεδεμένους, καὶ τὰ κοῖλα τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, καὶ τὰ σανδάλια αὐτῶν παλαιὰ καὶκαταπεπελματωμένα ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν. καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν πεπαλαιωμένα ἐπάνω αὐτῶν, καὶ ὁ ἄρτος αὐτῶν τοῦ ἐπισιτισμοῦ ξηρὸς.* (Fol. 487v.)

> "…Ve ondan sonra yasanın bütün sözlerini, bereketi ve lâneti, yasa kitabında yazılmış olanın hepsine göre okudu. İsrailin bütün cemaatinin ve kadınların ve çocukların ve aralarında yürümekte olan gariplerin karşısında Musa'nın bütün emrettiklerinden Yeşu'nun okumadığı bir söz kalmadı.

Fakat Gibeon ahalisi Yeşu'nun Eriha'ya ve Ay'a yaptığını işittikleri zaman, onlar da hile ile davrandılar. Ve gidip kendilerini elçi gibi gösterdiler. Ve eşekleri için yıpranmış torbalar ve yıpranmış ve yırtık ve bağlanmış şarap tulumları aldılar. Ve ayaklarında yıpranmış ve yamalı çarıkları ve sırtlarında yıpranmış esvapları vardı. Ve azıklarının bütün ekmekleri kurumuş ve küflenmişti." (Yeşu 8:34-35; 9:3-5)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Gibeonluların Yeşu'ya Gidişi* konusu sahnelenmiştir. Hikâyeye göre Gibeon ahalisi, Yeşu'nun Eriha ve Ay kentlerine neler yaptığını öğrenirler. Yeşu onlara da saldırmasın diye ona gidip kendilerini aciz ve yoksul göstermeye karar verirler. Resimde, Gibeonlu dört figürün bu yolculuğu görülür. Sahnenin sağında, ışık-dölge tekniğiyle detaylı işlenmiş ve üzeri ağaçlandırılmış bir dağ yer alır. Dağın önünden geçen bir yolda figürler yan yana dizilmiş yolculuk yapmaktadır. En baştaki birinci figür, sol elinde ve kolunda birer bez parçası tutmaktadır ve ayağında ayakkabısı yoktur. Bu figür, ileri doğru adım atmış ilerlerken, yolu gösterircesine sağ elini kaldırmış dağı işaret etmekte ve soldaki üç figüre doğru başını çevirmiş konuşmaktadır. İkinci figür, adım atmış ilerlerken iki eliyle kavradığı boş bir çuvalı omzunda taşımaktadır. Üçüncü figür, sağ eliyle tuttuğu değneğe bağlanmış ekmeği omzunda taşırken, acı çektiğini gösterircesine sol eliyle sol bacağını tutmaktadır. Dördüncü figür, diğer üç figüre bakarken sırtında bir tulum taşımaktadır.

Yalın tasarlanmış bu kompozisyonda hikâyede geçen ikonografik unsurları görmek mümkündür. Metinde anlatılan; yıpranmış torbalar, yıpranmış, yırtık ve bağlanmış şarap tulumları, yıpranmış ve yamalı çarıkları ve sırtlarında yıpranmış

esvapları, kurumuş ve küflenmiş ekmekler imgelerinin herbirini resimde görmek mümkündür.

Katalog No: 285

Folyo No: 488v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Gibeonlular, Yeşu'nun Huzurunda.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVII, Resim 247; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 248, Resim 1258.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlandırılmış resim alanı yatay dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyon, açık mekân tasviri içinde, tahtta oturmuş Yeşu, arkasında bir grup asker ve önünde dört erkek figürle oluşturulmuştur. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἦλθοσαν πρὸς ᾽Ιησοῦν εἰς τὴν παρεμβολὴν ᾽Ισραὴλ εἰς Γάλγαλα καὶ εἶπαν πρὸς ᾽Ιησοῦν καὶ ᾽Ισραήλ· ἐκ γῆς μακρόθεν ἥκαμεν, καὶ νῦν διάθεσθε ἡμῖν διαθήκην.καὶ εἶπαν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ πρὸς τὸν Χορραῖον· ὅρα μὴ ἐν ἐμοὶ κατοικεῖς, καὶ πῶς σοι διαθῶμαι διαθήκην; καὶ εἶπαν πρὸς ᾽Ιησοῦν· οἰκέται σού ἐσμεν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς ᾽Ιησοῦς· πόθεν ἐστὲ καὶ πόθεν παραγεγόνατε; καὶ εἶπαν· ἐκ γῆς μακρόθεν σφόδρα ἥκασιν οἱ παῖδές σου ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· ἀκηκόαμεν γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐποίησεν ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ ὅσα ἐποίησε τοῖς βασιλεῦσι τῶν ᾽Αμορραίων, οἳ ἦσαν πέραν τοῦ ᾽Ιορδάνου, τῷ Σηὼν βασιλεῖ τῶν ᾽Αμορραίων καὶ τῷ Ὢγ βασιλεῖ τῆς Βασάν, ὃς κατῴκει ἐν ᾽Ασταρὼθ καὶ ἐν ᾽Εδραΐν. καὶ ἀκούσαντες εἶπαν πρὸς ἡμᾶς οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἡμῶν λέγοντες· λάβετε ἑαυτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν ὁδὸν καὶ πορεύθητε εἰς συνάντησιν αὐτῶν καὶ ἐρεῖτε πρὸς αὐτούς· οἰκέται σού ἐσμεν, καὶ νῦν διάθεσθε ἡμῖν τὴν διαθήκην. οὗτοι οἱ ἄρτοι, θερμοὺς ἐφωδιάσθημεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐξήλθομεν παραγενέσθαι πρὸς ὑμᾶς. νῦν δὲ ἐξηράνθησαν καὶ γεγόνασι βεβρωμένοι. καὶ οὗτοι οἱ ἀσκοὶ τοῦ οἴνου, οὓς ἐπλήσαμεν καινούς,*

καὶ οὗτοι ἐρρώγασι· καὶ τὰ ἱμάτια ἡμῶν καὶ τὰ ὑποδήματα ἡμῶν πεπαλαίωται ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁδοῦ σφόδρα.καὶ ἔλαβον οἱ ἄρχοντες τοῦ ἐπισιτισμοῦ αὐτῶν… (Fol. 488r.)

"Ve Gilgal'da ordugâha, Yeşu'nun yanına gittiler. Ve ona ve İsrail adamlarına dediler: Biz uzak bir memleketten geldik. Ve şimdi bizimle bir ahit kesin. Ve İsrail adamları Hivîlere dediler: Belki siz bizim aramızda oturuyorsunuz. Ve sizinle nasıl ahit keselim? Ve Yeşu'ya dediler: Biz senin kullarınız. Ve Yeşu onlara dedi: Siz kimsiniz? Ve nereden geliyorsunuz? Ve ona dediler: Senin RAB'binin ismi için çok uzak bir memleketten geldik. Çünkü onun haberini ve Mısır'da yaptığı bütün şeyleri ve Erden ötesinde olan Amorîlerin iki kralına, Heşbon kralı Sihon'a ve Aştarot'ta olan Başan kralı Og'a yaptığı bütün şeyleri işittik. Ve ihtiyarlarımız ve memleketimizin bütün ahalisi bize söyleyip dediler: Yol için elinize azık alın ve onları karşılamak için gidin. Ve onlara deyin: Biz sizin kullarınız. Ve şimdi bizimle ahit kesin. Yanınıza gelmek için çıktığımız gün bu ekmeğimizi azık olarak evlerimizden sıcak almıştık. Fakat şimdi, işte, kurumuş ve küflenmiştir. Ve doldurduğumuz bu şarap tulumları yeni idiler. Ve işte yırtıldılar. Ve yol çok uzun olduğu için esvaplarımız ve çarıklarımız eskidi…" (Yeşu 9:6-13)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde; *Gibeonlular, Yeşu'nun Huzurunda* konusu işlenmiştir. Resim sahnesinin merkezinde, mavi kübik bir tahtta oturmuş, başında kırmızı konturlu yeşil boyanmış halesi ve ihtişamlı kıyafetler içinde yarı profilden verilmiş Yeşu; sol elinde mızrak tutarken sağ elini ileri doğru uzatmış konuşur vaziyettedir. Yeşu'nun

karşısında talepkâr bir şekilde ellerindekini ona göstermeye çalışan dört figür yer almaktadır. En baştaki mavi giysili figür eğilmiş, ellerinde tuttuğu bez parçası ile ayakkabıları Yeşu'ya göstermektedir. Metne göre; yıpranmış ayakkabıları elinde tuttuğu ifade edilen figürlerin ayakkabıları eskidir. Fakat resimde elinde kırmızı ayakkabıları gösterirmekte ve ayaklarında çizmeleri vardır. Kırmızı giysili figür, iki eliyle tuttuğu ekmeği göstermektedir. Sarı giysili figür omzunda tuttuğu değneğe bağlı çuvalı gösterircesine başını geriye doğru çevirmiştir. Pembe giysili figür, sırtında bir tulum taşımaktadır. Önceki sahnede (Kat. 284) tulum taşıyan figür, mor giysilidir.

Yeşu'nun arkasında yer alan ve aralarında konuşur vaziyette verilen iki muhafız, baş sayısı artırılmış ve bir grup olarak algılanmaktadır. Sahnenin arka planındaki dağ betimi ve üzerindeki bitki motifleri hem açık mekân vurgusu yapmakta hem de dekoratif unsur olarak sahnenin bir kısmını kaplamaktadır.

Önceki sahnede (Kat. 284) yer alan dört Gibeonlu figür, konunun devamı olan bu sahnede de yer almakta ancak figürler farklı kıyafetli ve çizmelidir. Ayrıca önceki sahnede ellerinde taşıdıkları yıpranmış nesneler burdaki sahnede gösterilenden farklıdır. Konuları birbirinin devamı olan sahnelerde, figürlerin aynı işlenmesine dikkat edilmediği söylenebilir.

Katalog No: 286

Folyo No: 489r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Gibeonluların Yeşu'dan Yardım Dilemesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVII, Resim 248; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 249, Resim 1264.

Tanım: Sayfanın sol tarafına konumlanan resim, kırmızı kontur ile yatay dikdörtgen şeklinde çevrelenmiştir. Kompozisyonda tahtta oturmuş Yeşu, arkasında bir grup asker

ve önünde diz çökmüş iki erkek figür yer almaktadır. Sayfadaki kararmalar ve boya dökülmeleri nedeniyle resim hasarlıdır.

> *καὶ πρὸς Φιδὼν βασιλέα Ἰεριμοὺθ καὶ πρὸς Ἰεφθὰ βασιλέα Λαχὶς καὶ πρὸς Δαβὶν βασιλέα Ὀδολλὰμ λέγων· δεῦτε, ἀνάβητε πρός με καὶ βοηθήσατέ μοι, καὶ ἐκπολεμήσωμεν Γαβαών· ηὐτομόλησαν γὰρ πρὸς Ἰησοῦν καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἀνέβησαν οἱ πέντε βασιλεῖς τῶν Ἰεβουσαίων, βασιλεὺς Ἰερουσαλὴμ καὶ βασιλεὺς Χεβρὼν καὶ βασιλεὺς Ἰεριμοὺθ καὶ βασιλεὺς Λαχὶς καὶ βασιλεὺς Ὀδολλάμ, αὐτοὶ καὶ πᾶς ὁ λαὸς αὐτῶν καὶ περιεκάθισαν τὴν Γαβαὼν καὶ ἐξεπολιόρκουν αὐτήν. καὶ ἀπέστειλαν οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν πρὸς Ἰησοῦν εἰς τὴν παρεμβολὴν Ἰσραὴλ εἰς Γάλγαλα λέγοντες· μὴ ἐκλύσῃς τὰς χεῖράς σου ἀπὸ τῶν παίδων σου· ἀνάβηθι πρὸς ἡμᾶς τὸ τάχος καὶ βοήθησον ἡμῖν καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς· ὅτι συνηγμένοι εἰσὶν ἐφ' ἡμᾶς πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οἱ κατοικοῦντες τὴν ὀρεινήν. καὶ ἀνέβη Ἰησοῦς ἐκ Γαλγάλων, αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς μετ' αὐτοῦ, πᾶς δυνατὸς ἐν ἰσχύϊ. ...* (Fol. 489v.)

> "Ve Yarmut kralı Pirama ve Lakiş kralı Yafiaya ve Eglon kralı Devir'e gönderip dedi: Yanıma gelin ve bana yardım edin ve Gibeon'u vuralım; çünkü Yeşu ile ve İsrail oğulları ile anlaştı. Ve Yeruşalim kralı, Hevron kralı, Yarmut kralı, Lakiş kralı, Eglon kralı, Amorîlerin beş Kralı, kendileri ve bütün orduları toplanıp geldiler. Ve Gibeon'un karşısına dikildiler ve onunla savaştılar. Ve Gibeon'un adamları, Gilgala, ordugâha, Yeşu'ya gönderip dediler: Kullarından elini çekme. Çabuk yanımıza gel ve bizi kurtar ve bize yardım et. Çünkü dağlıkta oturan Amorîlerin bütün kralları bize karşı birleştiler. Ve Yeşu ve kendisiyle beraber bütün savaşçıları ve bütün cesur yiğitler Gilgal'dan yola çıktılar…" (Yeşu 10:5-7)

Resim-Metin ilişkisi: *Gibeonluların Yeşu'dan Yardım Dilemesi* konusu resimde sahnelenmiştir. Sahnenin merkezinde tahtta oturmuş Yeşu görünmektedir. Cepheden verilmiş şekilde tahtta oturmuş Yeşu başını ve sol elini çevirerek önünde diz çökmüş iki Gibeonluya yönelmiştir. Elinde mızrak, ihtişamlı kıyafetleri içinde ve başında kırmızı konturlu mavi halesi bulunan Yeşu'nun yüzü donuk betimlenmiştir. Yeşu'nun arkasında bir grup askeri ayakta beklemektedir. Sahnenin sağında, örtünmüş ellerini yalvarır biçimde kaldırmış iki Gibeonlu Yeşu'nun önünde diz çökmüş yardım dilerken tasvir edilmiştir. Sahnenin arka planındaki dağ betimi ile yeşil zeminde kullanılmış ışık gölge tekniğiyle ve bitkilerle açık mekân tasvirli sahne zenginleştirilmiştir. Sade bir kompozisyonla oluşturulmuş resimdeki figürlerin duruşları metinde anlatılan hikâyenin ikonografisini yansıtır nitelikte bir görsellik sergilemektedir.

Katalog No: 287

Folyo No: 490r.

Bölüm: Yeşu

Konu: Amorilerin Yenilgisi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVIII, Resim 249; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 250, Resim 1270.

Tanım: İki sahneli sayfanın üst kısmına yerleştirilmiş resim, kırmızı konturla sınırlanan dikdörtgen şeklindedir. Dinamik ve kalabalık figürlerden oluşan kompozisyonda Yeşu,

İsrailli askerler ve Amorili askerler yer almaktadır. Canlı ve çok renkli resimde az miktarda boya dökülmeleri mevcuttur.

> *διὰ τοὺς λίθους τῆς χαλάζης ἢ οὓς ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ μαχαίρᾳ ἐν τῷ πολέμῳ. Τότε ἐλάλησεν ᾽Ιησοῦς πρὸς Κύριον, ᾗ ἡμέρᾳ παρέδωκεν ὁ Θεὸς τὸν ᾽Αμορραῖον ὑποχείριον ᾽Ισραήλ, ἡνίκα συνέτριψεν αὐτοὺς ἐν Γαβαὼν καὶ συνετρίβησαν ἀπὸ προσώπου υἱῶν ᾽Ισραήλ, καὶ εἶπεν ᾽Ιησοῦς· στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼν καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Αἰλών. καὶ ἔστη ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν στάσει, ἕως ἠμύνατο ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, οὐ προεπορεύετο εἰς δυσμὰς εἰς τέλος ἡμέρας μιᾶς. καὶ οὐκ ἐγένετο ἡμέρα τοιαύτη οὐδὲ τὸ πρότερον οὐδὲ τὸ ἔσχατον, ὥστε ἐπακοῦσαι Θεὸν ἀνθρώπου, ὅτι Κύριος συνεξεπολέμησε τῷ ᾽Ισραήλ…* (Fol. 490r.)

> “Dolu taşları ile ölenler, İsrail oğullarının kılıçla öldürdüklerinden daha çoktu. O zaman, RAB’bin Amorîleri İsrail oğullarının önünde teslim ettiği gün, Yeşu RAB’be söyledi. Ve İsrailin gözü önünde dedi: Dur, ey Güneş, Gibeon üzerinde. Ve Ay, sen de Ayalon Vadisi’nde. Ve millet düşmanlarından öç alıncaya kadar Güneş durdu ve ay yerinde kaldı. Yaşar kitabında bu yazılmış değil midir? Ve Güneş göklerin ortasında durdu ve tam bir gün kadar batmakta acele etmedi. RAB’bin insan sesini işittiği o gün gibi bir gün ondan evel ve ondan sonra olmadı. Çünkü RAB İsrail için savaştı. O zaman Yeşu ve kendisiyle birlikte bütün İsrail Gilgal’a, ordugâha döndü…” (Yeşu 10:11-16)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Amorilerin Yenilgisi*[256] konusunun tasviri olan savaş sahnesi işlenmiştir. Açık mekân dekoru içinde gösterilen sahnede arka planda dağlar ve solda kale kentler, ön planda iki ordunun savaşının sonucu resmedilmiştir. Savaşın sonunda yenilen askerler atlarıyla birlikte yere yığılmış veya esir düşmüş şekilde gösterilmişken, ayakta duran atlı veya yaya askerler düşman askerlerini mızraklamakta veya esir almaktayken betimlenmiştir. Sahnenin ortasında savaşı kazanmış komutan ayakta ve komut vermeye devam ederken görülür. Solda kentin üzerinde duran gök betiminde içi portreli Ay ve Güneş tasvir edilmiştir.

Metne göre; yenilgiye uğrayan Amoriler İsraillilerin kılıçlarından çok yağan doluyla öldüler ancak resimde dolu yağışı gösterilmemiştir. Yenilmiş Amoriler sahnenin ön planında yarım daire çizecek şekilde dizilmiş kimi ölmüş, kimi esir alınmıştır. Figürlerin yüzleri ifadesiz ancak vücut duruşları durumlarını yansıtmaktadır. Sahnenin merkezinde, İsraillilerin komutanı Yeşu, ayaktadır ve vücut duruşu bir heykeli andırmaktadır. İhtişamlı kıyafeti, sol elinde mızrak, başında miğfer ve yeşil halesi ile yüzünün işlenişi onun liderliğini vurgular niteliktedir. Cepheden verilen Yeşu; adımları zemine sağlam basmış, kararlı ve komut verir şekilde başını ve sağ elini de yana doğru uzatmış gökte duran ay ve güneşe seslenir vaziyettedir. Metinde Yeşu'nun, Gibeon kenti üzerinde durmasını istediği Ay ve Güneş içi portreli verilmiştir. Güneşin bulunduğu gök betiminin altında gösterilen kent, Gibeon olmalıdır. Sahnenin solunda surlarle çevrili kale kentin önünde yere oturmuş ve başını sahneye çevirmiş, Amorilerin yenilgisini izleyen, tek omzu açık kalacak şekilde bedenini mavi bir kumaşla örtünmüş erkek bir figür[257] yer almaktadır.

Tasvirdeki tüm öğeler hikâyenin ikonografik unsurlarını verir nitelikte olup olayı tanımamızı sağlamaktadır. Sahnedeki figürler, olayın duygusunu yansıtmayarak donuk ifadelidirler. Ancak figürlerin duruş pozisyonları, kılıç ve mızraklar, güneşten saçılan ışınlar ve merkezde duran Yeşu'nun duruşu ile uçuşan pelerini sahneye dinamizm kazandırmıştır.

[256]Resmin pek çok detayda Yeşu Rulosunda (Rotulus) yer alan sahne ile benzerlik gösterdiği ifade edilmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., 250, Res. 1270)

[257]Bu figürün, resimdeki kentin kişileştirmesi olduğu bilinmektedir (Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s.250, Res. 1270. Topkapı Sarayı G.İ 8 Oktateukh el yazmasında yer alan diğer kent kişileştirmesi olduğu düşünülen figürlerden, bu figür farklı üslup özelliği sergilemektedir.

Katalog No: 288

Folyo No: 490r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu'ya, Beş Kralın Mağarada Olduğu Bildiriliyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVIII, Resim 251; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 251, Resim 1275.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın alt kısmına yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Yeşu, askerleri, kaçan beş kral ve onları bildiren iki figür yer almaktadır. Canlı ve çok renkli resimde az miktarda çatlamalar görülmektedir.

> *καὶ ἀπηγγέλη τῷ ᾽Ιησοῦ λέγοντες· εὕρηνται οἱ πέντε βασιλεῖς κεκρυμμένοι ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν Μακηδά. καὶ εἶπεν ᾽Ιησοῦς· κυλίσατε λίθους ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ σπηλαίου καὶ καταστήσατε ἄνδρας φυλάσσειν ἐπ' αὐτούς, ὑμεῖς δὲ μὴ ἑστήκατε καταδιώκοντες ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν καὶ καταλάβετε τὴν οὐραγίαν αὐτῶν καὶ μὴ ἀφῆτε εἰσελθεῖν εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν· παρέδωκε γὰρ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν…* (Fol. 490v.)
>
> "Ve Beş kral Makkeda'da olan mağarada gizlenmiş olarak bulundular, diye Yeşu''a bildirildi. Ve Yeşu dedi: Mağaranın ağzına büyük taşlar yuvarlayın ve onları beklemek için yanına adamlar koyun. Fakat siz durmayın. Düşmanlarınızın ardından kovalayın ve geride kalanlarını vurun. Onları şehirlerine girmeğe bırakmayın. Çünkü RAB onları sizin elinize verdi…" (Yeşu 10:17-19)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Yeşu'ya, Beş Kralın Mağarada Olduğu Bildiriliyor*[258] konusu canlandırılmıştır. Sahnenin arka planında pembe tepelerin arasında görünen ağaç ve mimari yapılardan oluşan bir manzara peyzajı, ön planda ise olay anı resmedilmiştir.

Metinde, beş Kralın Makkeda mağarasına gizlendiğinin Yeşu'ya bildirildiği anlatılıyor. Resimde, hem beş Kralın mağaraya sığınmalarını hem de bunun Yeşu'ya bildirilmesinin anı betimlenmiştir. Sahnenin sağında Yeşu ve arkasında askerleri görülür. Mavi bir tahtta oturmuş, yarı profilden verilmiş Yeşu'nun mavi haleli başında miğfer yoktur. Yeşu sol elinde mızrak tutarken, sağ elini de kendisine doğru gelen figürlere uzatmıştır. Yeşu'ya doğru koşar adım gelen iki figür, beş Kralın kaybolduğunu bildirmeye çalışırken tasvir edilmiştir. Sahnenin sağında kesit şeklinde verilen karanlık bir mağaraya doğru atlarını sürmüş saklanmaya çalışan beş atlı görülür. Başlarında taçları bulunan bu atlılar kaçmaya çalışan beş Kraldır. Sahnenin gerisinde, pembe tepelerin arasında ağaçlar ve mimari yapıların üst kısmının tasvir edilmesiyle sahneye derinlik verilmiş, böylece uzaklık etkisi yaratılmıştır. Tüm bu unsurlar sanatçının hikâyeyi tasvir ederken hikâyede geçen ikonografik öğeleri vermeye çalıştığını göstermektedir. Hikâyede geçen unsurları vermenin yanı sıra ressam, sahneyi doğa unsurlarıyla da zenginleştirmiştir.

Katalog No: 289

[258]Vat. Gr. 747 Oktateukh el yazmasında bulunan aynı konulu sahnenin geleneğini devam ettiren Topkapı Sarayı G.İ.8, Vat. Gr. 746 ve Vatopedi (Vtp) Oktataukh el yazmalarında bulunan bu resim birbirleriyle yakın ilişkilidir (Weitzmann and Bernabo, 1999, ag.k., 251, Res. 1275).

Folyo No: 491r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Beş Kralın Tutuklanıp Yeşu'ya Getirilmesi.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXVIII, Resim 252; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 252, Resim 1280.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın üst kısmında yer almaktadır. Metin genişliğinde bir alana yerleştirilen resim, kırmızı konturla sınırlandırılmış yatay dikdörtgen biçimindedir. Kalabalık kompozisyonda Yeşu, onun askerleri ve esir alınan beş kral görülmektedir. Mavi, kahve ve yeşil renkler ağırlıklı kullanılmıştır. Boya dökülmeleri nedeniyle resim hasarlıdır.

> *...καὶ ἐγένετο ὡς κατέπαυσεν ᾽Ιησοῦς καὶ πᾶς υἱὸς ᾽Ισραὴλ κόπτοντες αὐτοὺς κοπὴν μεγάλην σφόδρα ἕως εἰς τέλος, καὶ οἱ διασῳζόμενοι διεσώθησαν εἰς τὰς πόλεις τὰς ὀχυράς, καὶ ἀπεστράφη πᾶς ὁ λαὸς πρὸς ᾽Ιησοῦν εἰς Μακηδὰ ὑγιεῖς, καὶ οὐκ ἔγρυξεν οὐδεὶς τῶν υἱῶν ᾽Ισραὴλ τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν ᾽Ιησοῦς· ἀνοίξατε τὸ σπήλαιον καὶ ἐξαγάγετε τοὺς πέντε βασιλεῖς τούτους ἐκ τοῦ σπηλαίου. καὶ ἐξηγάγοσαν τοὺς πέντε βασιλεῖς ἐκ τοῦ σπηλαίου, τὸν βασιλέα 'Ιερουσαλὴμ καὶ τὸν βασιλέα Χεβρὼν καὶ τὸν βασιλέα 'Ιεριμοὺθ καὶ τὸν βασιλέα Λαχὶς καὶ τὸν βασιλέα ᾽Οδολλάμ. καὶ ἐπεὶ ἐξήγαγον αὐτοὺς πρὸς ᾽Ιησοῦν, καὶ συνεκάλεσεν ᾽Ιησοῦς πάντα ᾽Ισραήλ, καὶ τοὺς ἐναρχομένους τοῦ πολέμου τοὺς συμπορευομένους αὐτῷ, λέγων αὐτοῖς· προπορεύεσθε καὶ ἐπίθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. καὶ προσελθόντες ἐπέθηκαν τοὺς πόδας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. καὶ εἶπεν ᾽Ιησοῦς πρὸς αὐτούς· μὴ φοβηθῆτε αὐτοὺς μηδὲ δειλιάσητε·* (Fol. 490v.)

> "…Ve vaki oldu ki, onlar telef oluncaya kadar ve artakalanları duvarlı şehirlere girinceye kadar Yeşu ve İsrail oğulları onları büyük vuruşla vurmayı bitirdikleri zaman, bütün kavim Makkeda'da ordugâha, Yeşu'nun yanına selâmetle döndü. İsrail oğullarına karşı kimse ağzını açmadı. O zaman Yeşu dedi: Mağaranın ağzını açın. Ve bu beş kralı mağaradan bana çıkarın. Ve öyle yaptılar. Ve mağaradan bu beş kralı, Yeruşalim kralını,

Hevron kralını, Yarmut kralını, Lakiş kralını, Eglon kralını ona çıkardılar. Ve vaki oldu ki, bu kralları Yeşu'un yanına çıkardıklarında Yeşu bütün İsrail adamlarını çağırdı ve kendisiyle giden savaşçılarının reislerine dedi: Yaklaşın, ayaklarınızı bu kralların boyunları üzerine koyun. Ve yaklaştılar ve ayaklarını onların boyunları üzerine koydular. Ve Yeşu onlara dedi: Korkmayın ve yılgınlığa düşmeyin." (Yeşu 10:20-25)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Beş Kralın Tutuklanıp Yeşu'ya Getirilmesi* konusu görselleştirilmiştir. Sahnenin sağında ön planda cepheden verilmiş Yeşu, yüksek bir tahtın üzerinde otururken görülür. İhtişamlı kıyafeti ve duruşuyla Romalı bir komutan gibi tasvir edilmiştir. Yeşu, sağ elinde mızrak tutarken sol elini de bacağına koymuştur. Kırmızı konturlu mavi haleli başı yarı profilden verilmesine karşın bakışı karşıya bakmaktadır. Oturuş pozisyonu ve karşıya bakan bakışıyla fotografik bir pozla Yeşu resimlendirilmiştir. Sol tarafta ayakta bekleyen elleri mızraklı muhafızlar ve sağ tarafta dizilmiş askerler sahnede yatay dizilmiştir. Ön planda yüzükoyun uzatılmış, elleri arkadan bağlı olarak esir alınmış beş kral yerde dizilmiştir. Sağ taraftaki askerlerden öndeki beş figür ellerindeki mızrakları yakalanmış beş krala doğrultmuş, bir ayaklarını da onların boyunları üzerine koymuşlardır.

Metindeki anlatıma göre; mağarada yakalanan beş kral: Yeruşalim kralı, Hevron kralı, Yarmut kralı, Lakiş kralı, Eglon kralı Yeşu'nun huzuruna çıkarıldı. Yeşu, ayaklarını korkmadan kralların omzuna koymalarını askerlerinden ister. Açık alan sahnesi içinde yapılan bu resimde kalabalık insan figürlerinin kompozisyondaki konumu ve duruş pozisyonu, metinde anlatılan hikâyeyi anlamamızı sağlar ikonografik öğelerle ve anlaşılır biçimde betimlenmiştir.

Katalog No: 290

Folyo No: 491r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Beş Kralın Asılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIX, Resim 253; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 253-254, Resim 1285a, b.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın alt kısmına yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı kontur ile sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda asılmış beş kral, onları mağaraya atan, taşlayan askerler ve kişileştirilmiş bir figür yer almaktadır. Sayfadaki kararmadan etkilenmiş resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *ἀνδρίζεσθε καὶ ἰσχύετε, ὅτι οὕτω ποιήσει Κύριος πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν, οὓς ὑμεῖς καταπολεμεῖτε αὐτούς. καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς Ἰησοῦς καὶ ἐκρέμασεν αὐτοὺς ἐπὶ πέντε ξύλων, καὶ ἦσαν κρεμάμενοι ἐπὶ τῶν ξύλων ἕως ἑσπέρας. καὶ ἐγενήθη πρὸς ἡλίου δυσμὰς ἐνετείλατο Ἰησοῦς καὶ καθεῖλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ξύλων καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὸ σπήλαιον, εἰς ὃ κατεφύγοσαν ἐκεῖ, καὶ ἐπεκύλισαν λίθους ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. Καὶ τὴν Μακηδὰ ἐλάβοσαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ἐφόνευσαν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους καὶ ἐξωλόθρευσαν πᾶν ἐμπνέον*,(Fol. 491r.)
>
> "çünkü cenketmekte olduğunuz bütün düşmanlarınıza RAB böyle yapacaktır. Ve ondan sonra Yeşu onları vurup öldürdü. Ve onları beş ağaç üzerine astı. Ve ağaçlar üzerinde akşama kadar asılı kaldılar. Ve vaki oldu, güneş battığı zaman Yeşu emretti. Onları ağaçların üzerinden indirdiler. Ve onları gizlenmiş oldukları mağaraya attılar. Ve mağaranın ağzına büyük taşlar koydular. Bugüne kadar oradadırlar. Ve Yeşu o günde Makkeda'yı aldı. Ve onu ve Kralını kılıçtan geçirdi. Onları ve onda olan bütün canları tamamen yok etti;" (Yeşu 10:25-28).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Beş Kralın Asılması* konusu iki olay anını betimler şekilde verilmiştir. Sahnenin sol tarafında tek sıra dikilmiş beş kazığa asılmış beş kral tasvir edilmişlerdir. Sırtı dönük kralların başı yan profilden verilmiştir. Başlarında tacı olmayan bu figürlerin kıyafet tarzı ve ayaklarındaki kırmızı çizmeler kral olarak tanınmalarını sağlamaktadır. Sahnenin sağ tarafında bir mağaraya atılmış beş Kralın taşlanmış olduğu görülür. Etraflarında yerde duran taşlardan bunu anlamaktayız. Ellerindeki mermer parçalarını atmaya hazırlanan üç asker ve mermeri omzunda taşıyan dördüncü asker figürü mağaraya yönelmiş, kralları taşlarken gösterilmiştir. Sahnenin arkaplanını iki dağ betimi oluşturmaktadır. Sağdaki dağ betimi üzerinde oturmuş, kırmızı bir kumaşla belden aşağısı örtülü bir erkek figür sahnenin solunda asılı duran beş Kralı izlemektedir. Kişileştirme olduğu düşünülen bu figür sağ elini ağzına götürmüş olayın üzüntüsünü yaşamaktadır.

Tasvire bakıldığında metinde geçen öykünün basit bir şekilde betimlendiği görülmektedir. Hikâyedeki olayın anlaşılmasını sağlayan ikonografik öğeler kullanmıştır. Asılmış beş kral ve öldükten sonra mağaraya atılmaları izlenmektedir. Ancak metinde, öldürülen Kralların akşama kadar ağaçta asılı kalması, güneş battıktan sonra mağaraya atılmaları ve sonra mağaranın ağzının büyük taşlarla kapatılması ifade edilmesine karşın, resimde; figürlerin taşlandığı görülmektedir. Resim, yüzeysel ve öyküleyici anlatım üslubu sergilemektedir.

Katalog No: 291

Folyo No: 492r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: İsraillilerin Düşmanlarını Yenmesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 254, Resim 1289.

Tanım: Sayfanın sol alt kısmına yerleştirilmiş resim, dikdörtgen şeklinde kırmızı kontur ile sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda Yeşu, onun askerleri ve düşman askerleri görülmektedir. Boya dökülmeleri, aşınma ve kararmalar nedeniyle resim kötü durumdadır.

> ***καὶ πᾶς ᾽Ισραὴλ εἰς Δαβὶρ καὶ περικαθίσαντες αὐτὴν ἔλαβον αὐτὴν καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς καὶ τὰς κώμας αὐτῆς καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν ἐν στόματι ξίφους καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτὴν καὶ πᾶν ἐμπνέον ἐν αὐτῇ καὶ οὐ κατέλιπον αὐτῇ οὐδένα διασεσωσμένον· ὃν τρόπον ἐποίησαν τῇ Χεβρὼν καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς, οὕτως ἐποίησαν τῇ Δαβὶρ καὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς.*** *καὶ ἐπάταξεν ᾽Ιησοῦς πᾶσαν τὴν γῆν τῆς ὀρεινῆς καὶ τὴν Ναγὲβ καὶ τὴν πεδινὴν καὶ τὴν ᾽Ασηδὼθ καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς, οὐ κατέλιπον αὐτῶν σεσωσμένον· καὶ πᾶν ἐμπνέον ζωῆς ἐξωλόθρευσεν, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς ᾽Ισραήλ, ἀπὸ Κάδης Βαρνῆ ἕως Γάζης, πᾶσαν τὴν Γοσὸμ ἕως τῆς Γαβαών, καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἐπάταξεν ᾽Ιησοῦς εἰσάπαξ, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ᾽Ισραὴλ συνεπολέμει τῷ ᾽Ισραήλ…* (Fol. 492r.)

> **“Ve kendisiyle birlikte bütün İsrail Debir’e döndü. Ve onu ve kralını ve bütün şehirlerini aldı. Ve onları kılıçtan geçirdiler ve onda olan bütün canları tamamen yok ettiler. Arkada kimse bırakmadı. Hevron’a yaptığı gibi ve Libna’ya ve onun kralına yaptığı gibi Debir’e ve onun kralına da öyle yaptı**. Ve Yeşu bütün diyarı, dağlığı ve Cenubu ve Şefela’yı ve yamaçları ve bütün krallarını vurdu. İsrailin RAB’binin emrettiği gibi arkada kimse bırakmadı. Ve bütün nefes sahiplerini tamamen yok etti. Ve Yeşu Kadeş-barnea’dan Gaza’ya kadar onları ve Gibeon’a kadar bütün Goşen diyarını vurdu. Ve Yeşu bir kerede bütün bu kralları ve

memleketlerini aldı. Çünkü İsrailin RAB'bi İsrail için savaştı. …" (Yeşu 10:38-42)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde anlatılan *İsraillilerin Düşmanlarını Yenmesi* konusu görselleştirilmiştir. Sahnede; soldan sağa doğru hareket halinde Yeşu, onun askerleri ve kaçan düşman askerleri tasvir edilmiştir. İhtişamlı kıyafeti, miğferi ve başında mavi halesiyle, ayakta ve yarı profilden verilmiş Yeşu, sol elinde mızrak tutarken sağ elini de ileri doğru uzatmış komut verir vaziyettedir. Onun önünde ilerleyen mızraklı ve kalkanlı askerleri ile vurulmuş, yere düşmüş düşman askeri olduğu düşünülen iki figür betimlenmiştir. Sağ tarafta, yine mızraklı ve kalkanlı bir grup asker kaçarken başını geriye doğru çevirmiş şekilde gösterilmiştir. Arkaplanda, ışık gölge tekniği uygulanmış pembe dağ sahneyi kaplamıştır. Resim, oldukça hasarlı görünmesine rağmen, konunun anlaşılmasını sağlar niteliktedir.

Katalog No: 292

Folyo No: 492v.

Bölüm: Yeşu

Konu: RAB'bin, Yeşu'yu Cesaretlendirmesi Ve Düşman Krallarla Savaş.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIX, Resim 254; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 255-256, Resim 1294a, b, c.

Tanım: İki sahneli sayfada sağ üstte yer alan resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyon, Tanrı'nın eliyle konuşan Yeşu ile Yeşu ve ordusunun düşman askerleriyle karşılaşmasından oluşmaktadır. Resimde kararma ve renk dökülmeleri görülmektedir.

> ***αὐτῶν μετ' αὐτῶν, ὥσπερ ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης τῷ πλήθει, καὶ ἵπποι καὶ ἅρματα πολλὰ σφόδρα.*** *καὶ συνῆλθον πάντες οἱ βασιλεῖς αὐτοὶ καὶ παρεγένοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ παρενέβαλον ἐπὶ τοῦ ὕδατος Μαρὼν πολεμῆσαι τὸν Ἰσραήλ. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἰησοῦν· μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, ὅτι αὔριον ταύτην τὴν ὥραν ἐγὼ παραδίδωμι τετροπωμένους αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ· τοὺς ἵππους αὐτῶν νευροκοπήσεις καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν κατακαύσεις ἐν πυρί. καὶ ἦλθεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστὴς ἐπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ὕδωρ Μαρὼν ἐξάπινα καὶ ἐπέπεσαν ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῇ ὀρεινῇ. καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς Κύριος ὑποχειρίους Ἰσραήλ, καὶ κόπτοντες αὐτοὺς κατεδίωκον ἕως Σιδῶνος τῆς μεγάλης καὶ ἕως Μασερὼν καὶ ἕως τῶν πεδίων Μασσὼχ κατ' ἀνατολὰς…*(Fol. 492v.).

> **"Ve kendileriyle beraber bütün orduları, çokça deniz kıyısındaki kum gibi, büyük kavim olarak pek çok atlar ve savaş arabaları ile çıktılar.** Ve bütün bu krallar birleştiler. Ve İsraille savaşmak için gelip Merom suları yanında bir arada oturdular. Ve RAB Yeşu'ya dedi: Onlardan korkma! Çünkü yarın bu vakitte onların hepsini İsrailin önünde vurulmuş olarak ele vereceğim. Atlarını topal edeceksin ve savaş arabalarını ateşte yakacaksın. Ve Yeşu ve kendisiyle beraber bütün savaşçıları, Merom suları yanında ansızın onların üzerine saldırdılar. Ve üzerlerine düştüler. Ve RAB onları İsrailin eline verdi. Ve onları vurdular. Ve büyük Sayda'ya kadar ve Misrefot-maim'e kadar ve şarka doğru Mispe Vadisi'ne kadar onları kovaladılar…" (Yeşu 11:4-8).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı, öyküleyici anlatım anlayışıyla, aynı sahnede canlandırılmıştır. Sağda, *RAB'bin, Yeşu'yu Cesaretlendirmesi* tasvir edilmiştir. Başı mavi haleli, ihtişamlı kıyafetler içinde görülen Yeşu, dua edercesine iki elini yukarıya kaldırmış Tanrı'nın eline yönelmiştir. Metne göre, Tanrı tarafından cesaretlendirilen Yeşu, ona karşı birleşmiş Krallarla savaşmaya gider. Sahnenin solunda, *Düşman Krallarla Savaş* anı temsil edilmiştir. Burada askerleriyle birlikte Yeşu, düşman askerlerle karşılaşmış görünmektedir. Yeşil zeminde betimlenmiş bir nehir üzerinde iki ordu karşılaşmıştır. Bu nehir hikâyede geçen Moran suları olmalıdır. Sahnenin ortasında betimlenmiş az sayıdaki düşman askerlerininin önünde miniatüre edilmiş iki atın çektiği at arabası, insan figürlerinden daha küçük oranlı olarak resmedilmiştir. Hikâyede sayıca çok olduğu ifade edilen düşman askerlerin azaltılarak, atlarının da küçültülerek tasvir edilmesi Yeşu'nun RAB ile konuşmasından sonra, gelecek zaferini sembolize eder gibidir.

Hikâyedeki unsurların resimde detaylandırılmadan verildiği görülmektedir. Ancak, açık mekân tasvirli basit tasarlanmış kompozisyonda öykünün tanınmasını sağlayan ikonografik öğeler resmedilmiştir.

Katalog No: 293

Folyo No: 492v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Savaş Arabalarının Yakılması.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 256, Resim 1295.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfada sol altta yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, atlı araba ve iki erkek figür görülmektedir. Renk dökülmeleri nedeniyle resim iyi durumda değildir.

> *...καὶ κατέκοψαν αὐτοὺς ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν διασεσωσμένον. καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς Ἰησοῦς ὃν τρόπον ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος· τοὺς ἵππους αὐτῶν ἐνευροκόπησε καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν ἐνέπρησε πυρί. Καὶ ἀπεστράφη Ἰησοῦς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καὶ κατελάβετο Ἀσὼρ καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς· ἦν δὲ Ἀσὼρ τὸ πρότερον ἄρχουσα πασῶν τῶν βασιλειῶν τούτων. καὶ ἀπέκτειναν πᾶν ἐμπνέον ἐν αὐτῇ ἐν ξίφει καὶ ἐξωλόθρευσαν πάντας, καὶ οὐ κατελείφθη ἐν αὐτῇ ἐμπνέον· καὶ τὴν Ἀσὼρ* ***ἐνέπρησαν*** *ἐν πυρί. καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν βασιλειῶν.* (Fol. 492v.)

> "…Ve onlardan artakalan kimse bırakmayıncaya kadar onları vurdular. Ve Yeşu onlara RAB'bin kendisine dediği gibi yaptı. Atlarını sakatladı ve savaş arabalarını ateşte yaktı. Ve o vakit Yeşu geri döndü ve Hatsoru aldı. Ve onun kralını kılıçla vurdu. Çünkü Hasor evelce bütün bu ülkelerin başı idi. Ve onda olan bütün canları kılıçtan geçirip tamamen yok ettiler. Nefes sahibi bir kişi bırakılmadı. Ve Hasor'u **ateşe verdi** ve bu kralların bütün şehirlerini." (Yeşu 11:8-12)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Savaş Arabalarının Yakılması* olay anı betimlenmiştir. Metne göre; Yeşu'nun adamları düşmana ait savaş arabalarını yakmaktadırlar. Sahnenin

merkezinde, beş atın çektiği arabaya biri elindeki sopayla vurmaya çalışırken diğer figür de elindeki ateşli meşaleyle onu yakmaya çalışmaktadır. Olayın hiddetini yansıtır çekilde üç at ileri doğru atılmış görünürken iki at başını geriye çevirmiş arkaya bakmaktadır. Basitçe tasarlanmış kompozisyona, figürlerin duruşu hareketlilik kazandırmıştır.

Katalog No: 294

Folyo No: 493r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: a. Hasor Kralının Kafasının Kesilmesi, b. Hasor'un Yakılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XXXIX, Resim 256; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 257-258, Resim 1303a, b.

Tanım: Sayfanın sol alt köşesine yerleştirilen resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış dikdörtgen şeklindedir. Sarı, mavi, pembe rengin hâkim olduğu kompozisyonda; Yeşu, esir alınan Krallar, yakılan kent ve askerler yer almaktadır. Resimde kararmalar görülmektedir.

> a. *καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἔλαβεν Ἰησοῦς καὶ ἀνεῖλεν αὐτοὺς ἐν στόματι ξίφους, καὶ ἐξωλόθρευσαν αὐτούς, ὃν τρόπον συνέταξε Μωυσῆς ὁ παῖς Κυρίου.* (Fol. 493r.)
>
> a. "Ve onların bütün krallarını Yeşu aldı. Ve RAB'bin kulu Musa'nın emrettiği gibi onları kılıçtan geçirip tamamen yok etti." (Yeşu 11:12)
>
> b. *ἀλλὰ πάσας τὰς πόλεις τὰς κεχωματισμένας οὐκ ἐνέπρησεν Ἰσραήλ, πλὴν Ἀσὼρ μόνην ἐνέπρησεν Ἰσραὴλ καὶ πάντα τὰ σκῦλα αὐτῆς ἐπρονόμευσαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, αὐτοὺς δὲ πάντας ἐξωλόθρευσαν ἐν στόματι ξίφους, ἕως ἀπώλεσεν αὐτούς, οὐ κατέλιπον ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἐμπνέον. ὃν τρόπον*

συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ Μωυσῆς ὡσαύτως ἐνετείλατο τῷ ’Ιησοῖ, καὶ οὕτως ἐποίησεν ’Ιησοῦς… (Fol. 493r.)

b. “Ancak Yeşu’nun yakmış olduğu Hasor’dan başka tepecikleri üzerinde duran şehirlerden hiç birini İsrail yakmadı. Ve İsrail oğulları bu şehirlerin bütün malını ve hayvanlarını kendileri için ganimet yaptılar. Fakat hepsini helâk edinceye kadar her kesi kılıçtan geçirdiler. Ve nefes alan bir kimse bırakmadılar. Kulu Musa’ya RAB’bin emrettiği gibi, Musa da Yeşu’ya öyle emretti. Yeşu da öyle yaptı…” (Yeşu 11:13-15)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde iki olay anı gösterilmiştir. Solda, *Hasor Kralının Kafasının Kesilmesi* tasvir edilmiştir. Solda; diğer figürlerden çok daha iri gösterilmiş, ihtişamlı kıyafetli, mavi haleli başı miğferli Yeşu, yüksek bir tahtta otururken görülür. Yeşu, sağ eliyle mızrak tutarken sol elini esir alınmış kralı gösterir şekilde uzatmıştır. Önünde esir alınmış, başında tacı bulunan üç kral yer almaktadır. Krallardan bir tanesinin başı kesilmiş yerdedir. İkincisi, elleri arkada bağlı bir şekilde eğilmiş beklemektedir. Üçüncüsü, yere kapanmış görünmektedir. Biri elindeki kılıcı kaldırmış, diğeri mızrak tutan ayakta iki asker resmedilmiştir. Bitkiyle bezenmiş sarı renk dağ betimi arkaplanı oluşturmaktadır. Sahnenin solunda, *Hasor’un Yakılması* anı canlandırılmıştır. Tek sıra dizilmiş, elinde yanan meşaleler tutan üç asker, içinde binalar bulunan surlarla çevrili kenti yakmaya çalışırken görülür.

Açık mekân tasviri içinde betimlenen hikâye, ikonografik olarak konunun anlaşılmasını sağlar şekilde görselleştirilmiştir.

Katalog No: 295

Folyo No: 494v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: İsraillilerin Bozguna Uğrattığı Krallar.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XL, Resim 257; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 258, Resim 1308.

Tanım: Resim, sayfanın sol üst kısmına kenar boşluğuna taşacak şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda Yeşu, bir grup asker ve bozguna uğramış dört Kral yer almaktadır. Hasarlı görünen resimde boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Ἄραβα ἀπ' ἀνατολῶν· Σηὼν τὸν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων, ὃς κατῴκει ἐν Ἐσεβὼν κυριεύων ἀπὸ Ἀροήρ, ἣ ἐστιν ἐν τῇ φάραγγι, κατὰ μέρος τῆς φάραγγος, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Γαλαὰδ ἕως Ἰαβόκ, ὅρια υἱῶν Ἀμμών, καὶ Ἄραβα ἕως τῆς θαλάσσης Χενερὲθ κατ' ἀνατολὰς καὶ ἕως τῆς θαλάσσης Ἄραβα, θάλασσαν τῶν ἁλῶν ἀπὸ ἀνατολῶν, ὁδὸν τὴν κατὰ Ἀσειμώθ, ἀπὸ Θαιμὰν τὴν ὑπὸ Ἀσηδὼθ Φασγά· καὶ Ὢγ βασιλεὺς Βασὰν ὑπελείφθη ἐκ τῶν γιγάντων ὁ κατοικῶν ἐν Ἀσταρὼθ καὶ ἐν Ἐδραΐν, ἄρχων ἀπὸ ὄρους Ἀερμὼν καὶ ἀπὸ Σελχοὶ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν Βασὰν ἕως ὁρίων Γεσουρὶ καὶ τὴν Μαχὶ καὶ τὸ ἥμισυ Γαλαὰδ ὁρίων Σηὼν βασιλέως Ἐσεβών...* (Fol. 494r.).

> "Memleketlerini ganimet olarak aldıkları ülkelerin kralları şunlardır: Arnon vadisi kıyısında Aroerden, vadinin ortasından, Ammon oğullarının sınırı olan Yabbok Irmağı'na kadar ve Gilead'in yarısına ve şarka doğru Kinnerot Denizi'ne kadar ve Araba Denizi'ne, Tuz Denizi'ne kadar, şarkta Beyt-yeşimot istikametinde ve cenuba doğru Pisga yamaçları eteklerine kadar Arabaya hükmeden ve Heşbonda oturan Amorîler kralı Sihon. Ve Aştarotta ve Edreide oturan, Refalar bakiyesinden Başan kralı Ogun memleketi. Ve Og Hermon dağında ve Salekada ve bütün Başanda Geşurîler ve Maakalılar

sınırına kadar ve Heşbon kralı Sihonun sınırı olan Gileadın yarısına kadar hükmederdi…" (Yeşu 12:1-5)

Resim-Metin ilişkisi: Metinde adı geçen *İsraillilerin Bozguna Uğrattığı Krallar* konusu resimlenmiştir. Sade tasarlanmış resim sahnesinin yeşil zemini üzerine figürlerin yerleştirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur. Solda, etrafı mavi haleli başında miğfer ve ihtişamlı kıyafetli Yeşu, üst kısmı yarı profilden alt kısmı cepheden verilmiş bir şekilde tahtta oturmaktadır. Anatomik açıdan natürel olmayan bu duruş pozisyonu nedeniyle figürün hareketinde gerçekçilik yoktur. Sahnedeki figürlere dönen Yeşu sol eliyle mızrak tutarken sağ elini de konuşur vaziyette ileri doğru uzatmıştır. Sahnenin merkezinde, baş sayısı ayak sayısından fazla verilerek betimlenmiş, cepheden görünen, mızraklı ve kalkanlı bir grup asker ayakta durmaktadır. Sahnenin sağında, elleri arkadan bağlı gibi görünen, cepheden verilmiş, başında tacı bulunan, kırmızı çizmeli, kral oldukları düşünülen dört figür ayakta beklemektedir.

Metinde adı geçen, bozguna uğratılmış krallar konusunu görselleştiren bu resim; sade tasarlanmış bir kompozisyonla mekân vurgusu yapılmadan sadece figürler tasvir edilerek oluşturulmuştur.

Katalog No: 296

Folyo No: 496r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Kalev, Yeşu İle Konuşuyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XL, Resim 258; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 259, Resim 1313.

Tanım: Resim, sayfanın sol kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kırmızı kontur ile sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonu, Yeşu ve Kalev figürleri oluşturmaktadır. Boya dökülmeleri görülmektedir.

> *κατὰ κλήρους ἐκληρονόμησαν, ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος ἐν χειρὶ ᾽Ιησοῦ ταῖς ἐννέα φυλαῖς καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ ᾽Ιορδάνου, καὶ τοῖς Λευίταις οὐκ ἔδωκε κλῆρον ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν οἱ υἱοὶ ᾽Ιωσὴφ δύο φυλαὶ Μανασσῆ καὶ ᾽Εφραίμ, καὶ οὐκ ἐδόθη μερὶς ἐν τῇ γῇ τοῖς Λευίταις, ἀλλ' ἢ πόλεις κατοικεῖν καὶ τὰ ἀφωρισμένα αὐτῶν τοῖς κτήνεσι καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. ὃν τρόπον ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ, οὕτως ἐποίησαν οἱ υἱοὶ ᾽Ισραὴλ καὶ ἐμέρισαν τὴν γῆν. Καὶ προσήλθοσαν οἱ υἱοὶ ᾽Ιούδα πρὸς ᾽Ιησοῦν ἐν Γαλγάλ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Χάλεβ ὁ τοῦ ᾽Ιεφονὴ ὁ Κενεζαῖος· σὺ ἐπίστῃ τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ περὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ ἐν Κάδης Βαρνή· τεσσαράκοντα γὰρ ἐτῶν ἦμην ὅτε ἀπέστειλέ με Μωυσῆς ὁ παῖς τοῦ Θεοῦ ἐκ Κάδης Βαρνὴ κατασκοπεῦσαι τὴν γῆν, καὶ ἀπεκρίθην αὐτῷ λόγον κατὰ τὸν νοῦν αὐτοῦ.* (Fol. 496r.).

> "RAB'bin, Musa vasıtası ile emrettiği gibi, dokuz oymak ve bir oymağın yarısı için kurayla miras onlara böldüler. Çünkü Musa iki oymakla yarım oymağın mirasını Erden ötesinde vermişti. Fakat onlar arasında Levililere miras vermedi. Çünkü Yusuf oğulları iki oymaktı: Maneşe ve Efraim. Ve Levililere yerleşmek için şehirlerden başka ve hayvanları ile malları için onların otlaklarından başka memlekette hisse vermediler. İsrail oğulları RAB'bin Musa'ya emrettiği gibi yaptılar. Ve diyarı paylaştılar. Ve Gilgal'da Yahuda oğulları Yeşu'nun yanına geldiler. Ve Kenizzî Yefunne oğlu Kalev ona dedi: Kadeş-barnea'da RAB'bin seninle benim hakkımda RAB'bin adamı Musa'ya söylediği sözü biliyorsun. RAB'bin kulu Musa, ülkede casusluk yapmam için Kadeş-barneadan beni gönderdiğinde kırk yaşındaydım. Ve ona yüreğimde olduğu gibi haber getirdim." (Yeşu 14:2-7)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kalev, Yeşu İle Konuşuyor* konusu canlandırılmıştır. Metindeki anlatıma göre, Kalev Yeşu'nun yanına gelerek, Musa'nın onunla ilgili söylediği sözü hatırlatmakta, ona vaat edilen toprakların verilmesini istemektedir (Kat. 297'de değinilen konunun devamında, Kalev'in isteği geçmektedir.). Yeşil bir zeminden oluşan sahnenin solunda Yeşu bir tahtta oturmuştur. Kalev, onun karşısında iki elini yukarıya kaldırmış konuşur vaziyette ayakta durmaktadır. Yeşu ve Kalev'i konuşurken gösteren bu resim, daha önce de karşılaştığımız, sadece figürlerden oluşan mekân vurgusu yapılmayan bir kompozisyona sahiptir.

Katalog No: 297

Folyo No: 496v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Yeşu'nun, Kalev'i Kutsaması Ve Hevron'u Ona Vermesi.

Bibliyografya: Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 259, Resim 1318.

Tanım: Sayfanın sol kısmına gelecek şekilde yerleştirilen resim, dikdörtgen şeklinde kırmızı kontur ile sınırlandırılmıştır. Kompozisyonda, Yeşu ve Kalev figürleri görülmektedir. Özellikle Yeşu figüründe görülen boya dökülmeleri nedeniyle resim hasarlıdır.

> *οἱ ἀδελφοί μου οἱ ἀναβάντες μετ' ἐμοῦ μετέστησαν τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, ἐγὼ δὲ προσετέθην ἐπακολουθῆσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου, καὶ ὤμοσε Μωυσῆς ἐν*

ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ λέγων· ἡ γῆ, ἐφ' ἣν ἐπέβης, σοὶ ἔσται ἐν κλήρῳ καὶ τοῖς τέκνοις σου εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι προσετέθης ἐπακολουθῆσαι ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. καὶ νῦν διέθρεψέ με Κύριος, ὃν τρόπον εἶπε, τοῦτο τεσσαρακοστὸν καὶ πέμπτον ἔτος, ἀφ' οὗ ἐλάλησε Κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο πρὸς Μωυσῆν καὶ ἐπορεύθη Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ σήμερον ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν· ἔτι εἰμὶ σήμερον ἰσχύων, ὡσεὶ ὅτε ἀπέστειλέ με Μωυσῆς, ὡσαύτως ἰσχύω νῦν ἐξελθεῖν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸν πόλεμον. καὶ νῦν αἰτοῦμαί σε τὸ ὄρος τοῦτο, καθὰ εἶπε Κύριος τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· ὅτι σὺ ἀκήκοας τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. νῦν δὲ οἱ Ἐνακὶμ ἐκεῖ εἰσι, πόλεις ὀχυραὶ καὶ μεγάλαι· ἐὰν οὖν Κύριος μετ' ἐμοῦ ᾖ, ἐξολοθρεύσω αὐτούς, ὃν τρόπον εἰπέ μοι Κύριος. καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν Ἰησοῦς καὶ ἔδωκε Χεβρὼν τῷ Χάλεβ υἱῷ Ἰεφονὴ υἱῷ Κενὲζ ἐν κλήρῳ. διὰ τοῦτο ἐγενήθη ἡ Χεβρὼν τῷ Χάλεβ τῷ τοῦ Ἰεφονὴ τοῦ Κενεζαίου ἐν κλήρῳ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, διὰ τὸ αὐτὸν ἐπακολουθῆσαι τῷ προστάγματι Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ. τὸ δὲ ὄνομα τῆς Χεβρὼν ἦν τὸ πρότερον πόλις Ἀρβόκ· μητρόπολις τῶν Ἐνακὶμ αὕτη. καὶ ἡ γῆ ἐκόπασε τοῦ πολέμου. (Fol. 496v.).

“Fakat benimle beraber çıkmış olan kardeşlerim kavmin yüreğini erittiler. Ancak ben tamamen RAB’bin yolunda yürüdüm. Ve o gün Musa söz verip dedi: Ayağının bastığı toprak mutlaka sana ve senin oğullarına ebediyen miras olacaktır. Çünkü tamamen RAB’bin yolunda yürüdün. Ve şimdi işte, İsrail çölde yürürken RAB bu sözü Musa’ya söylediğinden beri kırk beş yıl oldu. RAB söylediği gibi beni yaşattı. Ve şimdi, işte, ben bugün seksen beş yaşındayım. Musa’nın beni gönderdiği günde olduğu kadar bugün de kuvvetliyim. O zaman kuvvetim nasıldıysa şimdi de savaş için ve çıkıp gitmek için kuvvetim öyledir. Ve o günde RAB’bin söylediği bu dağlığı şimdi bana ver. Çünkü Anakların ve büyük ve duvarlı şehirlerin orada olduğunu sen o gün işittin. Belki RAB benimle beraber olur. Ve RAB’bin söylediği gibi onları kovarım. Ve Yeşu onu mübarek kıldı. Ve Hebron’u Yefunne oğlu Kalev’e miras olarak verdi. Bunun için Hevron bugüne kadar Kenizzî Yefunne oğlu Kalev’in mirası oldu. Çünkü o tamamen İsrailin RAB’binin yolunda yürüdü. Ve Hevron’un adı evelce Kiryat-arba idi. Bu

Arba Anaklar arasında en büyük adamdı. Ve ülke savaşmaktan rahata erdi." (Yeşu 14:8-15)

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımı görselleştiren resimde, *Yeşu'nun, Kalev'i Kutsaması Ve Hevron'u Ona Vermesi* anı canlandırılmıştır. Sahnenin solunda tahtta oturmuş Yeşu, önündeki Kalev'e bakmaktadır. Kalev, Yeşu'ya hürmet eder şekilde dizleri üzerine çökmüştür.

Bu resimdeki Kalev bir önceki resimde (Kat. 296) tasvir edilen figürden daha yaşlı gösterilmiştir. Birbirinin devamı olan resimlerde aynı figürün farklı işlenmesi farklı sanatçıların eserde çalıştığını düşündürmektedir.

Katalog No: 298

Folyo No: 497v.

Bölüm: Yeşu

Konu: Kiryat- Sefer'in Kuşatılması.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XL, Resim 259; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 259, Resim 1323.

Tanım: Resim, iki sahneli sayfanın sol üst kısmında yerleştirilmiştir. Kırmızı konturla sınırlanan resim alanı dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda; kuşatılan kent, Yeşu ve

Yeşunun askerleri ve kuşatılan kentten kaçan iki erkek figür yer almaktadır. Boya dökülmeleri görülen resim hasarlıdır.

> *καὶ διεκβάλλει τὸ ὅριον κατὰ νώτου ’Ακκαρὼν ἐπὶ βορρᾶν, καὶ διεκβαλεῖ τὰ ὅρια εἰς Σοκχὼθ καὶ παρελεύσεται ὅρια ἐπὶ λίβα καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ Λεβνά, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων ἐπὶ θάλασσαν. καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν ἀπὸ θαλάσσης· ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη ὁριεῖ. ταῦτα τὰ ὅρια υἱῶν ’Ιούδα κύκλῳ κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ τῷ Χάλεβ υἱῷ ’Ιεφονὴ ἔδωκε μερίδα ἐν μέσῳ υἱῶν ’Ιούδα διὰ προστάγματος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ’Ιησοῦς τὴν πόλιν ’Αρβὸκ μητρόπολιν ’Ενὰκ αὕτη ἐστὶ Χεβρών. καὶ ἐξωλόθρευσεν ἐκεῖθεν Χάλεβ υἱὸς ’Ιεφονὴ τοὺς τρεῖς υἱοὺς ’Ενάκ, τὸν Σουσὶ καὶ Θολαμὶ καὶ τὸν ’Αχιμᾶ. καὶ ἀνέβη ἐκεῖθεν Χάλεβ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας Δαβίρ· τὸ δὲ ὄνομα Δαβὶρ ἦν τὸ πρότερον Πόλις γραμμάτων. καὶ εἶπε Χάλεβ· ὃς ἐὰν λάβῃ καὶ ἐκκόψῃ τὴν Πόλιν τῶν γραμμάτων καὶ κυριεύσῃ αὐτῆς, δώσω αὐτῷ τὴν ’Ασχὰν θυγατέρα μου εἰς γυναῖκα· καὶ ἔλαβεν αὐτὴν Γοθονιὴλ υἱὸς Κενὲζ ἀδελφὸς Χάλεβ ὁ νεώτερος καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ’Ασχὰν θυγατέρα αὐτοῦ γυναῖκα ...* (Fol. 497v.)

> “Ve sınır Ekron yanından şimale doğru çıkıyordu. Ve sınır Şikkeron’a uzanıyor ve Baala Dağı’na geçiyor ve Yabneel’e çıkıyordu. Ve sınırın sonu denizdi. Ve büyük deniz ve onun kıyısı garb sınırıydı. Aşiretlerine göre Yahuda oğullarının çepeçevre sınırı buydu. Ve RAB’bin Yeşu’ya olan emrine göre; Yahuda oğulları arasında Kiryat-arbayı, o Hevron’dur, hisse olarak Yefunne oğlu Kalev’e verdi. Bu Arba Anak’ın babasıydı. Ve Kalev Anak’ın evlâdını, Şeşa’yı ve Ahima’nı ve Talma’yı, Anak’ın üç oğlunu oradan kovdu. Ve oradan Devir ahalisine karşı çıktı. Ve Devir’in adı önceden Kiryat-seferdi. Ve Kalev dedi: Kim Kiryat-seferi vurur ve onu alırsa, kızım Aksa’yı eş olarak ona vereceğim. Ve onu Kalev’in kardeşi Kenaz’ın oğlu Otniel aldı. Ve kızı Aksa’yı eş olarak ona verdi...” (Yeşu 15:11-17).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Kiryat- Sefer'in Kuşatılması* konusu canlandırılmıştır. Sahnenin sağ tarafında surlarla çevrili kenti kuşatmaya çalışan İsrailli askerler görülür. Kentin açık kapısına askerlerden bir tanesi başını sokarak girmeye çalışmaktadır. Bu asker kenti aldığı için, Kalev'in kızıyla evlendirilen kişi olmalıdır. Nitekim metinde Kalev'in; "Kim Kiryat-seferi vurur ve onu alırsa, kızım Aksa'yı eş olarak ona vereceğim." dediği yazmaktadır. Askerlerin arkasında, solda, yarı profilden verilmiş Yeşu ayakta görülmektedir. Yeşu, sağ elinde mızrak tutarken sol elini ileri doğru uzatmış, askerleri savaşmaya gönderircesine komut verirken tasvir edilmiştir. Mavi haleli başında miğferi, askeri kıyafeti, tuniğin altında taytı ve uzun sandaletiyle Romalı bir asker görünümündedir. Sahnenin sağında, zapt edilen "Kiryat- Sefer" kentinden olduğu düşünülen iki erkek figür, başlarını geriye doğru çevirmiş, arkalarında kalan kente bakarak kaçmaya çalışmaktadır. Yeşil zeminli sahnenin arkaplanı boş bırakılmıştır. Şematik tasarlanan kompozisyonda figürler kente oranla iri resmedilmiştir.

Metinde anlatılan hikâyeyi görselleştiren resim konunun tanınmasını sağlar niteliktedir. Ancak metindeki anlatımla örtüşmeyen bir nokta dikkat çekicidir. Metinde; Kiryat-sefer kentinin alınmasını isteyen ve bunun karşılığında kenti kurtaran kişiye kızı Aksa'yı vereceğini söyleyen Kalev'dir. Yani askerleri kenti almaya yüreklendiren Yeşu değil Kalev'dir. Fakat resimde daha önceki sahnelerden tanıdığımız Yeşu, askerleri savaşa gönderiyorken tasvir edilmiştir.

Katalog No: 299

Folyo No: 497v.

Bölüm: Yeşu

Konu: Aksa, Kalev'den Toprak İstiyor.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XL, Resim 260; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 260, Resim 1328.

Tanım: İki sahneli sayfanın sol alt köşesine konumlandırılan resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılan dikdörtgen şeklindedir. Kompozisyonda, eşek üstünde bir kadın ve onunla konuşan yaşlı bir erkek figür görülmektedir. Renk dökülmeleri ve silinmeleri nedeniyle resim hasarlıdır.

> *... καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτὴν καὶ συνεβουλεύσατο αὐτῷ λέγουσα· αἰτήσομαι τὸν πατέρα μου ἀγρόν· καὶ ἐβόησεν ἐκ τοῦ ὄνου. καὶ εἶπεν αὐτῇ Χάλεβ· τί ἐστί σοι; καὶ εἶπεν αὐτῷ· δός μοι εὐλογίαν, ὅτι εἰς γῆν Ναγὲβ δέδωκάς με· δός μοι τὴν Γολαθμαίν. καὶ ἔδωκεν αὐτῇ Χάλεβ τὴν Γολαθμαὶν τὴν ἄνω καὶ τὴν Γολαθμαὶν τὴν κάτω. αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς υἱῶν Ἰούδα. Ἐγενήθησαν δὲ πόλεις αὐτῶν· πόλις πρώτη φυλῆς υἱῶν Ἰούδα ἐφ' ὁρίων Ἐδὼμ ἐπὶ τῆς ἐρήμου…* (Fol. 497v.)

> "… Ve vaki oldu ki, kadın ona vardığı zaman babasından bir tarla istemeğe onu teşvik etti. Ve kadın eşeğinden indi. Ve Kalev ona dedi: Neyin var? Ve kadın dedi: Bana bir hediye ver. Mademki beni Cenub diyarına verdin, bana su kaynakları da ver. Ve yukardaki kaynakları ve aşağıdaki kaynakları ona verdi. Aşiretlerine göre Yahuda oğulları oymağının mirası budur. Ve Yahuda oğulları oymağının Edom sınırına doğru Cenubun en son kısmında olan şehirleri, Kabtseel, Eder ve Yagur…" (Yeşu 15:18-19)

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Aksa, Kalev'den Toprak İstiyor* iken tasvir edilmiştir. Sahnenin solunda profilden verilmiş gri bir eşek üzerinde oturmuş Aksa betimlenmiştir. Aksa, cepheden görünecek şekilde eşeğin üstünde yan oturmuştur. Vücudun duruşunu ve kıvrımlarını görünür kılacak şekilde kumaşın vücudu sarmalayışı, diz ve dirseklerden açılımı Helenistik[259] etkili bir anlayışla resmedilmiştir. Sağda, yerde ayakta duran sakallı ve uzun saçlı yaşlı Kalev sağ elini yukarı kaldırmış konuşurken tasvir edilmiştir. Figürlerin kompozisyondaki konum ve duruşları bir konuşmanın gerçekleştiğini yansıtmaktadır.

Katalog No: 300

Folyo No: 499r.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Firavun'un, Gezer'i Kuşatması[260]

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XL, Resim 262; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 260, Resim 1333.

Tanım: Resim, sayfanın sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki resim alanı kırmızı konturla sınırlandırılmıştır. Kalabalık figürlü kompozisyonda kenti almaya

[259]Bizans sanatının, Yunan ve Helenistik resim sanatının buluşlarının etkisinde kalmış olduğu bilinmektedir. Bkz. E.H., Gombrich, (2009). *Sanatın Öyküsü*, İstanbul: Remzi Kitapevi, s.138.
[260]Metinde bu konu ile ilgili bir anlatım yoktur. Ancak Araştırmacılara göre resmin konusu "Firavun'un, Gezer'i Kuşatması"dır. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 260, Res. 1333.

çalışan asker figürler ile kenti savunmaya çalışan asker figürler yer almaktadır. Resimde kararma ve boya dökülmeleri mevcuttur.

> *καὶ ἐγενήθη ὅρια υἱῶν Ἐφραὶμ κατὰ δήμους αὐτῶν· καὶ ἐγενήθη τὰ ὅρια τῆς κληρονομίας αὐτῶν ἀπ' ἀνατολῶν Ἀταρὼθ καὶ Ἐρὼκ ἕως Βαιθωρὼν τὴν ἄνω καὶ Γαζαρά, καὶ διελεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ τὴν θάλασσαν εἰς Ἰκασμὼν ἀπὸ βορρᾶ Θερμά, περιελεύσεται ἐπ' ἀνατολὰς εἰς Θηνασὰ καὶ Σελλησὰ καὶ παρελεύσεται ἀπ' ἀνατολῶν εἰς Ἰανωκὰ καὶ εἰς Μαχώ, καὶ Ἀταρὼθ καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν καὶ ἐλεύσεται ἐπὶ Ἰεριχὼ καὶ διεκβαλεῖ ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην. καὶ ἀπὸ Τάφου πορεύσεται τὰ ὅρια ἐπὶ θάλασσαν ἐπὶ Χελκανά, καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτῶν ἐπὶ θάλασσαν· αὕτη ἡ κληρονομία φυλῆς Ἐφραὶμ κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ αἱ πόλεις αἱ ἀφορισθεῖσαι τοῖς υἱοῖς Ἐφραὶμ ἀνὰ μέσον τῆς κληρονομίας υἱῶν Μανασσῆ, πᾶσαι αἱ πόλεις καὶ αἱ κῶμαι αὐτῶν. καὶ οὐκ ἀπώλεσεν Ἐφραὶμ τὸν Χαναναῖον τὸν κατοικοῦντα ἐν Γαζέρ, καὶ κατῴκει ὁ Χαναναῖος ἐν τῷ Ἐφραὶμ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, ἕως ἀνέβη Φαραὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου καὶ ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἐνέπρησεν αὐτὴν ἐν πυρί, καὶ τοὺς Χαναναίους καὶ τοὺς Φερεζαίους καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν Γαζὲρ ἐξεκέντησαν, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Φαραὼ ἐν φερνῇ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. Καὶ ἐγένετο τὰ ὅρια φυλῆς υἱῶν Μανασσῆ, ὅτι οὗτος πρωτότοκος τῷ Ἰωσήφ· τῷ Μαχὶρ πρωτοτόκῳ Μανασσῆ πατρὶ Γαλαάδ (ἀνὴρ γὰρ πολεμιστὴς ἦν) ἐν τῇ Γαλααδίτιδι καὶ ἐν τῇ Βασανίτιδι.* (Fol. 499r.)

> "Ve Efraim oğullarının aşiretlerine göre sınırı şöyleydi: Miraslarının sınırı şarka doğru, yukarıdaki Beyt-horon'a kadar Atarot-addar idi. Ve şimalde Mikmetat'ta sınır garba doğru çıkıyordu. Ve sınır şarka doğru Taanat-şiloy'a dönüyordu. Ve onun boyunca Yanoah şarkından geçiyordu. Ve Yanoah'tan Atarot'a ve Naara'ya iniyordu ve Eriha'ya ulaşıp Erden'de bitiyordu. Tappuah'tan sınır garba doğru Kana Vadisi'ne iniyordu. Ve sonu denizdeydi. Aşiretlerine göre Efraim oğulları oymağının mirası, Maneşeh oğullarının mirası arasında Efraim oğulları için ayrılmış olan şehirlerle beraber, bütün şehirler ve köyleri budur. Ve Gezer'de oturan Kenânlıları kovmadılar. Fakat Kenânlılar bugüne kadar Efraim arasında oturmaktadırlar. Ve angaryacı kullar oldular. Ve Maneşeh oymağı için kura buydu. Çünkü Yusuf'un ilk oğluydu. Maneşeh'in ilki, Gilead'ın babası

Makir savaşçı olduğu için Gilead ve Başan onun oldu." (Yeşu 16:5-10; 17:1).

Resim-Metin ilişkisi: Resimde, *Firavun'un, Gezer'i Kuşatması*'nın sahnelendiği bilinmektedir. Sahnenin sağında surlarla çevrili bir kale kent görülür. Kentin içinde, ellerindeki kalkan ve mızraklarla kenti savunmaya çalışan iki figür, kent surlarının dışında kalmış kenti almaya çalışan Firavun'un askerlerince mızraklanmış yerde kanlar içinde görülen iki figür ile kentin kapısından girmekte olan bir figür betimlenmiştir. Atlı ve yaya askerleriyle kente saldıran Firavun solda görünmektedir. Askerlerinden biri elinde bir savaş alanı flamasıyla Firavun'a doğru yönelmiştir. Firavun, hareket halinde betimlenmiş bir atın üzerinde, yeşil haleli başındaki tacı, uçuşan pelerini ve kıyafetiyle bir Bizanslı gibi resmedilmiştir. Hareketli bir savaş sahnesi olan resim, bulunduğu sayfadaki metinle ilişkilendirilememiştir.

Katalog No: 301

Folyo No: 499v.

Bölüm: Yeşu.

Konu: Selofhat'ın Kızlarının Yeşu'dan Miraslarını İstemeleri[261].

[261]Araştırmacılar, bu resmin konusunun "Yeşu, Selofhat'ın Kızlarına Miras Veriyor" olduğunu belirtir. Bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 261, Res. 1338.

Bibliyografya: Uspenskii, F. (1907), s. XL, Resim 263; Weitzmann, K. ve Bernabo, M. (1999). s. 261, Resim1338.

Tanım: Sayfanın ortasında metin genişliğinde hizalanmış resim, kırmızı kontur ile sınırlandırılmış yatay dikdörtgen şeklinde bir alana yerleştirilmiştir. Kompozisyonda; ölçü alan iki figür, Yeşu, kâhin Eleazar ve Selofhat'ın kızları yer almaktadır. Resimde boya dökülmeleri görülmektedir.

> *καὶ ἐγενήθη τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ τοῖς λοιποῖς κατὰ δήμους αὐτῶν, τοῖς υἱοῖς Ἰεζὲρ καὶ τοῖς υἱοῖς Κελὲζ καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰεζιὴλ καὶ τοῖς υἱοῖς Συχὲμ καὶ τοῖς υἱοῖς Συμαρὶμ καὶ τοῖς υἱοῖς Ὀφέρ· οὗτοι ἄρσενες κατὰ δήμους αὐτῶν. καὶ τῷ Σαλπαὰδ υἱῷ Ὀφὲρ οὐκ ἦσαν αὐτῷ υἱοί, ἀλλ' ἢ θυγατέρες. καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν θυγατέρων Σαλπαάδ· Μααλὰ καὶ Νουὰ καὶ Ἔγλὰ καὶ Μελχὰ καὶ Θερσά. καὶ ἔστησαν ἐναντίον Ἐλεάζαρ τοῦ ἱερέως, καὶ ἐναντίον Ἰησοῦ, καὶ ἐναντίον τῶν ἀρχόντων λέγουσαι· ὁ Θεὸς ἐνετείλατο διά χειρὸς Μωυσῆ δοῦναι ἡμῖν κληρονομίαν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. καὶ ἐδόθη αὐταῖς διὰ προστάγματος Κυρίου κλῆρος ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τοῦ πατρὸς αὐτῶν. καὶ ἔπεσεν ὁ σχοινισμὸς αὐτῶν ἀπὸ Ἀνάσσα καὶ πεδίον Λαβὲκ ἐκ τῆς γῆς Γαλαάδ, ἥ ἐστι πέραν τοῦ Ἰορδάνου· ὅτι θυγατέρες υἱῶν Μανασσῆ ἐκληρονόμησαν κλῆρον ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν· ἡ δὲ γῆ Γαλαὰδ ἐγενήθη τοῖς υἱοῖς Μανασσῆ τοῖς καταλελειμμένοις…*(Fol. 499v.)

> "Ve Maneşeh'in geri kalan oğulları için, Abiezer oğulları için ve Helek oğulları için ve Asriel oğulları için ve Şekem oğulları için ve Hefer oğulları için ve Şemida oğulları için, aşiretlerine göre kura yapıldı. Bunlar aşiretlerine göre Yusuf oğlu Maneşeh'in erkek çocukları idi. Fakat Maneşeh oğlu Makir oğlu Gilead oğlu Hefer oğlu Selofhat'ın oğulları yoktu. Fakat kızları vardı. Ve kızlarının adları şunlardı: Mahla ve Noa, Hogla, Milka ve Tirtsa. Ve kâhin Eleazar'ın ve Nun oğlu Yeşu ile beylerin karşısına gelip dediler: Kardeşlerimiz arasında bize miras vermeyi RAB Musa'ya emretti. Ve RAB'in emrine göre babalarının kardeşleri arasında onlara miras verdi. Ve Erden ötesinde olan Gilead ve Başan ülkesinden başka, Maneşeh'e on hisse düştü. Çünkü Maneşeh kızları oğulları arasında miras aldılar. Ve Gilead diyarı Maneşeh'in geri kalan oğulları içindi. ...." (Yeşu 17:2-6).

Resim-Metin ilişkisi: Metindeki anlatımdan ve figürlerin kompozisyondaki konumlandırılmalarından hareketle resmin konusunun, *Selofhat'ın Kızlarının Yeşu'dan Miraslarını İstemeleri* olduğu söylenebilir. Yatay bir şerit şeklinde metnin arasına yerleştirilen sahnenin sol tarafında iki figür ölçü alırken görülür. İlk figür, sol eliyle ipin bir ucunu tutarken sağ eliyle de bir çubuk tutmaktadır. Dizini kırmış ve eğilmiş görünen ikinci figür, başını geriye doğru çevirmiş arkasındaki figürlere bakarken sol eliyle de ipin diğer ucunu tutmaktadır. Sahnenin ortasında Yeşu ve yanında Kâhin Eleazar yer almaktadır. Sağ elinde mızrak tutan Yeşu'nun başı mavi haleli ve miğfersizdir. Yeşu ölçü alan figürlere bakışlarını yöneltmiştir. Yeşu'nun yanında ayakta bekleyen yaşlı Kâhin Eleazar, önceki sahnelerde gördüğümüz Kalev figürüne benzemektedir. Eleazar; arkasına dönmüş konuşurken sağ eliyle de önde ölçüm yapanları göstermektedir. Sahnenin sağında, ikili ve üçlü iki grup olacak şekilde Selofhat'ın beş kızı: Mahla ve Noa, Hogla, Milka ve Tirtsa tasvir edilmiştir. Uzun elbiseli kızların başı örtülüdür. Kızlardan öndeki elini uzatmış konuşur vaziyetteyken, yanındaki kız kardeşi arkadaki kızlara dönmüş bakmaktadır. Arkadaki üç kız üzgün bir şekilde görünürken bir tanesi elini yüzüne götürmüştür. Resimde, kızların Yeşu'dan miras istemesini ve Yeşu'nun onlara miras vermesini aynı anda izlemek mümkündür.

5. DEĞERLENDİRME

Anadolu'nun önemli medeniyetlerinden biri olan Bizans döneminde farklı konulu, resimli veya resimsiz pek çok el yazması üretildiği bilinmektedir. Bizans imparatorlarının ve asilzadelerinin el yazmalara, özellikle de resimli el yazmalara düşkün oldukları, günümüze gelebilen zengin koleksiyonlardan anlaşılmaktadır. Repertuarlarında; İncil, Zebur, Eski Ahit ve Menologion (Kilise Takvimi) gibi dini konulu resimli el yazmalar bulunuyordu. Bunların dışında 1050-1300 tarihleri arasında üretildiği bilinen, Tevrat'ın ilk sekiz kitabından oluşan Oktateukh el yazmaları üretilmiştir. Bu resimli Bizans Oktateukh el yazmalarının altı tanesi: *Vatikan Gr. 747, Vatikan Gr. 746, Athos Dağı Vatopedi 602, Laurenziana, plut. 5.38, İzmir A. 1* ve *Topkapı Sarayı G.İ. 8* günümüze gelebilmiştir.

Resimli Oktateukh el yazmaları (plut. 5.38 hariç), benzer düzende metin ve aynı temayı işleyen resimler içermeleri nedeniyle bir grup olarak değerlendirilmektedir[262]. Resimlenen hikâye, metin içinde ayrılan alan ve buraya işlenen resimlerin konusu benzerlik göstermektedir. Kurallı ve zorunlu bir modeli kopya ederek Yunanca el yazma üreten, kopyacı denilen yazarların çalıştığı atölyelerin faaliyet gösterdiği bilinmektedir[263]. Bu tarz bir atölyenin ürünü olduğu düşünülen resimli Oktateukh el yazmalarının da bir modelden kopya edilerek belli bir kural ve düzen dâhilinde yapıldığı görülmektedir.

Türkiye'de 1922 yılına kadar iki resimli Oktateukh el yazması (*İzmir MS. A. 1* ve *Topkapı Sarayı G.İ. 8*) bulunmaktaydı. Ne yazık ki, İzmir A. 1 Oktateukh el yazması, 1922 yılında İzmir'de bulunan manastırın yanması nedeniyle kaybolmuştur. Eserin yandığı veya birileri tarafından alıkonulduğuyla ilgili kesin bir bilgi yoktur. Ancak o tarihten sonra el yazması kayıp olarak bilinmektedir. Neyse ki, hâlâ Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde G.İ. 8 numarada kayıtlı bulunan resimli Bizans Oktateukh el yazması günümüze gelebilmiştir.

Topkapı Sarayı G.İ. 8 el yazmasının önsözünde yer alan, Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un en küçük oğlu İsaakios'a (d.1093-1152'den sonra) ait olduğu öne sürülen başlıklı bir Aristeas Mektubu tefsir metnine sahip olması nedeniyle eser,

[262] Lowden, 2010, a.g.m., s. 110.
[263] E. Ozansoy. (2011). Yunan Paleografisi Üzerine Not. *Anadolu Araştırmaları*, (13), 189-213.

yaptıranı ve tarihi belli tek Oktateukh el yazması olarak kabul edilmektedir. Bu durum, eserin diğer el yazmalarıyla karşılaştırılmasına imkân sağlamakta ve esere belge niteliği kazandırmaktadır.

Topkapı Sarayı G.İ.8 nüshası, diğer resimli Oktateukh el yazmalarına göre, yaprakları kaybolmadan günümüze gelebilen ülkemizdeki tek nüshadır. Ama maalesef, bu el yazmasında kesik iki resim yeri mevcuttur. K. Weitzmann ve M. Bernabo (1999), *Aristeas Mekubu* ile ilgili bölümde, fol. 13v'nin kesilmiş olduğunu ve daha önce burada bir resmin varlığından söz etmektedir[264]. Nitekim el yazması incelendiğinde resmin kesildiği, boş kalan yerin bir kağıt parçası ile yapıştırılıp kapatıldığı görülmüştür. İkinci kesilmiş resim ise; Fol. 339r-339v[265]'de tespit edildi. Buradaki boş resim alanı da kâğıt parçası ile kapatılmıştır. Bu resimlerin ne zaman ve kim tarafından kesildiği bilinmemektedir.

5.1. Resim Düzenlemesi

El yazmasında; tamamlanmış[266], boyaması tamamlanmamış[267] ve taslak halinde kalmış[268] toplam 301 resim sahnesi ve resimlenmek üzere ayrılmış ancak boş kalmış 86 resim alanı vardır. Bu durum eserin resimlenişi ile ilgili teknik bilgi vermesi açısından önemlidir. Metin yazılırken resmin işlenmesi için boş alan bırakıldığı, bu alana önce siyah konturla taslağın çizildiği (Kat. 65), boyamaya geniş alanlardan başlandığı (Kat. 67-71) ve ayak, el yüz, hale ve Tanrı'nın eli gibi kısımların daha sonra boyandığı anlaşılmaktadır. Boyaması yarım kalmış resimlerin tümünde özellikle figürlerin yüzünün boş kalması, atölyede sadece yüz çalışan sanatçıların var olabileceğini düşündürmektedir.

El yazmasını süsleyen resimler, metnin içine serpiştirilerek yerleştirilmiştir. Bazı sayfalarda iki[269] veya üç[270] resim görebilmek mümkündür. Resimler; kare, kareye yakın dikdörtgen, yatay veya dikey dikdörtgen şeklinde kırmızı bir konturla[271] sınırlandırılmış

[264] Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 12
[265] Kat. 209-210.
[266] Kat. 1-23, 25-61, 71-301.
[267] Kat. 24, 62-64, 66-70.
[268] Kat. 65.
[269] Fol. 37v, 69r, 137r, 360v, 474v, 482v, 491r bunlardan bazılarıdır.
[270] Fol. 345v.
[271] Kat. 5, 11-22, 24-32, 34-60, vd.

veya kontursuz[272] bir alana yerleştirilmiştir. Konturlanmış resimler; köşeleri düğümlü veya düz çerçeve şeklinde olabilmektedir.

Sinematografik verilmiş sahnelerde, iki[273] veya üç[274] anı ardışık izlemeyi mümkün kılan öyküleyici anlatımlı[275] resimleme yapılmıştır. Bazı sahnelerde, yatay ya da dikey olarak kırmızı konturla ayrılmış iki sahneli[276] düzenlenmiş kompozisyonda birden fazla olay anı betimlenmiştir.

5.2. Resim -Metin İlişkisi

El yazmada genel olarak resimlerin, metinde geçen konunun anlaşılmasını sağlar nitelikte olduğu ve hikâye edilen olayın ikonografik unsurlarını içerdiği söylenebilir.

Ancak bu durumu yansıtmayan örnekler de vardır. Mesela; Yaratılış 1:24-1:26 metinde deniz canavarı ifadesi geçmemesine rağmen, resimde[277] köşelerde deniz canavarlarının tasviri görülmektedir. Oysaki deniz canavarı ifadesi, Yaratılış 1:21'de geçmektedir. Önceki metne ait bir ifadeyi betimleyen resim, farklı sayfada bulunan kompozisyonda yer almıştır. Bununla birlikte, metinde ifade edilmemesine rağmen resim kompozisyonunda betimlenmiş figür/ figürlerin tasvirleri[278] de mevcuttur. Ayrıca sadece figürlerden oluşan, hikâyede geçen ikonografik unsurları içermeyen resim örneği de görülür. Kat 152'de, "Tatarcık Belası" konulu metinde; Musa'nın elinde değnek, her yeri saran tatarcık, tatarcıkları yok etmeye çalışan büyücüler gibi ifadeler geçmesine rağmen resimde bu unsurların betimlenmediği görülmektedir. Bunun yerine ayakta ve konuşur vaziyette dört erkek figür betimlenmiştir. Bu resmin, kalıplaşmış bir modelden alınarak kullanıldığı düşünülebilir.

Resimlerin konularına göre sayfalara yerleştirilmesinde, resim metin ilişkisi karşılaştırıldığında bazı tutarsızlıklar yapıldığı görülür[279]. Metindeki anlatıma göre; resimde *Musa, Horeb Dağı'nda* konusu işlenmiş olmalıdır. Ancak bu resim

[272] Kat. 4, 8-10, 23, 33, 61-62, 65, 100, 101, 103, 107, 130, 147.
[273] Kat. 89, 91, 105, 107-110, 292, vd.
[274] Kat.85, 106, 120, 121, 172 vd.
[275]Belli bir öykünün çeşitli aşamalarının aynı sahne içinde gösterilmesi sanat tarihi terminolojisinde "Öyküleyici Anlatım" (Hikâyeci Anlatım) olarak ifade edilmektedir. U. Tükel, ve S. Y. Arsal, (2014). *Sözden İmgeye Batı Sanatında İkonografi*, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, s.222.
[276] Kat. 119- 121, 133- 136 vd.
[277] Kat. 10.
[278] Kat. 28, 29, 51, 55.
[279] Kat. 141, 142, 143, 144.

kompozisyonu, konunun devamı olan ileriki sayfada[280] yer alan *Musa'nın RAB İle Konuşması*[281] hikâyesinin tasviri ile aynıdır. Sanatçı, resmi buraya yanlışlıkla[282] (ya da yeniden) kopya etmiş olabilir.

Kat. 163 ile Kat. 164'teki resimlerin de metindeki anlatım sırası takip edilerek yerleştirilmediği görülür. Metne göre; "Mısırlıların, İsraillileri Kovalaması Ve Kızıldeniz'e Varış" konulu resim (Fol. 194r, Kat. 163), "İsrailliler, Yusuf'un Kemiklerini Taşıyo"r (Fol. 195v. Kat. 164), konulu resimden sonra yerleştirilmeliydi. Çünkü Kutsal metinde İsrailliler, Yusuf'un Kemiklerini Taşıyor konusu "Çıkış 13:19" ayetinde; "Mısırlıların, İsraillileri Kovalaması ve Kızıldeniz'e Varış" konusu ise; "Çıkış 14:10-13" ayetinde anlatılmaktadır. Resimlerin yanlış yerleştirilmesi, sanatçının metnin içeriği hakkında fikir sahibi olmayabileceğini düşündürür. Belki de, sanatçının görevi metni okuyabilmekten ziyade sadece kendisine gösterilen alana resmi kopyalamaktı, çıkarımı da yapılabilir.

Resimde görselleştirilen olayın geçtiği metin ile resim çoğunlukla aynı sayfada yer almakla birlikte, bazı resimlerin ilgili metinle aynı sayfada bulunmadığı görülmüştür. Resmin konusunu açıklayan metnin, resmin bulunduğu sayfadan bir veya iki sayfa önceki veya sonraki sayfalarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Mesela; Kat. 8'de; resim fol. 31r'de, metin fol. 30v'de

Kat. 16'da; resim fol. 39r'de, metin fol. 38v'de

Kat. 172'de; resim fol. 209v'de, metin fol. 209r'de

Kat. 174'de; resim fol. 229v'de, metin fol. 228v'de

Öte yandan, bazı resim alanlarında[283] yazılmış notlar dikkat çekicidir. Çevirisi yapıldığında, bunların sahneyi açıklayıcı notlar olduğu görülmüştür. Örneğin, Kat. 75' te değinilen Saranın ölümü konulu resimde, sahnenin içinde üst bölümde kırmızı mürekkeple "ἡ τῆς Σάρρας τελευτή/Sara'nın ölümü" yazılıdır.

[280] Fol. 167r.
[281] Kat. 143.
[282] J. Anderson'a göre; bu resmin sanatçısı olan Kokkinobaphos resmi yerleştirirken yanlışlık yapmış olabilir. Bkz. Anderson, 1982, a.g.m., s. 98.
[283] Kat. 121'e kadar görülen bazı resim sahnelerinin boş kalan kısımlarına kırmızı mürekkeple Yunanca notlar yazılmıştır.

El yazmasında kalıplaşmış bazı kompozisyonların farklı konulu başka bir sahneye uyarlandığı görülmüştür. Kat. 167'deki sahne, sadece bazı değişiklikler yapılarak Kat. 169'daki resimde tekrar kullanılmıştır. Kat. 167'deki sahnede çöldeki gölet, Kat. 169'da kayadan fışkıran su olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Kat. 167'de kalabalık çizilen figürler Kat. 169'da daha az çizilmiş ve Musa'nın solundaki erkek figür, sağdaki kadın figürünün yanına taşınarak konuşuyorken gösterilmiştir. Bazen de bir sahnedeki figür grubunun başka bir sahnede tekrar kullanıldığı görülür. Farklı konular ve kişiler için aynı figür grubunun kullanılması, figürlerin duruş ve kıyafetlerinin aynı betimlenmesi, metindeki kişilerin tanınmasını ve hikâyenin anlaşılmasını zorlaştırdığı düşünülür. Okuyucunun hikâyeyi anlamasını kolaylaştırmak için metnin resimle görselleştirilmesi anlayışından uzak, boş alanları resimleme kaygısını yansıtan bir yaklaşım sergilenmiş olabilir. Ya da aynı figür grubunun kalıplaşmış bir modelden örnek alınarak tekrar kullanıldığı düşünülebilir.

5.3. Aynı Konulu Sahneler

Topkapı Sarayı G.İ.8 Oktateukh el yazmasında, farklı bölümlerde birden fazla kez tekrar edilmiş, aynı konulu sahnelerin tasvir edildiği görüldü (Ek-Tablo 1). Aynı konulu sahnelerde aynı şablonun kullanılıp kullanılmadığı öğrenilmeye çalışıldı. Bununla birlikte; doğum, ölüm, savaş, sünnet gibi konulu sahnelerin bir başlıkta verilmesiyle, ilgili konularda yapılacak araştırmalar için veri sunulması amaçlanmıştır. Sahneler konularına göre şu başlıklardan oluşmaktadır:

Doğum Sahneleri: Bu konu ile ilgili ikisi doğum anı tamamlanmış, diğer ikisi ise gerçekleşmekte olan doğum anı olmak üzere toplam 4 doğum sahnesi vardır[284]. Yalın tasarlanmış kompozisyonlar üç veya dört figürden oluşmaktadır. Gerçekleşmekte olan doğum anı sahnelerinde doğum yapma pozisyonu dikkat çekicidir. Doğum yapan kadın ayaklarını iki yana açmış vaziyette minderli bir tabureye oturarak doğum yapmaya çalışırken, ellerini doğumu yaptıran ebeye uzatmış vaziyette, ebe ise başı ve tek kolu görünen bebeğin doğumunu gerçekleştirirken resmedilmiştir.

[284] Kat. 28, 83, 108, 137.

Ölüm Sahneleri: Ölüm konusu ile ilgili ölüm ve gömü olmak üzere ölüm olayının iki anını betimleyen 11 sahne bulunmaktadır[285]. Bazı sahnelerde mermer bir lahit içinde, bazı sahnelerde ise yatağın içinde uzanır vaziyette ölen kişiler tasvir edilmiştir. Ölen figür kıyafetleriyle betimlenmiştir. Figürlerin yaslı ve kederli psikolojik durumları jest ve mimikler ile yansıtılmıştır.

Yaratılış Sahneleri: Yaratılışla ile ilgili 9 sahne mevcuttur[286]. Genelde mavi boyanmış fona sahip sahneler, ikonografik açıdan konunun anlaşılmasını sağlar nitelikte bitki, hayvan ve insan figürlerinin yer aldığı kompozisyonlardan oluşmaktadır. İnce işçilikle işlenmiş sahnelerde durağanlık hâkimdir.

Soy/Nesil Sahneleri: Eski Ahit peygamberlerinin soyu Soy/nesil ile ilgili farklı kompozisyonlar kullanılarak canlandırılmış sahneler, 4 tanedir[287]. Sade tasarlanmış bir kompozisyona sahip sahneler; farklı özellikte ve gruplar halinde gösterilen kalabalık figürlerden oluşmaktadır. Figürlerin el ve kol hareketleri aralarında konuşur vaziyette olduklarını gösterir şekildedir.

Eş Alma Sahneleri: Evlenme veya eş almayla ilgili 5 sahne vardır[288]**.** Evlenen kadın ve erkek figürleri yan yana veya el ele tutuşmuş vaziyette ayakta beklerken gösterilmiştir. Sade tasarlanmış sahnede, figürler mimari bir yapı önüne yerleştirilmiştir.

Sünnet Sahneleri: Sünnet konulu 3 sahne bulunmaktadır[289]. Bu sahnelerde; arka planda bir peyzajı, ön planda ise figürlerin yerleştirilmesiyle oluşturulmuş bir kompozisyon düzenlemesi yapılmıştır. Sahneyi ikiye bölmüş hissi verecek şekilde sağda sünnet olan figürler solda ise diğer figürler resmedilmiştir. Sünnet edilen genç erkek figürler, ayakta durur vaziyettedir.

Yemek Sahneleri: Yemek yeme olayını tasvir eden 6 sahne mevcuttur[290]. Genelde iki veya üç olayı aynı sahnede öyküleyici bir anlatımla gösteren bu resimlerde, ilgili hikâyede geçen yemek yeme anı tasvir edilmiştir. Resimler arasında bazı

[285] Kat. 45,53, 75, 82, 100, 101, 134, 136, 161, 222, 224.
[286] Kat. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 20.
[287] Kat. 30, 46, 48, 125.
[288] Kat. 32, 64, 80, 91, 97.
[289] Kat. 66, 68, 269.
[290] Kat. 70, 112, 113, 121, 140, 171.

farklılıklar[291] olmasına rağmen genelde; elips bir masa etrafında, ön kısım boş kalacak şekilde, tabure üzerine oturmuş figürler dizilmiştir. Kalabalık figürlü yemek sahnelerinde figürlerin işlenişinde ve kompozisyonlara yerleşimlerinde bir dinamizm izlenmektedir.

Kucaklaşma/Karşılaşma Sahneleri: Figürlerin karşılaşma, kucaklaşma anını gösteren sahneler 5 tanedir[292]. Öyküleyici anlatım anlayışıyla oluşturulmuş bu resimler olayın duygusallığını yansıtır niteliktedir. Kucaklaşan figürler, birbirlerini kollarıyla sarar ve yanak yanağa durur vaziyettedir. Sahnedeki figürlerin duruşu, el kol hareketi serbesttir ve resme hareketlilik kazandırmaktadır.

Bela Sahneleri: Bela konusunu işleyen 13 sahne vardır[293]. Her bir sahnede farklı bir bela olayı resmedilmiştir. Bazı sahneler sadece figürler yer almaktadır. Açıklanan bela konusunu ikonografik olarak tanıtacak unsurlar tasvir edilmiştir. Bazı sahnelerde ise mekan vurgusu yapılmış, arka planda bir manzara içinde betimlenen figürlerle konu görselleştirilmiştir. Bela sahneleri genel olarak iri figürlü, canlı ve çok renklidir.

Öldürme/Taşlama Sahneleri: Bu konu ile ilgili 12 sahne bulunmaktadır[294]. Farklı hikâyelerde geçen öldürme olaylarında; çoğunluğu taş olmak üzere, kılıç, mızrak ve asa gibi unsurlar kullanılmıştır. Ayrıca ağaca asma şeklinde de öldürme olayı tasvir edilmiştir.

Savaş Sahneleri: Farklı üslup özelliği gösteren on iki[295] savaş sahnesi yer almaktadır. Enlemesine düzenlenen savaş sahneleri kalabalık figürlüdür. Savaşan figürlerin el kol hareketleri, duruşları sahnedeki hareketliliği yansıtmaktadır. Mızraklar, kılıçlar, kalkanlar da sahnedeki dinamizmi artırmaktadır. Bazı sahnelerde; arkada sembolik bir kent tasviri, önde yeşil zemin üzerine figürler yerleştirilmişken, bazı sahnelerde; detaylı işlenmiş manzara içine figürler yerleştirilmiştir. Resimlerde canlı ve birçok renk kullanılmıştır.

[291] Kat. 70'te masa kare şeklindedir. Kat. 121'de ise figürler yerde oturmaktadır.
[292] Kat. 95, 120, 126, 145, 171.
[293] Kat. 150-158, 161, 165, 211, 218.
[294] Kat. 26, 139, 148, 202, 204, 217, 234, 239, 249, 281, 282, 290.
[295] Kat. 61, 170, 216, 226, 227, 273, 274, 280, 281, 287, 291, 292.

Krali Sahneler: Kralların konu olduğu 11 resim bulunmaktadır[296]. Farklı konuları içeren resimlerde gördüğümüz kralların tahtları, kıyafetleri, başlıkları ve haleli-halesiz oluşları açısından farklılık göstermektedir. Yine de genel olarak kral figürleri, uzun elbise üzerine mor khlamys giyimli ve kırmızı çizmelidir. Konuyla bağlantılı olarak sahnedeki konumları da farklıdır. Hediye, emir veya izin verirken, kaçarken ya da asılırken resmedilmişlerdir.

Kent Tasvirli Sahneler: Kent betimi içeren ve kenti konu alan 12 resim vardır[297]. Bu resimlerde, sahnenin bir kenarına ya da arka plana yerleştirilmiş bir kent tasviri yapılmıştır. Genelde pembe renk duvar örgülü, sarı ve mavi renklerin de kullanıldığı, burcu bulunan surla çevrili kale görünümündeki kentler, dönemin kent mimarisini yansıtır niteliktedir. Sahnedeki figürler kentlerle aynı oranda iri gösterilmiştir. Kente vurgu yapacak şekilde figürler kompozisyona dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir.

Tapınak Sahneleri: Kiborium biçiminde tasvir edilmiş tapınak konulu 9 sahne mevcuttur[298]. Her bir sahnede birbirinden farklı tarzda tasvir edilmiş tapınak; mavi, pembe veya beyaz mermerden yapılmıştır. Kiborium görünümlü tapınağın içinde mor veya kırmızı renk kumaş örtülü sunak yer almaktadır. Az figürlü bu sahnelerde genelde sunak, adak, şifa ve mabet kurallarını anlatan konular resimlenmiştir.

Kurban/ Sunak Sahneleri: RAB'be ya da tapınağa sunulan sunakları gösteren on dört[299] resim bulunmaktadır. Kırmızı yanan bir alevle birlikte, kurban/sunak olarak hayvan ya da ekmek sunulurken tasvir edilmektedir.

Kutsama Sahneleri: Kutsama konulu sadece 2 sahne vardır[300]. Yalın tasarlanmış sahneler az figürlü olup, kutsama anını tanıtır niteliktedir.

Mucize Sahneleri: Konusu mucize olan 6 sahne bulunmaktadır[301]. Sadece figürlerden oluşan resimler olduğu gibi, mucizenin gerçekleştiği mekân tasviriyle

[296] Kat. 2, 103, 146, 148, 149, 230, 288, 289, 290, 294, 295.
[297] Kat. 226, 233, 241, 261, 262, 263, 272, 274, 279, 294, 298, 300.
[298] Kat. 182, 192, 198, 199, 205, 206, 208, 212, 220.
[299] Kat. 40, 60, 62, 73, 124, 160, 184, 193, 196, 203, 230, 244, 246, 283.
[300] Kat. 44, 130.
[301] Kat. 149, 167, 168, 169, 223, 225.

verilmiş resimler de yapılmıştır. Dağ, tepe, ağaç, su, yılan, bıldırcın ve sopa gibi mucizeye ait ikonografik unsurlar, detaylı işlenmiş manzaralı bir kompozisyonla gösterilmiştir.

RAB İle Konuşma Sahneleri: Yalvarma, emir-bildiri-uyarı alma, antlaşma ve yakarma gibi konuları işleyen resimlerde[302] RAB'la konuşma anı gösterilmiştir. Çoğunlukla mavi, bazen yıldızlı bir gökyüzü betiminden uzanan bir el, bir ışık huzmesi veya İsa portresi ile temsil edilen RAB ve ona yönelen figürlerin tasviri yapılmıştır.

Aynı konulu sahneler incelendiğinde genelde aynı şablonun kullanılmadığı görülmüştür.

5.4. Üslup

El yazması detaylı incelendiğinde birbiriyle benzeşen ve benzeşmeyen farklı üslup özelliği sergileyen pek çok tarzda resimler içerdiği görülmüştür. Karmaşık denilebilecek şekilde, belli bir düzen takip etmeyen resimlerde üslup farklılaşması baştan sona kadar değişim göstermektedir.

Resimlerdeki üslup özellikleri; kompozisyon düzeni, figür tasviri, figürlerin sahnedeki duruşu ve yüzün işlenişi, manzara, dağ, bitki ve zemin betimi ile renklerin kullanımı gibi unsurlar dikkate alınarak benzer özellik sergileyen, üslup birliği içinde olduğu düşünülen resimlere göre gruplandırılmıştır[303]. Bu gruplamaya göre; *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmasında A'dan H'ye kadar 8 farklı üslup tespit edilmiştir (Ek-Tablo 2[304]).

A Üslubu[305]**:** Aynı üslup özelliği sergileyen "A Üslubu" olarak gruplandırılan resimlerde; fon maviyle ya da ufuk çizgisi olmayan zemini de oluşturan yeşille boyanmıştır. Detaylı ve ince işçilikle işlenmiş ağaç, çiçek gibi bitkiler, çeşitli hayvan ve insan figürlerini içeren stilize edilmiş bir doğa (deniz, dağ, göl, kara vb.) betimli kompozisyon şemaları kullanılmıştır. İfadeli olmayan insan figürleri, uzun ve henüz tam

[302] Kat. 17, 23, 27, 34, 41, 55, 59, 62, 67, 71, 124, 141, 174, 186, 188, 189, 200, 229,246, 247, 251, 255, 283 ve 292 bunlardan bazılarıdır.
[303] Tespit edilen grupların içinde farklılık arz eden resimler de görülmektedir. Ancak sistematik açıdan bunların çoğaltılması konuyu karmaşıklaştıracağından benzer unsurlar dikkate alınarak genel bir gruplandırmaya gidilmiştir.
[304] El yazmasındaki resimlerin üslup farklılığı hakkında genel bir fikir vermesi açısından, her üsluptan üçer tane resim EK-TABLO 2'ye eklenmiştir.
[305] Kat. 1- 25.

bir hareket kabiliyeti kazanmamış olarak görünmektedir. Sahne, boş alan kalmayacak şekilde doldurulmuştur. Genel olarak durağan bir görüntüye sahip bu üsluptaki resimlerde koyu tonlarda; yeşil, mavi, kırmızı, sarı renkler kullanılmıştır.

B Üslubu[306]**:** Genel kompozisyon şeması, kullanılan renkler, figürlerin ten rengi, yüz detayı ve kıyafet tarzının benzerliğinden hareketle bir üsluba dâhil edilen resimler "B Üslubu" olarak adlandırılmıştır. Özellikle figürlerin yüzünün işlenişi diğer üsluplarda görülen figürlerden farklıdır. Yuvarlak hatlı yüzler, pembemsi bir renk tonuna sahiptir. Bazı figürlerde yüzler ışık gölge tekniğiyle modle edilerek portre çalışılmıştır. Figürlerin yüzünde acı ve hüzün ifadesi görülebilmektedir. Konuda geçen olayın psikolojik yansımasını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca, elastik yapılı küçük figürlerin mimik ve jestleri, duruşları öyküleyici anlatım tarzında oluşturulmuş sahneye dinamiklik kazandırmaktadır.

C Üslubu[307]**:** Bu grup resimlerde; tıknaz ve kısa boylu figürlerin başları vücutlarına oranla biraz iridir. Anatomik açıdan figürlerin durusu "S" kıvrımlı olup baş kısmı öne veya yana meyilli şekildedir. Aynı üsluplu figür tarzı, kompozisyon ve renk tonu kullanılmış resimler benzerlikleri nedeniyle "C Üslubu" olarak belirlenmiştir. Fonu boyasız sahnelerin yeşil şerit şeklindeki zemin kısmı bitki ve ağaçla dekore edilmiştir. Açık mekân konulu resimlerde; tepe, dağ ve ağaç kullanılmıştır. Kapalı mekân konulu resimlerde ise, açık alan sahnesinde bir ev betimi önünde figürler konumlandırılarak kapalı mekân vurgusu yapılmıştır. Kullanılan renkler pastel tonlardır.

D Üslubu[308]**:** Manzarasız ve fonu boş bırakılmış, mekân vurgusu bir ev veya bir dağ betimi ile yapılmış ya da sadece yeşil bir zemin üzerine figürlerin yerleştirilmesiyle oluşturulmuş kompozisyonlara sahip resimler aynı üslup özelliği gösterdikleri için bir grup olarak değerlendirilmiştir. "D Üslubu" olarak adlandırılan bu gruba ait resimlerin ortak bir özelliği de kullanılan renkler ve figür tarzıdır. Ağırlıklı olarak; kırmızı, pembe, ve mavi kullanılmıştır. Öyküleyici anlatım resimleme tarzına sahip bu resimlerdeki figürler, jest ve mimikleriyle sahnenin dinamizmini artırır görünmektedir. Nispeten boyları birbirine sabit uzunlukta verilmiş kalabalık figürlü gruplarda baş sayısı ayak

[306] Kat. 40-50, 55-70. Kat. 63'teki resim için J.Anderson, "B" sanatçısının çalıştığını belirtmektedir. Bkz. Anderson, 1982, s. 89, Res. 7.
[307] Kat. 53, 71-74, 79-84, 86-95, 97-102.
[308] Kat. 51-54, 75-78, 85, 96, 185.

sayısından fazladır. Kıyafet tarzları, figürlerin konumunu yansıtır nitelikte olup sade boyanmış kısa veya uzun tunik şeklinde ve genellikle benzerdir. Figürlerde portreci yaklaşım yoktur. Hikâyedeki ana kahraman hariç, çoğunlukla figürler aynı yüz tipindedir. Onarım gördüğü düşünülen resimlerde (Bkz. Kat. 110 ve 111) renkler daha canlı, figürlerin yüzü ve duruşu elastikliğini yitirmiş ve statiktir.

E Üslubu[309]**:** Homojen özellikte olmayan resimlerden oluşan bu üslupta; genelde, arka plan sade bırakılmış ve ufuk çizgisi belirtilmeden sahne oluşturulmuştur. Zemin, açık yeşil üzerine koyu yeşil sürülerek gölgelendirme yapılmış bir şerit biçimindedir. Figürler zeminin üzerine yerleştirilmiş veya havada asılı olarak bırakılmıştır. Yalın tasralanmış kompozisyonlara oranla figürler detaylı ve ince fırça kullanılarak oluşturulmuş görünmektedir. Yalın kompozisyona dengeli yerleştirilmiş figürlerin mimik ve jestleri, birbirleriyle konuşur vaziyettedir. Kahveyi tondaki ten renkleri, yüzlerinin ve vücutlarının elastik işlenişi sahneye bir dinamizm kazandırdığı söylenebilir. Canlı renk tonlarında kırmızı pembe, yeşil ve mavinin üzerine gelen beyaz ışıkla derinlik verilmeye çalışılan kıyafetler, kıvrımlı ve hareketli görülür. Kat. 198'de havada asılı duran tapınak dikkatli incelendiğinde ince işçilikli ve gerçekçi mermer dokulu, derinlik verilmiş bir mimari yapı olduğu görülmektedir.

F Üslubu[310]**:** Figürlerin işlenişi ve kıyafet tarzları, kullanılan renkler ve kompozisyon tasarımı açısından benzerlik gösteren resimler, "F Üslubu"na dâhil edilmiştir. Bu üslupta, arka planı sade bırakılmış sahnede büyük boyutlu figürler kullanılarak resim alanı dar tutulmuştur. Yan yana dizilerek kompozisyona yerleştirilmiş figürlerin jest ve mimiklerinden aralarında konuştukları anlaşılmaktadır. Figürlerin yüzleri birbirinden farklı ve modle edilmiş portreci bir yaklaşım sergilendiği düşünülür. Sahnenin ön planına konumlanmış figürlerin önünde, zeminde ve boş kalan alanlarda hikâyede geçen ikonografik unsurlar tasvir edilmiştir. F üslubundaki resimlerde, kalıplaşmış bir kompozisyon tekrarlanarak kullanılmıştır.

[309] Kat. 103-136, 140, 144-148, 153, 159-161, 168, 171, 172, 174, 184, 187, 190, 193, 195-197, 202, 204, 205, 207-211, 213, 214, 216, 219, 221, 222, 226, 230, 232-234, 236-241, 243-247, 249, 251-254, 270, 271, 281, 282, 293, 295-297, 299, 301.
[310] Kat. 149-152, 154-158.

G Üslubu[311]**:** Farklı bir tarzda işlenmiş, canlı ve parlak sarı, yeşil, kırmızı ve mavi renk kullanılmış figürler "G Üslubu"nda değerlendirilmiştir. Bu üslupta, figürlerin kıyafetlerive kullanılan renk tonları el yazmasındaki diğer üsluplardan oldukça farklı bir tarzı yansıtmaktadır. Bu üsluptaki figürlerin kıyafeti belli bir tarzda ve diğer resimlerde karşılaştığımız örneklerden farklı işlenmiş görülür. G üslubundaki resimlerde betimlenen Kâhin Harun figürünün başlığı, kıyafet tarzı ve kullanılan renk tonu, 14. yüzyıla tarihlendirilen *Venedik Enstitüsü Codex Gr. 5* (Büyük İskender'in Romansı) el yazmasındaki figürlerle benzerlik gösterdiği düşünülür. Figürlerin yüzü portreci bir yaklaşımla resmedilmiştir. Işık-gölge tekniğiyle yüzler geçekçi işlenmiştir. Özellikle *Miryam'ın Dansı* resminde figürlerin ideal proporsiyonda verilmiş ve yüzü geçekçi çizilmiş denebilir[312].

H Üslubu[313]**:** Manzara veya kent peyzajı arka planlı resimlerdir. Figürlerin üzerinde durduğu yeşil zemin, ince işçilikli bitkilerle bezenmiş ve gölgelendirilmiştir. Çok çeşitli ve canlı renklerden oluşturulmuş sahnelerde, figürlerin duruşu serbest olup sahneye dinamizm kazandıracak şekilde hareketlidir. Bununla birlikte, kumaşın vücudu sarmalaması figürlerin hareketini gösterir şekildedir. Kıyaflerin kıvrımları Helenistik resim sanatı anlayışını yansıttığı düşünülür. Yüzler portrecilik anlayışıyla çalışılmış görünmektedir. Ancak, Musa, Harun, Yeşu ve Melek figürlerinin ten rengi farklı ve yüzleri donuk ifadelidir. Figürlerin portresinde *optik görüntülü*[314] biçimlendirme dikkat çekicidir.

5.4.1. Genel üslup değerlendirmesi

Topkapı Sarayı G.İ.8 Oktateukh el yazmasındanki resimlerin farklı üslup özellikleri sergilediği, bu üslupların da kendi içinde farklılıklar gösterdiği, homojen olmadığı söylenebilir. Üretildiği dönemin resim anlayışı ve beğenisini yansıttığı düşünülen resimlerin genel bir değerlendirmesini yapmak mümkündür.

[311] Kat. 166, 176, 182, 183, 198, 199, 201, 203, 206, 212, 220 ve 235.
[312] Kat. 166.
[313] Kat. 137-143, 162-165, 167-170, 173, 175, 186, 188-200, 215, 223- 225, 231, 242, 243, 248, 250, 255-269, 272, 274, 275, 277- 280, 283-292, 294, 298 ve 300.
[314] Siyah-beyaz kullanılarak üçüncü boyut etkisini verme eğilimidir. Özellikle Musa ve Yeşu için bkz. Kat. 162, 239, 243 ve 238.

Genelde, kompozisyonlar basit ve yalın tasarlanmıştır. Figürler incelendiğinde, ince işçilikli oldukları görülmektedir. Küçük işlenmiş figürler, öyküleyici bir anlatımla sahneye basitçe yerleştirilmiştir[315].

Resim sahnelerinin tasarlanmasında fonun farklılık sergilediği görülmektedir. Bazı sahnelerde resmin fonu mavi[316] veya yeşil[317] rengindedir. Bazılarında fon renksiz bırakılarak sadece figürlerin üzerinde durduğu zemin, mavi[318] veya yeşil[319] boyanmıştır. Sahnelerin sade ve basit tasarlanmasıyla birlikte, manzara ve olay betimi yapılmaksızın sadece hikâyede geçen figürlerin tasvir edilmesi yaklaşımı sergilenmiştir. Bu figürler, sahnenin tamamını kaplayacak büyüklükte resmedilmiştir[320]. F Üslubundaki resimler de bu özelliktedir.

Resimlerde genelde ufuk çizgisi belirtilmemiştir[321]. Yalın tasarlanmış, sadece figürlerden oluşan kompozisyonların yanı sıra detaylı işlenmiş, uzaklık ve derinlik verilmiş doğa manzaralı resimler de görülmektedir[322]. Bu resimler manzara peyzajlı fon ve ön planda olay anının betimlenmesi şeklindedir.

El yazmasındaki bazı sahnelerde[323], figürler ile zemin arasında mekân ilişkisi kurulmamış, yalın bir kompozisyon kullanılmıştır. Yalın tasarlanmış kompozisyona rağmen, söz konusu resimlerde; özellikle tapınak tasvirlerinde, perspektif ve derinlik verildiğini hissettiren uygulamalar izlenmektedir.

Bazı sahnelerde, yalın bir resim kompozisyon oluşturulmasına karşın figürler detaylı işlenmiş görünmektedir. Özellikle Musa figürü dikkat çekicidir. Musa'nın yüzü her sahnede birbirinden farklı tasvir edilmiştir (Resim 2-a, b, c, d, ve e). Bu resimlerde, figür kıyafet tarzı tek elden çıkmış izlenimi verirken, yüzlerin ve saç stillerinin birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Bu durum, el yazmanın üretiminde yüz ve kıyafetlerin resimlenmesinde farklı sanatçıların çalışmış olabileceğini düşündürmektedir. Genel olarak resimlerde portrecilik yapıldığını gösteren pek çok

[315] Kat. 10, 26.
[316] Kat. 25-28, 35-46.
[317] Kat. 63.
[318] Kat.48-62, 79-82.
[319] Kat. 76-77,107-110.
[320] Kat. 3, 32, 33, 34,148-158.
[321] Resimlerin çoğunda bu durum var. Ancak özellikle bkz. Kat. 91, 92, 93 vd.
[322] Kat. 13, 15, 23, 66, 138, 165, 175, 256, 280, 288, 294.
[323] Kat. 198, 237, 238, 239, 244, 245,

örnek görülebilir[324]. Kat. 212'deki sahnede tasvir edilen Miryam'ın kıyafet tarzı ve portresi daha önceki sahnede[325] gördüğümüz figürden farklıdır (Resim 3). Harun ve Miryam'ın ten rengi ve yüz hatları gerçekçi, portre anlayışıyla çalışılmıştır. Yüzlerinde bir ifade mevcuttur. Bu tasvirler ve etkileyici doğa betimleri içinde gösterilmiş figürlerin işlenişi de Helenistik sanat etkisini yansıttığı düşünülebilir[326]. Detaylı işçilikle yapıldığı görülen en önemli figür Musa'dır. Yetmiş beşten fazla sahnede karşımıza çıkan Musa figürünün birbirinden farklı yüz ve saç stilinde resmedilmiştir. Kat. 195, 205 ve 209'da betimlenmiş Musa'nın, kıyafetindeki volümler ve vücut duruşuyla hareketli gösterilmişken, ışık-gölge tekniğiyle boyutlandırılmış yüzü, karşıya bakmakta ve ifadesi donuktur. Musa'nın dini kimliğini, yani dünyevi değil de ruhani bir figür olarak vurgulamak için, diğer figürlerden farklı işlenmiş olabileceği düşünülür. Buna karşın; kumaşın vücudu sarmalaması ve onun hareketini gösteren kıyafet kıvrımı Helenistik resim sanatı etkilidir

Topkapı Oktateukh G.İ.8 el yazmasının, altıncı kitabı "Yeşu" bölümünden sonra resimler sonlanır. Yeşu'nun resimlendiği bu sahneler genelde kent kuşatmaları ve savaş sahneleri konuludur. Yeşu, ihtişamlı kıyafetler içinde rütbeli bir komutan olarak sahnelerde yer alır. Başı miğferli, bazen haleli (bazı resimlerde halesiz), eli mızraklı üzerinde altın zırhı ile Romalı bir asker gibi betimlenir. Yeşu figürleri arasında en dikkat çekici görünen sahne, Kat. 289'daki resimdir. Resimde cepheden verilmiş Yeşu bir tahtta oturur vaziyette ve karşıya bakarken görülür. Yeşu'nun gerçekçi işlenmiş yüzü, bakışı ve duruşu poz verircesine ve fotoğrafiktir (Resim 5).

Gerçekçilik anlayışını yansıtır nitelikte yapılmış resimlerde; figürlerin mimiklerinde üzüntü, şaşkınlık, mutluluk, kızgınlık gibi duygusal ifadelerin verilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Figürlerin jest ve mimikleri, olayın psikolojik yansımasını verir niteliktedir[327].

Birbirini izleyen olayları betimleyen sahnelerde kıyafet, saç, hale ve bazen de figürün işlenişinde farklılıklar görülür. Hikâyenin devamının canlandırmasına rağmen Yusuf hikâyesindeki olayların görseli olan resimlerde Yusuf, Yakup ve Benyamin

[324] Kat. 147, 187, 198, 230, 231, 243.
[325] Kat. 166.
[326] Kat. 242.
[327] Kat. 27, 44, 45, 75, 199, 212, 218, 219, 229, 256 ve 257.

figürleri sahnelerde birbirinden farklılık göstermektedir. Kullanılan renk tonları ve fırça kalınlığı aynı olmasıyla birlikte, figür betiminde farklı anlayışların sergilendiği görülür. Örneğin, Kat. 117'deki Yakup figürü ile Kat. 119'daki Yakup figürleri farklı anlayışların ürünü işçiliktedir. Ayrıca Kat. 118'deki Yusuf figürü de Kat. 119'daki Yusuf figüründen farklı tasvir edilmiştir. Kat. 126'da Yusuf'un kardeşlerinin kıyafetleri birbirinden farklı tarzda işlenmesine karşın, katalog 104-107 ile 117-123 arasındaki resimlerde aynı tarzdadır denebilir. El yazmasının ilgili pek çok resminde yer alan Harun figürü de bazı sahnelerde genç bazı sahnelerde yaşlı gösterilmiştir. Mesela, Kat. 195'te yaşlı iken, Kat. 196'da genç bir görünümdedir. Resimlerde birbirinden farlı çok çeşitli tarzlarda işlenmiş görünen bir diğer figür Yeşu'dur. Mesela; Kat. 289 ile Kat. 292'de birbirinden oldukça farklı resmedilmiştir. Kat. 254'teki Yeşu figürü de önceki sahnelerde gördüğümüz tarzlardan daha farklı resmedilmiştir. Ayrıca buradaki Yeşu figürü Musa'dan daha uzundur. Pek çok resimde, hiyerarşik konumunu belirtmek için Musa daha yüksekte ve daha iri resmedilirdi. Ancak burada bu anlayışla hareket edilmediği görülmektedir. Bazı ardışık resimlerde de onarım sonrasında yapılmış olabileceği düşünülen farklılaşmalar mevcuttur. Kat. 284'te yer alan dört Gibeon'lu figür, konunun devamı olan Kat. 285'te yer alan figürlerden farklı kıyafetli ve çizmelidir. Ayrıca ellerinde taşıdıkları yıpranmış nesneler de önceki resimden farklı görünmektedir. Kat. 296 ile 297'de görülen Kalev figürü de birbirinden farklıdır. Kat. 296'da genç, Kat. 297'de yaşlı tasvir edilmiştir. Konuları birbirinin devamı olan sahnelerde, metinde geçen figürlerin resimde yer aldığı ancak bu figürlerin aynı işlenmesine dikkat edilmediği söylenebilir. Ya da bir atölyeden farklı kişiler veya farklı atölyelerden kişilerin bu el yazmasının resimlenmesinde görev almış olabileceği düşünülebilir.

Resimlerde, haleli ve halesiz figürler bulunmaktadır. Figürlerin omuz hizasında başı çevreleyerek konturlanmış daire şeklindeki halelerde; kırmızı[328], altın yaldız[329], sarı[330], mavi[331], yeşil[332], pembe[333] renkler kullanılmıştır. Boyaması yarım kalmış

[328] Kat.1-2.
[329] Kat. 25-26, 31-32, 34, 37-39, 41-45, 52- 60, 71-77, 82-83, 105-106, 109, 120-124, 126-136, 138-146, 149-152, 154-158, 160, 162-165, 167, 169-172, 175-176, 182-184, 186-189, 195- 200, 205- 209 (Musa), 212- 213, 215, 217 (Musa), 218- 220, 223-227, 234- 243, 247, 251-257, 270 (Melek).
[330] Kat. 69.
[331] Kat.148, 209 ve 217 (Yeşu), 230- 231, 258- 260, 265, 267-269, 275, 279- 283, 286, 288-289, 291-292, 294-298, 301.
[332] Kat. 270, 272- 273, 285, 287, 300.
[333] Kat. 217 (Harun), 278.

figürlerin halesi ise renksizdir[334]. Bazı sahnelerde haleli görülen figürler, başka sahnelerde halesiz[335] ve farklı üslup özelliği sergileyen işçilikle tasvir edilmiştir. Örneğin; Kat. 105'te Yakup'un başı altın yaldızlı haleli iken, Kat. 107'deki Yakup figürü halesizdir. Harun da bazı sahnelerde haleli[336] bazı sahnelerde halesizdir[337]. Kat. 229'da görülen İsa betimli portrenin haç motifli halesi[338] de dikkat çekici bir ayrıntıdır.

Bir düzlemde, üst üste (Kat. 85, 133 vd.) ya da yan yana (Kat. 82, 186 vd.) sahneler iki bölüm olacak şekilde yerleştirilmiş, birbirinin devamı olayların öyküleyici anlayışla[339] resimlendiği görülür. Genelde bölünmeler konturlarla ayrılır, bununla birlikte, figürlerin yerleşim düzeninden kaynaklı oluşan bölümlü resimler de vardır. Mesela, Kat. 84'teki resimde, mekân tasvirli bir kompozisyona yan yan iki olay anı gösterilecek şekilde figürler yerleştirilmiştir. Manzarasız, sadece figürlerden oluşan resimlerin öyküleyici anlatımla betimlendiği Kat. 107'deki "Yakup, Yusuf'un Kanlı Gömleğini Görüyor", "Yakup, Tövbe Elbisesi Giyiyor" örnekte görülebilir. Resimlerin çoğunda, olayın geçtiği mekânı tanıtacak ev, tapınak, dağ, nehir gibi unsurlar kullanılmıştır. Ev görünümlü binalar önünde gerçekleşen sahneler[340] hem açık hem de kapalı mekâna vurgu yapmak için kullanılmış görünmektedir. Hikâye kapalı mekânda geçmesine rağmen figürlerin açık alan sahnesinde resmedildiği görülmektedir. Üçgen veya baldaken örtü sistemi, kemer, sütun, sütun başlığı, lento gibi mimari unsurlar, sahnede kullanılarak kapalı mekân etkisi yaratılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır[341]. Manzarasız sahneler; düz bir fon ve/veya şerit şeklinde yeşil bir zemin üzerine, ikonografik açıdan tanınabilecek figür yerleştirilerek tasarlanmıştır[342]. Bazı resimlerde de sadece hikâyenin ikonografik unsurları verilmemiş aynı zamanda görsellerle resmi

[334] Kat. 62, 68, 70.
[335] Kat. 63-67, 85-100, 107, 110-113, 115- 117, 119.
[336] Kat. 176, 182, 183, 198, 199, vd.
[337] Kat. 107, 170, 187, 189, 195, 196, 200, 201, 203, 219, vd.
[338] İsa tasvirini diğer haleli figürlerden ayırdedebilmek için, İsa'nın haç motifli haleli verilmesi geleneğinin, 5. yüzyıldan sonra görüldüğü bilinmektedir. Bkz. S. Sunay, (2012). Erken Hıristiyan ve Bizans Sanatında Hale. *Eken Akademi Dergisi*, Yıl: 16, Sayı: 50, s. 200
[339] Bu kompozisyon düzenlemesinin Süryani kaynaklı üçlü dikdörtgen düzenlemesi olduğu kaynaklarda geçmektedir. Ayrıca, daha çok İncil anlatımını görselleştiren Hıristiyan temalara odaklanmış bu sahne düzenlemesinin Eski Ahit metni olan Oktateukh el yazmalarında da kullanıldığı belirtilmektedir. Bkz. Weitzmnn and Bernabo, 1999, a.g.k., s. 315.
[340] Kat. 3, 75, 79, 80, 83, 84, 87-91, 96, 97, 102, 117, 118, 120, 121, 129, 130, vd.
[341] Kat. 1, 103, 110, 111, 136.
[342] Kat. 108, 115-132, 125, 127, 128, vd.

zenginleştiren bitki, çiçek ve ağaçla[343] bezenmiş, ışık- gölge ile modle edilmiş dağ ve tepe dokulu doğa manzaraları[344] kullanılmıştır.

Figür grupları tasvir edilirken öndeki figürlerin tam, arkadaki figürlerin sadece baş veya saç kısmı resmedilmiş görünür[345]. Baş sayısı ayak sayısından fazla görünen develer de betimlenmiştir[346]. Böylece daha kalabalık oldukları izlenimi verilmeye çalışıldığı düşünülür.

Hıristiyan ikonografisini yansıtan unsurlar içeren resimler de mevcuttur. Metinde anlatılan Kat. 28'deki "Hanok'un Doğuşu" ve Kat. 137'deki "Musa'nın Doğuşu" sahneleri, Hıristiyan ikonografisine uygun bir tasvirle, yani, "İsa'nın Doğuşu" sahnesine benzer bir kompozisyon tasarımıyla resmedildiği görülmektedir. Bununla birlikte, haç motifi[347] ve Pantokrator İsa[348] benzetmeli figürün olduğu resimler de eserde yer almaktadır. Kat. 215'teki "Ahit Sandığı"nın görünen kenarında kare içinde haç motifi veya bazı kiborium görünümlü "Tapınak" yapılarının üstünde haç motifi kullanılmıştır[349]. Pantokrator İsa portresi biçiminde resmedilmiş RAB, bakışlarını sağda duran meleğe yöneltmiştir[350]. Kat. 241'deki Musa betimi; Hıristiyan ikonografisinde bilinen tahtta oturmuş, sağ eliyle takdis işareti yapan, sol elinde kutsal kitap tutan İsa betimini andırmaktadır. Dört kâhinin omuzladığı ahşap görünümlü kalın bir tablanın üzerindeki Ahit Sandığının üçgen alınlıklı ön yüzünde İsa, Yahya ve Meryem (Deisis sahnesi) betimlenmiştir[351].

Resimlerde alegorik unsurlar da dikkati çekmektedir. Kat. 138'de "Musa'nın Nehirde Bulunuşu" olayını temsil eden resimde, çalılıkların arkasında iki kule biçiminde bir mimari yapının üst kısmını örten kırmızı-siyah örtünün açıldığı ve örtünün altından bir güvercinin başını kaldırarak ortaya çıkmaya başladığı görülür. Bu örtü ve güvercin figürü, Musa'nın kurtuluşunu ifade eden alegorik bir unsur olarak kullanılmış olmalıdır (Resim 5). Kat. 255'te "RAB'bin Musa'ya Vaat edilen Toprakları

[343] Kat. 200.
[344] Kat. 242, 248, 256.
[345] Kat.48, 54-57, 63, 66, 104, 117, 120, 125, 132, vd.
[346] Kat. 77, 78, 273.
[347] Kat. 182, 193, 198, 199.
[348] Kat. 67, 229, 247.
[349] Tapınak tasvirleri; Kat. 182, 193, 198, 199'da haç motifli iken Kat. 196, 201, 203, 206, 207, 220, 236, 237 ve 244'te haç motifinin kullanılmadığı görülür.
[350] Kat. 229.
[351] Kat. 266.

Göstermesi" sahnesinde de güvercinler resimlenmiştir. Bu güvercinlerin, "Musa'nın Nehirde Bulunuşu" sahnesinde görülen güvercinlere gönderme yaparak, vaat edilen topraklara kavuşmuş ve konmuş İsrail oğullarını simgelediği düşünülmektedir (Resim 6). Bir diğer alegorik figür olarak yılan tasviri görülmektedir. Kat. 161'de "İlk doğanların Ölümü Belası" konulu sahnede, belayı sembolize yılan, yatağın kenar direğini yutmaya çalışırken resmedilmiştir (Resim. 7). Sembolik anlam taşıyan, alegorik bir diğer unsur da kişileştirilerek sahnelerin çeşitli yerlerine konumlandırılmış figürlerdir[352]. Bunlar kenti temsil eden kişiler veya kentte önde gelen şahsiyetler kişileştirmeler olabilir.

Tamamlanmış resimler incelendiğinde, birbirinden farklı üslup özelliği sergileyen resimler olduğu görüldü. Bu üslup farklılığından kaynaklı el yazmasında pek çok sanatçının çalışmış olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra belirgin bir şekilde fark edilebilen renk değişimleri, figür farklılaşması, kompozisyon detayları ve yüzlerdeki detaylı işçilik el yazmasına daha sonradan bir onarım yapıldığını düşündürür.

5.4.1.1. Onarım gören resimler

El yazmasındaki bazı resimlerin yenilendiği düşünülmektedir[353]. Arka arkaya verilen resimlerden önceki ve sonraki resimler karşılaştırıldığında, ardışık resimlerden aradaki bazı resimlerin hasarsız ve canlı renkli olduğu görülmektedir (Resim 8, 9 ve 10 ile 11, 12 ve 13). Dolayısıyla bir müdahalenin yapıldığı anlaşılmaktadır. Resimlerden ilki oldukça hasarlıyken ikincisinin gayet iyi durumda olması, ikincisinin ya sonradan eklendiğini ya da yenilendiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte resimlerin, gördükleri müdahaleye rağmen üslup değişikliğine uğramadığı söylenebilir. Daha önceki resmin taslağı üzerine renklendirme yapıldığı düşünülmektedir (Resim 10 ve 13). Ancak Kat. 110'da yer alan, onarım gördüğü düşünülen resmin figür tarzı ve renginde bir değişim izlenebilmektedir (Resim 14). Onarım gördüğü düşünülen bazı resimlerde kullanılan renklerin kalitesinde bir farklılığın olduğu söylenebilir. Örneğin Kat. 69, 96 ile 97'deki resimlerde kullanılan renklerin kalitesi, Kat. 1, 15, 118, 148 ve 250'de görülen resimlerden farklıdır. Kat. 69, 96 ile 97'deki resimlerde kullanılan boyaların biraz daha inceltildiği, Kat. 1, 15, 118 ve 250'de görülen resimlere göre

[352] Kat. 267, 268, 269, 277, 279, 287, 290.

[353] Kat. 56, 110, 111, 117, 127, 130, 132, 133, 134, 137, 138, 139, 141, 144, 191, 193, 241, 246, 251, 260, 261, 265, 266, 267, 272, 27, 275, 278, 281, 282, 283, 284, 288, 289'te bu durum izlenmektedir

kullanılan renklerin yoğunluğunun daha az olduğu görülmektedir. G üslubundaki resimlerin büyük bir kısmı yeni pigment uygulanarak restore edilmiş gibidir. Onarım gören resimlerin genelinde, özgünlüklerine sadık kalınarak sadece boyama ve yeniden konturlama işleminin yapılmış olduğu söylenebilir.

5.4.1.2. Karşılaştırma

Topkapı Sarayı G.İ. 8 Oktateukh el yazmasının resimleri; Hıristiyan Topoğrafya'nın[354] iki kopyası *Sina Gr. 1186* (11 yy.) ve *Floransa, plut., 9.28* (11. yy.), *Vatikan Gr. 747* (11. yy.), *Vatikan Gr. 746* (12. yy.) ve *İzmir A. 1* (12. yy.) Oktateukh el yazmaları, *Vat. Gr. 1162* (12. Yy.), Oxford Bodleian *Ms. Gr. Th. F1*[355] ve *Codex Gr.5* (14. yy.) el yazmalarıyla karşılaştırılmıştır. Topkapı Sarayı G.İ. 8 yazması, farklı dönem eseri olan el yazmalarının resimleriyle üslup çözümlemesi ve resimlerin gelişim süreci ile ilgili önemli ipuçları verebileceği düşünüldüğü için karşılaştırılmıştır.

11. yüzyıl tarihli iki Hıristiyan Topografyası el yazmasından biri olan *Sina Gr. 1186* el yazması resminde, uçuşan kıyafetli figürlerin (Resim 16) *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında "İsrailliler Man Topluyor" konulu resimdeki figürlerle, işleniş ve üslup açısından benzerlik sergilediği görülmektedir (Resim 15). Bir diğer Hıristiyan Topografyası nüshası *Floransa, plut., 9.28* el yazması resmindeki figürün duruş pozisyonu, kıyafetinin tarzı (Resim 18) ile *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasındaki pek çok resimde karşılaştığımız figür tarzı; figürlerin duruşu ve kıyafeti (Resim. 17) benzer görünmektedir. Aralarında benzerlik kurulabilen bu el yazmalarının farklı yüzyıllara tarihlendirilmelerine rağmen aynı figür tarzını yansıtmaları uzun süre kullanıla gelen kaynak bir modeli akla getirmektedir. 11. yüzyıla ait en erken tarihli Oktateukh el yazması *Vatikan Gr. 747* aynı konu sahneleri ve kompozisyon tasarımı nedeniyle *Topkapı Sarayı G.İ.8* ile benzerlik kurulabilen bir nüshadır. Ancak altın yaldızlı veya mavi arka planı fantastik dağ betimiyle ve izlenimci bir teknikle işlenmiş mimari yapılara sahip peyzaj tasviriyle, daha Helenistik etkili[356] bir Oktateukh el yazmasıdır (Bkz. Ek-Tablo 3).

[354]Hıristiyan Topografyası el yazmaları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. V.N. Manimanis, E. Teodosi and M.S. Dimitrijevic, 2014, a.g.m., s.1053-1065; M. Kominko, 2013, a.g.k., s. 9-23.
[355] Sahilli, 2016, a.g.m., s. 373.
[356]Weitzmann and Bernabo, 1999, a.g.k. s. 332-333.

Topkapı Sarayı G.İ.8 ile *Vatikan Gr. 746 ve İzmir A. 1* el yazmalarının resimleri karşılaştırıldığında yakın bir benzerlik içinde oldukları görülebilmektedir. *Topkapı Sarayı G.İ.8*'deki üslup çeşitliliği, *Vatikan Gr. 746* ve *İzmir A. 1* el yazmalarında da benzerdir (Bkz. Ek-Tablo 3). Üç el yazması da 12. yüzyıl eseridir. Fakat tamamlanmamış resimler içermesi ve geç dönem müdahaleleri olduğu düşünülen *Topkapı Sarayı G.İ. 8,* el yazmasından önce, *Vatikan Gr. 746* el yazmasının tamamlanmış olması muhtemeldir. "RAB'bin, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildirmesi" tasvirinde kompozisyon tasarımı, figür tarzı ve sahnedeki mimari yapı *Topkapı Sarayı G.İ. 8* el yazmasındaki sahne ile aynıdır (Resim 19, 20). Bu iki el yazmasında dikkat çeken başka bir detay da aynı kompozisyon tasarımı kullanılmasına rağmen, motiflerin işlenişindeki değişikliktir. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında yer alan, Kat.185'te değinilen, mermerden yapılmış üç basamaklı kaideli, sütun gövdeli ve yuvarlak su hazneli bir havuz tasviri yapılmıştır. Havuzun içinde burma gövdeli ikisi yılan başı olmak üzere üç başlı bir fıskiye (Resim 21) resmedilmiştir. Buradaki yılan başlı fıskiyenin bugün İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Burmalı (Yılanlı) Sütuna (Resim. 22[357], 23) benzetildiği düşünülebilir. Buna karşın benzer üslup özelliği gösteren *Vatikan Gr. 746* ile *İzmir A. 1*'deki aynı konulu resimde fıskiyenin iki Başlı Yılanlı Sütun şeklinde tasarlanmadığı görülmektedir. Üç Oktateukh el yazmasından sadece *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında bu tasvirin yapılmış olması dikkat çekicidir (Resim 24 ve 25).

Onarım gördüğü düşünülen *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının orijinaline bağlı kalınarak resimleme ve konturlama yapıldığını gösteren, benzer üsluptaki *Vat. Gr. 746* el yazmasındaki benzer resimlerden de anlamak mümkündür. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazması (Resim 26) Kat. 88 resminde görülen kompozisyon ile *Vat. Gr. 746* el yazmasındaki (Resim 27) resimlerde dağın işlenişi ve Musa'nın duruşu aynı görünmektedir. Ancak *Topkapı Sarayı G.İ.8'*deki resimde Musa'nın yüzünün işlenişi, saç tarzı ve rengi, kıvrımlanma ve renklendirme ile oluşturulmuş kıyafetin kumaş dokusu, 14. yüzyıl el yazması olduğu bilinen Oxford Bodleian, *Ms. Gr. Th. F 1*[358] Menologion el yazması resmindeki işlenişle benzerlik göstermektedir (Resim 28). Resimlerin arka planını oluşturan keskin eğimli ve zirvelerle sonlanan dağlar, *Topkapı*

[357] Bugün İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Burmalı Sütunun üç yılan başı yerinde yoktur. Yılan başlarından biri bugün İstanbul Arkeoloji Müzesinde korunmaktadır. Üç yılan başının, Osmanlı Dönemi'ndeki el yazma minyatürlerinde de tasviri yapılmıştır. Bu tasvirlerde; burmalı sütunun üzerinde yılan başları yer almaktadır.
[358] Sahilli, 2016, a.g.m., s. 373.

Sarayı G.İ.8 el yazması resimlerinde (Kat. 143, 167) de betimlenmiştir. Arka plandaki dağ görüntülerinin gelenekselleşen bir şema olarak 14. yüzyıl Palaiologoslar Dönemi el yazma resimlerinde sıkça kullanıldığı bilinir[359]. Benzer bir dağ betimli arka plan yine 14. yüzyıla tarihlendirilen *Codex Gr. 5* el yazmasında da (Resim 29) kullanıldığı görülür. Trabzon merkezli *Venedik Enstitüsü Codex Gr. 5* el yazması ile *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazması; figürlerin kıyafet tarzı, başlıklar ve altın yaldız, koyu yeşil ve kırmızı tonu benzerliği nedeniyle aralarında bir bağ kurmak mümkün görünmektedir (Resim 30, 31 ve 32). *Venedik Enstitüsü Codex Gr. 5* el yazmasındaki resimlerle görülen benzerlik dikkate alındığında *Topkapı Sarayı G.İ.8* resimlerinin 14. yüzyılda Palaiologoslar Dönemi'nde onarım görmüş olabileceği önerilmektedir.

Farklı üsluplu ve pek çok sanatçı tarafından yapıldığını, resimlerin özelliklerinden söyleyebiliyoruz. El yazmasında çalışmış pek çok sanatçıdan biri olan Kokkinobaphos 12. yüzyıl sanatının da şu an bilinen tek isimdir. Sanatçının üslubu; detaylı işlenmiş kıyafet ve ten, soluk pembe, kırmızı, yeşil ve mavi renk kullanımı şeklinde belirtilir[360] (Resim 33, 34, 35 ve 36)[361]. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasındaki resimler Kokkinobaphos üslubunu ve onun üslubundan farklı pek çok resmi içerir görünmektedir. Yarım kaldığı görülen el yazmasının tamamlanmış resimlerinde hasar görmüş pek çok resim mevcut olmakla birlikte bu resimlerden aralarda bazılarının yenilendiğini düşündüren farklılıklar görüldü. Bu farklılıklar, orijinaline sadık kalınarak, bilindik kalıpların tekrarı şeklinde oluşturulmuş sahnenin boyanması ve konturlanması işlemiyle yapılmış bir onarım olduğu düşünülmektedir. *Topkapı Sarayı G.İ.8* Oktateukh el yazmasının, yapıldığı dönemin el yazmalarıyla karşılaştırıldığında, belli kalıpların bir modelden alınıp kullanıldığı, ancak süreç içinde resimlerin tamamlanmış, onarılmış veya yeniden işlendiği söylenebilir. Özellikle, el yazmasındaki, Kat. 56, 96, 110, 131, 139, 166, 167, 175, 176, 257, 289. yer alan resimlerden yola çıkarak ve bu resimlerin onarım görmüştür denilebilir.

[359] Sahilli, 2016, a.g.m., s. 375.
[360] Lowden, 1992, a.g.k.,s. 23.
[361] Resimler için bkz. http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.1162 (Erişim Tarihi: 10.01.2017) adresinden alınmıştır.

6. SONUÇ

Bizans'a ait, dönemini aydınlatan önemli kültür varlıkları olan el yazmaları ona başkentlik yapmış İstanbul'da (Konstantinopolis) bugün maalesef yok denecek kadar azdır ve olanlar da resimsizdir. Topkapı Sarayı resimli Oktateukh el yazması Bizans'tan ülkemize kalan nadir bir eserdir. El yazması hazırlandığı dönemin sanat anlayışını, dönemin beğenisini yansıtması nedeniyle dikkat çekicidir. Bu nedenle Dokrora tez çalışmasına konu seçilen el yazması "Bizans Dönemi Resimli Oktateukh El Yazması: Seraglio (Topkapı Sarayı Gi. 8)" başlığı altında monografik olarak incelenmiştir.

El yazmasındaki tüm resimleri içeren, Yunanca metinleriyle birlikte verilmiş bir katalog hazırlanmıştır. Her bir resim tek tek ele alınmış, incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, el yazmasının resimleri ile ilgili aşağıda maddeler halinde verilmiş sonuçlara ulaşılmıştır.

- Boş resim alanları dışında, taslak veya boyaması yarım kalmış resimlerle birlikte el yazmasında 301 resim kompozisyonu vardır. Yarım kalmış resimlerin, taslakların ve boş resim alanlarının el yazmasının tamamlanma süreci ile ilgili teknik bilgiler verdiği düşünülmektedir. Metin içinde boş kalmış resim alanları gösteriyor ki önce metin yazılıp daha sonra resimleme işlemi yapılmaktaydı.
- Resim-metin ilişkisi değerlendirildiğinde hikâyede geçen kişilerin tanınmasını sağlayan ikonografik unsurların, metindeki anlatıma uygun betimlendiği söylenebilir. Ancak bazı sahnelerde metinde geçmeyen unsurların da resmedildiği ve konuların sıralanmasında tutarsızlıkların olduğu görülmektedir.
- Bazı resimlerde birden fazla konu sahnelenmiştir. Yani, aynı anda iki, üç veya dört hikâye tasvirini kesintisiz bir şekilde aynı sahnede görmek mümkündür. Sinematografik işlenmiş resimler öyküleyici resimleme anlayışı göstermektedir.
- Eski Ahit metnini içeren el yazmasının resimlerinde Hıristiyan ikonografisini yansıtan unsurlar; haç motifleri, İsa benzetmeli tasvirler, doğum sahneleri ve Deisis sahnesi resmedilmiştir.
- Bazı sahnelerde, güvercin, yılan, çift başlı altın kartal (Kat. 2 ve 14'te) gibi alegorik figürler kullanılmıştır.
- Resimlerin genel kompozisyon düzeni, zemini, arka planı ve doğa unsurları; figürlerin anatomik yapısı, kıyafetleri, el, yüz ve boyları; kullanılan renkler ve

renk tonları birbirinden farklı üslubu yansıtır. A'dan H'ye kadar genel olarak gruplandırılabilecek 8 üslubun olduğu söylenebilir. Ancak bu üsluplar, kesin hatlarla belirlenebilecek kadar net değildir.

- Bizans döneminde çalışmış sanatçı ismi pek bilinmez, ancak *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında ve başka el yazmalarda çalışmış ismi bilinen tek kişi, 12. yüzyıl sanatçısı Kokkinobaphos'tur. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasındaki resimlerin, sanatçıya atfedilen diğer el yazması resimleri ile karşılaştırılması sonucunda, Kokkinosbaphos'un resim üslubunu yansıttığı izlenir. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının resimlerindeki üslup farklılığından hareketle, sadece Kokkinobaphos değil, aynı zamanda, onunla birlikte çalışmış sanatçı veya grupların olabileceği ileri sürülmektedir. El yazmasının resimleri incelendiğinde tek bir sanatçı veya birkaç sanatçılı atölyenin çalışması olmadığı, daha fazla sanatçının farklı dönemde çalıştığı düşünülebilir.
- Resimlerin belli bir üslubu bir düzende takip etmediği görülür. Bazı resimlerde, aynı konunun ardışık olayları sahnelenmesine rağmen, olayda anlatılan figürlerin farklılaştığı; kıyafetlerinin ve yüzlerinin değiştiği anlaşılmaktadır.
- El yazmasının başından sonuna kadar değişim gösteren resimlerinde özellikle figürlerin yüz işçiliği dikkat çekicidir. Işık-gölge ile hacim verilmiş yüzlerde portreci bir yaklaşım sergilenmiştir. Musa, Harun, Yeşu ve Miryam figürlerinin yüzleri her sahnede farklı bir karakter alsa da gerçekçi işlenmiş denilebilir.
- Belli kalıpların tekrarlanmasıyla oluşturulmuş 11. ve 12. yüzyıl el yazmaları *Vat. Gr. 747, Vat. Gr. 746 ve İzmir A.1* ile *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasının resimlerinde aynı ikonografik programların kullanıldığı görülür.
- *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında, onarım gördüğü düşünülen resimler sonraki dönem el yazmalarıyla karşılaştırılmıştır. Renkler ve tonları, figürlerin yüzleri ve kıyafetinin işlenişi ile arka plan dağ görüntülerinin 14. yy. Palaoilogos Dönemi el yazma resimleriyle benzerlik sergilediği görülmüştür. Bu benzerlik nedeniyle eserin Palaoilogos Dönemi'nde onarım görmüş olabileceği önerilir. Ancak yapılan onarımın; resimlerin orijinaline sadık kalarak, önceki döneme ait kalıplaşmış sahnenin boyanması ve konturlanması şeklinde bir müdahale olduğu söylenebilir.

- 11. ve 14. yüzyıllara tarihlenen el yazmaları ile bağı olduğu görülen *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazması, 14. yüzyılda devamlılığı olan bir geleneği yansıtmaktadır.
- Çoğu araştırmacı tarafından el yazmasının başkent Konstantinopolis'te üretilmiş olabileceği ileri sürülmüştür. *Topkapı Sarayı G.İ.8* el yazmasında Kat. 185'teki resimde (Resim 21) tasvir edilen yılan başlı burmalı sütun tasvirli fiskiye, sanatçının Hipodromda yer alan Üç Başlı Yılanlı Sütun anıtını görmüş olabileceğini düşündürmekte ve eserin Konstantinopolis'te yapıldığı görüşünü destekler niteliktedir.

SÖZLÜK

Aristeas Mektubu: MÖ. 2. yüzyılda İskenderiyeli Aristeas tarafından kardeşi Philocrates'e yazılmış mektup. Mektupta Eski Ahit metninin İbraniceden Yunancaya çevirisinin, yani Septuagintanın, yazılış hikâyesi anlatılır.

bilim dalı. Kitap bilimi.

boyu ve kolları uzun basit bit tuniktir. Rahip sınıfının alt giysisidir.

Dibetesion: Tam boy uzunluğunda ve uzun kollu, genellikle ipekten, kemerli bir tunik.

Düve: Dana, dişi sığır.

Fantastik: Hayali,

Folyo: Deri üzerinde yapılan işlemlerden sonra elde edilen tabakaların her birine verilen

Himation: Dikdörtgen şal biçimli, tunik üzerinde sağ omuzu açık bırakacak şekilde

Kalis: Hıristiyanlıktaki Ökaristi Liturjisi'nde şarabın konulduğu kaptır. Geniş ağızlı, aşağıya doğru daralan gövdesi, uzun konik kaideli ve iki kulpludur.

Katena: İncil'in belirli bir ayetine eklenmiş teologların alıntılarından oluşan ayet dizimi. Ayet dizimi şeklinde metin formu.

Khiton: Uzun kollu bol ve basit tunik. Antik Yunan giysisidir. Bizans resim sanatında; İsa, havariler, azizler ve Eski Ahit figürleri bu giysiyle görülür. Bu figürler genellikle, khiton üzerine, bir pelerin türü olan himation giyinmiş şekilde resmedilir.

Khlamys: Tunik üzerine giyilen yarı dairesel kesimli tam boy uzunluğunda pelerin

kitap, dergi ve benzerlerinin eski biçimidir.

Kodeks: Papirüs ve parşömen gibi el yazısı içerikli tabakalardan oluşan günümüzdeki

Kodikoloji: Parşömen üzerine yazılmış, kodeks formatındaki el yazmalarını inceleyen

Kontur: Resimde nesneyi, motifi belirgin gösteren çevre, kenar çizgisi.

Loros: Tunik üzerine, omuz ve gövde kısmına sarılarak giyilen, genellikle altın ve değerli taşlarla işlemeli, yaklaşık 5 metre uznluğunda atkı biçiminde giysi.

Mandyas: Keşiş ve rahibelerin tunik üzerine giydiği bir tür pelerin. Boyu dizlere kadar erişen mandyas, önden açıklığı bulunur ve genellikle boynun altından iğne ile tutturulur.

Maphorion: Baş ve omuzlarla birlikte vücudu örten örtü-şal biçimindeki giysi. Resim sanatında erken dönemlerden itibaren kutsal kadınların ve Meryem'in giysisi olarak kullanıldığı görülür.

Modle: ışık-gölge tekniğiyle hacimlendirme, boyutlandırma.

Oktateukh (οκτάτευχος/oktatefhos); Yunancada "οκτά" (sekiz) ve "τευχος" (kitap, konu, mesele) kelimelerinden oluşan teknik bir terimdir. Terim, Eski Ahit'in ilk sekiz kitabı; Yaratılış, Çıkış, Levililer, Sayım, Tesniye, Yeşu, Hâkimler ve Rut'un hikâyelerini içeren bir tür dini el yazmaları için kullanılır.

Optik Görüntü: Siyah-beyaz kullanılarak üçüncü boyut etkisi verme eğilimi.

Parşömen: Hayvan derisinden hazırlanmış, yazı yazılan gereç.

Podest: Kutsal ve yüksek rütbeli kişilerin ayaklarını direk yere basmamaları için tahtın önüne konulan platform.

Psalter: Zebur. Kral Davud'a atfedilen 150 psalmı içeren litujik kitap. Bizans'ta Eski Ahit kitaplarından bir tanesidir.

Pteryges: Geç antik ve Roma Dönemi'nde askerlerin zırhın altına giydiği deri giysi. Omuz ve bel kısımlarında kösele/deri şeritli zırh ceket.

Rekto: Papirüs yaprağı liflerinin düşey yüzeyi, parşömen veya kağıt gibi yazı malzemesinin ön yüzü.

Rulo (*tomus*): Dürülerek boru biçimi verilmiş deri veya kâğıt tomar

Septuaginta: İbranice yazılmış Eski Ahit'in yetmiş iki âlim tarafından yapılmış Yunanca tercümesi.

sol omuz üzerinden vücuda sarılarak giyilen bir giysi. Antik Yunan kadın ve erkek giysisi olup, Bizans'ta da kullanılmaya devam etmiştir. Özellikle resim sanatında ikonografik giysi olarak tercih edildiği görülür.

Stikharion: Roma İmparatorluğu ve Erken Bizans Döneminde herkes tarafından giyilen

Talent: Antik bir ölçü birimidir. Ölçek, tartmak anlamında kullanılan talent, Latincede: talentum, Antik Yunancada: τάλαντον (talanton) olarak ifade edilir.

Verso: Papirüs yaprağı liflerinin düşey yüzeyi, parşömen veya kağıt gibi yazı malzemesinin arka yüzü.

KAYNAKÇA

Anderson, J. C. (1982), The Seraglio Octateuch and the Kokkinobaphos. *Dumbarton Oaks Papers*, Dumbarton Oaks, Trusteesfor Harvard University Stable Vol. 36, s. 83-114.

Anonim, (1972). *Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil),* İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

Akkurnaz, F. B. (2016). *Eski Yunan ve Roma Kaplar-İşlevler*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Baarda, T.J. (1960). The Gospel Text in The Biography of Rabula. *Vigiliae Cristianae*, Vol.14, No: 2, Brill, s.102-127.

Baldwin, B., Kazhdan, A., Nelson, R.S and Sevcenko, N.P (1991). "Gregory of Nazianzos", The Oxford Dictionary of Byzantium (Ed. A. Kazhdan), C.2, Oxford, s. 880-882.

Baran Çelik, G. (2013). Açık Havada 2500 Yıllık Bronz Bir Anıt, Yılanlı Sütun. *Vakıf Restorasyon Yıllığı*, Sayı: 6, s. 24-32.

Bernabo, M. (1990-91). Mecenatismo imperiale a traduzione dei Settanta: l'illustrazione della lettera di Aristea a Bisanzio, *Miniature,* Vol. 3-4, s. 11-20.

Bernabo, M. (2012). The Illustration of the Septuagint: The State of the Question. *Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst,* 3. Folge, Bd. 63, Sonderdruck, s. 37-67.

Bernabo, M. (Ed.), (2011). L'ıllustrazione del Vecchio Testamento e la Rovina dei Manoscritti. Voci dell'Oriente: Miniature e testi classici da Bisanzio alla Biblioteca Medicea Laurenziana, Firenze: Edizioni Polistampa, s. 173-176.

Blum, P. Z. (1976). The Cryptic Creation Cycle in Ms. Junius XI, *Gesta* 15, No.1/2 s.211-226.

Boyd, O. J. (1905). The Text of the Ethiopic Version of the Octateuch, with SpeacialReference to the Age And Value of the Haverford Manuscript. *BibliotecaAbessinica,* (Ed. E. Littmann), Princeton, N.J: The University Library, s. 1-30.

Bradshaw, J.M. (2010). The Ezekiel Mural at Dura Europos: A witness of AncientJewish Mysteries?, *BYU Studies 49*, NO. 1, s. 4-49.

Brand, C. M. and Grierson, P. (1991). Alexios I Komnenos. *The Oxford Dictionary of Byzantium,* (Ed. A.P. Kazhdan), New York: Oxford Üniversity Press, s. 63.

Çağman, F. ve Tanındı, Z. (1979). *Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri,* İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.

Deissmann, D. A. (1933). *Forschungen und Funde im Serai.* Berlin ve Leipzig, s. 46-57.

Derman, M. U. (2006). Mürekkep. *İslâm Ansiklopedisi*. Cilt: 32, İstanbul: TürkiyeDiyanet Vakfı Yayınları, s. 46-47.

Diehl, C. (1910). *Manuel D'Art Byzantin,* Volume 2, Paris: Picard.

Gombrich, E.H. (2009). *Sanatın Öyküsü,* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Grabar, A. (1968). *Chiristian Iconography. A Study of its Origins,* Bollingen Series, XXXV. 10, Princeton: Prenceton University Press, s. 213-234.

Gutmann, J. (1988). The Dura Europos Synagogue Painting and Their Influence onLater Christian and Jewish Art. *Artibus et Historiae,* Vol. 9, No: 17, s. 25-29.

Hamel, C. (2001). *The Book: A History of The Bible*, Phaidon.

Heath, I. (2014). *Bizans Orduları 900-1461,* (Çeviren: Buket Bayrı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Hennessy, C. (2013), The stepmum and the servant: the stepson and the sacred vessel. *Wonderful things: Byzantium throagh ıts art* (Ed. A. Eastmond and L. James),Paper from forth-second spring symposium of Byzantine studies (20-22 March2009), The United Kingdom: Henry Ling Limited, s. 79-98.

Hesseling, D.C. (1909). *Miniatures del'Octateuque grec de Smyrne: Manuscrit del'Ecole Evangélique de Smyrne*, A.W. Sıjthoff: Leide, s. V-XVI

Hutter, I. (1971). Early Christian And Byzantine, (Çev. Alistair Laing), London: George Weidenfeld&Nicolson Ltd.

Irmscher, J. and Kazhdan, A. (Ed.) (1991). Catenae, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C.1, Oxford Univercity Press, s. 391.

Irmscher, J. and Kazhdan, A. (Ed.) (1991). Pentateuch, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C.1, Oxford Univercity Press, s. 1626.

İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. (2012), *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi,* İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Jean, L. (1979). *La Création du Monde dans les Octateuques byzantins du douzième siècle.* In: Monuments et mémoires de la Fondation Eugène Piot, Tome 62, pp. 85-148.

Jeffreys, E. (2010). Old Testament, history, and the Byzantine Chronicle. *The Old Testament in Byzantium,* (Ed. Paul Magdalinoand ve Robert Nelson), Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C: Trustees for Harvard University, s. 153- 174.

Jolivet-Levy, C. (2016). Konstantinopolis'te Bizans Sanatının Son Pırıltıları: Hora Manastırı'nın (Kariye Müzesi) Bezemeleri. *Bizans: Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar,* (Ed. A. Pralong), İstanbul: Kitapyayınevi, s. 135-164.

Kantarcıoğlu. A. S ve Yücel, A. (2003). Aspergillus Cinsi Mantarlar ve İnvaziv Aspergilloz: Mikoloji, Patogenez, Laboratuvar Tanımı, Antifungallere Direnç

ve Duyarlılık Deneyleri, *Cerrahpaşa Tıp Dergisi,* Cilt: 34, Sayı: 3, s. 140-157.

Kastritsis, D. (2011). The Trebizond Alexander Romance (Venice Hellic Institute Codex Gr. 5): The Ottaman Fate of Fourteenth-Century Illustrated Byzantine Manuscript. *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları),* Vol. 3, s. 103-131.

Kazhdan, A. (Ed.) (1991). Sebastokrator. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York: Oxford Üniversity Press, s. 1862.

Kazhdan, A. P. ve Epstein, A.W. (1990). *Change in Byzantine Culture in the Eleventh and Twelfth Centuries*, London: California University Press.

Keskin, K. (çeviren), (2014). *Peygamber Enok'un Kitabı*, Beşinci Baskı, İstanbul: Hermes Yayınları-26.

Kessler, H. L. (2012). Judaism and The Development of Byzantine Art. *Jews in Byzantium: Dialectics of Minority And Majority Cultures* (Ed. Robert Bonfil, Oded Irshai, Guy G. Stroumsa, Rina Talgam), Leiden: Brill, s. 456-459.

Kılıç, Ş. (2004). *Orta ve Bizans Dönemi Giysileri (9-14. Yüzyıllar),* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Koch, G. (2007). Erken Hıristiyan Sanatı (Çev. Ayşe Aydın), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Kominko, M. (2013). *The World of Kosmas: Illustrated Byzantine Codices of the Christian Topography,* Cambridge: Cambridge Univercity Press.

Kooij, A. (2012). History of the Septuagint in General: The Pentateuch in Greek and the authorities of the Jews. *Text- critical and Hermeneutical studies in the Septuagint,* (Ed. Johann Cook, Hermann-Josef Stipp). The Netherlands: Koninklijke Brill NV, Leiden, s. 3-20.

Köroğlu, G. (2010). *Bizans'ta Kadın ve Kadın Takıları* (Konuşma metni, 24 Şubat 2010), Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, URL. http://www.obarsiv.com/pdf/GulgunKoroglu_NB.pdf (Erişim Tarihi. 08.08.2016).

Lange, N. (2013). The Septuagint as a Jewish Classic. *Modernity's Classics,* (Ed. Sarah C. Humphreys ve Rudolf G. Wagner), Berlin Heidelberg: Springer, s. 143-163.

Linardou, K. (2011). Depicting The Salvation: Typological İmages of Mary in The Kokkinobaphos Manuscripts. *The Cult Of The Mother Of God in Byzantium* (Ed. Leslie Brubaker And Mary Cunningham), Gerat Britian: The Mpg Books Group, S. 133-149.

Lowden, J. (1982). The Production of the Vatopedi Octateuch. *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 36. Harvard University Press, s. 115-126.

Lowden, J. (1992). *The Octateuch: A Study in Byzantine Manuscript İllustration*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press,

Lowden, J. (2004). Manuscript İllumination in Byzantium. *Byzantium: Faith And Power (1261-1557),* (Ed. H. C. Evans), New Haven: Yale University Press, s. 259-293.

Lowden, J. (2008). *Book production, The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, (Ed. Elizabeth Jeffreys, John Haldon ve Robin Cormack), Oxford: Oxford Univercity Press, s. 462-472.

Lowden, J. (2010a). The Holkham Bible Picture Book and the Bible Moralisee, *The Medieval Book*, Glosses from F riends & Colleagues of Christopher de H amel, Hes & de graaf, s.75-82.

Lowden, J. (2010b). Illustrated Octateuch Manuscripts: A Byzantine Phenomenon. The Old Testament in Byzantium, (Ed. Paul Magdalinoand Robert Nelson), *Dumbarton Oaks Research Library and Collection*, Washington, D.C: Trusteesfor Harvard University, s. 107-152.

Lowden, J. H. (1991). Octateuch. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (Ed. A. Kazhdan), Oxford: Univercity Press, s. 1510-1511.

Mango, C. (1963). Antique Statuary And The Byzantine Beholder. *Dumbarton Oaks Paper*-17, Washington: Trustees for Harvard University.

Manimanis, V.N., Teodosi, E. and Dimitrijevic, M.S. (2014). Козма Индикопловац Зборник радова конференције. *Развој астрономије код Срба VII* (Ed. M. S. Dimitrijeviç), Београд, 18-22. април 2012, Публ. Астр. друш. "Руђер Бошковић" бр. 13, 1053-1065.

Meyer, M. (2012). Refracting Christian Truths Through Prism of The Biblical Female in Byzantine Illuminated Mnuscripts. *Jews in Byzantium: Dialectics of Minority And Majority Cultures* (Ed. R. Bonfil, O. Irshai, G.G. Stroumsa and R. Talgam), Leiden: Brill, s. 969-998.

Milliken, W. M. (1947). Byzantine Manuscript Illumination, *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art,* Vol. 34, No. 3, Cleveland Museum of Art, s. 50-56.

Mouriki- Charalambous, D. (1970). *The Octateuch Miniatures of the Byzantine Manuscripts of Cosmas Indicopleustes* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Princeton Üniversitesi.

Norwich, J. J. (2013). *Bizans: Gerileme ve Çöküş Dönemi*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Ostrogorsky, G. (2011). *Bizans Devleti Tarihi* (Çev. Fikret Işıltan), 7. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ousterhout, R. (2016). *Bizans'ın Yapı Ustaları* (Çev. Fügen Yavuz), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Ozansoy, E . (2011). Yunan Paleografisi Üzerine Not. *Anadolu Araştırmaları,* 13, s. 189-213.

Panofsky, E. (2012). *İkonoloji Araştırmaları*, (Çev. Orhan Düz), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Parpulov, G. R. (2013). The Study of Byzantine Book Illumination: past, Present, And Future. Palaeoslavica, XXI/2, s. 202-222.

Peers, G. (2016). El Yazmaları Üzerinden Trebizond ve Dünyası. *Bizans'ın Öteki İmparatorluğu: Trabzon,* (Ed. A. Eastmond), İstanbul: Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Merkezi, s. 105-127.

Pehlivan G. (2014). *Tanrı'nın Kanatları: Bizans Kapadokyasında Hıristiyan İkonografisi,* Ankara: İmge Kitapevi.

Pelletier, A. (1962). *Lettre D'Aristée A Philocrate,* Paris.

Rahlfs, A. (Ed.) (1935). *Septuaginta; Id Est Testamentum Graece Luxta LXX Interpretes*, Stuttgard: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt.

Rice, D. T. (1963). *Art of the Byzantine Era*, London: Thames&Hudson.

Sahilli, S. (2016). 14. Yüzyıl Bizans Dönemine Ait minyatürlü Bir El Yazmasının İkonografi ve Üslup Açısından Değerlendirilmesi (Oxford Üniversity, Bodleian Library, MS. Gr. Th.f1). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 33, s. 364-383.

Serdar D. P. (2016a). *Erken Bizans Dönemi Resimli Dini El Yazmaları: Viyana Genesis*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Serdar Dinçer, P. (2016b). Viyana Genesis El Yazmasında Âdem ile Havva Sahneleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl. 4, Sayı: 28, s. 526-542.

Sevcenko, N.P. (1991). Menologion, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford Universitesity Press, s. 1341.

Sevcenko, N.P. (1991). Loros, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford Universitesity Press, s. 1251-1252.

Sevcenko, N. P. (Çev.), (2000). 29. Kosmosoteira: Typikon of the Sebastokrator Isaac Komnenos for the Monastery of the Mother of God Kosmosoteira near Bera,

Byzantine Monastic Foundation Documents (Ed. J. Thomas and A.C. Hero), 35, Washington, D.C.: Dumbarton Oaks Research Library and Collection,

Sirarpie der Nersessian, (1962). The Illustrations of the Homilies of Gregory of Nazianzus: Paris Gr. 50 A Study of The Connections Between Text And İmages. *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 16, s. 197- 225.

Spatharakis, I. (1976). The Date of the Illustrations of the psalter Dionysiu 65 (πίν. 94-99). *Δελτίον ΧΑΕ* (1975-1976), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Βίκτωρα Λαζαρεφ (1897-1976), Atina, s. 173-177.

Spatharakis, I. (1981). *Corpus of Dated Illuminated Greek Manuscripts to the Year 1453, Volume 1-2,* Netherlands: Leiden- E.J. Brill.

Stuhlfauth, G. (1933). A Greek Psalter With Byzantine Miniatures*, Art Bullettin*, XV, s. 310-316.

Sunay, S. (2012). Erken Hıristiyan ve Bizans Sanatında Hale. *Eken Akademi Dergisi,* Yıl: 16, Sayı: 50, s. 197-213.

Şenel, Z. (2010). *Komnenos Dönemi Toplumsal, Siyasal ve Dini Tartışmaların Sanata Yansıması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Tansuğ, S. (1993). *Şenlikname Düzeni*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Thackeray H. St. J. (Çev.) (1917). The Letter of Aristeas, Translations of Early Documents Series II, *Helenistic- Jewish Texts*, New York: The Macmillan Company.

Trahoulia, N. S. (2006). The Venice Alexander Romance Pictorial Narrative And The Art of Telling Stories. *History As Literature In Byzantium*, (Ed. R. Macrides), s. 145-146.

Tsamakda, V. (2002). *The Illustrated Chronicle of Ioannes Skylitzes in Madrid*, Leiden: Alexandros Press.

Turani, A. (2010). *Dünya Sanat Tarihi*, (Genişletilmiş 14. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tükel, U. ve Arsal, S. Y. (2014). *Sözden İmgeye Batı Sanatında İkonografi*, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Uspenskii, F. I (1907). Konstantinopolskii Seral'skii Kodeks Vos'mikniziia (L'Octateuque de la Bibliothéque du Sérail'a Constantinople,) (IRAIK 12), Sofia. Albüm, Munich.

Vasiliev, A. A. (1943). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (Çev: A. M. Mansel). Ankara: Maarif Matbaası.

Weitzmann, K. (1948). *The Joshua Roll: A work of the Macedonian Renaissance, Studies in Manuscript Illumination,* 3. Princeton: Princeton University Press.

Weitzmann, K. (1951). *Greek Mythology in Byzantine Art,* New Jersey: Princeton Üniversitesi Yayını.

Weitzmann, K. (1952/53). Illustration der Septuaginta. Münchner Jahrbuch der Bildenden Kunst, 3/4, s. 96-100.

Weitzmann, K. (1957a). The Octateuch of the Seraglio and the history of its Picture recension, *Actes du X. Congres d'Etudes Byzantines*, (10. Milletlerarası Bizans Tetkikleri Kongresi Tebliğleri) Istanbul, 15-21 September 1955, İstanbul, s. 183-186.

Weitzmann, K. (1957b). Narration in Early Christendom, *American Journal of Archaeology*, Vol. 61, No. 1, Amerikan Arkeoloji Enstitüsü Yayını, s. 83-91.

Weitzmann, K. (1966). The Classical in Byzantine Art as a Mode of Individual Expression, Byzantine Art an European Art Lektures, Atina, s. 152-175.

Weitzmann, K. (1970). *Illustrations in Roll and Codex: A study of the Origin and Method of Text Illustration, Studies in Manuscript Illumination*- 2, Princeton: Univercity Press.

Weitzmann, K. (1971). *Studies in Classical And Byzantine Manuscript illumination,* (Ed. H. L. Kessler), Chicago: Chicago Univercity Press.

Weitzmann, K. (1980). The Selection of Texts for Cyclical illustration in Byzantine Mnuscripts, *Byzantine Book Illumination and Ivories*, London: Voriorum Reprints, s. 69-109.

Weitzmann, K. and Bernabo, M. (1999). *The Illustration in the manuscripts of the Septuagint: Oktateuch,* Vol. 2, Department of Art and Archaeology, Princeton University in Associaton with Princeton University Press.

Weitzmann, K. and Kessler, H. (1986). *The cotton genesis: British Library, Codex Cotton Otho B. VI*. Princeton, NJ: Princeton Univercity Press.

Elektronik Kaynaklar

http://www.britannica.com/dictionary/septuagint (Erişim Tarihi: 31.05.2015).
http://hebrew.wisc.edu/~rltroxel/JHL/Lect10.htm (Erişim Tarihi: 12.05.2014).
http://incil.info/ (Erişim Tarihi: 13.07.2015)
http://www.myriobiblos.gr/ (Erişim Tarihi: 13.08.2015)
https://www.wordproject.org/bibles/(Erişim Tarihi: 13.08.2015)
https://www.wordproject.org/bibles/tr/index.htm (Erişim Tarihi: 13.08.2015)
https://www.wordproject.org/bibles/gk/index.htm (Erişim Tarihi: 13.08.2015)
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.746.pt.1 (Erişim Tarihi: 13.08.2016)
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.747 (Erişim Tarihi: 10.08.2016).
https://tr.wikipedia.org/wiki/Talent (Erişim Tarihi: 13.08.2016)
http://www.ctf.istanbul.edu.tr/dergi/online/2003v34/s3/033o1.pdf (Erişim Tarihi: 17.08.2016)
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57c2a17793f1d4.67982110 (Erişim Tarihi: 28.08.2016)
http://194.177.217.107/gr/showpic.asp?gotonumber=1&vmagnification=686&picpath=9999_min_01_193v&curTable=miniatures&curRecord=250&vorder=250&vmode=first (Erişim Tarihi 23.12.2016)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jews_Byzantine_Greek_Alexander_Manuscript.JPG (Erişim Tarihi: 01.11.2016)
http://194.177.217.107/gr/showpic.asp?picpath=9999_min_01_92v&curtable=miniatures&currecord=111&vorder=1&vmode=miniat (Erişim Tarihi: 01.11.2016).
http://www.obarsiv.com/pdf/GulgunKoroglu_NB.pdf (Erişim Tarihi. 08.08.2016).

GÖRSELLER DİZİNİ

Resim 1. İsaakios'un Tefsir Metninin Başlığı, Fol. 3r.

Resim 2. Musa (Detay)
Fol.158r (a) Fol. 178v (b) Fol. 207v (c) Fol. 275v (d) Fol. 428v (e).

Resim 3. Miriam'ın Dansı, Fol. 200r (Detay).

Resim 4. Beş Kralın Tutuklanıp Yeşu'ya, Getirilmesi, Fol. 491r (Detay).

Resim 5. Musa'nın Nehirde Bulunuşu, Fol. 157.

Resim 6. RAB, Musa'ya Vaat edilen Toprakları Gösteriyor, Fol. 470r.

Resim 7. İlk Doğanların Ölümü Belası, Fol. 190v.

Resim 8. Yusuf Tahıl Satıyor, Fol, 131r.

Resim 9. Yakup, Oğullarını Mısır'a Gönderiyor, Fol.131v.

Resim 10. Kardeşleri Yusuf'un Huzurunda, Fol. 132v.

Resim 12. Yusuf'la Yakup'un Kucaklaşması, Fol. 138v.

Resim 11. Yakup, Firavun'u kutsuyor, Fol. 139r.

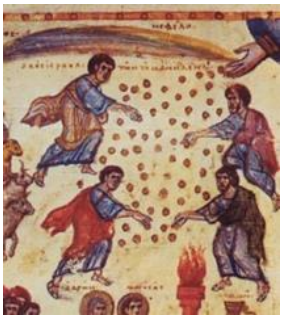
Resim 13. Yusuf, Mısırlıların Topraklarını İstiyor, Fol. 139r.

Resim 14. a. Potifar'ın Karısı Yusuf'u Yakalamak İstiyor, b. Yusuf Kaçıyor, Fol. 127v.

Resim 16. Oktateukh, Topkapı Sarayı, G.İ.8, Fol. 203r, 12. yy.

Resim 15. Kosma Indicopleuste, Sina Gr. 1186, Fol. 73v, 11. yy.

Resim 18. Oktateukh, Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 190r, 12. yy.

Resim 17. Kosma Indicopleuste, Floransa, plut., 9.28, Fol.135v, 11. yy.

Resim 19. Oktateukh, Topkapı Sarayı G.İ.8, RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor, Fol. 77r.

Resim 20. Vatikan Gr. 746, RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor, Fol. 73v,12. Yy.

Resim 21. Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 251v. (Detay).

Resim 22. TKSM, B. 1344, Fol. 205v-206r (Detay).

Resim 23. İstanbul/ Sultanahmet Meydanı, Yılanlı Sütun (Fotoğraf: Çelik 2013).

Resim 24. Vatikan Gr. 746, Fol. 246v

Resim 25. İzmir, A.1, Fol. 106r, 12. yy. (Weitzmann and Bernabo, 1999)

Resim 26. Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 257r.

Resim 27. Vatikan. Gr. 746, Fol. 257r, 12 yy.

Resim 28. Menologion, Bodleian Küt. MS. Gr. Th. F1, Fol. 4r, 14. yy.

Resim 29. Venedik Hellenik Enstitü Codex Gr. 5, 14. yy.

Resim 30. Venedik Hellenik Enstitü Codex Gr. 5, 14. yy.

Resim 31. Topkapı Sarayı G.İ.8, Fol. 234v.

Resim 32. Topkapı Sarayı G.İ8, Fol. 305v.

Resim 33. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, Fol. 57v, 12.yy.

Resim 34. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, fol. 76v, 12.yy.

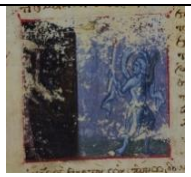
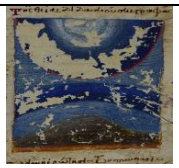
Resim 35. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, fol. 82v, 12.yy.

Resim 36. Kokkinobaphos Homilyeleri, Vat. Gr. 1162, fol. 108r, 12.yy.

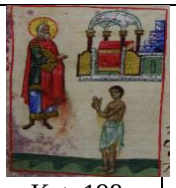
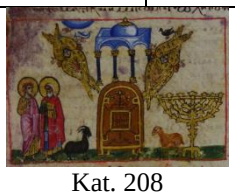
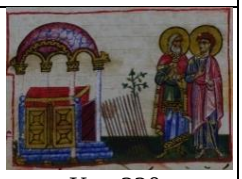
EK-TABLO

1. Aynı Konulu Sahneler

1	**Doğum Sahneleri**	 Kat. 28	 Kat. 83	 Kat.108	 Kat. 137
2	**Ölüm Sahneleri**	 Kat.45	 Kat. 53	 Kat. 75	 Kat. 82
		 Kat.100	 Kat.101	 Kat. 134	 Kat.136
		 Kat. 161	 Kat. 222	 Kat.224	
3	**Yaratılış Sahneleri**	 Kat. 4	 Kat. 5	 Kat. 6	 Kat.7
		 Kat. 8	 Kat. 9	 Kat. 10	 Kat. 11
		 Kat. 20			
4	**Soy/Nesil Sahneleri**	 Kat.30	 Kat. 46	 Kat.48	 Kat.125

5	**Eş Alma Sahneleri:**	 Kat.32	 Kat. 64	 Kat. 80	 Kat.91
		 Kat.97			
6	**Sünnet Sahneleri**	 Kat. 66	 Kat. 68	 Kat.269	
7	**Yemek Sahneleri**	 Kat. 70	 Kat. 112	 Kat. 113	 Kat. 121
		 Kat.140	 Kat.171 (Detay)		
8	**Kucaklaşma/ Karşılaşma Sahneleri**	 Kat. 95	 Kat.120	 Kat. 126	 Kat.145
					 Kat.171(Deta)
9	**Bela Sahneleri**	 Kat.150	 Kat. 151	 Kat. 152	 Kat.153
		 Kat. 154	 Kat. 155	 Kat. 156	 Kat. 157

		 Kat. 158	 Kat.161	 Kat. 165	 Kat. 211
		 Kat. 218			
10	**Öldürme/ Taşlama Sahneleri**	 Kat. 26	 Kat. 139	 Kat. 148 (Detay)	 Kat. 202
		 Kat. 204	 Kat. 217	 Kat. 234	 Kat. 239
		 Kat. 249	 Kat. 281	 Kat. 282 (Detay)	 Kat. 290
11	**Savaş Sahneleri**	 Kat.61	 Kat. 170	 Kat. 216	 Kat. 226
		 Kat. 227	 Kat. 273	 Kat. 274	 Kat. 280
		 Kat. 281	 Kat. 287	 Kat. 291	 Kat. 292

12	**Krali Sahneler**	 Kat. 2	 Kat. 103	 Kat. 146	
		 Kat. 148 (Detay)	 Kat. 149	 Kat. 230	 Kat. 289
		 Kat. 288	 Kat. 290	 Kat. 294	 Kat. 295
13	**Kent Tasvirli Sahneler**	 Kat. 226 (Detay)	 Kat. 233	 Kat. 241	 Kat. 261
		 Kat. 262	 Kat. 263	 Kat.272	 Kat.274
		 Kat. 279	 Kat. 294 (Detay)	 Kat. 298	 Kat. 300
14	**Tapınak Sahneleri**	 Kat.182	 Kat. 192	 Kat. 198	 Kat. 199	 Kat. 205
		 Kat. 206	 Kat. 208	 Kat. 212	 Kat. 220	
15	**Kurban/ Sunak Sahneleri**	 Kat. 40	 Kat. 60	 Kat. 62		

		 Kat. 73	 Kat. 124	 Kat. 160	 Kat. 184
		 Kat. 193	 Kat. 196	 Kat. 203	 Kat. 230
		 Kat. 244	 Kat. 246	 Kat. 283	

16	**Kutsama Sahneleri**	 Kat. 44	 Kat. 130

17	**Mucize Sahneleri**	 Kat. 149	 Kat. 167	 Kat. 168
		 Kat.169	 Kat. 223	 Kat. 225

18	**Tanrı İle Konuşma Sahneleri**	 Kat. 17	 Kat. 23	 Kat. 27	 Kat.34

		 Kat. 41	 Kat. 55	 Kat.59	 Kat. 62
		 Kat. 67	 Kat. 71	 Kat. 124	 Kat. 141
		 Kat. 174	 Kat. 186	 Kat. 188	 Kat. 189
		 Kat. 200	 Kat. 229	 Kat. 246	 Kat. 247
		 Kat. 251	 Kat. 255	 Kat. 283	 Kat. 292

2. Üsluplar

1	A Üslubu	 Kat. 2. II. Ptolemi, Yetmiş İki Mütercime Hediye Veriyor.	
		 Kat. 12. Âdem'in Canlandırılışı.	 Kat. 20. a. Âdem Hayvanlara İsim Veriyor, b. Havva'nın Yaratılışı.
2	B Üslubu	 Kat. 34. Tanrı Nuh'a Bir Gemi Yapmasını Emrediyor.	
		 Kat. 45. Nuh'un Ölümü.	 Kat. 67. RAB, İbrahim'e Saray'la çocukları olacağını bildiriyor.

3	C Üslubu	 Kat. 76. İbrahim, Eliezer'i İshak'a Kız Bulmaya Gönderiyor.	 Kat. 90. İshak, Yakup'u Lavan'ın Yanına Gönderiyor.
		 Kat. 92. Yakup'un Rüyası.	

4	D Üslubu	 Kat. 104. Yusuf, Kardeşlerine Rüyasını Anlatıyor.	 Kat. 107. a. Yakup, Yusuf'un Kanlı Gömleğini Görüyor, b. Yakup, Tövbe Elbisesi Giyiyor.
		 Kat. 106. a. Kardeşleri Yusuf'u Kuyuya Atıyor, b. Yusuf'un Kardeşleri Yusuf'u Satıyor ve Midyanlılar Yusuf'u Mısır'a Götürüyor.	

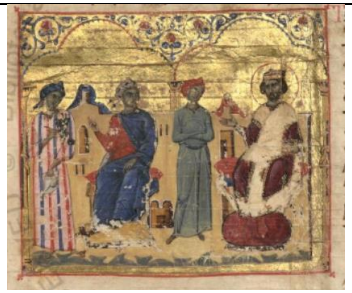
5	E Üslubu	 Kat. 147. Çıkış, İsrailliler Saman Topluyor.	 Kat. 160. Çıkış, a. RAB, Fısıh Bayramını Açıklıyor, b. Kurbanın Kanı Evin Kapısına Sürülüyor, Fol. 190r.
		 Kat. 132. Yakup, Oğullarının Geleceğini Tahmin Ediyor.	
6	F Üslubu	 Kat. 155. Çıban Belası.	 Kat. 156. Dolu Belası.
		 Kat. 157. Çekirge Belası.	

7	G Üslubu	 Kat. 166. Miryam'ın Dansı.	 Kat. 176. Antlaşma Sandığı.
		 Kat. 235. Yeşu'nun, Musa'nın Halef'i İlan Edilmesi	

8	H Üslubu	 Kat. 139. Musa, Mısırlıyı Vuruyor.	 Kat. 175. RAB, Musa'ya İsraillilerden Tapınak İçin Adak Getirmelerini İstiyor
		 Kat. 289. Beş Kralın Tutuklanıp Yeşu'ya Getirilmesi.	

EK-1. TABLO 3

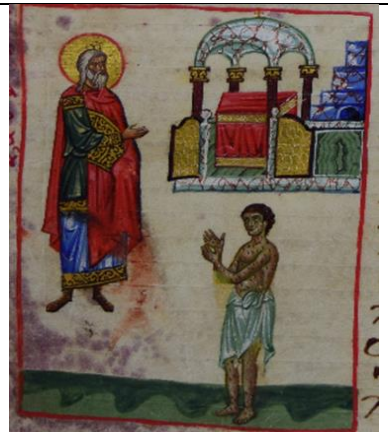
KARŞILAŞTIRMA

Konu	Topkapı Sarayı G.İ.8	Vat. Gr. 746[1]	Vat. Gr. 747[2]	İzmir A.1[3]
a. Faleron'un Demetriosunun Muhtıra Düzenlemesi, b. Plolemi'nin Eleazar'a Mektup Göndermesi.		X		X
a. İbrahim, Oğullarına Hediyeler Veriyor, b. İbrahim'in Ölümü.	 Fol. 94v.	 Fol. 89r.	 Fol. 46v.	 Fol. 38r.

[1] Görseller için bkz. http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.746.pt.1 (Erişim Tarihi: 06.07.2017).
[2] Görseller için bkz. http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.747 (Erişim Tarihi: 06.07.2017).
[3] Görseller için bkz. Weitzmann and Bernabo, 1999, *Octateuch, Volume II.*

Konu	Topkapı Sarayı G.İ.8	Vat. Gr. 746	Vat. Gr. 747	İzmir A.1
Yakub, Oğullarını Mısır'a Gönderiyor	 Fol. 131v.	 Fol. 126v.	X	 Fol. 54v
Yakup, Firavun'u kutsuyor	 Fol. 139r	 Fol. 134r.	 Fol. 65v.	 Fol. 57r veya 57v
Musa'nın Doğuşu	 Fol. 156r.	 Fol. 152r.	X	 Fol. 64r.

Konu	Topkapı Sarayı G.İ.8	Vat. Gr. 746	Vat. Gr. 747	İzmir A.1
Kızıldeniz'i Geçiş.	 Fol. 194r.	 Fol. 189r.	 Fol. 88r.	 Fol. 80r.
RAB, Musa'ya İsraillilerden Tapınak İçin Adak Getirmelerini İstiyor.	 Fol. 233r.	 Fol. 229r.	X	 Fol. 97r.

Konu	Topkapı Sarayı G.İ.8	Vat. Gr. 746	Vat. Gr. 747	İzmir A.1
Çekirge Belası	 Fol. 182r.	 Fol. 177r.	 Fol. 83r.	 Fol. 75r.
Deri Hastalıkları Teşhisi	 Fol. 285r.	 Fol. 281r.	 Fol. 135v.	 Fol. 128r.

Putların Yıkılması	 Fol. 406v.	 Fol. 386v.
Yeşu, Selofhat'ın Kızlarına Miras Veriyor,	 Fol. 499v.	 Fol. 459v.